CANTICI CANTICORUM INTERPRETATIO. PER F. IOANNEM À IESU MARIA, ...

Juan : de Jesús María,
Nicolaus Paneratius, ...

Digitized by Google

71.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
53 C
17

XVIII 22

Digitized by Google

8.53.C.17

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

CANTICI CANTICORVM

INTERPRETATIO.

Per F. Ioannem à Ieſu Maria, Carmelitam Diſcalceatum Calaguritanum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBL. S. PVDEN DE VRBE

Ex libris Monastery S.tae Puden.ae de Vrbe Congreg.nis Fulienſis

ROMAE,

Apud Stephanum Paulinum. M. DCI.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Ego Frater Petrus à Matre Dei, Commiſſarius Congregationis Italicæ fratrum Carmelitarum Diſcalceatorum, hanc Interpretationem Cantici Canticorum à Patre oanne à Ieſu Maria compoſitam, & à nonnullis Theologis noſtris, & externis perluſtratam, & approbatam, probo, vt typis mandari poſsit, ſi placuerit Reuerendiſsimo D. Vicesgerenti, ac Reuerendiſſimo Patri Magiſtro ſacri Palatij. Dat. Romæ Idibus Decembris, Anno Domini. 1599.

F. Petrus à Matre Dei.

Imprimatur, P. Eps Rauellen. Vicesg.

Imprimatur Fr. Paulus de Francis de Neapoli. Socius Reu. Patris Magiſtri Sacri Palatij.

Digitized by Google

ILL.MO AC REVER.MO D.

PTOLOMAEO

CARD. COMENSI

EPISCOPO PORTVENSI.

F. Ioannes à Ieſu Maria Carmelita Diſcalceatus. S.

POSTQVAM à Theologicis concertationibus, ad optatiſſimam Scripturæ ſacræ pacem, velut ad Sionis arcem me recepi, Cardinalis Illuſtriſſime, pictorum more, rudes aliquot lineas ſcribendo duxi; quibus animus ad arcanos ſenſus altiùs perquirendos, inſpecta operis imperfectione, acueretur. Et, quod latomis euenire ſolet, ex oblato rudi lapide marmoreo: vel porphyretico, vt ſcalpro frequenter adacto ſcabritiem, ac ruditatem excidant; & columnis ſenſim læuorem inducant; id ego erga opus imperfectum, quod in Salomonis canticum

Digitized by Google

mihi cudere coeperam, præcurrente ſuperiorum iuſſu, ac operis euulgandi neceſſitate, coepi moliri; ac, pro exiguo captu meo, demum abſolui. Inter vniuerſos autem Sacræ Scripturæ libros, hoc potiſſimùm captus fui; quod diuinæ philanthropiæ, ac reciproci erga Deum amoris ingenium hic luculentius exprimeretur; quo nihil, ex amoeniſſimo Scripturarum paradiſo, inſtituto noſtro congruentius mentem ſubire poterat. Inſtituti quippe noſtri pars & potior, & antiquior, diuinæ vnionis, ac proinde amoris, à quo illa prodit, ſtudio conſtat. In hoc autem cæleſti epithalamio, Spiritus Sancti digito, tanquam egregij pictoris arte, diuini amoris imago graphicè pingitur; & caſtiſſimus ille, ac cæleſti voluptate refertiſſimus animæ cum Deo complexus, multis planeq; miris tranſlationibus, quaſi notis hieroglyphicis, adumbratur; vt ex rerum aſpectabilium obſeruatione, ad diuinas affectiones dignoſcendas, & (quod eſt foelicius) ſubeundas, tanti boni & honeſtate, & voluptate poſſit animus, afflante Deo, permulceri. Nihil enim ad cor humanum flectendum efficacius excogitari poteſt, quàm diuinæ bonitatis, & pulchritudinis in nos ef-

ſuſa propenſio, ac indulgentia; quæ in hoc præſertim opere, velut in ſpeculo limpidiſſimo, cernitur; dum ſuauiſſimus Deus ſponſi functiones obiturus, animæ gratæ arctiſſimo charitatis fœdere ſociatus à Salomone introducitur. Qua in re, cum oporteat diuini amoris motus expendere, effectus internoſcere, ac in abditiſſimos eius receſſus, velut quadam subtilitatis dote, penetrare libri huius interpretem; & ego in eo genere planè ſim infans, neceſſe eſt, errata plura in opus irrepſiſſe. Quapropter, vt mihi, ob Tutelaris venerationem, ignoſcatur, ſub clypeo nominis tui, inter alia multa nomina, tam auguſti, Card. Illuſtriſſime, opus hoc, quod tibi nuncupo, in lucem proferre decreui. Quod ſanè conſilium multiplex ratio ſtabiliuit. Nam præter purpuræ maieſtatem, qua inſigniter clares, & eximias animi dotes toti Eccleſiæ ſalutares, & conſpicuas, quas ægrè ferres à me recenſeri; quod ad rem propriùs accedit, matura iam ætate, in vnius Sapientiæ ſtudium totus incumbis; vt quaſi alter Dauid, poſt tot geſta præclara, in Abiſag Sunamitidis amplexu conquieſcas. Agis enim ſeriò de diuina charitate perficienda, quæ vera ſapientia eſt,

Digitized by Google

ex Dei ſincera notitia, & amore conflata. Cuius certè rei ſacram lectionem tam frequentem, ac tot eleemoſynas, quas paſſim erogas, quibus & nos fruiti ſumus, tanquàm locupletiſſimos teſtes poſſum accire. Quibus aperte conuincitur generoſis charitatis motibus, animum lectione in Deum, largitione in proximum cieri; & fluxam mundi gloriam, & opulentiam aſpernari. Qua profectò laborum tuorum coronide, vitæ totius opera, & canum prudentia caput ſapienter exornas. Vt ergo animus iam ad curſum Chriſtianæ perfectionis expeditus, & longam ſatis viam emenſus, quod reliquum eſt, huius lectionis paſtu factus vegetior, & alacrior, ſine defectione, percurrat, vtere, Card. Illuſtriſſime, hac interpretatione, quam tibi deuoui. Intereà precor clementiſſimum Deum, vt te, ad Eccleſiæ tutamentum, diù ſeruet incolumem.

PRAE-

Digitized by Google

PRAEFATIO
AD LECTOREM.

EX arcano huius libri ſermone interpretes multi, pro ſuo quiſq;ingenio, velut opportunam occaſionem nacti, in varias exponendi ſententias abierunt, quas nimis operoſum eſſet percenſere. Quarum obſeruatio profuit, vt Scripturæ Sacræ auguſtiſſimae grauitati duos explanandi modos planè diſſentaneos vitaremus; ac interſtructam interpretandi methodum ſeligeremus. Sanè, non nullis ſatis emunctae naris placuit, huius carminis ſymbola ità preſſe ex amatorijs actibus humanis exprimere, vt neceſſe ſit, obſcoenum quippiam, vel certè operis puritati parùm conſentaneum lectorum animos inceſſere. Etſi enim diuini amoris & ingenium, & motus, per carnea ſpectra diſcamus; in eo tamen genere parciùs agendum;

& neceſsarijs duntaxat excerptis, in arcanos potiſſimùm ſenſus mens debet expoſitoris incumbere. Aliorum è contrario mens fuit ad internos ſenſus multiplices adeò prona, vt lectori quouis propemodùm in verbo, velut in triuio inſiſtendum ſit; nec totius carminis texturam, & concinnitatem, in tot explanationum diuortijs, poſſit amplecti. Satius ergo duximus, è carneis ſimulacris neceſsaria parcè repetere; & arcanos ſenſus, paucos eos quidem, ſed qui videbantur aptiores, quàm potuimus exacte, penſitare. At praeter duos illos exponendi abuſus, ſupererat vnus multis certe optatiſſimus, vt arrepta verborum anſa, ad ſingulas fere periodos, variam, vt aiunt, eruditionem, quaſi communes concionatorum locos digerentes, hincinde conueheremus; vt ſi de vnguentis, vel conuiuijs incidiſset mentio, eò intexeretur longus quidam excurſus de ritibus vnctionum, & conuiuiorum, quibus antiquitas abuſa eſt. Sed profecto perſpicuum eſt, eiuſmodi centonibus ſinceram textus explanationem obturbari, & integritatem diſſipari; vt alia

interim

interim nocumenta ſileamus. Quapropter ijs omnibus reiectis, ſolam textus expoſitionem, ſanctorum Patrum in hoc genere labores aemulati, tradidimus. Duas tamen, ac tres interdum textus eiuſdem interpretationis intulimus; at inter ſe congeneres; ne lectoris mens ad extranea digrediens, libri totius ſeriem minus perfectè conciperet. Et vt explanationum ſenſum faciliùs, ſuauiuſq. perciperet, ipſis textus cuiuſque verbis breuem paraphraſim, quae vnam ſaltem è ſubiectis interpretationibus amplecteretur, quaſi operis parergon appinximus. Illud tamen, quod in hoc dramate deſiderari videbatur, impenſiùs conati ſumus; vt ſcilicet verba textus ità ſibi harmonice conſentire oſtenderentur, vt à minùs etiam prouectis conſtrui facile poſſent. In tradendis autem arcanis ſenſibus, quos non nullae metaphorae vulgatiores à corpore humano, ab animantibus, plantiſue petitae ſuggerebant, notis rerum proprietatibus leuiter indicatis, ſermonem contrahere maluimus, arbitrati eiuſmodi res lectoribus ſatis eſſe perſpectas. Qua etiam ex cauſa ſenſuum aliquo-

rum

Digitized by Google

rum rationes, lectoris animum vltro ſubituras afferre, ſuperuacaneum duximus. Quicquid vero boni a nobis allatum eſt, clementiſſimo Deo acceptum referatur. Nobis autem vertatur vitio, quicquid re tanta minùs dignum irrepſit. Omnia verò S. Romanae Eccleſiae correctioni ſubijcimus.

Digitized by Google

CANONES.

ARcana huius diuini Carminis, quo ineffabilis clementiſſimi Dei philanthropia exprimitur, ſenſa percepturis, canones ſubiectos animo complecti, maximè neceſſariū eſt.

1 In comoedijs ſtylus eſt duplex, alter exegematicus, cum videlicet poematis author quippiam effatur, vel exponit; alter verò dramaticus nuncupatus, cùm, authore ſilente, perſonæ variæ in ſcena vltrò, citroque loquuntur. Hoc autem poema dramatico ſtylo contexitur, quod ex ipſo patet initio.

2 Crebrò ſub vna periodo, alter colloquentium, modò ſecunda, modò tertia vtitur perſona, eandem perſonam alloquens, quod Hebræis familiariſſimum eſt.

3 Cum Salomon huius Carminis ſcriptor, diuini erga homines amoris reſerauit arcana, eniſus eſt, ex naturali amore, vniuerſis animis longè notiſsimo, illius diuini vires exprimere; vt inde diſcamus ex noſtri amoris affectibus, in illius auguſtiſſima quaſi adyta penetrare.

4 Carmen hoc hexametris, & pentametris verſibus à Salomone conſcriptum eſt, in quo perpetua quædam, eaque longè pulcherrima metaphora excurrit, quæ in rhetoricam tranſit allegoriam.

5 Canticum canticorum nobis, ſicut Hebræis, ac Græcis appellatur epithalamiū hoc a-

eò

Digitized by Google

eò quod cęteris canticis, non aliorum ſcriptorum tantum ſed & ipſius Salomonis antecellat.

6 Palæſtinorum hiſtoriæ, ac mores, à cæterarum moribus gentium longè diſsiti effecerunt, vt nonnullæ ex his ſimilitudinibus arcanis, ex medio vulgo, rureve petitæ, non adeò concinnæ viderentur externis, cum tamen mirā ſit in illis ad res exprimendas efficacitas, & cum rerum proprietate congruitas.

7 Sponſus, qui à Salomone tanquàm colloquentium perſonarum princeps in ſcenam introducitur, Ieſus Chriſtus eſt, ſecunda ſummæ Trinitatis hypoſtaſis, duabus in naturis, (vt ſchola loquitur) ſubſiſtens. Sponſa eſt anima ſpiritualis coniugij fœdere Ieſu Chriſto ſociata. Sponſi comites, Doctores Eccleſiæ ſunt; Sponſæ verò ſociæ, animæ, modò Sion, modo Hieruſalem filiæ nuncupatæ.

8 Non omnia prorſus, quæ inſunt in hoc Carmine, Salomon literis expreſsit ſed nonnihil interdum lectori concipiendum commiſit, quod ad operis pertinebat elegantiam; quemadmodum in comoediarum actibus perſpicimus, quorum pars non exigua, ſenſu, non voce peragitur. Hoc autem non vtile modò, verùm prorſus neceſſarium eſt, in hoc opere ſtatui, atque moneri, vbi plures periodi ſibi ægrè cohærere videntur, ſi verba dumtaxat ſcripta expendas, nihilque omninò intertexas. Apparet enim nonnumquam fere inane quiddam, oratioque

lan-

languens & quodammodò inconcinna videtur.

9 Quæ in hoc Carmine à ſponſis laudes congeruntur, non rhetorica ſerie ſunt perpendendæ, quaſi in eis artis præcepta ſeruentur. Hoc enim ad amoris vim exprimendam parum conduceret. Sic igitur laudes appendi debent,quaſi,quæ ſine delectu, ex affectu amoris eruperint, cuius non eſt, artis humanæ præceptis inſiſtere. Fertur enim,ſeu potiùs incēdij ſui flammis,modò in has, modò in illas laudes arripitur. Quod dictum oportuit, ne quis ſuſpicaretur, alterutrum ſponſum alterius pulchritudinem efferentem, vel ineptè laudes nonnullas prætermiſiſſe,vel perturbatè,inter laudandum, artis præceptionibus non obtemperaſſe.

10 Vulgatæ editionis textum enarrare inprimis conſtituimus. Ex alijs verò verſionibus Hebraica,& Septuaginta Interpretum translatione, prout biblijs regijs habentur, vbi myſterij quippiam latere viſum eſt, vſi ſumus. Verſiones aliorum authorum, quibus non tanta fides habenda eſt, perquàm raró huic operi intexuimus,quas ſine authorum nominibus allegauimus.

11 Dum animæ (cui ſponſæ nomen tribuimus) in charitate progreſſum à baſi vſque ad vmbilicum explanare curamus, eam rationem iniuimus, vt ab ipſo iuſtificationis primordio auſpicaremur,quemadmodum ex enarrationis initio perſpici poteſt.

12 Senſus, quem explanare conamur, ad

mores

mores Animæ, cui ſponſæ nomen tribuimus, totus pertinet, quam interpretandi rationem plurimi Patres in hoc Carmine amplexi ſunt. Hũc verò ſenſum, licèt ad mores pertinentem, litteralem, magna ſaltem ex parte eſſe appellãdum, probabile ſatis eſt, cum rationi conſentaneum ſit, in plurimis, ſin minùs, in omnibus, quæ de ſponſa enunciantur, effatis, mores Animæ Chriſto ſociatæ, ſub quadam perpetua translatione, non alio ſenſu interiecto, depingi. Si autem in iis laudibus, quæ de ſponſa ſcribuntur, Eccleſia primùm laudari putãda ſit, non ideò, duos quaſi diſcretos ſenſus, opus eſt comminiſci, alterũ Eccleſię, alterũ animæ iuſtæ adſcribẽdũ; ſed vnũ dũtaxat verè litteralẽ, qui Eccleſiæ vt corpori, animæ vt membro conſentiat. Eædem quippe laudes, eodem ſub ſenſu ſunt, quemadmodum pulchritudo, quæ commendatur, eadem eſt; non enim alia, cum de virtutibus agitur, credi debet Eccleſiæ, quàm ſanctarum animarum, quibus vt membris potiſſimis illa conſtat, pulchritudo.

13 Quæ de ſponſo leguntur, literali ſenſu ſcripta putanda ſunt, quod multò nobis certius eſt, quàm quod de ſponſa aſſeruimus. Siue enim quis cẽſeat, Eccleſiam eſſe eam, quam Salomon pinxit, ſponſam, ſiue alius credat, animam iuſtam ſponſam hic nuncupari, in eundem tamen, cum de ſponſo agitur, ſenſum, opus eſt vtramq; conſpirare ſententiam. Eſt enim idem Eccleſiæ, ac animæ iuſtæ ſponſus Ieſus Chriſtus, cuius

hic

Digitized by Google

hic amor exprimitur,de quo in ſenſu planè literali Spiritus ſanctus eloquutus eſt.

14 Quamuis autem ſpiriritualia ſub rerum corporearum figuris deſcribantur, non tamen ea, quæ iis figuris aſpectabilibus innuuntur,ad myſticum pertinent ſenſum,ſed literalem. Senſus quippè literalis eſt, qui primo per verba innuitur,ſeu propriè, ſeu metaphoricè prolata. Salomon autem de Ieſu Chriſto, ac anima ei ſociata,ſub corporatis imaginibus, & iugi tranſlatione effatus eſt.

15 Plurima ex ſanctorum Patrum interpretatione corraſimus,quæ,nominibus ſuppreſsis, huic operi intexuimus,quod ideò fecimus,quia ea nonnihil elimauimus,& vt noſtro labori congruerent,inuertimus. Ordinis autem rationem nouam iniuimus, vt verba connecteremus, contextaque mutuò,etiam parum in ſcriptura verſatis, peruia redderemus.

16 Arcanum hoc epithalamium adeò fuit Hebræis auguſtum, vt niſi poſt trigeſimum ætatis annum legi à quopiam minimè paterentur. At verò poſtquàm ſponſus in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt, plurimæ huic carmini factæ ſunt lucis acceſſiones, quas ex priſcorum interpretum laboribus enitere conſpicimus,quibus potiùs, quàm ingenii noſtri viribus freti,operi manum admouere decreuimus.

Sed Ieſu Chriſti ſponſi, puriſsimæq; Virginis Mariæ auxilio (ne quid inaugurato fiat) auſpicemur.

Digitized by Google

Digitized by Google

CANTICI CANTICORVM INTERPRETATIO.

PER FRATREM IOANNEM à Ieſu Maria Carmelitam Diſcalceatum Calaguritanum.

BIBL. S. PVDEN DE VRBE

CAPVT PRIMVM.

SPONSA.

Oſculetur me oſculo oris ſui.

Paraphraſis.

Pater æternus, filij ſui Spiritu, eo modo peculiari, quo iuſtis coniungitur, mihi ſocietur.

DIVINVS ille Hierotheus rerum diuinarum, quas non modò ſciebat, verùm & patiebatur, conſultiſſimus, vt amoris exprimeret ingenium, in libro de amoris laudibus prodidit, amorem, vim quandam eſſe coniungentem, atque miſcentem. Cui ſanè oraculo apprimè conſentit ardentiſsima hæc amantis ſponſæ petitio, quæ votis omnibus ſponſo cupit permiſceri. Sta-

tuendum eſt autem in hoc diuini epithalamij quaſi veſtibulo, animam, cui ſponſæ nomen & functio tribuitur, anteactæ vitæ culpa obduruiſſe,& multis à Deo motibus ad iuſtitiã fuiſſe pulſatam. Cor autem eius illis motibus cœpit concuti, & ſe ad iuſtitiam ſenſim comparare, qui eſt mirus diuinæ ſapientiæ ad gratiam vocantis ordo. Non enim vno ictu omnes, vt Paulum, ſed multis, ſæpeque iteratis emollit. Timorem incutit, quo degener adhuc animus percellitur. Spem mox ingerit veniæ, qua voluntas allicitur. Amoris deniq;, ac ex amore ortæ pœnitudinis actum excitat, quæ eſt potiſſima & vltima ad diuinam gratiam præparatio. Hoc ergo vltimo ac efficaciſsimo ad gratiam amoris motu, poſt longam cordis agitationem æſtuans,& Deo cupiens charitate ſociari ſponſa depingitur; & eo ipſo impulſa motu hæc verba enunciat: (Oſculetur me oſculo oris ſui,) quaſi planius in hunc modum effaretur: Arcana coniunctione, ac ſingulari modo mihi Deus commiſceatur. Enim verò, quemadmodum diuinæ Theologiæ tradit oraculum, præter eum modum res vniuerſas peruadentem, quo Deus cunctis eſt præſens creaturis, ſecretior eſt ac diuinior modus alter, quo iuſtis omnibus quaſi miſcetur, quem cæleſti quadam, cum illapſu, cognitione, ac amore conſtare accepimus. Ex huius certè modi vi, tametſi Deus ob ſuam immenſitatem vbique non eſſet, fieret nihilominus intimè præſens animæ gratiam

haben-

habenti. Quæ quidẽ præſentia (vt ſcholæ phraſibus vtamur) eſſet ſecundùm eſſentiam diuinam, quæ tunc animæ couiuncta, efficeret, ſicut verè modò efficit, participationem ſui multò nobiliorem, quàm per naturalem ordinẽ; quæ ineffabilis quædam in naturam diuinam metamorphoſis, ſeu transformatio eſt, à ſacris litteris naturæ diuinæ conſortium appellata. Modum ergò hunc coniunctionis planè diuinum, ſpōſa velut emblemate quodam expreſſit, cùm id oſculi nomine ſignificauit. Sicut enim oſculum eſt duorum corporum contactus, ità hæc Dei cum anima ſibi grata coniunctio, arcanus duorum ſpirituum, iſq; ſtrictiſſimus contactus eſt. Priùs verò, quàm interpretationem auſpicemur, ſic habendum eſt, ſponſam, vt paulò ante dicere cœpimus, multis fuiſſe ad iuſtitiam è culpa motibus impulſam, multis quaſi fluctibus in maris æſtu verberatã, &, vt olim Suſannæ cōtigit, anguſtijs vndiq; ſeptam, dum hinc peccati mulcetur illecebris, inde Dei timore quatitur, & quod fortius eſt, aliunde etiam Dei amore inceditur. His dum arctatur affectibus, motus ille amoris ad iuſtitiam efficaciſſimus, & vltimus clamare illam fecit, & in publicum iuſſit proſilire, ibique oſculum, hoc eſt, arctam eam cum Deo coniunctionem auidiſſimè petere. Vbi cernimus, huius dramatis exordium internis actibus cœpiſſe; verba autem hæc (oſculetur me oſculo oris ſui) ad dramatis pertinere proceſſum. Iam verò ea verba

multifariam interpretari poſſumus.

Primùm quidem, dum ſpōſa tam exacta verborum diſtinctione, oſculantis, oris, oſculi vtitur, pereleganti quadam velut effigie tres ſummæ Triadis perſonas expreſsit. Non enim tātùm, oſculetur me, ait, ſed (quod eſt plenum energia) enucleatè attexuit, oſculo oris ſui. Et quidem, quod ad verbum attinet primùm, nullius meminit perſonæ, à qua ſibi oſculum expeteret, ſed ſatius duxit rem ſilentio ſupprimere, duabus inducta rationibus. Siluit quippe nomen, quia Deus, cuius oſculum cupiebat, eſt ineffabilis, nec aptè vllo quantumuis amplo nomine ſignificari valet. Siluit etiam, quia, cum nihil ipſa, niſi Deum mente pertractet, nec verò à quopiam pertractari cenſeat, ſatis eſſe putauit, illis actum exprimere, quem vniuerſorū cogitationibus credit eſſe præſentem. Nullius ergò perſonæ præfixo nomine, ipſa verborum diſtinctione valde mira, tres ſūmæ Triadis perſonas gratiæ diuinæ complexu ſibi poſcit vniri, aiens; Oſculetur me oſculo oris ſui. Æternus quippe Pater introducitur in ſcenam, tanquàm oſculum imprimens. Os verò quo ſponſam exoſculatur, filius eius, hoc eſt Verbum æternum eſt, quod ex metonymia vulgatiſsima, qua, os, pro verbo ponitur, apertè liquet; præterquamquod iuxta Theologorum effatum, ea, quæ in diuinis ad ſermonem pertinent, vt os, lingua, & id genus alia, æterno Verbo tribuuntur, quo æternus Pater loqui eleganter aſſeritur.

tur.

tur. Oſculum verò ipſum ab oſculante,oreque procedens diuini ſpiritus quaſi nota hieroglyphica eſt, quod luculenter apparebit, ſi oſculi proprietatem expendamus. Oſculum nimirū nihil eſt aliud,quam duorum inter ſe amātium mutua inhæſio,ac nexus,quo Spiritus ſācti proprietas velut admoto pennicillo depingitur. Sanè Pater,& Filius (quod eſt Theologorum pronunciatum) diligunt ſe Spiritu ſancto,quaſi tranſlatè dicas, dum ſibi mutuò hærent, amore producto, quodam velut nexu connectuntur, quodam velut oſculo ſe mutuò exoſculantur. Oſculetur ergo me oſculo oris ſui,ſponſa inquit, hoc eſt, Pater æternus,Verbi ſui ſpiritu, mihi arctiſſimè copuletur,ac me ſuæ naturæ efficiat arcana iſta coniunctione conſortem. Et hæc prima eſt horum verborum interpretatio.

Secunda verò introducit ſponſam vehementi quodam impulſam afflatu, & Sponſum Ieſum Chriſtum cupidiſsimè implorantem, vt noua quadam creatione per Spiritum ſanctum oſculo notatum effecta illam condat, ſicut in protoparente condiderat. Poſcit autem ſub oſculi metaphora ipſammet Spiritus ſancti perſonam, qui eſt diuinus flatus, halitus, vel ſpiraculum, quod Deus inſpirat in animæ faciem,alludens ad hiſtoricam hominis creationem, ex qua expetiti oſculi arcanam eruit ſignificationem. Porrò tunc, aiente ſacro textu, formauit Dominus Deus hominem de li-

Digitized by Google

mo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Quam hiſtoriam vt percipiamus, quamdiù corpore, quo ad intelligendum egemus, in hac mortalitate obſepti ſumus, non aliter Deum in hoc actu concipimus, quàm ſub imagine cuiuſdam hominis, os ori, faciem faciei admouentis, habitumque ſuum Adæ ori infundentis, ac velut oſculantis. Hæc autem faciei, orisvè admotio, & inhalatio eleganter appellatur oſculum, cuius vi plaſma illud, ex limo terræ, priùs natura (vt Theologi loquuntur) compactum, eodem tamen temporis momēto ſpiraculum, vel, vt alij vertunt, ſpiritum vitalem, animamvè concepit, & ſic factus eſt homo in animam viuentem. Huc alludit ſponſa, quæ totam ſe ob culpam, velut quandam cœni maſſam, cui deficit ſpiritus vitæ, contemplatur. Sicut enim anima corpori, ita Spiritus ſanctus (quod eſt arcanum oſculum) animæ vitam impertit: vnde ſine illo, cœni quædam concretio eſt. Sponſa igitur iuxta hunc ſenſum ſic loqui exiſtimanda eſt: Sum propter culpam in cœni relapſa naturam, & cupio ſpiraculum vitæ concipere, vt fiam in animam Deo viuentem. Oſculetur igitur me ſponſus clementiſſimus oſculo oris ſui, hoc eſt, inſpiret in animæ meæ faciem emortuam, & infundat mihi halitum, ſeu ſpiraculum vitæ diuinæ, quaſi faciem ſuam faciei meæ, & os ſuum ori meo admouens, & oſculum Spiritus ſancti imprimens; & ſic in hac palingeneſia, ſeu regeneratio-

ratio-

Digitized by Google

ratione, propter oſculum anima mea fiet in ſpiritum viuentem, ſicut olim plaſma illud corporis Adæ in animam viuentem, propter oſculum, effectum eſt. Profectò, ſponſo faciem admouente velut oſculaturo, fit homo naturali, ac diuina vita viuens; auertente verò illo faciem, quaſi oſculum negante, perit homo; & tanquàm ſpiraculo vitæ orbatus in eum, vnde compactus eſt, puluerem reuertitur, ſicut ſcriptum eſt: Auertente autem te faciem turbabuntur; & mox explicatur, quidnam ſit faciem auertere, per verba hæc, auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur. Hoc ergo ſenſu ſponſa petit oſculum, ea loquendi ratione precans, ne ſponſus faciem ſuam auertat, ipſaque redigatur in puluerem, ſed emittat ſuum oſculum, ſeu ſpiritũ, vt eius facies, quæ culpæ ſquallore ſorduerat, renouetur. Explanatio hæc maiorem habebit energiam, ſi (vt aliqui ſatis aptè cenſent) inſpiratio hæc ſpiraculi vitæ, quæ ſecundo capite Geneſis narratur, non ſit animæ creatio, quæ capite primo, ſexta die cum corporis formatione facta intelligitur, ſed immiſſio Spiritus ſancti. Hoc enim modo, per illam inſpirationem, vel oſculi impreſſionem, hiſtorico ſenſu intelligenda eſt ipſius perſonæ Spiritus ſancti miſſio, & receptio, quam ſponſa ardentiſſimè poſcit. Et hæc ſecunda eſt interpretatio.

Tertia, reconciliationem ex culpa, & poſt bellum pacem oſculo notari vulgatiſſima opi-

nione cenſet. Et in hoc ſenſu ſponſa ſic effatur. Oſculetur me maieſtas ſponſi ſuauiſſimi oris ſui oſculo, hoc eſt, adeò arctè mihi copuletur, vt ego poſt culpæ inimicitiam, nouæ pacis fœdere percuſſo, pacem oſculo notatam, deleto inimicitiæ veteris chirographo, inter iuſtos recipere merear. Quam interpretationem enucleare opus eſt, expenſa reconciliatione, quæ fit, anima ad ſponſum è culpa, quaſi ab exilio reuertente. Porrò oſculo pacem ſignificari notiſſimum eſt, vnde & in ſcriptura ſalutatio in pacis oſculo legitur. Videtur autem ex ipſa rei proprietate ducta hæc ſignificatio: Concordia enim, quæ pax eſt ipſa, duorum eſt cordium, ſicut oſculum duorum corporum arcta coniunctio. Iuxta hunc ergo ſenſum, ſponſa cupiens pacis cum Deo fœdus percutere, Oſculetur me, inquit, hoc eſt, ſalutet me in oſculo pacis, quo nihil mihi delectabilius euenire poteſt. Quod verò attexit, oſculo oris ſui, ſuperuacaneum non eſt, ſed emphaſi plenum, ad plenam optatæ pacis ſignificationem innuendam. Principes quippe ſolent pacis oſculo notatæ ſignificationem nonnullam exhibere per nuncios; Quemadmodum Dauid, qui iuſtè in Abſalonem excanduerat, Ioab dexteritate victus, paſſus eſt Abſalonem in vrbem redire, ſibique aliquantùm propinquare, pacis quaſi partem impertiens; at ſe ab illo videri non permiſit, nec oris ſui oſculo illum excipere voluit, ſed quaſi oſculo Ioab conciliatoris

toris illum ſalutauit. Denique, poſtquàm maturuit ira, pacis plenitudinem oſtenſurus illum oſculo oris ſui, hoc eſt, proprio recepit, plenamque pacis ſignificationem exhibuit, ac conquieuit. Sic ſponſus Dauid verus, peccatorem non eueſtigiò ad oſculum admittit, ſed pacis exiguam oſtenſionem per nuncium, hoc eſt, per impulſum Spiritus ſancti nondum inhabitantis, ſed mouentis exhibet, quoaduſq; ille multo conatu, ac nauitate oſculum flagitet, ac Deum placare contendat. Mox verò vt illum ſatagentem, & æſtuantem ſponſus cernit, ira poſita, plena pacis ſignificatione, animam è culpa reuertentem eleganter dicitur oſculari, quando non iam per impulſum ad iuſtitiam, quaſi per nuncium, pacis ac veniæ velut partem impendit, ſed animæ iam iuſtæ ſociatur, labia quaſi labijs admouens, & Spiritus ſancti ibi moraturi habitum immittit, ſicut quondam cùm pace nunciata inſufflauit, &, ore admoto, Spiritum ſanctum arcano quodam oſculo Apoſtolis infudit. Oſculum quippe ſponſi, & coniunctione, & habitu conſtat. Hæc de tertia interpretatione.

Hic autem annotare opus eſt, pro oſculo ſponſam iuxtà Hebraicum textum, & ſeptuaginta interpretum verſionem in plurali numero oſcula poſcere: ſic enim in Hebraico, & Græco habetur: Oſculetur me ex oſculis, vel ab oſculis oris ſui. Quibus ſanè verbis ſponſa innuit, ſe plures coniunctiones intimas iuxtà in-

Digitized by Google

terpretationem primam, vel iteratum vitæ ſpiraculum iuxtà ſecundã, vel plures pacis, ac reconciliationis notas iuxta tertiã expetere.

Nunc verò ſtatuendum eſt, ſponſum ſponſæ deſiderio flexum ſtatim affuiſſe, vt eius voto præſens ſatisfaciat, & expetitum oſculum imprimat, quod ex Theologico liquet effato. ſponſa quippe vltimo ad iuſtitiam motu, quã ſchola vltimam diſpoſitionem appellat, impulſa illa verba enunciauit, Oſculetur me oſcu lo oris ſui. Eſt autem infallibile decretum, in eo motu efficaciſſimo diuinam gratiam infundi, cum qua ipſemet Deus fit animæ nouo modo planè diuino præſens, Pater venit, Filius, ac Spiritus ſanctus mittuntur. Sponſus ergò à Patre ad ſponſam illius cupidiſsimam miſſus, ineffabiliq; illo modò iam præſens, ſic effari putandus eſt: Cur adeò ardenter, o ſponſa, meæ præſentiæ flagras deſiderio? Cur oſculum tam ſitienter expetis? Huic verò interrogationi ſic ſponſa reſpondet.

Quia meliora ſunt vbera tua vino.

Duplex amor tuus, ò ſponſe, quo velut gemino vbere me alis, ad excalfaciendum, & exhilarandum generoſo vino melior, ac potentior eſt, ideò oſculum expetiui.

VBer, eſt inſigne amoris ſymbolum. Sicut enim vber ſuapte conſtitutione tenerum

eſt,

eſt, ac molle, lactis plenum, & à pectore velut erumpens in fœtus bona propenſum, ità planè amor eſt ingenio ſuo tener, dulcore lacte notato affluens, & in rem amatam pronus, ab amantis pectore velut exultans. Quæ quidem omnia quotidiano ſatis experimento patent, præterquamquòd è media amoris natura, ſine ambiguitate, promuntur. Quod prætereà clarè perſpiciemus, ſi editionis noſtræ verba ad fontem Hebraicum conferamus. Pro eo enim, quod noſter interpres vertit, Meliora ſunt vbera tua vino, in Hebræo ſic legitur, (Boni amores tui, præ vino) vbi cernimus amores, & vbera eandem rem, vno ſenſu, ac myſterio cenſeri, quod ex allata vberum cum amore ſimilitudine planiſſimum fit.

Iam verò ſponſus vberibus præditus in ſcenam inducitur, ad exprimendum illum verè maternum affectum, quo recentes iuſtitiæ fœtus ſermonis iuſtitiæ expertes alit. Eſt quippè mater illorum, quos in ſua generat iuſtitia: quod non obſcurè ſcripturæ ſacræ oracula tradiderunt. Enimverò ipſemet ſponſus per Iſaiã, ſe, qui generationem cæteris tribuit, non fore ſterilem aſſeruit; & in Apocalypſi pingitur ad mammillas zona præcinctus aurea, quibus apertè ſignificatur eius affectus verè maternus, quo iuſtos proſequitur. Nihil infantulus efficere potuit, vel mereri, vt mater illum conciperet, & pareret, cum non eſſet; ita nec peccator quicquam præſtare potuit, vt eum ſponſus

ſus tanquàm nouam conderet creaturam. Infãs ſicut partum non mereri, ità nec eo ſe potuit indignum exhibere, cùm non eſſet; peccator verò potuit ſponſum ſcelere irritare, ne nouo iuſtitiæ partu ederetur. Qua in re facilè patet, ſponſum plusquàm materno erga iuſtos eſſe præditum ingenio, cum potenter amet eos, à quibus fuit laceſſitus iniuria.
Geminum verò vber duplicem ſponſi prodit amorem, tenerum vtrumque, dulcoris quaſi lactis plenum, ſuoque velut pondere in ſponſam propenſum. Vber alterum æternus amor eſt, quo in charitate perpetua ſponſam dilexit. Alterum verò, creatus eſt amor in humana ſponſi voluntate repoſitus, inde ad ſpõſam fouendam à primo ſuæ conceptionis momento, velut vber à pectore erumpens. Adeò ſanè duo hæc vbera voluntati ſponſæ ſunt expoſita, & quaſi ſacrata, vt ad eam dumtaxat alendam deſtinata videantur, & perennes ob id lactis riuos euergant. Hic autem non pro vtroque amore ſponſi propriè accipiuntur, ſed pro vtriuſque amoris dulcore, quo ſponſus quaſi lacte dulciſſimo recentes iuſtitiæ fœtus permulcet, & alit. Ex his igitur vberibus, vel amoribus ſponſa recens ad iuſtitiam euocata lac dicitur ſuxiſſe, quia vtriuſque erga ſeipſam amoris ſponſi dulcorem guſtauit, ac incredibili exinde voluptate perfuſa ad oſculum expetendum, vbi plurimum voluptatis eſſe præſagiuit, vehementer æſtuauit. Quamobrem verba ſponſæ ſic explananda, cõtexen-

texendaque ſunt, (Quia meliora ſunt vbera tua vino,dixi,o ſponſe,de te loquēs,(Oſculetur me oſculo oris ſui) ac ſi in hūc modum loqueretur. Quia dulcorem ex vtroque amore tuo hauſi, vino generoſo, ad excalfaciendum, exhilarandum,ac ſopiendum potentiorem, tuam in me indulgentiam in tuo illo efficaciſſimo ad iuſtitiam motu experta, oſculi dulcorem nouum, halitus ſpirituſuè tui illapſu conſtantem expetiui. Contemplatur ergo ſponſa ſponſi lac, pro quo vbera metonymicè ponuntur, & collata vi lactis huius (qui eſt dulcor internus,quo Deus plurimos ad iuſtitiam allicit) cum vini proprietatibus, ait lac eſſe melius vino. Meliùs enim dulcor hic lacteus animam calefacit, & exhilarat (quæ ſunt duæ notiſſimæ vini proprietates,) quàm vinum artus corporis. Ille enim eo dulcore excitatus calor, & alacritas, mentem ad diuina vehunt; vini verò calor, & hilaritas ad terrena cor laxant, & impellunt. Vinum inducit ſomnum,quo rationis vſus præpeditur, & homo belluarum more iacet; ille verò arcanus dulcor mentem erga terrena ſopit;rationis verò vim & vſum acuit ad diuina, totumque hominem erigit ad ſtatum, in quo Deus illū condidit. Tanta eſt huius lactis ſponſi vberibus expreſſi vis,quam tyrones non ſine admiratione experiuntur, dum ſe animaduertunt eo potu fieri ſobrios, & rerum conſcios diuinarum. Et hæc prima eſt interpretatio.

Secunda verò, non vbera arcanè accepta,

cum

cum hoc vino ſenſili, quod ex vuis torculo exprimitur, ſed tam vinũ, quàm vbera ſenſu myſtico intellecta mutuò confert. Æquum enim eſt, vinum, arcanũ quippiam innuere, cui vbera ſponſi dicantur antecellere: ſiquidem, vbera vino ipſi prælata, non ſunt hæc aſpectabilia, qualia in fœminarũ pectoribus extumeſcunt; parùm enim laudis inde mererentur. Vinum igitur in ſacris litteris vltionem ab ira Dei erumpentem egregiè ſignificat, vt nouit regius Pſaltes, qui Dei peccata vlciſcentis notam velut hieroglyphicam excogitãs, Deum, calicem vini meri peccatoribus propinantem pinxit. Sicut ſcriptum eſt. Quia calix in manu Domini, vini meri plenus miſto, & inclinauit ex hoc in hoc. Et in Apocalypſi 14. Qui adorauerit beſtiam, & imaginem eius, hic bibet de vino iræ Dei. Et hæc quidem de æterni cruciatus vltione ſcripta ſunt. Significat autem & vinum eam pœnam, quam Deus peccatoribus infert, vt reſipiſcant, & ſalutem adipiſcãtur, ſicut ſcriptum eſt, oſtẽdiſti populo tuo dura, potaſti nos vino compunctionis, & mox ratio ſubiungitur, dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui. Deus ergò vinum vltionis quibuſdam æterna damnatione porrigit, quibuſdam vinum pœnæ in præſenti vita propinat, vt ab æterno cruciatu liberentur. Hæc autem illatæ pœnæ ſignificatio ex ipſius proprietate vini deprompta eſt. Cum enim vinum vlceribus infunditur, medetur

tur ſanè,at non ſine morſu, & acrimonia, quod eſt apertiſſimũ ſymbolum eius remedij, quod Deus, illatis pœnis, & calamitatibus, quibus cor dum conuellitur, & pungitur, ſalutem inſtaurat,peccatoribus parauit. Et hic eſt vnus ex duobus modis facilè notiſſimis, quo Deus corda noſtra quatit, & verberat ad ſalutem. Alter verò,qui eſt ſponſo familiarior,dulcore ac ſuauitate refertus eſt, qui non verbere inflicto, non pœnis illatis, ſed cæleſti quadam voluptate cor emolliente, & fluxarum mundi voluptatum obliuionem inducente,hominem facit reſipiſcere, & vnionem cum ſpõſo intimam medullitus facit optare.Huius verò diuinæ vocationis imaginem ſponſa depinxit,cùm ſponſum materno in homines affectu,& corde præditum vbera geſtantem lacte diſtẽta in ſcenam introduxit. Porrò vterque ſponſi in homines amor,gemino vbere notatus,ijs,quos è peccati captiuitate eripere, ac ſibi per charitatem cupit ſociare, per id tempus, riuos dulcoris interni lacte ſignificati propinat, eoq; modo generoſum hominis cor, quod amore potiùs,quã minis,ac terrore capitur,efficaciùs trahit.Quis enim vnquam ærumnis à Deo inflictis,vel tam ſerio reſipuit,vel Deo tam inhæſit arctè, quam Magdalena his vberibus,hoc lacte ad ſponſi vnionem allecta? Guſtauit lac,& dulcore mirificè capta eſt.

Hos ergo duos diuinæ vocationis modos ſpõſa mutuò comparat,& eum, qui lacte ſignifica-

ficatur,alteri,qui vino exprimitur, præfert tanquàm meliorem. Eſt autem melior,ideſt, efficacior,vt quotidiana eorum,qui reſipiſcūt, experimenta declarant. Eſt melior, hoc eſt, naturæ diuinæ proprior,atque germanior. Cum enim Deus amanter agens, interni hominibus lac dulcoris inſtillat,naturæ motu,& ſuo velut genio ducitur,cùm verò pœnam infert, licèt amanter puniat, quaſi violento motu impellitur, ac proinde quantocyùs flagellum abijcit; ſuauitatem verò ſui ſpiritus,tametſi ob lucra nostra eam interdum celet,nequit tamen ſeriò abijcere. Cum igitur hic vocandi,trahendique modus ſit ex tot capitibus melior,& ad cōuertendos animos efficacior,optimè ratiocinatur ſponſa,dum ait,ſe oſculum petere, quia vbera, quæ nuper ſuxit dulcorem mirum percipiens, ſunt vino meliora, ac ſi in hunc modum effaretur: Si me incuſſo timore attraxiſſes, ſponſe, cunctarer, minuſque tibi propinquare auderē; at quia me cerno modo meliore,hoc eſt,dulcore amoris ad te allectum, audeo tecum familiariùs agere,ac optatum oſculum poſcere.

Hac autem præmatura oſculi petitione mirificè declaratur rude amoris teneri ingenium. Solet infans gremio matris exceptus, per ipſius matris reptare corpus, faciemque ipſam leniter attrectare, oſculo demum matri blandiri. Minimè veretur parentis dignitatem, nondum quippe didicit vereri,cum cœperit amare. Hoc planè modo, ſponſa, quæ in amoris

verſa-

verſatur infantia, rudis adhuc, & vrbanitatis expers diuina pingitur arte. Experitur indulgentiam ſpóſi, vereque maternam erga ſe propenſionem, quamobrem amarę incipit, & audire, maieſtatem verò ſponſi nondum didicit à propenſione ſecernere. Quod profectò non obſcure diſpicitur, ſi ſponſæ verba libremus. Ait enim, meliora ſunt vbera tua vino, quaſi luculentiùs in hunc modum loqueretur. Quia illud lac, quod efficaci amoris motu, ac ſuauitate mira ad iuſtitiam allecta nuper exuxi, vino fortius, ac generoſius eſt, tenella ego, liquore victa, & quaſi ebrietate conſopita ſum, quamobrem celſitudinem tuam non adeò dignoſco, ſed ad eam, quam prælibaui, ſuauitatem, toto mentis conatu feror, matrem amare, non ita venerari noui. Subtexit autem rationem alteram, ad hanc ſententiam confirmandam per opportunam. Quam vt percipiamus, ſtatuendum eſt, animam è culpa ad gratiam efficaci motu traductam, in eo tunc amoris motu, dulcorem diuinum vberum ſponſi lacte notatum deguſtaſſe, quo mox percepto vinum cœpit deſpicere. Poſt eum verò motum, iam Spiritus ſancti & gratia, & vnctione delibuta, ſeptem donorum, quibus obuncta eſt, ſuauitatem percipiens, ait ea ſe fragrantia, ad oſculi etiam impreſſionem expetendam incendi. Hoc enim ſibi volunt hæc verba, his, quæ proximè enarrauimus, annexa.

Digitized by Google

Fragrantia vnguentis optimis.

Duplex amor tuus, ſponſe, effundit in me vnguē-ta optima, quæ ſunt Spiritus ſancti chariſmata; quibus vngor abs te, vt tui, qui Chriſtus es, parti-ceps fiam.

VBera Sponſi fragrant vnguentis optimis, hoc eſt, ſimilitudine vnguentorum ſeu aromatum optimorum, eſt enim ablatiuus ſimilitudinis. Vt autem horum verborum ſenſum penitiſſimè inſpiciamus, concipiendus eſt nobis ſponſus, ſub imagine aſpectabili vberibus pulcherrimis præditus, & ſacra vnctione perlinitus. Sponſa etiam ſub effigie corporata concipi debet, vbera illa ſugens, ac ſponſum amplectens, quo in amplexu, ſponſi illa tactu linitur; nec enim quis corpus vnctum cõtrectare valet, niſi, dum contrectat, vngatur. Ex hac verò effigie corporea in arcanam fragrantiam, internamque nos inſinuemus vnctionem. Porrò ſponſus vnguẽtis optimis, hoc eſt, Spiritus ſancti donis, ad palæſtram, in qua, vt olim athletæ, cum hoſte ſæuiſſimo luctaturus erat, præ participibus ſuis vnctus eſt. Hoc eſt myſticum athletarum ceroma, quo qui perungitur, hoſtis vnguibus teneri nequit. Iam verò vniuerſi, qui ſponſo charitatis ſociantur amplexu, illũ quodam ſpirituum contactu attingunt, & inde vnguntur participes Chriſti, hoc eſt, vncti effecti.

Non enim Spiritus ſanctus, qui ad luctam iuſtos obungit, alios, quàm ſpōſo cōiunctos, eiuſque in ea vnctione conſortes linit. Oportet enim, vt quicumque linitur, eam vnctionē ſponſo referat acceptam, quaſi eius contactu, amplexuque contractam. Quapropter ſponſa non ſine emphaſi, cum potuiſſet dicere, totum corpus fragrare, vbera dumtaxat elegit, quæ diceret eſſe fragrantia, hoc eſt, vnguentorum optimorum fragrantiam effundentia. Fatetur nimirum ſponſa vbera ſponſi effundere, ac efficere hanc ſpiritalem donorum ſuaueolentiam. Vterque enim ſponſi amor vberibus notatus natiua ſua propenſione efficit, vt ſponſa, ſicut & diuinæ gratiæ, ità & ſeptem chariſmatū particeps fiat. Non enim ex operibus iuſtitiæ, ſed ex amore ſponſi delibuta, & his arcanis vnguē-tis ad futuram luctam comparata eſt. Duo videlicet ſponſi amores, vel arcana vbera, duæ ſunt quaſi odorum ſelectorum pyxides, ex quibus myſtica hæc vnguenta in ſponſæ animam funduntur. Ex quo patet, quàm ſignificanter ſponſa dixerit, vbera eſſe fragrantiá vnguentis optimis, hoc eſt, odorem vnguentorum aromaticorum exhalantia. Sicut enim odoramenta vaſculis concluſa non percipiuntur, cùm verò inde funduntur, odore latè fluente olfactum afficiunt; ità ſpiritus diuini dona, quibus ſponſus perlitus eſt, quamdiù illius anima ceu vaſe claudūtur, odorem ſponſæ naribus minimè ingerunt; verùm mox, vt ſponſus quadam effu-

ſionis imagine, ſponſam ſuæ plenitudinis velut exundantis facit eſſe conſortem, quaſi partem ſuæ vnctionis, in eam, ſua propenſione transfundẽs. Odorem quàm ſuauiſſimum ſpirant vnguenta profuſa: odor autem ſeu fragrantia, quam vbera fundunt, dum ſponſum ſuo quaſi contactu linunt, ſpes futuræ fœlicitatis eſt, quæ pereleganti metaphora nuncupatur odor. Quemadmodum enim, dum pomis æſtate percoctis, & opportuno tempori aſſeruatis veſci non datur, illorum odore mirificè recreamur, & velut alimur, vt facilè credunt, qui cellas quaſdam in pomarijs ad poma eò conuehenda & ſeruanda conſtructas prætergrediuntur, & dum illorum eſus interdicitur, multa voluptate ſaltem odorem hauriunt; ſic dum ligni vitæ fructu, hoc eſt ſponſi gloria frui non ſinimur, quam ſponſus velut obſeratam, & opportuno tempori aſſeruatam tuetur, ne in hoc deficeremus exilio, diuina ſapientia effectum eſt, vt odorem illius trahamus, fœlicitatis ſpe gaudentes, quæ ad fœlicitatem comparata, odori, ſi ad pomum maturum conferatur, ſimillima eſt. Hanc profectò ſpem in ſponſa generat vnctio Spiritus ſancti ab vberibus, hoc eſt, vtroq; ſpõſi erga illã amore profecta. Nihil enim ad ſpem acuendam videtur efficacius, quàm ab illo amari, & donis augeri, qui poſſit, & fœlicitatem largiri; hoc enim ipſo, quòd amat, & donis ad fœlicitatẽ directis ornat, ſe eam fœlicitatẽ donare velle commonſtrat. Ex his, quæ de his ar-

canis vnguentis aſſerta ſunt, apertè lucet,& cũ athletarum ceromate, & cum vnguentis odoratiſſimis,ad delicias comparatis ſimilitudinẽ habere. Cum ceromate quidem,quia anima illis obuncta redditur agilior, & ad luctam expeditior, & ne à colluctatore teneri poſſit, immunior, quod ex Theologico liquet aſſerto. Concors enim omnium ſentẽtia eſt,præter virtutes infuſas,Spiritus ſancti dona ſimul cũ gratia cõferri,vt anima quaſi pondus carnis excutiens, fiat mobilior, & agilior ad obtemperandum Spiritui ſancto eius vnctionis authori,qui palæſtræ præſidet, & animam ciet. Cum odoramentis autem hæc arcana vnguenta ſimilitudinem gerunt, quia ſpe recreant, & fœlicitatis odorem quaſi naribus ingerunt. Et hæc prima eſt enarratio, quæ vbera,ſeu, quod ex Hebræo vertitur,amores,vt chariſmatum diuinorum cauſas expendit.

Secunda verò non in eum ſenſum vbera contemplatur, ſed quemadmodum, cum illa vino præferuntur, lac intelligit metonymicè vberibus ſignatum, quod antefertur vino, ità nunc, non amores ipſos ſponſi, ſed, eadem metonymia procurrente,lac ex ipſis amoribus expreſſum dicit optimis vnguentis fragrare. Et hic ſenſus concinnior, & ad eandem periodum explendam conſonantior eſt. Lac ergo ſponſi vino antelatum,optimis vnguentis fragrare aſſeritur,quia dulcor internus lacte ipſo notatus, quem Deus recentibus iuſtitiæ partubus inſtil-

Digitized by Google

lat, paradiſi cæleſtis odores aromaticos internis naribus immittit. Tunc enim, naribus, vim diſcernẽdi innuentibus, quaſi patefactis, anima diſcit diuinam à terreſtri ſuauitate ſecernere. Dum ergò ſponſa inquit, lac, ſeu dulcorem vberum ſponſi fragrare vnguentis optimis, tantũdem ait, ac ſi diceret, lac non ſolùm guſtaui, ſed etiam olfeci, & olfactus organo, ac vi, quæ vis eſt diſcernendi, ſuauitatem eius percepi, quæ mihi vnguẽtis optimis ſimillima videtur. Vnguentis, inquit, optimis, non ijs, quæ ad laſciuiã conficiuntur excitandam, ſed ijs paſtillis odoratis, qui ſacris aris adoleri, ac mentem ad diuina erigere ſolent.

Porrò ſeptuaginta interpretes verba hæc, Fragrantia vnguentis optimis, non referunt ad vbera ſponſi, vt noſter retulit interpres; ſed poſtquàm præmiſere: Quoniam bona vbera tua ſuper vinum, clauſa periodo, ſic aiunt: Et odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata, quaſi duas ſeorſum cauſas oſculi cupiendi ſponſa diſtinxerit, & vbera eſſe bona ſuper vinum, & odorem vnguentorum, quibus ſponſus obunctus eſt, fragrare ſuper aromata vniuerſa, quorum ſenſus arcanus ex proximè dictis promi facilè poteſt.

Nunc autem vt verborum cõſenſionem, texturamque perpendamus, notandum eſt, quamdiù anima peregrinatur claro ſponſi interdicta conſpectu, cæteris ſenſibus omnibus quaſi ſpõſum ipſum experiri. Oſculo enim tetigit ſponſum

Digitized by Google

ſum;lac vberũ ſugens guſtauit;vnguentis ſponſi delibuta olfecit: ſolus ſupererat auditus,quo ſponſum etiam perciperet, & ex omnium internorum ſenſuum experimento ipſum deſiderandum eſſe conuinceret. Propterea dicit.

Oleum effuſum nomen tuum.

Non ſolum quæ tibi hærent, ſed & nomẽ tuum, Ieſus, quod extrinſecum quiddam eſt, olei more exhilarat, roborat, charitatis ignem alit, præſertim quia notat effuſam à te in nos ſalutem, quæ myſticum eſt oleum noſtra vulnera delens.

AC ſi planiùs diceret, non modò illa, quæ tibi hærent, vt oſculum, vbera, vnguenta, verum & ea, quæ te vtcumque indicant, mira me voluptate permulcent, & ad te cupiendum alliciunt, vnde & internus dumtaxat tui nominis ſonus, me more olei lætitiæ perfundit, & afficit, vt te perueſtigare contendam. Duo autem nominis ſponſi ſeſe produnt encomia, oleũ videlicet eſſe, & effuſum eſſe. Verùm, cùm ſponſus, Chriſtus appelletur, & Ieſus, vtri horum nominum hæ laudes impendantur explorandum eſt. Liquebit autem Ieſu nomen auguſtiſſimum à ſponſa commẽdari, ſi eius verba trutinemus. Ait enim, nomen tuum, ac ſi clariùs diceret, nomen proprium tuum, quod tibi in circumciſione, oraculo acceptum, tributum eſt; non verò id nomen, quod tibi cum aliis eſt commune.

Digitized by Google

Conſtat autem Chriſti nomen, non eſſe Sponſi proprium, ſed appellatiuum, quod & regibus, & ſacerdotibus ſacra vnctione delibutis frequẽter in ſcriptura tribuitur, vt pote nomẽ dignitatis, licèt in hac ſignificatione antonomaſticè ſponſo conueniat. At de hoc non adeò propriè ſponſa loqui potuit, cum dixit: Oleum effuſum nomen tuum. Venerabile autem Ieſu nomen, eſt id, quo propriè ille à cæteris dignoſcitur, atque ſecernitur, quemadmodum nomine tunc impoſito, quicumque ſacro abluitur baptiſmate, à cæteris internoſcitur hominibus, idq; nomen vniuscuiusque communi omnium ſenſu putatur. Quapropter in his ſponſæ verbis hæc proprietas, quæ optimè ſeruari, & ad ſenſum arcanum prodeſſe poteſt, cæteris eſt ſignificationibus præferenda, vt cum ait: Oleum effuſum nomen tuum, de proprio, non ità de appellatiuo nomine loqui credatur. Nunc autem, quo pacto nomen hoc cælitus elapſum, & oleũ, & effuſum oleum ſit, accuratè explanãdum eſt. Porrò oleũ, ſi vulgari ſenſu pro liquore ex oliuis expreſſo accipiatur, permulta habet, ex quibus nominis Ieſu vim queat oſtendere, voluptatem corpori conciliat, & exhilarat, laſſa membra roborat, & recreat, vlceribuſque medetur. Sic etiam ſuauiſſimum nomen Ieſu, eos, qui aure id cordis percipiunt, cæleſti voluptate perſuadit, & faciem mẽtis exhilarat, quaſi bonum ſalutis nuncium, animas languentes ſalutis ſignificatione erigit, ac recreat, peccatique vlceribus

ribus

ribus medetur, omnemque prorſus calamitatis ſpeciem animo expungit, vt probè norunt, qui nomen id religioſius colunt, ex quorum affectibus, ac moribus, deſcriptos effectus, multoque plures alios licebit deprehendere.

Habet præterea nomen hoc, quoddam in mundo vniuerſo imperium, cui flectitur omne genu, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, quod ſatis aptè notatur olei aquæ ſupernatantis proprietate. Sicut enim oleum nec mergi, nec verò aquæ permiſceri patitur, ita ob ſuam celſitudinem Ieſu nomē rebus creatis vel condi, vel admiſceri non fert, ſed ſuper vniuerſum mundum caput effert, & illi toti ſua maieſtate præſidet.

Hæc quidem idonea ſunt. Verùm, quod ſignificantiùs huius nominis vim videtur aperire, eſt vis olei ad ignem nutriendum opportuniſſima, cuius Deus curam in vetere teſtamento geſſit, dum ad concinnanda lumina puriſſimum oleum iuſſit adhiberi. Profectò fomētum quoddam, quo charitatis alitur ignis, nomen Ieſus eſt, cuius vel ſolo auditu ingens in cordibus iuſtorum flamma excitatur: nam quale incendium excitetur, cum cordis aure percipitur, nequit prorſus explicari. Profectò Paulus, vt in eius licet epiſtolis animaduertere, creberrimè nomē hoc diuinū repetebat, quaſi hoc cibo, eius charitas, tanquàm vorax ignis paſceretur. Pauli verò erga id nomen ſtudium permulti æmulati ſunt, quorum charitas orbe to-

to, hac etiam ætate noſtra, inſigniter enituit. Et hæc quidem de olei oliuarum cum Ieſu nomine ſimilitudine allata ſunt.

Alij autem expendentes nomen Hebraicum שמן pro quo interpres noſter oleum vertit, vnguentum tranſtulerunt, vt ſeptuaginta Interpretes, qui μύρον habent. Alij demum exiſtimarunt liquorem aromaticum eſſe, ex arboribus aromaticis Arabiæ, ac terræ promiſſionis fluẽtem. His autem duabus interpretationibus appenſis, arcanos ſenſus eruere facillimum eſt. Si enim vnguentum dicatur pretioſum, quale ab antiquis ad capita vngẽda in delicijs habitum eſt, dum ſponſa inquit, nomen ſponſi vnguentũ eſſe, innuit proculdubio, ſe illo velle perlini, & caput, hoc eſt, principem animæ partem ſemper de illo cogitantem, eo delibuere; ſi enim nomen id vnguẽtum eſt, profectò qui illud, (quod vulgò dicitur) ſemper geſtat in capite, ſemper incedit obunctus. Si verò nomen id liquor dicatur aromaticus, qui in truncis arborũ orientalium concreſcit vt gummi, & ad ſacros ſuffitus adhibetur, dum ſponſa inquit, ſponſi nomẽ liquorem aromaticum eſſe, tantundem agit, ac ſi diceret, odorem diuinum exhalare, talem videlicet, qui aris adoleri, & hominum corda ſuffitu illo ſacroſancto ad Dei cultum poſſit allicere, quo manifeſtè proditur eius nominis ad corda in Dei cultũ acuenda efficacitas. Et hucuſque alterũ è duobus nominis Ieſu encomijs, oleum ſcilicet eſſe, explicatum ſit.

Nunc

Nunc verò ſecundum auſpicemur, quod eſt, oleum non vaſe conditum, ſed effuſum eſſe. Quo quidem inſigni, mira ſe nominis Ieſu prodit energia, qua à Chriſti nomine facilè ſecernitur. Chriſti nimirum nomē, non effuſionem, ſed abſconſionem ſignificat olei; vngi videlicet, quod Chriſtus, hoc eſt, vnctus, notat, nihil eſt aliud, quam vnctionis oleum vaſe recipere, & velut haurire: qui enim vngitur, oleum poris trahit patefactis. At ſaluare, quod Ieſus, id eſt, Saluator exprimit, nihil eſt aliud, quam vnguentum, oleumue ſalutis effundere, ac alios vnctionis ſuæ participes efficere. Ex quo patet inſigni quodam diſcrimine Ieſu nomē à Chriſti nomine ſeiungi, quia Chriſtus propalat vnctionem, quam ſpōſus, quà homo eſt, ad propriam recepit dignitatem; Ieſus autem conditæ vnctionis effuſionem, quam nobis ſponſus, vt Deus homo contulit, manifeſtat. Significat quippe Ieſus ſalutem à diuina hypoſtaſi delabentem, & per aſſumptæ naturæ quaſi ſulcum, ad nos modo planè miro deriuatam; impoſitum enim nomē id fuit, ad diuinam perſonam ſalutis effectricē, non ſeorſum, ſed in natura humana ſignificandam. Cuius certè ſignificationis plenitudo tūc apertè perſpecta fuit, cum vulneribus confoſſus in cruce ſponſus, ſanguinem, ſine quo remiſſio non foret, effundens, ſalutem quoq; illo ſanguine ſubnixam in genus humanum, velut fracto ſuæ puriſſimæ carnis fudit alabaſtro. Et quidē ſignificatio hæc non fuit temerè cōficta, ſed ab

ipſa

ipſa rei natura deprōpta; eſt enim verbi æterni carne obſæpti non minus proprium ſalutem afferre, ac in nos effundere, quàm ſit ignis vrere. Quâ ex ſignificatione facilè perſpicitur, ſponſam de Ieſu nomine perſpicuè effatam fuiſſe. Cum enim nominis ſponſi meminiſſet, vt illud, more olei ignem amoris alere, ac excitare aſſereret, omninò certum erat Ieſu, potiùs quam Chriſti nomē innuere debuiſſe, quia ex ſuo proprio ſenſu ad amoris incendium excitandum eſt multò efficacius. Porrò acriùs inflammatur homo, cum percipit nomen Ieſu, quo Deum carne obtectum ad ſuam intelligit ſalutem eſſe propēſum, quàm cum Chriſtum audit, quo nomine ſponſi ipſius, ea, qua excellit ipſe ac nitet, dignitas regia, & ſacerdotalis exprimitur. Et hæc prima eſt interpretatio.

Secunda verò nō minus arcana promitur ex alia verſione, quæ pro oleo effuſo vnguentum legit exinanitum. Exinaniri autem more ſacræ ſcripturæ dicitur, quod à perfectioris naturæ, & conſtitutionis plenitudine, ac integritate, in naturam minus conſiſtentē ac perfectam, quadam velut metamorphoſi deſcendit. Sic enim in quandam velut inanitatem abit ac reſoluitur. Sic vnguentum, cum in pyxide concretum ac coagulatum eſt, naturam habet firmiorem, ac conſiſtētiorem; tunc verò dicitur exinaniri, cum liquatur, ac reſoluitur, & quaſi in nihilum vertitur: & tunc ſanè ad medēdum aptius eſt, ſuauioremque exhalat odorem. Ex hac ergo

ſimili-

ſimilitudine arcanus eruitur ſenſus. Sponſus quippè, antè quàm homo fieret, erat ſane vnguentum; at concretum, & in ſe quaſi contractum, ſed cum ad noſtram humilitatem carnea toga obtectus ſe abiecit, tũc exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens; tunc verè fuit vnguentum exinanitum, à ſuæ naturæ plenitudine ac integritate, in qua ſine rapina Patri æqualis permaſit, ad noſtram delapſus inanitatem. Abijt, quaſi in nihilum: illud enim nihil, quod ſine ipſo factum eſt, quod eſt peccatum, aſſumere nequiuit; illius tamẽ imaginem, peccatoris ſimilitudine tectus, induit, & proinde non in nihilum, ſed in quaſi nihilum deſcendit, cum ſeipſum exinaniuit. Tunc verò efficacius, quam olim, cœpit ſua velut eliquatione mederi, odoremque ſuæ naturæ ac bonitatis multò, quàm olim ſuauiorem effundere. Nomen igitur Ieſu hunc ad noſtram inanitatem commerciumque deſcenſum, hãc ſponſi exinanitionem ſignificans, rectè appellatur vnguentum exinanitum. Qui profectò ſenſus, ſi medullitus concipiatur, efficaciſſimus eſt ad amorem excitandum, ac dulcorem ingerendum. Hæc eſt ſecunda interpretatio.

Tertia elicitur ex alia verſione ad Hebraicũ textum expẽſa, quæ pro oleo effuſo oleum euacuationis habet. Eſt autem oleum euacuationis, liquor aromaticus de vaſe in vas elutriatus, ſiue transfuſus, qua ſanè trãsfuſione latiùs ſuaueolentia diffunditur. Hæc eſt profectò eximia

nomi-

Digitized by Google

nominis Ieſu laus, vt ex vno electionis vaſe transfundatur in aliud, & ſic Eccleſiã orbe toto propagatam odore imbuat planè diuino. Porrò è cælo, propè Damaſcum, oleum huius nominis ſponſus ex ſe in vas quoddam electionis trãs fudit; rogatus enim quiſnam eſſet, ſe Ieſum eſſe reſpõdit, ac ita Paulus electionis vas, aperto velut ore, id nomen toto pectore hauſit. Ex Paulo verò, tanquàm ex vno electo vaſe, in alia innumera elutriatum eſt. Ideò enim hoc oleũ excepit, vt in aliarum nationum ſelecta vaſa transfunderet, ſicut ſcriptum eſt, vas electionis eſt mihi, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filijs Iſrael.

Nunc ergò, ſiue nomen Ieſu oleum effuſum in primo ſenſu, ſiue exinanitum vnguentum in ſecundo, ſiue oleum euacuationis in tertio eſſe concipiatur, mirã habet ad animos permouendos, & voluptate imbuendos energiam. Quidquid enim illis ſenſibus arcanè intelligitur, totum eſt ad noſtram ſalutem comparatum, ac propterea, cùm ſit hominis animus ſalutis auidiſſimus, illius nominis ſenſu percepto, excitato diuinitus amoris flagrat incendio. Habet etiam nomen hoc vim alliciendi voluptateque capiendi, nihilque arduum, quod tener animus formidet, repræſentat, ſed diuinæ in nos largitatis indulgentiam ſuo ſenſu commendat, vnde recentes in charitate fœtus adoleſcentularum imagine notati, laboribus adhuc inepti, quibus voluptas, & indulgentia eximiè placent, concepto

pto

pto huius ſuauiſſimi nominis ſenſu, Deum ardenter amant. Quapropter ſponſa ſubdit.

Ideo adoleſcentulae dilexerunt te.

Propter hanc nominis tui vim voluptatis effectricem, animæ, quæ nondum charitatis perfectionem nactæ ſunt, quæ voluptate ducuntur, dilexerunt te.

ADoleſcentularum imagine, ac nomine tenellæ animæ, quæ nondum ad iuſtam charitatis ætatem adoleuerunt, nomine diminuto ſignificantur. Quæ dum nominis Ieſu & ſenſum, & ſuauitatem corde percipiunt, quam Deus illis tanquam puellis lacte alendis inſtillat, incredibili amore incenduntur. Quomodo enim amore non æſtuent, cum ſub hoc nomine tot arcana ſalutis noſtræ celante, Deum intelligant ſibi fore, immò & experiantur iam eſſe indulgentiſſimum? Qui enim nomen Ieſu audit, Deum, quaſi de nulla re alia, quàm de ſalute noſtra cogitantem, non infenſum, non punitorem, ſed manſuetum, facilem, ac liberalem, concipit. Quo certè ſenſu dulcore, voluptateq; referto etiam ſaxa liquantur, etiam imperfecti amore incaleſcunt. Ideo, inquit, adoleſcentulæ dilexerunt te. Enim verò adoleſcentularum, hoc eſt, animarum, quæ nuper amare cœperũt, mos eſt, voluptate deliniri, affectare dulcore, lac expetere, cibumq; ſolidum formidare, per-

fectio-

Digitized by Google

fectionem quippè ſynceri amoris non ità confeſtim comparare contingit. Qua quidem in re, diuinæ prouidentiæ ſuo rem vnamquamq; loco reponentis concinnitatem, harmoniamq; miramur. Oportuit enim tenerum in amoris gymnaſio fœtũ lacte ali, atque mulceri. Si enim ſponſa labori non aſſueta, legisque paulò antè pertæſa ſeueritatẽ, in ipſo iuſtitiæ primordio verbere cæderetur acri, in ipſo quaſi domus veſtibulo pateretur à ſponſo repulſam, ab inſtituto certè reſiliret, & ad culpæ ſimulatã iucunditatem remearet. Sapienter igitur in huius epithalamij ingreſſu actum eſt, quãdoquidem, quæ hucusque commemorata ſunt, omnia præ ſe ferunt ſuauitatem, quaſi ad tenellos partus enunciata: oſculum videlicet, vbera, vnguenta, oleum, ſuauitatis plena vidẽtur, quæ rudem amorem dum recreant, in vlteriora propellũt. Significantiſſimè ergò dixit ſponſa; Ideò, ſeu quod idem eſt, propterea adoleſcentulæ dilexerunt te, cauſam dilectionis tenellorum partuũ, perceptam voluptatem eſſe declarans.

Trahe me.

At ſi res ità ſe habet, vt hæc eximia voluptas ſponſam ex adoleſcentulis vnam quàm ſuauiſſimè trahat, quorſum tam anxiè clamat, Trahe me?

Profectò ſi ſeptuaginta interpretum verſionem huic loco inſeramus, ordo inuertẽdus eſt, miraq; ſe in ea inuerſione prodit amoris energia. Pro his enim verbis, (Trahe me,) illi reddide-

diderunt ex Hebræo, (Traxerunt me,) quibus ſanè verbis ſponſus loquitur, verborum ſponſæ vim declarãs. Cum enim ſponſa dixiſſet, (Adoleſcentulæ dilexerunt te,) ille opportunam ſuæ dignationis oſtendendæ nactus occaſionem, illa verba intexuit, (Traxerunt me,) acſi planiùs dixiſſet; Adoleſcentulæ, quæ me dilexerunt, ipſa ſua dilectione quaſi catena quadam vinctũ, ad ſua vota traxerunt me. Qua ſanè loquendi forma nihil potuit aptiùs excogitari, ad diuinæ bonitatis in nos, noſtræque in illum charitatis vim propalandam. Enim verò Deus res, quas condidit, vniuerſas, vtpote bonas, amat, ac proinde in eas, velut extra ſe, ſua propenſione ferri dicitur, ſed hoc ad diuinam ſpectat bonitatẽ, atque naturam, quæ motu proprio erga ſuas æſtuat creaturas. At verò, quòd perfectio aliqua creata Deum tenaciſſimè apprehẽdat, vinciat, & trahat, omninò mirãdum eſt, & oportet quidem, illam perfectionem Deum capientem vi diuina pollere. Sic planè ſe res habet; Dei enim dilectio diuini ordinis eſt, quandamque omnipotentiæ rationem habet, ſiquidem ligat, vt ita dicam, omnipotentem, & ligatum ad ſua vota inflectit. Hæc de Græcorum editione dicta ſint. Verùm editionis noſtræ verba, quæ ſponſa enunciat, exponamus, & illum ſoluamus nodum, cur ſponſa, quæ à ſponſo quàm ſuauiſſimè trahitur, tam anxiè clamet?

Digitized by Google

ſionis imagine, ſponſam ſuæ plenitudinis velut exundantis facit eſſe conſortem, quaſi partem ſuæ vnctionis, in eam, ſua propenſione transfundẽs. Odorem quàm ſuauiſſimum ſpirant vnguenta profuſa: odor autem ſeu fragrantia, quam vbera fundunt, dum ſponſum ſuo quaſi contactu linunt, ſpes futuræ fœlicitatis eſt, quæ pereleganti metaphora nuncupatur odor. Quemadmodum enim, dum pomis æſtate percoctis, & opportuno tempori aſſeruatis veſci non datur, illorum odore mirificè recreamur, & velut alimur, vt facilè credunt, qui cellas quaſdam in pomarijs ad poma eò conuehenda & ſeruanda conſtructas prætergrediuntur, & dum illorum eſus interdicitur, multa voluptate ſaltem odorem hauriunt; ſic dum ligni vitæ fructu, hoc eſt ſponſi gloria frui non ſinimur, quam ſponſus velut obſeratam, & opportuno tempori aſſeruatam tuetur, ne in hoc deficeremus exilio, diuina ſapientia effectum eſt, vt odorem illius trahamus, fœlicitatis ſpe gaudentes, quæ ad fœlicitatem comparata, odori, ſi ad pomum maturum conferatur, ſimillima eſt. Hanc profectò ſpem in ſponſa generat vnctio Spiritus ſancti ab vberibus, hoc eſt, vtroq; ſpõſi erga illã amore profecta. Nihil enim ad ſpem acuendam videtur efficacius, quàm ab illo amari, & donis augeri, qui poſſit, & fœlicitatem largiri; hoc enim ipſo, quòd amat, & donis ad fœlicitatẽ directis ornat, ſe eam fœlicitatẽ donare velle commonſtrat. Ex his, quæ de his ar-

canis vnguentis aſſerta ſunt, apertè lucet, & cũ athletarum ceromate, & cum vnguentis odoratiſſimis, ad delicias comparatis ſimilitudinẽ habere. Cum ceromate quidem, quia anima illis obuncta redditur agilior, & ad luctam expeditior, & ne à colluctatore teneri poſſit, immunior, quod ex Theologico liquet aſſerto. Concors enim omnium ſentẽtia eſt, præter virtutes infuſas, Spiritus ſancti dona ſimul cũ gratia cõferri, vt anima quaſi pondus carnis excutiens, fiat mobilior, & agilior ad obtemperandum Spiritui ſancto eius vnctionis authori, qui palæſtræ præſidet, & animam ciet. Cum odoramentis autem hæc arcana vnguenta ſimilitudinem gerunt, quia ſpe recreant, & fœlicitatis odorem quaſi naribus ingerunt. Et hæc prima eſt enarratio, quæ vbera, ſeu, quod ex Hebræo vertitur, amores, vt chariſmatum diuinorum cauſas expendit.

Secunda verò non in eum ſenſum vbera contemplatur, ſed quemadmodum, cum illa vino præferuntur, lac intelligit metonymicè vberibus ſignatum, quod antefertur vino, ità nunc, non amores ipſos ſponſi, ſed, eadem metonymia procurrente, lac ex ipſis amoribus expreſſum dicit optimis vnguentis fragrare. Et hic ſenſus concinnior, & ad eandem periodum explendam conſonantior eſt. Lac ergo ſponſi vino antelatum, optimis vnguentis fragrare aſſeritur, quia dulcor internus lacte ipſo notatus, quem Deus recentibus iuſtitiæ partubus inſtil-

Digitized by Google

lat, paradiſi cæleſtis odores aromaticos internis naribus immittit. Tunc enim, naribus, vim diſcernẽdi innuentibus, quaſi patefactis, anima diſcit diuinam à terreſtri ſuauitate ſecernere. Dum ergò ſponſa inquit, lac, ſeu dulcorem vberum ſponſi fragrare vnguentis optimis, tantũdem ait, ac ſi diceret, lac non ſolùm guſtaui, ſed etiam olfeci, & olfactus organo, ac vi, quæ vis eſt diſcernendi, ſuauitatem eius percepi, quæ mihi vnguẽtis optimis ſimillima videtur. Vnguentis, inquit, optimis, non ijs, quæ ad laſciuiã conficiuntur excitandam, ſed ijs paſtillis odoratis, qui ſacris aris adoleri, ac mentem ad diuina erigere ſolent.

Porrò ſeptuaginta interpretes verba hæc, Fragrantia vnguentis optimis, non referunt ad vbera ſponſi, vt noſter retulit interpres; ſed poſtquàm præmiſere: Quoniam bona vbera tua ſuper vinum, clauſa periodo, ſic aiunt: Et odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata, quaſi duas ſeorſum cauſas oſculi cupiendi ſponſa diſtinxerit, & vbera eſſe bona ſuper vinum, & odorem vnguentorum, quibus ſponſus obunctus eſt, fragrare ſuper aromata vniuerſa, quorum ſenſus arcanus ex proximè dictis promi facilè poteſt.

Nunc autem vt verborum cõſenſionem, texturamque perpendamus, notandum eſt, quamdiù anima peregrinatur claro ſponſi interdicta conſpectu, cæteris ſenſibus omnibus quaſi ſpõſum ipſum experiri. Oſculo enim tetigit ſponſum

ſum;lac vberũ ſugens guſtauit;vnguentis ſponſi delibuta olfecit: ſolus ſupererat auditus,quo ſponſum etiam perciperet, & ex omnium internorum ſenſuum experimento ipſum deſiderandum eſſe conuinceret. Propterea dicit.

Oleum effuſum nomen tuum.

Non ſolum quæ tibi hærent, ſed & nomẽ tuum, Ieſus, quod extrinſecum quiddam eſt, olei more exhilarat, roborat, charitatis ignem alit, præſertim quia notat effuſam à te in nos ſalutem, quæ myſticum eſt oleum noſtra vulnera delens.

AC ſi planiùs diceret, non modò illa, quæ tibi hærent, vt oſculum, vbera, vnguenta, verum & ea, quæ te vtcumque indicant, mira me voluptate permulcent, & ad te cupiendum alliciunt, vnde & internus dumtaxat tui nominis ſonus, me more olei lætitiæ perfundit, & afficit, vt te perueſtigare contendam. Duo autem nominis ſponſi ſeſe produnt encomia, oleũ videlicet eſſe, & effuſum eſſe. Verùm, cùm ſponſus, Chriſtus appelletur, & Ieſus, vtri horum nominum hæ laudes impendantur explorandum eſt. Liquebit autem Ieſu nomen auguſtiſſimum à ſponſa commẽdari, ſi eius verba trutinemus. Ait enim, nomen tuum, ac ſi clariùs diceret, nomen proprium tuum, quod tibi in circumciſione, oraculo acceptum, tributum eſt; non verò id nomen, quod tibi cum alijs eſt commune.

 Con-

Conſtat autem Chriſti nomen, non eſſe Sponſi proprium, ſed appellatiuum, quod & regibus, & ſacerdotibus ſacra vnctione delibutis frequẽter in ſcriptura tribuitur, vt pote nomẽ dignitatis, licèt in hac ſignificatione antonomaſticè ſponſo conueniat. At de hoc non adeò propriè ſponſa loqui potuit, cum dixit: Oleum effuſum nomen tuum. Venerabile autem Ieſu nomen, eſt id, quo propriè ille à cæteris dignoſcitur, atque ſecernitur, quemadmodum nomine tunc impoſito, quicumque ſacro abluitur baptiſmate, à cæteris internoſcitur hominibus, idq; nomen vniuscuiusque communi omnium ſenſu putatur. Quapropter in his ſponſæ verbis hæc proprietas, quæ optimè ſeruari, & ad ſenſum arcanum prodeſſe poteſt, cæteris eſt ſignificationibus præferenda, vt cum ait: Oleum effuſum nomen tuum, de proprio, non ità de appellatiuo nomine loqui credatur. Nunc autem, quo pacto nomen hoc cælitus elapſum, & oleũ, & effuſum oleum ſit, accuratè explanãdum eſt. Porrò oleũ, ſi vulgari ſenſu pro liquore ex oliuis expreſſo accipiatur, permulta habet, ex quibus nominis Ieſu vim queat oſtendere, voluptatem corpori conciliat, & exhilarat, laſſa membra roborat, & recreat, vlceribuſque medetur. Sic etiam ſuauiſſimum nomen Ieſu, eos, qui aure id cordis percipiunt, cælesti voluptate peruadit, & faciem mẽtis exhilarat, quaſi bonum ſalutis nuncium, animas languentes ſalutis ſignificatione erigit, ac recreat, peccatique vlceribus

ribus medetur, omnemque prorſus calamitatis ſpeciem animo expungit, vt probè norunt, qui nomen id religioſiùs colunt, ex quorum affectibus, ac moribus, deſcriptos effectus, multoque plures alios licebit deprehendere.

Habet præterea nomen hoc, quoddam in mundo vniuerſo imperium, cui flectitur omne genu, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum; quod ſatis aptè notatur olei aquæ ſupernatantis proprietate. Sicut enim oleum nec mergi, nec verò aquæ permiſceri patitur, ità ob ſuam celſitudinem Ieſu nomē rebus creatis vel condi, vel admiſceri non fert, ſed ſuper vniuerſum mundum caput effert, & illi toti ſua maieſtate præſidet.

Hæc quidem idonea ſunt. Verùm, quod ſignificantiùs huius nominis vim videtur aperire, eſt vis olei ad ignem nutriendum opportuniſſima, cuius Deus curam in vetere teſtamento geſſit, dum ad concinnanda lumina puriſſimum oleum iuſſit adhiberi. Profectò fomētum quoddam, quo charitatis alitur ignis, nomen Ieſus eſt, cuius vel ſolo auditu ingens in cordibus iuſtorum flamma excitatur: nam quale incendium excitetur, cum cordis aure percipitur, nequit prorſus explicari. Profectò Paulus, vt in eius licet epiſtolis animaduertere, creberrimè nomē hoc diuinū repetebat, quaſi hoc cibo, eius charitas, tanquam vorax ignis paſceretur. Pauli verò erga id nomen ſtudium permulti æmulati ſunt, quorum charitas orbe to-

to, hac etiam ætate noſtra, inſigniter enituit. Et hæc quidem de olei oliuarum cum Ieſu nomine ſimilitudine allata ſunt.

Alij autem expendentes nomen Hebraicum שמן pro quo interpres noſter oleum vertit, vnguentum tranſtulerunt, vt ſeptuaginta Interpretes, qui μύρον habent. Alij demum exiſtimarunt liquorem aromaticum eſſe, ex arboribus aromaticis Arabiæ, ac terræ promiſſionis fluẽtem. His autem duabus interpretationibus appenſis, arcanos ſenſus eruere facillimum eſt. Si enim vnguentum dicatur pretioſum, quale ab antiquis ad capita vngẽda in delicijs habitum eſt, dum ſponſa inquit, nomen ſponſi vnguentũ eſſe, innuit proculdubio, ſe illo velle perlini, & caput, hoc eſt, principem animæ partem ſemper de illo cogitantem, eo delibuere; ſi enim nomen id vnguẽtum eſt, profectò qui illud, (quod vulgò dicitur) ſemper geſtat in capite, ſemper incedit obunctus. Si verò nomen id liquor dicatur aromaticus, qui in truncis arborũ orientalium concreſcit vt gummi, & ad ſacros ſuffitus adhibetur, dum ſponſa inquit, ſponſi nomẽ liquorem aromaticum eſſe, tantundem agit, ac ſi diceret, odorem diuinum exhalare, talem videlicet, qui aris adoleri, & hominum corda ſuffitu illo ſacroſancto ad Dei cultum poſſit allicere, quo manifeſtè proditur eius nominis ad corda in Dei cultũ acuenda efficacitas. Et hucuſque alterũ è duobus nominis Ieſu encomijs, oleum ſcilicet eſſe, explicatum ſit.

Nunc

Nunc verò ſecundum auſpicemur, quod eſt, oleum non vaſe conditum,ſed effuſum eſſe.Quo quidem inſigni, mira ſe nominis Ieſu prodit energia,qua à Chriſti nomine facilè ſecernitur. Chriſti nimirum nomẽ, non effuſionem,ſed abſconſionem ſignificat olei; vngi videlicet, quod Chriſtus, hoc eſt,vnctus, notat, nihil eſt aliud, quam vnctionis oleum vaſe recipere, & velut haurire: qui enim vngitur, oleum poris trahit patefactis. At ſaluare,quod Ieſus,id eſt,Saluator exprimit,nihil eſt aliud,quam vnguentum, oleumue ſalutis effundere, ac alios vnctionis ſuæ participes efficere. Ex quo patet inſigni quodam diſcrimine Ieſu nomẽ à Chriſti nomine ſeiungi, quia Chriſtus propalat vnctionem, quam ſpõſus, quà homo eſt,ad propriam recepit dignitatem; Ieſus autem conditæ vnctionis effuſionem,quam nobis ſponſus,vt Deus homo contulit, manifeſtat. Significat quippe Ieſus ſalutem à diuina hypoſtaſi delabentem, & per aſſumptæ naturæ quaſi ſulcum, ad nos modo planè miro deriuatam; impoſitum enim nomẽ id fuit, ad diuinam perſonam ſalutis effectricẽ, non ſeorſum, ſed in natura humana ſignificandam. Cuius certè ſignificationis plenitudo tũc apertè perſpecta fuit,cum vulneribus confoſſus in cruce ſponſus, ſanguinem, ſine quo remiſſio non foret,effundens, ſalutem quoq; illo ſanguine ſubnixam in genus humanum, velut fracto ſuæ puriſſimæ carnis fudit alabaſtro. Et quidẽ ſignificatio hæc non fuit temerè cõficta, ſed ab

ipſa

Digitized by Google

ipſa rei natura depropta; eſt enim verbi æterni carne obſæpti non minus proprium ſalutem afferre, ac in nos effundere, quàm ſit ignis vrere. Quà ex ſignificatione facilè perſpicitur, ſponſam de Ieſu nomine perſpicuè effatam fuiſſe. Cum enim nominis ſponſi meminiſſet, vt illud, more olei ignem amoris alere, ac excitare aſſereret, omninò certum erat Ieſu, potiùs quam Chriſti nomē innuere debuiſſe, quia ex ſuo proprio ſenſu ad amoris incendium excitandum eſt multò efficacius. Porrò acriùs inflammatur homo, cum percipit nomen Ieſu, quo Deum carne obtectum ad ſuam intelligit ſalutem eſſe propēſum, quàm cum Chriſtum audit, quo nomine ſponſi ipſius, ea, qua excellit ipſe ac nitet, dignitas regia, & ſacerdotalis exprimitur. Et hæc prima eſt interpretatio.

Secunda verò nō minus arcana promitur ex alia verſione, quæ pro oleo effuſo vnguentum legit exinanitum. Exinaniri autem more ſacræ ſcripturæ dicitur, quod à perfectioris naturæ, & conſtitutionis plenitudine, ac integritate, in naturam minus conſiſtentē ac perfectam, quadam velut metamorphoſi deſcendit. Sic enim in quandam velut inanitatem abit ac reſoluitur. Sic vnguentum, cum in pyxide concretum ac coagulatum eſt, naturam habet firmiorem, ac conſiſtētiorem; tunc verò dicitur exinaniri, cum liquatur, ac reſoluitur, & quaſi in nihilum vertitur: & tunc ſanè ad medēdum aptius eſt, ſuauioremque exhalat odorem. Ex hac ergo

ſimili-

ſimilitudine arcanus eruitur ſenſus. Sponſus quippè, antè quàm homo fieret, erat ſane vnguentum, at concretum, & in ſe quaſi contractum, ſed cum ad noſtram humilitatem carnea toga obtectus ſe abiecit, tūc exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens; tunc verè fuit vnguentum exinanitum, à ſuæ naturæ plenitudine ac integritate, in qua ſine rapina Patri æqualis permaſit, ad noſtram delapſus inanitatem. Abijt, quaſi in nihilum: illud enim nihil, quod ſine ipſo factum eſt, quod eſt peccatum, aſſumere nequiuit; illius tamē imaginem, peccatoris ſimilitudine tectus, induit, & proinde non in nihilum, ſed in quaſi nihilum deſcendit, cum ſeipſum exinaniuit. Tunc verò efficacius, quam olim, cœpit ſua velut eliquatione mederi, odoremque ſuæ naturæ ac bonitatis multò, quàm olim ſuauiorem effundere. Nomen igitur Ieſu hunc ad noſtram inanitatem commerciumque deſcenſum, hāc ſponſi exinanitionem ſignificans, rectè appellatur vnguentum exinanitum. Qui profectò ſenſus, ſi medullitus concipiatur, efficaciſſimus eſt ad amorem excitandum, ac dulcorem ingerendum. Hæc eſt ſecunda interpretatio.

Tertia elicitur ex alia verſione ad Hebraicū textum expēſa, quæ pro oleo effuſo oleum euacuationis habet. Eſt autem oleum euacuationis, liquor aromaticus de vaſe in vas elutriatus ſiue transfuſus, qua ſanè trāsfuſione latiùs ſuaueolentia diffunditur. Hæc eſt profectò eximia

nomi-

nominis Ieſu laus, vt ex vno electionis vaſe transfundatur in aliud, & ſic Eccleſiã orbe toto propagatam odore imbuat planè diuino. Porrò è cælo, propè Damaſcum, oleum huius nominis ſponſus ex ſe in vas quoddam electionis trãs fudit; rogatus enim quiſnam eſſet, ſe Ieſum eſſe reſpõdit, ac ita Paulus electionis vas, aperto velut ore, id nomen toto pectore hauſit. Ex Paulo verò, tanquàm ex vno electo vaſe, in alia innumera elutriatum eſt. Ideò enim hoc oleũ excepit, vt in aliarum nationum ſelecta vaſa transfunderet, ſicut ſcriptum eſt, vas electionis eſt mihi, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filijs Iſrael.

Nunc ergò, ſiue nomen Ieſu oleum effuſum in primo ſenſu, ſiue exinanitum vnguentum in ſecundo, ſiue oleum euacuationis in tertio eſſe concipiatur, mirã habet ad animos permouendos, & voluptate imbuendos energiam. Quidquid enim illis ſenſibus arcanè intelligitur, totum eſt ad noſtram ſalutem comparatum, ac propterea, cùm ſit hominis animus ſalutis auidiſſimus, illius nominis ſenſu percepto, excitato diuinitus amoris flagrat incendio. Habet etiam nomen hoc vim alliciendi voluptateque capiendi, nihilque arduum, quod tener animus formidet, repræſentat, ſed diuinæ in nos largitatis indulgentiam ſuo ſenſu commendat, vnde recentes in charitate fœtus adoleſcentularum imagine notati, laboribus adhuc inepti, quibus voluptas, & indulgentia eximiè placent, concepto

pto huius ſuauiſſimi nominis ſenſu, Deum ardenter amant. Quapropter ſponſa ſubdit.

Ideo adoleſcentulae dilexerunt te.

Propter hanc nominis tui vim voluptatis effectricem, animæ, quæ nondum charitatis perfectionem nactæ ſunt, quæ voluptate ducuntur, dilexerunt te.

ADoleſcentularum imagine, ac nomine tenellæ animæ, quæ nondum ad iuſtam charitatis ætatem adoleuerunt, nomine diminuto ſignificantur. Quæ dum nominis Ieſu & ſenſum, & ſuauitatem corde percipiunt, quam Deus illis tanquam puellis lacte alendis inſtillat, incredibili amore incenduntur. Quomodo enim amore non æſtuent, cum ſub hoc nomine tot arcana ſalutis noſtræ celante, Deum intelligant ſibi fore, immò & experiantur iam eſſe indulgentiſſimum? Qui enim nomen Ieſu audit, Deum, quaſi de nulla re alia, quàm de ſalute noſtra cogitantem, non infenſum, non punitorem, ſed manſuetum, facilem, ac liberalem, concipit. Quo certè ſenſu dulcore, voluptateq; referto etiam ſaxa liquantur, etiam imperfecti amore incaleſcunt. Ideo, inquit, adoleſcentulæ dilexerunt te. Enim verò adoleſcentularum hoc eſt, animarum, quæ nuper amare cœperũt, mos eſt, voluptate deliniri, affectare dulcore, lac expetere, cibumq; ſolidum formidare, perfectio-

diderunt ex Hebræo, (Traxerunt me,) quibus ſanè verbis ſponſus loquitur, verborum ſponſæ vim declarãs. Cum enim ſponſa dixiſſet, (Adoleſcentulæ dilexerunt te,) ille opportunam ſuæ dignationis oſtendendæ nactus occaſionem; illa verba intexuit, (Traxerunt me,) ac ſi planiùs dixiſſet; Adoleſcentulæ, quæ me dilexerunt, ipſa ſua dilectione quaſi catena quadam vinctũ, ad ſua vota traxerunt me. Qua ſanè loquendi forma nihil potuit aptiùs excogitari, ad diuinæ bonitatis in nos, noſtræque in illum charitatis vim propalandam. Enim verò Deus res, quas condidit, vniuerſas, vtpotè bonas, amat, ac proinde in eas, velut extra ſe, ſua propenſione ferri dicitur, ſed hoc ad diuinam ſpectat bonitatẽ, atque naturam, quæ motu proprio erga ſuas æſtuat creaturas. At verò, quòd perfectio aliqua creata Deum tenaciſſimè apprehẽdat, vinciat, & trahat, omninò mirãdum eſt, & oportet quidem, illam perfectionem Deum capientem vi diuina pollere. Sic planè ſe res habet; Dei enim dilectio diuini ordinis eſt, quandamque omnipotentiæ rationem habet, ſiquidem ligat, vt ita dicam, omnipotentem, & ligatum ad ſua vota inflectit. Hæc de Græcorum editione dicta ſint. Verùm editionis noſtræ verba, quæ ſponſa enunciat, exponamus, & illum ſoluamus nodum, cur ſponſa, quæ à ſponſo quàm ſuauiſſimè trahitur, tam anxiè clamet?

Trahe me.

Ne ceſſes trahere me, quia vt rota, etſi trahi cœperit, niſi perpetim trahatur, moueri ceſſat: ità ego, niſi iugiter abs te trahar, vitæ motu carebo.

NImirùm, quia timet à ſponſo, ob lapſum quempiam ſeparari, ac exinde, quē modò experitur dulcorem amittere, qua nihil poſſet ipſi euenire funeſtius. Propterea clamat (Trahe me.) hoc eſt, me tibi adiunctam fortiùs trahe. Quamuis & his verbis, quædam teneri amoris adumbratur formido, quā patiuntur, qui turpitudinis anteactæ vitæ meminerunt. Etenim; etſi credendum ſit, ſponſam à ſponſo tractam, gratiaque diuina fuiſſe perfuſam, eo momento, quo ardentiſſimo amoris æſtu petijt oſculum, cuius euētus fœlicitatem, noua nouorum affectuum potuit ediſcere coniectura; meritò tamen timet, ſitnè ſponſo reconciliata, quē laceſſiuit iniuria, quod quia ignorat, anceps facilè huc, & illuc impellitur. Nam non ſibi tutò fidit animus, peccati quidem cōſcius, remiſſionis ignarus. Quamobrem ſponſa ſucclamat (Trahe me.) ac ſi dicat: Suſpicor ſponſe, nuper à te tractam me fuiſſe, ſed ſuſpicio eſt, a qua timor longè nequit abeſſe. Sanè rectè dixit quidam.

Res eſt ſolliciti plena timoris amor.

Cum enim quis ardentiore boni cuiuſpiam

tene-

tenetur deſiderio, non quieſcit, quod conijciat rem ex voto euenturam, nec (quod mirabilius eſt) ſi rem optatam quaſi præſentẽ experiatur. Sed ſollicitudine ipſa æſtus excitatur amoris, nihiloque ſegnior ob id experimentum euadit amans, ſed ſollicitiùs rem perquirit, quam fortè cœpit adipiſci. Ergo propter hanc ſollicitudinem ac timorem ſponſa ſic clamat, (Trahe me,) Vix inquit, inducor vt credam te, quem amplector, eſſe præſentem, ob boni magnitudinem. Quapropter noc cunctabor, ſed ne quæpiam me mora retardet, vlterius (Trahe me,) ſi cœpiſti, ocyus age, vt per rupes præruptas, mundique ſalebras, abs te tracta me librare queam.

Innuit ſponſa ſub hac anxiæ petitionis imagine, quod veritas catholica profitetur, nos videlicet, nõ tantùm niſi à Patre, Filioq; per Spiritum ſanctum ſuauiter trahamur, non poſſe à culpa ad iuſtitiam reſurgere, ſed nec in parta iuſtitia perſeuerare valere, niſi Deus clemẽtiſſimus afflans, & trahens perſeueret: ac proinde, & vt ad iuſtitiam aſſurgamus, & vt in ea permaneamus, ardentiſſimè flagitandum eſt. Quapropter ſponſa ſic loqui putanda eſt. Ne trahere ceſſes ſponſe indulgentiſſime, quia te ceſſante rotæ motus intercipietur, quaſi qui à Deo trahitur, tãquàm curru vehatur, vbi apertè diſpicimus, currũ ſine trahentis vi non poſſe cieri. Relinquitur ergo planum ac manifeſtũ, trahente Deo, per iuſtitiæ ſemitam, & non ali-

Digitized by Google

ter ſponſam ingredi, ac procurrere poſſe. Si igitur ſponſus eius adeſt voto, quod pro ſe, ac pro adoleſcentularum choro concepit, cœtus omnis poſt eum certatim curret, quod ſic Sponſa promittit.

Poſt te curremus in odorem vnguentorum tuorum.

Si trahis me, ac adoleſcentulas mei ſimiles, nos donis Spiritus ſancti agilitatem impertientibus vngens, eorum vnguentorum odore ductæ, vt canes ſagaces poſt prædam, poſt te curremus.

SI me, ſociaſq; meas, o ſponſe, magnetis more traxeris, viq; tua rapueris, adoleſcentulæ omnes ſpiritum, impetumque ſimilem ſortitæ, citato curſu quæremus te, imitabimur te. Enim verò tanquàm ſagaces canes, qui olfactu pollent, & odore ducti feras, quæ ſe abdunt in latibula, perueſtigant, ſic nos, odoratu internarum narium, vim vnguentorum tuorum, quibus nos linis, haurientes, velut in latebris abſconditum, in vlteriore charitate perueſtigabimus te. Perpendere hic operæpretiũ erit. Sponſam actæ olim vitæ pertæſam dedecora, ſponſique deſiderio velut acerrimo ſtimulo incitatã, maiora indies operari geſtientem, Spiritus ſancti dona vnguentis notata flagitare, quibus, vt trahatur, fiat expeditior, atque mobilior. Sic enim verba enarrari debent. Poſt te curremus in odo-

in odorem vnguẽtorum tuorum, hoc eſt, effundente te tua in nos vnguenta, nos ad odorem eorum vnguentorum, quem naribus trahemus internis, vt canes ſagaces poſt prædam, ita, & nos poſt te curremus. Quod ſic debet intelligi, vt ſponſo dona Spiritus ſancti in animas infundente, & eã vnctione ſuiipſius odorem mentibus ingerente animæ fiant ad curſum expeditiores. Idoneè autem dona vnguentis notata, potius quàm virtutes expoſcit, cum de curſu, ac feſtinatione cogitat. Cum enim virtutes ſiue morales, ſiue etiã theologicæ, ad rectos deſtinentur actus, quos ægrè generant, ob animæ quam afficiunt, imbecillitatem, & inconſtantiã, vitiatæ naturæ cauſa ægram, & ardua quæque formidantem, diuinæ fuit prouidentiæ opportuniſſimum opus, vt iuſtis omnibus ſeptem Spiritus ſancti largiretur dona, quibus adiuti, & à naturæ concretione, pondereque partim immunes, faciliùs à Deo mouerentur, & ad theologicarum virtutum ſcopum perducerentur. Hæc quippe à nobilioribus Theologis affertur ratio ad ſeptem chariſmatum neceſſitatem aſtruendam, quò videlicet (ſic inquiunt illi) anima reddatur facilè mobilis à Spiritu ſancto. Aptè igitur ſponſa, pro adoleſcentularum choro reſpondit, aiens, omnes eſſe curſuras in odorem vnctionis donorum Spiritus ſancti, eas impellentis, & afflantis.

Dum verò poſtquàm dixit, (Trahe me,) non ſubiungit, Poſt te curram, ſed Poſt te curremus,

Digitized by Google

plures docet eſſe concertatrices, & in curſu æmulas, non ſtudiorum diuerſitate, ſed charitatis, chariſmatumque meliorum æmulatione, quæ & opportuna, & neceſſaria eſt ad citiùs proficiendum. Vix enim explicari poteſt, quãti referat, eos, qui virtutem parare cupiunt, non ſeorſum in eius ſtudij ingreſſu agere, ſed in ſocietate, vbi aliorum æmulatione incendantur, & ad præſtantiora opera prouocentur.

Prodit ſe præterea in editionis noſtræ verbis myſterium minimè ſilendum. Non enim putandum eſt, orationem malè cohærentem, aut hiulcam ex oſcitantia relictam, cum de ſe ſpõſa inquit: (Trahe me,) moxque de pluribus agens ait, (Poſt te curremus:) Profectò inter iuſtos quandam affabrè cõſertam licebit cernere catenam, dum ſapientiſſimus Deus animam quampiã ad ſe trahit, & illius æmulatione plures alias animas anſularum, orbiumue catenæ more conſertas, illique primæ connexas ad ſe perducit ipſum. Sic ergo ſponſa loqui credẽda eſt. Trahe me, ſponſe, ſi enim me traxeris non ad te ſolam me perduces, ſed plures alias animas more orbiculorum catenæ, mihi exemplo ac imitatione connexas ad te pertrahes, mecumque plura animarum lucra parabis. Non enim iam ſola ego, ſed plures mira pernicitate poſt te curremus, teque repertum amplexabimur.

Animaduertendum fuerit in hoc loco, quod experimento conſtat, eas actiones, quas diuini ſpiri-

ſpiritus afflatu, expeditiùs obire ſolemus qualis eſt hic depictus à ſponſa curſus, delectationē parere, cuius veritatis illa probè gnara ſic eloquitur.

Introduxit me Rex in cellaria ſua.

Traxit me ſponſus, & in cellaria duo ſua, contemplationem videlicet, ac inde ortam dilectionē. à quibus receſſeram, introduxit me, vbi me mira voluptate perfudit.

PErculerat ſponſum anxia ſponſæ vox quadam velut ex fornace deprōpta, cum (Trahe me) clamabat, & (quod eſt amantis ingeniū) mox lætus & feſtiuus affuit. Ponendum igitur in hoc loco eſt, ſponſum votis illius ceſſiſſe, hoc enim, ad orationis concinnitatem ſtatuere oportet, præterquamquòd ſpōſa ipſa diſertè ait. Introduxit me rex in cellaria ſua. Cellaria verò ſpōſi ſunt duo, diuina videlicet contemplatio, & ex ea orta dilectio. Quæ ſanè cellaria, & vini, & vnguētorum quædam quaſi promptuaria nuncupari poſſunt, vini quidem, propter charitatis ardorem, & ſobriam amoris ibi excitati ebrietatem; vnguentorum verò, propter delicias, quas ibi anima percipit, internis voluptatibus à ſponſo delinita, ſpecialique Spiritus ſancti vnctione delibuta. Ibi enim Spiritus ſanctus participes ſponſi, quem vt hominem præ conſortibus liniuit, ſingulari perungit bo-

nitate;& ſeptem donorum incremento, ſicut & gratiæ animam ibi locupletat acceſſibus. Hic autem ſponſa tot bonis aucta; tot cellariorum voluptatibus delinita, quaſi mentis exceſſum patitur. Sibi verò poſtmodùm reſtituta, illa verba; Introduxit me Rex in cellaria ſua, enũciare credenda eſt, ac ſi planiùs ſic enunciaſſet; Impensè ſponſum precata fueram, vt ad ſe vi ſuorum me traheret vnguentorum. Accurrit ille, ac voto meo lætus indulſit, me traxit, & ad penitiſſimos, vbi latet ille, me receſſus introduxit.

Iuxtà interpretationem hanc ſponſa fatetur ſuis optatis ſponſum indulſiſſe, & currere cupientem adiuuiſſe. Optabat illa arcana donorum Spiritus ſancti vnctione liniri, & ſponſum, parta per vnctionem expeditione, curſu celerrimo perueſtigare, quod illi ſpõſus indulſit. In duo nempe illam quaſi cellaria, in quæ iuſtis dumtaxat patet aditus introduxit; ibique arcanis illam vnxit vnguentis, ad quorum odorẽ ſponſum deinceps inſequeretur. Alterum cellarium contemplatio diuina eſt, valde quidem recondita, & huius ſæculi ſapientibus clauſa, in qua viget ea ſponſi notitia, quæ affectuoſa, ſeu affectuum excitatrix nũcupari ſolet, quam qui experiri cupit, à tumultibus externis longè auocandus, & in cordis intima introducendus eſt. Alterum autẽ cellarium, amor intimus eſt, in cordis centro defixus, in quem mundus neutiquam penetrare valet; nec enim in externorũ

ſe amo-

ſe amorem effundens, in amorem illum medullas permeantem, Deoq; internè fruentem, cælique gaudia prælibantem, qui iuſtorum proprius eſt, ſe valet inſinuare. Si verò quis, poſtquàm ſe in externa, & fluxa hæc bona profudit, Deo afflante, reſipiſcit, & ad cor reuertitur, elegantiſſimè dicitur in hæc introduci cellaria, quod de ſe ingenuè ſponſa fatetur, quæ extrà ſe abierat, & ad cor reuerſa eſt. Notãdum autem eſt, magnoperè cellaria hæc, & vini, & vnguenti eſſe receptacula, ſeu promptuaria; notitia enim illa, quæ cõtemplatio appellatur, inflammat affectum, cuius certè affectus inflammati, quædã exarſio amor ab ea notitia genitus, eſt. Hæc autem omnia vini ſignificãtur effectibus. Quia verò præter hæc Spiritus ſanctus animam in eas cellas introductam nouis linit vnguentorum chariſmatumuè acceſſionibus, rectè cellaria vnguenti appellantur. Et hactenus de notitia, & amore, quibus cellariorum ſimilitudo ſatis aptè conuenit.

Poteſt autem non minùs aptè dici, cellaria hæc ſponſi, intellectum, voluntatemque notare, vt iure ſuo, duas has animæ potentias à philoſophis eo nomine vocatas, cellas ſuas ſponſus eſſe dicat. Quod ſanè perpulchrè aſſerere poteſt. Cellaria enim quædam ſunt ad quippiam aſſeruandum, puta poma, vinum, vnguenta, deſtinata loca. Sic autem prorſus, duo hæc animæ cellaria, intellectus, ac voluntas, à Deo fabrefacta ſunt, non ad creatum quippiam, ſed ad

ſpon-

Digitized by Google

ſponſum rerum conditorẽ ibi condendum,atq; ſeruandum. Quod quàm ſit aptè aſſertum, ex ipſo patet hominis fine, ad quem conditus eſt. Conſtat nimirum eò conditũ eſſe illum,vt creatorem ſuum cognoſcat, & amet cũ in hoc exilio,tum in patria, vbi eas actiones perfectiſſimè exercebit. Iam verò dum intellectus conditorem ſuum intelligit, illius in ſe,quoad fieri poteſt,imaginem cõcipit,ac proinde Deus ipſe intra intellectum velut intrà cellarium condi perapta dicitur ſimilitudine. Quod, ſeruata proportione,de voluntate dicendum eſt;quùm enim Deum amat, impulſum quendam producit amando, cuius ergò, ſponſus ipſe, qui amatur,in voluntate aſſeritur eſſe. Conſtruxit autẽ ipſe ſibi duo hæc regia cellaria,nec alius in illis vult admittere cõſortium; non enim fas eſt regis cellas mancipijs vllo modo patere. In hæc ergo cellaria ſponſus ſponſam introduxit,cum eam ad mentem reuocauit,& in iuſtitiam aſſeruit,& indiès illam penitiùs introducit, quod nec mirum,nec abſonum videri debet. Porrò ſponſa,cum peccatis erat obnoxia, extrà ſuum intellectum ſeu extra mentem aberrabat; erat enim amens,quod eſt peccatorum epitheton: Erat etiam extrà ſuam voluntatem, non enim amabat ſe; qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Fuit autem dignum diuina ſponſi largitate munus,eam ad mentem,ac voluntatem propriam reducere,vt quæ ſui oblita erat,de ſe iam cogitaret,& quæ ſe oderat,ſe iuſto af-

Digitized by Google

ſto affectu diligeret, vt intra duo intellectus, ac voluntatis ſuæ cellaria introducta, communem cum ſponſo domum incoleret. Quapropter illa huius conſcia beneficij, tanquam regiæ domus compos effecta, ſic effatur, (Introduxit me rex in cellaria ſua,) quaſi diceret: Me reduxit ad mentem, vt intrà me ſecum habitē, & eius conſortio perfruar. Explanatio hæc maximam habet cum prima ſimilitudinem, aut certè eadem eſt. At hic explanandi modus videtur proprior & rei naturæ germanior.

Magnoperè autem conſiderandum eſt, ijs in cellarijs ſponſam cæleſti voluptate abſorberi, quod, tametſi ſponſa recens ſit adhuc partus, mirum videri non debet. Quotidiano quippe didicimus experimento, clementiſſimum Deum, tyronibus, qui amoris militiæ recenter nomina dederunt, quoddam ſuæ celſitudinis, ac dulcoris ſpecimen, in ijs exhibere cellarijs, quò alacriùs, voluptate poſtmodùm ſubtracta, ſuauitatis diuinæ, quam guſtarant, recordatione incitati, ſtadium præſentis vitæ percurrant, ſenſusque diuinæ legi reluctantes, dum ſponſus abeſt, aſſidua exercitatione, atque ſedulitate peruincant. Cuius certè veritatis quædam eſt aſſertio, quod à ſponſa pro ſe, ac pro æmularum cœtu ſubtexitur, dum ait.

Exulta-

Exultabimus & lætabimur in te memores vberum tuorum ſuper vinum.

Ego, ſponſe, ac adoleſcentulæ cæteræ in tua cellaria introductæ, ac tuam voluptatem expertæ cum creuerimus, & voluptate caruerimus, exultabimus in te, memores dulcoris ex tuis vberibus expreſſi, qui vino generoſo ad inebriandum fortior eſt.

SIcut paulò antè, cum de ſe dumtaxat ſponſa loquuta fuiſſet, aiens, (Trahe me,) ſubiūxit de ſe, ac adoleſcentulis, (poſt te curremus,) ſic modò, poſtquam dixit, (Introduxit me rex) attexit, (exultabimus, & lætabimur,) quod ideò ab illa obſeruari videtur, quia ſub perſona propria cæterarum ſimilium animarum affectum exprimit, quas interdum commemorat, interdum ſilet, quod ad ſcenicarum actionum pertinet varietatem, ac venuſtatē. Cum igitur ſponſa dicit: Exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum ſuper vinum, ſic eloqui credenda eſt. Satis fuerit, o ſponſe ſuauiſſime, me, cæteraſque adoleſcentulas eiuſdem ſtudij conſortes, tuam ſuauitatem in hoc iuſtitiæ primordio percepiſſe, ac tuam dignationem in cellarijs penitiſſimis, quò ſine merito introductæ ſumus, expertas fuiſſe, vt perceptæ voluptatis recordatio nos in officio cōtineat. Quamobrem cùm à te videbimur repudiatæ, & ariditatis verbere acriter cæſæ; certò ſcientes, eam nobis

nobis expedire repulſam, ex amore, quem perſpeximus in amplexu, profectam, exultabimus non interna modò, verum & externa gaudij ſignificatione, memores vberum tuorũ, hoc eſt, (per metonymiam) lactis, ſeu dulcoris, quem in tuis hauſimus cellarijs; qui ſanè dulcor melior eſt vino, ad calorem ingerendum, ad exhilarãdum, & ad roborandum. Exultabimus ſanè, tametſi poſteà voluptate careamus, voluptatis olim perceptæ recordatæ. Porrò pro eo, quod noſtra habet editio, (Memores vberum tuorũ) ex Hebræo verti poteſt. Memores amorũ tuorũ, magis, quàm vini, ac ſi ſponſa pro ſe, ac adoleſcentulis dicat, ipſas poſteà gauiſuras, memores duplicis amoris, quo à ſpõſo Deo, ac homine, in illis cellarijs delinitæ ſunt, quem perpendentes, magis quàm vini generoſi potu incenduntur. Hanc ſanè interpretationem iuſtorum vita probat eſſe ſatis idoneam. Conſueuit enim Deus clementiſſimus, eos in aditu iuſtitiæ, ſine meritis, demulcere, & ad cellaria illa, vbi eos voluptate perfundit, introducere, vbi nihil niſi ſuaue, iucundumque prælibant. Ibi autem erudiuntur, & diſcunt, quàm ſuauis ſit Deus. Et poſteà, cum illis pœnæ infliguntur, vt expientur, fideles permanẽt, Dei ſemel bonitatem ac ſuauitatem experti, nec ad fluxas ſe mundi voluptates conquirendas abijciunt; ſperant enim ſibi eos labores, ad potiores voluptates profuturos. Frequenter illud Iob apophthegma vſurpant, ſi bona ſuſcepimus de manu Domini, ma-

la,

la, (hoc eſt pœnas) cur non ſuſtineamus? Quæ quidem in ſententia iuſtitiæ Iob ſe facilè monſtrant eſſe participes: ſicut enim ille vir rectus erat, & ea rectitudine ductus nec dextrorſum, nec ſiniſtrorſum aberrabat, ſed æquè Deum in proſperis, & aduerſis diligebat, ſic & iſti, quapropter appoſitè ſatis ſponſa ſubdit.

Recti diligunt te.

Faciemus, quod rectitudo poſcit, vt etiã te dulcorem negantem diligamus. Sic erimus iuſtæ, ſeu rectæ, vt qui vel blandientem, vel punientem æquè te diligunt, recti, hoc eſt iuſti ſunt. Quia videlicet in omni euentu te diligunt, recti ſunt.

REctum ſane eſt, ſpõſum ac iudicem æquiſſimum decens, vt ſui copiam exulibus nõ adeò largè faciat. Rectique proinde cenſeri debet, qui, quamdiù coercentur hoc corporis ergaſtulo, non ſatagunt perenni voluptate frui. Satis quippe fuerit, eam adhuc in exilio prælibaſſe ſuauitatẽ, quæ veteranis millitibus victoriæ potitis, in patriamq; reuerſis euentura eſt. Nec verò æquum eſt, hanc vel tenuem, quam Deus extorribus inſtillat voluptatẽ, velle omnes æquè guſtare. Decet enim, eos, qui plurium ſe annorum domuere labore, copioſius refici, quàm eos, qui recenter geniti nihil ſuſcepere laboris, qualis ſponſa modò eiuſque ſociæ adoleſcẽtulæ pinguntur. Rectitudo ergo in iis meritis

ritis imparibus, ex ſpõſi eſt libranda menſuris, vt recti dicantur, quicumque ſua ſorte contenti ſunt, & in ariditate non minùs, quàm in ſuauitate conſtantes. Animaduertere itaque opus eſt, rectos in hoc loco eos eſſe, quos iuſtos appellamus, ſic enim vulgo, iudicem rectum, hoc eſt iuſtum dictitare ſolemus. Eſt autem iuſtitia virtus, quæ vnicuiq; tribuit, quod ſuum eſt. Eſt autem manifeſtum exilij proprium eſſe, pœnis concuti, calamitatibus premi, quamobrem ex iuſtitia huic noſtræ peregrinationi, nihil niſi mœror, ariditas, & ærumnæ debentur. Ex quo fit, vt ij iuſti rectique iure optimo nuncupentur, & ſint, qui ea mala æquanimiter perferunt, & in ijs ſunt non minùs, quàm in proſperitate cõſtantes. Diligunt ſyncerè Deum ſeu blandientem, ſeu punientem. Hoc quippe modo facilè probant, ſe vniuerſa alia Deo poſthaberè, ſeque perinde rectos eſſe. Nec profectò aliàs recti eſſe poſſent, niſi ea rectitudine Deum verè diligerent. Verba ergo hæc, (Recti diligunt te) nõ ſic explananda ſunt, recti ſunt, & propterea diligunt te, ſed contrà; Ideò recti ſunt, quia diligunt te, hoc eſt, quia æquè, dũ ades, & abes diligunt te, ideò recti, hoc eſt, iuſti ſunt. Ex quo efficitur, quantumuis inſignem iuſtitiam rectam (quod ad æternitatem ſpectat) non putari, niſi à dilectione Dei ad finem charitatis dirigatur. Vbi cernimus mirabile quiddam, ipſam videlicet iuſtitiam, ſeu rectitudinem, vt recta ſit, charitatis directione prorſus indigere.

Nunc

Digitized by Google

Nunc verò quicumque ea, quæ paulò ante enarrata ſunt, de ſponſo animam ſuis in cellarijs permulcente, ac delicijs leniente, animo colligit, nequit ſibi profectò ab admiratione temperare. Quis enim ſponſi humillimam ſpõſam in ſuum thalamum introducẽtis, ac impotenter amantis humanitatem non miretur? Concinnè quidem hoc in loco filiarum Hieruſalem hanc ſponſi dignationem demirantium chorus in ſcenam introducitur. Cui ſponſa diuinam edocta ſapientiam, ſic aptè reſpondet.

Nigra ſum, ſed formoſa filiæ Hieruſalem.

Mirabimi forte, Eccleſiæ filiæ, ſponſi me in ſua cellaria introducentis propenſionem contemplantes, ac ſi tanto rege ſit indignum nigram ſponſam adamare. Sed rem æqua lance appendite, etſi enim ob peccati reliquias nigreſco, ob gratiam candida ſum, & candor vincit eam nigredinem.

Filiæ Hieruſalem, vulgata ſatis allegoria animæ Eccleſiæ filiæ nuncupantur, quæ cũ Dei propenſionem in animam ipſi charitate conciliatam, & in ipſius cellaria, thalamumuè introductam mirantur, ac ſtupent; ſic mutuò colloqui exiſtimãdæ ſunt. Quid ſibi vult incredibilis hæc Dei erga ſpõſam humanitas? Etiãnè deformẽ, ac naturæ corruptela nigram adamabit Deus? Itanè qui candor eſt lucis æternæ nigram in thalamum admittet? Cãdidam ſane

candor

candor ipſe potius ſeligere debuiſſet, quam in ſecretos ædium ſuarum receſſus introduceret, & gurgite dulcoris abſorberet. His occurrit ſponſa, quæ ſic effari putanda eſt. Non eo inficias filiæ Hieruſalem, me nigreſcere. Nigra quidem ſum. Nec enim, quæ nuper è peccati nigredine ad iuſtitiæ ſum traducta candorem, adeò confeſtim tota poſſum candida comparere. Adhuc certè peccatorum vixdum ab antiqua habitatione recedentium vmbras, & canũ, quos inceſſit rabies, quaſi latratus patior. Hæc enim ſunt inoliti veſtigia ſceleris. At verò non quia eo modo ſum nigra, à ſponſi thalamo continuò arceri debeo. Nam formoſa effecta ſum noua iuſtitiæ pulchritudine, atri coloris, quem peccata reliquerunt, turpitudinem longè ſuperante, totique animæ egregiam formam diuinæ naturæ ſimillimam, quæ diuina gratia eſt, inducente. Quapropter noua pulchritudine magis ſpõſus capitur, quàm nigredine, ac deformitate fugetur. Expendendum eſt in hoc loco, turpes ſcelerum præteritorum affectus, quos altis radicibus infixos peccata reliquere, non eueſtigiò reuelli ob diuinæ gratiæ candorem animæ inductum. Opertet enim velut impacto ligone terram inuertere, ſedulaque cultura noxias herbas proprijs actibus genitas proprijs conatibus extirpare. Quia verò nequit hoc adeò breui peragi, donec charitatis viribus ac nauitate, affectus rebelles animus edomet ac elidat,

D neceſſe

neceſſe eſt gratiæ vires lucta quodammodo retundi, & quibusdam velut patratorum ſcelerũ nebulis obtegi. Nebulis autem propter charitatis radios rareſcẽtibus, gratiæ forma ſe prodit, & intermicat, quemadmodũ nubium denſitate rarefacta, ſolisq; radijs transuerberata, cœli ſe facies per eos nubium quaſi cancellos oſtentat. Quoniam autem nondum eæ nebulæ animam obnubilãtes propter charitatis infantiam, in qua ſponſa modò verſatur, prorſus abſumptæ, ac reſolutæ ſunt, oportet gratiæ in anima repoſitæ pulchritudinẽ quodammodò celari, ac proinde non ità elegantem apparere. Quod apposita ſponſa propalat ſimilitudine, aiens.

Sicut tabernacula Cedar: Sicut pelles Salomonis.

Peccatis aſſueta, externos actus nondum moderata, externè nigreſco, vt tentoria Arabum externè ſole peruſta. Sed ob infuſam gratiam & virtutes, veſtes Salomonis in gloria ſua ornati imitor, & omnis gloria mea eſt interna.

CEdar filius fuit Iſmaelis, à quo Iſmaelitæ duxere genus. Ex qua etiam ſtirpe Agareni, qui nunc Saraceni appellãtur, profecti ſunt. Vniuerſi autem hi Cedar nomine intelligũtur, vt eadem ſint tabernacula Cedar, ac tabernacula Agarenorum. Agareni autem olim in taberna-

bernaculis, papilionibusuè habitabant. Papilionibus verò tæter obducebatur color, ob imbres, variamque aëris inclementiam, cui expoſiti exorto poſt ſole torrebantur, & ſic atrum colorem prætendebant. His tabernaculis, propter relictas peccatorum vmbras, & veſtigia ſe ſponſa dicit eſſe ſimilem, vtpote, quæ imbres ingruentium libidinũ, inuſtasq; à dæmonibus notas perpeſſa ſit. Pelles autem Salomonis in hoc loco, vel Salomonis in omni gloria ſua ornati veſtes elaboratas intelligit, quibus & diuina gratia, & virtutes eius comites animam mirificè, quaſi ad nuptias, exornantes intelliguntur; vel aulæa, ſeu periſtromata Salomonis regiæ, quæ filorum textu vario, colorumque diſcretione diſtincta, virtutum texturam quaſi polymitam notant, quam Deus varijs ſtaminibus, ac coloribus, ob varia virtutum in eandem texturam concinnata ſtudia, dicitur contexuiſſe. His ergo Salomonis pellibus, ob gratiæ diuinæ, diuinarumque virtutum accepta dona, veſtesq; quaſi nuptiales, quibus ad ſponſi thalamum accedat ornata, ſponſa ſe ſimilem eſſe profitetur, ita vt nigredo ad Agarenorum exuſtos papiliones, pulchritudo ad pelles ſit referenda Salomonis.

Verùm, tametſi apta ſit hæc pellium Salomonis interpretatio, aptiùs nihilominus videtur iuxtà textum Hebraicum, & paraphraſim Chaldaicam, pellibus hic ſignificari cortinas. Sic quippe ex Hebræo rectè vertitur, (Sicut

cortinæ Selomoh.) vox autem Ieriah ſignificat cortinam ſeu velum album, quod in tentorijs extēditur. Qui ſanè ſenſus ideò aptior eſt, quia, cum ſponſa nigra ſit ob peccati reliquias, & cādida ob gratiæ formam (hæc enim eſt pulchritudo nigredini cōtraria) propriùs is gratiæ cādor, cortinis tabernaculorū cādidis, quàm alijs notatur telis, ſicut nigredine tabernaculorum peccati oſcuritas innuitur. Et par eſt, vt in tentorijs & nigredo & candor eſſe dicatur, ſicut & in ſponſa nigredo, & candor aſſeritur eſſe, vt ſic harmonicè rerum externarum ſimilitudo internæ reſpōdeat venuſtati. Hæc prima ſit enarratio, quæ nigredinē tabernaculis Cedar, pulchritudinem Salomonis Dauid filij regis Hieruſalem pellibus aſcribens, ſatis aptè cuncta diſcernit.

Secunda verò tam Cedar tētorijs, quàm Salomonis pellibus & nigredinem tribuit, & pulchritudinem, duplici ſimilitudine vtrobiq; inuenta. Prima enim ſimilitudo ex tētorijs Agarenorum, ſeu Arabum poſterorum Cedar filij Iſmaelis petitur in hūc modum. Cum nimirum illi in tentorijs, vel cauſa paſcendi greges, vel prædandi habitarent, continuo ſolis ardore exuſta, puluereq; terræ illius arenoſæ operta tentoria nigredinem externo aſpectu præferebāt, intus verò auro, multisq; opibus, quibus Arabes abundabant, plena erāt. Sic etiā ſponſa externo aſpectu, cū corpus nōdū edomuerit, ſibi, cum erat auerſa, ſimilis, nigredinem præfert, at

verò

verò mente intus mutata diuinæ gratiæ opibus affluit. Hæc prima eſt ſimilitudo.

Secũda verò ex pellibus Salomonis alio ſenſu acceptis eruitur, ità vt pelles Salomonis ſint papiliones, ſeu tentoria tentorijs Cedar reſpõdentia. Salomonis verò nomen hic non regẽ illum Hieroſolymorũ, qui à mulieribus ſeductus eſt, ſed Deũ ſignificat, cui aptiſſimè quadrat eius nominis ſenſus à pace deductus. Cõſtat autem Deum in deſerto tabernaculũ parari iuſſiſſe, cuius externa facies pellibus arietũ, &, vt aliqui putauere, taxorum operiebatur, quæ piloſæ erant. Et cum ad repellendos imbres conſutæ fuiſſent, ne, quod latebat, humore madeſcret, & ſole poſtmodũ vrerentur, neceſſe fuit, eas pelles nigreſcere. Intus verò explicabantur cortinæ opere plumario variegatæ, ex purpura, cocco, byſſo, hyacintho cõtextæ, & aliæ cõplures opes ad diuini cultus apparatũ conquiſitæ. Sic prorſus, externus ſponſæ aſpectus horridus eſt, ac rudis, nondũ enim tonſa, & erudita eſt, cùm fœtus ſit in iuſtitia recens; intus verò Chriſti ſanguine tingitur vt purpura, gemino amore vt cocco bis tincto ardet, caſtimonia cãdet vt byſſus, cæleſti colore claret vt hyacinthus, eius enim mens cælites æmulatur. Aliæ denique permultæ opes intra eam ſunt à ſponſo cõditæ, vt tabernaculi fœderis exteriùs horrida, interiùs pulchra imaginem referat.

Duo extulerat ſponſa, ſe nempe deformẽ, ſe etiam pulchram eſſe. Et pulchritudinis quidẽ

cauſam ſponſum eſſe, omninò patebat. Deformitatis autem, ſeu nigredinis origo non ità facilè apparebat. Quamobrem huius pergit manifeſtare originem, vt filiæ Hieruſalem ſinant eam demirari, quas ſic alloquitur.

Nolite me conſiderare, quòd fuſca ſim, quia decolorauit me Sol.

Non ergo pergatis me fuſcam à noxio Sole dæmone aduſtam contemplari, ſed potiùs nouam gratiæ venuſtatem intuemini, & videbitis me ad regis thalamum comparatam.

SInite ergò, Eccleſiæ filiæ, fuſcedinem meam attentiùs iutueri; nec inde velitis ſponſi metiri charitatem, quaſi ea nigredo, ſeu fuſcedo mea illum à mea conſuetudine queat arcere. Non horret illam, ſed excidit, ac delet. Non iraſcitur, aut repudiat: nouit enim, tametſi ego culpa non vacem, aliunde mihi colorem illum atrum illatum fuiſſe. Non ſum fuſca natura, ſed dæmonis arte. Condidit me candidam ſponſus, ſed Satan inuidiæ ſtimulo incitatus, me denigrauit. Monet ergò ſponſa, ſe minùs ob eam deformitatem arguendam, quòd Serpẽtis calliditate illam contraxerit, quam excuſationem Serpens ipſe nequibit afferre, qui non peccauit irritatus. Quod eò tendit, vt conſtet hominem lapſum diuina miſeratione minùs fuiſſe indignum, quam dæmonem, & ob id ſponſum

non

Digitized by Google

non ex iuſtitia,ſed ex miſericordia, ac munificentia,ſponſæ culpam condonaſſe, ac eam in ſua cellaria introduxiſſe. Porrò ſponſam non natura,ſed caſu culpam cõcepiſſe, ac inde euaſiſſe deformẽ, Septuaginta Interpretes diuinorum myſteriorum conſultiſſimi notaſſe videntur. Eorum quippe tranſlatio latinè reddita ſic habet. (Ne aſpiciatis, quòd ego ſum nigrefacta) hoc eſt,ab alio nigra effecta. Quod enim natura eſt atrum,non nigrefactum, ſed nigrum appellatur. Quod verò natura candet, & caſu nigreſcit,propriè dicitur nigrefactum. Author ergo fuſci nigriue coloris Serpens eſt, qui Soli non in alendis, ſed cum efferbuit æſtus, in enecandis & amburendis plantis eſt quàm ſimillimus. Profectò Sol iſte peſtilentiſſimus, animæ virtutẽ eripuit, & quaſi terræ feraciſſimæ vim totam abſumpſit,humorem gratiæ lætiſſimum flamina immiſſa decoxit,vnde formam candore illuſtrem contigit inquinari. Hæc prima eſt interpretatio.

Secunda verò aliquantò ſecretior ſuccurrit. Neminem latet, prunas eſſe aſpectu pulcherrimas, ignisque flammam noctu lucentem. At cùm primùm Sol incipit apparere, prunarum flammæque color emoritur, liueſcit, ac euaneſcit Solis interemptus aſpectu. Sic nimirum anima iuſta, velut pruna flammaque pulcherrima igne charitatis concepto lucet,ſi inter peccatorum mentes culpa obtenebratas, & in noctis obſcuritate iacentes ſpectetur; at,dum ea

Digitized by Google

ſponſi comparatur aſpectui ſole clariori, emoritur, & fuſca videtur eius pulchritudine velut euaneſcente, quod dū Eccleſiæ filiæ, animæ viſu perſpicaces animaduertunt, iure quidē mirantur à ſponſo animam quampiam, etſi iuſtam, in eius introduci cellaria. At ſi ſponſam ſeorſum, vel certè ad peccatorum animas collatam expēderent, omninò eis quaſi fax in media nocte lucens videretur. Proptereaq; ſpōſa ſic eas hortatur. Nolite me conſiderare ſponſo comparatam, ſic enim fuſca ſim neceſſe eſt, ſole ipſo iuſtitiæ ſpōſo meo ſua infinita luce lucē meā obtenebrante, ſua pulchritudine meā obducente, ac ſi adderet. Cōſiderate me potiùs ad alias deformes collatā, & cernetis me non eſſe omninò deformem thalamouè ſpōſi prorſus indignam.

Quia verò cœpit (vt ex prima patet enarratione) ſuæ nigredinis originēm retegere, pergit hoc ipſum à ſuo principio repetere, aiens.

Filij matris meae pugnauerunt contra me.

Profectò nigredo mihi natiua non eſt, ſed à dæmonibus inducta.

DIuinam ſapientiam vniuerſarum eſſe matrem creaturarum cōmunis eſt Theologorum cōſenſio. Enimverò rerum omnium rationes, ac ideas, tāquàm fœtus quoſdam in lucem ſuo edendos tempore, velut in vtero capacitatis continet immenſæ. Quo quidem ex vte-

ro per

Digitized by Google

ro per creationem, tanquam per partum quendam, promuntur in lucem tempore definito. Etſi verò creaturis vniuerſis filiarum quadret appellatio, natura tamen angelica ob eam, qua cæteris antecellit, nobilitatem, Dei filia potiſſimum nuncupatur. Quæ quidem nomenclatura apoſtatarum angelorũ naturæ, & ob gratiam, in qua condita fuit, & nunc ob ſolam naturalem integritatem æuo ſempiterno perſeueraturã, apprimè conuenit. Angeli ergo apoſtatæ ſunt filij, filij tamẽ alieni, qui claudicauerunt à primis ſuis ſemitis rectis, de quibus ſic ſponſa loquitur. Filij matris meæ, hoc eſt, dæmones, quos vt filios olim mater mea, ſapiẽtia videlicet diuina condidit, filiorumque nomine, gratia, & adoptione inſigniuit (etſi hãc illi per ſummum ſcelus repulerunt) hi filij alieni pugnarunt, & incurſarunt contra me, ardẽtiſſimo velut æſtu torruerunt me, vnde mihi contigit ater ille color. Emphaſim habet hic loquendi modus. Filij matris meæ pugnauerunt contra me, ac ſi dicat ſponſa. Sanè cùm creationis iure, eiuſdem, ac ego, ſint matris filij, non in me pugnare, ſed propugnare deberent, at filiorum adoptionem repudiarunt, & nomen; vnde licèt origine fratres, ſunt tamen ſtudio ac profeſſione acerrimi hoſtes.

Eſt autem victorum mos debellatis hoſtibus leges dicere, quẽ morem vulgari cernimus experimento probatũ, dũ exultantes victores, vel ad terram effodiendam, vel ad onera comportanda.

tanda, vel aliud non abſimile ſeruitutis genus victos adigunt, atque condemnant: Quo quidem tyrannicæ victoriæ iure Angeli transfugæ nimium dirè vtentes, ad miſerrimam vinearũ colendarum ſponſam compulere ſeruitutem, quod ſic ipſa fatetur.

Poſuerunt me cuſtodem in vineis.

Illi me vicerunt, & vt alijs præeſſem impulerunt, vt aliorum cuſtos mei oblita fierem.

PErgunt igitur tyrannici victores iure prælij, quo me proſtrarunt, iniquas mihi leges dicere. Seruituti miſerrimæ addixerunt me, cũ me multarum vinearum cuſtodiæ præfecerũt: Inextricabilibus me ſæculi curis implicuerũt, vt inde lætum quaſi vuarum prouentum expectarem, cum tamen neq; racemum mitem decerpere potuerim. Cuſtodia vinearum, prælatio, ſeu præfectura eſt, quæ cum excellens quiddam, & vulgari fortuna maius videatur, hamus quidam eſt, ad homines ſuperbiæ contagione vitiatos egregiè capiendos. Quod Lucifer ipſe huius elationis ſator optimè nouit, & ſuo dãno expertus eſt, cum diuinum, inuito Deo, appetijt principatum. Hanc vinearum cuſtodiã, tãquam diuinitatis conſortium quoddam primis parentibus depinxit, vt, quo telo ipſe ſauciatus fuerat, genus noſtrum interimeret. Hoc enim notat illa ſuggeſtio: Eritis ſicut Dij, ac ſi dixiſ-

Digitized by Google

dixiſſet,eritis cuſtodes in vineis,moderatores, ac tutores veſtri, vobis ſufficientes, vt cæteris dominemini, ac præcellatis. Hanc ſuggeſtionē patiuntur paſſim peccatores,qualē fuiſſe ſponſam ex his verbis ediſcimus. Quæ ſuæ ſeruitutis grande malum nunc admiratur, & retegit, vt pateat, quanam arte Lucifer ſeducat ignaros. Promouet illos ad prælationem, quam dū tradit captiuis, ſe illis perſuadet principatum tradere, quo nullum eſt ſeruitutis genus infœlicius. Vix rei ruſticæ ſtudioſi vllum plātarum genus norunt,in quo excolendo, ac repurgando,ſolicitiùs,quàm in vna vite,eis laborandum ſit,quod vulgatiſſimum eſt;nec vllum eſt ſeruitutis genus,aut maiore anxietate ſæptum, aut acriore ſauciatum dolore,quàm ſit illud, quo, inter mundi voluptates & illecebras, deſertores Angeli torquent homines ſceleſtos, quos alijs præeſſe faciunt; vt facilè animaduertas, nō abſque emphaſi ſponſam conqueri de ſuorum victorum tyrannide, quæ acerbiſſima captos premit ſeruitute, quam cuſtodia vitium arcanè notauit. Neque verò id ſolum calamitatis genus ſponſam oppreſſit,quòd bonis intenta caducis,nihil inde voluptatis,commodiq; perciperet,ſed (quod funeſtius eſt) vinearū cuſtos aliarum, vineam ſibi ab ſponſo cōmiſſam obliuioni tradidit, & aprorum, aliarumq; ferarum incurſibus expoſuit. Quapropter ſubdit.

Vineam

Digitized by Google

Vineam meam non cuſtodiui.

Quamobrem, aliorum proſpectura bonis, animæ vineam, virtutum vitibus ab ſponſo ſatam, & mihi ſub fide magni prouentus commiſſam non cuſtodiui, ſed vaſtari ſum paſſa.

VIneam, in qua ſponſus eius cultor peritiſſimus, viuiradices conſeuerat, malleolosq; panxerat, quæ iam pampinis obtecta, æſtuique ſubducta fructum ediderat, non cuſtodiui. Nimirùm alienis diſtracta curis, alienis proſpectura bonis animam meam virtutibus, crebrisque virtutum actibus, ceu vitibus, vuiſque locupletem deſpexi; curam diuinæ legis ablegaui. Nō fuit virtutum læta vindemia per merita, piaq; exercitia, quæ à virtutibus, tanquàm à vitibus præcerpuntur, & graphicè per vuas vite pendentes, extumentesque notantur. Hæc prima textus expoſitio (quam ſumus auſpicati ab illis verbis, Filij matris meæ, &c.) notat infœlicem ſponſæ in Adam caſum. Pugnauit quippe in illum dæmon, & ſtrauit; quamobrē paradiſum, cuius cuſtodiæ, ac culturæ, velut vineæ lætiſſimæ fuerat præpoſitus, minimè curans, ad externas regiones ſuopte ingenio ſteriles colendas, relegatus eſt.

Secunda loci explanatio, non minùs quàm prima quadrans, immò illi annexa, & ab ea originem ducens, filiorum nomine, prauos, ac petu-

petulantes ſenſuum motus intelligit, qui aduerſus mentem importunè præliantur; & illam è conſtantiæ faſtigio propter vehementiam, & improbitatem exturbant. A propria conſcientia, ſicut à vinea propria colenda, & à ſponſo, ſicut à vite ſua deterrent; & ad fluxas mundi voluptates conquirendas, ad honores aucupãdos, velut ad alienas vineas tuendas impellũt; ex quibus, cùm homines fœlicem vini prouentum expectant, fellis vuam, & amariſſimos botros, in propria cuſtodis damna decerpũt. Eleganter autem, hi ſentientis appetitus effrænes motus, à ſponſa, filij matris ſuæ, hoc eſt, Euæ, quàm ſine metaphora matrem appellare potuit, nuncupantur. Profectò ex elata Euæ voluntate, quæ ſe tanquàm vterum exhibuit, & ex ſuggeſtione ſerpentis, qui, tanquam pater, elationis ſemen in eam iniecit aluum, per inauſpicatum partum, horum filiorum, motuum ſcilicet petulantium, numeroſa proles excreuit. Nam poſtquàm Euæ vterus intumuit, elationis ſemine concepto, motus effrænes in Deum, ac mentem rebellare cœperunt. Quorum ſanè filiorum numerus ingens, in Euæ filios, hæreditario iure proſerpſit, & partem non exiguam ſponſa ſortita, in culpam præceps acta eſt, cuius in hoc textu ſub hoc arcano ſermone commeminit. Deflet amiſſam pulchritudinem, & deformitatem inuectam, quæ non ex natura, ſed ex euentu inhæſit, & virtutum concinnitatem in noua monſtra

per-

Digitized by Google

peruertit. Motus quippe immoderati, monſtra ſunt immania, ex Euæ, Serpentisque genita congreſſu. Nec enim diſpares adeò naturæ, ſerpentina videlicet, & humana, niſi ad gignenda monſtra potuere miſceri. Iuxta hunc ergo ſenſum inquit ſponſa. Motus effrænis appetitus, ex halitu Serpentis, & Euæ matris voluntate geniti, pugnarunt contra me, & à rationis faſtigio me exturbarunt; egoq; proinde alienis diſtracta curis, vineam meam, hoc eſt, vitem meam, qui eſt ſponſus, non cuſtodiui. Sed iam ex diuerticulo reuertamur. Poſtquàm votis adoleſcentularum ſponſa ſatisfecit, ſeque ipſam propugnauit, ad ſponſum auidè conuerſa, & ardentioris ſpe charitatis incitata, in hunc modum effatur.

Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas,

Iam ergo (te appello ſponſe) vinearum experta culturam, incaſſumque vexata reuertor ad te, vt, quæ vineis præeram, tibi modò ſubſim, & tuarum ouium merear in grege cenſeri. Si fortè contingat lanæ purioris vellera tibi pro cuſtodia referre, virtutum nempe fructus optatos promere.

CVm quis maris temeritatem euaſit, cuius fluctibus, tabula poſt naufragium apprehenſa iactabatur, tutus etiam in littore, pericula enarrans, animo concutitur & horret, ac

benè

benè ſibi precans ad terræ loca tutiora, & interiora conuertitur. Hoc planè modò ſponſa periculis erepta maris Serpentis flatibus concitati, iam in littore, commemorans quod eſt paſſa naufragiũ, adhuc certè cohorret, & quaſi metu concuſſa, ne fortè iterũ procella ingruente obruatur, ad interiora continentis loca feſtinat. Culpæ igitur recordatione, quæ ipſam in ſeruitutem compulerat, perculſa, ad ſponſi aſylum conuerſa ſponſa, Indica, obſecro, ait, o ſpõſe, quẽ diligit anima mea, vbi paſcas oues charitate fœtas, qui paſtoris functiones obis, ſicut prophetarum oracula prædixere? Dæmonis olim parui libidini; ipſeque ſe paſtorem profitebatur, qui greges ſuos dulciſſimis poſſet herbis alere, lætioribusque terræ fructibus enutrire; quapropter vineis me præfecit, vt vel ſic primos quosque botros carptura viderer; at ſanè ſpes me fefellit, & paſtu deſtituta interibam. Reuertor igitur ad te, vigilantiſſime paſtor, vt tua paſcua colam, terræ fructibus veſcar, & nouorum vellerum fœnus tibi pro cuſtodia referã. Famem, qua vexor, ſolus ſedare potes, quid igitur prodeſt, aliena paſcua diſquirere, in quibus herbæ noxiæ, ac venenatæ leguntur? Prudenter agam, teque perueſtigare contendam, vt mihi demum gratuler, propter te meum tutelarem, more cuiusdam Vatis elata voce canẽtis. Nos autem populus tuus, & oues paſcuæ tuæ. Hic annotandum eſt, animam, velut ouem, ſymbolica Theologia in ſcenam introduci pabuli

buli cupidiſſimam. Pabulum autem animæ ſponſus eſt, cuius defectu peccatores intereunt. Cum verò ad diuinam gratiam ſuſcitantur, fame Dei ſe torqueri ſentiunt, quod in culpa, mortui minimè ſentiebant. Profectò fames vitæ index eſt. Et quò illa minùs vrget, eò mors ſit vicinior, vt patet in morbis. Et mox vt quis cœpit conualeſcere, famę infeſtatur. Propterea ſponſa, quæ non multò antè ſuſcitata fuit, famem hanc ſalubrem vitæ indicem percepiens, anxiè rogat, vbi ſponſus paſcat oues, vt famem eleuare, etſi non ſedare queat. Sed quia paſcua plura ſponſus habet, in quibus ſui copiam, aut modicè, aut largius facit; ſic ſponſa loqui credenda eſt. Mihi cunctatio diſplicet, quamobrem, nec in quauis vulgari paſtione, quieſcam, ſed ferar in vlteriora, incredibili, o ſponſe, tuæ pulchritudinis amore capta. Profectò ſponſa iam norat, vbi ſponſus oues paſceret, ac propterea in eum locum ocyſſimè confugit; Nunc verò alienæ paſcuæ filiorum, alienorum recordatione perterrita, & interioris cum ſponſo conſuetudinis auida, in tutiora & interiora paſcuæ loca, ſponſo auſpice, ſe recipere, ac penetrare conatur. Quod facilè ſubiecta verba declarant.

Vbi

Vbi cubes in meridie?

Apparuit mane lætiſſimum, cùm amare cœpi, nunc amoris meridiem peto, in quo tu cum ſponſis conquieſcere ſoles; quaſi in toro cubans, nuptiale fœdus confirmans, ad charitatis incrementa. Illuc ergò perduc me.

TVis in paſcuis, o ſponſe, definitæ ſunt quaſi ſtationes, auroræ, meridiei, cæteriſque temporis partibus, quas percurrere oportet eos, qui lucis, & caloris incrementa conquirũt. Nimirum, cum tu, o Sol diuine, ardentiſſimos amoris emittis radios, ac Sol, dum medias cæli partes permeat, quibus animas, quas humaniſſimè paſcis, torrere ſoles, in amoris fornace tibi arctiſſimè ſociatas. Tunc ſanè meridies eſt, quem ego votis omnibus expeto, & efflagito, vt tuis traiecta radijs, igne diuino percoquar, & abſumar. Non enim conquieſcam, donec amburar, tibique quàm ſimillima reddar. Iuxtà explanationem hanc, verba ſic intelligi debent, vt ſpõſa interroget in hunc modum. Indica mihi, ſponſe, vbi, hoc eſt, quo in loco cubes, ſeu requieſcas, in æſtu meridiano. Quis, inquam, amoris gradus ſit ille, in quo tu cubare diceris, cùm meridies, hoc eſt, maxima vis, & calor amoris eſt. Videtur autem ſponſa ad phœnicis hiſtoriam alludere. Sicut enim in nido ſuccenſo phœnix cubat, & ardet, ità

Digitized by Google

ſponſus in amore meridiano, hoc eſt, ardentiſſimo, cubare, & eo igne incendi perhibetur. Optat verò ſponſa, licèt nuper amare cœperit, ad meridiẽ amoris peruenire. Oportet enim, nouos iuſtitiæ cultores, deſideria magna concipere, aliàs vix egregium quippiam præſtabunt; cùm enim in excelſum ſcopum collimãt, illuc ſanè ſuos conatus omnes intendunt, & ſi fortaſſe non eouſque perferuntur, valde tamen propinquant: Ij verò, qui non magna moliuntur, minùs certè conantur, modicisque conatibus partus edunt breuiores. Hæc prima loci eſt interpretatio, iuxtà quam, intrà charitatis ipſius naturam, & ingenium, dicitur eſſe meridies, mane teneri amoris exacto.

Eſt autem ſecunda ſatis elegans explanatio; vt meridies, non hic aliquis, intrà amoris naturam gradus, ſed in notitia ſpõſi, claritas immenſa, & quaſi meridiana notetur, quæ eſt ipſamet viſio diuinitatis, ab ſpõſa auidiſſimè expetita. Eſt, quippe, notitia rerum in diuina ſponſi elucentium natura, quæ matutina appellatur. Veſpertina verò, quæ res cõditas in propria ipſarum, extra Deum, natura contuetur. Meridiana denique, quæ rerum conditarũ prætergreſſa menſuram, ſponſum in ipſomet ſponſo ſpeculatur, quæ quidem omnium eſt nobiliſſima, & excelſa maximè. Hic eſt meridies, in quo ſponſus æuo ſempiterno cubat, hoc eſt, cõquieſcit, quem ſpõſa noſſe cupit. Cupit autem, & noſſe illum, & in eo cubare, quod eſt, conquie-

quieſcere, quod Hebraica verba apertiſſimè declarant, quæ ſic latinè redduntur. (Vbi cubare facias) Precatur quippe ſponſa, eius quietis cupidiſſima, vt ſponſus doceat, vbi nam cubare faciat in ea luce patriæ meridiana, eos, qui de via feſſi illuc migrant, æterna requie fruituri. Cum verò ſic rogat. Vbi cubare facias, idem agit, ac ſi diceret. In quo illius gloriæ loco, quã excelſo, quàm fœlici? Licèt enim locum fide norit, fidei tamen cognitio obſcura eſt, ac proinde velut rei ignara, illuſtrius quiddã poſcit, & rem clariùs noſſe cupit. Hoc verò deſideriũ ardentiſſimum patriæ, tyronibus, qualis adhuc ſponſa depingitur, opportuniſſimum eſt. Cum enim adhuc, non ingenuè ament, non adeò excitantur, ſolo puri amoris affectu; præmij autem ſpe acerrimè vrgentur, & ad opera difficilia alacriùs incitantur. Propter hoc igitur, ſpõſa tam ſedulò quærit de loco, vbi ſponſus oues paſcat, & eas cubare, hoc eſt, requieſcere faciat. Non ſanè, quia confeſtim illuc migratura ſit, longam enim prius eſt emenſura viam, ſed vt fine concepto, iuxtà veræ philoſophiæ pronunciatum, & rectà gradiatur, & expectati boni magnitudine, ad percurrendam viam fiat expeditior, nec aberrare ſinatur, quod verba proxima opportunè ſignificant.

Ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum.

Vereor, ne poſtquàm fauſtè cœpi, infœliciter abs te ſeiungar, & qui paſtorem ementiuntur, cum lupi ſint, me ad ſuos greges abducant, atque diſcerpant.

SAtius profectò erit, te facem præferente, o ſponſe, noſſe viam, qua gradiendũ eſt, quàm per anfractus, diuerticulaq; aberrantem ſeduci, in aliorumque paſtorum caulas incurrere, dæmonum ſcilicet, ac ſceleſtorum hominum, qui cum cœtus gregeſuè perditarum paſcant animarum, ſodales tui nuncupantur, quadam officij ſimilitudine, non ſuo quidem ingenio, ad perdendum, profligandumque comparato. Pro his verbis: Ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum, aliqui ex Hebraico ſic vertunt (Quia, vt quid ero, veluti operiens ſe ſuper greges ſodalium tuorum?) Illa verò verba (operiens ſe) nomine conficto, licet ad ſenſum eundem opportuno, exprimunt quidam, aientes, (Ne oberrans per greges conſortium tuorum, videar, palliolata.) Scorta nimirum olim in triuijs apparebant, & hac illacuè excurrebant pallio obnupta, vt patet ex hiſtoria Thamar, quam, cùm Iudas ſuos greges petens pallio vidiſſet opertam, velut ſcortum alloquutus eſt, & paſtor ab eo miſſus de ſcorto, an comparuiſſet,

inter-

Digitized by Google

interrogabat. Precatur ergo ſponſa Deum, ac ſponſum ſuum, ne patiatur illam aberrare, & peccatorum paſcua colere, quia ſi exerret, erit vt ſcortum, ſuum verum ſponſum, violata fide coniugij, relinquẽs, & aliorum, qui ſponſum ſimulant, adhærebit amori. Et hanc emphaſin habent illa verba. (Quia vt quid ero, veluti operiens ſe ſuper greges ſodalium tuorum?) Quod verò ſodales hi nomine dumtaxat tales ſint, patet ex paraphraſte Chaldaico, qui interpretans hunc locum de filijs Iſmaelis, & Eſau, qui relicto vero Deo, alienos Deos colebant, ac ſi verè eſſent ſocij diuinitatis Dei veri, ſic ait, (Qui applicant tibi idola ſua pro ſocijs.) Preces ſponſæ ſponſus exaudit, quapropter ſic eam affatur.

SPONSVS.

Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres, egredere.

Si te ipſam non calles, quæ ex ignoratione meridiem noſſe nequis, egredere ex temetipſa. Exue veterem hominem. Sic quippe egreſſa, viam carpes, expeditiusq. percurres.

FIeri nequit, vt ſponſæ ardentiùs amare cupientis clamore non percellatur ſponſus, qui amoris paret imperio. Eueſtigiò adeſt, quã cupiebat ſponſa viam, ad ipſum in vlteriore charitate perueſtigandum, monſtraturus. Pul-

Digitized by Google

cherrima (inquit ille) inter mulieres, hoc eſt, recentes ac imbecilles fœtus, mulierum natura imbecillium translatione graphicè pictos, quibus, tu maior effecta, facilè antecellis. Si ignoras te, cuius ignorationis ergò, & meridiem, vbi conquieſco, noſſe, & aſſequi nequis; egredere. Temetipſam fuge, lares proprios, domumque antiquam relinque. Exue veterem hominem, in quo ſepulta iaces, actusque illius auerſare. Hæc prima lex, ſi ad meridiem ferri ſatagis, vt foras prodeas; nec te domus antiquæ remoretur amor, qui retardare nequiuit apud Chaldæos Abrahamum, exire adornantem, arcani huius exitus typum præferentẽ. (Si ignoras te.) Latet porrò mira in his verbis energia, minimè ſilentio tumulanda. Enim verò ſponſa petierat meridianam ſponſi lucem, aiens, (Indica vbi cubes in meridie?) Cui profectò interrogationi, (quantùm coniectari licet) diſertè reſpondendum erat, oſtenſa via, qua in meridiẽ tenderetur, niſi altius quiddam, arcanumque magìs hac reſponſione celaretur. Nimirum ſplendidiſſimam ſponſi lucem appetenti ſponſæ, idoneè admodũ imbecillitatis propriæ circumſpectio præcepta eſt, qua in penitiſſimam Dei cognitionem via ſternitur, quaſi planiùs in hunc morem ſponſus eam commoneret. Si ſapientiæ, ac diuinæ charitatis amore flagras, à tui ipſius cognitione auſpicare, hæc enim te ducet, ac vnà tuebitur. Modum verò ſecretiorem ſponſus edocet, quo ſemetipſam ſpõſa cal-

lere

Digitized by Google

lere perdiſcat, vnico rem totam verbo complectens, dum ait: Egredere; tanquàm ſi expreſſiùs diceret. Temetipſam interſeca, mediamque concide, ità vt mentem ab appetitu diſtermines, ac duo quaſi agmina conſtituas. Altero quidem in agmine appetitum ſentientem, effrænesque ipſius motus recenſebis. Ab hoc verò agmine, mentem, voluntatemque ſegregabis, alterumque numerabis agmen, in quo teipſam repones, & indicto bello, agminis primi colloquia, commerciumque vitabis. Sic viam arripies, luceque frueris. Profectò, ſi oculus colore tinctus eſſet, & imbutus, colores nequiret cernere, vt apud naturæ inſpectores cõpertum eſt. Quin quamuis putus eſſet oculus ab omni nebula, humorisque affluxu repurgatus, ſi hærerent illi externè dumtaxat res colore infectæ, percipere illas non valeret, ità ſanè, vt omninò ſpatium interiacere debeat, quo colorum imago purior reddita in oculum perferatur, & cernatur exactè. Hoc planè modo, à temetipſa exiliens, & velut ab excelſo loco, mentis intuitu repurgato, tuam deſpiciens humilitatem, illius affectus internoſcere ac explorare valebis. Nam ſi mentis acies, appetitus concretione, ac ſanie fuerit imbuta, vel ipſi nimiũ propinqua, vi cernendi, qua prædita eſt, nequaquàm fungi ſinetur. At poſtquàm egreſſa fueris, o ſponſa, nè cuncteris, deſidiauè torpeſcas, ſed viam arripe. Et.

Abi poſt veſtigia gregum tuorum.

Poſt greges gradere, non vt à motibus appetitus effrænis traharis, ſed vt quaſi verbere inflicto vrgeas, & quò mens vocat, rectà ire compellas.

NE præeas; non enim greges hædorum, ideſt, ſenſuum & affectuum petulantes, ac laſciuientes te ſequentur; ſed aberrabunt. Sunt quippe greges non ouium, quæ vltrò ducuntur ad occiſionem, nec agnorum, qui tondenti non reluctantur, ſed hœdorum, qui, ſi creuerint, euadent hirci, qui reproborum mores ſignificant, ac ideò in iudicio ſtatuuntur à ſiniſtris. Hos igitur, vt ſalui fiant, & ad dexteram reducantur, verbere vrgebis. Coges ergo illos præire, tuque ipſorum poſt veſtigia gradieris, more paſtorum, qui ſuorum gregum veſtigia ſequuntur, non quò hœdorum laſciuiam à militari via exerrantem ſequantur, aut ferant, ſed quò greges in proſpectu habentes, cùm à via deflectunt, funda, pedoque vtantur, rectaque illos ingredi cogant, & impunè vagantem coerceant petulantiam. Cum verò inflicto verbere, incuſſoque timore, appetitus ſentientis agmen more paſtoris egeris, diſce oraculo, quidnam tibi ſit agendum. Et.

Paſce-

Paſce hoedos tuos iuxtà tabernacula paſtorum.

Affectus appetitus edomiti in officio contine, & fac, vt ſpiritalis palæſtræ conſultorum monitis obtemperent:

SEnſus rebelles hœdorum more, dum recens ſanguis efferuet, exultātes cùm domueris, dictoq; iam feceris audientes, ne patiaris otio ſe tradere, aut tam citò deſeras, ac ſi rebellare nequeant, neque ſoleant. Sanè ſi eos impunè agere permiſeris, fœdus reſcindent, ac in te vno connisu irrumpent. Præſide igitur illis, acriterque cæde, ac ſimul paſce iuxtà caſas, mapaliauè paſtorum, qui ſunt viri rerum diuinarum conſultiſſimi, Apoſtolorumq; poſteri ac hæredes, qui ſaluberrimas ſpiritalium dogmatum herbas, ſibi credito gregi carpendas porrigunt. Quorum ſi dogmata toto pectore hauſeris, ad meridiem ipſorum ducatu ocyſſimè properabis. Præcipit ſponſus, vt ſenſus rationi rebelles ſponſa coerceat, & iuſtitiæ ſeruire cogat. Quod proculdubio fit, cum ſenſus ſiue internos, ſiue externos, culpæ licentia exultantes, ità cōprimimus, ac moderamur, vt nec cogitare, nec recordari, nec audire, nec cernere turpe quippiam ſinamus, ſed ſuas ad rationis lineam functiones cogamus obire, quod ſponſa præſtitiſſe credenda eſt, vt mox appoſita laus ei congruere poſſit.

Digitized by Google

re poſſit. Sponſus quippe illi tãquàm equo domito inſidere voluit,quod ſanè noluiſſet, ſi ſenſus nõdùm, magna ſaltem ex parte repreſſiſſet. Eſt autem accuratè animaduertendum, generoſi equi illuſtre ſignum eſſe, Domino inſidenti ſe facilem ac lenem exhibere; alijs verò præſertim inimicis eſſe intractabilem,& in eos calcium illiſu, & hinnitu ferocire, quale quiddam de bucephalo Alexandri magni dictitari ſolet. Quod generoſi animi diſcrimen in ſponſa reperiri,ſubiecta ſponſus ſimilitudine propalat.

Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea.

Angelo,quo tanquàm equo meo vehebar olim, dum in ſinu Arabico currus Pharaonis euerterem, te ſimilem feci.

BElli conſultiſſimus ſponſus eſt, Sabaoth Deus ob id appellatus, quapropter bellicum ſibi iure comparat apparatum, in dæmonem Pharaone ſignificatum præliaturus. Armat equitatum,quo apparatus belli notatur vniuerſus, propter nobiliſſimam equi naturam, firmiſſimum in prælijs robur. Nam ingenuè hoc animal ſeſe periculis obijcit; irrumpẽtium gaudens clamore copiarum. Tubarum exultat clangore;haſtarum ictus, clypeorum colliſionẽ minimè perhorreſcit, ſed fidentiùs ingreditur,& in confertiſſimos hoſtes, adactis leuiter calca-

Digitized by Google

calcaribus irrumpit. Equi verò, quibus ſponſus vehitur, Angeli ſunt, quibus, quaſi vectus & inſidens, ſua ducit agmina, aduerſamq; potentiam tyrannidemq; coercet. Quod, prӕterquã quòd eſt diuinӕ Theologiӕ oraculum, quo docemur, dӕmonum impetum, quo in nos debacchari moliuntur, à Deo per Angelos elidi & frangi, ſacrarum etiamnum hiſtoriarum veritate ſancitur. Cum enim Iſraëlis Pharaonem fugientis caſtra duceret Angelus, qui ſelectum illum populũ columna, & nube prӕibat, & tuebatur; iamque prӕceps Pharao rubri maris alueum ingrederetur, reſpexiſſe dicitur Dominus per columnam in Ægyptiorum caſtra; non quia ductor Angelus non eſſet, ſed quia, velut equo generoſiſſimo, Deus illi inſederat, vt gentem, quam ſibi cooptarat, propugnaret, hoſtẽque dirueret. Huiuſcemodi ergo equos ſponſus conſcendit, ſicut ſcriptum eſt, (Qui aſcendis ſuper equos tuos) & his ait eſſe ſimilem ſponſam, dum ſic eam affatur. Equitatui meo, & ex Hebrӕo, Equӕ meӕ, ex Septuaginta verò Interpretum verſione, Equo meo, aſſimilaui te, quӕ omnia ſenſum eundem reddunt. Porrò ex anima charitate prouecta (quo quidem in genere eadem eſt Angeli, hominiſque menſura) tanquàm ex equo nobiliſſimo, quo vehitur ſponſus, tela ſuӕ potentiӕ euibrat, hoſtiſq; animam inuadentis arcet improbitatẽ, non aliter, quàm olim per Angelũ dimicans, reſpiciens per ignis columnam in Ægyptiorum currus, Pharaonis

teme-

merè inſanientis repreſſit audaciam. Fecit ergò ſponſus Angelicæ ſublimitati ſponſam perſimilem, in Pharaonis curribus euertendis, ac diſſipandis. Hæc prima eſt interpretatio.

Secunda eruitur ex ſcriptore huius cantici, eiusque hiſtoria. Porrò Salomon, qui numine afflatus hoc carmen ſcripſit, loquitur Dei perſonam agens, ſicut Angelus in veteri teſtamento, nomine Dei plerumque loquebatur, præcipiebat, hortabatur. Conſtat autem, Salomoni, ex Ægypto, ſeu Pharaonis regno, equos duci ſolitos fuiſſe, & currus, vt tertij Regum narrat hiſtoria. Sic enim habet inter alia, cap. 10. Et educebantur equi Salomoni de Ægypto, & de Coa, & paulò poſt. Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto ſexcentis ſiclis argenti. Habebat ergo Salomō equitatum in curribus, ſeu quadrigis Pharaonis, hoc eſt, ab Ægypto, ſeu Pharaonis regno miſſis. His verò vtebatur Salomon ad regni præſidium, ſicut ſcriptum eſt. Congregauitque Salomon currus & equites, & facti ſunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum, & diſpoſuit eos per ciuitates munitas, & cum Rege in Hieruſalem. Sponſus ergo loquens per Salomonem, aut Salomon, velut in comœdia ſponſi perſonā agens, ait, ſe ſponſam equitatui ſuo in Ægyptijs curribus comparaſſe. Quæ ſimilitudo ſic accipienda eſt, vt ſponſa, quæ ante in regno Pharaonis, hoc eſt, dæmonis ſeruiebat, & Ægyptios, hoc eſt, dæmones vehebat ſeſſores, à Salomone, hoc eſt,

ſponſo,

ſponſo, magno pretio empta, in eius equitatū ſit ex liberalitate vocata, & ad Eccleſiæ, cuius rex ſponſus eſt, robur præſidiumque pertineat. Sic ergo ſponſus loqui credendus eſt. Eras, o ſponſa, equus Ægyptius, effrænis, ſed ego redemi te, & redemptam aſſimilaui equitatui meo, quo ego in curribus à Pharaone redēptis vtor in regno meo. Habet ſpōſus equitatum, & currus, hoc eſt, animas plurimas, è dæmonis ſeruitute, in Hieruſalem libertatem aſſertas, vt Moſen, Paulum, Auguſtinum, quibus ipſe vectus, regnum Eccleſiæ obequitat, & tuetur, & his ſimilem ſponſam fecit, quæ magna profectò illius laus eſt. Quamobrem iure pergit eam excelſam dignitatem, ac meritorum magnitudinem commendare.

Pulchrae ſunt genae tuae ſicut turturis.

Quemadmodum extincto alterutro ſexu, venerē turtur execratur ſponte ſua, ita tu, cum quaſi extinguor, me celans, amorem execraris externum, & genarum exortus rubor, te indicat, me tametſi abſentem vereri, adeò vt rubor ipſe ſit quaſi frænum, quo genæ ſuauiter premuntur, chamo, frænoque duriore minimè indigentes.

NE nomē equi, quo adulterij rabies à Hieremia ſignificata eſt, ſponſæ aliquam violati tori labis notam inureret: Neuè quis ſuſpicaretur ſponſam chamo, frænoque tanquàm hin-

Digitized by Google

hinnientem præ laſciuia equum indigere, ſubiecit ſponſus arcanam turturis ſimilitudinem, vt huius animantis ingenio, ſponſam à calumnia vindicaret. Inquit ergo (Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis) Rubore, qui, præ verecũdia, tuas genas obducit, illasque venuſtat, mirificè delector, quia turturis rubor eſt. Quemadmodum enim turtur, alterutro coniuge extincto, nequaquam induci valet, vt veneri vltrà indulgeat, in primum amatorem ac coniugem vim amoris effundens; ſic tu, rubore genas perfundente, erubeſcis, nec induci potes, extraneum vt admittas amorem, ſi quando ego videor extinctus, dum conſultò me celans, voluptatemque meæ præſentiæ ſubducẽs feſtinus abſcedo. Sic igitur, ne quid turpe committas, opus non eſt te reprimere, vimque inferre, chamo & fræno genas conſtringente. Pudor enim ipſe, ex amore profectus, te in officio continet, actusque omnes ad amuſsim legis coniugalis facit effingere. Hæc prima eſt explanatio.

Secũda verò maximè arcana eruitur ex Hebræo textu, qui ſic latinè redditur. (Decoræ ſunt maxillæ tuæ in murænulis, vel propter margaritas) vbi cernimus pulchritudinem genarum ſponſæ, ab ornamentis murænularum, vel vittarum, in quibus margaritæ lucent, commẽdari, ſumpta metaphora ex puellis, ex quarũ auribus inaures, vt catenulæ, vel aliàs margaritis conſertæ pendere, ac ità genas ornare ſolent. Qua quidem imagine ſponſus declarat,

ſpon-

ſponſam non egere lupato, ſeu aſperiore fræno, equorum indomitorum more; ſed eam aure duci. Nam verbis ſponſi aure perceptis, tanquam aureis inauribus totã faciem honeſtat, & illis ſuauiter trahitur, nõ indigens alia vi ad Deo obtemperandum. Quod profectò myſterium Chaldæus paraphraſtes elegãter expreſſit, verba hæc de populo Iſrael, in quo plures erant ſponſæ ſimiles, interpretans, & ſic aiens. (Quando egreſsi ſunt ad deſertũ, dixit Dominus ad Moſen: Quàm pulcher eſt populus hic, vt dentur eis verba legis, & ſint ſicut inauris in maxillis eorum, vt non recedant à via bona, ſicut non recedit equus, in cuius maxilla eſt frænum.) Qua ex re planè perſpicitur, ſponſam non equum ferocientem, ac petulantem, ſed ingenuum, equitique parentem imitari, non verbere, & calcaribus, ſed phaleris indigere. Quod ſponſus perpulchra colli figura commonſtrat, nam ſic ait.

Collum tuum ſicut monilia.

Collum habes in ſeipſum recuruum, ſicut orbiculata monilia, & ſic oculos ad tuum greſſum moderandum ſemper conuertis.

MOnile Græcè hormiſcos appellatur, ſimilitudine locorum maritimorum, quorum littora in lunæ ſunt cauata figuram. His nimirum locis, quæ hormi vocantur, monilium figura,

figura, in ſeipſam reflexa reſpondet. Cœpit autem ſponſus commendare ſponſam, ſub equi pereleganti ſimilitudine, cuius genis ruborem pudoris indicem, tamquam elaboratum, ſuaueq. attribuit frænum. Qua in tranſlatione perſiſtens, colli laudat elegantiam à figura circulari in ſeipſam recurrente. Sic quippe inter notas equi generoſi colli curuitas ſolet commendari, vt, cum graditur, crura ipſemet ſua, vngularumq. poſitum inſpectare videatur. Sic & ſponſa, equus videlicet generoſus, quo ſponſus vehitur, collum habet elegans in ſe recuruum, vt ſubinde ſuum inceſſum, curſumq. proſpectet, nec inopina in lapidem impingat, in ſalebras incidat, vel dæmonis tendiculas oſcitanter incurrat. Collum hoc recuruum, quod ſponſa ad ſemetipſam torquet inſpectandam; ea eſt virtus, quæ à ſanctis Patribus Oratio mentalis nuncupatur, quæ inſtar colli porrectam à ſponſo eſcam potumq. excipit, & in ſpiritalem ventriculum traijcit. Vere enim tunc ſponſus animam paſcit, & per id collum dapes cæleſtes animæ ingerit. Huius ergo arcani colli laus eximia eſt, vt ſit ſicut monilia, hoc eſt, vt ſit in propriam cognitionem reflexum. Sunt enim plerique, qui vix orationis primordia ſummis labijs deguſtarunt, & inani quadam elatione deluſi, collum nimis erectum habent; hiant enim ad ſuperna præmaturè, ſuiq. immemores id collum ad ſe non retorquent, quia de ſemetipſis purgandis, ac edomandis minime

Digitized by Google

me cogitant. Propter hoc ergo ſponſus commendat ſponſam à colli curuitate, quaſi hæc figura illi potiſſimum placuerit, quod alia ex Hebræo verſio apertius indicat, in qua poſt illa verba (Decoræ ſunt maxillæ tuæ in murænulis) additur, Collum tuum in torquibus, quaſi ſponſus diceret. Colli tui arcani elegantia, & decor in torquibus, ſeu monilibus, hoc eſt, in figura ad ſeipſam reflexa eximie lucet. Poterat nimirum, ob alias dotes, orationis collum Symbolicum laudare, verum illam tamquam ſponſæ vtiliſſimam, Deoq. gratiſſimam, quam laudaret, aſpexit, quòd orationem ad propriam cognitionem, inſtar equini colli retorqueret. Cum igitur ſponſa ſit adeo ſedula, in proprio inceſſu moderando, & ad equitis nutum componendo, non eſt ſane adductis habenis reprimenda, nec domitori tradenda; nec vero eques de habenis ex firmiore corio inijciendis, ſed de catenulis mirifice elaboratis, habenarum loco ſufficiendis cogitat, ideoq. ait,

Murænulas aureas faciemus tibi.

Inijciam tibi catenulas murænam referentes; tenues eas, & ad ornandum, non trahendum, cogendumq; fabrefactas, quod eſt, tuæ ſymbolum obedientiæ, quæ libens ducitur, quo impero, nec habenis eget violentis.

VLtro mihi obtemperas, ò ſponſa, & cum præſagis, quid malim, tempus anteuer-

tis. Non ergo mihi ad te flectendam, & edomandam, nitendum eſt; nec vero habenis eges ad coactionem,ſed ad venuſtatem,& ornatum, vt phalerata incedas. Decreui ergo, catenulas tenues, murænarum imaginem aſpectui gratam referentes ex auro conſerere, illasq. tibi ad ornamentum inijcere. Non te inuitam traham, ſed volentem ducam, nec enim pertenues catenulæ ad inferendam vim quidquam proſunt. Inſignis ſponſæ in obedientia progreſſio, nouo iſto, planeq. miro habenarum opere notatur. Adeo enim promptè, ac ſuauiter obaudit, vt, quod vulgo iactari ſolet, laneo filo ducatur. Quo quidem prouerbio, voluntatis ad parendum ſignificatur expeditio, & ſpiritus pernicitas. Quod vt exacte intelligatur, concipiendus eſt ſponſus ſub imagine corporea ſuaue quoddam frenum, habenasq. ex aureis catenulis conſertas ſponſæ, velut equo generoſo inijciens. Hæ igitur habenæ myſticè virtutem obedientiæ notant,per quam,velut per illas tenues catenulas, ſine vi vlla, immo eximia cum ſuauitate ſponſam ducit, quò vult. Materia verò catenarum, arcanum quiddam ſuggerit; eſt enim aurea, vt diuinæ charitatis auro notatæ natura, in cuius finem vniuerſa obedientiæ opera, ex ipſius charitatis ingenio, ac imperio ſunt deſtinanda, iſta ſaltem adumbretur imagine. Hæc prima eſt interpretatio.

Iuxta Septuaginta Interpretum verſionem, quæ pro murænulis aureis (ſimulacra auri) habet,

habet, ſecunda huius textus interpretatio educi poteſt, in hunc modum. Porrò auro maieſtas regia notatur, quod & ſacris, & profanis ſcriptoribus compertiſſimum eſt. Cum verò de regia maieſtate agitur, per antonomaſiam ſponſi maieſtas intelligitur. Vnde & per aurum hic, ſponſi notatur maieſtas. Cum verò maieſtatem ſponſi, vel habere, vel æquare nemo poſſit, excelſa certè dignitas eſt, ſi quis eius maieſtatis ſimilitudinem gerat. Et hoc ad eximiam ſponſæ laudem ſpectat, quòd ſponſus, auri, hoc eſt, ſui ipſius ſimilitudinem ſponſæ faciat. Hæc autem ſimilitudo in hoc ſita eſt, vt quemadmodum ſponſi maieſtas lege non cogitur, ſed ipſe eius directione vtitur, ita ſponſæ, vtpote, iuſtæ, lex poſita non ſit, quæ illam cogat; nec enim eget, ſed ipſa, legis vi dirigente vtatur, & in hoc regiæ maieſtatis ſimilitudinem gerat, quòd Regis, ſeu principis more, lege non cogatur, ſed dirigatur. Poſtquam autem, aureas ſponſus fabrefecit ſponſæ catenulas, aurive ſimilitudines, quibus, ad parendum legi, inſignis animi promptitudo, obedientiaq. ſignatur, cito illi doctrinæ ſuæ ſponſus dogmata, argento ſignificata obſeruanda committit; ideoq. ait.

Vermiculatas argento.

Habenas iſtas, quibus obedientiæ tuæ exprimitur perfectio, argento liniemus, ita vt arcte illis argentum inhæreſcat. Quod arcane fiet, cùm mea doctrina argenti puritate, & candore ſignata, animo tuo obtemperanti imprimetur, & arcte inhærebit.

VErmiculatum opus dicitur, quod teſſellis inſititijs, vermiculos referentibus, concinnatum eſt, quod interraſili opere, in ligno, oſſe, iaſpide, vel marmore ſcalpto paſſim fieri ſolet. Fit vero etiam ab inauratoribus, abſque vlla ſculptura, cùm aurum inductis argenti lineis, punctiſve vermes imitantibus ornant, & variant, vt pallor ille auri natiuus, inter albicantes argenti guttas, & puncta, ſpecioſa ſe prodat varietate, quod Hebræa ſatis clare notant, cum Latine reddita ſic habent (Muræhulas auri faciemus tibi, cum punctis argenti.) In hunc ergo morem aureis muræ- nulis argentum ſponſus decreuit inducere. Vulgatum eſt, argenti, candore ac tinnitu ſponſi doctrinam puritate, ac ſono inſignem præferri. Quid ergo innuit hæc punctorum, guttarumve argentearum auro inducta pulchritudo, niſi ſponſi doctrinam obaudiẽtis ſponſæ animo diuino hærentem artificio? Quot enim dogmata illius animo à ſponſo imprimuntur, tot puncta di-

cta dicuntur auro induci. Porrò poſtquam obedientiæ acceſſione ſpōſa cumulata fuerat (quod in aureis catenulis ſymbolum latebat) opportune admodum ſponſi doctrina, & vox clare ſonans, ceu argentum igne examinatum, obtemperanti animo, ad gloriam, & venuſtatem debebat hærere. Recenſeri autem par eſt, hanc eximiam inter laudes ſponſæ vniuerſas. Si enim ſponſi monita illius cordi alte adeo inhæreſcunt, emetietur profecto actus omnes ſuos ad ſponſi nutum; quo nihil ad veræ virtutis abſolutionem accommodatius poterat excogitari. Poſtquam verò ſponſus nonnullas recenſuit ſponſæ laudes, quibus internam, externamq. illius extulit pulchritudinem, ſponſa gratè commemorat, quemadmodum ex ſponſi commercio hæc bona receperit.

SPONSA.

Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum.

Dum Rex ſponſus, poſtquam lectum voluntatis meæ ſtratum vidit, ibi accubaret, charitas erga ipſum mea, nardi expreſſa ſymbolo, effudit odorem ſuum, qui ei peculiaris, & quàm ſuauiſſimus eſt. Ipſe præterea ſponſus, nardus mea eſt, me calefaciens, ac odore ſuo imbuens.

SPonſæ voluntas velut areſcens, ac humore deſtituta, ob ſponſi amicitiam, more ter-

ræ Solis ardore peruſtæ dehiſcens, identidem implorabat ipſum, cum vox illa deſiderij interpres erumpebat (Indica mihi, vbi paſcas, vbi cubes) quam ipſe libenter exaudiuit, & affuit, explicataſq. proximè ſponſæ laudes recenſuit. Subtrahit enim ſe; at citò ſtudet reperiri moræ impatiens. Oportet autem hanc viciſſitudinem, inter ſeriò amantes eſſe crebram, quò ſitienter bonis ereptis inhient, & ſuauiore poſtmodum voluptate, cum redduntur, tamquam ingenti aquarum affluxu perfundantur. Obſeruans verò, quaſi ex inſidijs ſponſus humaniſſimus ſponſæ voluntatem hiantem, lateq. patentem, in ipſam irrepſit, qui eſt proprius, ac optatus illius accubitus, in quo cum coniuge conquieſcit, & miris charitatem auget incrementis. Quamuis enim in ſponſæ voluntate ante proculdubio fuiſſet, verum ſe abeſſe ſimulabat, & ſe conſulto non prodebat. Nunc verò cum ſe manifeſtat ipſum, voluntatemq. adurit, noua & potiore quidem ratione in accubitu dicitur eſſe. Pro accubitu aliqui ex Hebræo vertunt (circuitum) quod in præſentem ſenſum apprimè quadrat. Eſt enim ſponſæ voluntas ſphæra quædam, ambitus, ſeu circuitus, ſponſum vndique complectens, & vallans; & hæc propria eſt ſponſi ſphæra, ſicut igni, cæteriſq. elementis, à natura ſua ſphæra propria definita eſt, ad quam elementum, cum inde abeſt, ſemper tendit; ac exinde, cum in illa eſt, velut in natiuo loco conquieſcit. Rectè igitur

expen-

expenſa metaphora, ſponſus dicitur in accubitu, circuituve voluntatis ſponſæ cubare, hoc eſt, conquieſcere. In hoc autem accubitu, nardus dicitur odorem fudiſſe ſuum. Sicut enim odorati paſtilli admoto igne colliquefiunt, odoremq. fundunt, ita nardus, quæ eſt ſponſæ charitas, admoto ſponſi ſe propalantis igne, lenteſcens, in voluntatis fornace ſuccenſa, odorem ſuum exhalauit, cuius olfactu mirificè ſponſus delectatur. Odorem, inquit, ſuum, hoc eſt, proprium, ac peculiarem, quo à cæteris rebus odoratis facilè ſecernitur. Hic eſt ſponſi Chriſti odor, quo fragrant, qui cum ipſo iniere commercium, habentq. conſuetudinem, quemadmodum qui paſtillos contrectant, manibusq. verſant, odorem ipſorum contrahunt. Nimirum cum ipſamet charitas, nardi ſymbolo, vt proxime explicauimus, expreſſa, ſit manus, aut brachium, quo ſponſum contrectat, & amplectitur ſponſa (charitate quippe conſtat arctiſſimus ille voluntatis cum ſponſo ibi cubante complexus) efficitur omnino ſponſam diuino ſponſi odore imbui, dum agit in accubitu. Nardo charitatem exprimi, quæ tota ignea, & feruens eſt, facile perſpiciet, qui plantæ huius deſcriptionem contemplatus fuerit.

Enimuero ſi nardum, cuius eſt vſus in medicina, expendamus, comperiemus nardum radicem tantum eſſe, & non aliam plantæ partem; eiusq. radicis partes, vt conferti glomi, toruliue compacti, quòd ſpicarum formam re-

ferant, à peritiſſimis Medicis ſpicæ nardi appellantur, quibus excalfaciendi vis ordine primo tribuitur. Si nardi folium contueamur, expetitum maxime ad vnguenta cernemus. Erat enim mos olim, non Palæſtinis modo, verum & Romanis, vnguentis pretioſiſſimis ex nardo confectis capillos delibutos geſtare. Si odorem optemus, nardus (quod vulgatiſſimum eſt) odore præſtantiſſimo commendatur. Calor autem ſpicæ latentis, ordine primo à Medicis laudatus, charitatis ſuopte ingenio calore æſtuãtis, corde concæptæ ſymbolum exiſtit. Vnguentum vero ex folio, & odoris fragrantia externi ſunt amoris latentis indices, quales apud amantes paſſim conſpicimus, quibus mos eſt eiuſmodi & vnguentis pretioſis ſe delibuere, & odores comparare. Plura ſunt alia, quæ, ſi exacte trutinentur, diuini amoris vim plane cæleſtem apprimè ſignificant, quæ tamquam peruia prætermittimus. Subit autem mentem ſecunda huius loci non inepta interpretatio, quæ ſub nardi ſymbolo ſponſum intelligit; cui natiua competit animos glaciatos calfaciendi, cæleſtemq. odorem fundendi proprietas. Quaſi ſponſa diceret. Dum eſſet Rex in me cubans, ipſemet, qui eſt nardus mea, me excalfaciens, obungens, ac odore imbuens, exhalauit odorem ſuum. Quemadmodum enim ſponſus habet nomen ſuum, quod eſt ſuper omne nomen, quo ab vniuerſis internoſcitur rebus; ita & odorem, quo à cunctis alijs rebus odoratis facile

cile diſcernitur, cuius efficitur conſors, qui-cumque ipſi arctiſſimo amoris fœdere ſociatur. Quia vero huius odoris hauſtu recreata, quodam voluptatis amne velut obruta fuerat ſponſa, ne quis forte ſuſpicetur eam ſemper à ſponſo voluptate mulceri, quod huius exilij lex minime patitur, hæc verba ſubtexit.

Faſciculus myrrhæ Dilectus meus mihi.

Cum acriora præcipit ſponſus, fit mihi myrrhæ amaræ tactuq. aſperiore rigentis faſciculus.

NOn mihi nardus dumtaxat, verum & myrrhæ faſciculus ſponſus eſt, nam velut alternis poculis, dulcore ac amaritudine me potat. Dum accubabat mihi, tamquam nardi odoratus faſcis meo pectori ad conciliandum hærebat odorem, meq. ſuauitate capiebat. Non tamen abfuit omnino ab accubitu illo myrrhæ ſelectæ ſurculis concinnatus faſciculus, tunc ſane prælibatus, poſtmodumq. depaſcendus; futuræ quippe ariditatis, laboriſq. acerbi, quem perlatura eram imperante ſponſo, meis oculis fuit imago repente obiecta, vt riſum præſentem venturi luctus imago temperaret. Arcanum quiddam ſponſa retexit, quod neutiquam oſcitanter præteriri debet. Sapientis conſilium eſt perquam opportunum, felicitate non efferri, ſed inſtantis calamitatis meminiſſe; ſicut enim humanus animus mo-

Digitized by Google

derationis admonitus, proſperitate parcè vtēs, ad calamitatem ferēdam æquanimiter ſe comparat. Proſperitate vires concipit, & armatur animus futuri memor, ac proinde non ſuccumbit irrumpenti aduerſitati. Cuius ſanè dogmatis ſponſus ipſe fuit aſſertor, cum in Taboris montis vertice, quò nos erudiret, dum mortale corpus gloriæ quadam breui exundatione abſorberet, Moyſen & Heliam accerſit, non de præſenti effaturus gloria, verùm de exceſſu, quem (vt ait ſacer textus) completurus erat in Hieruſalem, hoc eſt, de acerbiſſimo genere mortis myrrhæ ſymbolo notatæ, qua erat interimendus. Monet igitur nos ſponſa dogmatis huius non ignara, ſe adhuc nardo arcana fruentem, ferendi laboris philoſophiam (velut alterū Ioannem) ex ſponſi pectore hauſiſſe, ac tum deliberaſſe, quaſcumque inferendas ſibi ærumnas, vel optandas vltro, generosè ſubire, auſteriorisq. vitæ inire rationem; quæ quidem omnia laborum genera vnius arbuſculæ myrrhæ ſignificatione celantur. Nimirum arbuſcula hæc in Arabia naſcens, minor quàm thuris arbor, altitudine ad quinque fere cubita adoleſcit. Conuenit autem inter auctores, qui hac de re ſcripſerunt, eam eſſe ſcabram, ſpinoſam, folijs aculeatis, caudice duro & intorto, è cuius vulnere defluit lachryma guſtu acris, cum amarore, quæ glutinandi, ſiccandi, & abſtergendi vim habet egregiam. Quæ quidem omnia adeo ſunt apta ad vitæ auſteritatem pingen-

pingendam, vt ne voto quidem aptiora poſſent excogitari. Vitæ videlicet auſteritas eſt herinaceus quidam contractus, ac in ſe conuolutus, cuius hæc arbor elegans imago eſt, quam ſi velis attrectare, ſcabro cortice, aculeisq. foliorum lædaris, aut pungaris oportet. Si eius lachrymam vel primoribus labijs deguſtes, acrimonia, & amaritudine infeſteris opus eſt. Et hanc viam ſalebroſam, rupibusq. rigentem, prius debet carpere, quàm in paradiſi conuolet amœnitatem, qui ad charitatis faſtigium peruenire contendit; ſic enim tamquam myrrhæ pharmaco reſolutus luxu glutinatur, ac conſtipatur animus, arente humore noxio, qui ante in ſinus eius permearat, & acrimonia vitæ affectum ſcalpente detergitur. Quæ omnia penitiſſime ſponſa contemplans, velut in montis vertice conſiſtens, dum nardi voluptate delinitur, agit cum ſponſo de exceſſu, hoc eſt, de ſemetipſa vexanda, & auſteritate crucianda ob ipſius ſponſi amorem ardẽtiſſimum, qui propterea myrrhæ faſciculus appellatur. Nempe dum mulcet, ac delectat, nardus; dum labores immittit, aut præcipit, myrrha, pulchra tranſlatione vocatur. Vt verò liquido perſpiciatur, quàm auidè ſponſa charitate ſaucia, laborem ab ſponſo impoſitũ ſubire conſtituat, ſubiuncta verba plurimùm conferunt.

Inter

Digitized by Google

Inter vbera mea commorabitur.

At vero inter vber vtrumque reponam illum, cum laborem amarum vtroque ſeptum amore complectar, & perferam.

NOn ægre feram myrrhæ puncturas, & amaritudinem, nec ad inhoneſta loca reijciam faſcem ab ſponſo mihi porrectum; verum in loco omnium potiſsimo, ac maxime conſpicuo reponam; inter vbera videlicet, vt inhæreat pectori, ac vberibus ſepiatur, more amantium puellarum. Notiſsimum eſt vbere amorem notari; eſt enim amor ſuopte ingenio tener, ac dulcoris effector, & ſuo quaſi pondere in rem dilectam fertur; ſicut vber conſtitutione ſua eſt molle, lactis, quod facile reddit, plenum, & corporis anguſtiam non ferens extumeſcit, ac pondere ſuo in fœtum procumbit. Myrrhæ igitur manipulum inter vbera ſponſa collocat, cum amore gemino, Dei ſcilicet, ac proximi, & laborum acerbitatem & auſteritatem vitæ velut brachio amplectitur vtroque. Profecto inſignis eſt in huius verbis textus energia. Faſciculus quippe myrrhæ locatur inter vbera, loco videlicet cordi proximo, &, quod mirum eſt, nō breui manet ibi, quaſi confeſtim elidatur, ſed commoratur. Pugnat nimirum aperto Marte hæc lex ſpiritus cum lege membrorum, quam generis noſtri maxima

pars

pars amplectitur. Cum enim ſpõſus ſe quaſi reſurgentem, gloriaq; coronatum, læta nunciantem exhibet, paſsim locatur inter vbera; cum vero ſit myrrhæ faſciculus, & amaritudinem ingerit, vix inuenit lucum cordi propinquum, ſed ægre recipitur collo impoſitus grauis iugi modo ſtatim detrectandus. Si vero forte à quopiam ſpiritu vehementi flante ponitur inter vbera, non ſinitur ibi commorari, ſed eueſtigio repellitur, raroq. à quopiam hic myrrhæ faſciculus cordi inſculpitur. Ex quo patet, ſponſam iure laudari debere, quæ illum inter vbera repoſuit, & ibi commoraturum pollicetur. Hæc ſane laus eximia eſt, quæ in ſponſæ lucet ornatu, quæ ad abſolutam magnopere confert venuſtatem. Anxietatem quippe ſiue aliunde illatam, ſiue vltro quæſitam, non coacte, non moleſte ferre, ſed amore impellente complecti, egregium facinus eſt, quo Deus capitur quàm facillime. Eſt autem clementiſsimi ſponſi adeo liberalis natura, vt, cum voluntatis expeditionem tamquam è ſpecula proſpexerit, accurrat ipſe, & ipſam voluntatem non modo afflet, verum præ immiſſa voluptate ſenſum doloris eleuet, quod ſponſa fatetur aiens:

Botrus

Botrus Cypri Dilectus meus mihi in vineis Engaddi.

Humanè mecum agit ſponſus, nam vino generoſo, quod botrus notat, propinato, me tamquam ſenſu alienat, ne admodum myrrhæ amaritudinem formidem, aut ſentiam.

APud nationes aliquas mos olim inualuit, vt morte plectendis, cōmiſerationis ergò, vinum generoſiſſimum propinarent, vt illius hauſtu præuenti, ac ſenſuum vſura non parum alienati, inferendi ſupplicij acerbitatem minime ſentirent. Ad morem hunc ſatis humanum, ac lenem ſponſa videtur alludere, cum ſponſum, qui myrrham interdum porrigere, hoc eſt, inflicto laboris verbere, ac examine ipſam ſolet acriter cædere, ac velut patibulo affigendam tradere, fatetur adeo eſſe humanum, & ad commiſerationem propenſum, vt cum ipſam immiſſa calamitate, & ariditate, tamquam myrrhæ liquato pocillo vult experiri, laboribusq. obruere, vel certe, cum vltro ipſa ſe torquere parat; tunc ille vino propinato, quod Cypri inſulæ generoſi vini feraciſſimæ botro notauit, ſponſam ipſam conſopiat, dolorisq. ſenſum miro modo eleuet. In hunc ergo modum effatur ſponſa; etſi ſponſus ceu myrrhæ guſtatus flos me interdum amarore diuexat, eſt tamen ipſe humaniſſimus, cum quo

ab in-

ab infantia creuit miſeratio, ac proinde velut expreſſo botro vinum offert, cum me voluptatis influxu demulcet, ſenſibusq. quodammodo præ ſuauitate alienat, vt parum formidem ac ſentiam permixtam dulcori myrrhæ amaritudinem. Quod autem ſubtexit, in vineis Engaddi, qui locus eſt in Iudæa vitium ſatu nobilis, ad eamdem facit explanationem. Eſt autem phraſis poetica, botrum in Engaddi naſcētem, nuncupare Cypri botrum, ad eius generis perfectionem explicandam, quemadmodum Leones Pœnos, Tigresq. Armenias, quamuis nec in Aphrica, nec in Armenia naſcentes, figuratè vocamus. Interpretatio hæc nomine Cypri inſulam intelligens, huic loco ſatis eſt opportuna; quam profecto non debuiſſet licenter adeo quidam recens huius libri interpres expuere, ac nimiam illi imperitiam adſcribere, cum ſit clariſsimorum Cantici huius explanatorum conſenſio, Cyprum hic inſulam eſſe vuarum prouentu laudatiſsimam. Sic exiſtimarunt S. Gregorius Papa, S. Bernardus, Venerabilis Beda, S. Anſelmus, Rupertus Abbas Tuitienſis, S. Thomas, Dionyſius Carthuſianus, & alij. Nec mirum aut nouum cenſeri debet nomen Cypri, quod infra c. 4. aromatis genus ſignificat, ac eiſdem, quibus hic characteribus ſcribitur, (eſt enim vtrobique Hebraice כֹּפֶר Copher) varios ſenſus reddere; nam ex quouis etiam vulgari idiomate promi poſſunt voces eiuſmodi varia ſenſa claudentes. Et quidem

ſi au-

ſi auctor ille ideo Copher, vel Cyprum ait insulam non ſignificare, quia illud aroma ſignificat, neceſſe erit, ceteras omnes interpretationes, præter vnam illam ſuam, ineptas eſſe, ac propterea nobiliſsimos quoſque explanatores, non Latinos tantum, verum & Græcos explodere. Porro Origenes iuxta S. Hieronymi verſionem, botrum floritionis pro botro Cypri tranſtulit, cui Theoderetus, Pſellus, alijq. Græci botrum florentem exponentes aſtipulantur. Gregorius Nyſſenus Cyprum florem vitis aſſeruit. Rabbi Abr. in Epitome theſauri linguæ ſanctæ allegatus, putat eſſe nomen loci, vbi botrus prouenit, vel genus palmæ gignentis dactylos, Chaldæus paraphraſtes botrum vuarum vertit. Lyra cenſuit eſſe aromaticam, nomine Cyprum, nec qualis eſſet ſatis expoſuit. Alij demum cenſuerunt eſſe medicamentum quoddam, quod Arabibus Capur, ſeu Cafur appellatur, veteribus Græcis ignotum, recentioribus autem καφουρα appellatum. Latini Caphuram, officinæ Camphoram vocant, & ſic Iſidorus, Clarius Brixianus, botrus camphoræ tranſtulit. Hæc paulo fuſius præter conſuetudinem ſcripſimus, vt ſanctis Patribus deferatur honor. Eſt quippe liberum cuique, quam maluerit interpretationem communi ſanctorum Patrum ſententiæ non repugnantem, aut diſſentaneam ſeligere; non autē imperitiæ notā Sanctis inurere. Vbi notandū eſt allatam de Cypri botro interpretationem ſemper manere inconcuſſam.

cuſſam, licet enim non omnes allati Patres per Cyprum, inſulam illam intellexerint, ſatis profecto eſt, communem eſſe ſanctorum Patrum Græcorum, & Latinorum conſenſionem, botri nomine, vuarum racemum intelligi debere, ſiue is ex Cypro inſula, ſiue aliunde ſit. Interpretatio quippe noſtra, non inſulæ Cypri, ſed botri ſignificatione nititur. Nunc demum Copher vltimam, quam attuli, ſignificationem perſequar, ſecundamq. huic loco interpretationem affigam; Qui accurate de aromatibus Indicis ſcripſerunt, tradunt Copher, ſeu Caphuram eſſe arborem nuci iuglandi ſimilem, cuius materia cinerei eſt coloris, faginæ aſsimilis, interdum nigrior, & mediocriter ſolida. In huius arboris ligni medium gummi quoddam excurrit, quod poſtmodum extrahitur, aut per rimas exſudat, quod cum concreuerit, facile in botri, aut cuiuſuis alius rei figuram compingi, & informari poteſt, non enim arbor illa fert botros. Tria vero notatu maxime digna de hoc gummi à probatis auctoribus excerpta, prætereunda non erunt. Aiunt Caphuram in aqua flagrare: deinde tradunt eam humore madere, ſi in recenti & calido pane condatur. Aiunt denique, niſi ſedulo aſſeruetur, ex operculatis etiam thecis nonnumquam euaneſcere. Quæ profecto tria ſponſo impendio conueniunt, vt non immerito botrus Copher ſit appellatus. Etenim in hoc ſpiritali humani generis cataclyſmo, quo aquæ culpæ hyemales tum origine permanantes,

G nantes,

Digitized by Google

nantes,tum voluntate praua erumpentes mundum obruerunt, & ignem charitatis extinxerunt, in medio ipſe diluuio extans, & erectus fluctibus ipſis velut oleo paſcitur, & more lampadis accenſus flammam charitatis emittit, quam flumina nequeunt obruere. Sic ergo in aqua ſponſus flagrat. Iam autem, ſi poſtquam ille ventum emiſit auſtralem, qui aquas diluuij huius abſumeret; & humore culpæ noxio demum excocto, anima ſpiritus flantis cæleſtem calorem conceperit, vt panis recens appellari queat, tunc ſponſus arcano quodam illapſu animam ipſam cæleſtis gratiæ, ac voluptatis rore conſpergit, aquamq. diluuij infectam hoc rore permutat, ac proinde verum eſt, ſpiritalem caphuram recēti pane concluſam humore madere. At tunc, niſi condita ſemel, perquām ſedulo aſſeruetur, elabitur quidem & euaneſcit, quod altè memoriæ ſculpendum eſt; nam ſi ſponſus (qui hac proprietate Caphuræ velut effigiatur) ſemel ſit à ſponſa digne exceptus, & tamquam operto vaſe incluſus, non continuo tanti Regis magnitudini ſatisfactum eſt, nec eſt vnquam ab eius cultu, & veneratione ceſſandum, aliàs irritatus aufugiet. Nunc igitur Spiritus ſanctus hæc & alia plurima Cypri botro complexus, ſponſam introducit ſic aientem. Botrus Cypri dilectus meus mihi, hoc eſt, ſponſus tamquam racemus Caphuræ compactilis fuit, mihi lampas quædam, dum ego olim ſcelerum aquis fluctuabam, quibus ipſe velut

oleo

Digitized by Google

oleo vtebatur. Poſtquam vero præualuit lampadis flamma, & abſumpſit aquas, ipſius ego calorem concepi, ac recens quidam panis euaſi ipſius humore reſperſus. At modo multo mihi vigilantiſsime enitendum eſt, ne vlla noxa laceſsitus effugiat; omnes pori ſunt obturandi, omnes meatus obſtruendi, habeo quippe theſaurum in vaſe fictili, quod eſt multis caſibus obnoxium. Hactenus de ſecunda expoſitione dictũ ſit, quæ primæ minime reluctatur. Vtraque vero confert, vt clare cernamus, ſponſus quàm ſit erga ſponſam humanus, & quàm curet ſedulo myrrhæ amaritudinem cum ſuauitate miſcere. Iam autem longum iter emenſi, ſponſum audiamus laudes ſpõſæ rependentem.

SPONSVS.

Ecce tu pulchra es amica mea. Ecce tu pulchra es.

Bis pulchra es, ò ſponſa, & ideo pulchra, quia per charitatem, veram nempe animæ pulchritudinem, es effecta amica mea. Interna tua pulchritudo partium animæ concordia, & proportione cum ſplendore conſtat. Externa verò exteriorum actionum moderatione concinna cũ ſplendore conſlatur.

BIs pulchram appellat. Eſt autem pulchritudo debita membrorum proportio cum quadã ſuauitate coloris. Oportet ergo duplicem eſſe proportionem, duplicem etiam colo-

Digitized by Google

ris temperiem, vbi gemina elucet pulchritudo. Quod profecto ita eſt accipiendum, vt altera interna ſit, & externa altera, vtraque tamen longo diſsita interuallo à corporis ea pulchritudine, qua ſceleſti etiã homines perſæpe ſunt præditi. Prima verò ac princeps pulchritudo, qua ſponſa præſtare cernitur, ex debita potentiarum animæ proportione cõflatur. Potentiæ quippe tranſlate membra dicũtur animæ, quæ ſi officio fungantur velut harmonicè diſpoſitæ, ſibi mutuo connexæ abſque ordinis perturbatione, obtemperante rationi appetitu, ac eius partibus, mira tunc exiſtit concinnitas, quæ quamdiu perſtitit, Adæ anima pulcherrima fuit, Et huius harmoniæ ſolutio, propria eſt & natiua deformitas, quam & origine contrahimus, & peccatis augemus. Ex hac deniq; harmonia partium animæ, quidam ſpiritalis ſplendor elucet, qualem armis obſepta ſplendentibus emittit caſtrorum acies ordinata, & hic eſt internus color, quem ſponſus auidè intuetur. Eſt autem animaduertendum, & proportionem, & colorem hunc, non animæ partibus ipſis ſua hærere natura, ſed eſſe cælitus elapſum infuſis virtutibus ad internam ſponſæ faciem honeſtandam. Hæc prima pulchritudo, & origo ſecundæ. Porrò qui primam illam & principem venuſtatem adepti ſunt, cùm externas obeunt functiones, in exemplar ſibi oſtenſum mentis aciem intendentes, motus ſic moderantur vniuerſos, vt in ipſis externis actio

nibus

nibus mira ſit concinnitas, & harmonia; nihilq; in eis perſpici poſsit, quod non præferat honeſtatem. Tempus, modumq; obſeruant nihilq; aggrediuntur, niſi tempeſtiuè ac prudenter. Hæc ergo actionum concordia proportio eſt, ex qua etiamnùm ſplendor enitet ſpiritali ſolùm intuitu perceptus, quem colorem metaphoricè nūcupamus. Videtur autem hic ſplendor ex ſponſi aſpectu, in quo ſponſa conſiſtit, acceptus, ac in ſpiritales intuentium oculos velut à terſo quopiam corpore reflexus, Adhuc enim in externos actus ſe promit ſponſi lux. Ab hac igitur duplici pulchritudine ſponſa meritò commendatur. Inquit ſponſus: Ecce tu pulchra es amica mea, quaſi planiùs dixiſſet, ideò tu pulchra, quia amica, pulchritudo enim hæc ſponſi eſt amicitia, charitatis fœdere ſociata. At quia longum eſſet ſponſæ laudes, vel curſum percenſere, ceteras formæ partes omittens, in vnos oculos vim laudis effundit, aiens.

Oculi tui columbarum.

Habes ſimplicem intuitum nil mali cogitantem, ſed in bonum finem cuncta dirigentem, vnde tota pulchra es.

VVlgatum ſatis eſt, quam intentionem Philoſophi vocant, oculorum ſcopum intuentium ſymbolo notari. Columbam

Digitized by Google

etiã eſſe animal ſimplex, ac intentionis proinde ſynceritatem ac rectitudinem præ ſe ferre, nemo eſt quem prætereat. Felle caret, & quamuis pullis orbetur, ad eoſdem dominos, eaſdemq; reuertitur ædes; nihil enim mali ſuſpicatur, aut refugit: quod ſynceritatem cordis ſponſæ ſatis aptè delineat. Habet etiam hoc, vt aucupem retia tendentem videre, aut vitare non magnopere curet, quemadmodum alia vafritie prædita animalia, quod ad ſimplicitatem aſtruendum plurimum conducit. Eſt præterea in columbarũ oculis laude dignum, quòd toti quaſi figuntur in re, quam aſpiciunt, vt apertè pateat, quorſum aciem dirigant, non vt vafrorum animalculorum, vt vulpium oculi, qui ſimulati, ac duplices, dum huc videntur aſpicere, illuc aciem dirigunt, captantes prædam, vel fugam, ex quo etiam oculi ſponſæ ſatis commendari debent, qui toti ſunt in ſponſo defixi, nec nutant, nec aliò ſe vertunt, cum ibi collocatum habeant omne bonũ. Vnos igitur ſponſus, quos efferret, elegit oculos colũbæ, quia per hos emphaſi ſatis idonea, totius corporis, & ſub typo corporis, animi totius pulchritudo notatur; Sicut ſcriptum eſt, Si oculus tuus ſimplex fuerit, totũ corpus tuum lucidum erit. Cernens nunc ſponſa ſe à ſponſo laudari, non patitur cunctationem, ac propterea, ocyſſimè accurrens, laudem non ſibi, ſed ſponſo iure ſuo deberi teſtatur; propalatq; ſuæ pulchritudinis, ac venuſtatis originem, aiens.

Ecce

Digitized by Google

SPONSA.

Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus.

Duplex mea pulchritudo à te duxit originem, qui bis pulcher, & effector pulchritudinis es.

QVod ais, o ſponſe, me bis pulchram, tibi acceptum refero, qui, quà Deus, es ipſamet pulchritudo, & quà homo, intus es pulcher, extraq; decorus. Cum autem ſis ipſamet pulchritudo, me inter creaturas alias ipſius efficis participem. Non enim ego pulchra eram, vt te mea venuſtate ad amandum permulcerem, ſed ex amore antiquam meam deleſti deformitatem, tuamq; mihi ſimilitudinem impreſſiſti, vnde pulchra tuo munere euaſi. Sanè tuus decreuit pater electos omnes conformes fieri imagini filij ſui, quamobrem velut prototypum te conſtituit, noſq; ad exemplaris formam expreſſit. Nunc poſtquam ſponſa ſe vndecumq; ſimilem ſponſo animaduertit, quoniam ſimiles animi, ſicut etiam corpora facillimè ac arctiſſimè conciliantur, ipſa id ſimilitudine ſuo iure poſcente; Sic eloquitur.

Lectulus noſter floridus.

Voluntas velut lectus virtutibus, quaſi odoratiſsimis floribus ſtratus, nos manet per omnia ſimiles; cubemus ergo ibi, ac mutuis amplexibus fruamur.

SI ergo ità ſe res habet, vt coniux vterq; ſit inſignis pulchritudine; cùm præter coniugij fœdus, ipſa per ſe ſimilitudo ſit efficaciſſima, ad ſimiles inter ſe arctiùs ſociandos, æquum omnino eſt, o ſponſe diuine, ſpiritalis ac interni tori arcana petamus. Eſt nimirùm torus floribus odoratiſſimis ſparſus, qui ſponſorum mos eſt ad voluptatem augendam. Profectò lectulus, aut torus, in quo ſponſus libentiſſimè cubat, & cum ſponſa mutuis amplexibus quàmcaſtiſſimis fruitur, ſpiritale cor, ſeu voluntas eſt, in qua vis eſt amandi, in qua totius rei cardo vertitur, cuius affectum, ceu ſtratum lectum identidem ſponſus ab ſponſa repoſcit, crebrò repetens illud, præbe mihi cor tuum. Hoc in lectulo, ex vniuerſorum Theologorum aſſertione virtutum principes tum theologicarum, tum moralium reponuntur; Ibi charitas cum comitatu affectuum, nomine quidem ſimilium ijs, qui in appetitu ſentiente excitantur, genere verò multò excellentiorum. Ibi Iuſtitia virtutum ad mores ſpectantium princeps cum prole numeroſa, ſub qua religio, quæ ceterarum principatum obtinet, ac ſponſo cultum, cæremoniamq; affert. Hi

ſunt

Digitized by Google

ſunt flores odorem diuinum latè fundentes, quem quidem odorem ex ipſius ſponſi commercio hauſerunt, Cum enim charitate, ac religione velut quibuſdam brachijs Sponſum amplectatur ſponſa, non poteſt odorem Chriſti ſuauiſſimum non contrahere, ac ſemel contractum, quia hæret arctiſſimè, diu conſeruare. Cupit ſponſa non perfunctoriè ſponſo conciliari, ac hærere, quemadmodum ſolent ij, qui inter ſe non ſyncerè amant, ſed arrepta opportunitate cum alienis coniugibus in conductis lectis obſcœnè cubant, ſed in æde ad hoc extructa vitam cum ſponſo degere, definitis diuino conſilio temporibus iure matrimonij torum petitura. Quod proxima verba declarant.

Tigna domorum noſtrarum cedrina; laquearia cypreſsina.

Ingrediamur domum tignis & laquearibus affabrè conſtructam. Tigna, quibus anima mea, quæ domus eſt noſtra, multis potentiarum diſcreta cellis, fulcitur, virtutes ſunt cedro incorruptione perſimiles. Laquearia verò vna efficit charitas toti contignationi ac domui decorem veræ virtutis impertiens, quæ cypreſſi & firmitate, & fœcunditate notatur.

DOmos plures figuratè vocat vnius domus plures receſſus, vel cubicula. In hunc

ergo

ergo modum ſponſum affatur; tutò poſſumus;
(o ſponſe) cubare, ſimulq; quieſcere. Habe-
mus enim domum benè conſtructam, ſartam
& tectam, &, quod ad voluptatem facit, etiam
ornatam. Tigna, quæ ſtructuram fulciunt, &
ſuſtinent, firmiſſima ſunt, corruptelæ mini-
mè obnoxia, qualem eſſe conſtat cedri mate-
riam. Laquearia, quæ tectum tignis cedri
ſubnixũ exornant, è cupreſſo arbore odorata,
& fœcunda fabrefacta ſunt, vt ob cedrum tuti,
& ob cypreſſum odore recreati, ac prolis ſpe
non ſimus deſtituti. Porrò ſi tignorum ſpecte-
mus obſequium, liquido perſpiciemus, ijs ſal-
tem adumbrari virtutes potentijs (vt philoſo-
phi aiunt) hærentes, earumq; vim fulcientes.
Collaberetur enim domus hæc animæ ruinam
vitiatæ naturæ minantis, niſi ſapiens archite-
ctus ſponſus hæc tigna ſuppoſuiſſet, potētiasq;
ijs fultas ſua ope firmaſſet. Vt verò hæc fir-
mitas luculenter exprimeretur, nihil aptius,
quàm cedrinæ materiæ incorruptio, potuit
excogitari. At ſi laquearia perpendamus, quæ
tecti ſunt ornamenta, domumq; totam hone-
ſtant, & materiam cupreſsi contemplemur,
veram quandam charitatis comperiemus effi-
giem, ad domum ſponſæ perficiendam oppor-
tuniſſimam, & velut e tecti faſtigio toti ſtru-
cturæ præſidentem. Conſtat procul dubio, ſi
de ſpiritali generatione ſermo fiat, miram
vim generandi ineſſe in ipſamet charitate,
cuius vi à viris perfectis proles quotidiè cre-
ſcit

ſcit numeroſa, quam amore primùm Deo concipiunt, deinde alunt, & ad incrementa perducunt. Quam ſanè charitatis excellentiam, & ſi ſponſa nõ ſit hactenus aſſecuta, ex incredibili tamen ſponſi humanitate, qua ſe demulceri conſpicit, non temerè præſagit ex ſe ſponſum prolem ſuſcipere parare; cuius certè præſagij non eſt exiguus fomes, iam lectum apparatum eſſe, in quo ſit cum ſponſo cubitura, & amplexu caſtiſſimo fruitura. Hoc ergò ex præſagio intròducit Spiritus ſanctus ſponſam de lacunari cupreſſi ſponſum monentem, quo notatur charitatis ingenium. Eſt quippe in hac arbore ſexus duplex, cupreſſus nempè mas, & in latum ramos ſpargens: & fœmina, cuius meta in faſtigium conuoluitur. Non niſi in locis calidis ſponte prouenit. Eſt præterea arbor hæc trifera, ter ſcilicet fructum quotannis ferens, eiusq; baccæ Ianuario, Maio, Septembriq; colliguntur. Cariem denique non ſentit. Omnia nimirùm hæc caſtum ſponſi vtriusq; congreſſum, media charitate factum ſatis aptè commonſtrant. Sponſum ac Sponſam vna charitas, ſicut vna huius arboris natura ſexum amplectitur vtrumq; Quòd locis tantùm calidis ſponte naſcatur, nota eſt incendij, quod charitas in mutuò amantibus optat. Quòd ter fructum edat, ſymbolum charitatis fœcundiſſimæ ſub ternarij numeri perfectione exiſtit. Quòd verò cariem non admittat, numquam excidentem charitatem oſtendit. Cum egrò

cupreſſi

cupreſſi arbor ex tot capitibus charitatis ex-primat naturam, quid ſibi vult hæc ingenioſa laquearium ex cupreſſo ſtructura, quæ tigna ipſa, totamq; domum velut emblemate quodam exornat, niſi aperte notare, cæteris omnibus virtutibus per tigna ſignificatis, ex vna charitate ornatum ac decorem verum emanare? Enimuerò, quantamcumq; vim arcana virtutum tigna potentijs, in quibus reponuntur impertiant, decorem tamen verum impertire nequeunt, cùm & ipſæ illo careant, niſi ex charitatis imperio ac motu ad eas ille deriuetur, Non enim modò morales, verùm & theologicæ virtutes reliquæ, ſi charitatis lacunar abſit, tametſi potentias vtcumq; ſuffulciunt, veræ virtutis pulchritudine (vt eſt apud Theologos vulgatũ) proculdubiò carent. Compendio igitur agẽtes, ſponſam audiamus aientem: Tigna domus noſtræ cedrina, laquearia cypreſſina, hoc eſt cubitum eamus (o ſponſe) domusq; noſtræ ſtructura gaudeamus, quæ tignis virtutum incorruptione præditarum, & laqueari charitatis conſtat elegantiſſimo. Iuxtà textum Hebraicum, pro verbis modò explanatis, aliqui ſic vertunt (Tigna domorum noſtrarum larices, laquearia noſtra abietes) laricis autem, & abietis ſenſus arcanus idem eſt cum ſenſu cedri & cupreſſi. Larix enim, quia vim habet incorruptam, igni non cedentem, pondusq; valide ſuſtinentem, optimè conuenit virtutibus, quæ tignorum inſtar animæ

ædi-

ædificium ſuſtinent, iuxta ſenſum cedro accommodatum. Abies autem, quæ (aiente Plinio) ad tectum firmiſſima eſt, aptè congruit laquearibus, quæ pro tota concameratione, ſeu contignatione elaborata ponuntur. Arcanè verò abies, & quia proceriſſima eſt, & non in latera pronos, ſed in altum tendentes ramos habet, quorum ſi cacumina decidantur, emoritur, non verò ſi toti rami truncentur, diuinam prodit charitatem inter virtutes altiſſimam, non pronam, vel languidam, ſed in altum ſemper elatam, cui ſi caput, hoc eſt, Chriſtus, cui hæret, præcidatur, emoritur, non verò ſi aliàs tota lanietur, hoc eſt, torqueatur. Hæc toti præſidet ſtructuræ, totamq; domum ſpõſæ honeſtat, vt meritò ad illam ſponſus inuitari poſſit. Nunc verò ad ſermonis concinnitatem expendendum eſt, ſponſum, non ad quemuis domus ſponſæ receſſum, ſed ad intimum potiſſimum, vbi lectulus floribus ſparſus apparatus eſt, inuitari, ac proinde ſecundo capite ſic ſponſus eloquitur.

CA-

SPONSVS.

Ego flos campi, & lilium conuallium.

Aequum eſt torum floridum adeamus: nam Ego (ſponſa mea) flos ſum ex Ieſſe radice in anima, quæ curarum ſæcularium vomere non finditur, campo ſignificata prouenienſ. Et tamquam lilium, quod intra florem candidum, luteum habet floſculum, ego intra candidiſſimam humanam naturam, auream continens diuinitatem, tanquàm hoc (inquam) lilium conualles humilium amo.

MInimè mirum eſt, ſi torum floribus ſponſa dicat ſparſum, cùm in eo ille conquieſcat, qui iuxtà priſcum vaticinium, de radice Ieſſe flos eſt, & qui modo inquit, Ego flos campi. Arcanum autem quiddam indicat adiunctum campi nomen. Sponſus quippè non eſt flos agri, in quo quid ſcinditur arui vel ruris, quod vomerem, ſarculumq; perpetitur; ſed campi prorſus intacti, cæli verò ſolius clementia fœcundi, floribusq; vernantis. Animæ videlicet, quæ ſæculi curas vomeris inſtar terram cordis proſcindentes ad ſcelerum ſementem excipiendam minimè patiuntur, vel admittunt, quibus intacti campi propriè quadrat appellatio, florem hunc planè diuinum gremio, in quo tanquàm in ſolo pingui ocyſſimè coaleſcit, excipiunt. Editio noſtra florem ſine di-

diſcrimine ſponſum appellauit. Ex Hæbræo tamen aliqui pro flore campi, Roſam Saron tranſtulerunt. Saron regio eſt inter Tabirinum montem, & lacum Tyberiadis, & à Cæſarea vſque Ioppen protenſa, pinguis ac fertilis. Huius ergò regionis, quæ ob fertilitatem ſignificat animam iuſtam, ſe ſponſus roſam nuncupauit. Talem nimirùm in hac noſtra regione, quam ipſe coluit, ac fertilem reddidit, ſe exhibuit, qualem ſe roſa germinans exhibere ſolet. Germinat enim illa granoſo incluſa cortice, quo mox aperto, roſa rubens ſe prodit, & ſuam pulchritudinem oſtendit, ac fundit odorem. Sic quippe ſponſus cortice corporis incluſus, ibi germinauit, dum in corpore actus meriti, ac ſatisfactionis exercuit. Latuit tamen tunc. Poſteà vero cortice rupto ſe prodidit diuinitas, vimq; ſuam, tum in orbe noſtro, tum in infero propalauit, odoremq; ſuum mundo toto profudit. Hæc tamen arcana roſa non cuiuſuis eſt loci, ſed Saron, quod interpretatur, planities, quia videlicet, non confert ſuam pulchritudinem, ac odorem animabus elatis, ſed planis, hoc eſt, humilibus, quæ conuallium etiam nomine notantur. Hæ quippe animæ ſunt conualles illæ, quæ mundi ambitu faſtùue non elatæ, in humillima imbecillitatis propriæ cognitione ſubſidunt, ac cæleſtium donorum imbres hinc inde, velut è montium verticibus ad conuallem excurrentes loco in humiliore concipiunt. Cum enim animi montium inſtar

elati,

Digitized by Google

elati, delapſum diuinæ largitaris rorem ſua conuexitate ſinus experte repellunt; ordine prouidentiæ mirando, ad humilium conuallem decurrit, & ſic non habenti in ſemetipſo, quod in diuina largitate habebat aufertur; ac datur habenti. His igitur in vallibus ſponſus lilij ſignificatus imagine, ſuaui quadam enaſcitur cultura, quæ nec vomerem experta eſt, nec ligonem. Expendenda verò eſt lilij ad ſponſum perpulchra tranſlatio. Sanè præterquam quòd lilium inter flores eſt maximè excelſum, quò ſponſi notat celſitudinem, ipſe lilij candor in floreſtriato, primùm commiſſo, mox aperto atq; repando, puriſſimam, & candidiſſimam indicat ſponſi humanitatem, nulla culpæ vel vmbra obtenebratam; ità vt quod de ipſo, qua Deus eſt, ſpiritus Sanctus eſfatur aiens; Candor eſt lucis æternæ, ſeruata menſura, ac proportione, de ipſo, quà eſt homo, poſſit ſapienter enunciari. Iam autem luteus & aureus ille floſculus intùs enaſcens in lilio, Diuinitatis, quam humana celat natura, ſymbolum præfert. Apertiſſimum eſt quippe auro regiam ſignificari maieſtatem, ſub qua antonomaſticè ſponſi diuina maieſtas iure ſuo debet intelligi. Hæc ſponſi eſt laus, qua ſemetipſum commendauit, quaſi viam ſternens ad ſponſam ex eodem capite commendandam. Nullo enim pacto eam veriùs valebat extollere, quàm ſeipſum priùs efferens, ſuamque imaginem ſponſam eſſe declarans, ac propterea

rea

rea cum ſe lilium aſſeruerit, ſponſam etiam lilium eſſe teſtatur, aiens.

Sicut lilium inter ſpinas, ſic
amica mea inter filias.

Tu etiam, ſponſa mea, ceu lilium candens me intus vt aurum contines ſplendentem, vt in medio tui cordis ſatum florem luteum, qui ex medio albo lilij flore conſurgit. Et tua magis ſplendet pulchritudo, quòd inter horrentes ſæculi filias ſpinis ſimiles creueris, nec ab eis vllo modo læſa fueris.

APtè ratiocinans mea intulerat ſponſa, nos cubitum ſimul ire debere, mutua pulchritudine fruituros, quos ſimilis venuſtas conciliabat. Porrò ſicut ergo ſum lilium, ita & ipſa lilium eſt. Candida quippè eſt ipſa, ceu lilij flos latior, è cuius ego medio vt aureus floſculus exſurgo; ipſa puritate albet; ego maieſtate regia, decore aureo ſplendeo. Creuit valde ſponſa inter filias ſeculi, ex quarum ipſa numero fuerat eodem genere ſanguineq; concreta. Nunc autem, mutata forma, mira eius elucet pulchritudo inter ſpinarum horrorem, quò enim hic incultior, illa comptior apparet. Et quod admirationem auget, ipſius eſt inter tot hoſtes immunitas, inter ſpineta quippè non læditur, ſed creſcit, clypeo virtutis obſepta. Profectò filiæ hoc in loco, ſæculi huius, non ſponſi ſunt intelligendæ, vt ſpi-

Digitized by Google

rum illis congruat ſimilitudo. Animæ nimirum, quæ ſatæ ſunt in arente mundi terra, quæ ſpinas tantum ac tribulos proferre nouit, aculeis horrentes enaſcuntur; quas ſi vel leuiſsimè attrectaueris, à punctura non eris immunis, eò præſertim quòd ipſæ malignitatis natiuæ aculeos, tanquam infeſtas haſtas, in iuſtorum ſynceritatem, & candorem intendunt. Inter has autem ſpinas verſari, ac more lilij caput erigere, puncturis non modò non interire, ſed ne lædi quidem, & languere, eximia ſpōſæ laus cenſeri debet, ac multò ſanè maior, quàm ſi inter flores alios, in viridario conſita, & ſponſi cultura compta fæliciùs creuiſſet. Candor videlicet animi, inter homines ſceleſtos non obnubilatus, virtutis ſolidæ, ac conſtantis argumentum eſt, quale in viro illo inuictiſsimo Iob inter ethnicos agente perſpici poteſt. Mutuis laudibus certatur; nunc ordine obſeruato ſpōſa in ſcenam ingreditur, aiens.

SPONSA.

Sicut Malus inter ligna ſyluarum, ſic Dilectus meus inter filios.

Sicut Malus colore, odore, ſapore, feras arbores ſuperat, ſic ſponſus filios ſæculi, qui ſylueſtres mores didicerunt, inter quos ſatus eſt ille, vt hi in ipſum inſerantur, & fructum queant legis afferre.

POrrò Malum arborum eſſe principem, agreſtibusq; ſeu feris arboribus longè antecel-

tecellere, planiſsimum eſt. Filij verò (quemadmodùm de filiabus proximè aſſeruimus) huius ſæculi veniunt intelligendi, vt ſyluarum inculta, & auſteros partus promentia lignaeis comparata docent. Inter hos ergo filios alienos ſata eſt hæc ſponſi arbor nobiliſſima, cuius pomum, fructus eſt vitæ, quo alimur, & fulcimur. Pomi certè gratia tribus ſenſibus idoneè diſtribuitur. Specie quippè aſpectabili, ruboreq́; pallori admiſto delectat oculos. Bono odore olfactum recreat. Sapore optimo guſtum afficit. Quæ ſanè tria ſponſo graphicè quadrant. Oculos nimirùm aureo diuinæ Maieſtatis colore ſeu pallore, concretæq́; ſanguine carnis rubore mirificè oblectat, dum fidei viſu perſpicaciſſimo percipitur Deus & homo. Olfactum ſuauiſſimo ſolatur odore, cùm propinquiùs ſponſa illum ſentit, in charitatis progreſſu. Guſtum deniq́; ſapore afficit dulciſſimo, cùm in contemplationis arcano ſponſam dulcore permulcet, quo nihil in hac vita ſuauiùs excogitari poteſt. Notatione autem hic opus eſt. Viſu ſcilicet percipiuntur, quæ longiſſimè diſtant, odoratu quæ propinquiora ſunt, guſtu quæ coniuncta, ac eadem proportione, fide ſponſum eminus exploramus, charitate propinquiùs ſentimus, vel olfacimus, contemplatione, in qua charitatis eſt perfectio, illum experimur, atq́; guſtamus. Myſterio autem non vacat, Malum arborem mitem, in ſylua inter feras arbores Deum poſuiſſe,

ſuiſſe, ac conſeuiſſe. Omne quippè genus hominum, ferarum & incultarum arborum ſylua quædam eſt, & inter has ſponſus diuini ſpiritus arte ſatus eſt, vt feræ arbores miteſcant, & exploſis fructibus auſteris, nouos fructus edant, & eos quàmdulciſſimos. Quod quia ſine inſitione fieri nequit, Pater æternus huius arboris cultor, ſauciauit illam iuſtitiæ falce, vt in illius vulnera præciſi ferarum arborum ſurculi inſerantur, & hac arte mira Mali ſauciatæ vim hauriant, & ſupra naturam in mitem arborem inſerti fructum poſſint legis afferre. Arboris certè huius ſponſa vim nouit, ac ſub eius vmbra recreatur, eiusq; fructu planè diuino alitur, quod modò fatetur inquiens.

Sub vmbra illius, quem deſideraueram, ſedi.

Sub vmbra protectionis ſponſi, quæ eſt ſaluberrima, conſedi, non pertranſij citò, ſed quieui, vt optaram; ac proinde ab æſtu vitæ huius graſſante recreata ſum, & in ſpem nouam erecta.

VEtus Hiſpanorum parœmia eſt, (Quien a buen arbol ſe arrima, buena ſombra le cobija) quæ ſanè cùm alibi, tùm maximè hoc in loco veriſſima eſt. Profectò veteres obſeruauere vmbrarum diſcrimina. Quaſdam vmbras dixere vtiles vt alni platani, & aliarum arborum quaſdam noxias, vt iuglandium, pinorum, picearum abietis, &, quibusq; ſatis (a-

ien-

ſente Plinio) vmbra aut nutrix, aut nouerca eſt; quamobrem ait non faſtidiendam, nec in vltimis ponendam hanc ſcientiam vmbrarum. Ex quo patet ſponſam prudenter egiſſe, cum arboris huius myſticæ vmbram obſeruauit, qua frueretur. Deſiderauit in ea ſedere, quia nouit inde ſe poſſe haurire ſalutem, & ſic deſideranti ea ſeſſio diuinitùs conceſſa eſt. Quod Septuaginta Interpretum verſio videtur innuere, ſic aiens: In vmbra eius deſideraui, & ſedi. Hæc eſt vmbra ſatorum nutrix. Cuius profectò vmbræ ſaluberrimæ non debebat vllo pacto mentio præteriri, ad quam, quicumq; ſe recipit ſcelerum æſtu fatigatus, diuino munere recreatur, & ad ſpem patriæ cæleſtis erigitur. Et quidem, ſi priſcorum Eccleſiæ primitiuæ hominum cordibus de Petri virtute opinio inſedit adeò magna, vt eo tranſeunte ægros exponerent, vt ſaltem illius vmbra obūbraret quemquā illorum, & liberarentur ab infirmitatibus; quantò eſt æquius hoc de arboris huius vmbra cogitare? Hoc ergo poſtquam ſibi ſponſa perſuaſit, non quæſiuit vmbram perfunctoriè, velut alia cogitās, & ad maiora feſtinās, ſed ſub arbore conſedit, quaſi diù cūctatura, & vmbræ ſalute fruitura, ſic enim fieri oportebat, ad ſedandum, quo diu flagrarat, deſiderium. Ideò quippe ſignificanter ait, ſe ſub vmbra, non cuiuſuis obuiæ arboris, verùm eius, quam deſiderauerat ſediſſe. Homines verò, quia non ſedent, ſed ocyſſimè tranſiliunt, etſi tantillum

Digitized by Google

recreantur ab vmbra; mox tamen ad æſtum feſtinantes noxio calore torrentur. Eſt autem mos ſponſi regis munificentiſſimi, quos ad ſe confugere perſpicit, regio excipere conuiuio, quod ſatis expreſſit in deſerto, ac propterea cũ ſponſam velut ceruam canibus infeſtatam, ad ipſum cerneret accurriſſe, ſymbolicæ arboris fructum carpi ab ea permiſit, quod ipſa notat, cùm ait.

Fructus eius dulcis gutturi meo.

Arbor ſcientiæ in paradiſo ſata ſponſus eſt, cuius proinde fructus eſt ſapientia, quem ego gutturi voluntatis meæ dulciſſimum experta ſum.

MAli huius proceræ, ramorumq; ambitu perquàm latè patentis vmbra feſſa de via recreata ſum, & fiducia erecta pomum, carpo cæleſti rore conſperſum, ac melle imbutum. Sponſus ſcilicet eſt arbor ſcientiæ, ſub qua ſponſæ animus à peccatorum æſtu refocillatus, illuc ſe conſpicit admitti, vnde primus generis humani parens eſt factus extorris. Et profectò arborem ſcientiæ fuiſſe Malum, & non arborem aliam, ſatis conuincũt ſacri textus verba, pomum à pulchritudine aſpectabili, & ſuauitate guſtus laudantia, quæ non adeò propriè alijs fructibus videntur congruere. Huius ergo arboris fructus, ſponſi præ ſe typum ferebat, qui proculdubiò ipſum guſtantes veræ ſapientiæ compotes efficit. Sapientiam igitur vnum ex Spiritus ſancti donis quæ ſimul intel-

lectum

lectum illuſtrat, & inflammat affectum (quæ à quibuſdam myſtica Theologia nuncupatur) verum ac genuinum arboris huius fructum, par eſt intelligere. Qui quàm ſit ad veſcendum ſuauis, non orthodoxi tantùm, verùm & ethnici noſſe videntur, qui in ſapientiæ actu felicitatem collocarunt, cui ſenſerunt ſummam ineſſe dulcedinem à puriſsima veritatis notitia, tanquàm à parente prognatam. Verùm iſti hallucinantes de ſua ſapientia verba fecerunt, nos verò liquidò rem perſpicimus, qui nouimus in actu ſapientiæ noſtrā fore beatitudinem, cuius quoddam ſpecimen à veris ſponſi contemplatoribus, adhuc in hoc exilio prælibatur. Siue igitur de Philoſophorum ſapientia, ſiue de noſtra ſermo fiat, compertum eſt, ab ea in affectum eximium permanare dulcorem, qui & ſopire ſenſus, & ſuper ſe hominem efferre valeat. Et quidem ſapientia ipſa in intellectu, velut in propria ſede reponitur, at organū, quo ab illa fluens percipitur ſuauitas, voluntas ipſa eſt, quæ arcanè guttur hoc in loco nuncupatur. Benè ergò inquit ſponſa, ſub arbore ſcientiæ (quæ cum ſit notitia rerum per altiſsimā cauſam ſapientia eſt) conſedi. Scientiam hanc ſummam comparaui; quæ eſt arboris fructus gutturi, hoc eſt, voluntati meæ notus exprimento quàmſuauiſsimo. Suauiſſimum ſe guſtaſſe fructum Sapientiæ, quæ more generoſi vini inflammat voluntatem per ſubiecta verba ſponſa patefacit.

Digitized by Google

Introduxit me Rex in cellam vinariam.

Vt fructu veſcerer, potumque arcanum ſapientiæ ipſius haurirem, in contemplationis cellam, quæ ab effectu vinaria nuncupatur, me ſponſus introduxit.

CVm efferueſcentem vitæ huius noxio calore percoctæ fugiebam æſtum, ſicut Ceruus deſiderans vmbram, ſub vmbram ſponſi procurri, diù ibi morari decernens. Vbi me conſpiciens vrbanus & comis ſponſus, non eſcam tantùm mihi porrexit, verum & potum, quem ipſe fœliciùs bibit in regno patris ſui. Hæc eſt vna ſapientia, quæ vna cùm ſit, potus & eſca, quia inebriat, & alit ſeupaſcit, nominatur. Quam vt toto pectore haurirem, in altam me introduxit contemplationem, ob inflammationis effectum, cellam vinariam eleganter appellatam. Eſt autem auidè audiendum, quod intrà cellam ſibi eueniſſe ſponſa commemorat.

Ordi-

Ordinauit in me charitatem.

Amorem in centrum, ordinemq; redegit, vt qui antè intenſiùs voluptatem ſpiritalem, quàm Deum amabat, etſi Deum pluris æſtimaret; nunc non ſolũ Deum pluris faciat, verum & intenſiùs amet. Amorem præterea affectuum omnium principem in ordinem reduxit, ex quo mira enaſcitur cæterorum affectuum in pace conſenſio.

CHaritas ſiue amor in ordinem digeſtus multiplicem parit cogitandi anſam. Ordinare profectò, nihil eſt aliud, quàm in ordinem redigere, quod extra ordinem, vel chorum aberrabat. Quamobrem ſi ſponſæ amor ordinatus eſt, extrà ordinem antè vagatus fuerit, omninò conſequitur. Quod fiet ſatis planum, ſi quæ ſuperiore capite expoſuimus, mente repetamus. Meminiſſe igitur oportet, ſponſam voluptate captam, & dulcore ad ſponſum allectam præſertim fuiſſe; nam Oſculum, vnguenta, oleum, & id genus reliqua, quibus Deus illam deliniebat, ſuauitate madebant omnia, & infantilem ætatem referebant. Quæ propterea omnia procul arcenda ſunt, amore forti, ac ſyncero regnante, qui nec indiget voluptate, nec labori ſuccumbit. Præpoſterus erat ordo charitatis teneræ, nec adhuc neruos adeptæ, ad ſponſum pro voluptate hiare; licèt enim prauus non eſſet affectus,

non

non erat tamen ordinatus. Deus nimirùm à charitate forti tàm quæritur ardenter cùm cædit, & punit, quàm cùm lenit, ac blanditur. Intròduxit igitur ſponſam in cellam, vt affe-ctum ingenuum veri amoris, Deum primùm propter ipſum, voluptatem mox ob eundem inquirentis, præponeret alteri voluptatis af-fectui; vt poſthac non æſtimatione tantùm (hoc enim habet etiam amoris infantia) ve-rùm & intenſione maiore ſponſum, quàm in-ternam inueſtiget ſuauitatem. Non ergo abſq; emphaſi, ſed ſignificanter admodùm ſponſa eloquitur, inquiens, Ordinauit in me charita-tem. Innuit prætereà ſub hac periodo, ſponſum induxiſſe quandam affectuum omnium ſeriem, & conſenſionem ordine ipſo mirandam, quam in vtriusq. appetitus affectibus cernere licebit. Porrò in appetitu ſentiente, amor, qui primus ac princeps vniuerſorum eſt affectuum, ſi re-ducatur in ordinem, ne quid turpe proſequa-tur, ne à quopiam abhorreat bono, ac verè pulchro, motus omnes alij rectà gradientur, & amore ordinem deſerente, belluarum more, motus cæteri ferociunt, ac in turpe feruntur. Sic etiam voluntatis actus ſentientis appetitus actibus perſimiles, etſi paſſiones non appel-lentur, ſed actus ſimplices, ab vno guberna-tur auriga, qui eſt amor. Hic enim mox, vt ordinem à mente præſcriptum ex bono & ho-neſto, præceps violarit, actuum voluntatis vni-uerſorum perit harmonia. Si autem in officio

per-

Digitized by Google

perſtiterit, mira eſt motuum conſenſio, & pacatiſsimus ordo. Quamobrem, ſapienter dici ſolet, Ama, & fac quod libuerit, ſi enim ductor nauis clauum recte torqueat,nauis tota fœliciter nauigabit. Ait itaq. ſponſa, Ordinauit in me charitatem, vel amorem, quaſi dicat, affectum vtriuſq. appetitus potiſsimùm ſponſus in ordinem redegit, vnde motuũ partis vtriuſq. enata eſt concordia, cuius ergò in ſuauiſsimæ harmoniæ paciſq. bono conquieſco. Ex Hæbraico textu vbi ſic habetur. (Introduxit me ad domum vini; & vexillum eius ſuper me amor) eruitur altera ſatis arcana interpretatio. Porrò contemplatio domus vini eſt,vbi vinum generoſum,quo voluntas inebriatur, hauritur. Ibi enim efferueſcit amor. In hãc ergò domum ſponſus ſponſam introduxit. Quod verò ait, & vexillum eius ſuper me amor, alluſio eſt ad cellaria, vbi vinum vænire ſolet, præ quorum foribus, hedera vel aliud ſignum appenditur. In hunc enim morem, pro foribus contemplationis amorem præfigit Deus, vt hoc inſigni introducantur in cellarium contemplationis, qui amore ducuntur. Hoc vero inſigne ingredientes eam domum afficit, propterea ſuper illos poni dicitur. Qua ex re patet, quàm rectè ſponſa ſic enunciet. Et vexillum eius ſuper me amor. Quod & ex re etiam militari, vbi, vrbe capta, erigitur in mœnibus vexillum ad victoriam ſignificandam, exponi poteſt, ac ſi ſponſa dicat,Mecum pugnauit ſponſus vt me

amore

Digitized by Google

amore ſuperaret, quando verò me vicit, & bello fauſto cœpit amorem ſuper me, vt victoriæ vexillum erexit, quod præſtitit in cella vinaria contemplationis, in qua licet ego amen, plus tamen ille me, & ſic vexillum eius ſuper me eſt amor. Expendendum eſt ſponſam, ea, quæ ſibi cum ſponſo accidere, referentem, recordatione ſauciatam, excitato repetè abſentis ſponſi deſiderio, precari obnixè audientes, vt ſi qua ratione valeant, illum ſibi animo cadenti concilient. Quo in voto miri, vt mox aperietur, amoris reteguntur effectus, quos omninò conuenit explorare, Dicit ergò.

Fulcite me floribus, ſtipate me malis.

Sponſo meo, qui eſt flos campi, & Malus inter ligna ſyluarum, ſuſtinete me, deliquium animæ, ob ipſum, patientem.

COncinnè quidem orationem contexit. Dum ſponſi recordor pulchritudinem & humanitatē, affectus vehemens, ſponſa inquit, inceſſit, & intercepit me. Ferte igitur opem, ſi qua eſt herba, ſi quod pharmacum opportunum, & præſens. Ægrotis florum faſces & poma odoratiſſima offerri ſolent, ad ſenſus recreandos, & ægritudinem eleuandam. Flores ego, & mala poſco, nec enim aliter fulciri poſſum, Meminiſſe opus eſt, ſponſum in ſuperioribus, florem campi, & inter ligna ſyluarum

rum Malum fuiſſe nuncupatum. Ex hoc igitur flore, ac Malo pharmacum parari optat. Languentem videlicet præ amoris vehementia & magnitudine animam, ſolus ipſe ſponſus valet miris, & arcanis modis conſolari. Minimè cupit flammam extingui, conceptumue amoris remitti calorem, vnde omnis vitæ conſeruandæ ratio proficiſcitur. Quinimmò diſertè, ac notanter non fulciri tantùm, ſed etiam ſtipari, circumdariue ſponſo, velut igneo quodam vallo poſcit, vt circumpoſitæ flammæ incendio ſenſim aduratur, donec tanquàm Phœnicem ſe morti deuouentem, totam illam ignis expetitus abſumat. Malorum nomine cùm arborem, tùm pomum eius fructum aptè poſſumus interpretari. Videtur ſponſa Phœnicem æmulari, cuius, cum moritura eſt, hoc eſt ingenium, vt legat arborum aromaticarum ſurculos, & florum cacumina, vt nidum conſtruat, in quo iacens excitato amburitur igne. Carpit ſurculos cinnami, amomi, thuris, & arbuſcularum ſimilium, nardi ariſtas & flores aſſimiles. Sic ſponſa ex arbore Mali, & floribus campi iuxtà ſenſum expoſitũ, concinnari ſibi nidum poſcit, in quo iacens mortem præſtoletur per ignem ſponſi tranſitura, moritura ſibi, ac in ſponſi vitam transferenda. Nec obſtat, plurali numero, floribus, ac Malis vſam fuiſſe ſpõſam, hoc enim ad emphaſim pertinet, vt ſponſi vis, qua ſui ſimiles plures & flores, & arbores generat, innuatur, præterquàm

quàm quod familiare eſt ſcripturæ plurale pro ſingulari figurate reponere. Vt Exo. 32. Hi ſunt Dij tui Iſrael, qui eduxerunt te de terra Ægypti, & tamen vnum dumtaxat erat idolum, quod conflauerant, & adorabant. Vt patet ex vltimis verbis capitis, vbi dicitur, Percuſſit ergo Dominus populum, pro reatu vituli, quem fecerat Aaron. Denique (quod ad rem magis conducit) cùm qua mulier nupſit viro, cui campus, vel ſimile aliud nomen eſt, dum vir abeſt, alludens ad viri optati nomen, dictitare ſolet, ſe camporum amore teneri: campos ſibi tantùm placere: vel certe de abſentia coniugis ſui conquerens dicere conſueuit. Ducite me ad campos, quia languеo. Ex quo liquet, quam vim habeant illa verba, quæ ad ſponſi nomina floris & mali alludens, ſponſa enunciat aiens. Fulcite me floribus. Stipate me malis. Non eſt autem ſilendum, his verbis explanatis quendam amoris effectum exprimi, qui liquefactio à Philoſophis appellatur. Eſt autem liquefactio amoris effectus, quo anima ipſa mulcetur, ac emollitur, vt res, quam ardentiſſimè cupit, ſibi per amplexum, & penetrationem quandam imprimatur. Quod vt fiat, tota dehiſcit, & patet illa, vt quaſi poris apertis non hauriat rem amatam, tanquàm recens panis aquam haurire ſolet. Hanc autem liquefactionem, qua in ſponſum hiat anima, conſequitur effectus amoris alter moleſtiſſimus ſanè, qui

lan-

languor appellatur, quem diſertè notat illa dicens.

Quia amore langueo.

Ob ſponſi abſentiam animo cado, præ amoris magnitudine.

LAnguor quidem accidit, cum res abeſt, quam quis cupit ardenter. Abſentia quippe illa interareſcit animus & emoritur, multoque mœrore tabeſcit, cui certe morbo res ſola dilecta præſens mederi poteſt. Proptereà ſic audientes obteſtatur ſponſa, Ego mœrore conficior, ac velut terra rore deſtituta dehiſco. Quia ergò amore langueo, atque marceſco, afferte mihi ſponſum, fulcite ac ſuſtinete me illo, qui florum, ac Malorum eſt facilè princeps, qui ſolus morbo lento valet opitulari. Reddit ergò rationem à languore petitam, ob quam flores, Malaq. poſcebat. Et præſentiam ſponſi brachia porrigere feſtinantis, more alterius Aſſueri de ſolio exilientis, & vlnis ſuis Eſther reginam ſuſtentantis, donec ad ſe rediret, ſentiens, hæc verba contexit.

Læua

miniculum optemus. Porrò ſponſus antèquàm naturæ noſtræ aſſumpſiſſet imbecillitatem, totus erat fortis, totus dextera. Poſtquàm verò carne obtectus eſt, noſtræ factus imbecillitatis conſors, cœpit habere ſiniſtram. Hanc verò capiti noſtro, hoc eſt Adæ ſuppoſuit; cum ille vitali ſpiritu priuatus elanguit, & cecidit, etſi colliſus non eſt, quia ſponſus manum læuam ſuppoſuit, & humanitatis aſſumptæ merito, ac ſatisfactione, velut è ſolio accurrens, naturam lapſam in ſpem ſalutis erexit. Et hoc ipſum, quod capiti noſtro Adæ, læua ſuppoſita, præſtitit, toti æquè poſteritati contulit, vt meritò quisq; Adæ filius dicere queat, læua ſponſi ſub capite meo, ac perinde ſub me, quemadmodùm de ſe nunc ſponſa fatetur. Quos autem ſponſus manu læua ſuffulcit, ac ſui meriti efficit conſortes, dextera demum confecto curſu complectitur, hoc eſt, coronat; complexus quippè perfecti, ac coronæ figura eſt eadem, in ſe recurrens ac ſphærica. Dextera verò ſola complectitur, ſicut enucleatè textus ait; quia videlicet ſola diuinitas, cuius eſt dextera ſymbolum, eſt qua conſtat ille perfectus amplexus, ac præmium, quod in ſcholis eſſentiale nuncupatur, quod reſpondet iuſtorum vitæ, ex ſuppoſita ſponſi læua contractæ. Sapienter igitur ſponſa effatur in hunc modum; cum elangui ego, ſiue antè iuſtitiam, ob ſcelera, ſiue poſtquàm reuixi è culpa, ob imbecillitatem naturæ, læua ſponſi me ſuſtinuit, dextera poſtmo-

Digitized by Google

diùm coronabit. Eſt præterea arcanum quiddam, quod aliam ſuggerit interpretationem, in eadem læuæ, ac dexteræ diſtinctione ſubnixam. Enimuerò caput mulieris vir eſt, ſic ſponſæ caput ſponſus vtraq. manu præditus. Contingit autem non rarò poſt ſpiritale coniugium, ſponſam tepeſcere, degeneremq. ſe exhibere, quaſi nequeat capitis pondus, viri ſcilicet ac ſponſi ſui præcepta, & amoris legem ſuſtinere. Sponſus verò tunc (quæ ſua eſt in vxorem indulgentia) pondus legis, ſeq. ipſum, quem velut caput humeris ſponſæ impoſuerat, quaſi læua ſuppoſita fulcit, cùm illam vi ſua, diuina fortitudine conſtabilit, vt in ſancto connubij fœdere valeat permanere. Sic in ſponſa ſe fulcit ipſum, ac peruigili cuſtodia ſeruat, cùm illius opera ipſe læua ſubiecta promouet ac verè operatur, vt viuere, ac mereri dicatur in ipſa. Sponſam demùm emeritam, agone confectò, diuinitatis dextera complectitur, & corona donat æuo ſempiterno. Ex quo mira elucet diuinæ ſapientiæ, ac bonitatis ratio, vt læua ſponſi ſupponatur ad meritum, dextra complectatur ad coronam. Hic iam nequit vltrà ſponſa vocem edere, ſomno quodam abſorpta. Concipiendum enim eſt, ſponſum ſponſæ voces exaudiſſe, ac vix expleto ſermone, ad illius arctiſſimum accurriſſe complexum, ex quo ecſtaſis ſponſæ contigit, ad præſentis Dei illapſum excipiendum euectæ, ac pelago voluptatis abſorptæ. A qua ne à quopiam

Digitized by Google

piam temerè excitetur, interdicit ſponſus in hunc modum.

SPONSVS.

Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas, ceruosq. camporum, ne ſuſcitetis, neq. euigilare faciatis dilectã, quoadusq. ipſa velit.

Obteſtor vos Eccleſiæ filiæ per memetipſum, qui capreorum, ac ceruorum ſimilis ſum, ne animam, quam ego eſtaſi vel vitali quouis ſomno ad me rapio, excitare audeatis ad aliorum ſalutem curandam, quoadusq. iubente me ipſa velit.

OBteſtor vos, o animæ, quæ ſponſam ſtudetis æmulari, Eccleſiæ filiæ, ne præmaturè illam mecum in ecſtaſi quieſcentem, mihiq; ſoli vacantem interpelletis. Ne præcipiti conſilio illam à ſomno ſoluere feſtinetis, ſub quouis virtutis obtentu, donec ipſa me velit annuente. Prius armanda ipſa eſt, vt ſibi fortis, alios queat erigere, & ad palæſtram erudire. Carpit hoc in loco Sponſus temerarios eorum inſultus, qui ab vberibus ipſius ſponſas non ſatis enutritas reuellere conantur, & in curas extraneas enitũtur effundere; cùm priùs ex ordine diuinæ prouidentiæ, ab ipſo ſponſo debeat anima ſpiritum diuinum haurire (quod absq. frequenti cum ipſo commercio obtineri nequit) quàm in externa prodire, & proximo-

Digitized by Google

adiuratio eſt obteſtatio per ſacra, operæpretium erit, quænam ſint ea ſacra, per quæ ſponſus adiurat, explorare. Per capreas inquit, ceruosq; camporum. Porrò ſi verborum vim trutinemus, liquidò perſpicietur, adiurationem hanc, non minus à ſacris, per quæ fit, quàm ab adiurante vim obligandi contrahere. Sacra ergò hæc, capreæ ac cerui ſunt. Quæ quidem animalia munda ſponſum ſignificare, non extraneo, ſed intrinſecùs nato conuincimus argumento. Paucis quippè interiectis, ſponſa inter cæteras ſponſi laudes mox receſebit hanc, ſponſum videlicet ſimilem eſſe capreæ ac ceruorum hinnulo. Eſt enim planè verum, animalcula hæc ſymbolicè & ſponſum, & eius in noſtra ſalute curanda comites eleganter exprimere. Nimirùm caprea felle caret, cerui verò halitus ſerpentes vrit, quemadmodum, qui eorum animalium naturam ſcrutati ſunt, tradidere; ac ità ſponſus, eiusq; comites amarulento peccati felle prorſus immunes, & aliorum ſalutis cupidiſſimi, ſerpentes, qui in latibulis ſceleſtorum hominium deliteſcunt, halitu Spiritus ſancti immiſſo, prorsùs amburunt. Diſcrimen autem non exiguum eſt, quia ſponſus natura, comites verò munere id habent, vt felle careant, & aura ſpiritus ſerpentes adurāt. Princeps ergò ſignificatio capreæ, ac cerui in ſponſum tendit, qua proinde ille vſus eſt, ad confirmandam adiurationem. Quia enim nullum habuit maiorem, per quem adiuraret,

Digitized by Google

adiurauit per ſemetipſum arcanè ſignificatum. Ex hoc patet, quid ſibi velit patrum Græcorum verſio, quæ ſic ait, Adiuraui vos filiæ Hieruſalem per potentias, & fortitudines agri. Enimuero in agro huius mundi, totum id, quod præter ſponſum, eiusq́; comites reperitur, eſt imbecille, ac proinde apud ſponſum tantum, eiusq́: ſectatores potentia viget & fortitudo, vnde cũ Septuaginta Interpretes, quos ij patres ſecuti ſunt, verterunt potentias & fortitudines ex Hebræo, ſenſum potiùs, quàm verba expendiſſe videntur. Fuit autem ſatis myſtica verſio. Cum enim is, per quem quis adiurat, potentia & fortitudine pollere debeat, vt queat adiuratum cœrcere, conſultò ad id innuendum, pro ſponſo, eiusq́; comitibus, potentiæ ac fortitudines poſitæ ſunt, per quas adiurantur filiæ Hieruſalem, ne ſponſam contemplantem interpellare, ac excitare audeant. Cum ergò ab hominibus rerum diuinarum ignaris, cum ſponſa Deo auidiſſimè vacat, excitanda non ſit ſub obteſtatione diuina; conficitur planè, vnius ſponſi munus eſſe, illam excitare, elata voce ſomnum intercidente, quod ſponſa nunc innuit, ſubdens.

Spon-

SPONSA.

Vox Dilecti mei.

Vox Dilecti mei, quæ vna id poterat, vi ſua diuina ſonuit, & expergeſecit me.

AC ſi planiùs loqueretur. Sonuit vox Domini in virtute, quæ ſola arctiſſimum ſomnum, qui me totam permearat, ſoluere valebat, & cuius erat ad ſenſuũ functiones me reuocare. Cum oportuit, conſopiuit, cum fuit opus, expergeſecit me. Cedamus ergo illi fidiſſimo educatori. Animaduertendum eſt vnicuiq; ſicut lineamenta diſtincta, ita eſſe vocem à quauis alia diſcretam, qua internoſci queat ab alijs. Quæ tametſi plerisq; ſoleat eſſe nota, eſt tamen amantibus notiſſima; quàm vt primùm ſentiunt, lætitia perfunduntur. Id autem, quo ſponſi vox à cæteris vocibus ſecernitur, vis quædam eſt diuina, qua intercidit flammam ignis, còncutit deſertum, & cætera patrat prodigia, quæ Vates regius fusè proſecutus eſt. Inter quæ rèponi iure debet hæc proprietas ecſtaſi abſorptos excitandi. At priuſquàm, quid ſponſus hac voce eloquatur, exponat, aduentus quem obſeruat modum delineare curàt, qui ad augendum amorem ipſum opportuniſſimus eſt. Depingit ergò illum (cùm animam humanè viſere, & affari dignatur, vt proximè fecit erga ſponſam ipſam)

ſam) feſtiuum, celerem, ac meritorum menſuram metientem, Propterea inquit.

Ecce iſte venit ſaliens in montibus; tranſiliens colles.

In montibus verſatur ab hoc in illum, velut ſaltu ſe librans, colleſq; præterit, cũ grandiores charitate viſitans, non ità ſublimes, ſimili non afficit voluptate.

EXpendite modum, quem ſponſus obſeruat, cum ad Sponſæ accurrit amplexus. Per excelſa loca erectus graditur, pedeſq; in montibus reponit; colles verò, qui montes altitudine non exæquant, tranſilit. Non erat vllo pacto ſupprimendum montium, colliumq; diſcrimen. Sanè colles, minores appellantur montes, ſponſus autem, montes perambulare dicitur, colles verò tranſilire. Cum autem inter arduos ipſos montes, & colles intermicent à vallibus ſe ſurrigentes, montium tamen altitudinem non æquantes, neceſſe ſit, vt ſponſum concipiamus à monte in montem, quaſi ſaltu ſe librantem. Hæc autem eſt perpulchra translatio, qua ſponſi arcana via, quùm animas ſolaturus viſitat, aperitur. Profectò, cum animas grandiores, charitatis prouectas celſitudine viſitat, ex hac in illam commeans, montes peragrare, ac in montibus ſalire aptè dicitur, alios verò amore diuino non ità prouectos

uectos & excelſos, priorum merita non exæquantes, qui tranſlatè colles appellantur, quos ſimili non afficit, ac viſitat voluptate, tranſilire dicitur, aut prætetire. Delectatur impensè locis arduis ſponſus, & gratior eſt illi ſaltus, quàm inceſſus, quod ex ſubiecta patet ſimilitudine.

Similis eſt Dilectus meus capreæ, hinnuloq; ceruórum.

Sponſus meus dorcades viſu perſpicaciſſimas, hinnulos curſu perniciſſimos imitatur: viſu eminùs conſpicit laborem, curſu feſtinat ad opem.

POrrò præter illa quæ de caprea, ceruoq; ſuperiùs aperuimus in expoſitione adiurationis, ad enucleandam capreæ, ceruiq; ſimilitudinem, animaduertendum eſt, capream, dorcademue viſu acutiſſimo pollere; ceruis autem hoc eſſe ingenium, vt ſuos hinnulos ſalire doceant, quod qui eorum naturam & mores explorarunt, tradidere. Quæ profectò omnia huic loco ſunt ſatis idonea; nam cùm paulò antè ſponſa languiſſet, & ipſius ſpõſi aduentum auidiſſimè flagitaſſet, ille quaſi è longinquo, more dorcadis, viſu perſpicaciſſimo anxietatem ſponſæ conſpicatus, quaſi moræ impatiens, ſaltu quodam, nedum celerrimo curſu ad illam properauit. Et hic ſponſi mos natiuus, vt è cæli faſtigio iuſtorum anxieta-

Digitized by Google

dam, in feneſtrarum ſtructura penſari debet. Feneſtræ quippe non pinguntur patentes, & peruiæ, ſed inſertos cancellos, hoc eſt ligna cancellatim tranſuerſa habentes, Hiſpanè geloſias, quæ videntur eò conſtructæ, vt ij, qui domi deliteſcunt, & à quopiam cerni nolunt, prætereuntes inſpectare, nec ab ipſis mutuò perſpici poſſint. Sic nimirùm ſponſus, poſtquàm cœlos petijt reuehens triumphum, cancellos habet, ſeu feneſtram cancellatim constructam, feneſtram verò patentem ac peruiam conſultò habere noluit, ne ipſius intuitu exilium in patriam verteretur. Cancellorum nempe conſtructio dum ſponſi lumen obumbrat, prodeſt, ne ille nimio ſplēdore noſtros perſtringat oculos, & vt nos attemperato lumine illuſtret, nec ſinit nos illum è feneſtra proſpicientem agnoſcere, niſi quis forte contemplator Dei gratia viſum nactus fuerit acutiſſimū, non quo Diuinitatem intueatur ipſam, ſed quo ad puriſſimam quandam Dei cognitionem aſſurgat. At ſanè ipſi, qui arcanè caprea, dorcasùe ob viſus perſpicacitatem appellatur, cancelli nihil obſunt, verùm ex illis conſpicatur nos humi repentes, ſicut olim, quando ducebat populum ſuum per deſertum, cum eſſet denſa nubes inter ipſum, ac populum, frequenti coruſcatione, è nube erumpente, nubes ipſa videbatur aperiri, & per ſciſſuras nubis videbatur ipſe proſpicere. Et cum periculum impenderet, laturus opem vt ceruus accurrebat, quod &

nunc

Digitized by Google

nunc cumulatiſsimè præſtat. Hæc prima loci interpretatio feneſtrã cancellatim prætextam in ſponſi aula conſtituit.

Exiſtit verò ſecunda non parum idonea expoſitio, ſi eam feneſtram, non in ſponſi, ſed in ſponſæ aula contemplemur. Sanè mos amantium eſt condicto tempore puellarum adire domos, & per clathros, cancelloſue ſolo propinquiores obſeruare, ſi qua intermicet earum, quibus placere ſtudent, imago; ac per tranſennam ſaltem in amatæ pulchritudinis ſcopum collimant. Hæc autem obſeruatio, ſpiritalis anatomiæ peritia quædam eſt, qua mentis aperitur natiua conſtitutio. Porrò, etſi ob carnis, cui animus nimiùm hæſit, concretionem, inter mentem noſtram, ac ſponſum paries interſtructus quidam ſit, quo is à ſponſi arcetur, & obcæcatur aſpectu; non tamen vſque eò mentis oculi ſunt obſtructi, vt quaſi per cancellos ſaltem, etſi non per patentem feneſtram, ſponſi diuini ſolis lux in animam penetrare nequeat. Per has verò quaſi rimas, & cancellorum interualla θεοφανείας, ſeu diuinos radios ſponſus immittit, quibus tota domus ſponſæ in exilio lugentis illuſtratur. Iuxta hunc igitur ſenſum ſponſa ſic loqui putanda eſt. Quamuis pariete mortalitatis, ac humanæ concretionis ſeparemur ab ſponſo, at feneſtram habemus cancellatim conſtructam, cuius foraminibus ſponſi poſt parietem agentis oculi me interdum intuentur. Hi verò cancelli ſecretiores

ſunt,

ſunt, ſponſoq́; ſoli ad arcana colloquia explorati, qui perquàm ſedulò excolendi, ac repurgandi ſunt, ne aranearum telis puluere conſperſis prætexantur, ac luci liber non ſinatur illapſus. Caueri præterea debet, ne Satan hos norit cancellos, & lucis angelum ementiens, ſponſam ſeducat ignaram; nouit enim fucatæ lucis imagine ſponſi honorem ſuffurari. Iam autem, poſtquam viſitationis modum graphicè ſponſa depinxit, exponere pergit, quid ſponſus ea voce, qua illa excitata eſt, monere velit. Quamobrem ab eo loco, vbi ait: Vox dilecti mei, vſque ad ſequentem periodon, parēthesis quædam protenditur. Sic ergo textus verborum conſuendus eſt. Vox dilecti mei (totaque parentheſi prætermiſſa) En dilectus meus loquitur mihi, ac ſi planiùs diceret.

Dixi, Vox dilecti mei, altera
idem phraſi enuncio, aiens,
En dilectus meus loquitur mihi, ne
intertexta
verba
longè à meo ſenſu lectorem abſterreant.
Ait igitur:

En dilectus meus loquitur mihi.

SPON-

SPONSVS.

Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni.

Surge, hoc eſt, attollere, more ſurgentis in altiora contende, currens propera, & vt columba in nidum conuola per charitatis incrementa. O ſponſa verè formoſa, cui & virtutum decor, & actuum expeditio venuſtatem conciliant. Gradere, & ad me veni, hoc eſt, ſpecie tua, & pulchritudine tua proſperè procede.

MOnet ſponſus, vt in altiora feſtinet, aiens, Surge. Non ſanè quòd hucuſque ſponſa iacuerit. Semper enim attollebatur, &, vt ſuperiùs patuit, ardua petebat. Sed ſurgere dicitur eleganter, cùm in altiora conſcendit, quemadmodum Solem ſurgere vulgò dicunt, cùm in altiora procedit, eſto numquam iacuerit, vel à motu interquieuerit. Citatiorem ergo motum, ac in charitate progreſſum poſcit ſponſus, quod ſubiuncto verbo declarat, inquiens, propera. Tanquam luculentiùs diceret, Surge, hoc eſt, propera, celeriùs curre. Vt verò efficacior ſit adhortatio, interſerit amicitiæ recordationem, ac legem, dum ait, Amica mea. Amicorum quippe res, & mores fiunt neceſſitudine communes. Mos autem ſponſi eſt ocyſſimè currere, quod ex hinnuli, capreæq; patuit ſimilitudine. Dum ergo ait, Amica mea, tantundem profe-

Digitized by Google

profectò agit, ac ſi apertè diceret. Vt ſurgas, & properes, & curſum potiùs, quàm inceſſum ames,mea repoſcit amicitia, quæ te mihi exactè ſimilem præſtare contendit, vt in charitatis progreſſione capreas, ceruoſq; perniciſſimos æmuleris, quibus ego arcanè ſignificor. Hanc autem exhortationem mirificè auget ſubiecta mentio columbæ, quæ magis huc ad volatum commendandum, quàm ad ſynceritatem prodendam videtur accita. Porrò columbæ volatus & ocyſſimus, & conſtantiſſimus eſt, & ob id Noe illam ex arca videtur emiſiſſe, vt ſi non tam citò locum quietis offenderet, longiùs poſſet conuolare,nec feſſa mergeretur. In hunc ergo modum ſponſus ſponſam hortatur, ſurgere moneo, ac properare; at non confeſtim amori ſatisfactum eſt,qui non ab re alatus effingitur. Adeò quippe feſtinandum eſt charitatis augmentis, vt ex curſu ad volatum tranſeatur, & velut terreſtri animantis natura, volucris ingenio permutetur. Volatum igitur arripe columba mea, cui ego pennas addidi, vt à terræ humilitate ſublata, in me, velut in nidum conuolares.Quod verò ſubdit,aiens,Formoſa mea, arcana ſignificatione non vacat. Porrò pulchritudinis laus in ſponſa,ex ſponſi exiſtit ſimilitudine, cuius binæ ſunt partes. Pars videlicet vna ex interna, animoq; hærente virtutum concinnitate conſtat. Pars altera in actione conſiſtit. quam ſponſa germanè ſatis exprimit, dum ſurgit,properat, & vt columba volat,quæ functio-

nuui

Digitized by Google

num expeditionem vniuerſa notant. Concinnè igitur formoſam appellat ſpouſus eam, cui & virtutum, & actuum abſolutio exactam conciliat venuſtatem. Quod verò ſubdit, & veni, tantundem eſt, ac ſi hoc modo exhortaretur; gradere; ſpecie, ac pulchritudine creſcens proſperè procede. Non enim, vt è corpore migret, ſed vt fœliciùs progrediatur monet; ad quam profectò adhortationem ſubtexta verba mirificè conducunt.

Iam enim hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit.

Gradere velox, quia frigus culpæ, quæ hyems eſt, qua pedes congelarant, nec ad iter expediri poterant, ceſſauit, flante Spiritus auſtro, qui calorem vitalem aduexit. Ceſſauit & imber præceps diabolicæ incurſionis, agri fœcunditatem deuaſtantis.

FRigore graſſante, membra quaſi glaciata loco vix mouere poſſumus. Et quidem, ſi neceſſitas vrget, ægrè incipimus, donec ſenſim calore motu concepto, pedes ad iter expediuntur. Sicut autem calor diuini amoris, ita frigus culpæ ſymbolum eſt. Sublatum ergo ſponſus monet impedimentum, pulſumq; culpæ frigus, quo ſponſa olim congelarat, & apertè docet ſe inducto calore, poriſq; à contractione laxatis ſponſæ, quaſi ceruorum poſuiſſe pedes. Enimuerò poros etiam ſuos in anima ſponſus condidit,

Digitized by Google

didit, qui petita è corpore metaphora, culpæ gelu conſtipantur,atque premuntur, calore verò diuino ſoluuntur,& patent. Premuntur ſanè, cùm frigus cogit artus, cùm obrigeſcit mens ſciritus diuini calore deſtituta, & peccati glapie concreta: ſoluuntur autem, cùm flat genialis auſter, hoc eſt, cùm ſpiritus ardor ſponſam permeat,arcanis tanquam poris exceptus, & attractus. Cuius profectò myſterij, natura ſymbolum adumbrauit in accipitre, qui flante auſtro ſe attollit in aerem, ac vento illi calido, & ſalubri expanſis ſe alis opponit, & dum perflatur,totum rareſcit corpus,poriq; pateſiunt. mox vetuſtæ pennæ loco excidunt, nouæq; ſuccreſcunt. Quæ quidem omnia in ſponſam harmonicè conueniunt,quæ cùm olim frigore congelaſſet, nec gradi, nec ad volatum nouas virtutum, quibus ferretur, pennas promere valebat; ſed poſtquam meridionali aura perflata eſt, promit noua ad celerem progreſſum munimenta, vt ritè in eam quadret illud effatum. Et placebit ſponſo ſuper vitulam nouellam, cornua producentem,& vngulas. Cornua quippe ac vngulæ, hoc eſt, ad pugnam, & greſſum inſtrumenta quædam ſunt, ea, quæ mox apparuiſſe dicemus. Conſultiſſimè autem ſponſus, ante quàm ſponſæ, qui apparuere, fructus recenſeat, vt lætior fiat commemoratio, ait, imbrem, hoc eſt, præcipitem dæmonum incurſionem, qua felix animæ vaſtatur ager, abijſſe, ac ver redijſſe tranquillum.

Flores apparuerunt in terra noſtra.

Ex virtutum animo conſitarum plantarijs, actus ceu flores odorati, & aſpectu pulchri, in anima tua, quæ terra ferax noſtra eſt, enati ſunt, ò ſponſa chariſſima.

VIrtutum habitus plantæ ſunt, in anima ſatæ, ex quibus apparere, hoc eſt, enaſci actus tanquam flores aſſeruntur, quæ verni temporis ſignificatio eſt. Etenim flos quaſi latebat in caule, cum frigus graſſabatur; apparet autem aſperitate frigoris cedente, mitioreq; tempore ſubintrante. Quod verò ſponſus ait, in terra noſtra, ſatis apertè notat, ſibi cum ſponſa terram eſſe communem, animam videlicet ſponſæ ipſius ab vtroque coniuge curandam, & excolendam. Longè quippe ſeiuncta eſt terra hæc, ab ea, quam dedit filijs hominum. Flores ergo, inquit ſponſus, apparuerunt in terra noſtra, quaſi amoto ſymbolo planè dixiſſet, ex virtutibus in anima tua ſatis, ò ſponſa, velut è plantis, actuum, & aſpectu, & odore gratiſſimorum flores emerſerunt, ſed quæ ſequuntur emphaſim habent.

Tem-

Tempus putationis aduenit.

Acceſſit tempus amputandi vetuſtos mores, falce virtutis ſuccreſcentis.

PRæpoſterus videtur ordo, vt flores primùm apparuiſſe dicantur, deinde putationis tempus aduenisse. Prius quippe, vt ſub vno duntaxat exemplo vniuerſim de agricultura loquamur, è vite ſarmentum amputatur, poſtmodùm concreſcit gemma, flores deinde vuarum erumpunt. At contrarium agro vſu venit interno. Ipſarum nempe virtutum diuinitus infuſarum flores primùm enaſcuntur, cùm ſuos promunt actus; exindeq; vetuſtas amputatur, ita ſanè, vt virtus ipſa ſuccreſcens, acumenque proferens, ſit ea falx, qua vetuſtas eſt recidenda. Poſtquam enim vitia radices egerunt, ſi quis ad iuſtitiam extemplò euocetur, ex virtute recèns infuſa crebros debet actus, multa auiditate progignere, per quos velut ſcalpro quodam, vitiorum callos exſecet. Hoc ergo myſterium latet in ordine arbores putandi, poſt florum exortum. At turturis vocem expendamus.

Vox turturis audita eſt in terra noſtra.

Vox turturis, quæ arcanè vox à caſtò tuo prompta corpore dicitur, in animæ terra feraci ſonans ad me perlata eſt.

NOtiſſimum eſt, turturem autem eſſe caſtiſſimam, ſecundæ veneris inſciam. Notiſſimum eſt etiam, caſtitatem ad clariorem vocis ſonum, & quendam tinnitum velut argenteum valde conducere. Qui enim Venerem adhuc experti non ſunt, vocem edunt ſuauiorem multò & clariorem. Contra verò, qui vel primoribus labijs Venerem guſtarunt, vocem quandam obtuſam, & iniucundam reddunt. Turtur autem hoc loco ſponſa ſymbolicè nuncupatur, cuius vocem clarè ſonantem, verè argenteam, quæ ſpõſum precabatur, auditam eſſe ſponſus ipſe teſtatur, in ea terræ ſorte, quæ illi hæreditate obtigit, quæ profectò terra anima ipſa eſt, quam ſponſus, ceu proprius hæres poſſedit. In hac terra feraciſſima caſtas exaudit voces, intus dũtaxat prolatas, quæ quantò puriores, & ab omni Venere remotiores ſunt, tanto altiùs efferuntur, & in aurem diuinam extolluntur. Conſtat nempe (vt in tranſlatione perſiſtamus) à caſtis corporibus ſubtiliores edi voces, aerem faciliùs interſecantes, & longiùs, quàm obtuſas, peruagantes. Poteſt præterea turturis nomine ſpiritus diuinus intelligi, ſicut

& ſub

& ſub columbæ ſymbolo nonnunquam ſolet, cuius vocem, internum ſibilum, vel inſpirationem, vel petitionem auditam ſponſus ait. Vox autem turturis gemitus eſt, vt quidam dixit. Nec gemere aeria ceſſabit turtur ab vlmo; Spiritus autem pro nobis poſtulat gemitibus inenarrabilibus. Cùm ergo ſponſa diuino Spiritu afflata frequens gemebat, & præſentis ſponſi deſiderio æſtuabat, poſtulabat certè per illam Spiritus, gemitum pro cantu edens, turturis more. Quem porrò gemitum quia ſponſus audiuit, & hyeme pulſa, ver adeſſe imperauit, vocem turturis auditam, rectè fatetur. Verùm, quæ ſequuntur exploremus; pertinent enim ea ad abſolutam quandam veris effigiem.

Ficus protulit groſſos ſuos.

Sicut ficus groſſis emiſſis fructum perfectiorem pollicetur; ſic tu actibus, cum eſſes infans, rudibus, tanquam groſſis quibuſdam editis, dulciorem virtutis fructum, velut ficus melle imbutas, ſperare feciſti.

FIcus, ob calorem, prædita eſt vi ad humorem terræ exſugendum, & attrahendũ inſigni. Et quaſi moræ impatiens, ante fructũ dulcem ac perfectũ, fructum quendam imperfectũ, qui groſſus appellatur, & interdũ eſt eſculetus, emittit; qui præmonſtrat fructum ſyncerum, ac mitem. Sponſa ſymbolicè ficus nuncupatur,

quæ in ſponſo ſita, per recentem charitatem, vitalem terræ illius feraciſſimæ, humanæ ſcilicet naturæ aſſumptæ, humorem toto pectore hauriebat, cum in charitatis infantia, velut lac ab ea ſugebat, vim meriti, & ſatisfactionis eliciens. At quia paruula erat, & ſermonis iuſtitiæ expers, nequiuit eueſtigiò perfectum ferre fructum, qualem ficus melle imbuta notat; protulit tamen, velut more impatiens, groſſos, actus videlicet inſuaues, quales animus promit virtuti non aſſuetus; qui tamen ſpem fructus perfecti excitarunt, & animum, ne caderet, erexerunt. Animaduertendum fuerit non oſcitanter, in hac tota veris deſcriptione, præteritis ſponſum vti vocibus; ait enim, flores apparuiſſe, vocem turturis auditam, ficum protuliſſe groſſos, & ſimilia, quia videlicet, hæc iam inde ab exordio charitatis ſpõſæ contigerunt, ex quibus ad progreſſum ſponſam exhortatur. Sed ſponſum audiamus pergentem.

Vineæ florentes dederunt odorem ſuum.

Ego, qui vitis ſum, è cuius propaginibus vineæ ſeruntur, florui, ac odorem fudi per te, ceu palmitem, ò ſponſa mea.

EX ſponſi ipſius accepimus oraculo, ipſum vitem eſſe, eos verò, qui arcana inſitione ipſi hærent, palmites dici. Conſtat autem experi-

experimento, vitem ſuam vim in palmitem corriuare, qui humorem vitis exſugens florem promit. Vnus itaque ac idem eſt vitis, ac palmitis flos. Vitis ergo ſponſi, per inſitum ſibi, & ab ipſo porrectum ſponſæ palmitem floruit, & odorem cæleſtem effudit. Quòd autem vineas, & non vitem Salomon dixerit, metonymia eſt. Numerus verò pluralis pro ſingulari figuratè reponitur. Poſt pauca enim in eandem ſententiam ſingulari numero dicturus eſt. Nam vinea noſtra floruit. Præterquam quòd vinearum omnium, quotquot ab æterno Patre, tanquam agricola coluntur, ſeries ab vna ſponſi vite propagata eſt, quod innuitur, cùm ſponſus ipſe plurium vinearum ſignificatione notatur. Et quidem, quemadmodum per ſponſam florere, ſic ad fructum peruenire cenſendus eſt. In ijs enim, qui mira cultoris Patris ſui ſapientia inſeruntur ipſi, vt palmites fiant, diuersè proficit ſapientia, ætate, & gratia; & iuxta palmitum menſuram, aut infans incipiens, aut adoleſcens proficiens, aut vir perfectus apparet; quemadmodum & vitis fructus diuerſa metamorphoſi mutatus, florens, omphacium, maturaque vua conſpicitur, quæ omnia ſunt amoris quædam velut emblemata. Principio ergo ſponſus, per ſponſæ palmitem floruit, ac odorem ſuauiſſimum exhalauit, quo velut apice veris deſcriptionem abſoluit; & argumentum paræneticum conſtruit, quaſi in

Digitized by Google

hunc modum effaretur. Spes magna tui profectus ab ipſo charitatis primordio excitata fuit, ò ſponſa, quam augebat veris modò deſcripti fœlicitas, quæ tunc oborta eſt; nunc igitur ſpei reſponſura neruos intende, ac aſcenſiones in tuo corde diſpone. Propterea dicit.

Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni.

Horum verborum interpretatio paulò ante à nobis adducta eſt, quam enim hic ſpecioſam, nuper formoſam nuncupauit. Columbæ autem nomen, quod ibi ſponſus intexuit, hic in proximam periodum tranſtulit, vt nouum myſterium propalaret.

Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.

Sponſa mea, vt columba vola ad me immortalem petræ ſoliditate ſignatum, & requieſces in relictis vulnerum foraminibus, quæ vt nidum tibi comparauit amor. Conuola etiam in cauernam lateris mei vulnere lato patentis, vt ibi gemas, & cum quadam ſympathia, mortis pro te perlatæ acerbitatem mediteris.

HOrtatur ſponſam columbæ nomine ob coniugij fidem inſignitam, vt tanquam celeri

celeri quodam volatu, in ipſum conuolet, in quo velut in nido molli conquieſcat. Amant columbæ petrarum receptacula cæſarum, parietum etiam, ſeu maceriarum cauitates, quibus receptæ, naturæ ſeruire queant. Vulgatum eſt autem, petra olim in deſerto percuſſa, & aquam euergente ſponſum fuiſſe notatum, ſicut ſcriptum eſt, Petra autem erat Chriſtus. Maceria etiam idoneè ſatis ſignificatur ipſe. At petram à maceria ſecernere, ad ſponſi ſenſum concipiendum, oportebit, quemadmodum ex ſanctorum obſeruatione accepimus. Maceria quippe, quæ nihil eſt aliud, quàm ſtructura, & ſeries lapidum calce carentium, quæ proinde facilè ſoluitur, ac diruitur, mortalem adhuc ſponſum notat, tunc maximè, cum impendente morte, vitali humore deſtitutus, carneque verberibus abſumpta, ſola coſtarum crate, oſſiumque ſerie videbatur exſtructus. Petra verò, quæ ſuapte natura bene compacta, & ſolida eſt, difficileque teritur, præſertim ſi ea ſilex ſit, qualem deſerti fuiſſe petram, Chriſti præferentem typum, ſcriptura docet, immortalem ſignificat ſponſum, quod emphaſim habet valdè miram. Quòd enim in eo, dum adhuc maceria eſſet morte diruenda, latè pateret lateris vulnus, ceu cauerna quædam, in quam, velut in nidum ſponſa conuolaret, repetito illic gemitu, columbæ more ſponſi paſſionem meditatura, non adeò videtur mirum; hoc enim mortalis na-

Digitized by Google

tura ferebat. Verùm, poſtquàm reſurgens ex mortuis, iam non moritur, cùm mortis, paſſionisq; veſtigia delenda eſſent, vt myſtica ſilex, immortalis appareret; præ amoris magnitudine in immortali petra foramina reliquerit, in quibus per ſympathiam quandam, ſponſæ animus, ex morte ad immortalitatem libandam reſurgens conquieſceret, impensè mirandum eſt. Monet igitur ille ſponſam, vt ad ipſius imitationem aſſurgat, alternisq; poculis doloris, & gaudij deinceps vtatur. Ac ſi luculentiùs diceret. Aſſurge, & aduola in nidũ à me tibi comparatum, o ſponſa columbas æmulata. Aduola in vulnus lateris hiantis, & in corpore mortali maceria ſignificato patẽtis. Hic, vt columba, meditare mortis pro te latæ acerbitatem, geme; & è corde meo vim elice diuinã. Hic nidus eſto, in quem ab accipitre infeſtata confugias. Sed caput interdum effer, & me ſolidam, morti non vltrà obnoxiam petram contemplare, in quam & conuolabis, & in patentibus foraminibus quieſces, vt, immortalitate prælibata, fias in bello fortior, & conſtantior. Expedit autem, quod ad ordinem attinet, priùs adire foramina petræ, vt inde fias animoſior, ad frequentandam cauernam maceriæ, quemadmodum & ego propoſito gaudio ſuſtinui crucem, confuſione contempta. Ad hoc eximium opus aſſenſum poſcit ſponſus in hæc verba.

Oſtende

Digitized by Google

Oſtende mihi faciem tuam.

Faciem vtramq;, internam ſcilicet, ac externam mihi ad ardua te excitanti oſtende, hoc eſt, hilarem exhibe. Vt illam auertas, more illorum, qui deforme quippiam, vel ſibi exoſum viſum execrantur.

CVm quippiam exoſum, aut deforme conſpicimus, faciem ſolemus auertere, ac ita eius contactum, commerciumue detrectare. Contrà verò, ſi quid gratũ, vel ex ſe pulchrum occurrit, faciem illi ſolemus admouere, & attentiùs inſpectare. Hoc ergo arcanè ſponſus poſtulat, vt, cùm ad maiorem profectum ſponſa euocata ſit, libens rem aggrediatur, nec difficultate deterrita, nec mœrore confecta, hilarem enim datorem diligit Deus. Oſtende igitur mihi faciem tuam, inquit ille, faciem ſcilicet lætam, ablutam, oleoq; lætitiæ delibutam, ne mœror, & pallor, qui olim hypocritis obiectus eſt, tibi poſſit exprobrari. Profectò, tametſi facies hæc ab ſpõſo expetita, ſit mens ipſa, internuſq; aſſenſus expeditus ac hilaris; opportunè nihilominus intelligitur externa hæc & aſpectabilis facies, quæ animi ſigna exteriùs exhibet. Ab hac enim, non aliter, quàm ab interna, mœſtitia omnis arceri debet, quoties grauia nobis imponuntur onera, ex diuino imperio, ferenda. Quod autem hic de facie aſ-

Digitized by Google

ſertum eſt, idem prorſus de voce eſt accipiendum. Quamobrem ſubditur.

Sonet vox tua in auribus meis.

Interna, & externa aſſenſum prodente voce mihi reſponde, & concine. Vtraque enim humano more mihi agenti eximiè placet.

NOn poſco, vt alienis vtaris vocibus quantumuis ſuauibus, & ad modos muſicos inflexis. Tuam cupio audire vocem, claram, argenteam, elatam, qua mihi vocanti reſpondeas, quam mente primùm concipe, externè poſt enuncia. Duplici voce, interna ſcilicet, & externa, ſibi ad altiora excitanti reſponderi ſponſus optat; quam mentalem, & vocalem orationem appellamus, ſibi eximiè placere, hoc loquendi modo humanis moribus attemperato ſaltem adumbrans. Enimuerò, vocem eam, quæ profertur externè, nedum internè conceptam, ſponſi auribus iucundè inſonare, omninò verum eſt; etſi enim deſiderium pauperum, & præparationem cordis, antè vocis externæ ſonum ſponſus percipiat; nè tamen externa verborum enunciatio, quæ vni homini inter animantes omnes, ad ſua ſenſa promenda tributa eſt; ſua potiſſima functione, quæ diuina laude conſtat, vllo pacto careret, diuinæ fuit ſapientiæ, laudis exter-

externæ ius ab hominibus expetere. Quam ſanè laudis rationem, in patria cœleſti, vbi tamen minùs fore credi poſſet, cenſemus non defuturam. Rationem autem, ob quam, & faciem, & vocem expetat, palàm reddit, aiens.

Vox enim tua dulcis; & facies tua decora.

Vox aſſenſum exprimens, quæ tua (non aliena, per vim, aut neceſſitatem extorta) eſt, harmoniam dulciſſimã mihi excitat. Facies item ad obſequium læta, quæ tua, hoc eſt, non ſimulata, vel coacta, ſed ſpontanea, & natiua eſt, mira me allicit pulchridine.

30 AC ſi planiùs diceret, tuam opto audire vocem, faciem tuam ſpectare auidè conor. Sic enim vox tua eſt, hoc eſt, ſponte abs te edita, non coacta, non extorta, non ex triſtitia vel neceſſitate profecta, ſuauiſſimã efficit harmoniam, qua nihil à te mihi iucundius præſtari poteſt. Si facies tua eſt, hoc eſt, ſpontanea, intùs enata, non aliunde inducta (qualem deformes inducto fuco, ac ceruſſa fœminæ conquirunt) decore, ac venuſtate nitet incredibili, ità vt minimè mirandum accidat, ſi Rex ſpeciem tuam concupiſcat. Emphaſis ergo ineſt in ijs verbis, Vox tua, facies tua; qua ſponſus obtemperantem animam, læto vultu, obuijs vlnis ipſi occurrentem valde commendat; magis enim operis modum, quàm ipſumopus expendit. Hic exiſtimandum eſt, ſpon-

Digitized by Google

ſponſam læto ac expedito ad opus animo ſe immolaſſe totam; & ſponſum modò fauſta illi acclamare, ac de illius tuitione vigilantiſsimè cogitare. Quamobrem per apoſtrophen quandam, ad vinearum cuſtodes cõuerſus, ab ſponſa inſidioſos hoſtium incurſus procul arcere iubet.

Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.

Doctores ac Duces animarum, fraudulentos dæmones, qui vulpes imitantur paruulas, cum leues culpas aſtu miro animabus perſuadent, & ſic ſenſim vineas à me cultas deuaſtant, capite, hoc eſt, in aſtu ſuo deprehendite, ac procul arcete.

VVlpium ſymbolo notari dæmones prodidit diuinus Pſaltes, cum hoſtes ſuos tradendos in manus gladij, & partes, hoc eſt, ſortem, vel prædam vulpium futuros cecinit. At humani generis hoſtis, vulpis nomenclaturam non eſt ſortitus ex aperto marte, quo debacchatur in hominem, & teterrima illi ſcelera palàm perſuadet, ſed ex argutie, ac ſimulatione (quæ in vulpe notiſſima eſt) qua vtitur, cum per arduam virtutis viam fœliciter gradientes, obiecto virtutis, puta charitatis, aut prudentiæ colore, pertrahit in anfractus, & diuerticula. Hac enim calliditate, ſperat ille, vineas animarum, ex ſponſi vite propagatas à

ſe

ſe vaſtandas, porrectosq́; inde virtutum palmites concerpendos. Si enim animis toto conatu ad Deum hiantibus turpia ſine integumento perſuadere tentaret, probè nouit ſibi oſtia oppilanda. Hæ ſanè vulpes plùs vafritie nocent, quàm cum in piacula grauiora viros perfectos præcipites agunt. In ijs quippè diù morari animus horret, ac inde reſilit quantocyùs; at leuiora non adeò formidat, ſed callum in illis contrahit, ſemper ad peiora procliuis. Benè ergo ſponſus ait has vulpeculas, non apros, aut alia efferata animantia, ſuas vineas demoliri. Propterea ſtudet per ſuorum miniſtrorum vigilantiam, & ſedulitatem, à ſponſa ſua hanc peſtem auertere. Ait igitur, Doctores Eccleſiæ alloquens, Vos, quibus hoſtium technas, ac decipulas explorare commiſſum eſt, ne in eas, qui per charitatis iter gradiuntur incurrant, accuratiùs inſpicite, ne vulpes paruulæ, hoc eſt, dæmones, paruulas, leuesq́; culpas perſuadentes, ſe in vineas a me propagatas clàm inſinuent, illasq́; deuaſtent. Huius autem præcepti imponendi, vrgentem ſatis rationem procudit, aiens.

Nam

Nam vinea noſtra floruit.

Ipſa opportunitas monet, vt vulpeculas capiatis, quia ſponſa, quæ à me ac à vobis tamquam vinea communis excolitur, per me, qui ceu vitis in eius corde ſatus ſum, floret. Animamq; ipſius vt palmitem mihi inſitum longiùs porrigo. Ne igitur vulpes hanc vitem lacerent, eas procul pellite.

SI naturam ſpectemus, plantæ à terra humorem hauriunt, quo aluntur, & creſcunt. Si ſuprà naturam caput efferamus, plantas in ſubacto, & diuinitùs culto animæ ſolo defixas, non à ſolo vim altricem elicere, ſed contrà vim illi cernemus impertire. Et tametſi hoc verum experiamur in vniuerſo virtutum genere, quibus natura noſtra ſuffulcitur; multò tamen eſt verius, ſi virtutum authorem ſponſum, in medio ſponſæ corde conſitum, & tanquàm vitem virtutum flores, per ſponſæ animam tamquam palmitem promittentem contemplemur. Fit nimirùm arte mira, vt idem ſit flos vineæ, ac vitis, ſponſæ, ac ſponſi, ita tamen, vt vim ſponſæ terra ſugat à vite. Quia ergo vinea noſtra, hoc eſt, quæ mihi & vobis (ò Doctores Eccleſiæ, ac animarum duces) colenda eſt, florem prompſit, modo (vt audiſtis) planè mirando, vulpeculas fraudulentas arcete. Nunc quia amoris ingenium ſem-

per

Digitized by Google

per fertur in orbem, quam curam ab ſponſo ſibi cernit impendi, quaſi circulum peragens, ſponſa rependit.

SPONSA.

Dilectus meus mihi, & ego illi.

Sponſus ſe totum mihi tradit, & ego illi auidè me tradam. Illi vni vacabo, ſoliq; ipſi ſubſeruiam, quemadmodum calicis capſula, ſoli ſeruit excipiendo calici, ad cuius figuram & menſuram effecta eſt.

AEquum eſt omninò, ſi excelſa ſponſi Maieſtas tam ſedulò ſponſæ curat incolumitatem, vt nihil aliud vel cogitare, vel optare videatur, cum tamen vniuerſa ipſe moderetur & compleat, vt ſponſa humili loco nata ſe totam illi tradat, nihilq; aliud intereà moliatur, & ſe cæteris rebus vniuerſis ſubtrahat, hanc vnam functionem obitura. Ineſt ergò in verbis energia, dum ait, Dilectus meus mihi, ex quo quaſi ſubinfert, & ego illi; tamquàm ſi expreſſiùs diceret; & ego illi adeo addicta & medullitùs hærens futura ſum, vt cætera omnia præter vnum illum mihi ſordeant, & cordis cauitatem explere nequeant. Quam quidem ſponſæ ſententiam, accita calicis, aut enſis ſimilitudine poſſumus explanare. Sunt, & væneunt paſſim capſulæ quædam ad calices ſacros condendos effictæ, calicibus

ipſis & figura, & menſura omninò quadrantes, huic tantùm vſui deſtinatæ, quarum intercapedinem res aliæ explere nequeunt, calix dumtaxat ipſe complet. Quod peræquè de vagina & enſe aſſeri poteſt. Sponſus ipſe calix eſt ſacer (qui metonymicè dictus, quotidie hauritur in Eccleſia) capſula qua ille conditur, illi figura apprimè quadrans, ſponſa eſt, cuius cauitatem incaſſum quis tentet explere, niſi ſponſum condat in ipſa. Sicut enim ille ſponſam ad ſuam effinxit imaginem, ita & ſolus ille valet eam explere. Cætera quidē omnia, quæcumq; cauitate hac includi poſſunt, partem quidem occupabunt, at omninò habilia eſſe nequibunt. Hoc ergò ſenſu verba illa interpretanda ſunt, Et ego illi. Quibus profectò verbis coniunctio inhæſioq; cum ſponſo arctiſſima notatur; qua ex inhæſione, arcanoue tactu mens defæcatiſſimam contrahit puritatem, qualem Agnes experiebatur, cum aiebat: Quē cum tetigero, munda ſum. Hæc verò eximia puritas, & interna, nedū externa caſtitas mirificè delectat & quaſi alit ſponſum, qui propterea canitur ſeptus choreis virginum, inter quas verſatur feſtiuus & hilaris, tamquàm agnus in paſcuis vberrimis, quod ſubiecta verba demonſtrant.

Digitized by Google

Qui paſcitur inter lilia.

Qui voluptatem percipit, dum verſatur inter animas ob caſtimoniam, & puritatem lilijs comparatas.

MIrum eſt profectò, ſponſum, qui paſtorum eſt princeps & nomine & functione, non paſcere, ſed paſci inter lilia. Quamobrem meminiſſe oportebit, eundem non minùs agni, quàm paſtoris ſymbolo ſignificari. Introducit autem illum Spiritus ſanctus in ſcenam, velut agnum candidiſſimum, in campo, pratòue lilijs referto agentem, ac paſcentẽ, vt innuat, animas caſtimonia inſignes, quæ ſymbolicè lilia nuncupantur, ea eſſe paſcua, quæ ipſe libentiùs frequentat, & colit, ex quibusq́; eximiam percipit voluptatem; hoc eſt enim paſci, quaſi planiùs dicas, guſtare. Quòd verò lilijs cõſita dicantur ſponſi agni paſcua, non violis, cæterisq́; id genus floribus, efficit exacta cum ipſo ſimilitudo, quæ nõ adeò in alijs virtutibus elucere videtur. Siue enim, quà homo eſt, illum cõtueamur, virgo ex virgine exortus eſt, matris illæſa, & obſignata puritate. Siue illum, qua Deus eſt, ſpeculemur, Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculũ ſine macula. Iam verò, quia hoc liliorum pabulum dulciſſimũ ſponſus expertus eſt, difficileq́; quis ab eo loco recedit, ex quo & requiem & voluptatem elicit; ſponſa rei non ignara prodit, ſpon-

Digitized by Google

ſum decreuiſſe, quamdiù immortalis iam ipſe cum hominibus agit mortalibus, in ijs liliorum paſcuis, velut in proprio ac natiuo ſolo ſe præſertim verſaturum, quousq; immortalitas appareat. Videtur enim loton guſtaſſe. Propterea dicit.

Donec aſpiret dies, inclinentur vmbræ.

In ijs paſcuis liliorum agnus Dei candidiſſimus paſcitur: donec dies virtutis ſuæ (quæ gloriæ claritas eſt) iuſtis affulgeat: & peccatorum vmbræ, quæ mundum obtènebrant, in tartarum detrudantur.

QVaſi expreſſiùs loqueretur. Donec dies ille virtutis ſuæ, quæ illuſtriſſima eſt gloriæ claritas, aſpiret, hoc eſt, affulgeat; & vmbræ mortis peccati, ſub quibus mundus ſepultus iacet, inclinentur, hoc eſt, in tartarum delabantur; ibi enim vmbra mortis tota, ex eo die, concluſa, & horror ſempiternus habitabit. Pulchra certè tranſlatio à diei ortu, & vmbrarum delapſu petita. Exoriente quippè ſole, & ſummo mane montium vertices primùm illuſtrante, vmbræ inclinari, hoc eſt, à culminibus, ad imas valles delabi, & Solem ipſum quaſi fugere cernuntur. Sic cùm in aduentu ſecundo ſponſus, verus iuſtitiæ Sol, inclaruerit, omnis mundi caligo ipſum formidans in tartarum detrudetur, diesq; lucebit æternus. Nunc verò expendenda eſt diuinæ prouidentiæ ratio, quæ verbis proximis aperitur.

Reue-

Digitized by Google

Reuertere (ſimilis eſto, Dilecte mi, capreæ, hinnuloq. ceruorum) ſuper montes Bether.

Dilecte mi, qui à lilijs recedere ſoles, ad deſiderium augendum ne moreris abſens, ſed ocyſſimè reuertere, ſuper animas montibus Bether, vbi te manifeſtaſti, notatas; quæ ſicut lilia dicuntur ob puritatem, ita montes Bether ob contemplationem, cui puritas reddit eas aptiſſimas. Reuerſionis autem modus hic eſto, precor, vt velut caprea, ſeu dorcas eminus acutiſſimè cernas hos montes arcanos, quibus, inter alias, ego notor, & cum opus fuerit, tanquā hinnulus, qui eſt ad curſum perniciſſimus, ad nos reuertaris, vt ſis adiutor in opportunitatibus.

LIbenter ſanè inter myſtica lilia ſponſus verſatur; & figuratè dicitur ab eis nunquàm recedere, quia crebriùs per familiare colloquium adeſt; quemadmodū à theatro nunquā eum abeſſe dicimus, qui frequentat illud. Et quidem, quoties ſponſus lilia inuiſit, ſponte accedit. Pertinet autem ad diuinæ ordinem & harmoniā ſapientiæ, vt quod ipſe ſponſus præſtare decreuit, ab ipſo nihilò ſegniùs petatur, quàm ſi parùm ille libenter annueret. Quantò enim acriùs vrgemus, tātò petitio ad impetrandum fit neruoſior, & qui flagitat dignior. Proptereà Salomō introducit ſponsā anxiè poſtu-

lan-

Digitized by Google

lantem, & ſponſum quaſi auerſum, ad ſeipſam prece conuertere, & exorare ſatagentem. Reuertere igitur (inquit illa) hoc eſt, Qui abire, & crebrò ad lilia redire ſoles, ne abſentiæ tempus protrahas, ſed ocyùs reuertere. Noui te ad reditum promptiſſimum, ſed orari vis, & repetita prece pulſari; obid precor te, ſponſe ſuauiſſime, ad lilia, inter quæ conſita ſum ego, reuertere. Opto ardentiſſimè, te, dum recedis, capreæ, dum reuerteris, ceruorum hinnulo perſimilē eſſe; vt dum abes, capream, cuius eſt viſus acutiſſimus, imiteris, eminùs me, anxietatemq. meam explorans viſu perſpicaciſſimo; ceruum autem, qui eſt curſu perniciſſimus, dum reuerteris, æmuleris, accurrens ocyſſimè ad opem anxietati ferendam, & me voluptate perfundendam. Sic ergo textus hic interpretari debet, vt ſponſus reuerti ponatur, ac proinde illum abire opus ſit, vt hac viciſſitudine, dum abeſt, augeat deſiderium, dum reuertitur, cumulet voluptatem; dum longiùs receſſiſſe putatur, vt caprea, viſu ſit præſens; dùm redit, vt hinnulus exultans, currat in amplexus. Cur autem reuerti ſuper montes Bether dicatur, enucleandum eſt. Nonnullis placet Bether hic montem Sinai; vbi cum Deo Moſes agebat, ſignificare. Chaldæus autem paraphraſtes montem Moriah, vbi Abraham filium immolare parabat, intellexit. Siue autem Sina, ſiue Moriah intelligatur, ſatis ad rem ſponſa loquitur. Sponſus enim in vtroq.

monte,

monte, vt caprea ſuos dilectos reſpiciebat; vt hinnulus accurrebat ad opem. An non ad Moſen ſæpe redibat in Sina, & populi bonis familiariſſimè proſpiciebat, acſi paterfamiliàs domus tantùm fuiſſet illius? An non in Moriah & ſe clariùs manifeſtauit, & hinnulo velocior accurrit, ad Abrahæ gladium retardandum? Benè quidem iſta congruũt, at arcanum quiddam ſuccurrit, quod ex vtriusq. montis hiſtoria in ſponſa traducatur. In vtroq. quippè monte Moyſi, & Abrahæ Deus præſentiſſimus affuit, ſuæq. cognitionis lumine (pro ænigmatis ſtatu) eximio illos cumulauit; ita quidem, vt duos eos montes ad diuinum ſplendorem excipiendum, à cæteris conſultò videatur ſecreuiſſe; vt meritò Bether, domus ſeparationis interpretetur. His proinde montibus viſioni deſtinatis, animæ tranſlatè ſignificantur, quæ ob caſtitatis candorem lilijs comparatæ ſunt, & ob angelicam vitæ rationem, humana concretione ceu valle multò excelſiorem, quaſi in montium vertices viſioni opportunos ſe erexerunt. Conſtat enim animas puritate inſignes lumini diuino concipiendo cæteris eſſe multò aptiores; ſicut de Carpo, quem offendit in Creta, Dionyſius Areopagita ad Demophilum Monachum ſcribit in hæc verba. Cùm aliquando in Cretam veniſſem, me Carpus hoſpitio excepit, vir, ſi quis alius, propter magnam mentis puritatem ad cernendum Deum aptiſſimus. Quibus rectè perpenſis efficitur, vt

Digitized by Google

eaſdem animas , quas appellauit lilia, nunc ſponſa montes Bether appellet, quaſi diſertiùs diceret, eas ob puritatem velut in altiorem naturam eueſtas, eſſe eos montes, in quibus luculentiùs ſe ſponſus manifeſtat. Sic igitur interpretamur verba; vt ſponſa precetur. Dilecte ſponſe, qui ſoles abire, identidemque animas puras Bether montibus notatas reuiſere, reuertere quantocyùs ſuper illas: In receſſu autem, ac reditu ſimilis eſto capreæ è longinquo proſpiciens, ac erga illas vigilans; vbi vero eas vel ope, vel ſolatio egere conſpexeris, hinnuli more, quàm celerrimè accurre. Verba ſic contexenda ſunt, Reuertere Dilecte mi ſuper montes Bether, ſimilis eſto capreæ, hinnuloq; ceruorum.

CA-

Digitized by Google

CAPVT TERTIVM.

In lectulo meo, per noctes quæſiui, quem diligit anima mea, quæſiui illum, & non inueni.

In requie, qua ſponſus me teneram permulcebat, lectulo, ac noctis tempore notata, ſponſum ipſum quæſiui; at non ibi cunctandum erat, & quia nimis ibi voluptati hærebam, illum non inueni.

POſtquam ea verba diſertè prompſit ſponſa, quibus eam ſponſus in arcano alloquio adhortabatur, aiens: Surge, propera, & id genus cætera; vt hortationis cauſam, & opportunitatem aperiat, hæc verba producit; quorum ſenſum vt aſſequamur, animaduertendum eſt, ſponſam non admodum prouectam depingi ante illam exhortationem; quippe, quæ tenerum, quàm fortem amorem magis experiebatur. Quod vt nobis ediſſerat, accita lectuli tranſlatione opportunè vtitur. Porrò neminem latet, lectos ad requiem comparari, noctiſque tempus humanis commercijs ineptum ad ſomnum homines pellicere; omniaq; tum hominum ingenia quaſi ſepulta iacere. Symbolicè igitur lectus, & nox, non arduum quippiam, quod natura formidet; non virtutis experimentum; ſed eam requiem, quam partibus recenter ad iuſtitiam editis Deus immittit, cùm eos, & lacte voluptatis alit, & indulgentiſſimè

ſolatur, apertè notant. Et quidem tametſi, dum eiuſmodi voluptatem ſponſus efficit, adſit ipſe; aſſeritur tamen non inueniri, cum non propter ſe, ſed propter voluptatem inquiritur. Eſt enim conſentaneum, inſtillatum ab ipſo dulcorem excipere; at non expedit in illo, ſed per illum ſponſum inueſtigare. Quamobrem, cùm ſponſa in illo lectulo, & nocte arcana, ſponſum quæſiuiſſet, idoneè ſatis fatetur incaſſùm ſe laboraſſe, aiens: Quæſiui illum, & non inueni. Parcè igitur voluptate fruendum, & ad voluptatis effectorem ocyſſimè properandum eſt: Propterea ſic effatur.

Surgam, & circuibo ciuitatem.

Ad amoris examen, è lecto voluptatis ſurgam, & in laboribus ac ærumnis Eccleſiæ vrbem perambulabo, ſedulò me bonis operibus exercens. Sic enim voluptate non delinita, ſed amore forti calamitates perferens, ad ſponſum perueniam.

IAcebam in molli voluptatis lecto. Petrum imitata, voluptatis auida, perfectæ charitatis immemor, aiebam: Bonum eſt nos hic eſſe. At quia didici pueriles mores, ac delicias exuere, excutiam me ipſam, & lacte relicto, ad cibum ſolidiorem aſſurgam. Hæc enim aſcenſio amoris eſt, in valle constructa lachrymarum. Sic ergo ſponſa effatur, & apertè docet; Surgere, nihil eſſe aliud, quàm in perfectiorem charitatem

Digitized by Google

tatem aſcendere. Hic verò aſcenſus, non voluptate, ſed cordis preſſura, & labore conſtat, quod Sanctorum res geſtæ facilè declarant. Tunc enim illi fœliciùs creuerunt, cùm à Deo velut repulſi, omni prorſus voluptate orbati, ærumnis conficiebantur, & cruciatibus, per quos ſponſum ſollicitiùs quàm antè quærebãt. Hos inquit Paulus, circuiſſe in melotis, & pellibus caprinis egentes, anguſtiatos, afflictos. Eleganter autem circuitus nomine vſus eſt. Circuire quippe ibi, errare, vagari ſignificat; vt notet animi anxietatem, qua cùm quis premitur, velut inops conſilij, facilè huc illucve impellitur, ſi vel exigua ſpes euadendi ſuperſit, quemadmodum de Duce noſtro Helia memoriæ proditum eſt. Sponſa igitur, cùm deprehendiſſet, ſe Sanctorum circumeuntium debere veſtigijs inſiſtere, opportunè ſatis attexuit, & circuibo ciuitatem, non externè, more illorum, qui vrbem obſident, & eam circumeunt, ſed intra ciuitatem ſedulò excurram, hac & illac obambulabo. Certè hoc aptè Septuaginta notarunt, qui ſignificantiùs verterunt, Circuibo in ciuitate, hoc eſt, intra Eccleſiæ fines omnes angulos circumiens ſponſum perquiram, vt per hoc in hac ſola ciuitate ſalus eſſe notetur. Porrò ciuitas hæc, eſt Hieruſalem noua cælo delapſa, præſens inquam Eccleſia, quæ ad charitatis examen circumeunda eſt, donec ſponſum perueſtigemus; ſicut terreſtrem Hieruſalem trium dierum periodo Maria & Ioſeph exer-

Digitized by Google

rantes perambularunt incredibili cordis anxietate,donec illum in templo repererunt. Sic igitur ſponſa eloqui putanda eſt: Surgam è voluptate, & tanquam à ſponſo derelicta, laboribusq́; tradita,perambulabo Eccleſiam; ſi fortè hac mea ſedulitate, dum thalami fidem ſeruo abſens, nec circuitu feſſa,nec anxietate fracta, in amoris experimento creſcam, & effecta grandior ſponſum queam inuenire. Quod autem mox appoſuit, ad eandem rem declarandam primùm conducit. Ait enim.

Per vicos, & plateas quæram, quem diligit anima mea.

Homines arctam ſalutis viam ingreſſos vicis adumbratos, & eos,qui lata via gradiuntur, quos plateæ notant, adibo; & vtroſque penitùs explorans,ac quidquid boni in eis elucet, excerpens, ad eũ,quẽ diligit anima mea,cõtẽto itinere feſtinabo.

MVltiplici periodo vrbem peruaſura ſponſa, vt ſponſum in veræ charitatis examine queat demereri, periphraſi quadam, ad deſcribendos in ciuitate circuitus ſatis idonea vtitur,cum nihil ſe prætermiſſuram in vrbe pollicetur, quod non obeat, atque percurrat. Sanè vrbem in duas partes, vicos ſcilicet, ac plateas aptè diſtribuit, quibus vrbis totius menſura conſtat. Vici ſunt anguſtæ viæ ædificijs vtrimque ſeptæ, plateæ verò, areæ ſunt latiores ac planiores, in quas populus confluit à

labore

abore feriatus. His autem duabus partibus, duo Eccleſiæ ſtatus exprimuntur: vicis anguſtioribus ij adumbrantur, qui per arctam virtutis viam vtrinque legis ſtructura ſepti gradiuntur; plateis verò ij, quibus latum placet iter, cuius exitus eſt præceps. Circuire autem huiuſmodi vicos ac plateas, arcanè nihil eſt aliud, quàm vtrumque hominum genus ijs ſymbolis expreſſum explorare, crebroq́; mente adire, vt impreſſa illis ſponſi veſtigia ſponſa dignoſcat, auideq́; ſequatur, donec longum iter emenſa, poſt agonem valeat quem diligit inuenire. Verũ mirabile videtur, ſponſam frequentare plateas. Etſi enim bene habeat, eam viros arctam ſalutis viam carpentes, vicorum anguſtijs notatos, imitari, ac auſterioris vitæ rationem inire, ad amoris experimentum; at certè non videtur vſquequaque cõſentaneum, hominum licenter agentium eam mores addiſcere. Hæc verò admiratio procul arcebitur, ſi meminerimus (quod obſeruatione deprehenditur) pleroſque, non orthodoxos tantùm, verùm ethnicos etiam, tametſi lata via gradiantur, nonnihil præ ſe ferre, quod etiam ſtudioſi debeant æmulari, non enim natura extincta, ſed vitiata eſt, vnde vix inuenire queas hominẽ, in quo nõ boni quippiã eluceat. Sic homines Venere dementatos, valde ad cõmiſerationẽ propẽſos; ſic iracũdiæ addictos, orationis frequentare gymnaſia cernas. Eſt autem mos eorum, qui ſynceros habent oculos, turpes aliorũ actus minimè inter-

internoſcere, honeſtos verò quantumuis exiles attentiùs contemplari, vnde cæteros omnes tanquam virtutis præceptores ſuſpiciunt, ac æmulantur; cùm id in eis tantùm aſpiciant, quod æquum ſit, & honeſtum. Et hoc modo plateas perambulare, ad perfectionis augmentum mirificè conducit. Rectè igitur ſponſa non vicos modò, ſed & plateas peruadit, vt quidquid honeſti in alijs conſpicit, ſedulò excerpat, ac ita bonis actibus effecta locupletior, in prouectiore ſtatu ſponſum peruestiget. Verùm quod apponit audiamus.

Quæſiui illum, & non inueni.

Exercui me inquirens ſponſum, per anxietates, ac labores; non tamen voluit apparere; ſed ſpem, ad maiora charitatis incrementa prorogauit.

Diuinæ prouidentiæ harmonia eſt, ſpem plerumque in vlteriora protelari, & ad fidem explorandam, & ad charitatem augendam. Euenire nimirum ſolet, animam ſponſo gratiſſimam, dum illum quærit ardentiùs, non inuenire adeò confeſtim, quod ex Prophetarum oraculis paſſim fit exploratum. Eſt autem animaduerſione digniſſimum, eoſdem, qui de ſponſi conqueruntur abſentia, dum ſedato interquieſcunt animo, apertè fateri, id ſibi eſſe vtiliſſimum, & ad amorem Dei ob id acriùs incendi. Sanè Regius vates amanter conquerebatur,

batur, aiens: Vſquequò Domine obliuiſceris me in finem, vſquequò auertis faciem tuam à me,& alijs id gen⁹ querimonijs vtebatur. Idem autem repulſæ huius à diuino amore profectæ, ad vitæ correctionem vim expertus, aiebat: Deus meus clamabo per diem,& non exaudies, & nocte,& non ad inſipientiam mihi. Ac ſi planiùs ita dixiſſet. Tametſi dies ac noctes precationi incumbam, & à te velut repulſus mœrore conficiar, non eſt labor inanis, non mihi inſipientiæ vertendum eſt; eò enim ipſo, quòd me quaſi deſeris, me fidei inconcuſſæ maiore laude cumulas. In hunc ergo ſenſum interpretari oportet, quod ſponſa enunciat. Quæſiui illum, & non inueni. Ideo quippe non inuenit, quia vtiliùs erat ſpem prorogari,& firma in labore permanſione, ad fœliciùs inueniendum per ardua procurrere. Eſt autem ſponſi mos, cùm quamquiam cernit ſponſam proſperè procedere, obuios illi nuncios, Eccleſiæ Doctores mittere, qui ſalutaribus monitis, & ſecretiore philoſophia illam erudiant, & ad optata præſentioris Dei vota perducant, vt & propria nauitate,& Doctorum ope, velis (vt aiunt) & remis nauigare poſſit. Propterea ſubiungit.

Inue-

Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem.

Cernens autem ſponſus meam in quærendo nauitatem, obuios miſit Doctores, qui Eccleſiam cuſtodiunt, qui conquiſitam inuenerunt, ac illuminarunt me.

VIgiles, qui cuſtodiunt ciuitatem, ipſi ſunt Eccleſiæ præſides, ac Doctores, qui ad tuendam gentem ſibi creditam ſemper inuigilant. Quia verò excelſior eſt ipſorum ſtatus, id præſtant in ſpiritali militia ſinguli, quod in externo bello pluribus committi ſolet. Cum enim vrbs aliqua obſidetur, quoſdam cernimus è mœnibus, ac ſpeculis hoſtium externos impetus explorantes, qui decreto ex loco ſub capitis reatu non recedunt; quoſdam verò intra vrbem agentes, vias ſingulas obeuntes, hominum animos acuentes, & ſi qua excitatur ſeditio, pacantes, ne inteſtino vrbs exſcindatur bello, dum cura in extetnos tota conuertitur. Hæc autem duo munia Doctoribus ſimul commiſſa ſunt, vt & externos dæmonum, ac fidei hoſtium arceant incurſus; & vrbis pacem, ac fœlicitatem intus alant. Quamobrem non vno in loco conſiſtere, ſed orthodoxorum cœtus frequẽter inuiſere, ſegnes hortari, acres promouere, vniuerſoſq; opportuna inſtruere debent armatura. Non domi pigritari, verùm aliorum domos adire,

adire, & ad colendam pietatem acriter incitare, tametſi ex hoc animæ ſalutis auidæ, in exquirenda Doctorum vigilantia, nihilò ſegniores effici debeant. Rectè igitur ſponſa, poſtquam feſtina ſurrexit, ſe dicit nauiter quæſiuiſſe, cui non temerè contigit ab excubitoribus inueniri. At illa tempus anteuertere curauit, & cùm noſſet Doctores, qui angelico miniſterio mentes populi purgant, illuminant, & perficiunt, probè noſſe viam, quà in ſponſum illa gradi deberet, ſic interrogat.

Num quem diligit anima mea vidiſtis?

Quos ego vbi conſpexi, rogaui, an vidiſſent ſponſum, & rectè conſideraſſent, qui poſſem inuenire quem anima (non caro) diligit. Labores enim conſtans animus ex charitate tolerat, ſed ſenſus horret, ac expaueſcit.

NOn dubitat, ſed more vulgato rogat, an viderint ſponſum, hoc eſt, an rectè animaduerterint, vbi ſit inueniendus, ideo quippe vtitur eo verbo, vidiſtis, hoc eſt, exploraſtis, perſpexiſtis eum, quem diligit anima mea. Porrò breuiùs dicere potuiſſet, Nũ quẽ diligo vidiſtis? at in modo loquẽdi mira proditur energia. Enimuerò anima, quæ pro principe ipſius parte hic vſurpatur ſponſum diligit, cuius amore abſentiam, ærumnas, ac repulſas perfert; at caro hæc odit omnia, languet, ac mœret cum ex

M impe-

Digitized by Google

imperio mentis ad laborem impellitur. Nec mirum accidere debet, ſponſam voluptate nunc orbatam, & laboribus traditam in amoris examine, animam à carne ſecernere, quod & Paulus charitate prouectus de ſe ipſo ingenuè fatebatur, aiens, ſe mente ſeruire legi Dei, carne autem legi peccati. Sed nunc boni, ac fauſti nuncij verba libremus.

Paululùm cùm pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea.

Mox vt Doctorum iuſſis acceptis, ad opus ex obedientia commiſſum pertranſij, breui ad ſponſum perueni, vt optaram. Fœliciùs cucurri, breui Doctorum educatione hauſta, propter obedientiæ vim, quàm longo tot laborum excurſu ſponſum proprio Marte quærens cucurreram.

DIuinum eſt oraculum, quotidiano experimento comprobatum, nullam eſſe viam rectiorem, planiorem, ac breuiorem, ad ſponſum perueſtigandum, quàm Ducum ſpiritalium, quibus ex diuino præcepto obtemperandum eſt, monitis parere. Hinc eueniſſe credimus, eos, qui obedientiam colunt, & eiuſmodi Ducibus ſe tradunt educandos, fœliciùs creſcere, ac citiùs ad charitatis proceritatem peruenire, quàm alios auſteriorem vitam proprio arbitrio ſeligentes, ac ſe laboribus cõficientes. Propterea ſponſa, quæ nunc aſſeritur Duces

hos

Digitized by Google

hos erudienda petijſſe, cùm ante per ambages ac circuitus, vicos, ac plateas pererraſſet, laudabili quidem, at non adeò perfecta vitæ norma, plus breui Doctorum eruditione, ac obedientia, quàm longo tot laborum excurſu profecit. Quamobrem appoſitè ſatis, Paululùm cum pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea. Quaſi planiùs ita loqueretur. Sponſum proprio marte quæſieram, at parùm profeci; ex quo autem ſcholam Doctorum, quibus obaudiui, ſalutaui, mirum dictu eſt, quàm fœliciter creuerim; cum enim acceptis eorum præceptionibus pertranſirem, hoc eſt, cœptum iter perſequerer, paulò poſt ſponſum inueni. Hoc mihi vis præſtitit obedientiæ, ac patrum educatio. Nunc autem quàm arctè ſponſum complexa fuerit, iucundiſſimè refert.

Tenui eum.

Apprehendi illum inuentum, & velut cum eo luctatura, illum fortiter tenui, vt Iacob olim fecit. Ex quo forti complexu ſenſus emarcuit; vt ſolo iam ſpiritu nitar, & viuam.

ADeò, inquit, ante illum apprehendi, ac ſi cum viſceribus meis intimè eſſem inſculptura. Certè, cum quis diù pulchrum quippiam concupiuit, ac ſpe protenſa deſiderium excreuit, incredibili quodam præſens bonum amplectitur affectu. Vt ergo verborum vim

Digitized by Google

perſpectam habeamus, in ea, quæ dicta ſunt, oculos referre operæpretium eſt. Satis autem patere poteſt, ſponſam diù caruiſſe ſponſi affatu ac præſentia, & longum iter confeciſſe. Nunc vero ipſa loquendi forma notat, ſe, vbi primùm ſponſum conſpexit, poſtquàm Doctores paululùm prætergreſſa eſt, in præſentem inſiluiſſe, ac velut manibus tenuiſſe, qui eſt luctatorum mos, cum in palæſtra verſantur. Tenuit ergo illa ſponſum, cum ipſo animosè luctatura, ac vt alter Iacob propè vadum Iaboch cæleſtem benedictionem, pro lucta, relatura. Et quia nouit, quid ſponſus cum Iacob egerit, cùm tetigit neruum femoris, qui ſtatim emarcuit, ſperans ſibi ſimile quippiam euenire poſſe; tenet eum. Porrò ſponſus ſe teneri gaudet, ac vinci, hoc eſt, exorari. Ex quo fit, vt clementiſsimus Deus, verè philanthropos, neruum femoris ſponſæ tangat, qui extẽplò marceſcit, illaq; claudicat altero pede. Vulgatiſſimum eſt, femore ſenſum notari, carnisq. libidinem, quæ in ea corporis parte viget. Vnde & generandi vis ipſa libidini ſemper admiſta, crebrò femore innuitur, ex quo illa ſcripturæ ꝓhraſis emanauit, Hæ, vel illæ ſunt animæ de femore huius, vel illius egreſſæ. Neruum ergo femoris cum ipſo luctantis, ipſumq. tenentis ſponſæ ſponſus tangit, ac emarceſcere facit, cùm illius carnem edomat, motusq. effrænes ſedat, & loco excedere iubet. Ac ita ſponſa, quæ antè geminis incedebat deſiderijs, carna-
lia

lia quidem ſentiens, ſed ſpiritalibus conſentiens, nunc vno dumtaxat pede graditur, ſpiritalia complectens, altero carnis pede claudicare demùm edocta. Iam verò vt perſpicere poſſimus, quàm arctè ſponſa ſponſum tenuerit, Iacob ad vnguem æmulata, quæ ſequuntur expendamus. Ait enim illa.

Nec dimittam.

Affectu ardentiſſimo ſponſum amplexa, luctabor cum illo (vt Iacob olim fecit) nec dimittam illum, niſi me largo benedictionis imbre perfuderit, hoc eſt, charitate cumulauerit.

IN prætacta Iacob hiſtoria, ſcriptura tradit, virum quendam luctantem cum Iacob ipſo, precatum fuiſſe in hunc modum, Dimitte me, reſpondiſſe verò Iacob, non dimittam te, niſi benedixeris mihi. Hoc ergo idem arcanè ſponſa docet, ſibi cum viro illo (qui proculdubio ſponſus eſt) contigiſſe. Enimuerò plerumq; accidit, animã diu à ſpõſo repulsã, laboribusq; ferẽdis traditã, velut è medio mari, fluctib⁹ ad portũ iactatam, ad optatiſſimũ Deũ auidiſſimè cõfugere, eũq; adeo fortiter apprehẽdere, vt niſi largo benedictionis imbre perfũdatur, amoriſq; acceſſib⁹ ditetur ab eo, non deferueat ſpiritus incẽdio. Sic igitur effari ſponſa exiſtimãda eſt. Diu ſponſi carui commercio, hàc & illac ipſum inueſtigans: poſtquam verò à Doctoribus

Digitized by Google

domus, & cubiculum arcanè accipi conſentaneum eſt.

Minimè autem ſileri debet energia, quæ ſe prodit in verbis modò explanatis, Tenui eum, nec dimittam, donec introducam, &c. Hoc nimirum arctiſſimo, & conſtantiſſimo complexu, à ſponſa ſe teneri vult humaniſsimus ſponſus; vt per hoc pateat, nobis ita eſſe nitendum, ad ipſius benedictionem fauſtiſsimam impetrandam, ac ſi ab eo eſſet extorquenda, non vltrò impertienda. Quantò enim fortiùs enitimur, tantò erit largior benedictionis imber. Hic annotare oportet, ex hoc arctiſsimo ſponſi complexu, in ſponſæ animam incredibilem permanare voluptatem, quæ proinde illam ad ſe rapit, ac ſenſuum functione priuat. Quamobrem opportunè ſatis hic attexitur ſponſi conſueta adiuratio, qua prohibet, ſponſam, vllo prætextu, à ſomno ſaluberrimo excitari.

SPONSVS.

Adiuro vos, filiæ Hieruſalem, per capreas, ceruoſq; camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.

VErba hæc in ſecundo capite ſunt explanata, quamobrem non oportebit eorum repetere interpretationem. Prætereundum verò non videtur, hunc arcanum in ecſtaſi complexum

plexum tantò eſſe illo primo ſuauiorem, doniſq; cæleſtibus pleniorem, quantò poſt illam primam ecſtaſim ſponſa fœliciùs creuit, ac ſtrenuiùs laborauit. Nunc verò Doctorum, qui ſponſam erudierant, ac viam, qua incederet, commonſtrarant, chorum in ſcenam à Salomone introductum audiamus.

DOCTORES.

Quæ eſt iſta, quæ aſcendit.

Quænam eſt iſta, quàm ſtrenua, quàm fortis, quæ, cum deſcendere deberet, eò quòd ex Adæ terra compacta eſt, originiſque pondere per ima ſcelerum præcipitem ſe dedit, nunc vi noua planeq; mira in virtutis ardua conſcendit?

MVtuò ſe rogant ipſos Eccleſiæ Doctores, admiratione quadam emphaſis ac energiæ plena. Cum enim animarum educatores ſponſam quampiam, depoſita curarum fluxarum mole, imperio parentem, fœliciterque properantem conſpiciunt, quam corporis concretio non prægrauat, curſumvè retardat, ab admiratione ſibi nequeunt temperare. Curſus autem celeritatem aſcenſus verbo notarunt, eſt enim curſus, non per plana, ſed per ardua, & rigētia ſaxa, quæ niſi aſcenſu neque ūt ſuperari. Ideo ergo mirantur, quia ſponſa, quæ carne compacta eſt ſuopte ingenio graui, per

arduum

ſolatur, apertè notant. Et quidem tametſi, dum eiuſmodi voluptatem ſponſus efficit, adſit ipſe; aſſeritur tamen non inueniri, cum non propter ſe, ſed propter voluptatem inquiritur. Eſt enim conſentaneum, inſtillatum ab ipſo dulcorem excipere; at non expedit in illo, ſed per illum ſponſum inueſtigare. Quamobrem, cùm ſponſa in illo lectulo, & nocte arcana, ſponſum quæſiuiſſet, idoneè ſatis fatetur incaſſùm ſe laboraſſe, aiens: Quæſiui illum, & non inueni. Parcè igitur voluptate fruendum, & ad voluptatis effectorem ocyſſimè properandum eſt: Propterea ſic effatur.

Surgam, & circuibo ciuitatem.

Ad amoris examen, è lecto voluptatis ſurgam, & in laboribus ac ærumnis Eccleſiæ vrbem perambulabo, ſedulò me bonis operibus exercens. Sic enim voluptate non delinita, ſed amore forti calamitates perferens, ad ſponſum perueniam.

IAcebam in molli voluptatis lecto. Petrum imitata, voluptatis auida, perfectæ charitatis immemor, aiebam: Bonum eſt nos hic eſſe. At quia didici pueriles mores, ac delicias exuere, excutiam me ipſam, & lacte relicto, ad cibum ſolidiorem aſſurgam. Hæc enim aſcenſio amoris eſt, in valle constructa lachrymarum. Sic ergo ſponſa effatur, & apertè docet; Surgere, nihil eſſe aliud, quàm in perfectiorem chari-

tatem

Digitized by Google

tatem aſcendere. Hic verò aſcenſus, non voluptate, ſed cordis preſſura, & labore conſtat, quod Sanctorum res geſtæ facilè declarant. Tunc enim illi fœliciùs creuerunt, cùm à Deo velut repulſi, omni prorſus voluptate orbati, ærumnis conficiebantur, & cruciatibus, per quos ſponſum ſollicitiùs quàm antè quærebãt. Hos inquit Paulus, circuiſſe in melotis, & pellibus caprinis egentes, anguſtiatos, afflictos. Eleganter autem circuitus nomine vſus eſt. Circuire quippe ibi, errare, vagari ſignificat; vt notet animi anxietatem, qua cùm quis premitur, velut inops conſilij, facilè huc illucve impellitur, ſi vel exigua ſpes euadendi ſuperſit, quemadmodum de Duce noſtro Helia memoriæ proditum eſt. Sponſa igitur, cùm deprehendiſſet, ſe Sanctorum circumeuntium debere veſtigijs inſiſtere, opportunè ſatis attexuit, & circuibo ciuitatem, non externè, more illorum, qui vrbem obſident, & eam circumeunt, ſed intra ciuitatem ſedulò excurram, hac & illac obambulabo. Certè hoc aptè Septuaginta notarunt, qui ſignificantiùs verterunt, Circuibo in ciuitate, hoc eſt, intra Eccleſiæ fines omnes angulos circumiens ſponſum perquiram, vt per hoc in hac ſola ciuitate ſalus eſſe notetur. Porrò ciuitas hæc, eſt Hieruſalem noua cælo delapſa, præſens inquam Eccleſia, quæ ad charitatis examen circumeunda eſt, donec ſponſum perueſtigemus; ſicut terreſtrem Hieruſalem trium dierum periodo Maria & Ioſeph exer-

Digitized by Google

rantes perambularunt incredibili cordis anxietate,donec illum in templo repererunt. Sic igitur ſponſa eloqui putanda eſt: Surgam è voluptate, & tanquam à ſponſo derelicta, laboribusq; tradita,perambulabo Eccleſiam; ſi fortè hac mea ſedulitate, dum thalami fidem ſeruo abſens, nec circuitu feſſa,nec anxietate fracta, in amoris experimento creſcam, & effecta grandior ſponſum queam inuenire. Quod autem mox appoſuit, ad eandem rem declarandam primùm conducit. Ait enim.

Per vicos, & plateas quæram, quem diligit anima mea.

Homines arctam ſalutis viam ingreſſos vicis adumbratos, & eos,qui lata via gradiuntur, quos plateæ notant, adibo; & vtroſque penitùs explorans,ac quidquid boni in eis elucet, excerpens, ad eũ,quẽ diligit anima mea,cõtẽto itinere feſtinabo.

MVltiplici periodo vrbem peruaſura ſponſa, vt ſponſum in veræ charitatis examine queat demereri, periphraſi quadam, ad deſcribendos in ciuitate circuitus ſatis idonea vtitur,cum nihil ſe prætermiſſuram in vrbe pollicetur, quod non obeat, atque percurrat. Sanè vrbem in duas partes, vicos ſcilicet, ac plateas aptè diſtribuit, quibus vrbis totius menſura conſtat. Vici ſunt anguſtæ viæ ædificijs vtrimque ſeptæ, plateæ verò, areæ ſunt latiores ac planiores, in quas populus confluit à

labore feriatus. His autem duabus partibus, duo Eccleſiæ ſtatus exprimuntur: vicis anguſtioribus ij adumbrantur, qui per arctam virtutis viam vtrinque legis ſtructura ſepti gradiuntur; plateis verò ij, quibus latum placet iter, cuius exitus eſt præceps. Circuire autem huiuſmodi vicos ac plateas, arcanè nihil eſt aliud, quàm vtrumque hominum genus ijs ſymbolis expreſſum explorare, crebroq́; mente adire, vt impreſſa illis ſponſi veſtigia ſponſa dignoſcat, auideq́; ſequatur, donec longum iter emenſa, poſt agonem valeat quem diligit inuenire. Verũ mirabile videtur, ſponſam frequentare plateas. Etſi enim bene habeat, eam viros arctam ſalutis viam carpentes, vicorum anguſtijs notatos, imitari, ac auſterioris vitæ rationem inire, ad amoris experimentum; at certè non videtur vſquequaque cõſentaneum, hominum licenter agentium eam mores addiſcere. Hæc verò admiratio procul arcebitur, ſi meminerimus (quod obſeruatione deprehenditur) pleroſque, non orthodoxos tantùm, verùm ethnicos etiam, tametſi lata via gradiantur, nonnihil præ ſe ferre, quod etiam ſtudioſi debeant æmulari, non enim natura extincta, ſed vitiata eſt, vnde vix inuenire queas hominẽ, in quo nõ boni quippiã eluceat. Sic homines Venere dementatos, valde ad cõmiſerationẽ propẽſos; ſic iracũdiæ addictos, orationis frequentare gymnaſia cernas. Eſt autem mos eorum, qui ſynceros habent oculos, turpes aliorũ actus minimè inter-

internoſcere, honeſtos verò quantumuis exiles attentiùs contemplari, vnde cæteros omnes tanquam virtutis præceptores ſuſpiciunt, ac æmulantur; cùm id in eis tantùm aſpiciant, quod æquum ſit, & honeſtum. Et hoc modo plateas perambulare, ad perfectionis augmentum mirificè conducit. Rectè igitur ſponſa non vicos modò, ſed & plateas peruadit, vt quidquid honeſti in alijs conſpicit, ſedulò excerpat, ac ita bonis actibus effecta locupletior, in prouectiore ſtatu ſponſum perueſtiget. Verùm quod apponit audiamus.

Quæſiui illum, & non inueni.

Exercui me inquirens ſponſum, per anxietates, ac labores; non tamen voluit apparere; ſed ſpem, ad maiora charitatis incrementa prorogauit.

Diuinæ prouidentiæ harmonia eſt, ſpem plerumque in vlteriora protelari, & ad fidem explorandam, & ad charitatem augendam. Euenire nimirum ſolet, animam ſponſo gratiſſimam, dum illum quærit ardentiùs, non inuenire adeò confeſtim, quod ex Prophetarum oraculis paſſim ſit exploratum. Eſt autem animaduerſione digniſſimum, eoſdem, qui de ſponſi conqueruntur abſentia, dum ſedato interquieſcunt animo, apertè fateri, id ſibi eſſe vtiliſſimum, & ad amorem Dei ob id acriùs incendi. Sanè Regius vates amanter conquerebatur,

batur, aiens: Vſquequò Domine obliuiſceris me in finem, vſquequò auertis faciem tuam à me,& alijs id gen⁹ querimonijs vtebatur. Idem autem repulſæ huius à diuino amore profectæ, ad vitæ correctionem vim expertus, aiebat: Deus meus clamabo per diem,& non exaudies, & nocte,& non ad inſipientiam mihi. Ac ſi planiùs ita dixiſſet. Tametſi dies ac noctes precationi incumbam, & à te velut repulſus mœrore conficiar, non eſt labor inanis, non mihi inſipientiæ vertendum eſt; eò enim ipſo, quòd me quaſi deſeris, me fidei inconcuſſæ maiore laude cumulas. In hunc ergo ſenſum interpretari oportet, quod ſponſa enunciat. Quæſiui illum, & non inueni. Ideo quippe non inuenit, quia vtiliùs erat ſpem prorogari,& firma in labore permanſione, ad fœliciùs inueniendum per ardua procurrere. Eſt autem ſponſi mos, cùm quamquiam cernit ſponſam proſperè procedere, obuios illi nuncios, Eccleſiæ Doctores mittere, qui ſalutaribus monitis, & ſecretiore philoſophia illam erudiant, & ad optata præſentioris Dei vota perducant, vt & propria nauitate,& Doctorum ope, velis (vt aiunt) & remis nauigare poſſit. Propterea ſubiungit.

Inue-

Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem.

Cernens autem ſponſus meam in quærendo nauitatem, obuios miſit Doctores, qui Eccleſiam cuſtodiunt, qui conquiſitam inuenerunt, ac illuminarunt me.

VIgiles, qui cuſtodiunt ciuitatem, ipſi ſunt Eccleſiæ præſides, ac Doctores, qui ad tuendam gentem ſibi creditam ſemper inuigilant. Quia verò excelſior eſt ipſorum ſtatus, id præſtant in ſpiritali militia ſinguli, quod in externo bello pluribus committi ſolet. Cum enim vrbs aliqua obſidetur, quoſdam cernimus è mœnibus, ac ſpeculis hoſtium externos impetus explorantes, qui decreto ex loco ſub capitis reatu non recedunt; quoſdam verò intra vrbem agentes, vias ſingulas obeuntes, hominum animos acuentes, & ſi qua excitatur ſeditio, pacantes, ne inteſtino vrbs exſcindatur bello, dum cura in extetnos tota conuertitur. Hæc autem duo munia Doctoribus ſimul commiſſa ſunt, vt & externos dæmonum, ac fidei hoſtium arceant incurſus; & vrbis pacem, ac fœlicitatem intus alant. Quamobrem non vno in loco conſiſtere, ſed orthodoxorum cœtus frequẽter inuiſere, ſegnes hortari, acres promouere, vniuerſosq; opportuna inſtruere debent armatura. Non domi pigritari, verùm aliorum domos adire,

adire, & ad colendam pietatem acriter incitare,tametſi ex hoc animæ ſalutis auidæ, in exquirenda Doctorum vigilantia, nihilò ſegniores effici debeant. Rectè igitur ſponſa, poſtquam feſtina ſurrexit, ſe dicit nauiter quæſiuiſſe, cui non temerè contigit ab excubitoribus inueniri. At illa tempus anteuertere curauit, & cùm noſſet Doctores, qui angelico miniſterio mentes populi purgant, illuminant, & perficiunt, probè noſſe viam, quà in ſponſum illa gradi deberet, ſic interrogat.

Num quem diligit anima mea vidiſtis?

Quos ego vbi conſpexi, rogaui, an vidiſſent ſponſum, & rectè conſideraſſent, qui poſſem inuenire quem anima (non caro) diligit. Labores enim conſtans animus ex charitate tolerat, ſed ſenſus horret, ac expaueſcit.

NOn dubitat, ſed more vulgato rogat, an viderint ſponſum, hoc eſt, an rectè animaduerterint, vbi ſit inueniendus, ideo quippe vtitur eo verbo, vidiſtis, hoc eſt, exploraſtis, perſpexiſtis eum, quem diligit anima mea. Porrò breuiùs dicere potuiſſet, Nũ quẽ diligo vidiſtis? at in modo loquẽdi mira proditur energia. Enimuerò anima, quæ pro principe ipſius parte hic vſurpatur ſponſum diligit, cuius amore abſentiam, ærumnas, ac repulſas perfert; at carò hæc odit omnia, languet, ac mœret cum ex

M impe-

Digitized by Google

imperio mentis ad laborem impellitur. Nec mirum accidere debet, ſponſam voluptate nunc orbatam, & laboribus traditam in amoris examine, animam à carne ſecernere, quod & Paulus charitate prouectus de ſe ipſo ingenuè fatebatur, aiens, ſe mente ſeruire legi Dei, carne autem legi peccati. Sed nunc boni, ac fauſti nuncij verba libremus.

Paululùm cùm pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea.

Mox vt Doctorum iuſſis acceptis, ad opus ex obedientia commiſſum pertranſij, breui ad ſponſum perueni, vt optaram. Fœliciùs cucurri, breui Doctorum educatione hauſta, propter obedientiæ vim, quàm longo tot laborum excurſu ſponſum proprio Marte quærens cucurreram.

DIuinum eſt oraculum, quotidiano experimento comprobatum, nullam eſſe viam rectiorem, planiorem, ac breuiorem, ad ſponſum perueſtigandum, quàm Ducum ſpiritalium, quibus ex diuino præcepto obtemperandum eſt, monitis parere. Hinc eueniſſe credimus, eos, qui obedientiam colunt, & eiuſmodi Ducibus ſe tradunt educandos, fœliciùs creſcere, ac citiùs ad charitatis proceritatem peruenire, quàm alios auſteriorem vitam proprio arbitrio ſeligentes, ac ſe laboribus cõficientes. Propterea ſponſa, quæ nunc aſſeritur Duces

hos

hos erudienda petijſſe, cùm ante per ambages ac circuitus, vicos, ac plateas pererraſſet, laudabili quidem, at non adeò perfecta vitæ norma, plus breui Doctorum eruditione, ac obedientia, quàm longo tot laborum excurſu profecit. Quamobrem appoſitè ſatis, Paululùm cum pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea. Quaſi planiùs ita loqueretur. Sponſum proprio marte quæſieram, at parùm profeci; ex quo autem ſcholam Doctorum, quibus obaudiui, ſalutaui, mirum dictu eſt, quàm fœliciter creuerim; cum enim acceptis eorum præceptionibus pertranſirem, hoc eſt, cœptum iter perſequerer, paulò poſt ſponſum inueni. Hoc mihi vis præſtitit obedientiæ, ac patrum educatio. Nunc autem quàm arctè ſponſum complexa fuerit, iucundiſſimè refert.

Tenui eum.

Apprehendi illum inuentum, & velut cum eo luctatura, illum fortiter tenui, vt Iacob olim fecit. Ex quo forti complexu ſenſus emarcuit; vt ſolo iam ſpiritu nitar, & viuam.

ADeò, inquit, ante illum apprehendi, ac ſi cum viſceribus meis intimè eſſem inſculptura. Certè, cum quis diù pulchrum quippiam concupiuit, ac ſpe protenſa deſiderium excreuit, incredibili quodam præſens bonum amplectitur affectu. Vt ergo verborum vim

perſpectam habeamus, in ea, quæ dicta ſunt, oculos referre operæpretium eſt. Satis autem patere poteſt, ſponſam diù caruiſſe ſponſi affatu ac præſentia, & longum iter confeciſſe. Nunc vero ipſa loquendi forma notat, ſe, vbi primùm ſponſum conſpexit, poſtquàm Doctores paululùm prætergreſſa eſt, in præſentem inſiluiſſe, ac velut manibus tenuiſſe, qui eſt luctatorum mos, cum in palæſtra verſantur. Tenuit ergo illa ſponſum, cum ipſo animosè luctatura, ac vt alter Iacob propè vadum Iaboch cæleſtem benedictionem, pro lucta, relatura. Et quia nouit, quid ſponſus cum Iacob egerit, cùm tetigit neruum femoris, qui ſtatim emarcuit, ſperans ſibi ſimile quippiam euenire poſſe, tenet eum. Porrò ſponſus ſe teneri gaudet, ac vinci, hoc eſt, exorari. Ex quo fit, vt clementiſsimus Deus, verè philanthropos, neruum femoris ſponſæ tangat, qui extēplò marceſcit, illaq; claudicat altero pede. Vulgatiſſimum eſt, femore ſenſum notari, carnisq. libidinem, quæ in ea corporis parte viget. Vnde & generandi vis ipſa libidini ſemper admiſta, crebrò femore innuitur, ex quo illa ſcripturæ phraſis emanauit, Hæ, vel illæ ſunt animæ de femore huius, vel illius egreſſæ. Neruum ergo femoris cum ipſo luctantis, ipſumq. tenentis ſponſæ ſponſus tangit, ac emarceſcere facit, cùm illius carnem edomat, motusq. effrænes ſedat, & loco excedere iubet. Ac ita ſponſa, quæ antè geminis incedebat deſiderijs, carna-

lia

lia quidem ſentiens, ſed ſpiritalibus conſentiens, nunc vno dumtaxat pede graditur, ſpiritalia complectens, altero carnis pede claudicare demùm edocta. Iam verò vt perſpicere poſſimus, quàm arctè ſponſa ſponſum tenuerit, Iacob ad vnguem æmulata, quæ ſequuntur expendamus. Ait enim illa.

Nec dimittam.

Affectu ardentiſſimo ſponſum amplexa, luctabor cum illo (vt Iacob olim fecit) nec dimittam illum, niſi me largo benedictionis imbre perfuderit, hoc eſt, charitate cumulauerit.

IN prætacta Iacob hiſtoria, ſcriptura tradit, virum quendam luctantem cum Iacob ipſo, precatum fuiſſe in hunc modum, Dimitte me, reſpondiſſe verò Iacob, non dimittam te, niſi benedixeris mihi. Hoc ergo idem arcanè ſponſa docet, ſibi cum viro illo (qui proculdubio ſponſus eſt) contigiſſe. Enimuerò plerumq. accidit, animã diu à ſpõſo repulsã, laboribusq́; ferẽdis traditã, velut è medio mari, fluctib⁹ ad portũ iactatam, ad optatiſſimũ Deũ auidiſſimè cõfugere, eũq́; adeò fortiter apprehẽdere, vt niſi largo benedictionis imbre perfũdatur, amóriſq́; acceſſib⁹ ditetur ab eo, non deferueat ſpiritus incẽdio. Sic igitur effari ſponſa exiſtimãda eſt. Diu ſponſi carui commercio, hac & illac ipſum inueſtigans; poſtquam verò à Doctoribus

erudita illum comperi, cum eo cœpi luctari, vnde ſenſus emarcuit. At non continuò mihi ſatisfactum fuit. Non enim aliter, quàm Iacob olim, poſt nerui etiam tactum, illum fortiter tenebo, nec dimittam, quoaduſque optatam benedictionem impertiat. Si verò curioſiùs inquiramus, quouſque ſponſa decreuerit cum ſponſo pro benedictione luctari; Reſpondet.

Donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.

Tenebo illum fortiter mihi adſtrictum, nec recedere ſinam, quouſque ego, quæ illius vehiculum effecta ſum, e corpore migrans introducam eum in me manentem, in aulam ſupernæ Hieruſalem, quæ eſt mater noſtra, & in ſedem mihi in patria decretam, quæ eſt ſymbolicum cubiculum, genitricis meæ prædictæ opera comparatum, vt ibi ſponſo fruar.

NOn diuellar à ſponſo ſuauiſſimo, dum viuam. Sed illum arctiſſimè mihi adſtringam, donec peracto vitæ huius ærumnoſæ curriculo, vt ferculum quoddam veham illum, & introducam in aulam ſupernæ Hieruſalem, quæ eſt mater noſtra. Profectò vt arcanè dicamus. Deus tunc ab anima concipitur, cum primum ea ad gratiam euocata, ſponſum gremio volun-

tatis excipit. Creſcit autem in anima ſponſus per charitatis incrementa. Denique anima in cælum ſublata;cum ferculum Dei ſit,inuehit illuc, ac introducit ſponſum iam ſtatura procerum. Quouſque igitur è corporis liberata cuſtodijs,migret in ſanctam ciuitatẽ, quæ à Paulo dicta eſt mater noſtra, ſe inquit arctiſſimè ſponſum amplexaturam, vt ſic pleniſſimã ſortiatur benedictionem, qualis electis vniuerſis, velut hæreditario iure obuentura eſt; cum ex ore ſponſi, verba illa immenſæ voluptatis plena excipiẽt: Venite benedicti Patris mei. At quod adiungit ſponſa, dum ait, Et in cubiculum genitricis meæ, eundem habet ſenſum, paulò tamen diſtinctiorem. Notat enim, in ciuitate illa ſuperna, quæ Regis ac electorum aula eſt, eſſe diſcreta cubicula, hoc eſt, ſedes beatorum diſcretas vnicuique aſſignatas. Et cum exanthlato agone anima repetit aulãm cæleſtem, ſuum diſcretum eſt habitura cubiculum; quaſi à genitrice, ad nuptias cum ſponſo celebrandas, dedicatum. Profectò cum mater filiam nuptui tradit, cubiculum mirificè exornatum, vbi cum ſponſo iure fruatur coniugali, perquam ſedulò comparat. Quam ſanè curam, matri illi ſupernæ erga filias, ad lætiſsimum epithalamium in patria canendum, minimè deeſſe, ſponſa innuit per ea verba; Et in cubiculum genitricis meæ, hoc eſt, quod genitricis meæ ſupernæ prouidentia, mihi, ſponſo in mea ſede fruituræ, apparatum eſt. Sic ergo

domus, & cubiculum arcanè accipi conſentaneum eſt.

Minimè autem ſileri debet energia, quæ ſe prodit in verbis modò explanatis, Tenui eum, nec dimittam, donec introducam, &c. Hoc nimirum arctiſſimo, & conſtantiſſimo complexu, à ſponſa ſe teneri vult humaniſsimus ſponſus; vt per hoc pateat, nobis ita eſſe nitendum, ad ipſius benedictionem fauſtiſsimam impetrandam, ac ſi ab eo eſſet extorquenda, non vltrò impertienda. Quantò enim fortiùs enitimur, tantò erit largior benedictionis imber. Hic annotare oportet, ex hoc arctiſsimo ſponſi complexu, in ſponſæ animam incredibilem permanare voluptatem, quæ proinde illam ad ſe rapit, ac ſenſuum functione priuat. Quamobrem opportunè ſatis hic attexitur ſponſi conſueta adiuratio, qua prohibet, ſponſam, vllo prætextu, à ſomno ſaluberrimo excitari.

SPONSVS.

Adiuro vos, filiæ Hieruſalem, per capreas, ceruosq; camporum, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.

VErba hæc in ſecundo capite ſunt explanata, quamobrem non oportebit eorum repetere interpretationem. Prætereundum verò non videtur, hunc arcanum in ecſtaſi com-

Digitized by Google

plexum tantò eſſe illo primo ſuauiorem, doniſq; cæleſtibus pleniorem, quantò poſt illam primam ecſtaſim ſponſa fœliciùs creuit, ac ſtrenuiùs laborauit. Nunc verò Doctorum, qui ſponſam erudierant, ac viam, qua incederet, commonſtrarant, chorum in ſcenam à Salomone introductum audiamus.

DOCTORES.

Quæ eſt iſta, quæ aſcendit.

Quænam eſt iſta, quàm ſtrenua, quàm fortis, quæ, cum deſcendere deberet, eò quòd ex Ada terra compacta eſt, originisque pondere per ima ſcelerum præcipitem ſe dedit, nunc vi noua planeq; mira in virtutis ardua conſcendit?

MVtuò ſe rogant ipſos Eccleſiæ Doctores, admiratione quadam emphaſis ac energiæ plena. Cum enim animarum educatores ſponſam quampiam, depoſita curarum fluxarum mole, imperio parentem, fœliciterque properantem conſpiciunt, quam corporis concretio non prægrauat, curſumvè retardat, ab admiratione ſibi nequeunt temperare. Curſus autem celeritatem aſcenſus verbo notarunt, eſt enim curſus, non per plana, ſed per ardua, & rigētia ſaxa, quæ niſi aſcenſu neque ūt ſuperari. Ideo ergo mirantur, quia ſponſa, quæ carne compacta eſt ſuopte ingenio graui, per

arduum

arduum virtutis iter feſtina conſcendit, quemadmodum iure nos miraremur, ſi prægrandem lapidem, non in ima ferri, ſed in montium vertices noua vi moueri cerneremus. Sic igitur loqui Doctores putandi ſunt. Quænam eſt iſta, quæ aſcendit? Nonne ex Adæ genere, quod carnis peccatiq́; pondere in ima deprimitur, profecta eſt, ac proinde iacere deberet, quomodo ergò ſurgit? quomodò aſcendit? Mirum eſt planè, ſponſam terrena ſtirpe prognatam aſcendere. At ſi loca, per quæ aſcendit, oculis percurramus iuxta arcanæ gæographiæ præceptiones, augebitur admiratio. Aiunt enim illi.

Per deſertum.

Vere mirandum accidit, eam natura ægram, non per plana incedere, ſed quod longe difficilius eſt, per extuberantia loca, non aliorum hominum brachijs fultam: graditur enim per deſertum mundi, in quo non eſt charitatis habitatio, vnde nemo illi manum porrigit in hac ſolitudine, per quam perniciter graditur.

VIx homines ægri per plana queunt incedere ſine aliorum adminiculo. Nam ſi locus extuberet, ſcalàue conſcendenda ſit, alienis proculdubio ſunt manibus fulciendi. Hæc igitur noua eſt admirationis ratio, quàm peniti ſſimè conuenit explorare. Porrò deſertum eſt

locus

locus hominum habitatione deſtitutus, tametſi plantæ, animantiaq; frequentiſſima ibi ſint, cum quibus homo ſocietatem habere non valet ob naturæ inferioris humilitatem. Vnde quantumuis homo inter leones, elephantosùe cicures verſaretur in regione quapiam, ſemper ageret in deſerto, ſi mutuo aliorum hominum commercio, habitationeq, careret. Sic Theologi aiunt, ſi perſonæ diuinæ plures non eſſent, Deum fore ſolum, vel ſolitarium, quaſi dicas in deſerto verſantem, etiamſi Angeli, animæq. beatæ, cum ipſo vitam fœlicem ducerent æuo ſempiterno. Non enim ſolitudo tollitur, per ſocietatem extraneæ naturæ dignitate poſterioris. Nunc ergo maxime expendendum eſt, animas ad diuinam quandam dignitatem per gratiam & charitatem euectas, diuinæ naturæ fieri conſortes; quamobrem cæteris humano tantùm ſenſu viuentibus effectæ longè excelſiores; tametſi inter peccatores hanc externam mortalem vitam agant, verè tamen, ſi nouam, eamq. diuinam vitam, qua donatæ ſunt, contemplemur, ſocietate carent, cùm rariſſima ſit, in hoc mundo charitatis ſocietas, & habitatio, quapropter eleganter ſponſa dicitur, & in deſerto agere, & cum ærumnas in eo perfert, illiusq. aſperitate vtitur, ad charitatis incrementa, & cordis adſcenſiones graphicè aſſeritur per deſertum aſcendere. Poterunt ſanè cæteri homines charitatis expertes leones, elephantiue nuncupari, in quibus agnoſcitur exigua

gua

gua quædam humanæ excellentiæ, prudentiæq. ſimilitudo, ſi cum ſponſa conferantur; at cùm non attingant naturæ diuinæ conſortium, quo illa cumulata eſt, ſocietatem, ac habitationem cum ea habêre non valent, ac proinde ſolitudinem, ſeu deſertum de medio tollere minimè poſſunt. Iam igitur viarum aſperitas, & frequens montium, cliuorumq. inequalitas ſuperatu difficilima, ab ægra natura ex Adæ ſanguine propagata, non ſine admiratione tranſcenditur. Hunc itaq; Doctores ſponſæ adſcenſum demirantur, ac ſi luculentiùs in hunc modum interrogarent. Quænam eſt iſta, quæ, cum ſit ex eodem effiсta luto, quo tota poſteritas Adæ compacta eſt, tam inſigniter ſuper cæteros caput effert; & cum ſit ex origine ſua imbecillis, & ægra non per plana incedit, ſed per cliuoſa, & ſurrecta loca conſcendit, per deſertum, vbi non eſt, qui porrigat illi manum? Modum verò aſcenſus iſtius admirandi Doctores huic admirationi appingunt, quod ad rem totam illuſtrandam plurimùm conducit.

Sicut

Digitized by Google

Sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris.

Perſimilis effecta eſt ſponſa virgulæ fumi, ex myrrhæ, thurisq; aromate igne aduſto, exurgenti. Nam mortificationis amarulentæ myrrha, & orationis thus, traditum diuini amoris incendio, ſurſum fertur, & vt virga quædam directionis igneo charitatis motu in Deum intenditur.

TAbula quædam ſpiritu diuino, velut ſponſi digito eleganter picta, nobis proponitur, in qua modum, quo ſponſa in hac valle deſerta aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit contueamur. In qua debemus mente concipere paſtillum ex lachryma Myrrhæ, Thurisq. confectum, in ignem iniectũ, ac demum ignis vi reſolutum, ac ſub fumi tenuis imagine, in altũ elatum. Ex hac nimirùm aſpectabili rerum corporearũ ſimilitudine, arcanus aſcenſus eſt eruẽdus. Porrò vulgatiſſimũ eſt, myrrhæ amaritudinem, eam, quam ſancti patres dixere mortificationem, thure vero, quo in ſacroſancto ſacrificiorũ ritu vtriusq; legis ſacerdotes vſi ſunt, mentis eleuationem, quam patres orationem appellauere, notari. Planè verò perſpicimus, has duas egregias ſponſæ virtutes id præſtare, vt altera quaſi auferat natiuam grauitatem generis terreni; altera verò leuitaté ingerat, qua ſurſum anima vehatur. Enimuerò mortificatio ſenſuum, qui men-

mentem prægrauat, edomat, carniſq. pondus procul arcet; Oratio verò, cuius ingenium eſt ferri ſursùm, addit quam Philoſophi appellant leuitatem, qua mens hiat in ſuperna. Cernimus igitur, quàm appoſitè ambò hæc aromata Doctores cõmemorarint, cũ de aſcenſu ſponſæ in admirationem rapiuntur. At profectò magis arcanum eſt, quod aiunt, ex vtroq. aromate exilem fumum virgæ figuram referentem excitari debere, vt omninò conſtet pulchra hæc ſimilitudo. Niſi autem aroma inijciatur in ignem, ſuſcitari fumus nequit. Ignis verò diuinæ charitatis, ſuapte natura flagrantis, apertiſſimum ſymbolum exiſtit. Innuunt ergo Doctores, vtramq. illam ſponſæ virtutem, aromatibus illis adumbratam, etſi ad aſcenſum mentis opportunam, non tamen ea vi præditam eſſe, vt tam fœlix hic ſponſæ aſcenſus ei tribui deberet, niſi in charitatis ignem inijceretur. Ex hoc enim planè fit, vt cæteræ virtutes, quæ in excelſum charitatis finem ex ſola ſua nobilitate non poſſunt efferri, ſi illi permiſceantur, & ab ea in ſuum finem dirigantur, quandam quaſi leuitatem contrahant, qua valeant charitatis motu cieri, igneamq. naturam imitari. Sic igitur, cum mortificationis, orationis virtus, ſeu quæcumq. alia à charitate in ſuum finem dirigitur, virgula quædam directionis ſurſum intenditur, quæ arcani ſacrificij fumus eſt odoratiſsimus. Vbi apprimè animaduertendum eſt, aromata illa colique-

liquefieri, ac reſolui, & in tenuiorem fumi euaporationem ab igne conuerti. Quia videlicet, ipſa mortificatio, ac oratio, ſi ex mortali tantùm honeſtate perpendatur, craſſum quiddam eſt, nec in cælos intimos penetrare valet, niſi charitatis igne liquefiat, & extenuetur, & quandam velut ſubtilitatis dotem adipiſcatur, qua ſe in Dei pectus inſinuet. Verùm myſterio minimè vacat, quod de pulueribus pigmentarij ſubdit, ſub ſymbolo pulueris vniuerſi virtutes vniuerſas eleganter innuens. Quòd enim aromatibus, quæ conficit pigmentarius virtutes exprimantur, ex aromatum odore, ac pretio patere poteſt; at quid ſibi vult aromatibus in puluerem tritis comparari virtutes? Profectò plurima in verbis ineſt energia, cum ait.

Et vniuerſi pulueris pigmentarij.

Non eſt ſponſa ſimilis virgæ ex aromatibus integris, ſed ex contritis, ac in puluerem redactis excitatæ. Deus enim peritiſſimus pigmentarius, eam ad experimentum amoris cædit, & virtutes examinis malleo conterit, quæ dum attritæ ab igne charitatis corripiuntur, & ſuauiùs olent, & rectiùs in Deum inſtar virgæ fumi feruntur; penetrat enim eas tritas ignis faciliùs, ac in ſubtiliorem quandam naturam conuertit.

SAnè odorati paſtilli priuſquam acerris, ſeu thuribulis inijciantur, ſolent conteri, ac ita

Digitized by Google

ita in puluerem redacti prunis inſperguntur, vnde citiùs excitatur fumus, ocyusq. percipitur ſuauis ille odor, qui non tam facilè ex paſtillo integro ſuſcitaretur, ob morã, quam ignis traheret in eo abſumendo. Hoc igitur modo Deus ſapientiſſimus, tanquam peritiſſimus pigmentarius, ſponſam cædit, ærumnisq. quodammodo conterit, vt ità virtutes illius examinatæ, & velut in puluerem redactæ; amoris prunis adſperſæ, in cordis ara fument, ac recto illo amoris adſcenſu raptæ (quæ arcana fumi virga eſt) in puriorem, cœloq; ſimiliorem naturam conuerſæ, ad Dei olfactum perferantur. Pluribus ex capitibus ſponſam commendauit Doctorum chorus, allatis myrrhæ, thurisq; metaphoris; at hoc pulueris hieroglyphicum, omnium laus potiſſima eſt; qua perſpicuè declaratur, nec virtutes quidem ipſas Deo immolari poſſe perfecto illo ſacrificij ritu, quod holocauſtum appellamus, niſi examine conterantur, ac ità demùm igni amoris abſumendæ tradantur. Porrò cũ vitulus, ſeu quoduis aliud animal ſacrificabatur olim, cædebatur primùm, mox verò cæſa animalis fruſta igni tradebantur amburenda; ſic virtutes interno ſacrificio immolandæ, exterendæ, ac velut in fruſta cædendæ primùm ſunt ex amoris imperio, deinde amoris ipſius flammis exurendæ, ac in Deum, qui amoris eſt ſcopus, rectà dirigendæ ſunt; quo quidem ſacrificandi ritu, virtutes ipſæ, ſuprà naturam propriam, in Deum

effe-

Digitized by Google

efferuntur, & in Deum intentam charitatis virgam impreſſo amoris motu æmulantur. Nunc autem audire delectat nouam quandam ſimilitudinem, ad egregiam ſponſæ progreſſionem exprimēdam opportuniſſimam. Sic quippè Doctores effantur.

En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt.

Sponſa lectus eſt Salomonis noſtri pacifici, qui in corde ſponſæ, velut in molli lecto conquieſcit. Ille quippè locus abditiſſimus eſt, ab omni perturbatione ſemotus; qui ad quietem inſtar lecti videtur deſtinatus. Ne autem tranquillitas ea lædatur ab hoſte, ſenarium Cuſtodum numerum ſponſus illi lecto præfecit decies repetitum, decade perfectionem, ſenario verò laborem cuſtodum delineans.

QVam fumi virgulam nuncuparant, nunc lectulum Salomonis Doctores appellant, in quo plura ſunt arcana non oſcitanter prætereunda. Notum eſt, Salomonem & ex regia dignitate, ſacraque vnctione, & ex cumulatiſſima ſapientia, & ex ipſo nominis interpretamento ſpōſum ſignificare, qui pacis author extitit. Etſi verò Rex hic immortalis requie non egeat, ob humaniſſimam tamen in nos propenſionem, corda hominum, velut oſtia pulſat, in quæ cupit introire, ibique velut in lecto molli conquieſcere. Nonnulli autem pulſantem

ipſum ſpem procraſtinantes eludunt. Alij oſtia reſerant, vix tamen alterum pedem inferre ſinunt. Alij vlteriùs admittunt, ſed inurbanè agunt, nec lectum ſternunt, ipſumq; ſtare cogunt, tamquàm citò receſſurum. Alij verò vrbanitatem edocti, admiſſum colunt, cordisq. lectum ſtudioſe comparant in penitiſſimo receſſu, ab omni anxietate longè ſemoto, in quo ſponſus ab alijs repulſus, tanquàm feſſus de via quieſcit. Locus hic auguſtiſſimus eſt, in quem ſolus Salomon noſter ingreditur; rectèq; Salomonis, hoc eſt pacifici lectus appellatur. Eſt enim ibi pax iucundiſſima, motibus aduerſis immunis, qua nihil tranquillius inter mortales poſſit eſſe. Vt verò pax hæc diuturna eſſe queat, id agit ſponſus, quod vrbium pace gaudentium principes factitare ſolent. Præficiunt mœnibus exploratores, portisq. cuſtodes pacis cupidiſſimos, & ad arcendos hoſtium pacem reſcindere ſatagentium impetus inſtructiſſimos. In hunc enim modum ſponſus angelorum, Doctorumq. præſidio ſponſæ cor ſepſit, & pro foribus ſtare iuſſit, ne quis motus ab hoſte excitatus pacem obturbet, lectumùe commoueat, in quo cum ſponſa ille cubat. Hos autem lecti cuſtodes, & ſexaginta eſſe Doctores aiunt, & fortes appellant. Fortium verò nomenclaturam mox aperiemus; ſexagenarij numeri modò rationem aucupemur. Porrò ſexagenarius numerus, nihil eſt aliud, quàm ſenarius decies repetitus. Decadis autem perfectio

explo-

exploratiſſima eſt, cum eò vſq. numeri procurrant, & quaſi apicem attingentes, nec vltrà procedere valentes ad monadem inde deſcendant. Senarij verò numeri ratio, ex rerum creatione deprompta, tempus laboris, nauitatisq. notat; ſex quippe diebus ſponſus mundum condidit, ſeptima requieuit. Sexaginta igitur cuſtodes cuſtodiæ ſui lectuli Salomon noſter dicitur præfeciſſe, quando numerum cuſtodum perfectum, decade notatum, ad nauitatem & laborem ſex dierum opere ſignificatum, accinxit, ac diſciplina militari erudiuit. Hoc ergò eſt agmen, quod excubat ad ſponſæ cuſtodiam, cuius officium, quod labore ac nauitate conſtat, partim Doctores adumbrarunt ſexagenarij numeri myſterio, partim modò notant, ſic aientes.

Ex fortiſſimis Iſrael.

Fortes hi, qui præ fortitudine pericula non formidant, non ex quocumq; peruio agmine, ſed ex fortiſſimis Iacob, qui pro fortitudine dictus eſt Iſrael, æmulatoribus ac ſectatoribus ſelecti ſunt; tales enim oportet eſſe lecti Salomonis cuſtodes.

SAtis profectò videri poſſet, excubitores fortes appellaſſe, ne oportuiſſet addere ex fortiſſimis Iſrael. Fortes quippè ſunt, qui peri-

Digitized by Google

cula, cum expedit, non timent, ſed experiuntur, & honeſti cauſa mortem oppetunt, quæ vera eſt propietas Doctorum ſponſam ex ſponſi præcepto tuentium. At ſanè hoc ipſum fortitudinis ingenium expreſſiùs pingitur, cùm Doctores addunt, ex fortiſſimis Iſrael. Eſt enim Iſrael nomen proprium fortiſsimi illius athletæ, qui manum cum viro illo iuxtà amnem conſeruit, ac præualuit, & præſagio oraculum accepit, fore, vt contra homines præualeret, quia contra Deum fortis fuerat. Vbi nomen Iſrael, depoſita Iacob nomenclatione, recepit, ad fortitudinis ſignificationem luculentiſsimam. Sic enim dixit ille vir. Nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum, ſed Iſrael, (& cauſam attexuit) quoniam ſi contrà Deum fortis fuiſti, quantò magis contrà homines præualebis? Qua in re mirum accidit, cur Deus illi iubeat deponere nomen Iacob, quod ſupplantatorem, ac perinde robore, ac fortitudine præditum ſignificat, & nomen Iſrael accipere, quod Deum cernentem notat, ſi oſtenſam in lucta fortitudinem tamquam cauſam nominis adducit. Profectò Iacob, quam Iſrael aptius nomen videtur, ad neruos, & ad fortitudinem propalandam. Abſtruſa eſt hæc philoſophia, quam ſponſo auſpice conemur explorare. Profectò robur hoc corporeis neruis innixum, & ad mundi præfecturam, qua Eſau prælatus eſt Iacob, ſpectans, egregiè ſignabatur ſupplantatoris nomine,

mine, quod probè animaduertit Eſau ipſe; cum de primogenitura conquerebatur erepta. At vis illa diuina, & cæleſtis fortitudo, qua quis cum Deo certat, & nunquàm quieſcit, quoaduſque illum flectit, & quaſi auerſum conuertit, &, vt ſe clariùs manifeſtet, oratione peruincit; illa inquam fortitudo, luculentiùs Iſrael, quàm Iacob appellatione notatur. Eſt enim cognomentum à victoria petitum, quemadmodum Imperatorem quempiam, puta Iuſtinianum Germanicum, Gothicumùe dicimus, ad triumphum ex ijs gentibus reportatum innuendum. Quibus tamen cognomentis, non robur, non induſtria literatè ſignificatur; at ex vniuerſorum hominum ſenſu, ijs appellationibus auditis, victoriæ fortitudine partæ ſuccurrit imago. Sic prorſus, cum Iſrael audimus, non robur, non neruos audimus, ſed victoriam de Deo reportatam, diuina quadam fortitudine partam intelligimus. Propter hanc ergo eximiam fortitudinem, & cognomenti notam conſtitutus eſt à Deo Iacob, dictus Iſrael, caput & ductor virorum omnium fortiſsimorum, qui illius fortitudinem æmulati ſunt, ſicut Abraham pater credentium nuncupatus eſt. Ex quo fit, vt fortiſsimi Iſraelis ſint eius poſteri, ac in fortitudine imitatores, ex quorum ſelectiſsimo numero eſſe debent ij, quibus ſponſæ cura credita eſt, vt qui iam Deum ad ſua vota flexerint, & pia lucta,

Digitized by Google

vt ſecum familiarius agat, clariuſq; affulgeat, obtinuerint, tutò aliorũ curã gerere, & cuſtodes eſſe poſſint. Porrò fortiſſimos Iſraelis ea phraſi nuncupamus, qua milites huius, aut illius ducis dictitare ſolemus. Sapienter igitur Doctorum chorus diuinã in ſpõſum protectionẽ explicuit, cum eã à pugnatoribus, non triuialib', non vulgari fortitudine munitis, ſed cũ emphaſi, à fortiſsimis Iſrael dixit ambiri. Hucuſque verò, & numerum, & fortitudinem pugnatorum expreſsit, nunc, quo vtantur armorum genere, pergit explicare.

Omnes tenentes gladios.

Habent arma, non lanceas, aliaſve machinas ad ſectionẽ parũ opportunas, ſed gladios ancipites, quæ ſunt munimenta, & ſermonis Dei ſymbola, qui velut gladius anceps penetrat, & pertingit vſque ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus. Hoc quippe gladio partem animæ, quæ ſpiritus appellatur, ab ea, quæ dicitur anima, exſecant, & diuidunt lecti cuſtodes; & quia bellum ſemper vrget, non vaginis incluſos, ſed diſtrictos manibus gladios tenent, quaſi ad hoſtem inuadendum.

NOn tradidit eis ſponſus cuſtodiæ præfectus lanceas, quas vibrarent, aut bellicas machinas, quas intorquerent, nec deni-

que

Digitized by Google

que aliud quodpiam armorum genus, ad cædendum, ac exſecandum minus idoneum, ſed gladios exacutos, & hos non vaginis incluſos, ſed exemptos, manibus apprehenſos, & ad cædem admotos. Profectò, cùm ſymbolicè hic agatur, ſpiritales gladios interpretari oportet, quos tenent cuſtodes. Gladium verò ſpiritus eſſe verbum Dei ſcriptura prodit. Verbum autem Dei, ſermo Dei eſt, quem Paulus tradit (licet cùm exceſſu, comparatione tamen vtens) eſſe penetrabiliorem omni gladio ancipiti, vſq. ad diuiſionem animæ ac ſpiritus pertingentem. Eadem ſane res, anima & ſpiritus, at functione diſcreta. Quà enim corpus mouet, ac fouet, anima dicitur, quà verò ſuperna concipit, ſpiritus appellatur. Fit autem mira verbi Dei energia, & acumine, vt anima functionis animalis velut oblita, ſolis ſuperno influxui tota pateat, vi verbi diuini, & tunc elegantiſsimè dicitur ſpiritus ab anima diuidi. Hunc ergo gladium, ſpiritũ ab anima ſuo acumine ſecantem, ac diuidentem vnuſquiſq. cuſtodum ſponſam propugnantium verſare debet, vt omnes animæ, quà corpori affinis, & amica eſt, motus excidat, nec in lectum cordis irrepere, quietemq. perturbare patiatur. Si enim primos eius generis motus animæ educator quantocyus exſecuerit, docens effrænem domare ſenſum, pacem illam internam illius deſcripti lectuli, in qua factus eſt ſponſi locus, diutiſsimè conſeruabit. Quia

verò motus immoderati, ſine inducijs, in lectulum conantur irrumpere, & cor ſponſæ commouere, oportuit omninò cuſtodes lectuli, diſtrictum ſemper enſem tenere, atque verſare. Hic enim eſt habitus militum, non cùm gradu compoſito incedunt armati, non cum caſtrametantur, non cum in ſtatione perſiſtunt, verùm cum tympano inſonante, hoſtem inuadunt. In hunc ergo morem educatores animæ ſermone Dei continenter vti debent, hoſtes pacis ſponſæ præcurrentes, ac inuadentes, vt diuini verbi efficacitate ſenſum cædant, nec rebellare ſinant, quoad fieri poterit. At inſigni diſciplinæ militaris peritia, ad hoc opus, quo ſpiritus diuiditur ab anima, opus eſt; propterea ſponſa fœliciter gradiens non quibuſcumque belli geſtoribus, ſed conſultiſsimis, ſed exprimento prouectiſsimis tradenda eſt. Proptereà ſatis appoſitè Doctores addunt.

Et

Et ad bella doctiſſimi.

Creberrima concertatione in ſcholis fiunt homines doctiſſimi, longo temporis excurſu, non enim temporis longitudo tantum, ſed pugna neceſſaria eſt. Sic lecti cuſtodes, longo tempore, frequentiq; conflictu cum hoſte, ad bella euaſere doctiſſimi, tales enim animæ decet eſſe Doctores.

IN bene conſtitutis vrbibus, non modò vbi bellū impēdet, verùm etiā vbi togati ciues incedunt, belli ſimulachra exerceri debēt, quò, cum hoſtis irruperit, arceri, & ciuiū animi fortitudine, ac conſtantia ex ijs progymnaſmatis concepta erigi poſsint. Sicut cecinit POETA.

Ante vrbem pueri, & primæuo flore iuuentus
Exercētur equis; domitantq; in puluere currus,
Aut acres tendunt arcus; aut lenta lacertis
Spicula contorquent, curſuq;, ictuq; laceſſunt.

Hoc planè modo, in vrbe Hieroſolymitana, Eccleſia videlicet, ab imperatore militiæ conſultiſſimo condita, iuniores animæ educantur in palæſtra, & cum ſæuiſſimo humani generis hoſte colluctari debent, & incredibili nauitate, ac ſtrenuitate egent, propter hoſtis calliditatē, ac impetū. Quia verò prudentia militaris exiguo tempore parari nequit, ſed acceptis, & illatis vltrò, citroque vulneribus experimento diuturno ediſcitur, ætate iam prouectos, ac

vete-

veteranos pugnatores oportet eſſe, qui doctiſſimorum laudem promerentur. Et ex horum numero ſelecti ſunt ij, quibus ſponſæ cura credita eſt. In quorum agmine minimè recenſeri debent, qui doctiſsimi euadere conati ſunt, non tamen ad bellum, & conflictum, ſed ad iactantiam, & ignauiam. Pergamus tamen, & quod apponitur auditu iucũdiſsimum expendamus.

Vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuum, propter timores nocturnos.

Ne dæmones carnis voluptatem ſuggerentes, ob mentis, quam inducunt, cæcitatem, appellati nocturni, cuſtodes prælio capiant, armati ſunt ita, vt vnuſquiſque enſem diſtrictionis ſuper femur habeat, non ad ornatum, ſed ad inciſionem Veneris femore notatæ.

MIrabile videtur, poſtquam aſſertum eſt, fortes illos tenere gladios, deſcribi eos modò enſem ſuper femur habentes. Quorſum enim duo gladij? Et tametſi duos gladios admittamus (nec enim vnus in hoſtem, & ſponſæ tuitionem intendi ſimul, & femori hærere poſſe videtur) at qua poterit manu verſari? vna enim dumtaxat dextra gladio apta eſt. Verùm hic mira latet rerum concinnitas, quam è verbis eruere nitamur. Et primùm impensè animaduertendum eſt, enſem in femore pictum, non appenſum geſtari, vagina conditum, quemadmodum

modum fieri conſpicimus, cùm non pugnatur, ſed exemptum manu teneri, ac admoueri ad femur cædendum, hoc enim innuit enſis ſuper femur. Per hoc autem, quòd duos ſimul gladios ad cædẽdum verſant cuſtodes lectuli, ambidextri planè pinguntur, quales decet eſſe animæ educatores. Oportet quippe ea illos dexteritate pollere, qua olim habitatores Gabaa, qui (vt ait ſacer textus) erant ſeptingenti viri fortiſſimi, ita ſiniſtra, vt dextra præliantes: & ſic fundis lapides ad certum iacientes, vt capillum quoque poſſent percutere, & nequaquam in alteram partem ictus lapidis deferretur. Sic nimirum educatores animæ ambidextri, ita ad certum enſem vibrare debent, vt capillum cogitationis vnius interſecent, & in eo, abſque vllo errore, ab eo, quod ſpiritale eſt, quidquid eſt carnale recidant. Iam verò gladius hic femori admotus, arcanè ſignificat propriam laſciuorum motuum exectionem: vulgatum eſt quippe femore, Venerem (vt ſuperiùs annotauimus) indicari. Huius autem effrænes motus, ij, qui animam ceu Doctores illuminant, conſtantiſſimè debent excidere, ne mens illis motibus obcæcata (proprium enim illorum eſt mentem obtenebrare) & ſibi reproba, & alijs illuſtrandis, ac educandis reddatur inepta. Hoc autem planius fiet, ſi rationem, propter quam cuſtodes ſponſæ gladium femori intendant, expendamus, (aiunt enim Doctores) propter timores nocturnos. Profectò dæmones

ſenſum

ſenſum, ad mentem obnubilandam, motibus turpiſſimis commouentes, quod ſecreta ſuggeſtione, ac obreptione fit, nocturni timores appellantur, quia cæcitatem nocte ſignificatam inducunt. Tantumdem nimirùm ſignificamus, cum timores nocturnos, ac cum dæmones nocturnos dicimus. Porrò ſicut dæmones gloriam vanam ſuggerentes, quia in lucem homines impellunt, meridiani nuncupantur, ita qui turpitudinem obſcœnam ſuggerunt, quia in noctem, hoc eſt, cæcitatem mentis homines mergunt, nocturni dicuntur. Propter hos ergo prædicatores, ac educatores animarum iugi quadam ſectione debent femur incidere, ne, dum alijs prædicant, ipſi reprobi fiant, ſicut ſcriptum eſt: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Iucunda quidem fuit lectuli, cuſtodiæque deſcriptio; at quæ ſequitur ferculi Salomonis ſtructura, & elegantiſſima, & iucundiſsima eſt.

Fercu-

Ferculum fecit ſibi Rex Salomon.

Sponſus Salomon verus, ita ſponſam architectatus eſt, vt eam, ſuum ferculum, ſeu lecticam fecerit; qua vehitur ad amoris opera exercenda. Fecit autem illam lecticam ipſe, qui faber eſt, opus enim Rege dignum erat, nec alteri committendum.

VIdetur humaniſsimus ſponſus, qui figuratè hic Salomon appellatur, nihil interea aliud cogitare, quàm ſponſæ ornatum, & gloriam. In ſponſa equitat, in ea cubat, illa vehitur, quod ex allatis equi, lecti, ferculique metaphoris clarè perſpicitur. Cuius certè rei Doctores non ignari, velut hieroglyphicis notis ſponſæ dignitatem, quam ſub lecti ſimilitudine commendarant, ſub ferculi ſymbolo laudare pergunt. Ferculum verò hoc loco, lecticam, vel geſtatoriam ſellam, qua nobiles paſsim vehi ſolent, oportet intelligere. Quæ ſatis accommodatè Regi noſtro tribuitur. Sicut enim geſtatoriæ ſellæ, vel lecticæ, quibus principes geſtantur, ſerico obtectæ, auratis fibulis, clauisque ſplendentes, dolatis lignis in columnarum effigiem fabrefactis, argentatisque conſtructæ, mediam ſedem bombycino obductam, vbi, qui vehitur, conquieſcit, in quam gradu ferè vno vel etiam duplici, cōſcenditur, habentes, ad Regiæ maie-

ſtatis

ſtatis apparatum ſunt opportuniſſimæ; ita & animæ ſponſo coniugali fœdere ſociatæ, quibus pulchrè quadrat arcana ſtructuræ ferculi ſignificatio, (quemadmodum de ſponſa mox liquebit) ſi virtutum ſpectetur concinnitas & ſtructura, ad ſpõſi regium apparatum, quo ille libentiſſimè vtitur, maximè pertinere videntur. Nunc verò, quod ex verbis elici debet, minimè alienum erit. Sponſa nimirum ferculum appellatur, à ferendo tranſlatum nomen ſortita. Geſtat enim ſponſum, quem mente concepit, & huc, atque illuc vehit, quãdo ex eius imperio diſtinctas obit functiones, & ad varia diuinæ charitatis opera procedit, ad quæ cum ſponſus ipſe arcana illa ſponſæ lectica vectus procedat, ſponſam ad opus permouens, quin & ipſa opera exequens, facilè perſpicitur, quàm eleganter ſponſæ congruat ferculi appellatio. Poteſt & ad rem hanc accommodatiùs ferculum hic intelligi, quod Hiſpanis cuſtodia, Italis tabernaculum eſt, quo in ſupplicationibus Eucharistia geſtatur, quod expolito opere, columnis quatuor, argento, vel auro ductis, mediaq; velut ſede, vbi ſponſus ipſe ſub Euchariſtico pane latens reponitur, ac fertur, & aſcenſu, qui eſt ea pars tota, qua columnæ nituntur, quam vulgò pedem, rectiùs baſim appellamus, conſtare ſolet, cuius deſcriptio quàm concinnè ſponſæ conſentiat, ex dicendis mox patebit. Opus autem eſt huius ferculi figuram, & ſtructuram memoria retinere, non materiam, quæ in Salomonis

Digitized by Google

lomonis noſtri ſymbolico ferculo varia eſt, & magis arcana, quam quæ vulgò cernitur in ſacrarijs. Quòd autem Rex ipſe Salomon ferculum feciſſe aſſeratur, nouum hominibus accidere certum eſt. Nec enim Reges fabrilem artem exercent Regia maieſtate indignam, ob materiæ, ac inſtrumentorum humilitatem. Picturæ interdum deditos Reges conſpicimus, & alias id genus artes non vſqueadeò illiberales exercere animi gratia, videmus. Sed dolabra, ſcalprum, & tabularum commiſſio, ac læuigatio, non videntur Regias decere manus. At fabrile opus internum, ſiue materiem (quæ virtus eſt) contemplemur, ſiue inſtrumenta, quibus opus conſtruitur, quæ ſponſi humana natura, & ſacramenta, & id genus alia ſunt, expendamus, & animi celſitudinem, & ſapientiam, & manus Regis immortalis decet; vt meritò dicatur ipſemet feciſſe ferculum, non commiſiſſe faciendum. Quod ipſe alta mente cogitaſſe videtur, quando & faber, & filius fabri eſſe, dum inter mortales ageret, dignatus eſt. Iam autem ferculi ſtructuram contemplemur, atque materiam.

De

De lignis Libani.

Structura ferculi, ſeu lecticæ, ex virtutibus cedro ſimilibus, in monte Libano excelſo, qui Chriſtus ipſe eſt, creſcentibus, effecta eſt.

CEdri ſunt Libani ligna, quæ ex eo monte cædebantur olim, ad omne opus, ob firmitatem, odorem, proceritatem, & incorruptionem laudatiſsima. Quibus proinde virtutum firmitas, qua domus animæ fulcitur, odor Chriſti, quem exhalant, altitudo, qua mundo eminent, incorruptio, qua vitiorum contagia exſpuunt, ſatis germanè notantur. Hæc ſunt ligna, quæ Regis manus, & ſapientiam decent, ſi decor, & honeſtas eorum expendatur; multoq; magis Rege digna apparebunt, ſi illorum inſpiciatur origo. Naſcuntur quippe ex Libano, monte excelſo ſelectarum arborum feraciſsimo, qui typus ſponſi eſt, ex quo omnis vera, ſynceraq; virtus ducit originem, ob quam virtus ipſa nobilior fit, quàm ob internam ſuam honeſtatem. Animaduertendum eſt hoc loco, ſub ſymbolo lignorum Libani, cœtum virtutum omnium vniuerſim adumbratum eſſe. Nunc verò, ex parata virtutum ſylua è Libano cæſa, potiora quædam ſeliguntur ad opus, quæ ad diſcrimen innuendum, diſtincta argenti, & auri tranſlatione ſignificantur. Propterea Doctores addunt.

Colum-

Digitized by Google

Columnas eius fecit argenteas.

Quatuor columnas argẽteas in hoc ferculo ſponſus erexit, hoc eſt, quatuor Cardinales virtutes, argento dignitate ſimiles, ſecundam poſt aurum dignitatem habentes.

Concipienda nobis hic eſt ferculi ſtructura, quæ lignis Libani, quatuor columnis argenteis, reclinatorio aureo, aſcenſuque, ſeu ſcala purpurea conſtat. De lignis Libani proximè dictum eſt; nunc verò columnarum elegantia perpendi debet. Porrò ſeu lecticæ, ſeu ferculi, quo geſtatur Euchariſtia figuram deſcribamus, quatuor ligna expolita, quibus quatuor latera finiuntur, quatuorque exiſtunt anguli, ſurriguntur, quæ in ferculo peruia ſunt, quatuor in lateribus portas efficientia, ne quid oculis obſtare poſſit. Petita hinc tranſlatione, in hoc arcano ſponſæ ferculo, quatuor ſponſus columnas argenteas erexit; mirificeque cælauit, hoc eſt, quatuor Cardinales virtutes, quibus & rectitudo, & læuor columnarum, & argenti ſplendor, ac inter metalla dignitas conuenit quàm aptiſſimè. Profectò ſicut argentum ſecundam, auroque proximam in metallis ſortitur nobilitatem; ſic Cardinales virtutes, cum cæteris moralibus, velut inferioribus, Theologicisque, vt ſupremis, præſertimque

præſertimque cum charitatis auro collatæ, medium ac proinde proximum auro locum ſortiri cernuntur. Quæ ſanè nobilitas, etſi quatuor his virtutibus acquiſitis apprimè conueniat, conuenit tamen potiſſimùm alijs quatuor, quæ licet eiſdem nuncupentur nominibus, ſunt tamen infuſæ, à diuinæ gratiæ comitatu nunquam recedentes, quibus & rectitudo columnarum, & argenti candor germanior eſt. Cæteræ ferculi partes ex cedris Libani extructæ ſunt: columnas, vt nobiliores, decuit eſſe argenteas; ſubſellium autem inter columnas fabrefactum quale ſit audiamus.

Reclinatorium aureum.

Sella ferculi aurea eſt, in qua ſponſus ſedet, quæ eſt diuina charitas, ſponſum ceu gremio excipiens, & amplectens.

SVbſellium illud, in quo ſedet, qui vehitur ferculo, reclinatorium hic appellatur, quod aureum aſſeritur eſſe. Aureo verò ſubſellio charitas exprimitur. Conſtat enim aurum Regiæ maieſtatis præferre ſymbolum. Charitas autem regina virtutum eſt. Subſellio verò, qui locus quietis eſt, ipſiuſmet charitatis gremium rectè intelligitur, quo excipitur Regia ſponſi maieſtas, vt vehatur ſimul & quieſcat. Profectò, etſi columnæ ferculi eſſent ar-

Digitized by Google

genteæ, inter eas ſponſus minimè conquieſceret, niſi reclinatorium, ſubſelliumve eſſet aureum, quæ propria Regis ſedes eſt. Porrò tametſi virtutes morales, quarum principes Cardinales appellantur, naturali ſua honeſtate ſponſo placeant, ille tamen diuinus in animam illapſus, quo in ſuam quaſi ſedem ſponſus penetrat, neutiquam fieret, niſi charitatis reclinatorium intus eſſet, in quo ille conquieſceret. Hunc verò thronum planè Regium, in quo excelſa ſponſi maieſtas ſedèt, qua ratione ille ſibi compararit, modò patebit.

Aſcenſum purpureum.

In hoc ferculum, quæ ſponſa ſua eſt, per paſſionis, ac liuoris ſcalam conſcenſu difficilem ſponſus aſcendit, ac proinde per purpureum aſcenſum, ſine quo tamen aſcendere potuerat.

POtuiſſet ſponſus ſapientiſſimus ferculum hoc ſibi ſine ſanguinis effuſione conſtruere, quis enim hoc ignorat? Verùm charitatis ſuæ diuitias non ita manifeſtaſſet, ſi abſq. cruore id præſtitiſſet. Tunc ergo aſcenſum in ſponſam exſtruxit, quando per cruciatus, ac mortem acerbiſſimam, tãquam per quoſdam ſcalæ purpuratæ conſcenſu difficilis gradus, hanc in

Digitized by Google

anima ſedem nouo iure quæſiuit. Etenim aſcenſus ipſe præ ſe fert laborem, non ita inceſſus per planitiem; ſi autem labor cum ſanguinis profuſione toleratur, pulchra tranſlatione, aſcenſus purpureus intelligitur.

Totius deſcriptæ ferculi ſtructuræ, imago quædam fuit tabernaculi fœderis apparatus, quem Moyſi præſcripſit Deus. Sic enim, pro ferculo, ex Hebræo papilionem quidam vertūt. Papilio verò tentorium eſt, quale fuit tabernaculum, quod conniuente Deo tendebatur in deſerto. Hoc verò tabernaculum lignis Libani imputribilibus inſtar periſtylij defixis parabatur, vbi caſtra conſiſtebant. Intra tabernaculum verò quatuor erant columnæ, quarum erant baſes argenteæ. Ex his velum pendebat, quo Sanctum diſcriminabatur à Sanctoſanctorum, quod aſcenſus dicitur, quia per columnas ſurſum tendebatur. Reclinatorium Dei, in quo ſedebat, & reddebat oracula, erat propitiatorium, hoc eſt, tabula illa ex auro puriſſimo ducta, qua teſtamenti arca tegebatur, è cuius lateribus duo Cherubim exurgebant, alis vltrò citròque porrectis, ita vt ſpeciem quandam ſubſellij exhiberent, in quo Deus ſedens, in tabula aurea velut pedes reponebat. Ex quo patere poteſt, quod eſt vltimum, ac ſupremum ferculi noſtri ornamentum. Cum dicitur:

Media charitate conſtrauit.

Media, ſeu medium ferculi locum, quod eſt reclinatorium, ſeipſo, qui charitas eſt, ibi ſedente exornauit.

PRiuſquam ferculum, lecticamve princeps quiſpiam conſcendat, apparata omnia, & ornata eſſe decet, ac tunc princeps aſcendit, qui eſt potiſsimus ferculi ornatus. Quamobrem ſic accipienda ſunt, quæ dicuntur. Media charitate conſtrauit, hoc eſt, interiora ferculi, vel medium locum ferculi, reclinatorium nempe, charitate conſtrauit, hoc eſt, ſeipſo, qui charitas eſt, exornauit, quando in eo conſedit. Quod quàm ſit rationi, & diuinæ harmoniæ conſentaneum, vel ex eo patere poteſt (quod, etſi de Eccleſia Ioannes enunciarit, de anima tamen iuſta concinnè ſatis intelligitur.) Vidi Hieruſalem nouam deſcendentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Sponſus quippe nobiliſsimum, ac ſupremum ſponſæ ornamentum eſt. Quia verò hunc elegantiſsimum ornatum celari nefas eſt, debet enim vt caput corpori eminere, (caput enim mulieris vir) ideo ad æmulationem in alijs ſponſi ſtudioſis acuendam, ferculum ſine operculo depingitur. Hanc nimirum habent emphaſin verba ſequentia.

Digitized by Google

Propter filias Hieruſalem.

Sedit ibi conſpicuus ſine operculo, propter animas ſponſam æmulantes Eccleſiæ filias, vt ibi conſpectus, ad ſimilem dignitatem illas incitare poſſit.

ANimæ ſponſæ perfectionem æmulantes, cum animaduertunt ei ſponſum præſentiſsimum eſſe, illique velut caput corpori præſidere, diuiniſque motibus eam ciere, illius ſtudium, ac nauitatem curant imitari; ac propterea in hoc arcano ferculo, ſine operculo columnis innixo pingitur, vt cerni poſsit. Sedet ergo conſpicuus in ſponſæ reclinatorio, propter æmulantes animas, quæ ſunt Eccleſiæ filiæ. Quod cum Doctores cæleſti lumine perfuſi rectè norint, ad ferculum, Regemque ſedentem, per vrbem Eccleſiæ vectum contuendum filias exhortantur.

Egredi-

Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua.

Ocyus ex ſenſuum clauſtro exite, & illuſtriorem viſum nactæ filiæ Eccleſiæ contemplationi vacantes, cernite ſponſum Salomonem verum, coronatum regio diademate charitatis ſponſæ, quæ mater etiam ipſius eſt.

DOctorum munus eſt, cum animam quampiam velis remiſque nauigantem conſpexerint, alias non ita ſtrenuas, hoc propoſito paradigmate, ad vlteriorem nauitatem incendere. Quapropter, perſpecto hoc efficaciſſimo ſponſæ exemplo, cæteras hortantur in hunc modum. Egredimini, hoc eſt, ex carcere ſenſus, quo mens obcæcatur, Exite filiæ Sion, hoc eſt, animæ contemplationis auidæ. Exire opus eſt ad ſublime hoc ſpectrum cernendum, quemadmodum ad publica ſpectacula, ex vicorum anguſtijs erumpentes in plateas, & latiores areas, homines certatim confluunt. Intuemini Salomonem Regem noſtrum æternæ pacis authorem, in gloria, & apparatu Regio ab ſponſa veſtum, ex qua, velut ex aperto ferculo, exhibet ſe conſpiciendum. Et licet

apparatus ferculi totus ſit pretioſiſſimus, non vos modò monemus, vt eueſtigio vniuerſa perluſtretis. Satis profectò æquum eſſet, vos hortari, vt illum contueremini, in lignis Libani, in columnis argenteis, in aſcenſu purpureo; ſed ad potiſſimum inter eos, quos à ſponſa recepit, vos hortamur ornatum. Videte, cernite illum in charitate, quod eſt diadema aureum, quo illum ſponſa cinxit, ac coronauit, quæ etiam mater ſua eſt. Porrò de Ioſeph pulchritudine, memoriæ proditum eſt elogium recordatione dignum. Aiunt enim propter inſignem eius venuſtatem ſæpè, identidemq́; ſpectandam, cum per vrbem incedebat, ſolitas fuiſſe Aegyptiorum filias, quæ ſemel, aut pluries illum incedentem intuitæ fuerant, tempus anteuertere, ac præcurrere, vt in loco, per quem ille tranſiturus erat, conſiſtentes, auidiſſimè illius pulchritudinem contemplarentur. Et ſic nonnulli benedictionem à Iacob illi impenſam, cùm dixit, (filius accreſcens Ioſeph, filius accreſcens, & decorus aſpectu, filiæ diſcurrerunt ſuper murum) interpretantur in hunc modum. Quia Ioſeph adeò fuit decorus aſpectu, Ægyptiorum filiæ diſcurrerunt per mœnia vrbis, vt identidem tranſeuntem ſpectarent. Si ergo æquum fuit Ægyptiorum filias, ad Ioſeph pulchritudinem ſpectandam, clauſtris tam ſæpè exire, quantò erit æquius, Eccleſiæ filias foras erumpere, ad contuendum ſponſum multò ſanè pulchriorem, charitate præſertim coronatum.

Expen-

Expendere oportet (tametſi virtutibus vniuerſis, ex amoris imperio, id etiam competat) vni tamen charitati, ex proprio ſuo ingenio, coronæ quadrare ſymbolum. Si enim materiam ſeu metallum coronæ regiæ cogitemus, aurum eſt, quo inſigniter charitas exprimitur. Si coronæ figuram exploremus, circulus quidam eſt, ſeu complexus capitis perfectus, circumdare autem, ſeu complecti caput, hoc eſt, Chriſtum, charitatis functio natiua eſt. Si locum, vbi corona locatur, ſpectemus, caput eſt princeps corporis pars; nulla autem virtus tam excelſa eſt, quàm ipſa charitas, ac proinde quacumq. libretur ratione, diademati noſtri Salomonis opportuniſſima videtur. Quòd verò ſponſa mater etiam ſponſi nuncupetur, ex ipſius ſponſi patet oraculo, Quicumq. fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. Nec mirum videri debet, Regem tantum humilis ſponſæ charitate coronari. Qui enim ex humanis parentibus genus ducere dignatus eſt, ac ex eis nomen accipere, vt glorioſum duceret, ſe Deum trium hominum, Abraham, Iſaac, & Iacob, nuncupari, cur diuina ſponſæ charitate non coronetur? Profectò Reges pluris genus, & cognomina, quàm diademata faciunt. Si ergo Rex Salomon noſter ab hominibus accepit & genus nouum, & nomen, cur non & coronam? Etenim ſiue quia charitas opportuna diademati eſt, ſiue quia humaniſſimus Rex,

pro-

propter nimiam charitatem ſuam, optat amore noſtro ambiri, & coronari, planum omninò eſt, ipſum eo diademate libenter redimitum incedere. Vt apertum eſt eo, quod ſequitur.

In die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

Intuemini illum feſtiuum, die, qua nuptias olim cœptas perficit, & intima cordis lætitia, propter diadema perfunditur. Nuptias init cum ſponſa, vt ille poteſtatem voluntatis ſponſæ, illa ipſius è contrario habeant, ſicut in externis nuptijs poteſtatem corporis coniuges ſibi mutuò tradunt. Hinc oritur lætitia cordis.

NEminem fugit, nuptiarum dies feſtiuos eſſe, ac voluptatis plenos. Vocant ergò diem nuptialem Doctores, totum id temporis, quo ſponſus ferculo deſcripto vehitur, & ſponſæ amore, vt perfecto complexu redimitur. Profectò iam pridem ſponſa in thala-

mum

mum fuerat admiſſa, ac proinde deſponſata; verùm familiare eſt ſacræ ſcripturæ, aſſerere, tunc aliquid fieri, cùm ornatur, atque perficitur. Sicut cœli lumina quarta die in primo Geneſeos capite dicuntur effecta, cùm tamen die prima cum ipſis orbibus, quorum partes ſunt, condiderit illa Deus. Dictus ergo eſt illa tunc facere, hoc eſt, ornare, ac perficere. In hunc ergo modum, dies deſponſationis appellatur tempus illud, quo ſpiritales nuptiæ nouis charitatis augmentis perficiuntur. Et quidem ſi deſponſationis rationem expendamus, comperiemus profectò potiore iure, diem perfectioris charitatis, in quo nunc agit ſponſa, deſponſationis diem appellari, quàm eum, quo primùm anima in gratiam admiſſa eſt. Hic quippè non eſt dies ſponſalium, vt iuxta vulgarem acceptionem à matrimonio ſecernuntur, ſed dies deſponſationis præſentis, & contractus ſpiritalis matrimonij. Patet enim ex huius contractus iure (vt naturali ac diuino proditum eſt oraculo) tam ſtricto nexu coniuges mutuo vinciri, vt quamdiu viuunt, vir poteſtatem corporis ſui non habeat, ſed eius vxor, pariterque è contrario. In hunc ergo modum, quando arctiſſimo charitatis nexu ſponſus animaque ligantur, quamdiu perſeuerat is nexus (qui ſola culpæ morte dirumpitur) ſponſa non habet

habet animæ ac voluntatis ſuæ poteſtatem, ſed ſponſus, qui matrimonij iure vtitur ea voluntate, per quam ſponſa illi debitum reddit. Si verò admiſſa culpa ſponſus repulſus fuerit, & in anima proinde quaſi mortuus, tunc poteſtatem eam vinculi coniugalis amittit, nec enim vtitur voluntate illa, quæ, contra ius, ad ſecundas nuptias auerſa tranſiuit. Perdurante igitur nexu, ſicut de ſponſa aſſertum eſt, ita ſane mutuo de ſponſo aſſerendum. Eum nimirum animæ voluntatiſq; ſuæ poteſtatem nõ habere, propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, hoc eſt, adeò impotenter amare, vt omnino ſeruet iura matrimonij (ex quo ſe totum ſponſæ tradidit) & voluntatem ſponſæ compleat. Si enim voluntatem timentium ſe facit, vt pſaltes regius cecinit, quantò magis voluntatem amantium? Huius certè fœderis coniugalis plura ſunt illuſtria exempla. Illud verò eſt longè illuſtriſsimum, quod inter Deum & Moſen ſcriptura commendauit, poſtquam fœdus matrimonij percuſſerunt. Cùm enim rebellis ille populus Hebræorum vitulum conflaſſet, & illum Deus delere vellet, quaſi qui voluntatis propriæ iure careret, petijt à Moſe, cum quo ſpiritale matrimonium inierat, vt pateretur, ipſum tunc, vt ità dicamus, ſui iuris eſſe, ſic enim effatus eſt, Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos. Moſes autem, quaſi iuri ſuo non cedens, cum noſſet, ſe non annuente non eſſe delendos, renuit,

nuit, & adiecit tandem: Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo; quem ſcripſiſti; quaſi diceret; aut diſſoluatur matrimonium deleto contractus chirographo, aut redde debitum coniugij, quod eſt inter nos; ex quò ego tuæ voluntatis poteſtatem habeo, vt fiat, quod mihi placet. Placet autem populum non deleri. Quamobrem Deus nolens contractum ſoluere, reſpondit. Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo, tu autem vade, & duc populum iſtum quò locutus ſum tibi. Angelus meus præcedet te. Ego autem in die vltionis viſitabo. Ac ſi planiùs eloqueretur. Non deletur ſcriptura contractus coniugalis, niſi quis peccarit. Tu autem, cùm non peccaris, manes in fide coniugij. Vtere ergò iure tuo. Vade, & duc populum. Et quia ex iure matrimonij omnia mea, tua bona effecta ſunt. Vtere miniſterio angelico, & Angeli mei ducatum ſequere. Quia verò tu non vis peccatorum impunitatem, protelabo vindictam, vsq; ad iudicij diem, quando tibi placet, eos puniri. Ex ijs patere poteſt, deſponſationis diem, multò propriùs nuncupari diem adultæ, quam teneræ ac incipientis charitatis. Nec enim infans charitas diuinæ ſponſi voluntati tam exactè conſentit, quàm abſoluta huius contractus arcani perfectio expoſcit. In hoc deſponſationis die, charitate ſponſæ procera contractæ, ſponſus nouum ius ſuæ voluntatis ſponſæ tradit, quo maximè ſuam erga illam charitatem propalat,

&

Digitized by Google

&c commendat. Hic verò deſponſationis dies magna cum energia dies lætitiæ cordis nuncupatur, ad ſignificandam intimam, cumulatiſsimamque lætitiam, non extrinſecùs hærentem, ſed in imo corde plantatam; qualem mundus expertus non eſt, cuius gaudia cuti dumtaxat hærent, ac citò euaneſcunt. Poſtquàm Doctorum ſponſæ progreſſionem admirantium chorus in ſcenam à ſpiritu Sancto introductus eſt, ſponſus ſiluit, & laude à Doctoribus ſponſæ impenſa mirificè delectatus eſt. Quamobrem vbi Doctores loqui ceſſarunt, feſtinus ipſe ingreditur, & ex vera, quam probat, ſponſæ laude, ipſius pulchritudinem eximiam eſſe conuincit.

CA-

Digitized by Google

CAPVT QVARTVM.

SPONSVS.

Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, Oculi tui columbarum.

REctè aiunt Doctores (ſponſus ait) cum varia ſimilitudine tuam eximiam venuſtatem, o ſponſa, depingunt. Adeò nimirùm exacta tua eſt pulchritudo, quæ interna virtutum concinnitate, & externa moderatione in actionibus conflatur, vt me etiam pulchritudinis conditorem, & amore ſauciauerit, & ad laudem quoque permouerit. Agit hoc in loco ſponſus anthropopathos, quemadmodum qui quampiam egregiæ formæ fœminam ardentiſsimè amat, ſolet crebò rerum cæterarum velut oblitus, faciem illius auidiſsimè ſpectare, ac contemplari. Vbi verò attonitus pulchritudinem aliquanto tempore contemplatus eſt, velut impotenter amans, ſic enunciare ſolet, quàm pulchra, quàm venuſta es, & id genus alia decoris encomia ſolet efferre. Hic verò, quod ad explanationem attinet, repetere minimè neceſſarium eſt, cùm verba hæc ſub finem primi capitis expoſita fuerint. Expedit autem animaduertere, repetitam hic pulchritudinem multo iam eſſe auctiorem, ſynceriores ac gratiores columbarum oculos. Noſſe etiam operæpretium eſt, ſponſum modo ſponſæ laudes auſpicari velle accuratiùs,

quàm

Digitized by Google

quàm antè, & ab oculis exordiri. Qui tantæ venuſtatis in externa pulchritudine dignoſcuntur eſſe, vt faciem aliàs deformem illi dumtaxat inſigniter honeſtent. Quod & interdum in ea, quàm philoſophi appellant intentionem, quæ oculo ceu ſymbolo notatur, ſolet accidere; quæ ſi recta & ſimplex, velut ingenio columbæ affecta fuerit, totum hominem aliàs deformem in nonnullis actibus exercendis plerumq. ſolet honeſtare. Verùm, quod poſt oculos columbarum attexitur, ad inquirendum acuit intellectum: Sic enim ſponſus ait.

Abſque eo, quod intrinſecùs latet.

Syneeritatis, rectæq; intentionis columbarum oculis notatæ index quidam ſe prodit, & hic laude dignus eſt præter virtutem omnigenam in anima tua, o ſponſa, latentem, quæ ineffabilis eſt.

QVibuſdam virtutibus familiare eſt, ſeipſas prodere, qualem eſſe ſynceritatem quotidiana docet experientia. Nec enim animi ſimplicitate columbæ præditi animaduertunt, ſe quippiam honeſtum habere, quod propter gloriam vanam celandum ſit. Sed ſoli Deo placere ſtudentes, nec quid alij ſuſpicentur curant, neq. cogitant. Quod ſapientiſsimè à Deo fit, vt virtus alijs cedat in exemplum, ipſaq. ſit à vanitate prorſus immunis. Aliarum virtutum ingenium magis ad interna

vergit,

vergit, minus ſe prodit. Cum ergò ſynceritatis columbarum oculis notatæ ſponſus meminiſſet, rectè ſubiunxit, Absq; eo, quod intrinſecus latet; quaſi maiora innuens bona, latère, quàm quæ à diſerto quoquam poſſint enunciari. Profectò nemini dubium eſt, ea, quæ in anima ſponſæ latent eſſe multò maiora, ac nobiliora, quàm quæ cernūtur. Adhuc enim in ſimplicitate ipſa, quod cernitur exiguum eſt, ſi cum eo, quod latet, comparetur. Eſt ſane quod latet, ineffabile, quod Septuaginta Interpretes ſatis apertè commonſtrant, dum vertunt extra ſilentium. Alij transferunt cum emphaſi, præter id, quod in te reticetur, quaſi dicerent, quod neceſſariò reticetur, cum id effari ſit impoſſibile.

Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt de monte Galaad.

Cogitationes tuæ (o ſponſa) perſimiles capillis à capite ortis, imitantur capras è montis Galaad decliuio, ad verticem propter pabula ſalutarium herbarum conſcendentes. Cogitas enim frequenter, quomodo, quæ antè, recens genita ad pedes meos, vt altera Magdalena conſtitiſti, per me ceu montem excelſum, cordis aſcenſionibus, & meritis poſſis aſcendere, & ſalutaria ſacramentorum medicamenta ex me orta velut ſalutares è monte plantas carpere valeas.

CApillis è capite naſcentibus, cogitationes, quæ in capite, vbi ſenſus viget, conflantur, indeq. prodire dicuntur, exprimi perquàm manifeſtum eſt. Vocanturque ſimiles capris, quæ de radicibus montis Galaad aſcendentes, excelſa iuga montis peruaſerunt. Capræ quidem animalia munda ſunt, & ardua loca paſtus gratia conſcendere ſolent. Galaad verò in Cananæorum finibus, mons eſt altus & conſpicuus à ſeptentrione in meridiem procurrens, qui Iſmaelitarum regionem à Cananæis dirimit. Ferax eſt arborum, plantarumq;, ex quibus reſinæ leguntur & fructus ad materiam medicam expetiti, qui proinde ſponſi natiuam gerit imaginem. Sanè concipiendum eſt, eos, qui ad gratiam recenter euocati ſunt, ad pe-

ad pedes Chriſti, ceu montis cuiuſdam excelſi, radices, decliuiumue ſiſti; Sic enim Magdalena recẽs ad gratiam traducta, ſpiritus diuini monitu, ad ſponſi pedes collocata eſt. Cum verò in charitate progreſſus iuſti faciunt, quia ſe ad menſuram & celſitudinem Chriſti erigunt, & meritorum aſcenſibus attollunt, à decliuio, ad verticem montis aſcẽdere elegantiſſimè dicuntur. Sic ergò loqui ſponſus putandus eſt. Cogitationes tuæ affectibus permiſtæ (o ſponſa) id agũt, quod caprarũ greges montẽ Galaad fertilem conſcendentes efficere ſolent. Quemadmodũ enim illi è montis decliuio ſe librant in altiora, vt mõtis pabula ſalubria carpãt, & pingueſcant; ita planè, ex humili loco, in quo antè, quaſi altera Magdalena, iuxtà meos pedes conſtitiſti, ad montis excelſi & pinguis altitudinẽ conſcendis, cùm ad meam menſuram, & celſitudinẽ, aſcẽſionibus cordis, te conaris erigere, & ex me orta ſacramentorum medicamenta, velut herbas è mõte ſaluberrimas medicæ materiæ expetitas auidè præcerpis. Hæc prima loci eſt interpretatio, ſatis (vt patet) opportuna. Secundam verò expoſitionẽ vt afferamus, etſi præter morem hoc fiat, duos tamen grauiſſimos authores Gregorium Nyſſenũ, & Rupertum Abbatem Tuitienſem allegare nõ pigebit, qui hunc textum de auſpice noſtro Helia, eiuſq. comitibus, ſeu diſcipulis interpretantur. Verba Greg. ſunt hæc. Fortaſſis & Helias aliquid nobis, ad hanc caprarum conſiderationẽ confert,

Digitized by Google

qui longo tempore verſatus in monte Galaad, inſignia vitæ continentis exempla præbuit, forma ſquallidus, capillis hirſutus, pro veſte molli, pelle capræ tectus. Itaque omnes, quotquot ad exemplum vatis illius vitam ſuam inſtituunt, ornamentum Eccleſiæ fiunt, gregatim (qui philoſophandi mos, hoc tempore in vſu eſſe cœpit) virtutem in conuerſatione mutua colentes. Ruperti autem hæc ſunt verba. Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt de monte Galaad. Nimirùm quãdo Iezabel interficiebat prophetas Domini, tunc apparuerunt de monte Galaad, ideſt, de ciuitate eiuſdem nominis Galaad. Sic enim ſcriptum eſt. Et dixit Helias Thesbites, de habitatoribus Galaad ad Achab, Viuit Dominus &c. Et poſt pauca ſubdit Rup. Hæc dixit, & hæc fecit ille primus author, & inſtitutor eorum, qui dicti ſunt filij Prophetarũ, quos fuiſſe monachos in veteri teſtamento, conſentit authoritas patrum venerabilium. Vbi (quod perfunctoriè dicimus) Gregorius Nyſſenus ſentit Heliam fuiſſe exemplũ monachorum virtutem gregatim colentiũ, ſeu vitam cõmunem ſimul ducentium, quam vitæ rationẽ tunc ait cœpiſſe. Rupertus autem ſine vllis ambagibus, luculenter ait, in veteri teſtamento ex patrum venerabilium ſententia, fuiſſe monachos, quorum authorẽ dicit Heliam. Hoc eſto parergon. Nunc verò ad ſecundam explanationẽ, ex horum patrũ verbis elicitã deſcendamus. Quẽadmodum enim illi cenſuerũt, comas Eccleſiæ ſymbo-

ſymbolicè eſſe viros illos, qui vitæ auſteræ normam ab Helia inſtitutam imitantur, pellibus caprinis ſuccincti, hoc eſt, rudibus ex ferarum ſetis, vel alijs ſimilibus veſtibus induti; vt eos capras, eleganti tranſlatione, poſſimus appellare, ſicut in comœdijs hiſtriones regia veſte ornatos, paſtoriſue lacerna obtectos, reges paſtoreſue nũcupamus: Sic nos comas ſpõſæ, cogitationes auſterioris vitæ agendæ ad æmulationẽ Protoparentis noſtri Heliæ cõceptas, interpretamur, quibus cùm ſponſa vacat, quaſi aſperis caprarũ pilis ſemetipsã induit, vt ſponſi amore ac inſpiratione incẽſa dicere valeat, ꝑpter verba labiorũ tuorũ ego cuſtodiui vias duras. Verba enim labiorũ ſponſi intùs loquẽtis, & ad vitam auſterã, qualem ipſe inter mortales duxit, exhortãtis, frequẽter ſponſa percipit, & ex hoc duras vias iure carpere cogitat. Inquit ergò ſponſus, capilli tui, hoc eſt, cogitationes tuæ ſimiles, ſunt ſimulacra, vel imagines quædã, cœtuum Prophetarũ ſub Helia in Galaad degentium, quorũ tu auſteritatem cogitas æmulari. Recteq; & ſine metaphora dicit cogitationes ſponſæ eſſe illis viris ſimiles; ſunt enim ex vera philoſophia, naturales rerũ conceptarũ imagines. Quòd enim cœtus Prophetarũ, ſeu veteris teſtamenti monachorũ greges caprarũ appellentur, metaphora eſt; quòd verò cogitationes ſpõſæ illis ſimiles dicantur, proprietas eſt. Hæc de ſecunda interpretatione. Nunc ſponſum laudem dentium arcanè enunciantem audiamus.

Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro.

Meditatio tua, qua velut dentibus quibuſdam mea dogmata fruſtillatim concerpis, in ventriculum voluntatis meditatione ipſa excalfactæ traijcienda, & excoquenda, ſimilis eſt gregibus ouium, quæ tonſæ, quæ ablutæ, quæ agminatim gradientes ſunt. Eſt tonſa, reſectis affectibus terrenis; eſt abluta lachrymis, mentiſq. puritate, ex ablutione hac nitens & candida: Eſt concinna & more gregum agminatim gradiens, cùm rationum ſerie, & quodam velut agmine in voluntatem impetum facit. Hæc meditatio de lachrymarum lauacro, amoris motu aſcendit tot gradibus, quot motus efficit in voluntate.

DEntium munditíes, & concinnitas, & candor, ad pulchritudinē eximiè conducūt, Mūdities, vt ſcabra materia eis nulla inhæreat; concinnitas, vt dētes æquè parui, velut ad lineā exacti videantur, nullus emineat, nullus extuberet; candor, vt diductis albicent labijs. Quæ profectò tria gregibus tonſarum de lauacro aſcendentium pulchrè ſignificantur. Candor enim ablutione fit, nitent enim pecudum corpora, lana eluta, ſordibuſque deterſis. Concinnitas ouium, gregatim ex fluuio aſcendentium, agmine conferto exprimitur. Munditíes tonſura, qua ſordida vellera exſecantur,

quaſi

Digitized by Google

quaſi ſcabrities dentium ſcalpro excideretur, idoneè notatur. Dentibus verò, quorum munus eſt, mutuo attritu, ſolidiores cibos mandere, ac conterere, meditationis notatur ingenium, cuius eſt conflictu quodam, & agmine rationum, non ſine labore conari, & ſponſi dogmata velut mutuo attritu concerpere, ac ità contrita, in voluntatis eis rationibus excalfactæ ventriculum traijcere percoquenda. Hic autem conatus & labor tunc animam vexat, cum contemplationis abeſt ſuauitas, in qua dentium attritu, rationumq. excogitatione minimè opus eſt; omnes enim, qui in contemplatione deguſtantur cibi, liquidi ſunt, nec cum labore mandi, ſed cum voluptate hauriri, ac deglutiri debent. Propter hoc, ſi meditatio contemplationi conferatur, aridus quidam, ac ligneus fructus, fructui recenti, ac ſucci pleno comparari videtur. Eſto tamen hoc verum habeat, nihilominùs ſi meditatio ſuis numeris abſoluatur, hoc eſt excìſis affectibus terrenis munda, rationum agmine ac concinnitate efficax, mentis lachrymis ablutæ puritate candida ſit, ſatis profectò eſt ſimilis gregibus ouium mundis, agminatimque gradientibus, & candidis. Quæ rectè dicitur de lauacro aſcendere. Lachrymarum quippè profuſio aſcenſum efficit, cum meditatio efficax eſt, ad voluntatem permouendam. Tunc nimirùm ad meditationis menſuram voluntas permota gradibus amoris aſcendit. Motus nempè vo-

Digitized by Google

luntatis igneus cum ſit ſuape natura, aſcenſus quidam eſt. Qui cùm ex meditatione fit, cùm non excedat illam, ſed ad eius eleuationem attollatur, ſimul efficitur, vt affectus in voluntate, & meditatio in intellectu æquè aſcendant, Ideò verò de lauacro aſcendunt, quia meditatio dictis moribus affecta nec areſcit, nec cœleſti rore deſtituitur; perſæpè enim efficacem meditationem vis lachrymarum, mira cùm voluptate, perfundit. Hinc exiſtit, vt quæ ſterilis ſuapte natura videbatur, & infœcunda, non conquieſcat, donec prolem pariat numeroſam ſicut Anna olim arida, quæ non eſt animo deiecta, ſed conata, donec ſterilis peperit plurimos. proptereà ſpiritus Sanctus adiunxit.

Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis.

Meditatio ſic affecta, non ouibus ſterilibus, nec vulgo fœcundis, ſed ijs, quæ gemellos pariunt, ſimilis eſt. Ex ea quippe naſcuntur duo amoris actus velut vterini fratres ab vna charitatis virtute, & ab vna voluntate producti, & ab vna primùm meditatione orignem ducentes.

MEditatio hæc, quæ ſuopte ingenio videbatur ſterilis, & effœta, quando ſuis numeris abſoluitur, mirum dictu eſt, quanta ſit prole fœcunda. Redditur quippè fœcunditate ſimilis ouibus gemellos fœtus edentibus, qua-

quarum greges adeo ſunt fœlices, vt ne vna quidem ex ingenti numero ſterilis reperiatur. Bini autem, ſeu gemelli fœtus, eodem ex vtero enati, duo ſunt amoris actus in Deum, & proximum, ab eadem charitatis virtute, & ab eadem vna exorti voluntate. Qui profectò appoſitè ſatis à meditatione originem ducere dicuntur, ex qua diuini amoris ignis enaſcitur, ſicut ſcriptum eſt, In meditatione mea exardeſcet ignis. Vbi cernimus mirabile quiddam, ab vna videlicet meditatione & elici aquam, & ignem, lachrymarum vim, & amoris flammam. Ipſe verò lachrymarum fluxus fit ignis paſtio, qua magis amor conualeſcit, quemadmodùm cernimus in fornacibus, vbi mulcetur ferrum, quæ quando inſperguntur aqua, ſcintillas emittunt, ignisq; maius excitatur incendium. Capillos, oculos, denteſq; commendauit, labia nunc, in quibus maxima ineſt pulchritudinis pars pergit commendare ſponſus, aiens.

Sicut

Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce.

Verba tua labijs figuratè notata (ô ſponſa) ſunt ſicut vittæ, ſeu faſcia concinea bis tincta; quales telas tabernaculi coccineas elegit Deus. Verba quippe tua ab amore in Deum, proximumq; flagrante, ceu duplici tinctura imbuto producta, patris naturam referunt, & duplici infectura rubent. Vnde fit, vt eloquium tuum dulce ſit; mihi enim amanti nulla verba elegantiora, & dulciora, quàm quæ ab amore trahunt originem.

COccum eſt granum ex arbuſcula Ilici ſimili, vel ex gramine rubeo naſcens, à Dioſcoride granum tinctorium appellatum. Hoc grano telæ inficiuntur, quo nihil aſpectui gratius. Quæ ſanè tinctura loco purpuræ ſubrogata eſt. Purpura quippe vera iam exoleuit. Obſeruare autem oportet, coccineas telas, quas Deus iuſſit olim ad tabernaculum fœderis apparari, non ſimplici dumtaxat, ſed duplici tinctura fuiſſe imbutas. Sic enim coccum bis tinctum in Exodo paſſim legimus. Quo arcanè notatur animi affectus duplici rubens infectura, hoc eſt, Dei, proximique amore, qui totus rubens, ac igneus eſt. Et quidem ſi coccum dibaphum, ſeu bis tinctum ſymbolicè contemplemur; perſpiciemus profectò, nec à Deo exigi, nec ad tabernaculum admitti potuiſſe, coc-

cum

cum,quod ſemel tantum, & non bis eſſet infe-ctum. Fieri nempe vllo pacto nequit, amorem alterum ab altero ſecernere, ſed duplex ille animam ſimul imbuit, duplici quaſi tinctura illam inficiens. Ex hac verò interna, dupliciq; infectura, verba prodeunt eodem imbuta colore; mirum enim eſſet, verba ab amore genita, patris non referre naturam. Affectus ergo ſponſæ bis amore tinctus, tanquam lanæ vellus muricem ebibens, hoc eſt, amorem toto pectore hauriens, per labia, quibus figuratè verba ſignificantur, ſe prodit;& ex hoc capite, vittæ coccineæ bis tinctæ labia fiunt quàm ſimillima. Inter amantes verò, nullus eſt ſermonis lepor, nulla vis eloquentiæ, quæ tam eximiam efficiat voluptatem, quàm vel inculta, & rudis quædam verborum enunciatio, ſi ex amore proficiſcitur, extra quem Rhetorum flores minimè amantibus placent. Et hanc emphaſim habent ea verba, (Et eloquium tuum dulce.) quaſi dicat ſponſus: Quia labia ſimilia ſunt vittæ coccineæ,ideo eloquium tuum (quum amoris opus illud ſit) mihi dulce videtur,ideo cum verba effers,mihi eloquens videris. Non eſt autem prætereunda hoc loco ordinis ratio. Commendarat ſponſus dentes, quibus meditatio adumbratur, moxq; ſermonis leporem, & eloquentiam purpureis labijs expreſſam annectit. Quia videlicet poſtquam quis accuratè meditatur dogmata cæleſtia, fit ad ſermonem cordate promendum aptus, (& quod maximè

optan-

Digitized by Google

optandum eſt) apud ſponſum eloquens. Nequis verò putaret eloquium hoc loco idem, ac facundiam, ſeu verborum copiam eſſe, vittis ſeu faſcijs ad ſtringendum comparatis labia conferuntur; quia ſcilicèt iuſtorum ſermo non debet effluere, ſed præcurrente meditatione labijs commiſſis coerceri. Quod ſanè myſterium Septuaginta Interpretes luculenter oſtẽdunt, cum, pro vitta, vertunt funiculum, qui ſignificat in ſcripturis ſacris menſuram. Fiunt ergò labia funiculo coccineo ſimilia, cùm parcè verba ceu ſub menſura promuntur, & ad charitatis relata finem, velut arcano cocco tincta enunciantur, eiuſdemq́; cocci vitta, hoc eſt charitatis menſura, ligantur, ne videlicet Deum, proximùmue, in quos charitas fertur, offendant. Quod verò de menſura ſermonis aſſertum eſt, ex ſequenti periodo fiet luculentius.

Sicut

Sicut fragmen mali punici, ita & genæ tuæ; abſq; eo quod intrinſecùs latet.

Genæ tuæ rubore perfuſæ, qui eſt index verecundiæ, ſunt ſicut fragmentum mali punici, quod, quacumq; ſpectetur, præfert ruborem. Hic autm index virtutis, etſi externus ſit; placet etiam, ſi expendatur ſine eo, quod intrinſecus latet, hoc eſt, diſtincte, ſeu diſcrete ab eo quod latet, & ex ſe verè pulchrum eſt. Hic autem pudor verba cohibet, & parcè loqui ſinit, ſicut in fragmine punici, cortex grana retinet, & ſæpit, ne ſpargantur, at excidant.

RVbor quidam ingenitus colore mali punici notatus, genas perfundens, fœminas inprimis honeſtare ſolet, cum viros alloquuntur, cùm quocumq. prætextu in lucem prodeunt. Fragmen autem mali punici, ad rem hanc ſatis accommodatè allatum eſt, hinc enim cortex, inde verò grana rubent, vt quacumque ſpectetur, verecundum ſignificet animum. Externus hic pudicitiæ, ac verecundiæ index maxime ſpōſo probatur, quamobrem ſic loqui exiſtimandus eſt. Genæ tuæ verecundia rubentes fragmini maligranati ſimillimæ, mihi eximiè placent, abſq. eo, quod latet intrinſecus.

Ac

Ac ſi planiùs diceret. Dubitari à quoquam poſſet, an rubor hic externus mihi placeret (norunt enim vniuerſi, externa me non mulceri pulchritudine) ego verò vt eum nodum ſoluam, reſpondeo, eum ruborem mihi eſſe gratiſſimum, præter id quod latet intrinſecus, cuius ille rubor index eſt. Ex hoc ipſo verecundiæ, quam notat, capite, & ex naturali conſtitutione ſua, fragmen mali punici, arcanam cum genis habet ſimilitudinem, ad ſermonis moderationem valdè accommodatam. Genas quippe natura effinxit, vt ſepta, vel clauſtra quædam, quibus aer continetur, quo intercepto per linguæ plectrum, palati, ac dẽtium adminiculum verba formantur. Pudor autem in genis elucens, præpedit, ac remoratur hæc organa, ita, vt (quod creberrimo conſtat experimento) qui erubeſcunt, vix verba promere valeant, & cùm tandem loquuntur, ea & pauca, & conciſa efferunt. Quod autem rubentes pudore genæ efficiunt, ſi verba intra os quaſi cohibita ſpectemus, id cortex in fragmine mali punici præſtat, dum grana ſibi hærentia retinet, ne loco excidant. Eſt enim cortex acinorum clauſtrum, ac retinaculum quoddam, non patiens grana diſpergi. Voluit ergo ſponſus ſponſæ ſilentium verecundiæ germanum, hoc velut emblemate punici mali exprimere, ac ſi hoc modo effaretur. Non modò rubes præ verecundia, vt punicum malum (ò ſponſa) verùm etiam ſilentium mirificè colis, fragmenq; imitaris, genarum ruben-

rubentium clauſtro verba continens, ſicut fragmen corticis ſepto grana retinet, ne fortè ſpargantur. Septuaginta quaſi alludentes ad hoc genarum officium, corticem mali punici, pro fragmine reddiderunt. Et quidem, ob hanc etiam ſignificationem, mala punica ex Aaronici ſacerdotis tunica, inter ipſa tintinnabula pendebant. Quò ſacerdos ediſceret, tempora ſibi diſcriminanda fuiſſe; ita vt tempus loquendi, certam quaſi ſedem, ac ſtationem ſortiretur; tempus etiam ſilendi, verbaq; genis continendi, ac futurum ſermonem meditandi; quod intermiſta tintinnabulis punica commonebāt. Hanc autem ſermonis cum ſilentio permiſtionem verſio noſtra innuit, quæ non integrum malogranatum, ſed fragmen habet, quod partim grana oſtendit, partimq; celat. Non enim ſilentij virtus omnem prorſus ſermonem interdicit, ſed interdum parcè loqui, interdum verò prorſus tacere monet. Confert mirificè ſilentij cultura, ad orationis profectum; experimento quippe quotidiano liquet, animas ſilentio deditas tantò cum ſpōſo familiarius loqui, quantò parciùs cum hominibus verba faciunt. Ex hoc autem commercio, quod habent cum Deo, noua cunctarum virtutum vi ſtabiliuntur, & inuicta Dei armantur fortitudine. Vnde aptè ſponſus addit.

Sicut

Digitized by Google

Sicut turris Dauid collum tuum; quæ
ædificata eſt cum propugnaculis.
mille clypei pendent ex
ea, omnis armatu-
ra fortium.

Orationis virtus collo ſimilis, quia ex capite per eam in animam permanat influxus & motus, effecta es ſimilis (o ſponſa) turri Dauid, quam ad hoſtes expugnandos extruxit, eſt enim ceu turris illa in Deum erecta, & contra hoſtes obfirmata, cuius propugnacula ſunt virtutes, quæ illam tuentur, & hoſti vulnus infligunt, vt conſtantia, & fortitudo: Clypei verò ſunt eæ virtutes, quæ hoſtis ictus ſine læſione tolerant, qualis eſt humilitas, & patientia. Denique in ea eſt vniuerſum armorum genus, quibus animi fortes redduntur.

TVrrim, ſeu arcem domumue excelſam turris hic nomine appellatam, e regione arcis Iebuſæorum in colle propinquo, quò gentem illam, arce ſua expugnata, deleret, à Dauid Rege fuiſſe olim conſtructam, ex ipſa Hieruſalem antiquæ deſcriptione accepimus. Hanc autem ſuis fuiſſe munitam propugnaculis, hoc eſt, ſtructuris, ex quibus lapidum, telorumuè iactu pugnaretur, & quæ præſidium eſſet, ad Iebuſæos debellandos, eſtimandum eſt; nam ex eo loco arcem Sion, totumq.

Mello

Mello pluribus inſignem collibus Rex cepit, conſtructoq. per montis extrema muro muniuit. Et ne quid ad firmiſsimi præſidij munimentum deſideraretur, varijs armorum generibus Rex eam arcem inſtruxit, vnde ex ea clypeos, aliaq; idgenus appendit arma, vt terror hoſtibus incuteretur. Hæc eſt perelegans quædam orationis effigies. Patet enim ijs, qui eam virtutem colunt, eam eſſe firmiſsimum ad omnia prælia præſidium, vniuerſo armorum genere refertum. Oratio, cuius eſt ingenium ad Deum hians, & erectum, qua velut arteria, ſeu gutture ſponſi capitis noſtri & ſpiritus, & influxus, & motus ad animam perlabitur, ac permeat, collo pulchrè ſignificatur, cuius, in pulchro corpore, laus potiſsima eſt, vt ſit erectum, & ſeruata proportione longum. Propterea turri aſſeritur ſimilis. Eſt autem expendendum, turrim hanc, non cuiuſcumq; Regis, ſed Dauid hominis bellicoſi ædificiũ eſſe. Non enim orationis turrim iſtam ſymbolicã alius, quã verus Dauid noſter exædificare potuit, qui, vt pote belli conſultiſsimus, eã propugnaculis ſepſit, clypeiſq; muniuit. Quæ ſunt tanquàm duæ claſſes, ad quas omnis pertinet armatura. Propugnacula Hebraicè Thalphiot (quam vocem Septuaginta interpretes retinuerunt) ædificia ſunt ad pugnandum comparata, qualia paſsim muris vrbiũ eminere cernimus, ex quibus, qui vrbem tuentur, tela eiaculari, hoſteſq; muris cõſcendere ſatagẽtes arcere, ac ſauciare

Digitized by Google

ſolent. Quamobrem ſub propugnaculorum imagine, arma necem inferentia hoſti vniuerſim intelligimus. Clypei verò, ad excipiendos ſine vulnere ictus, non ad lædendum comparantur. Quapropter, ſub eorum ſymbolo, arma defenſioni dumtaxat opportuna, vniuerſim accipimus. Arcanam nunc ex his eruere ſignificationem oportebit. Domus igitur excelſa Dauidis noſtri opere conſtructa, ad ſpiritales Iebuſæos expugnandos, Orationis eſt virtus, collo notata, turriq; (vt patet ex dictis) propriè collata. Hæc eſt propugnaculis ſepta, ijs nempè virtutibus, quæ, dum mentis erectionem tuentur, & alunt, dæmonem inſidiantem velut excelſo è loco repellunt, & ſauciant; quod eſt proprium earum virtutum, quæ audaciam, & impetum præ ſe ferunt, qualis eſt fortitudo, conſtantia, & eius generis aliæ, quæ animam orationi vacantem & ab hoſte tuentur, & vulnera inferre faciunt. Sunt autem virtutes aliæ, quæ impetum non faciunt, ſed ad infligenda hoſti vulnera natæ videntur, qualis eſt humilitas, & patientia, & his elegantiſſimè quadrat clypeorum ſimilitudo. His igitur perpenſis, ſponſus ſic effatur. Sicut turris Dauid bellatoris, ad hoſtes expugnandos extructa; ità & orationis virtus, qua præcellis (o ſponſa) colli erecti, longiq; ſymbolo notata, per quam è capite tuo, ex me (inquam) ſponſo tuo, & ſpiritum, & influxum, & motum, velut per arteriam quandam, collumùe

attra-

Digitized by Google

attrahis. Hæc quippe oratio ſic affecta, perſimilis eſt turri Dauid bellicoſi: ego enim militiæ princeps eam excelſam, ad pugnandum opportunam extruxi. Virtutibus, quæ dum eam tuentur, dæmoni vulnus infligunt, illam velut propugnaculis ſepſi. Alijsq; prætereà virtutibus, non tam ad lædendum, quàm ad tolerandum, & quaſi contegendum idoneis, tanquàm clypeis exornaui. Et quia ſingula percenſere nimis eſſet operoſum, omni armatura fortium, hoc eſt, quæ animos reddit fortes, communiui.

Etſi verò hæc expoſitio idonea ſit, altera non minus concinna ſubit animum, quæ collum hoc loco, charitatem potiùs, quàm virtutem aliam quampiam intelligit. Qui profectò intellectus, quàm ſit aptus, ex ipſa colli deſcriptione, turriſq; ſimilitudine clarè perſpicitur. Sanè collum excelſum eſt, caput ſuſtinet, eiuſq; cum corpore vinculum quoddam eſt, habet arteriam, qua ſpiritus admittitur & influit, habet fauces, quibus epulæ traijciuntur, innititur humeris. Hæc eſt pulchra quædam charitatis effigies. Si colli celſitudinem, erectionemq. contemplemur, charitas omnium virtutum celſiſſima, & in Deum erectiſſima eſt. Si collum, quà geſtat caput, corporiq. cōnectit, inſpiciamus, exploratum eſt in diuina Theologia, charitatis munus eſſe, caput animæ Chriſtum ſuſtinere, animæq. vincire, adeò vt cæterarum virtutum nexibus, niſi vnius vinculo

charitatis, animæ non alligetur. Si colli arteriam, qua ſpiritus perlabitur, expendamus, charitas, cùm totis flagret viſceribus, ad calorem internum (quamdiù differtur ſponſi conſpectus) temperandum, ſpiritum haurit & attrahit, quemadmodum, cum febri quis æſtuat, ventum, ad internum calorem moderandum, exſorbet. Si fauces conſideremus, charitas ſemper èſurit, oblatosq; à ſponſo cibos, ſeu molles, ſeu ſolidiores auidè abligurit, nullum enim laboris genus detrectat, ſed velut ignis vehemens iniecta ligna conſumit. Si colli poſitum humeris innitentem contueamur, facilè liquebit quàm appoſitè quadret charitati. Enimuerò humeris ad onera portanda vtimur, quod in ſacra pagina paſsim offendimns. Hoc autem fundamento fortem charitatem niti oportuit, quæ onerum geſtatione, laborumq; perpeſsione, non voluptatis perceptione fundatur. Hæc eſt huius arcani colli ſtructura, qua ſe ſapientiorem oſtendit ſponſus, quàm in aſpectabilis colli compactione. Nunc verò ad ſimilitudinem turris pertendamus. Eſt nimirùm diuina charitas turris ſiue arx, tum ob celſitudinem, tum ob firmitatē ac robur. Nam qui hanc incolunt arcem, vim quandam planè diuinam adipiſcuntur, qua fiunt inuictiſsimi, vt de ſe Paulus ingenuè fatetur, dum ait, nec morte, nec vita, nec id genus alijs acerrimis hoſtibus ſe à charitate Dei poſſe diuelli. Et ſi verò arx hæc videatur inexpugnabilis, vt-

pote,

Digitized by Google

pote, quam ſponſus, Dauid arcanè nuncupatus, ſapiens architectus extruxit; oportuit tamen ob pugnatorum, qui in arce habitant, imbecillitatem,& hoſtium creberrimos impetus, propugnacula iuxtà illam ædificari, ad hoſtilem temeritatem arcendam, ne forte diruere-tur arx. Hæc autem propugnacula (vt ſapientum concors ſententia fert) ſunt euangelica conſilia, quæ ab ijs vigilantiſsimè obſeruantur, qui charitatis arcem tutam eſſe cupiunt. Quippè obedientiæ, caſtitatis, paupertatisq. & aliorum conſiliorum cultores, turrim Dauidicam Apoſtolicis veſtigijs inſiſtentes optimè cuſtodiunt, & ex his velut propugnaculis hoſtem ſæpiſsimè ſauciant, ſeq. reddunt formidabiles. Quamuis autem robur potiſsimum in charitatis arce conſiſtat, at profectò propugnacula iſta tempori obſidionis opportuniſsima ſunt, ſine quibus arx euerſioni direptioniq; patet. Quin verò charitas ipſa ex hiſce propugnaculis pugnat, hoſtemq. eneruat; charitas quippè ipſa, & obediens, & caſta, & pauper eſt, & patitur, & vigilat, & vniuerſas functiones militares obit; quas niſi ſtrenuè exerceat, eius vis confeſtim extinguitur. Clypei verò mille, qui ex ea pendent, cœtus, numeruſque perfectus earum virtutum, quæ non tam ad lædendum, quàm ad defendendum comparatæ ſunt, debent intelligi, quales ſunt humilitas, benignitas, et patientia, vt in prima interpre-

Digitized by Google

terpretatione aſſertum eſt. Dicuntur autem multò propriùs hi clypei ſymbolici, charitati, quàm orationi congruere, cùm quia charitas iure ſuo, vt virtutum princeps ac domina eis vtitur ad certandum, tum quia clypei eiuſmodi non quoquopacto in turri eſſe, ſed ex ea pendere dicuntur. Omnino autem exploratum eſt, virtutes vniuerſim cæteras à charitate pendere; ità vt ad æternitatem pro qua certatur prodeſſe nequeant, niſi ex eo pendeant armamentario. Denique in charitatis arce dicitur eſſe omnis armatura fortium, non quaſi priùs fortes ſiut, & poſtmodùm armentur, ſed quia tunc fortes fiunt, cum ſe charitatis accingunt armatura. Hoc eſt elegans ſponſæ collum, cui præſidet caput, qui ſponſus eſt, qui cœptam nunc perſequitur laudem, dicens.

Duo

Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui paſcuntur in lilijs, donec aſpiret dies & inclinentur vmbræ.

Duo amoris tui actus perſimiles ſunt capreæ gemellis; quippè tam celeriter properant ad propinandum lac dulcoris Deo, proximoq; dilectis, quàm velociter hinnuli ad matris vbera exſugenda feſtinant. Et hanc pernicitatem fæliciùs exercent in animabus puritate candidis, in quibus, ceu in paſcuis liliorum, hi duo amores paſcuntur, & creſcunt, donec appareat dies æternitatis, & vmbræ mortis ac peccati inclinentur, ſeu deſcendant in tartarum.

HOrum verborum interpretatio ex verbis primis capitis primi, vbi quid vbera ſymbolicè ſignificarent, & ex vltimis ſecundi capitis, vbi quid ſit inter lilia paſci, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ, declaratum eſt, peti debet. Et vt compendio dicamus, vbera duo duos amoris actus in Deum proximumq. propenſos miſericordiæ lac euergentes notant, qui inter lilia verſari, ac paſci aſſeruntur, quia in animabus candore non interno tantùm, verùm & externo, caſtitate videlicet corporis nitentes mirificè proficiunt, & vt ſalutari pabulo pingueſcunt, Cùm enim in caſtis

Digitized by Google

mentibus, illecebris & corruptela carnis amor non retardetur, ipſeq. ſuo genio ad creſcendum ſit expeditiſsimus, efficitur apertè, debere ibi fœliciùs creſcere, ac velut paſtu ſaluberrimo paſci, ac dilatari, donec æternitatis dies aſpiret, & illuceſcat, & vmbræ mortis, ac peccati, in quibus homines non modò ſedent, verumetiam iacent, inclinentur, ſeu deſcendant in tartarum, paratum ſcilicet locum, vbi vmbra mortis & horror habitabit ſempiternus. Hæc ſub compendio contracta ſunt. Reliquum ſit, vt in quo gemellorum capreæ cum vberibus ſimilitudo conſtituta ſit, aperiamus. Sanè ſi verborum expendatur cortex, inconcinna videtur hinnulorum cum vberibus collatio. Cum enim capreæ, ac hinnulorum mentio facta fuerit, & hic ſponſa pingatur vberibus prædita, multò propriùs capreæ ampla vbera habenti, quæ ſuguntur ab hinnulis, quàm fœtibus ipſis videtur debuiſſe comparari. At ſanè myſterium latet in cortice. Duo nimirùm ſponſæ vbera, duo ſunt charitatis, ſeu diuini amoris actus; ſunt gemelli ab eadem charitate, eademq. voluntate, velut ab eodem vtero editi. Sunt autem fœtus hi curſu perniciſsimi, ſicut & vniuerſum caprearum genus. Tunc autem velociſsimè currunt, cum eſuriunt, & longè à matre diſtant, & cùm meminere lactis, ad quod exſugendum celerrimè properant, donec papillas arripiunt. Vt ergo Salomon exprimeret charitatis ingenium, ad amplexum ſponſi, proximiq.

cimiq; per actus geminos] expeditiſſimum, duos illos actus, non capreæ prægnanti, quæ tunc & ægritudine, & vberum diſtentorum pondere vix currere valet, ſed hinnulis velociſſimis comparauit. Eſt nimirum charitas ad ſuum opus promptior, quam ſit qui eget charitatis lacte, ad illud hauriendum velocius accurrit, quàm inuocetur, ignis æmulata naturam, cuius in agendo (vt philoſophi loquuntur) inter elementa omnia ſumma celeritas eſt. Sic ergo ſponſum debemus concipere aientem. Duo amores tui (o ſponſa) non indigent petitione, aut obſecratione, vt ſeipſos exerceant, & riuos lactis effundant, quos exſugere dicor ego, dũ amore tuo recreor, eiuſq; dulcore perfundor, & proximus tuus, qui tuo amore fouetur, & alitur. Non (inquam) obſecratione indigent, ſed velociores ipſi ad opus, quàm qui eis reficiũtur, ad flagitandũ, tempus anteuertunt, & ad meum proximiq; amplexũ tàm perniciter currũt, quã caprearum hinnuli, cùm ad matris vbera exſugenda feſtinãt. Conſtat ergò ſimilitudo ex hinnulorũ celeritate, & amoris ad opus expeditione, tametſi nõ caret emphaſi curſus hinnulorũ, ſi ad amoris curſum cõferatur. Porrò, quemadmodũ hinnuli currunt ad vbera dulcore lactis allecti,ità & gemini amoris actus, ad ſpõſi, proximiq; ꝓperant amplexus, in quibus eximius dulcor, voluptaſq; percipitur. Adhuc enim in proximi ærumnis eleuãdis (de quo vno poterat ſuboriri dubitatio) qui verè amãt, dulcorẽ mirũ expe-

xperiuntur, quod ex rebus geſtis ſanctorum, & vulgari etiam patet experimento. Hæc dum ſponſus eloquitur vehementi quodam amoris turbine correptus, ſecum loquens ait, ſponſam ſe velle inhabitare, quod vt enunciet, laudem, quam texebat, velut intercidit; quemadmodum ſæpe ſolet euenire, dum quis fœminam pulcherrimam laudat, & pulchritudinis miræ partes recenſet, in ipſo ſermonis excurſu encomium incidere, ac vehementi quodam amoris æſtu ſe illam adire velle, enunciare. Propterea igitur ſponſus ait.

Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

Cerno ſponſam meam effectam eſſe quendam montem myrrhæ. Dum conſcenſu difficilem mortificationem magna vi ſeipſam edomans, & creſcens velut excelſum montem ſuperauit. Eademque collis thuris ferax euaſit, licet enim non ita difficulter orare didicerit, ac carnem premere, nonnihil tamen extolli, & conari ceu ad collem, ſeu minorem montem conſcendendum opus fuit. Hunc ergo montem, hunc collem adibo lætus ac hinnulus ceruorum, ſicut ſcriptum eſt, Montes excelſi ceruis, & eum locum ipſe humanè colam.

SPonſæ montis quadrare ſymbolum ſatis liquet, ſi iuſtitiæ celſitudinem, ad quam peruenit meminerimus. Eſt autem ceruorum

mos

mos alta petere, monteſq. conſcendere, ſicut ſcriptum eſt, Montes excelſi ceruis. Superiùs verò inter alia nomina translata, hinnulus ceruorum ſponſus appellatus eſt. Quod ergo ait. Vadam ad montem, hoc eſt; excelſam ſponſæ mentem, inſtar montis, charitate grandem viſitabo, ingenio ſuo maximè conſentaneum eſt. At modò, cur mons myrrhæ, cur collis thuris nuncupetur, inueſtigare oportebit. non enim vacat myſterio, myrrhæ non collem, ſed montē; thuri verò non montem ſed collē attribui; cum tamē in arcano ſermone, vbi thure oratio, ſeu mentis eleuatio; myrrha verò ea, quæ à ſanctis patribus mortificatio appellatur, ſignificetur. Ex quo mons thuri ſuo iure deberi videbatur, potius quàm myrrhæ. At ſi rem introſpiciamus, cernemus profectò, magna cū energia factum eſſe montis colliſq. diſcrimen. Monte quippè magna difficultas, arduaq. opera notantur, propter difficilem montis aſcenſum, ità vt rectè dicatur quis montem conſcendiſſe, ſeu ſuperaſſe, cum arduum quippiam peregit. Colle verò, qui minor eſt mons, non ità magna difficultas exprimitur. Nunc igitur, ſi carnis rebellionem, quæ viros etiam charitate prouectos acerrimè diuexat & cruciat, perpendamus, & mentis in hæc terrena deiectionem carnis luctæ comparemus, perſpiciemus proculdubiò longè difficilius eſſe corpus edomare, quàm mentem in ſuperna erigere. Enimuerò conſtitutiſſimum eſt, viros charitate inſignes

iugi

iugi quadam contentione mentem in Deum erigere, adhuc inter ipſas corporis indomiti luctas, quin verò & ex ipſis, anſam orandi Deum creberrimè arripere; qui tamen conqueruntur de corporis violentia penè inſuperabili. Sic Paulus aiebat, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? & alia ſimillima effabatur, quibus mortificationis difficultatem exaggerabat; quæ de orationis opere minimè protulit, vt ex hoc illuſtri exemplo ſatis liqueat, cur potius myrrhæ, quàm thuri mons fuerit attributus. Mons ergò myrrhæ mortificatio carnis multo niſu ac vi à ſponſa parta dicitur; collis vero thuris orationis virtus, ac mentis in Deum elatio, quæ non tam difficulter parata eſt. Sic ſancti patres obſeruarunt hoc montis collisq. diſcrimen, licet aliam hæc verba interpretandi rationem inierint, ſponſum loquentem introducentes, quem aſſerunt ad montem myrrhæ perrexiſſe, cùm ſe metipſum exinaniuit, & vſq. ad crucis mortem deiecit: ad collem vero thuris iuiſſe, cùm reſurgens ad eam claritatem, gloriamq. rediret, quam habuit, antequàm mundus fieret. Et tamen liquido conſtat, illam exinanitionem deſcenſui ad illam vallē centro finitimam aptiùs, quàm conſcenſui in montem reſpondere: contrà verò reditum ad gloriam conſcenſui montis excelſi potius, quàm collis conſentire. Reddunt autem arcanā diſcriminis rationem, quià exinanitio illa tam fuit excelſa, vt cogitatione

com-

comprehendi nequiret. Redire verò ad claritatem ſuæ gloriæ, nec magnum, nec laborioſum ei fuit. Conſcendit igitur montem arduum, cum noſtrorum laborum toleratu difficillimorum particeps fuit. Collem verò mitem ſine labore vllo ſuauiſſimè aſcendit, cum ad naturalem ac familiarem ſibi ſurrexit immortalitatem. Non ergo ex corporata, & aſpectabili tantum montis colliſq. figura, ſed ex rerum, de quib⁹ agitur, natura interpretatio potiſſimùm petenda eſt. Hic verò notandum eſt, Thuris arbuſculam (nam de myrrha ſuprà egimus) humilem eſſe, foliaq. habere lentiſco ſimilia, in regioneq. Sabæorum, quæ fœlicis Arabiæ pars eſt, potiſſimùm prouenire. Quæ inciditur circa canis ortum, æſtu flagrantiſſimo, in ea parte, qua maximè videtur eſſe prægnans, & tenuiſſimus tendi cortex. Ex ipſa verò inciſione, ſeu plaga laxata proſilit ſpuma, quæ poſtmodùm concreſcit, & in ſacrificium exuritur. Ex quibus ſatis patere poteſt, Orationis virtutem, ab anima diuini ſeminis conceptu prægnante, & charitate ſauciata, dum amoris æſtus flagrantiſsimus eſt, erumpere, & hunc eſſe illum ſyncerum thuris ſuffitum, qui ſponſi delectat odoratum. Nunc verò poſtquàm ſponſus tantillum laudis texturam interſecuit, aiens, ſe ſponſam crebrò velle inuiſere, hinnuliq. more ad excelſam eius mentem ſe librare, ad ſermonis textum reuertitur, ac dicit.

Tota

Digitized by Google

Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.

Licet nonnullas leuiores culpas admittas, eas tamen nolo cernere, nec enim id meus in te patitur amor, ac proinde tota mihi pulchra videris, quidquid enim in te contemplor (cætera obliuioni tradens) honeſtum eſt. Ideò verò tu tota pulchra es, quia es amica mea. Et quia es amica mea, macula non eſt in te, quam quidem ego contempler, aut videam.

TOtam pulchram ſponſam appellat, non quia omninò careat culpa quapiam leuiſſima; ſed quia amoris magnitudo non ſinit eum culpam expendere; & totum ad pulchritudinem contemplandam conuertit. Quam quia ſolam ſpeculatur (culpa prorſus obliuioni tradita) nihilq. proinde cernit, quod pulchrum non ſit, ex more ardentiſſimè amantium totam pulchram appellat. Hæc eſt illa ſponſi philanthropia, quæ ità erga nos illum afficit, ac ſi oculis captus eſſet, quantùm ad culpas pœnitentium vel exprobrandas, vel in memoriam reuocandas attinet, & ad ea ſolùm contuenda, & amplificanda, quæ in nobis honeſta ſunt, permouet. Quamobrèm iure ab antiquis cæcus pingebatur amor, qui, cùm flagrare cœpit, deformitatem à pulchritudine non internoſcit. Verba modò trutinare opus erit, quæ, &

energia,

Digitized by Google

energia, & ſuauitate plena ſunt. Porrò poſtquàm enunciauit illa verba, Tota pulchra es. non conſtitit, non quieuit; ſed originem exactæ illius pulchritudinis reſerauit, aiẽs, Amica mea, quaſi planiùs eloquutus eſſet. Ideò tota pulchra euaſiſti, quia effecta es amica mea. Enimuerò, vt egregius pictor perfectum exemplar ſibi oblatum pennicillo expreſſurus, tunc imaginem perfeciſſe dicitur, cùm lineamentorum & ſingularum partium, tametſi minimarum exemplaris ſimilitudinem effinxit; ſic ſponſus in ſponſæ anima ſui ipſius partium ſingularum reddit effigiem, quàm in dies accuratè perpolit, donec ſui exprimat exactam ſimilitudinem, vniuerſarum virtutum concinnitate conflatam. Vnde fit, vt, cùm ipſe ſit pulchritudinis fons, imaginem ipſius ſponſa reddens nequeat non eſſe pulchra. Priùs tamen diuina gratia, charitasq. gratis infuſa præcurrit, vt ſponſa grata fiat & amica. Deinde charitas vniuerſis virtutibus decorem formamq. elegantem virtutis impertit, ex quo illarum concinnitas & proportio diuina exiſtit, quæ eſt ipſa interna pulchritudo. Denique, quod attexuit ſponſus, aiens, & macula non eſt in te, ſic accipiendum eſt, & macula, quam quidem ego vel horream, vel contempler, non eſt in te. quod quidem quàm ſit diuinæ bonitati germanum, quæ parcit, nec improperat, per ſe planiſsimùm eſt, valetq. plurimùm ad amorem acuendum. Recenſuit ſponſus plures egregias

ſponſæ

ſponſæ laudes. Mox vero vtitur exhortatione quadam ad ſponſam acuendam, & in ſtrenuitate prouehendam opportuniſsima, propoſito fine laborum ſœliciſsimo. Quemadmodum, cùm quis athleta ſtrenuus fortiter agit in palæſtra, ſic ſolent ſpectatores hortari; Age, certa ſtrenuè, & ad coronam, victoriamq. feſtina. Propterea ſequitur.

Veni de libano, Sponſa mea.
Veni de libano. Veni.

Veni ſponſa, ter monita, hoc eſt, perfectè vocata, non quòd citò è vita migratura ſis, ſed vt præ oculis habeas coronam, cui propinquas, & locum vnde vocaris, quæ eſt altitudo iuſtitiæ, eximiaq; vitæ puritas, Libani celſitudine, perpetuoq; niuis candore notata.

LIbanus mons eſt in Syria editiſsimus, à vertice perpetua niue candente nomen aſſecutus, ab occaſu in ortum procurrens, Iſraeliſq. regionem à Syria Damaſci diſterminans. Hic præterquàm quòd cedrorum, aromaticarumq. arborum laude clariſsimus eſt, ipſa tamen vna altitudine, perpetuoq. niuis candore, vnde nomen accepit, iuſtitiæ notat celſitudinem, eximiamq. vitæ puritatem, in qua quotidie ſponſa magis magiſq. perficitur. Ex hac verò iuſtitiæ altitudine, vitæq. candore ſuis numeris abſoluto, poſtquàm curſum ſpiritalis

Digitized by Google

alis vitæ confecerit, in cœlum migratura eſt, gloriæ corona donanda, ſponſiq; aſpectu fruitura. Proponitur ergo illi ſub Libani metaphora, vitæ norma, quæ ab ea, donec vixerit, ſeruanda eſt, proponitur & fœlicitas, in quam ex ea vitæ perfectione ſit conuolatura, non ita cito, ſed cum viam percurrerit. Quæ profectò interpretatio, quàm ſit idonea, ex Septuaginta interpretum verſione ſenſum reſerante, conuincitur. Sic enim tranſtulere. Veni de Libano ſponſa. Veni à Libano. Venies, & tranſibis à principio fidei. Nimirum, vt à fide tranſeat ad viſionem, commonetur: nec confeſtim tranſitura notatur, ſed agone peractò; ideò quippe traduxerunt futuro tempore, Venies & tranſibis. Quòd autem Libani tranſlatione, non gloriæ celſitudo, ſed vitæ, quæ ſub fide, & ænigmate ducitur, perfectio ſignificetur, ideò effectum eſt, quia Libanus fuit fons baptiſmatis, quod eſt ſacramentum fidei. Ex eius quippe montis radicibus effluit Iordanis, cuius aqua in baptiſmum dedicata primùm fuit, cùm ei ſponſus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, vim contulit regenerandi. Quæ ſanè omnia Septuaginta illi ſenes intellexiſſe videntur, cum traduxere ſenſum, & reddidere illa verba, A principio fidei. Quod autem ad ternarium vocationis numerum, (ter enim repetitur, Veni) ſpectat, ſatis arcanum eſt. Nouimus enim, numerus hic quàm fuerit, non orthodoxis modò, verùm & ethnicis ſacer, & auguſtus, præterquàm quòd

Digitized by Google

verſum eſt in prouerbium, Tria ſunt omnia. Eſt ergo ea repetitio exacta vocationis ſignificatio. Quam quidem ſponſa proſecutura eſt, trium virtutum Theologicarum greſſibus; donec ad ſtatam ſolius charitatis (fide ac ſpe ceſſantibus) æuo ſempiterno manſura perueniat. Quia vero vocatur ad coronam, & omninò neceſſe eſt, præ oculis habeat id, vnde coronanda eſt, concinnè ſponſus adiunxit.

Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, De cubilibus leonum, De montibus pardorum.

Coronam de perſecutione recipies; dum in libano viuens, montium, vbi feræ habitant, aduerſos patieris incurſus. Monti quippè amoris, perſecutionum montes opponi decuit, vt tanta ſit laboris, probationisq; menſura, quanta eſt tui erga me amoris magnitudo.

AMana mons eſt Ciliciam à Syris diuidens, qui & Amanus dicitur. Hermon mons ad Orientem terræ ſanctæ, quem Sidonij Sarion, Amorrhæi Sanir vocabant, cuius pars Sion eſt, vnde interdum Sion appellatur. Quãobrem non eſſet ab re, Sanir & Hermon eundem in hoc textu montem interpretari. Alij vero duos aiunt eſſe montes Hermonis nomine inſi-

inſignes, vnum non procul à Gelboa, iuxtà Iordanem, alterum autem multò altiorem, ſupra Trachonitidem regionem. Alij deniq; ſentiunt Sanir & Hermon duo eſſe vnius montis iuga, vel cacumina. Sed parùm retulerit vnum, duos, vel duos montis vnius eſſe vertices. Quod enim ad enarrationem ſpectat, in his montibus eſſe leonum, pardorumq; luſtra communis fert interpretatio. Leones crudeles, immaneſq; ſignificant, Pardi vero maculoſa variegataq; pelle verſutos homines, hoc nunc, illo poſteà colore, ac ſimulatione fucatos. Eſt autem ſceleſtorum hominum ingenium, ad eos, quos cernunt ob iuſtitiæ magnitudinem, quàm illi oderunt, magni fieri, inſequendos, & extinguendos anxiè conari. Crudeles iuſtorum manſuetudinem, callidi ſynceritatem execrantur. Cum ergo impij homines deſæuiunt in Sanctos, ex eorum perſecutionibus Sancti coronari proprie dicuntur. Ex horum igitur inſectationibus, tolerantiæ merito ſingulari ſponſa vocatur ad coronam. Quaſi ſpõſus diceret. Exi ſpõſa, propera egredi ex cõmercio peccatorum, qui te tamquàm leones & pardi immaniter laniant, quamdiù vitam inter eos degis. At inquirendum eſt, cur de capite, ac vertice iſtorum montium, qui ſunt ferarum luſtra, vocetur, & non de montium decliuio. Videtur autem in hoc mira diuinæ ſapientiæ harmonia latere. Metitur quippe ſponſus anxietates & inſectationes ſponſæ,

iuxtà diuinæ gratiæ, charitatiſq. menſuram. Quapropter, quia ad Libani altitudinem, qua ingens eius charitas exprimitur, eam euexit, altitudinem aduerſorum montium, qui leonibus pardiſq; ſcatent, ei oppoſuit, vt quàm excelſus eſt amor, tàm dira ſit perſecutio. Et hæc eſt diuina menſura, quam ſubire debent vniuerſi, qui conſortes cupiunt fieri ſponſi, qui cum in Libani arcano vertice verſaretur, hoc eſt in ſumma iuſtitia, è qua vocatus eſt ad coronam, patriſque conſeſſum, infeſtos habuit montes aduerſos leonum ac pardorum, qui eum immaniſſimè peremerunt. Nihil eſt profectò (quod quidem ab homine in terris fiat) acceptius DEO, quàm laborũ ex ſyncero amore perlatio, Quapropter ingenuè fatetur ſponſus, ſe a ſponſa mirificè vinciri, & ſauciari, dum ait.

Vulneraſti cor meum Soror mea Sponſa.

Sponſa mea, cor meum ſauciaſti, quia ſoror mea es effecta, poſtquam ego carnem aſſumpſi; ex quo tuum opus iure germanitatis nouo gratius mihi eſt; & quia in intimum cor penetrat vt ſagitta; ideò dicitur vulnerare me.

MOs eſt amantium, mira cum ſenſus energia, modo Monarchas, confeſtim fratres, nunc Reges, mox coniuges, ex amoris imperio ſe mutuò nuncupare. Sic cernimus ſponſam hic ſororem vocari; cùm priùs amica, poſtq;

Regina,

Regina, & principis filia appellanda ſit. Hoc autem diuerſorum nominũ diſcrimen, ab amore excogitatum, valet plurimùm ad affectus amoris varios exprimendos, modo teneros, modò fortes, vt patet ex varia nomenclatura illis accommodata. At præter hanc rationem, quæ ſatis apta eſt, noua ſubeſt ratio cur ſponſus ſponſam ſororem nuncuparit, vt nempè aſſumptæ humanæ naturæ notet ſacramentum, propter quod non confunditur nos fratres, ſororesq; vocare. Ex hoc autem capite, videtur ſponſa vulneraſſe cor ſponſi, quia ſoror eius eſt. Enimuerò priuſquàm ſemen Abrahæ apprehenderet, non adeò propinquus nobis erat, ac proinde noſtra opera non intuebatur, vt frater. Poſtquàm autem carne obſeptus eſt, iure germanitatis nouo, noſtrum opus acceptat, quod quia vſque ad intima eius viſcera, ſagittæ inſtar penetrat, eleganter dicitur illum ſauciare, ſeu vulnerare. Sed ſponſus noua reſeraturus arcana, quã facilè ſpõſæ amore ſaucietur proditur, ait.

Vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum.

Fide tua per dilectionem operante, velut ſagitta quadam ſauciaſti me.

SI externa horum verborum expendatur ſignificatio, mirificè condúcit ad ſponſi amorem, & ſponſæ venuſtatem commẽdandam. Gerit enim ſe hic ſponſus more hominum

quampiam egregiæ formæ fœminam ardentiſſimè amantium, qui vel altero dumtaxat oculo, ſiue manu altera fœminæ illius ſe captos exclamant, hac ratione commonſtrantes, quanta ſit totius corporis elegantia; ſi vel vna eius pars cor amantis vincire, ac permulcere poteſt. At nunc verba introſpicientes, quiſnam ſit vnus hic oculus, indagemus? Exploratum eſt, oculum, cùm ad interiora refertur, propria tranſlatione notitiam præ ſe ferre; quapropter perquā idoneè ſignificat virtutes, quas Philoſophi intellectuales appellāt. Verū quia hæ plures ſunt, Sciētia, Prudētia, Fides, vnam inter cæteras ad ſauciandū acutiſſimā, & efficaciſſimā ſponſus innuit eſſe, quæ illum vulnerarit. Hæc eſt fides, quæ per dilectionem operatur, quæ ſponſo placet eximiè; cuius præclaras laudes, ex rebus geſtis priſcorum patrum, Paulus ad Hebræos ſcribens, elegantiſſimè recenſet; ita vt huic virtuti, ſiue oculo arcano Abel hoſtiam, Abrahæ ſacrificium, & cæterorum heroum actus egregios iure tribuat; adeò vt mirandum non ſit, oculi huius pulchritudine captum eſſe Deum. Etenim, vt cætera prætermittamus illuſtria exempla; oculi huius intuitu ſe captum, ſatis apertè monſtrauit Deus, cum per angelum, Abrahamum, qui fide gladium arripuerat, & vibrauerat ad Iſaac cædendum, interpellans, ſic affatus eſt. Per memetipſum iuraui, dicit Dominus, quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito prop-

ter

ter me, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli. Et alia promiſſa, quæ ibi contexuntur. Quid enim ſibi vult ille tanta cum emphaſi erumpens affectus in hæc verba: Quia feciſti hanc rem, niſi apertè prodere huius oculi venuſtatem? Porrò in eundem ſenſum ſic enunciare potuiſſet: Per memetipſum iuraui, quia pulcherrimo fidei per dilectionem operantis oculo, in re hac filij immolandi difficillima, me intuitus es, nec caligaſti; benedicam tibi, & amabo te, tanta vnius oculi tui captus venuſtate. Notandum verò fuerit accuratè, non fidem ſolum, ſed à charitate illuſtratam, eſſe hunc lynceum oculum; nec enim alias tam eximiè ſponſo placuiſſet hic intuitus, vt pote nec tam ſyncerus, nec tam purus: quod ex ratione philoſophica, & theologica liquet. Nimirùm, quemadmodum voluntas amore terreno affecta vrget ac permouet intellectum, vt practicè iudicet, terrena cœleſtibus eſſe anteponenda; ſic è contrario voluntas affecta charitate ſubuehit, & permouet intellectum, vt diuina præferat humanis, & velut humore noxio repurgatus, fidei oculo cœleſtia ſuſpiciat & imperet amplectenda. Hæc prima eſt loci huius idonea interpretatio. Succurrit verò altera non minùs opportuna.

Profectò inter dona Spiritus ſancti, quædam ſunt ad intellectum rectà ſpectantia, quibus oculi ſimilitudo graphicè conuenit, cùm quia ad intellectum pertinent, cuius tot ſunt intui-

Digitized by Google

tus, quot ab eo exiſtunt actus, tum quia ſpiritus Sancti, qui ſcrutatur etiam profunda Dei, dona ſunt, quibus vniuerſim quadrat oculi arcana tranſlatio, ſicut ſcriptum eſt. Vidi agnum ſtantem, tanquàm occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram. Ex his ergo ſeptem oculis, diuina vi conditis, ac illuſtratis, vnus eſt elegantiſſimè fabrefactus, & pulcher adeo, vt iure, ſuo intuitu, tanquàm iaculo quodam vel ſagitta cor ſponſi ſauciarit. Hæc eſt ſapientia, vnum ex ſeptem donis ſpiritus Sancti, quæ ità illuſtrat intellectum, vt inflammet etiam affectum, & ſecundùm hanc (quod eſt theologorum oraculum) fit miſſio filij ad vniuerſos diuinæ gratiæ conſortes. Et ſicut filius ipſe, eſt verbum, non qualecumq. ſed ſpirans amorem; ita ſapientia, qua filius ipſe percipitur, non quæcumq. notitia eſt, ſed ea, quæ vi diuina impellit, ac incendit affectum. Hæc ſapientia eſt, quæ de vniuerſis per altiſſimam cauſam, quam contemplatur, iudicium fert, & in ſplendidiſſimum ſolem luminis immenſi intentos ſemper oculos habet. De hac igitur ſic ſponſus effatur. Sauciaſti cor meum (o ſponſa) in vno oculorum tuorum, ac ſi planius ſic effaretur. Cum plures habeas oculos venuſtiſſimos (o ſpōſa) & inter cæteros ſeptem, quos ſpiritus Sanctus mirificè architectatus eſt vnius ex eo numero pulchritudine præſertim captus ſum, qui cor meum velut ſagitta traiecit.

cit.

eſt. Hæc eſt ſapientia, qua diuinitùs perfuſa es, cuius intuitus eſt perſpicacior aquilino viſu, ſecumq. fert voluntatis rectitudinem, qua nihil gratius cordi meo poterat offerre, quapropter totum me amore ſauciat, & ſuaue dilectionis vulnus infligit. Sed in vlteriora tendamus, ſequitur enim ſponſus aiens.

Et in vno crine colli tui.

Obedientia tua, quæ eſt crinis, ſeu torques collum tuum ligans ad obtemperandum, ſauciaſti me, qui non egeo catenis ſeu vinculis ferreis ad te trahendam, vno enim ex crine ſuauiſſime, quò placet, duco te.

HAc loquendi phraſi, non ſecùs ac proxima, prodit ſponſus ſe adeò impotenter amare, vt (quod in re minore maius videtur) vnius crinis vinculo teneatur. Enimuerò vno mulceri oculo, non ità magnum cenſeri poſſet, in oculo enim lucet magna pulchritudinis pars; at vno crine teneri, atq. vinciri, mirum eſt, cum in eo nihil videatur ſplendere, & extrà corpus ſit à natura pulſus, tanquàm ad pulchritudinem minimè neceſſarius. Ineſt autem magna in verbis energia; qua ſponſus ea tranſlatione declarat, ſe non egere catenis, aut funibus, vt ad ſponſæ pertrahatur amplexus, ſed vnius capilli, vel crinis laqueo, ſe non trahi, ſed duci. Porrò cum quis

rem

rem quampiam ardentiſsimè optat, vulgò dicitur, violentia non egere, ſed filo tenuiſſimo ad eam rem poſſe perduci. Quod emphaſim habet maximam; cùm is aliàs vir fortis, ac magnanimus eſt. Ex hac ergò externa loquendi formula mirificè augetur diuini amoris laus. Fortiſſimus quippe Deus, cuius terror priſcorum olim patrum animos peruaſerat, quiq. è tribu Iuda inter homines naſci, ac leonis ex ea tribu inſignia ſeligere voluit, in agni manſuetiſſimi morem crine vno ligari, propter nimiam erga nos charitatem dignatus eſt. Quis autem ſit iſte crinis, nunc cogitandum eſt. Sanè ſi crinis ſpectetur natura, inter capillos cenſeri debet; at quia non crinis capitis, ſed colli diſertè dictus eſt, eius propterea interpretatio à loco, vnde oritur, eſt eruenda. Porrò crinis in collo idem eſt, ac lorum, ſeu laqueus, ſeu etiam habenæ, vnde quis trahitur. Idemq. præſtat crinis ſponſæ, quæ à Deo trahitur, quod vincula, ſeu funes, ſeu etiam catenæ animalibus, quæ ab hominibus trahuntur. At quia homines minimè norunt affectum impellere, ſeu excitare, ſed vim extrinſecùs inferre, ferrea inijciunt vincula ijs, quorum opera, vel miniſterio vti volunt. Deus autem, qui voluntatem condidit, & in eam illabitur, non infert vim, nec eiuſmodi vinculis vtitur, ſed vel tenuiſſimo filo, & hic mos Deo familiaris eſt. Sic angelico miniſterio ex vno crine Abachuc ex Iudæa vexit in Babyloniam;

Digitized by Google

loniam; ſic ex vno crine ſponſam modò, ſe, quò vult, ducere hac loquendi ratione eleganter innuit. Crines autem plures ſponſam habere clarè perſpicimus, nec enim inter omnes vnus ſeligi potuiſſet, ni plures eſſent. Vniuerſæ quippe virtutes eæ, quæ animam premunt & aſtringunt, vt in officio permaneat, metaphoricè crines collum (quæ iugi ſedes eſt) vincientes appellantur, quales ſunt humilitas, timor Dei, obedientia. Et hæc vltima eſt iſte laudatiſſimus crinis, quo ligatur collum ſponſæ ad amuſſim ſponſo obtemperantis, legiſq. iugum libentiſſimè ferentis. Hanc virtutem velut crinem quendam ſponſus capit, & ſponſam, quò libet, facillimè ducit. Hoc eſt arcanum colli vinculum, quod non ad inferendam vim, ſed ad ornatum à ſponſo comparatum eſt. Quod apertè liquet ex Hebraico textu, in quo, pro crine, habetur torques, quod eſt colli ornamentum. Habent autem hoc proprium eiuſmodi ornamenta colli, vt ſimul etiam vinciant, dum exornant, ſint ornamenta, & vincula. A capite auſpicatus ſponſus, per collum deſcendit in vbera, de quibus attexit.

Quàm

Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ Soror mea Sponſa. Pulchriora ſunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata.

PAulò ante, vbera laudarat, quid ergò repetitio hæc ſibi vult? Certe minimè mirandum eſt, cùm enim vberibus notetur amor, in quo potiſſima pulchritudinis internæ ratio ineſt, æquum profectò eſt, vbi de venuſtate agitur, amoris ſœpius meminiſſe. Verba autem hæc omnia in ſuperioribus exacte explanata ſunt. Sub initium quippè primi capitis, quid vbera arçanè ſignificarent, quid ſibi vellet ea vberum cum vino comparatio, quid innuerent vnguenta, fuſe interpretati ſumus. Perſonarum dumtaxat diſcriminanda ratio eſt, ibi enim de ſponſo, hic verò de ſponſa ſermo fit. Notandum verò fuerit, hanc vberum ſponſæ laudem repetitam, inſigne diuini amoris incrementum exprimere, quod adumbratur tumore illo maiore, quo vbera turgent, cùm lacte pleniora ſunt, & ad partum alendum dilatantur. Nunc autem ad labia ſponſus redit, nec enim Rhetorum obſeruat ordinem, ſed amoris declarat impetum, quo dum humanus inuertitur ordo, diuina ſe concinnitas luculentiùs prodit. Et hoc præ oculis haben-

dum

dum eſt in hoc dramate, ne id repetere identidem opus ſit.

Fauus diſtillans labia tua, Sponſa.

Sermo tuus labijs figurate notatus fauum ſtillantem imitatur: ipſe enim quædam eſt inſtillatio mellis, quod tu, o ſponſa, vt cella faui cerea conſeruas, dum me, qui mel arcane ob dulcorem appellor, mentis receptaculo condis: indeq. dum eloqueris, effundis.

SI faui contemplemur artificium, nihil eſſe aliud, quàm mel in cera comperiemus. Illæ quippe cellæ (vt in ludi latrunculorum tabula perſpicimus) quadam ſtructura miranda diſcretæ melle imbuuntur, & tunc perfectè abſoluitur faui cõpoſitio. Sponſus autem, propter eximium dulcorem, & quaſi mellis, quo nos afficit, ſaporem, melle ipſo, ceu aperto ſigno exprimitur. Ipſe quippè ſponſus eſt æterni Patris ſapientia, quæ de ſemetipſa ſic effatur, ſpiritus meus ſuper mel dulcis. efflat enim ſponſus halitum vere mellinum, ac omninò ijs, qui eum hauriunt, dulcem. Sponſæ verò, ceræ quadrat ſimilitudo huic loco graphicè appicta cùm ob teneram ceræ conſtitutionem, cui ſigilli character facilè imprimitur, ſicut & ſponſæ ipſius animæ, ſponſi imprimitur figura, non illata vi, ſed eximia ſuauitate ac facilitate; tum ob cellarum faui ex cera compoſitarum ſimi-

ſimilitudinem, ſponſus nimirùm eam conſtruxit ad effigiem cellæ, qua ipſe conderetur, ac ſeruaretur. Cernimus igitur fauum eſſe ſtructuram quandam ſponſo, ſponſaq. conſtantem, ſponſus mel eſt, ſponſa ceræ cella. Quamdiu autem ſponſa ſilet, ſponſiq. ſeorſum dulcore fruitur, cella mel continet, ac ſeruat; at cùm ex mellis abundantia loquitur, tunc mel diſtillare elegantiſſimè dicitur. Oportet vero cellam prius expleri, vt eructet, & euergat mellis riuum; quemadmodum prædicatores ſancti facilè declararũt, qui ſtudio incredibili diuinæ ſapiẽtiæ melle prius oppleri curarũt, quã e labijs mel diſtillarẽt, hoc eſt, quã ſponsũ corde ſuo, tanquã ceræ tenerrimæ cella conceptũ, alijs prædicarent. Ex hoc profectò capite commendari debet ſapiens, qui prius ſapientiam congregauit quàm vomeret, cum quo rectè dicitur habitaſſe Deus, ſicut ſcriptum eſt. prou. 30 Verba congregantis filij, vomentis. Viſio, quam locutus eſt vir, cum quo eſt Deus, & qui Deo ſecum morante confortatus ait, &c. Prius nimirum congregauit mel, ſecumq. morantem Deum ſeruauit, vt cella faui continet ac ſeruat mel; poſtmodumq. cœpit eloqui, ac riuum mellis effundere. Sic ergo ſponſus effatur. Sermo tuus labijs figuratè ſignatus, fauum ſtillantem imitatur, ipſe quippe ſermo, quædam eſt mellis ſapientiæ corde conceptæ inſtillatio.

Hæc prima eſt interpretatio ſatis arcana,

quæ

quæ graphicè prodit, quonampacto fauus vnus ex ſponſo, ſponſaq; confletur. Altera vero ſubit interpretatio, quæ externa labia, totumq; oris clauſtrum, tanquàm faui cellam contemplatur, quod, quamdiù ſpiritus non impellit ad loquendum, continet mel eloquiorum ſponſi, quæ faucibus diuini vatis erant dulciora melle ac fauo; at cùm ſpiritus vrget, & exundat ſponſi doctrina, tunc verè labia ſponſæ mel inſtillare dicuntur, ex quibus conceptæ ſapientiæ melle dulcior fluit oratio. Nunc verò mellis & lactis ſacramentum veſtimentorumq; fragrantiam percipiamus. Dicit enim ſponſus.

Mel & lac ſub lingua tua; & Odor
veſtimentorum tuorum, ſi-
cut odor thuris.

Mel & lac, hoc eſt dulcis ſuauisq. conſolationis diuinitus tibi collatæ arcanum, non temerè prodis nec te iactas, ſed celas & quaſi lingua contegis.

HIc ſe inſinuat externa verborum concertatio. Proximè quippè aſſertum eſt, ſponſam inſtillare ex ore mel, quod tunc præſertim contingere videtur, cum os vix concludere valet mellis ad palatum vſq. pertinentis copiam. Si ergò mel os implet, qui fieri poteſt, vt lateat ſub lingua? Verùm hæc mira eſt ſapientiæ diuinæ harmonia, vt quantacumq.

ſit

ſit in ore ſponſæ mellis vbertas, lateat nihilominus ſub lingua. Quod eſt egregium linguæ ſponſæ encomium. Quapropter, quid ſibi velit hæc linguæ contectio, aperiendum eſt, mox lactis, ac mellis diſcrimen trutinandum. Porrò ideo ſponſus lac & mel ſub lingua ſponſæ latere ait, vt notet ſermonis parcitatem, tunc præſertim, cum diuinis ſolatijs anima perfunditur, & velut alternis poculis mellis ac lactis recreatur. Cernere quippè licet nonnullos vitam ſpiritalem mentientes, adeò leues, & parùm diuini ſolatij capaces, vt ſi tantillum mellis à Deo hauſerint, id ſemper in lingua ferant, & paſſim effutiant. Quod quidem ingenium leuiſſimum, & modicum illud mel imprudenter effundit, & ad vlteriora bona ſit prorſus ineptum. Prudens autem ſponſa ſilet, nec temerè ſe iactat, vixq., cùm loquendum eſt, diuinam dignationem euulgat. Vbi diſcrimen quoddam inter ſponſam, & leues animos licet diſpicere, minimè obruendum ſilentio. Illi nimirùm oris cuſtodia, linguæq. præſertim clauſtro egent, vt ſermonem coerceant; ſponſa verò, adeo prudens, & in ſermone parca eſt, vt lingua ipſius diuinorum arcanorum effecta ſit cuſtos. Hæc prima loci eſt interpretatio.

Secunda explanatio huic ſatis affinis eſt, **Ideò mel & lac ſub lingua ſponſæ recondi; ne ſimul effundat vtrumq., ſi linguæ innatet, nec clauſtro ſæpiatur; ſed præuia meditatione, cunctetur, & ab eo quaſi cellario vel mel promat,**

Digitized by Google

mat vel lac, prout tulerit opportunitas; lac quidem tenellis & adhuc in virtutis infantia verſantibus; mel verò grādioribus. Quòd enim lac, lenis doctrinæ, & indulgentioris eruditionis, quæ paruulorum ingenio conſentanea eſt, expreſſio quædam ſit, ex ipſa lactis natura, & eorum, qui lac exugunt, patere poteſt. Quòd verò mel cibus grandiorum ſit, ſolidioremq. doctrinam & eruditionem adumbret, ex mellis patet vi, quæ non facile excoquitur, quam modicè libare oportet, ne noceat ob caloris exceſſum. Quod apertum perfecti alimenti ſignum eſt, vt potè, quod exigua quantitate guſtatum, & excalfacit, & alit. Sic ſapientia monuit, cùm ità effata eſt. Prouer. 25. ſicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum, ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. Vbi non improbat mel doctrinæ ac contemplationis, ſed exceſſum. Quo ſanè diſcrimine diſertè monſtrat, doctrinam, diuinorumq. notitiam modicè conceptam mentem rectè inſtituere, ac fulcire poſſe, ob diuinam nutriendæ animæ vim, qua pollet, ac proinde intellectum hominis imbecillem debere ſibi temperare, & ad ſobrietatem ſapere, ne, dum plura noſſe ſatagit, quàm expediat, ipſo cibo, quo, ſi ſobriè vteretur, eſſet alendus, intereat. Hanc ergo ſapientiam melle notatam, cum ea eruditione, quæ exilior eſt, ac ætati teneriori conſentanea, non in ſummitate linguæ vel ſuper linguam ſponſa fert, ne facilè promatur,

S velut

Digitized by Google

velut triuialis, & peruia, omnibusq; ſine diſcrimine credenda; verùm celat illam, & obſeruato tempore promit. Seorſumq. eam grandioribus, ſicut & ſeorſum lac recentioribus fœtibus propinat. Hæc ſecunda eſt loci explanatio. Tertiam apponimus his minimè poſthabendam. Profectò anima charitate flagrans, qualem ſponſam eſſe omninò credendum eſt, incredibili voluptate, ac ſuauitate optat omnes afficere; peccatoresq. ad legis diuinæ obſeruationem, non auſteris increpationibus ex anfractu reducere, ſed dulciſſimis perſuaſionibus ad militarem viam cupit reuocare. Ac propterea, ſi votis amoris reſponſura eſſet, omnibus blandiretur, ſuauiſſimoq. hortatu permulceret vniuerſos. At, cùm homines nefarij dorſum legi obuertunt, & obdureſcunt, neceſſe eſt omninò, eos acriter carpere, & natiuam charitatis dulcedinem tantillum celare. Propterea mel & lac ſuauioris, ac blandioris ſermonis, non ſuprà linguam, ſed ſub illa reponitur, vt auſteriora verba lingua ſponſæ, depoſito tunc dulcore, poſſit expromere, acriterq. (vt oportet) ſcelere infectos ad ſalutem corripere. At expendendum eſt, mel & lac non deglutiri, non in ventriculum traijci, vnde non, niſi violenta corporis contorſione, poſſet euomi, ſed lingua contegi, vt auſteræ correptioni proxima ſit dulcedo; quin & ipſi increpationi dulcor, linguæ motu, permiſceatur. Et quidem experimento quotidiano compertum eſt, huiuſmodi correp-

correptiones, non prorſus auſteras (minùs enim charitas, quàm ficus natiuam dulcedinem deſerere poteſt) hominum etiam rebellium feritatem lenire, & ad virtutis pulchritudinem amandam permouere. Sic Paulus hortabatur. Vt, ſiquis erraſſet, corriperetur, ſicut ſcriptum eſt: & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, ac ſi planiùs diceret:ne,obſecro,mel & lac deglutiatis, cùm errantem correpturi eſtis; ſatis eſt, ſi ſub lingua condatur dulcis charitatis ſermo, vt dum ad correptionem lingua cietur, ipſo motu nonnihil dulcoris ſermoni admiſceat auſtero, & ſpiritus ad carpendum armatus, fiat ſpiritus lenitatis. Sed iam odorem veſtimentorum percipiamus.

Odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris.

Actus virtutum externi, quibus ceu veſtimentis indueris, exhalant odorem quendam Diuinitatis, cui thus immolatur.

GErit ſe ſponſus humaniſſimus amantium more ergà ſponſam, vt (quod crebrò nos experimur) non internam ſponſæ venuſtatem duntaxat impotenter amet, verumetiam, & quidquid ad ſponſam quoquopacto attinere norit, eo ipſo amet ardentiſſime. Quemadmodum

modum quotidiè cernimus, amantes tanti fa-
cere, vel pallium, vel chirothecam eius, quam
impensè amant, vt frequentiſſime dictitare
ſoleant, ea ſibi pignora & iucundiſsima eſſe, &
eorum viſu, vel olfactu ſe mirificè recreari.
Veſtimenta verò arcano ſermone, ſunt virtutis
opera, ſicut ſcriptum eſt. Venerunt nuptiæ
Agni, & vxor eius præparauit ſe. Et datum eſt
illi, vt cooperiat ſe byſsino ſplendenti, & can-
dido. Byſsinum enim iuſtificationes ſunt ſan-
ctorum. Et Iob ait. Iuſtitia indutus ſum, &
veſtiui me, ſicut veſtimento. Et quidem vir-
tutis opera idpreſtant animo, quod veſtimen-
tum corpori, dum illum à culpæ hyemali frigo-
re tuentur, & nuditatem, quam ob culpam
incurrit homo, de qua meritò Adam erubuit,
protegunt. At meminiſſe opus eſt, ante ſpon-
ſum odorem vnguentorum ſponſæ laudaſſe, quæ
quidem laus ſpectabat ad interna; vnguenta
quippè non veſtibus, ſed corpori illinimus, quæ
poros permeant, & interiora reficiunt. Nunc
verò veſtimentorum laudem attexit, quibus
propria tranſlatione externa virtutis opera
notantur. Huiuſmodi autem opera odorem
thuris exhalare dicuntur, hoc eſt odorem Di-
uinitatis. Compertum eſt ſcilicet, thus, quod
in atteſtationem Diuinitatis in aris exuritur,
quodq. Magi, ad ipſius Diuinitatis in carne la-
tentis magnitudinem propalandam, ſponſo re-
cens nato obtulerunt, diuinum quiddam ſigni-
ficare, cùm ſermone vſurpatur arcano. Iuſto-
rum

rum ergò actus, virtutũ externi thuris, hoc eſt diuinitatis odorem ſpirare aſſeruntur, quia diuinum quiddam præ ſe ferunt, maieſtatis & magnitudinis plenum. Enimuerò videre licet nonnullos homines genere clariſſimos, inceſſu, aſpectu, ſermone, ità eſſe natura affectos, vt ſemper etiam inopini maieſtatem quandam præferant, nec illam ſtudio etiam adhibito occulere poſſint. Sic profectò ij, qui nouo gratiæ diuinæ iure genus à Deo ducunt, excelſam eam Maieſtatem, quam ſecum ferunt, celare minimè poſſunt. Hinc exiſtit, vt inceſſu ſint graues, ſermone parci, ac ſedato corporis motu quieti, aſpectuq. modeſti, vniuerſa quæ cernunt terrena contemnentes, & velut excelſo quodam ex loco deſpicientes. Ex hac autem externa, & ad diuinum ingenium expenſa, actuum motuumq. compoſitione, odor verè diuinus effunditur, quem qui percipit, Deum ibi eſſe certò ſibi perſuadet. Rectè igitur ſponſus ait: odor externorum virtutis actuum, tuorum, o ſponſa, eſt perſimilis odori thuris. Poſt hæc, ſponſus oſtenſurus, quàm ſit ſponſa virtutibus culta, & ad ipſius voluptatem comparata, declarans ſimul, quibus eam ipſe cuſtodijs tueatur, pulchra quadam vtitur tranſlatione, dicens.

Hortus concluſus, Soror mea Sponſa, hortus concluſus.

Hortus es (o ſponſa) diſtinctarum virtutum plantis, & areis diſcretus, & a meipſo cultus. Bis autem obſeptus, ſeu concluſus es. Montes angelorum & Doctorum te ambiunt, & ego tutelaris ac horti Dominus, vt murus ſum in circuitu tuo.

SOlent principes eregione domorum hortos habere contiguos, ad recreandum animum comparatos, & multa nauitate cultos, areis artificioſe diſcretis, non feris plantariis, ſed mitibus, & ad voluptatem accommodatis, vnde flores ipſi præcerpunt. Nec maieſtate regia indignum cenſent, eum hortum egregie coli curare, de illo crebrò cogitare, ac loqui. Nullo prætereà pretio, vel prece flores inde legi, extériuſq; abduci patiuntur, nec verò ſinunt attrectari, ne langueant, eorumq. pulchritudo marceſcat. Propterea ſeptum, tutoq. clauſum eſſe curant, ne quis in eum audacter irrumpat. Hæc eſt tabula quædam, vbi ſponſæ lucet imago. Poſtquàm ſponſam noua iuſtitiæ palingeneſia ſponſus ſibi rèconciliauit, tanquàm hortum amœnitatis ergò comparatum in proſpectu eam ſemper habuit, cuius & ipſe fuit cultor, & cuſtos. Areas in ea diſcre-

uit,

uit, hanc lilijs caſtitatis, illam purpureis paſſionum roſis, alias alijs myſticis floribus deſtinauit. Non eſt paſſus feras ibi plantas ſeri, immites quippè, & agreſtes mores inde arcuit; nec enim hortis, ſed ſaltubus ij mores opportuni erant. Per huius horti ſemitas deambulare ad percipiendum odorem florum, floresq. interdum carpendos, hoc eſt virtutum actus ex habitibus, velut ex plantis erumpentes acceptandos, ſolitus eſt. De horti huius cultura crebrò & cogitat, & cultores adminiſtros alloquitur. Non flectitur vlla prece, vel pretio, vt flores eos quis extraneus vel auferat, vel attrectet, hoſtis quippe Tartarei, qui florum plantaria ſuccidere, vel ſaltem floribus actuum languorem, ac remiſſionem, velut quadam manus attrectatione conatur inferre, vires eneruat, ne horti intereat pulchritudo. Propter hoc hortum ſepſit, & vndiq. concluſit angelorum Doctorumq. cuſtodijs, ſicut ſcriptum eſt, Montes, hoc eſt angeli, excelſiq. viri populorum ceu vallium præſides, in circuitu eius, hoc eſt, ſponſæ. At enim, non propter hanc cuſtodiam dicitur potiſſimùm hortus concluſus, ſed propter clauſtrum ſponſi vallantis, & ambientis ſponſam, ſicut ſcriptum eſt, & Dominus in circuitu populi ſui. (Hic murus aheneus eſto) Non ſatisfaceret amori, quo in ſponſam flagrat, ſi tutelam alijs commiſiſſet, & ipſe non eſſet tutelæ princeps. Porrò morem antiquorum fuiſſe, in hortis Deorum ſtatuas, puta Pria-

Digitized by Google

pi, vel aliorum obſcœna ſimulachra collocare, vt eſſent eorum locorum tutelares. At hoc turpitudine plenum erat; fuiſſet autem honeſtum, ſi verum Deum agnouiſſent, & imaginem ſponſi ibi locaſſent, per hoc ipſum profitentes, hortorum decorem ipſi acceptum eſſe ferendum, ſicut ſcriptum eſt, Pulchritudo agri mecum eſt. Sublata igitur turpitudine, id quod in eo genere honeſtum eſt, probaturus ſponſus, non ſtatuam, vel ſimulacrum ſuum horto præponit; ſed ipſemet, qui horti pulchritudinem condidit, horto præſentiſſimus adeſt verus tutelaris, & in ſponſæ circuitu murus, propter quem arcanus hic hortus potiſſimum appellatur concluſus: vnde patet, cur bis appelletur hortus concluſus; propter duas nimirum explicatas ſponſæ cuſtodias. Verùm etſi hortus eſſet fœliciſſimus, muroq. excelſo concluſus, niſi fons erũperet, cuius aqua plantæ alerentur, & creſcerent, omnis eã horti pulchritudo breui periret. Paſſim profectò cernimus in Regum viridarijs opere topiario mirificè elaboratis, fontes conſtrui marmoreos, vel ex iaſpide politos, ex quorum medio ſiphone aqua erũpit in altum, quod & ad vtilitatem conducit, & ornatum. Propterea in horto ſponſi fons deeſſe non potuit; vnde ſequitur.

Fons

Fons ſignatus.

Bibiſti aquam diuinæ gratiæ, ac vitæ, quam ego tibi dedi, & effecta es fons aquæ ſalientis in vitam æternam, in quam gratia vi ſua conſcendit. Et ne aqua iſta ſurriperetur, aut inficeretur, obſignaui te meipſo, velut ſigillo regio.

CVm fons aliquis puram & ſalubrem euergit aquam, mos eſt principibus, eum ſæpiri facere, ne animalibus pateat, ne alluuionibus obturbetur, cœnòue obruatur. Quin & interdum cellam quampiam circumſtruunt, & obſerant, ne ſalutaris aqua libidini tranſeuntium ſit expoſita, ſed vni Regi ſeruata, vt cùm haurienda ſit, pura, cryſtalloque ſimilis inueniatur, Regique ſine rubore propinari poſſit. Talem omninò fontem eſſe ſponſam ipſam, minime dubitandum eſt. Porrò ſponſam eſſe fontem, non qualemcumque ſed aquæ puræ, dulcis, ac ſalutaris ſalientis in vitam æternam, liquet prorſus, quia toto pectore hauſit aquam, de qua ſic ſponſus Samaritanam alloquutus eſt: ſed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam: liquet prorſus, quia aqua hæc diuina gratia, & noua in ſponſo vita eſt, quæ ſicut ab æterno Deo ad animam delabitur, tantùm aſcenſura, quantùm deſcenderat, ità reſilit

in altum, & ad æternum ipſum Deum quaſi circulum peragens reuertitur. Diuinæ naturæ participatio eſt, ad diuinam opus eſt eam redire naturam, vt illi hæreat æuo ſempiterno. Si verò in altum erumpit, ſatis aptè ſignificatur ijs fontibus, quos diximus in principum hortis ſolere conſtrui, è quorum medio ſiphone aqua prorumpit in ſublime. Et ex ijs conſtare poteſt, ſponſam iure fontem nuncupari. Obſignauit autem hunc fontem horti plantas alentem ſponſus ſemetipſo, ceu ſigillo regio, quod qui conſpexerit, aquam vel primoribus labijs deguſtare non audebit. Nimirum ne obſcœni & animales motus, vel hoſtes fontem obſidentes diuinæ gratiæ aquam vel ſurriperent, vel culparum cœno obruerent, ſemetipſum cordi ſponſæ tanquàm ſignaculum impreſſit, de quo poſtmodum ſponſam moniturus eſt, poſcens vt in brachio & corde impreſſori Deo miniſtrans, id ſignaculum ponat. Hoc clauſtrum, hoc ſigillum adeò ad diuinæ gratiæ tutelam opportunum eſt, vt ne voto quidem aliud opportunius ſponſa potuiſſet optare. Quòd verò aqua fontis huius longè ſaluberrima ſoli ſponſo, eiuſq. proinde plantarijs in horto arcano ſatis ſuo iure ſeruetur, patet ex ſubiuncta horti fertilitate.

Emiſ-

Digitized by Google

Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus.

Productiones actuum charitatis tuæ, ſimiles ſunt malis punicis paradiſi, quæ dehiſcunt, vbi maturuerunt, & grana rubentia oſtendunt. Sic actus illi flagrantia, & ignita tua in me viſcera oſtendunt. Hi ſunt primi fructus, quibus ego iure culturæ veſcor.

MIra eſt in ſermone concinnitas. Cum enim ſponſus hortum concluſiſſet, ac horti fontem obſignaſſet, tutelamq. ſponſæ ſuſcepiſſet, vt notaret, eam (etſi cernat ſe à ſponſo propugnari) nihilo ſegniorem ex hoc fieri, ſed armari ad diuinæ gratiæ hoſtes, & fures arcendos, & ſimul cum ſponſo ſeipſam cuſtodiendam, de malis punicis horti primùm loquitur, de alijs mox plantis loquuturus. Porrò malum punicam arborem, eiusq. fructum ità natura armauit, vt arbor ramis ſpinoſis rigeat, vixq. attingi ſine læſione queat, fructus autem amaro cortice obſeptus eſt, qui eſt guſtui ingratiſſimus; mox ipſa grana mali amara quadam ſepiuntur intercurrente membrana; granorum verò ſapor, cùm maturuerunt, dulcis, ac iucundus eſt, tot arcibus cuſtoditus. Hac ergo nota hieroglyphica ſponſus prodidit furem dæmo-

dæmonem ſponſæ virtutem inuadentem, mira dexteritate ab ea repelli, ſub imagine furis, qui cum porrigit manum ad mala punica ſurripienda, pungitur, & cum dentibus apprehendit, ſaporis auſteritate afficitur. Quod verò attinet ad verborum interpretationem, ſic habendum eſt, depingi hoc in loco ab ſponſo paradiſum quemdam, ſimillimum ei, quem in oriente condidit, vt ex ijs, quæ dicta ſunt, partim patere poteſt, & ex ſtatim dicendis partim liquebit. Dictum eſt de horti, ſeu paradiſi cultu, de fonte, de cuſtodia, nunc plantas ſponſus incipit recenſere, Meminiſſe autem oportet, fructus paradiſi, ex arboribus pendentes, ac maturos fuiſſe creatos, quæ opinio communior Rab. Hæbreorum eſt. Decuit enim arbores in ſtatu perfecto condi, ſicut homo ea etate conditus eſt, qua generare poſſet, ac proinde folia & fructus maturi ex arboribus pendentes creari debuerunt, menſe ſeptembri; præterquamquòd verbis ſacri textus opinio hæc congruentior eſt. Quomodo enim tūc eſſet illud pomum, quod carpſit Eua, viſu pulchrum, & ad veſcendum ſuaue, ſi tempus maturi fructus non eſſet? Vel enim dici deberet, à creatione Adæ, totiusq. mundi, qui iuxtà ſententiam alteram Martio menſe cōditus eſt, interfluxiſſe ſex circiter menſes, vt pomum illud ex flore ad maturitatem vſque pertingeret; vel ſupra ordinem naturæ maturum conditum fuiſſe, antè tempus opportunum.

num. Hoc autem ſecundum, cùm ſit prodigioſum, abſq. neceſſitate admittendum non eſt; primum verò planè incredibile videtur; nec enim tanto tempore antè lapſum Adam & Eua in paradiſo manſerunt, vt ex Doctorum patet opinionibus. Aliqui 40. dies, quot Xp̃us. ieiunauit, coniiciũt; Toſtatus poſtero die quàm creati ſunt, eiectos fuiſse putat; Alij 8. dies; Alij vnum coniectantur; ac ita breui tempore in paradiſo verſati ſunt, cùm vix paucos vt plurimùm dies, ex cõmuni ſentẽtia, eã vitã fœlicem, quæ loco illi debebatur, duxerint. Iam verò, ſi fructus maturi erant, mala punica dirupto cortice, ſeu corio, diducta patebãt, & rubẽtia grana velut viſcera quædã ignita oſtendebant. Ex his ergo malis punicis, maturis ſcilicet, ac patẽtibus, qualia in paradiſo condita ſunt, auſpicari debuit ſpõſus arcanas fructuũ ad virtutes allatas ſimilitudines, aiens: Emiſſiones fructuũ, hoc eſt, productiones actuũ virtutis, vnius præſertim charitatis erga me tuæ (o ſponſa) ſunt velut hort⁹, ſeu paradiſ⁹ malorũ punicorũ: ſicut enim mala punica matura dehiſcũt, & grana rubẽtia exhibent, ſic actus adultæ ac maturæ tuæ in me charitatis dirũpuntur vltrò, ac tua viſcera rubẽtia, diuinoq. amore flagrantia produnt. Nihil ſanè pro ſæpto horti, fontiſq. ſigillo, & pro cultura, ſponſo cultori potuit ſponſa gratius rependere, quã iſthæc mala punica, q̃bus ille veſceretur. Quapropter, cũ in duas velut claſſes paradiſi fructus diſtribuiſset ſponſus, nõ ſine arcano

ſenſu,

ſenſu, in altera claſſe, mala tantùm punica repoſuit; in altera verò non adeò myſtica vniuerſim loquens, cæterarum arborum fructus conſtituit, quibus virtutum reliquarum actus, qui ex vno ſtipite charitatis, & diſtinctis virtutum ramis erumpunt, exprimuntur. Nunc verò plura arbuſcularum aromaticarum genera commemorat ad ſenſus arcanos accommodata.

Cypri cum nardo.

In hoc horto ſponſus caphura notatus, cum ſponſæ charitate, quam nardus exprimit, inter cæteras plantas numeratur.

QVis nam ſit verus ſenſus, quem hæc verba cum ſequentibus aromatum nominibus ſignificant, eius ſolius fuerit apertè ſcire (vt ait Greg. Nyſſenus) qui, iuxtà diuum Paulum, ſpiritu ſcit loqui diuina myſteria. Multiplex certè harum plantarum proprietas plurimos ſuggerit arcanos ſenſus, quamobrem innumeras hæc verba interpretandi rationes, authores inierunt, in quo nullo poſſunt iure reprehendi, propter inexhauſtam ſenſuum fœcunditatem. Porrò in his periodis paradiſi nomen ſemper repetendum eſt, vt conſtet ordo verborum. Eſt igitur ſponſa paradiſus, in quo ſunt Cypri cum nardo. Cypri hoc loco numeri pluralis eſt nomen. Cypri, quæ eſt Caphura, & nar-

& nardi ſignificationem ſuprà fusè expoſuimus. Expedit autem meminiſſe Cypri, ſeu caphuræ ſimilitudine ſponſum; nardi verò tranſlatione charitatem eleganter exprimi, ob caphuræ flagrantis in aqua, & nardi miram calfaciendi vim habentis proprietatem, à nobis ſuprà fuiſſe animaduerſum. Nunc autem reliquum eſt, quid innuat illa Cypri cum nardo coniunctio, patefacere. Sanè mala punica cum pomorum fructibus proximè ſpiritus Sanctus coniunxit, nunc verò Cyprum nardo conciliat. Et quidem cæteri pomorum fructus, præter punicum, hoc eſt cæterarum virtutum actus, præter charitatem, ſiue absq. conſortio charitatis, ad paradiſum ſponſi minimè pertinent, nec in via quidem, nec in patria. Exploratum eſt quippe, cæterarũ virtutum actus, quantumuis egregios ad cœleſtem paradiſum non admitti, ſine charitatis conſortio. Quæ pulcherrimè à Theologis luci, ſicut & cæteræ virtutes coloribus, comparatur. Quemadmodum enim colores in tenebris latent, nec oculos ſuo decore, vel delectare, vel mouere poſſunt, ac proinde putantur, quaſi non eſſent, quamdiù luce non illuſtrantur; ità profectò cæterarum virtutum actus, quamdiù nox eſt, ob charitatis abſentiam, quaſi non eſſent, putantur, quantum ad æternitatem, ac ſponſi attinet paradiſum. Exorta verò ea luce, noua pulchritudo actibus illis inducitur: vnde meritò charitas vniuerſarum virtutum forma in

ſcholis

ſcholis appellatur, cuius decore actus reliqui ad paradiſum ſponſi prodeſse incipiunt. Sicut ergò, propter hanc rationem, cæteri pomorum fructus malis punicis adiunguntur, ità nardus apponitur Cypro; hoc eſt, eadem charitas nardo, ſicut & punico notata, ſponſo, qui arcanè Cyprus numcupatur, adhæret. Etſi enim ſtrictior ſit inter ſponſum & charitatem, quàm inter hanc reliquasq. virtutes connexio; ſimilitudo tamen non parua eſt; nam quemadmodum cæteræ virtutes à charitate, ſic & charitas à ſponſo recipit decorem, & eam, quæ à Theologis forma numcupatur; immo & recipit formam internam, cùm ab ea cæteræ virtutes externam dumtaxat accipiant; vt ex hoc liqueat, quantò potiore iure Cyprus cum nardo, quàm mala punica cum pomorum fructibus coniungi debuerint. Hactenus vænati ſumus cauſam coniunctionis horum aromatum. Modò verò, quod ad interpretationem attinet, tunc Cyprus, ſeu càphura cum nardo coniungitur, quando nardus liquefit, ac velut reſoluitur in ſponſi complexu. Cuius certè rei ſignificationem prætulit vnguentum ex hac herba confectum, quod Magdalena ſuper ſponſi caput effudit. Expreſsit enim actu illo, quod intus agebatur, nec potuiſset ſignum, ad propalandum affectum, accommodatius excogitare. Profectò, dum nardo caput corporatum ſponſi obliniebat, charitate ardentiſsima nardo notata, ſponſum ipſum, qui caput Magdalenæ, vt cæte-

rarum

rarum ſponſarum erat, amplectebatur, & myſtica vnctione permulcebat. Per ſimilem actum excedere hoc in loco ſponſa exiſtimanda eſt, vt verè caphuræ, ſeu cypri cum nardo paradiſus eſſe dicatur. At de nardo nondum abſolutus eſt ſermo. ſequitur enim.

Nardus, & crocus, & fiſtula, & cinnamomum, cum vniuerſis lignis Libani.

Eſt in hoc paradiſo, nardi charitas, croci humilitas, fiſtulæ oratio, ſeu mentis in Deum eleuatio, cinnamomi amor, & denique vniuerſæ virtutes in Chriſto fixæ, vniuerſis lignis Libani notatæ.

ECce quopacto nardus charitatem indicans repetitur, vt virtutibus, quæ per aromata ſequentia monſtrantur, præeſſe notetur.

Croci verò vires exploremus, quæ arcanis ſenſibus opportuniſsimæ ſunt. Sanè, vt cæteras croci vires prætereamus, duo ſunt notanda maximè, quæ ſunt ex probatis authoribus excerpta. Primùm quidem, herba hæc, dum calcatur, lætior fit, ac fœliciùs prouenit. Deinde crocus contra ebrietatem remedium eſt. Qui enim crocum prius biberint, crapulam non ſentiunt. Ebrietati quippè reſiſtit. Quinetiam (vt nonnulli tradunt) coronæ ex eo factæ ſedant ebrietatem. Hæc eſt expreſſa quædam

humilitatis imago, quæ dum deſpicitur, & calcatur, medullitùs gaudet, ipſoq. deſpectu fœliciùs creſcit. Qui, priusquam vocentur ad honores, potum humilitatis hauſerint, non ſentiunt elationem animi, quæ more vini caput infeſtat, & inebriat, quod ſuo damno expertus eſt Lucifer, cuius caput huius vini perturbauit fumus, & amore ſui, deſpecto Deo, temulentum reddidit. Michael verò, qui potum croci biberat, ebrietatem minimè ſenſit, non enim elatus animo eſt, ſed Dei profeſsus eſt principatum, aiens: Quis ſicut Deus? Iam verò ſi quis (quæ humana conditio eſt) ſuperbia temulentus ſit, texat croci coronam, capitiq. erectum redimiat, & experietur, ebrietatem eueſtigiò mulceri, atq. ſedari.

Fiſtulam, aliqui caſsiam, alij cannam, ex qua ſaccharum conficitur, alij calamum odoratum interpretantur. Hæ verò duæ vltimæ interpretationes videntur congruentiores, iuxtà quarum primam, duo, quæ in fiſtula dignoſcuntur expenſa, orationis virtuti apprimè quadrant. Profectò arundines vel cannæ, ex quibus mel illud gummium modo candidum, dentibusq. fragile colligitur, quæ ſuapte natura leuis materiæ ſunt, ſicut vniuerſim omne arundinum genus, ac proinde mentis eleuationis, ſeu orationis reddunt effigiem. Ipſa quippè oratio, cuius eſt motus ſurſum, igneam imitatur leuitatem, in altum ſemper euectam; in ipſa vero erectione cordis, & directo in ſuperna

motu,

motu, ſaccharum ibi generatur & guſtatur, qui eſt cæleſtis ille ros, ac mellitus dulcor, qui concreſcit in anima, & incredibili voluptate percipitur, quemadmodum qui eo bono fruuntur nobis tradiderunt. Quod verò ad fiſtulæ ſpectat leuitatem, minimè ſileri debet. Conſtat nimirum experimento, animas orationi inſiſtentes (vt ecſtaſes prætereamus, in quibus cum ſpiritu corpus plerumq. in altum tollitur) experiri propria corpora expeditiora, & promptiora ad ſuas functiones obeũdas, velut quamdam dotem agilitatis adepta. Magis arcanè fiſtula hæc videtur ſponſæ ipſius animam ſignificare. Sacchari quippè arundines ſuccum habent, qui ab eis per fractionem & contritionem exprimitur, qui poſtmodum coctus ſaccharum fit. Ita ſponſæ anima ad ſurgendum velox, & leuis vt arundo illa, intra ſpiritales poros conceptum retinet ſponſum, qui eſt ille dulcis ſuccus, qui ab antiquis mel appellatur. Hic verò ſuccus preſſura & fractione à Sanctis exprimitur; vt patet ex Martyrum hiſtorijs. Qui vbi torquebantur, & laniabantur, ſponſum Ieſum-Chriſtum, quem conceptum geſtabant, in ipſa eructabant tortura; nec Tyranni aliud ab eis extorquere poterant, nec enim aliud, præter eum ſuccum, animo conceperant. Succus verò hic myſticus, fiebat ſaccharum coctum, coquebatur quippè ardẽtiſſimo amoris æſtu, quo Sancti flagrabant. Ex quo prodibant tot ſacchari panes ſeu metæ, quot verba promebant.

Erant nimirum dulcia, quorum ſenſus erat ſponſus, exprimebantur torturis, igne amoris coquebantur, ſic ſaccharum profectò conficitur.

De cinnamomo plura ſupra fidem dicuntur, quæ tanquam apocrypha præterimus. Legimus autem in ſcriptoribus, qui huius aromatis vires explorarunt, vim habere excalfaciendi, emolliendi, concoquendi, & contra venena iuuandi; quæ vera diuini amoris imago eſt, qui glaciem animi ex culpa concretam ſoluit, & excalfacit; duritiē cordis emollit; vt cor, quod ante ad ſponſi monita obduruerat, modò, velut cera, ſola ſponſi voce percepta, liqueſcat: denique contra venena, quæ aureo vaſe incluſa mundus propinat, mirifice prodeſt, dum, præter ſponſum, cunctæ illi mundi voluptates amaræ videntur. Huic egregio aromati vniuerſa ligna Libani apponere conſonum fuit. Ligna quippè hæc in Libano, qui, ob altitudinem & candorem, ſponſi gerit imaginem, ſata ſunt, ſicut & ipſum cinnamomum. Plantæ caput, ex quo vita permanat ad cæteras partes, radix eſt, qua terræ humorem exſugit. Sic myſticum cinnamomum, hoc eſt, amor, non tàm fixus in corde, vnde exit, quàm in re, ad quam hiat, pulchrè dicitur, in ſponſo per libanum notato figi, & inde, quaſi per radicem, ſponſi vitam attrahere. Cum amore igitur, vniuerſæ virtutes in ſponſo, ad vitam hauriendam defiguntur, atq. plantantur.

Vni-

Digitized by Google

Vniuerſa igitur ligna Libani ſic concipi debent, vt ſemper in ipſo monte feraciſſimo conſita, fixáq. permaneant; cum enim ligna terræ humore concepto alantur, & viuant, ſi è natiuo ſolo auellantur, aut cædantur, interire illa neceſſe eſt. Sic igitur verba interpretamur: In hoc amœniſſimo paradiſo, cum cinnamomo, qui diuinus eſt amor erga ſponſum, creſcunt vniuerſæ virtutes ei ſociatæ. Creſcunt autem vt ligna Libani nunquàm de monte cæſa: ſemper enim in ſponſo, velut in pingui & coagulato monte, fixæ manent, indeq. vitam eliciunt, alias confeſtim interituræ. At hucusque, in recenſendis huius paradiſi plantis, nihil amarum commemorauit ſponſus. Et quidem, ſi ſponſa innocens fuiſſet, & ante reatum in hunc vecta paradiſum, ſicut Adam, non egeret plantis auſteris, & amaris. Verum è culpa in iuſtitiam traducta fuit, ac proinde non dulcibus tantum, & ad voluptatem comparatis, ſed amarulentis etiam lignis eget, ad humorem noxium expurgandum.

Propterea ſponſus addidit.

Digitized by Google

Myrrha & aloè, cum omnibus primis vnguentis.

Naſcitur in horto iſto, mortificationis myrha; aloes pœnitentiæ. Et ſuggerunt horti plantaria materiam, ad omnes eas virtutes, quæ velut vnguenta ſelectiſſima vlceribus peccatorum medentur; quæ ſuapte natura ſecernuntur ab alijs virtutibus, non tam ad ſanitatem per medelam efficiendam, quàm ad eam perficiendam deſtinatis.

MYrrha, cuius naturam ſuprà expreſſimus, condiendis, & à corruptione defendendis corporibus vſurpata, eam virtutem, quam ſancti mortificationem appellarunt, apertè monſtrat, quam qui ſtudioſè colit, non ſentit peccati corruptelam. Hac quippe virtute, velut falce quadam, culpæ illecebras, & occaſiones amputat. Et hæc ſuopte ingenio videtur inſtituta, ad effrænes motus reprimendos, quos, licèt quis proprio actu minime peccarit, ſed origine traductam culpam dumtaxat contraxerit, patitur ab originali peccato erumpentes. Hos ergo motus co ercet mortificatio, myrrhæ proprietate adumbrata. Verùm, quò quis propriorũm actuum noxas plectat, alia indiget virtute, quæ pœnitentia numcupatur, quæ aloes proprietatibus aptiſſimè

ſimè ſignificatur. De hac igitur herba, pauca hæc excerpſimus.

Aloe, Cebar Arabibus, Perſis, & Turcis dicta, ſcillæ ſimilitudinem fertur habere; radice vna, vt palo in terram demiſſo, folijs pandis, laciniatis ob ſpinulas hinc inde eminentes, quæ laudatiſſima eſt in Socotora Inſula, quæ diſſita eſt à freto maris Erythræi per trecenta nonaginta milliaria. Eius gutta eſt amariſſima, liuores, & ſuggillata delens, ac propterea pœnitentiæ ſignat virtutem, quæ amarore ſuo ſponte ſuſcepto, liuores, & ſuggillationes, quales in anima, ſuis ictibus, peccata reliquerunt, prorſus expungit. Liuore quidem ſponſi Sponſa ſanata eſt; ſic tamen, vt aloen iſtam in horto ſatam & cultam ſponſa guſtaret, ſine qua ſaluti inſtaurandæ aditus minimè pateret. Omnia prima, hoc eſt, electiſſima vnguenta, eas virtutes vocat ſponſus, quæ tanquàm vnguenta pretioſiſsima, ex aromaticis horti huius plantis confecta, ad curanda peccatorum vlcera deſtinantur, quæ ſecernuntur ab illis; quæ non tam ad medendum, quàm ad ſanitatem perficiendam proficiunt.

Quod virtutum in duas acies diſcrimen ex morali philoſophia compertum eſt. Verùm quod ſequitur, excitat admirationem.

Fons hortorum.

Etſi ſponſa fons obſignatus ſit, eſt etiam fons alijs hortis, hoc eſt proximis, aqua ſua proficiens.

PAulo ante, inter præclaras ſponſæ laudes, fontem ſignatum ſponſus recenſuerat. Ideò verò ſponſam velut fontem obſignarat, ne quis aquam ſurriperet, ac illum ſuo potu fraudaret. Quomodo ergo fontem hortorum nunc ſponſam appellat? Profectò enim fons hortorum ideò dici videtur, quia tanquam communis fons expoſitus ſit, vnde propinqui horti aquam haurire poſſint; quod ſine ſigilli, clauſtriq. ruptura videtur fieri non poſſe. At ſanè myſterium hic latet, quod ex ipſa fontis aſpectabilis effigie eruendum eſt. Porrò, cùm ob allatas rationes fons clauſtro munitur, quædam nihilominus feneſtella ſeu exigua porta patens, cancello ferreo prætexta dimittitur, per quam ex cratere lapideo, in quem primum à ſcaturigine confluit aqua, tenuis aliquis riuus elabitur. Poſtquàm enim crater ille lapideus plenus eſt, exundat aqua, & neceſſe eſt patere illi exitum, per quem effluat. Sic ſponſa concipienda eſt. Obſerauit illã ſponſus, ne quis fur ſcatebram aquæ viuæ obſtrueret, vel craterem animæ impleri prohiberet; at non temerè, ſed ex ipſius ſponſi conſilio actum eſt, vt exitus quidã pateret, per quem ſaluberrima hæc gra-

Digitized by Google

tiæ diuinæ aqua in alios hortos permanaret. Impleuit nimirũ Deus ſponſam diuina gratia, & ſapientia, quam omnino celare ſponſa nequit: vnde efficitur, vt elabatur illa, ad proximos exemplo ac doctrina alendos; quod modò parcè fit, quaſi per feneſtellam cancello ferreo prætextam. Nec enim ſponſus fontem reſignauit, & aperuit, ſicut aperturus eſt, cum ſponſam miſerit ad alios edocendos. Non ergò ad prædicandum modò deſtinatur, immò ſibi potius quàm alijs prodeſſe ſtudet, donec perfectiſſima ſit; quod ex ſubiecta patet ſimilitudine.

Puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.

Non eſt ſponſa fons ex terra erumpens citoque effluens; ſed fons puteum efficiens. Gratia quippè ac virtutes, in ipſa, velut aquæ viuæ ſcaturientes, in ſponſæ mente, more putei, capaciſſima continentur, quando in eam ex ſponſo per Libanum notato copioſe influunt.

PVteos effodere mos amicorum ſponſi eſt, vt conſtat de Abraham, & Iſaac, qui typum ſponſi prætulere. Propterea non mirum eſt, ſi ſponſus puteum habeat. Profectò puteorum cauitas, & profunditas, maximè conducit ad ea, quæ proximè diximus explananda. Quod vt rectiùs fiat, duo concilianda ſunt, fons nempe ac puteus, ità vt in imo putei ſcatu-

ſcaturiat fons, & aqua viua queat appellari, ob ſcatebræ motum. Poſſet enim puteus in excıſo ſaxo fodi, qui poſtmodum pluuijs aquis, vel aliunde illuc infuſis, impleretur; in quo tunc aqua conſiſteret, & tanquam mortua motu careret, nec vmquam vel vnguem latum aſcenderet, immò decreſceret, ſaxi ſiccitate partim hauſta. Puteus ergo hic arcanus ex fonte ſemper aquam fundente fit, & per putei cauitatem aqua viuens motu prædita creſcit, & extollitur. Hæc eſt diuina gratia, fons inquam ille aquæ ſalientis in vitam æternam, qui manãs in ſponſæ anima, quæ inſtar putei capaciſsima eſt, ſemper creſcit, & attollitur; viuit enim, ac ſurſum ad æternitatem mouetur. Non facile effluit, ob putei altitudinem. Non ergo ſponſa eſt ex eo genere fontium, qui ad ſuperficiem terræ paſsim erumpunt, moxq. aqua diffluit, nulla cauitate recepta. Sed puteus altiſsimus eſt, vt aquam viuam contineat; nec licenter effundat, niſi forte quando effundere iuſſa fuerit in aquarum viuentium diluuio, hoc eſt, quando ſemel impleta, alijs prædicatura ſuperimpleatur. Quod autem plurali numero, aquarum viuentium ſponſus meminerit, virtutum gratiam comitantium, ſimul cum ipſa viuentium, atq. creſcentium aperta ſignificatio eſt. Quòd verò è Libano impetu fluere dicantur, alluſio eſt ad Iordanem è Libani radicibus duobus e fontibus exorientem. Arcanè verò, aquæ viuæ, diuinæ gratiæ ac virtutum, ex

Chriſto

Digitized by Google

Chriſto, qui, vt ſuprà tradidimus, Libano ſignificatur, emanantes notantur. Cuius emanationis, fluxus aquæ è latere ipſius cæſo decurrentis expreſsio quædam fuit. Quòd autem aquæ impetu, & non leniter fluere dicantur, vbertatis nota eſt; tunc enim amnes impetu fluunt, cum è montium verticibus ingens aquarum decurrit affluxus.

Non eſt vllo modo prætermittendum myſterium, quod aquæ cum impetu ex Libano fluentes innuunt, in viris charitate prouectis egregiè confirmatum. Nimirum, aquæ Iordanis è Libano fluentes, carnis Ieſu Chriſti ſponſi tactu, vim gratiam ſignificandi, & quod maius eſt, conferendi receperunt, in alteram primi (ſeruata ſerie) ſacramenti, hoc eſt baptiſmi, partem electæ. Vnde non qualemcunq. gratiam, ſed eam, quæ vi ſacramenti efficitur, planè ſignificant. Sponſa igitur appellatur puteus aquarum viuentium, hoc eſt, diuinæ gratiæ ſociatarumq. illi virtutum, quibus, altiſsimi putei more, ex receptione, ac frequentatione ſacramentorum impletur. Etſi enim viri charitate prouectiores (qualem hic ſponſam introducit Salomon) virtutum actibus mirificè proficiant; at cùm ſeipſos excutiunt, & inſignis mentis puritate ſacramenta frequentant, nouis tunc, & miris gratiæ ac virtutum acceſsibus quàm feliciſsimè creſcunt. Quòd cum illi experiuntur, ſiti quadam ſacramentorum inexplebili ardent, quò enim frequentiùs bibunt, eò ampliùs ſitiunt,

ſitiunt: vnde opus omnino eſt, vt illæ aquæ viuentes, ad eam ſitim ſedandam, & excitandam, cum impetu fluant è monte Libani editiſſimo. Iam verò paradiſo à ſe vigilantiſsimè culto benè precatur, aiens.

Surge aquilo.

Recede dæmon è lateribus aquilonis flans, & hyemali culpæ frigore, velut gelido quodam aquilone, virtutum germina perurens.

NOrunt agriculturæ ſtudioſi, quantùm alendis plantis conferat aëris ſalubritas, quantùm noceat inclementia. Crebrò ſolet euenire, cultorum ſpem euaneſcere, poſt longam in colendis plantis nauitatem, cùm ventus frigidus, & vehemens flat, & erumpentes vitis gemmas, arborumq; flores decoquit, & abſumit. Quamobrem, ſi nauitate & peritia res agenda eſſet, non minus eſſent ſeduli agricolæ, ad placandos ventos immites & procul arcendos, quàm ad terram fodiendam, & repurgandam. Inter vniuerſos verò agri cultores, vnus eſt ſponſus, qui ventis imperare poteſt, ſicut olim fecit. Cum autem poſsit, & velit, ſtatim imperat aquiloni, ſeu boreæ, vt Septuaginta vertunt, qui eſt ventus immitis, & frigidus à ſeptentrione flans, in reprobum ſenſum à ſcriptura vſurpatus, qui rigore ſuo terram congelare facit, teneros flores, & germina

mina enecat. Significat nimirum & aduerſam dæmonis potentiam, qui è lateribus aquilonis, vbi ſuperbia ſua conſedit, aquilonari, ſeu boreali quodam impetu irruit in iuſtos, & immiſſo frigore culpæ, corda, quæ vitalem Dei calorem conceperant, glaciare, & obdurare contendit, virtutum germina percoquere, & necare pertentat. Cupiens igitur hortum non incaſſum excoluiſſe, imperat Dæmoni, aiens, ſurge, cede loco, ſeu recede hoſtis paradiſi, ne vras tuo flatu arbuſculas aromaticas, & herbas odoratas, in quas (vt olim in paradiſum terreſtem) te inſinuas ſerpentino halitu illas aduſturus. Hoc ità generatim aſſertum ſit, vt aquilo Dæmonem infeſtum, virtutum ſponſæ plantaria perimere ſatagentem, ſine diſcrimine ſignificet.

Germanior videtur alter ſenſus, vt videlicèt aquilo, non dæmonem, nec alia peccatorum monſtra, ſed vnam in hoc loco ſuperbiam notet. Quod duabus ex cauſis aſtruimus. Primùm quidem, expenſa ipſa rei natura, ſuperbiam vulgò ventum appellamus, & ſuperbos, vento diſtentos, ſeu inflatos dictitare ſolemus, Deinde, quod ad aquilonis ſeu boreæ nomen attinet, compertum eſt, ex Iſaiæ vaticinio, excelſum eum locum Diuinitati ſoli debitum, in quo Lucifer conſidere cupiebat, aquilonis nomine notari, petita metaphora à monte Sion, qui ad aquilonem Ieruſalem ſitus eſt, vbi templum Deo fuit conſtructum,

ſicut

ſicut ſcriptum eſt: Fundatur exultatione vniuerſæ terræ mons Sion, latera aquilonis. Ex his ergo duobus, ex venti nempe, & laterum aquilonis à Lucifero cõcupiti contemplatione inducimur vt credamus, ſponſum hic imperare ſuperbiæ, vt quantocyùs abeat. Quod ipſa deſcriptæ pulchritudinis præſtantia ſatis monſtrat opportunum. Cum enim ſponſæ virtutes, ſub paradiſi tranſlatione, oratorio encomio ſponſus laudarit, ne fortè efferatur animo, & ſemetipſam adeò pulchram, nimis (vt olim Lucifer) indulgenter ac impotenter amet, tempeſtiuè admonetur, & vento ſuperbiæ, ne hortum perflet, imperatur. Dicat igitur ſponſus. Surge Aquilo, hoc eſt, procul recede ſuperbia diuinitatem affectans, quæ de interna pulchritudine concipi ſoles, ne horti mei plantas interimas. Poſtquàm igitur noxio vento recedere imperatum eſt, ſalubris aura nunc eſt excitanda. Propterea ſubdit ſponſus.

Veni

Veni auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.

Veni ſpiritus Sancte perfla, & permoue ſponſam, ſicut anima corpus afflare, & ciere ſolet, ſic enim calore ſoluente poros animæ, odor virtutum effundetur.

AVſter ventus à meridie flat, aquiloni è regione oppoſitus. Eſt calidus, & in ſcriptura ſacra in bonum ſenſum acceptus, ſicut ſcriptum eſt, Deus ab auſtro veniet. Notat ſpiritum Sanctum, Spiritum illum vehementem, qui hortum Apoſtolicum perflauit, & vitæ calorem inuexit. Vocat ergo ſponſus hunc ventum ſaluberrimum, vt peruadat arcanas deſcripti paradiſi plantas, vt ingerat vitam illis; eſt enim hic ſpiritus vitalis, de quo eæ plantæ, ſponſaq. viuunt. Sicut enim corpus de ſpiritu viuit humano,ità ſponſa, qui eſt hic amœnus hortus, viuit de ſpiritu diuino. Quamobrem nec per momentum temporis, ſine afflatu ſpiritus huius auſtralis Deo viuet, ſicut, ne momento quidem, corpus, ſine ſuo ſpiritu, ſuperuiuere poteſt. Quod ergo ait ſponſus. Veni auſter, & perfla; non perfunctoriè, non certis ac definitis horis, ſed perenniter poſcere putandus eſt, ac ſi planiùs effaretur. Veni diuine auſter, & ità hortum meum

affla

affla, ſicut anima corpus afflare, ac ciere ſolet. Tunc fiet, vt fluant aromata illius. Aromatum nomine duo intelligi perelegāter poſſunt, aut odores aromatici, qui ex arbuſculis odoratis calore auſtri funduntur; res enim odoratæ ſicut frigore denſantur, & odorem contrahunt, ſic calore ſolutæ exhalant; quod arcanè fit, cum anima iuſta, ſpiritus auſtro calido velut reſoluta, poris patentibus, odorem virtutis effundit. Aut aromatis nomine, notatur illud gummi, quod ex illis arbuſculis exſudare ſolet, vt ſtacte, thus, & idgenus alia, quæ ſymbolicè arcana virtutum vnguenta, hoc eſt actus flante ſpiritu productos innuunt, quibus anima, Chriſti, hoc eſt, vncti particeps effecta, perlinitur, quemadmodum arbuſculæ, cùm emittunt reſinas, illiſmet obliniuntur trunco, & ramis inhærentibus. Nunc verò, poſtquàm ſponſus arcani horti felicitatem deſcripſit, ſponſa gratitudinis ergò illum tanquàm cultorem, cui horti primitiæ iure ſuo debentur, inuitat, vt tanquàm ſui paradiſi fructu veſcatur.

CA-

Digitized by Google

CAPVT QVINTVM

SPONSA.

Veniat dilectus meus in hortum ſuum.

Inſinuet ſe magis ac magis ſponſus in me hortum ſuum, peculiari iure culturæ ab ipſo comparatum.

AMoris, & pro cultura gratitudinis ſtimulo incitata ſponſa, cernens plantas horti vniuerſas & à ſponſo ſatas, & cultas eſſe, primitias illi offert, aiẽs. Veniat Dilectus meus in hortum ſuum; ac ſi diceret. Si quidem adeò amoenum, fertilemq. (o ſponſe) hortum coluiſti, quid tibi pro ſedulitate referam? Veni, obſecro, & fruere paradiſi amœnitate, quæ iure agriculturæ tua eſt, & tibi vni dicetur hæc tota fœlicitas. Porrò emphaſis ineſt in verbo, veniat. Cum enim ſponſus præſentiſſimus horto adſit, ac præſit, vt ex præcedente capite liquet, inepta videretur hæc inuitatio, ſi emphaſi careret. Precatur ergò ſponſa, vt penitiſsimè adſit, & arctiùs ſibi copuletur, & velut ad intimũ ſponſæ cordis receſſum penetret, quemadmodum, cùm quis principis alicuius aulam ingreſſus, intra eandem aulam, è cubiculo, in cubiculũ interius, ac ſecretius, venire, ac ſe inſinuare dicitur. Quod verò ait, in hortum ſuum, ſecretum quiddam innuit, quod præteriri non debet.

Digitized by Google

Anima quippè virtutibus culta, paradiſo florenti quàmſimillima, ſingulari quidem iure appellatur hortus Ieſu Chriſti ſponſi. Quod ſanè ius ſpeciale, ex actionibus, quas ille carne indutus, vt propria illius aſſumptæ naturæ perſona obiuit, enaſcitur Non enim Pater, aut ſpiritus Sanctus, tanquàm hypoſtaſis propria elicuit eos actus, quos ſponſus eliciebat, cum non ſine ſudore, fame, ac ſiti animæ hortum excolebat, & proprio ſanguine velut aqua perfundebat. Propter hanc ergò culturam ſpeciali iure ſponſa hortus, ſeu paradiſus ſponſi nuncupatur; vt pateat, cur illa ſic effata fuerit: veniat Dilectus meus in hortum ſuum. Subdit verò:

Et comedat fructum pomorum ſuorum.

Actus virtutum comedat, illos acceptans, ac in ſuum intimum cor tamquam in ſpiritalem ventriculum traijciens, vt ibi amore cocti, in ipſius naturam quaſi conuertantur.

AD poma carpenda ſponſus inuitatur iure ſuo. Quis enim agricola, qui primis quibusq. agri fructibus non veſcatur? Bifariam vero hunc textum interpretari poſſumus, iuxta duas fructus ſignificationes. Primum quidem, fructus vniuerſim acceptus, ex-

penſa

penſa ipſa rei natura, præmij quoddam genus eſt; quod agricolarum laboribus reſpondet. Ad fructum nimirùm, tanquàm ad finem ac præmium omnis culturæ labor deſtinatur. Sponſus autem (vt proximè dictum eſt) animarum hortos multo labore, ac nauitate coluit, vnde illi præmij loco promittitur hortorum fertilitas, multiplexq. fructus pro cultura, ſicut ſcriptum eſt: Pro eo, quòd laborauit anima eius, videbit, & ſaturabitur, hoc eſt fœlicem agri prouentum videbit, veſcetur, & famem ſedabit. Hic fructus vniuerſim acceptus, quemlibet virtutis notat actum, qui ex anima tanquàm ex feraci terra, & ex virtutis habitu in ea defixo, tanquàm ex arbore à ſponſo culta, ſolet enaſci. Huiuſmodi verò fructum, ſeu virtutis actum comedere ſponſus aſſeritur antropopathòs. Si enim Deus cibo aliquo eſſet alendus; is proculdubiò eſſet virtutis actus charitate conditus. Deinde cum comedere nihil aliud ſit, quàm cibum in ventriculum traijcere calore ibi coquendum; pulchrè dicitur Deus comedere virtutũ actus, quos in intimo cordis receſſu condit, & excoquit, ac in ſuam naturam quaſi conuertit. Quod adeò verum eſt, vt ſemel ibi cõditus actus virtutis (tametſi eius author labatur in culpã) Deo ſemper perſeueret acceptus; eſt enim quaſi conuerſus in Dei illũ comedentis ſubſtantiã, vnde & æuo ſempiterno gratus erit. Liquet igitur, actum virtutis cibum eſſe ſponſi, quo ille auidiſſimè veſcitur.

Secunda loci huius interpretatio huic ſatis affinis, ſed arcana magis, eſt eruenda ex ſignificatione fructus iuxta ſenſum Theologicum. Aiunt quippè Theologi, fructum eſſe virtutis actum nobiliorem cum ſuauitate productum. Ex quo patet, non vniuerſos virtutum actus fructus nomine cenſeri, ſed egregios tantùm, qui ob præſtantiam, voluptatis ſunt ſenſibus imbuti. Poſſunt ſanè actus omnes poma nuncupari eleganti tranſlatione, at fructus pomorum minimè, ſi ſenſum expendamus allatum. Hunc ergo fructum pomorum, hoc eſt, ex pomorum genere, comedere dicitur ſponſus appoſitiſsima metaphora. Cum enim fructus hic, qualis à Theologis pingitur, ſaporem arcanum ſuauiſsimum contineat, ad nullum ſponſi ſenſum propriùs, quàm ad guſtum pertinere potuit, vt, mira cum ſignificatione, non audire, ſeu cernere, ſed guſtare vel comedere illum aſſeratur.

Sponſus verò votis ſponſæ reſpondens ait.

Digitized by Google

SPONSVS.

Veni in hortum meum Soror mea ſponſa.

Ingreſſus ſum iam pridem in te hortum meum; niſi enim præſens fuiſſem, paradiſus hic plantari non potuißet, & ſi receſſiſſem, confeſtim proculdubio interüſſet.

FEci quod precabaris, Iam enim veni; inteq. hortum meum illapſus ſum. Quantò quippè paradiſus hic altior eſt, eo, quem in Eden condidi; tantò ſum ei præſentior. Porrò antequam Adam in paradiſum, ex eo loco, in quo creatus eſt, transferretur; erat paradiſus ipſe mea manu plantatus; poſtquàm ob culpam ex eo pulſus eſt Adam, paradiſus ipſe perſtitit aditu intercluſo mortalibus. Vnde facilè perſpicitur, Adæ præſentiam horto illi non fuiſſe neceſſariam; ſiquidem ante Adamum illuc inuectum, & poſt eum inde eliminatum, in ſuo decore perſtitit. At hortus hic meus (qui ſum ſecundus Adam) ità quidem à mea & præſentia pendet, & cultura, vt ſine me præſente plantari nequeat, & me abeunte confeſtim intereat. Propterea præterita vtitur voce ſponſus, aiens. Veni: & iuxtà verſionem Septuaginta, & Chaldaicam paraphraſim: ingreſſus ſum, acſi luculenter effaretur. Non venio modo (quomodo enim abſente me

Digitized by Google

hortus conſitus fuiſſet, & fœliciter germinaſſet?) Sed iam vèni, & in illius plantas vitam eis inſerens penetraui. Agit hic ſponſus tanquàm horti dominus, vt ſe diſertè ſecernat ab alienis. Profectò ſi quis extraneus in hortum admittendus eſſet, à ſponſa illi eſſet aditus pandendus, & ad ingreſſum eſſet ille vocandus. Adeo quidem, vt infeſtus dæmon in hunc hortum obrepere nequeat, niſi ſponſa illi fores aperiat, quæ modò ſunt oppilatæ. At ſponſus, qui horti claues habet, ipſe ſibi fores reſerat, quando animam nouis deſiderijs patere, & velut hiare facit, quod quia efficit cùm libet, conſultò dicit: Veni, hoc eſt, ingreſſus ſum: penetraui, illapſuq. intimo te totam, o ſponſa, peruaſi, tua vota anteuertens. Porrò alienus, quicumq. ille ſit, in hortum ſic nequit illabi. Suadere ſanè poteſt Dæmon, & ad aſsenſum commonere, vi extrinſecus illata, neq. enim in animam illabi, & voluntatem efficaciter permouere valet. At Deus ſe in animam inſinuat, & quando placet, eam intrinſecus impellit, & ad noua charitatis incrementa perurget. Rectè igitur ſponſus inquit. Antequàm vocares, veni in te hortum meum; meum ſanè ratione creationis, ratione culturæ, ratione deſiderij, quod, tanquam nouum germen, ego ipſe intus exiſtens efficio, atq. produco. Nihil autem inconcinnum hic ſuſpicari fas eſt. Etſi enim ſponſus animæ ſponſæ intimè adſit, non proptereà, ineptè venire rogatur.

tur. Ipſa enim ſponſi præſentia, tantum abeſt, vt ſitim extinguat, vt potius ex hoc ſui maius excitet deſiderium, ſicut ſcriptum eſt; Qui bibunt me, adhuc ſitient. Verùm opus eſt admoueamus auditum, ijs, quæ ſponſus, cùm venit, ſe feciſſe commemorat.

Meſſui myrrham meam cum aromatibus meis.

In horto agens ex omnibus virtutum aromatibus ſurculos decerpſi, prius tamen, ad amorem amaritudine probatum manum porrexi.

MEtere nihil eſt aliud, quàm admota falce culmos exſecare, vt patet experimento. Vbi cernimus, radicem & culmi partem in terra fixam remanere, vnde, cum adhuc viret, iterum germinare ſolet. Septuaginta verò Interpretes verterunt: Vindemiaui myrrhàm meam, quod ad eundem ſenſum maximè conducit. In vindemia quippe falce racemos amputamus, relicta vite, quæ quotannis promit vuas. Siue autem meſsui, ſiue vindemiaui dicat ſponſus, elegantiſſima vtitur tranſlatione, ad ſignificandum, ſe, in animam illapſum, ad promendos ſubinde egregios virtutis actus eam permouere. Sunt enim habitus virtutum in terra pingui animæ ſati, tanquàm triticei culmi ſpicas proferentes, vel vites promentes

Digitized by Google

racemos, cum actus ſuos eliciunt. At quia, quantumuis nobiles, & (vt in ſchola loquimur) intenſi habitus virtutum in anima ſint, niſi vrgeantur, & impellantur vi alia, præter eam, quæ ipſiſmet natiua eſt, non edunt actus, oportet omnino ſponſum, qui eos habitus infuderat, intùs exiſtentem vrgere & excitare ſponſam, ad actus per illos habitus proferendos. Tunc verò actus ex habitibus, velut à culmo ſpicę, vel à vite racemi enaſcuntur; & ſponſus ipſe, qui eos actus peculiari efficit impulſu, & velut ab habitibus ſeparat, ſeipſo, qui gladius eſt anceps, vt pote, verbum, ſeu ſermo Dei, graphicè dicitur eos metere, ſeu vindemiare. Inueſtigare autem opus eſt, cur in tam amoeno ac vario paradiſo, ad myrrham metendam potiùs, quàm ad plantas alias viſu & guſtu gratiores, ac ſuauiores manum porrexerit? Porrò amantes, violis, lilijs, alijsq. odoratis floſculis impendio delectantur, myrrhæ verò amaritudinis, & horroris eos tædere ſolet. At hæc diuini amoris arcana philoſophia eſt, vt amor non voluptate ac dulcore delinitus, ſed conditus amaritudine Deo ſit acceptiſsimus. Sanè, quemadmodũ in patria nihil amore glorioſo, ità in exilio, nihil amore anxio, & amaritudine perfuſo Deo eſt acceptius. Quamobrem etſi in ſponſæ horto, ex omnibus virtutum plantis aromaticis ſurculos ſponſus legit, myrrham tamen omnibus alijs præfert aromatibus, propterea enim illius ſigillatim meminit, cætera

gene-

Digitized by Google

generatim aromata commemorans, dum ait, Meſsui myrrham meam cũ aromatibus meis. vbi expendendus eſt loquendi modus myſterio prægnans. Sponſa petierat, vt ſponſus ederet fructum pomorum ſuorum, ipſius videlicet ſponſi, agnoſcens virtutes ab illo ducere genus. Quod apertè confirmat ſponſus ipſe, dum ait: ego veni, & myrrham meam cum aromatibus meis meſſui. Sed mirum eſt, quod adiunxit.

Comedi fauum cum melle meo.

Mihi vniui, & velut in me conuertendam ſponſam, quæ fauus eſt, meipſo (qui ſum mel) imbutus, comedi, hoc eſt intimè cordi meo inſculpſi, & velut in ſtomachum traieci.

SOlent in viridarijs, hortisq. vbi flores vbertim prouenium, aluearia eſſe, quæ ſine vllo cultorum agri labore, apum opera flores carpentium, mellis non exigua fęnora reddunt. Subnotat ergò ſponſus, aiens, ſe ingreſsum in hortum, comediſse fauum, aluearia horto ſuo minimè deeſse. Quæ quidem tranſlatio, ad ſponſam pertinet ſignificandam, quæ varijs formis, mira & multiplici metamorphoſi inducitur, vt eius perfectio exactiùs exprimatur. Quod autem ad arcanam comedendi rationem ſpectat, paulò antè diſseruimus. Nunc verò, quo pacto ſponſa ſit fauus ſponſi melle imbutus, quem ipſe comedere fertur, exponendum eſt. Porrò ſi animæ

Digitized by Google

animæ internam contemplemur ſtructuram, multis potentijs velut faui cellulis diſcretam, corporis operculo conte ctam, cernemus liquidò, faui mirificè conſtructi, rudi alueari contecti ſimilitudinem apprimè illi congruere. At hucusq. ceræ dumtaxat opus alueari concluſum animaduertimus; nondum autem mel confectum videmus. Opus eſt nimirum, vt apis florem præcerpat, & eo paſcatur, ex quo dulciſſimum eum liquorem conficiat, quo cellulæ faui oppleantur. Sic igitur ſponſa, quaſi apis ſedula & argumentoſa florem de radice Ieſſe, ſuum ſponſum ſuauiſſimum quaſi è radice, cauleque præcerpit, & toto pectore haurit, eoq. auidiſſimè paſcitur. Quem, vbi comedit, tanquàm cœleſte mel, intra potentiarum cellas condit, vt nullo alio, præterquam ſponſi liquore impleantur. Hunc igitur fauum cum melle ſuo ſponſus comedit, totam enim ſponſam ipſo imbutam ac plenam intimè ſuo cordi inſculpſit, & in ſuam velut ſubſtantiam allato ſuperiùs ſenſu conuertit. Hæc prima eſt interpretatio.

Succurrit verò altera ſatis arcana, ex Septuaginta Interpretum elicita verſione. Qui ſic traduxerũt. Εφαγον ἄρτος μυ μετ̀ μέλιτός μου, hoc eſt, Comedi panem meum cum melle meo. Quibus ſanè verbis alludere videtur ſponſus ad manna, qui fuit panis ille angelicus, quo pauit Iſraelem in deſerto. De quo memoriæ proditum eſt, ſaporem eius fuiſſe, velut ſimilæ melle

melle permiſtæ. Notat autem ſponſus, hac ſymbolica loquendi ratione, in hortum ſuum virore virtutum opertum; ſe deſcendere, ac illum candore ſuo conſpergere, quemadmodum, campos, vbi caſtrametabatur olim ſuus populus, manna cælo lapſum, velut ros matutinus ſuper herbam iacens operiebat, & candore ſuo honeſtabat. Manna vero typum ſponſi prætuliſſe, omnino planum eſt. Profectò ſponſus manna panis melle commiſti ſapore præditum graphicè refert. Panem ſapit, dum cor ſponſæ confirmat; mel ſapit, dum ſuauitate ac dulcore permulcet. Ipſe enim eſt ſapientia attingens à fine vſq. ad finem fortiter, quaſi panis firmitate; & diſponens omnia ſuauiter, quaſi dulcore mellis. Quos certe duos effectus harmonicè temperatos in ſponſa mirificè ſponſus præſtat, in eam velut in hortum, ſeu campum viridem more mannæ deſcendens. Ibique ſeipſum mannæ velut forma concretum comedere dicitur. Hic enim eſt cibus, quem ſponſa illi offert, ipſius informata ſimilitudine, quem dum ille & acceptat, & arcanè guſtat, ſibiq. intimè vnit, eleganter comedere aſſeritur. Nec mirum eſt, vt ſeipſum ſub arcana mannæ forma, in anima ſponſæ concretum edat, qui ſub forma panis manna notati ſeipſum comedit in cœna. Guſtat autem ſeipſum ac panem ſtabilientem & confirmantem, cum ſponſa fortiter amat. Libat verò ſeipſum ac mel dulcore plenum, dum eius

illapſu

illapſu ſponſa amore teneriore liqueſcit. Binos quippe affectus hos frequenter ille in ſponſa experitur. Hunc profectò panem melle conditum ſponſa in primis curare, ac conſeruare debet; vt ſponſum regio queat excipere conuiuio, & vt ſit in voce exultationis ſponſi ſonus epulantis. Cum autem hic de conuiuio agatur, potus neutiquam deſiderari debet. Propterea ſequitur.

Bibi vinum meum cum lacte meo.

Acceptaui, & hauſi amorem fortem vino, & tenerum lacte notatum.

SOlent in hortis nonnullæ vites ſeri, quæ ſedulò excultæ, & propaginibus porrectis fuſæ, in pergulas producuntur, & ad varietatem valde conducunt. Et hoc innuere videtur ſponſus, qui de horto ſuo agens, vinum ſe ibi tradit haurire. Lactis verò ideò videtur meminiſſe, vt notet, ſponſam terræ Canaan olim feraciſſimæ lacteq. manantis eſſe ſimillimam; & magis arcanè vt illam ouis ſimilitudine commendet, ex cuius gemini amoris vberibus lac exſugit Agnus Dei, qui ex ſua dignatione, & charitate nimia, ſicut ſpiritali conceptu in anima formatur, ita ſpiritali lacte alitur & creſcit, appellatq. lac ſuum, ſicut & ſuum vinum, quod illi à ſponſa propinatur, ſicut lactens filiolus lac matris ſuum appellat vtpote quod ſibi

iure

Digitized by Google

iure debeatur. Ait ergo. Bibi vinum meum cum lacte meo. Amoris duplex actus, alter fortis, tener alter eſt. Ille vino, quo membra languentia ſtabiliuntur, & roborantur, iſte lacte, quo tenera membra aluntur, eleganter ſolet exprimi. Eſt autem proprium amoris, ſeu fortis, ſeu tener is ſit, (cum ſit voluntatis actus) effundere ſe in rem dilectam; vt patet ex vulgatiſſimo diſcrimine, quod Philoſophi inter actus intellectus, & voluntatis expendunt. Intellectus quippe res velut exſorbet, ac ſugit, cum earum ad intelligendum ſimilitudines attrahit; at voluntas exſorbetur & velut exſugitur à re dilecta, à qua ſemper attrahitur. Quamobrem, cum amoris actus promit ſponſa, concipienda eſt, ſub imagine fontis cuiuſdam vinum & lac euergentis, ac potum ſponſo propinantis, quem ille auidiſſimè haurit, ac ebibit. Bibit ſanè vinum generoſum, cum voluntatem ſponſæ per fortem amoris actum attrahit, & velut apprehenſa papilla exſugens. Bibit lac, cum per tenerum amoris actum attrahit illam: Quo certè potu, licet ſitis ſponſi ſedatur, non tamen extinguitur. Nunc verò, quia nullum eſt lætum ſine ſocietate conuiuium, conuocat ſponſus amicos, ad horti delicias percipiendas, ſic aiens,

Come-

Comedite amici & bibite, Et inebriamini chariſſimi.

Spiritalis huius conuiuij, quod mihi ſponſa parauit, participes per charitatem effecti, quaſi eſca, & potu menſæ lautæ fruimini, qui mihi eſtis amici. Qui vero eſtis inter amicos chariſsimi, largius bibite, vſq. ad ſobriam ebrietatem mentis, eiusq. participatione implemini.

SAnè quemadmodum eiuſdem corporis membra mutuo ſeſe fouent, & vnum ex altero vitales motus recipit, & quaſi vim ab altero ſuggeſtam membro, & comedit, & bibit. Sic ſponſi membra, quæ ab Eccléſia membra viua dicuntur, precum ac meritorum communione ſe mutuò fouent, vitæ motus excitant, & vim illam totum corpus myſticum permeantem, & quaſi per arterias excurrentem vnum ab altero mutuis receptat auxilijs. Sola ſponſi vis potuit mortua membra ſuſcitare; at ſuſcitata ſemel, non ſibi dumtaxat, ſed & alijs proſunt; & alijs arcanum cibum, potumq. miniſtrant charitatis participatione, per amoris actus ſeipſam promentis; Nunc ergo ſponſus ſic eloqui putandus eſt. Menſam mihi lautam in amœno viridario ſponſa parauit. Porrexit mihi fauum; vini ac lactis pocula propinauit. Societate mihi opus eſt. Accurrite, qui chari-

charitate mihi eſtis amici. Fruimini melle, & vino, & lacte. Mei intra ſponſæ fauum latentis, qui ſum mel, & geminorum amoris actuum in vos propter me ſeſe fundentium participatione gaudete. Mellis huius eſcam comedite; vini ac lactis huius potum haurite. Porrò, etiam cum ſponſam intra ſe ſponſum continentem, & in proximos amoris actum tum fortem, tum tenerum, iuxtà temporum diſcrimina producentem, ij qui charitate viuunt, imitatione attrahunt, & in ſeipſis eius mores effingunt, ſatis aptè mel edere, vinum & lac haurire aſſeruntur. Ita quidem, vt ex duobus capitibus, ex participatione videlicet, & ex imitatione, melle veſci, & potum illum ebibere cenſendi ſint. At quod appoſuit, aiens, Et inebriamini chariſſimi, emphaſin habet, qua proculdubio innuit, eos, qui inter amicos gratiſſimi ſunt, & præ alijs coniunctiſſimi, hac participatione meritorum charitate ſubnixa fœliciùs gaudere, vt dum alij modicè fruuntur, ipſi ob eximiam charitatem potiſſimum frui, ac eum arcanum potum quaſi vſque ad ebrietatem haurire dicantur. Hæc prima eſt interpretatio.

Secunda loci huius interpretatio ſatis opportuna eſt, vt vox illa, Chariſſimi, non ſeorſum accipiatur; ſed ſit nominis illius, Amici, adiunctum. Et in hunc modum amicos chariſsimos, ſponſi ipſius bona vigilantiſsimè curantes, appellat Eccleſiæ Doctores, qui ſponſam

ſam erudierant; & ad perfectionis gradum, in quo ea nunc adulta verſatur, promouerant. Qui dum illuſtratis mentis oculis ad hortum, quem tanquam ſponſi cultoris miniſtri curauerant, ſpectandum introducuntur, cernentes ſponſæ fœlicitatem, heroicarumq. virtutum paradiſum, ad eius, quam percipiunt, eximiæ voluptatis ſignificationem, mel comedere, vinum & lac bibere, ac ebrietate vinci perhibentur. Protrita ſane metaphora eſt, cùm quis prandij, coenæue tempore, rei alicui ad voluptatem comparatæ dat operam, dictitare, tunc, nullam eſcam lautiorem, potum nullum ſuauiorem, ea qua tunc fruitur voluptate, illi poſſe accedere. Quod tunc potiſſimum verum habet, cùm quis operæ, quam in re quapiam poſuit, fructum cernit votis quadrantem. Sic architectus auidè ac frequenter ſua inſpectat ædificia. Sic (quod ad rem hanc propius accedit) qui conſeuit arbores, quas conſpicit fructibus onuſtas, ob incredibilem, quam experitur voluptatem, vix poteſt ab earum inſpectatione diuelli; ibiq. pulchra tranſlatione dicitur paſci ac potari. In hunc morem Doctores, qui ſponſæ animam, ceu voluptatis paradiſum excoluerunt, & ſponſo miniſtrantes, tam egregium in eius prouectione fructum intuentur, diuinæ cuiuſdam lætitiæ mel libant, lac & vinum hauriunt, & ebrietate vincuntur, ita vt arcano ſenſu ſatis idoneè dicantur inebriari ab [illegible] tate ſponſæ, quæ ſponſi domus & hor-

& hortus eſt, & voluptatis torrente potari. Rectè igitur ſponſus ait. Amici chariſsimi & Doctores, quibus ego ſponſam meam educandam credideram, comedite mel, lac & vinum bibite,& inebriamini,hoc eſt, contuentes ſponſæ vbertatem ſpiritalem, voluptatis pelago abſorbemini. Sed nunc ſponſa in ſcenam ingreditur.

SPONSA.

Ego dormio,& cor meum vigilat.

Ego vix ſenſibus ad vitam fungor externam. voluntas verò mea in ſponſum bians vigilat.

CHariſsimos amicos ad ebrietatem ſponſus inuitauit. Quapropter ſponſa inter chariſsimos habita, huius ebrietatis, qui eſt torrens voluptatis internæ, conſors effecta eſt. Cui ſanè ebrietati fidem aſtruit ſomnus hic arctiſsimus, qui illam complexus eſt. Porrò ebrietatem externorum ſenſuum functiones intercipientem eueſtigiò ſomnus conſequitur. Sic ſponſa cernens (quod votis omnibus experiuerat) ſponſum intra ſuæ animæ paradiſum commorantem, & culturæ incumbentem, lætitiæ ac voluptatis amne perfuſa, corporea vniuerſa tradit obliuioni, & ſopitur, ad ſponſi amplexus toto mentis conatu conuerſa, tantò ad illum effecta vigilantior, quantò à ſenſibus redditur alienior. Somnus hic, quo ſponſa

X cor-

correpta eſt, nihil eſt aliud, quàm perfecto-rum virorum multa ſedulitate parta proprietas, quam vbi pepererunt, vix hæc externa norunt. Tanta quippe contentione ad Deum hiant, vt rerum fluxarum non meminerint, vixq. ſenſibus vti poſſunt ad eas pertractandas. Eiuſmodi verò viros aliquot orbe toto conſpicuos noſtra tulit ætas, qui ob mundi neglectum, & obliuionem, ſe dormire facilè commonſtrabant. Cordis vero vigiliam, & perennem quandam velut palpitationem ob præſentis ſponſi contactum perſpicuè declarabant. Quod ergo ait ſponſa, Ego dormio, ad partem ſentientem, quam vix anima ciet ac mouet, ad functiones externas referri debet. Quod verò inquit, & cor meum vigilat, ad voluntatis corde ſignificatæ conatum, quo præſentem ſponſum apprehendit, referendum eſt.

Altera verò mentem ſubit explanatio, quæ affectum amoris ac gratitudinis huic loco opportuniſſimum luculentiùs prodit. Inducitur autem iuxta interpretationem hanc ſponſa de ſe tota inquiens. Ego dormio. Et de ſponſo (quem ſuum cor aptiſſimè nuncupat) ait, Et ſponſus, qui eſt cor meum, vigilat. Quod vt exactè percipiatur, opus eſt meminiſſe, ſponſum perquàm ſedulò hortum ſponſæ plantaſſe, & coluiſſe, & vigilantiſſimè cuſtodire, nec temporis quidem momento ab eo recedere. Quod cum ſponſa penitiſſimè exploraſſet, &

ſpon-

ſponſum præſentiſſimum ſibi animaduertiſſet, incredibili quodam amoris, & gratitudinis affectu ſic effatur. Ego ſanè nihil laboro, ego ferior ab opere, & in huius horti amœnitate ſuauiſſimè conſopior. Cor autem meum, hoc eſt, ſponſus meus, vigilat, illiusq. nauitate hæc paradiſi fœlicitas exorta eſt. Ille conſeuit, ille coluit, ille ad incrementa promouit. Pulchrè quidem ſponſa, tantillum eum laborem, quem ſubijt in horto in operibus iuſtitiæ ſe ipſam exercens (nec enim omninò nihil egit, quod hæretici noſtræ tempeſtatis mallent) ſomnum appellauit, vt per hanc hyperbolen, qua leuem laborem, ſomnum, ſeu fictionem laboris eſſe innuit, facilè declararet, verum eſſe illud diuini pſaltis oraculum, Qui fingis laborem in præcepto. Ex vtraque verò explanatione omninò efficitur & ſponſum vigilare, & ſponſam corde excubare, tametſi dormire perhibeatur. Quod ex adiunctis verbis perſpicuè patebit:

Vox dilecti mei pulſantis.

Inſonuit vox ſponſi mei pulſantis. Pulſat ſanè vt præſens, & vt abſens ab vlterioribus animæ meæ receſſibus, ad quos cupit ingredi, vocem edit.

SOmnum ſponſæ medullas minimè peruaſiſſe, immò principem animæ partem man-

Digitized by Google

ſiſse peruigilem, hoc vno illa conuincit expe-rimento, quia videlicet vocem ſponſi pulſantis audiuit. Quæ quidem ratio efficaciſsima eſt; ſi enim princeps animæ pars ſomno ſepulta, iaceret, inſonantem, velut tenui auræ ſibilo, ſponſi vocem minimè perciperet. At hic oratio parùm concinna, ſibiq. cohærens videtur. Profectò voce vtimur, cùm diſtantes, eminùs vocamus; ſi enim comminùs res agenda ſit, voce non eſt opus. Iam verò, ſi ad eos, qui ſunt à nobis diſsiti, vocem promimus, eos attingere manu tunc minimè valemus. Qui ergò fieri poteſt, vt ſponſus edat vocem ad ſponſam, illamq. tangat, aut pulſet? Quòd ſi tranſlatio ab externis petatur, vbi cernimus, plerumq. illos, qui amicorum domos adeunt, ſimul vocem efferre, portamq. pulſare, quò citiùs reſeretur, non eſt ad rem; cum ſponſus intra ſponſæ hortum agere, morariq. aſseratur. Verùm hic nodus ſoluitur, ſi perpendamus, quonam pacto ſponſus adſit, & abſit. Sane, ſi animæ ſinus contemplemur, ad quos, per nouos charitatis acceſsus ſe, ſponſus ingerit, facilè perſpiciemus illum adeſse quidem, & ſe in plures ſecretos animæ receſsus per amoris augmenta præterita inſinuaſse. Atque ità præſens ille ſponſam ciere ac pulſare valet; ſed quia modus amori ſuo præſcribi nequit, & ex hoc in ſinus alios vlteriores illabi, & penetrare cupit, à quibus abeſt, vocem propterea promit, vt in eos

aſsen-

Digitized by Google

aſſenſu nouo pandatur aditus. Qualis verò ſit hæc vox, mox aperit, ac ſponſum loquentem inducit.

SPONSVS.

Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea immaculata mea.

Adbuc ſecretiores ſinus animæ tuæ mihi reclude, vt in te penetrem, quia ſoror es mea & ob adoptionem patris mei, & ob carnem aſſumptam. Quia etiam es amica mea, & ex amicitiæ iure, totius domus tuæ anguli mihi patere debent. Quia prætereà es columba mea, cui ego meorum viſcerum aperui nidum, & ità in te nidum mutuò poſco. Quia denique es immaculata mea; dum enim in te illabor maculas mea puritate detergo.

HAec vox ſponſi eſt, qua facile ſecernitur & internoſcitur ſponſus ipſe. Amare natiua illius eſt proprietas, odiſſe violentum quiddam illi eſt, ſicut punire ac terrere. Quamobrem in ſuo monarchico principatu amore potiùs, quàm terrore gubernare maluit, quo vno (vt cętera prætereamus) apertè à Tyrannis dignoſcitur. Enimuerò Tyrannus in occupati regni adminiſtratione ſubditos concutere, ac metu coercere tentat; opprimere, non inducere ſatagit;

ac proinde vox tyranni terribilis eſt; ad vim inferendam exprompta. At Rex noſter, etſi iure ſuo, poſſet impellere, ac imperare (eſt enim Dominus) ità tamen leniter moderatur animos, vt monere, non imperare, mulcere, non terrere maluerit. Ex quo ipſius vox, tanquàm proprietate natiuâ, prædita eſt lenitate. Hoc igitur innuit ſponſa, cùm ait, Vox dilecti mei, acſi planiùs diceret. Vox, quæ natiua, non violenta eſt dilecto meo, plena dignationis, ac humanitatis eſt; non eſt ad incutiendum terrorem, ſed ad emolliendа corda comparata, non eſt vox in commotione, ſed in ſuauis auræ tenui ſibilo. At hoc parùm eſt, non enim ſolùm vim more tyranni non infert, ſed nec ſalutem quidem affert, ſine noſtræ voluntatis aſſenſu, quod eſt vrbanitatis genus, diuinam in nos dignationem egregiè commendans; agit enim vt amicus, non tam ſuam maieſtatem, quàm amorem expendens. Tantundem ergò eſt, vocem ſponſi inſonare, ac vocem lenem, & vrbanam audiri. Quod facilè perſpicitur ex ijs verbis, quibus ſponſam leniter monet aiens: Aperi mihi, ad intimos tuæ animæ ſinus penetrare ſatagenti, quot enim aſſenſus præbes, tot mihi receſſus aperis, in quos feſtinus illabor. Ad recludenda verò Oſtia moneo te, quia es amica mea, vnde ex amicitiæ lege, anguli, ſinusq. domus tuæ vniuerſi, mihi tecum debent eſſe communes, quia ſoror mea es à patre meo in filiam adoptata, & aſſumptæ naturæ germani-

Digitized by Google

manitate coniuncta, quamobrem, quos in natura, & gratia Deus coniunxit, ſeparari, & occluſa ianua nefas eſt arceri. Aperi ergò, quia ſoror bifariam es. Aperi mox. Aperi, quia columba mea; cùm enim tibi nidum in meis viſceribus conſtruxerim, in quem conuolares, & conquieſceres, & tu profectò lege gratitudinis, debes mihi nidum apparare. Aperi denique, quia es immaculata mea. Si enim ego, te candidam, & labe maculaq. immunem reddidi, experimento diſcere potuiſti, ex meo ad te illapſu, te fore puriorem. Ex quatuor capitibus efficaciſsimam contexuit ſponſus orationem, qua ſponſam permulceret, & ad vnionem arctiorem; permoueret addit tamen prætereà rationem aliam ad cor emolliendum opportuniſsimam.

Quia caput meum plenum eſt rore. & cincinni mei guttis noctium.

Deus, ac exortæ ab eo cogitationes à ſceleſtis hominibus repulſæ, & velut abnoctare coactæ ſunt. Et probris iactatis, velut pruina, & gelidis guttis noctis hyemalis conſperſæ.

QVadruplex allata ratio, te, ò ſponſa, debet emollire, vt ocyſsimè mihi ſinus tuos intimos recludas; at quidem ſceleſtorum hominum inhumanitas, & crudelitas, qua

me

me à ſuis ædibus arcent, & quaſi ſub dio, noctis hyemalis frigori, ac pruinis expoſitum abnoctare cogunt, te debet præſertim vrgere, vt tantò me interiùs admittas, quantò à ſe illi me longiùs repellunt. Hic animaduertendum eſt, ſponſum, quamdiù ſæculi huius ordo vertitur, ex nimia charitate ſua, cordium noſtrorum frequenti impulſu portas quatere, quod ipſe palam effatus eſt, & per animarum vias ſollicitum incedere. Quidam autem hoc iter explorantes ianuam illi pandunt (hi verò perpauci ſunt) ad quos libenter ingreditur cenaturus, & cubiturus. Cæteri verò, quorum, vtpote ſtultorum, infinitus eſt numerus, pulſantem eliminant, & in eum probra, & conuicia iactant. De his igitur conqueritur ſponſus, aiens. Quia (ob prauorum hominum repulſam) caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium. Sponſi profectò caput Deus eſt. Sicut ſcriptum eſt, caput verò Chriſti Deus. Cincinni, ſeu capilli ab hoc capite enaſcentes, cogitationes ſanctæ ſunt, à Deo in animam exortæ ac immiſſe. Sceleſti verò homines, quorum mens humi defixa eſt, quando Deum pulſantem ac vocantem repellunt, & cogitationes à Deo ſpiritu afflante ſuggeſtas procul arcent, pulchra quidem tranſlatione dicuntur ſponſi caput, & capillos exponere pruinę, guttis noctium, ac hyemis inclementię. Quid enim ea repulſa eſt aliud, quàm ros gelidus, ac pruina perurens? Et pro-

feſtò

fectò quemadmodum immiſſos à Deo impulſus cum quis admittit,& in medio corde reponit, pulchrè dicitur,eos fouere, & quaſi calefacere, ità è contrario, qui eos abigit, noctis inclementię, ac pruinis illos exponere, immò & immiti rore illos conſpergere eleganter aſſeritur. Iam verò, quàm ſit efficax hęc ratio, ex ſponſę reſponſione perſpicitur.

SPONSA.

Exſpoliaui me tunica mea; quomodò induar illa?

Exui veterem hominem,qui me retardabat,ne tibi aperirem.Et indui nouum,qui gratia,vt auis pennis veſtita, ad te conuolat, noua veſte ceu pennis fultus. Quomodo ergo nouum hominem exuere, & veterem inducere poterò,cum optem aperire tibi?

PОrrò Paulus monet, vt qui togam ſponſi ſunt induendi, veterem hominem cum actibus ſuis exſpolient, & nouum, qui ſecundùm Deum creatus eſt, induantur. Propter vitiatam verò naturam, quę ex protoparentis noſtri ſanguine propagatur,& natiuam labem, veſtis ſeu tunica noſtra nuncupatur peccati corruptela; ſicut & vniuerſim, quod vnicuique natura dedit, ſuum propriè appellatur. E contrario verò non ſuum, ſed alienum dicitur, quod aliunde aduenit, nec ex ipſa oritur natura. Si vero alius largitione, vel induſtria

noſtra

noſtra id paramus, noſtrum ſanè, vtcumq. dici, at non tam propriè, ac id, quod à natura ſuſcepimus, valebit. Quamobrem, diuinæ gratiæ veſtis, ſupra naturam, ex ſponſi largitione conceſsa, tunica inducta non exactè ſua in allato ſenſu à ſponſa poterit appellari; tametſi illius tunicæ verum dominium fuerit adepta. Verè quippe anima Deo grata, dominium gratiæ virtutumq. nacta eſt, quemadmodum & cæterarum rerum, puta gemmæ, vel auri dominium quis dicitur habere, ac proinde non contra iuſtitiam, ſed contra liberalitatem peccat, cum gratiam abijcit, ac negligit. At quia dominium hoc à ſponſo cælitus collatum eſt, vltra meritum, ſponſa ne ſibi arroget alienam laudem, ſuum appellat dumtaxat, quod ex ſe habet, non verò, quod aliunde conquiſiuit. Poſtquàm autem tunicam veterem exuit, cernens ſe mundo muliebri candidaq. nuptiarum veſte ornatam, nefas eſse putat, ea depoſita, ſordidam illam, quam natiuitate ſuſceperat, veſtem reſumere, & ſponſo ipſam comenti iniuriam irrogare. Propterea inquit, Tu me pulſas (o ſponſe ſuauiſsime) vt tibi arctius adſtringar, mè penetrare, & cumulatiore gratia in ipſo illapſu, ſeu penetratione, velut noua chlamyde ornare cupiens; ad hoc enim flagitas, vt aperiam. Quomodo ergo reluctari potero, aut cunctari? Vnum erat, quod, ne tibi aperirem, remorari me poterat, tunica videlicet Adæ, quæ non contegebat, ſed gra-

uabat

uabat,ne poſset animus ea indutus,ad te quantocyus feſtinare. Erat enim terrena veſtis, & tanquam terreſtri pondere me olim deprimebat. Verùm ego tibi ſociata expoliaui me eiuſmodi tunica, & pro illa, cœleſtem aliam ſortita ſum; erone igitur adeo inſipiens & ingrata, vt ad meum interitum, iterum induar illa? Minime quidem. Sed tua veſte induta, quæ ad gradiendum expeditionem confert, immò, & ad volatum prodeſt, ſicut pennæ, quibus volucres induuntur, & nituntur ad volandum. hac inquam veſte tua, velut pennis vtar. Accurram, immò & aduolabo ad aperiendum. Hæc ſponſæ promptitudo adhuc clarius ex pedum lotione perſpicitur. Ait enim:

Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?

Elui affectus terræ inſtar pedum hærentes. Quomodo elutos à terræ cœno, iterum luto infigam, & nō potiùs in te lapide viuo, o ſponſe, reponam, vt ad aperiendum mundo greſsu feſtinem?

Pedes, quibus incedimus, affectus, quibus vel ſurſum ex charitate, vel deorſum ex amore terreno gradimur, exprimuntur. Anima quippe affectibus, ceu pedibus iter agit. Pedum verò terram tangentium imagine, vitæ huius mortalis & terræ velut adhærentis affe-

ctus

ctus ſignificantur. Eſt autem vita hæc velut argillacea terra & glutinoſa, per quam qui graditur, pedes velut in cœno figit, vnde vix eos, ad incedendum, extrahere valet. Et ſi demum inde illos eximit, cęno hærente, à progreſſione ij retardantur, atq. torpeſcunt. Sic, qui è cęnoſis locis emerſerunt, fluuium quantocyùs petunt, ſeſeq. ibi abluunt. Cùm verò pedes fluuio deterſere, non eos in ripæ cęno reponunt; ſed in lapide, vbi ab illuuie, ac ſordibus ſunt immunes. Sic profectò ſponſa, quæ olim peccarat, & cœnoſa per loca inceſſerat, affectuum pedes, cęno huius vitæ ſordidæ inquinatos, diuinæ gratiæ aqua ex ſponſi velut latere effluente, proluit. Poſtquàm verò ſic abluit pedes, in angulari lapide Ieſu Chriſto ſtatuit illos, ac per viam eo lapide conſtratam ſorde terſis affectibus incedit. Quod pſaltes regius diuinitus ſibi collatum beneficium canebat, aiens. Pſ. 39. Et exaudiuit preces meas: & eduxit me de lacu miſerię,& de luto fæcis. Et ſtatuit ſupra petram pedes meos; & direxit greſſus meos. Propterea ſponſa inquit, Ablui affectus meos, olim mundi cęno ſordidos, quomodò iterum eos cęno illo inquinabo, & non potiùs ijs elutis per lapideam viam, quam tu o ſponſe, qui & lapis, & via es, ſtrauiſti, gradiar & feſtinabo ad aperiendum? Nunc verò quid ſponſus agat, conuenit explorare.

Dilectus

Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen.

Sponſus meus per arcanum biantis voluntatis foramen ex aſſenſu factũ, intulit auxilij ſui manum.

ANima ſponſæ ambitu diuinæ cuſtodiæ ſępta eſt. Propterea non patet furibus ad illam aditus. Obſerata eſt à ſponſo, nequis alienus ſe inſinuarę poſsit. Etſi verò illam ſic obſignarit, ſibi tamen quaſi feneſtellam reliquit, per quam more amantium poſsit illabi. Sic enim amantes condicere ſolent, vt ſtatis ac definitis temporibus, portis clauſis, per poſticum domus, vel feneſtram auerſam, vel etiam foramen, aut rimam aliquam, cęteris ignotam, ipſis ſolis amantibus exploratam, conueniant, ſeq. mutuò alloquantur, & fruantur. Hoc ergò foramen elegantiſsimè ſignificat ſponſę conſenſum vocationi præbitũ. Sicut enim renutus, ac inſpirationis repulſa, quædã eſt voluntatis obturatio & contractio; ſic è contrario aſſenſus, quędam eſt affectus apertio, ac patefactio, foraminis tranſlatione pulchrè notata. Cum igitur voluntas per aſſenſum patet, ac dehiſcit, ſpõſus confeſtim per arcanũ illud foramen manũ immittit. Manu verò auxiliũ, opusq. notatur; qđ ex ipſa rei natura, quæ manũ ad exercenda opera, velut inſtrumentũ effinxit, planè cõſpicitur. Sponſus vocarat, aiens, Aperi mihi ſponſa liben-

libenter aſſenſit, aiens, ſe veterem tunicam, qua olim onuſta, aperire nequibat; exuiſſe, nolleq. illam reſumere, ſed ad vocantem celerrimè feſtinare. Nunc (qui eſt diuinæ vocationis, & auxiliorum ordo) per foramen voluntatis hiantis immittit manum bonorum motuum, & in charitate progreſſuum effectricem. Vbi cum manu, hoc eſt, auxilio, ipſamet ſponſi perſona arctiùs ſponſæ ſociatur, & quaſi per apertum foramen aſſenſus ingreditur, gratiam cumulans, & charitatem. Vt autem liquidò eluceſcat, hanc manus immiſſionem, eſſe collationem efficacis auxilij, appoſitiſſimè inquit.

Et venter meus intremuit ad tactum eius.

Et voluntatis ſponſum continentis vterus, ipſo per auxilium efficax tangente, commotus eſt, & ea motione ad charitatem prouectus. Sed & ob maieſtatis illius præſentiam, timore concuſſus eſt.

VOluntas, quæ tanquàm venter ſpiritalis ſponſum charitate concipit (neque enim aliarum potentiarum conceptus ſponſum habet, cùm ſine diuina gratia non poſſit fieri) corporati ventris ſimilitudine aptè ſatis exprimitur. Ad hunc autem ventrem patuit foramen aſſenſus, per quem ſponſus illata manu, efficaciſsimi auxilij tactu voluntatem commouit, quæ rectè dicitur intremuiſſe, hoc eſt

com-

commota efficiſſe. Quæ fuiſse commotio ex Hebraico textu declaratur, ex quo hæc verba habentur. Et viſcera mea tumultuauerunt ſuper eo. Alij vertunt. Et venter meus commotus eſt in ipſum. Hic autem tremor, ſeu tumultus, motionem voluntatis efficacem adumbrat, qua illa ad charitatis incrementa permouetur. Metaphora verò petitur ex corporeo ventre, qui, cum mollis ſit, oſsibusq. à natura non ſit armatus, & fixus, quando tangitur, facilè tremit, & concutitur. Videtur etiam tremor hic innuere motum quendam ſummiſsionis, ac filialis timoris, quem excitat ob ſuam magnitudinem, ac maieſtatem ſponſus, cum in anima ſuæ præſentiæ motum efficit.

Surrexi, vt aperirem Dilecto meo.

Tactu ſponſi excitata erexi me ad illius altitudinem, cupiens, non foramine tantùm illius manùm admittere, verum, & totum illum porta voluntatis prorſus aperta, intimè recipere. Non enim de quocumque modico illius admiſsu, ſed de maximo, & penitiſſimo cogito.

ENimuerò mira eſt huius, quem Deus in progreſsu iuſtitiæ obſeruat, ordinis harmonia. Poſtquàm enim ſponſum immiſsa auxilij manu, voluntatem excitaſse, & commouiſse aſseruit ſponſa, Surrexi, ait, vt aperirem,

rirem, quaſi diceret; ſponſo pulſanti, & magis ſe inſinuare cupienti, libere obtemperaui. Surgerè quippè, habitus eſt liberè agentis. Surrexi, inquit, non certè quia iacens, ſedenſue quaſi deſes reperta fuerit; ſed quia more ſurgentis ſeipſam euexit; ac ſi dicat, ſurrexi, hoc eſt, ad ſponſi celſitudinem me altiùs, quàm antea erexi. Oſtium petiuerat, peſſulumque amouere iam tentabat; nec enim textui valde quadrat, eam adhuc tamquàm in lecto decumbentem pigritari. Quomodò enim (vt metaphora ex corporatis rebus conſtet) ſponſi extrinſecùs ianuam pulſantis manus, ad ſponſæ ventrem pertigiſset, niſi ea iam accurriſset ad oſtium, & manum porrigeret ad fores reſerandas. In hoc igitur actu aperiendi, ſe ait ſurrexiſse, ſponſi iam manu tactam. Sed oboritur hic quæſtio. Si enim ſponſus iam manum immiſerat per foramen, quomodo adhuc præſtolatur ianuæ recluſionem? Patere autem myſterium poterit, ſi tranſlationem perpendamus. Profectò in carceribus, alijsq. interdum ędibus, in ipſis portis, quę non paſsim reſerari ſolent, feneſtellę quędam fabrili opere conſtructę, cancellisq. prętextę patent, per quas & amici colloqui, & manus nonnunquam contrectare conſueuerunt. Vbi certè facilè diſpicimus, quopacto alter colloquentium, per cancelli foramina & manum immittere, & alterius intùs exiſtentis, ſeu manum, ſeu corpus attrectare poſset. At nihiloſeciùs, ſi familiariùs

miliariùs

miliarius res agenda eſset, præter hoc etiam, tota illi ianua deberet aperiri, vt ingreſsus amicus & amicum oſculari, & amplecti valeret. Ex hac ergo metaphora ſenſus eruendus eſt arcanus. Sponſus ſanè cùm nouum impellit ad aſsenſum, quaſi oſtium voluntatis pulſat, bifariamq. admittitur. Aut altera manu quaſi per portæ feneſtellam vel foramen, quæ quidem manus efficaciſſimè voluntatem permouet. Eſt enim manus Dei, ſiue cum fert tactu auxilium, ſiue cùm percutit, potentiſſima, ſicut nouit Iob, quem manus Domini tetigerat. At hoc benè habet. Non tamen vſquequaque ſponſo ſatisfacit. Licèt enim, cùm pœnam infert, ſe contineat, & tactu infenſæ manus, ex commiſeratione, contentus ſit; verùm cum beneficia confert non manum dumtaxat benignam porrigere, ſed & totum ſemetipſum, ex bonitate, vellet ſponſæ tradere, & in illius cor penetrare. Propterea hic graphicè pingitur ad ianuam, manus immiſſione minimè contentus, ſponſam liquefacere cupiens, vt omnibus quaſi animæ poris calore ſolutis & apertis, per vlteriorem aſſenſum, non qualemcumq; ſed patentiſſimum, ſponſæ copuletur, & quaſi toto corpore, porta recluſa, ingrediatur. Verùm enimuerò, vt porta ſic ſponſo patefiat, manuum dexteritate, ac ſolertia opus eſt. Proptereà ſponſa ſubdit.

Digitized by Google

Manus meæ diſtillauerunt myrrham.

Opera mortificationis, quæ ſunt manus ad veri amoris in corde latentis domum ſponſo aperiendam opportuniſſimæ, inſtillauerunt quaſi myrrhæ guttas, per hoc ad aperiendum aptiores effectæ, quod ſunt amaritudine examinatæ. Non effuderunt myrrham nec vero prorſus ea caruerunt, ſed inſtillarunt, ne quid nimis.

VVlgatiſſimum eſt, manibus figuratè opera ſignificari. Myrrha verò, quam ſancti patres mortificationem appellant, exprimi, ex ſuperioribus liquet. Qui autem cupit ſponſo amore ſincero ac forti arctiſſimè ſociari, & perinde voluntatis portam omninò pandere, vt tota domus illi pateat, & ne vnus quidem angulus proprio referuetur amori, hoc in primis curare debet, vt opera, quibus ſponſo placere ſtudet, ſint myrrhæ amaritudine delibuta, & quaſi ſtactes guttas inſtillent. Nec enim is amor probari debet, qui mortificationem odit, qua, velut lydio lapide, charitas examinatur. Eſſet enim hoc tempus anteuertere, & agonis tempore luctam detrectare. Porrò, qui delicatus eſt miles, & amat tantùm, dum à ſponſo voluptate mulcetur, manus cordis oſtio admouere non ſatagit, immò formidat. Eſt quippè oſtium illud vi illata pandendum, quia æreum eſt, vectibus ferreis ob peccata obſeratum,

Digitized by Google

tum; manus verò molles eam vim oſtio non valent inferre, quæ ad ferrea clauſtra perrumpenda debet imprimi. Oportet ergò eas manus exercere labore, & arcana myrrha delibuere. Vt poſita mollitie obdureſcant, & voluntatis æreo muro vallatæ clauſtra perſtringant. Enimuerò peccatores, cor lapideum, ſeu ferreum habere vulgò dicuntur, ob duritiem, manus verò molles, hoc eſt mortificationi non aſſuetas. Iuſti verò è contrariò cor carneum (quod Deus pro lapideo repoſuit) manus verò ferreas, hoc eſt duras laboriq. aſſuetas habere cenſentur. Opera nimirùm illorum manibus adumbrata, nihil ſunt aliud, quàm perennis quædam ſenſus domitura, ex quo patet, quàm facilè hiſce manibus cordis porta recludatur. Si enim duris manibus ferrea peccatorum corda ſponſo pandi poſſunt; quantò pandentur faciliùs corda iuſtorum carnea? Quantam ergò emphaſin hæc ſponſæ cor carneum habentis verba habent; Manus meæ diſtillauerunt myrrham? Profectò (qui mos iuſtorum eſt) nihilò ſegniùs ſemetipſam exercet, ad ſponſum hoſpitio excipiendum, quàm ſi ſceleribus eſſet onuſta, & cor ferreum geſtaret, cuius repagula eſſent violenter effringenda. Ait ergò. Cum noſſem ego, opera ſenſui aduerſa, ad ianuam voluntatis aperiendam eſſe opportuniſſimà (qua enim re clariùs voluntatis ſponſo aperitur affectus?) curaui vt opera mea myrrhæ mortificatione condirem,

& hiſce tanquàm duratis manibus, tibi (o ſponſe) cordis mei ſecreta patefacerem. Per hoc autem, quòd manus non vnctas modò, verum & myrrham liquidam ſtillantes ſponſa porrigit, mortificationis prodit modum temperatum, viris charitate prouectis familiariſſimum. Ne quid nimis. Nec enim commendari debet nimia corporis afflictio, qua fit ineptum ad contemplationem, & diuinæ charitatis functiones. Nec verò à mortificatione deſiſtendum prorſus eſt. Quod eleganter diſtillandi verbo innuitur. Nam cum nubes inſtillant vel rorem, vel ceſsantis pluuiæ guttas; nec omninò deeſt aqua, nec tamen eſt pluuia, ſed inſtillatio, medium, modumq. ſortitam. Satis profectò videri poſset manus myrrhæ vnctione duraſse, ne vlteriùs de vnctione digitorum eſset agendum; quis enim manus obungit, vel eluit, qui ſimul digitos non vngat, & abluat? Verùm conſultò ſpiritus Sanctus digitorum meminit ad myſticum ſenſum propalandum.

Et

Et digiti mei pleni myrrha probatiſſima.

Et diſcretionis virtus digitis diſtinctis oſtenſa, mortificatione quaſi maduit, non qualicũq; ſed ſtudio Deo placẽdi exercita, ac ab eo proinde probata.

PRofectò ſi manus opificium expendamus, comperiemus volam rude quiddam & indiſcretum videri, ſi cum digitorum diſcretione conferatur, in quibus & motuum diſtinctio, & applicatio eſt valde mira. Ex quo fit, vt ea manus deformis ſit, quæ vel omnes, vel aliquot digitos habet compactos, vel ſtupentes, aut exanimes. Innuit ergò Spiritus Sanctus his, quæ proximè commemorauimus, mortificationis operibus, laudem minimè impendendam, quæ diſcretione carent. Quod ſanè myſterium Septuaginta interpretes noſse videntur, qui ſic verterunt: Digiti mei myrrha pleni ſuper manus; quaſi notãtes, digitos ipſos ſuper manus poni debere, vt volam, quæ tanquam rudis maſsa carnis eſt, ſua diſcretione diſtinguant, & arcanæ myrrhæ vſum in operibus doceant.

Non manus vola indiſcreta vtendum, ſed tempora diſcriminanda & ingenia atque negotia; & quaſi quadam digitorum diſtinctione ad remedium, non ad interitum, myrrha iſta veſci debemus. Et expenſis perſonarum ac culparum gradibus, potus hic

amarulentus hauriendus eſt. Debet etiam myrrha hęc, qua digiti pleni ſunt, eſſe non adulterata, ſed probata, immò & probatiſſima. Enimuero caſtitas fatuarum virginum, non ſine anxietate, ac myrrhæ amaritudine ſeruari potuit, ſenſu perpetim reluctante, ac reſiliente: at & digitorum diſcretione caruit, & probata non fuit. Debuit enim ſincero Deo placendi ſtudio, ab hypocritarum, ea opera ob humanam laudem exercentiũ, ſimulatione, & ficta ſanctitatis ſpecie ſecerni: & quia ſecreta non eſt, ideò nec probata. Humanam quidem laudem aucupatæ ſunt, & ſemetipſas eo myrrhæ genere imbutas apud ſeipſas commendarunt. At vt Scriptura tradit, non ille probatus eſt, qui ſe ipſum cõmendat, ſed quem Deus commendat. Non ergò tantùm fatuarum virginum myrrha probata non fuit, ſed nec proba. Quinuerò fuit reproba, quemadmodum & ipſæ virgines, quę à ſponſo repulſæ ſunt. Hinc planè efficitur, hanc mundi ſollicitudinem, qua elati, & auari, cæteriq; id genus homines ſua opera imbuunt, quando ſatagentes & anxij, & honores, & diuitias incredibili labore conquirunt, eſſe quidem myrrham, qua vola manus delibuta eſt; at non perlabitur ad digitos, & quod funeſtius accidit, eſt myrrha reproba, ſicut & ipſi reprobi ſunt, & à ſponſi nuptijs tandem arcendi. Manus igitur, & digitos myrrha probatiſſima delibutos portæ admouit ſponſa, vt tota ſponſo voluntas pateret. Quod ſic enunciat.

pesſu-

Digitized by Google

Peſſulum oſtij mei aperui Dilecto meo.

Carnem voluntatis meæ portam (ne tota pandatur) retardantem, manibus myrrhæ mortificatione perunctis, tanquam repagulum ſeu peſſulum amoui, & ſic aperui ſponſo meo.

PEſsulus, qui oſtium claudit, carnem, qua voluntas naturæ compatiens afficitur, & ne prorſus ſponſo tota pateat, retardatur, in ijs etiam, qui charitate prouecti ſunt, ſignificat. Oſtij vero nomen voluntas hic ſuo iure ſibi vendicat antonomaſticè; cùm enim plura ſint oſtia animæ, vnum hoc ſponſus affectat, & pulſat, cæterorum velut oblitus. Hoc quippe vnum ſi oppiletur, neceſſe eſt, ille recedat. Si autem officium peſſuli ſpectemus, id agit, dum portas, ne quis ingrediatur obfirmat, quod carnis efficit amor ſeu affectus, qui intra voluntatem obrepſit, dum diuinis opponitur impulſibus. A peſſulo vero hoc, etiam egregij certatores, quamdiù carnis pondus geſtant, omnino eſſe nequeunt immunes; ſemper enim in agone, ac palæſtra luctantur. Et hæc eximia illorum laus eſt, vt cum, quantumuis proficiant, de peſſulo carnis amouendo ſemper cogitandum ſit, vt voluntas magis indiès ac magis ſponſo pateſiat, non propterea, ſuccum-

bant oneri, ſed ſine intermiſſione reſiſtant. Hic verò, ſeu vectis, ſeu peſſulus, non alijs manibus, aut alijs digitis, quàm myrrha perfuſus, hoc eſt, non alijs, quam mortificationis operibus eſt auertendus, vt cæſa, & edomita carne, quæ voluntatem ad ſua vota pellicit, voluntas purgatæ mentis ſecuta ducatum, ſponſo tota dehiſcat. Quod ſe præſtitiſſe ſponſa fatetur, cùm ait, ſe peſſulum amouiſſe, ac aperuiſſe Dilecto. Verùm admiratione dignum eſt, quod ſequitur.

At ille declinauerat, atq; tranſierat.

At ille ſuæ præſentiæ ſenſum mihi ſubtraxit, aut negauit, & ſe digredi ac tranſire, licet adeſſet, ſimulauit. Declinauit autem, vtpotè confeſtim rediturus.

SOllicitè pulſarat, & ingreſſum expetiuerat, & nunc, quando illi patet aditus, præter ſpem, ſe proripit, nunc, inquam, cùm ne ſuſpicio quidem fugæ poterat oboriri. Sponſa quippe ſeipſam exercuit, & vt illum digno exciperet hoſpitio, ſenſui proprio non indulſit; & tamen deluſa videtur. At verò, qui diuini callet artem amoris, minimè mirabitur. Euenire quippe ſolet viris prouectis hæc derelictio, quæ ad excelſi animi perſeuerantiam, & conſtantiam experiendam, fit à ſponſo conſultò. Cernere paſſim licet viros charitate inſignes, qui,

quò

Digitized by Google

quò ſollicitiùs Deum quærunt, & ſe oratione, magis ac inedia torquent, per plures, non dies tantùm, verùm & menſes, & annos, eò longiùs videntur à Deo repulſi. Cuius profectò dogmatis non fuit ignarus regius pſaltes, qui plerumque ſponſum anxiè orans, ſe derelictum animaduertens, amanter conquerebatur, vt videre licet, ſi pſalmi duodecimi querimonias expendamus, & alias id genus, tum in eo, tum in alijs vatibus, quæ quò longiores ſunt, eò maiore poſtmodum Dei voluptate compenſantur. Qua in re duo præ oculis habenda ſunt, quæ interdum ſimul, ſeorſum interdum iuſtis euenire ſolent, acceſsio nempe, quam promerentur, charitatis, & internus præſentiæ ſponſi ſenſus. Charitatis autem acceſsio ſanctitatem perficit, non ità ſenſus ille, tametſi charitatem comitari ſoleat. Quotieſcumq. igitur anima ſeipſam exercet, & affectibus tota ſponſo patere curat, actus (vt ſchola loquitur) eliciens meritorios, charitatis cæterarumq. virtutum noua lucra comparat, ac proinde ſanctior fit; verùm non ſemper ſponſi, arctiùs ſibi in ijs incrementis ſociati, præſentiam ſentit ac voluptatem. Quod diuina efficit ſapientia, vt non animo efferatur ſponſa, ſed humilia de ſe cogitet, & tutiùs ignotã ſeruet ſanctitatem. Hęc ergò pręſentię ſponſi abſconſio, digreſsio, ſeu declinatio, tranſituſq. appellatur, cuius ergò ſponſa nunc areſcit, miro modo complexa illum, quem putat abeſſe.

Expendenda eſt loquendi ratio. Non enim ſponſa inquit: At ille exceſſerat, vel abierat. Sed declinauerat, (vel, vt ex Hebræo verti poteſt, circuierat) atq. tranſierat. Profectò qui à via declinat, vel digreditur, non omninò recedit, ſed tantillùm ſe ſubtrahit, mox regreſſurus. Qua ſanè metaphora elucet, quanam ratione ſuam viris ſanctis Deus præſentiam ſubducat; non enim eam ſubtrahit, vt prorſus abſit, ſed vt citò rediturus, & iucundiora gaudia, poſt digreſſum, allaturus. Breuis nimirùm (etſi per annos aliquot producatur) abſentiæ mora eſt, quando nec ſerio recedit, nec verè abeſt, &, quando expedit, à diuerticulo reuerſus miris incrementis auget voluptatem. Verbum vero, circuierat, quod ex Hebraico redditur, clariùs monſtrat, quonam pacto ſponſus ægrè digrediatur, & quaſi recedere neſciens ſponſam ipſam ambiat, & circumeat, quaſi qui in loco quopiam, opus habet inceptum, & perficere illud cupit, vix inde diuelli poteſt, donec abſoluat, & ſi fortè interdum, inde tantillum abeſſe oporteat, hac illacq. excurrit, & circuit, quaſi non prorſus abire decernens. Rectè igitur, nec ſine emphaſi ſponſa inquit: At ille ſui mihi ſenſum, guſtumuè negans, ſe recedere ſimulauit. Verùm non abijt ille, ſed declinauit, ac digreſſus eſt; citò enim illum à diuerticulo reducet amor. Sed ſponſam vlterius gementem audiamus.

Anima

Anima mea liquefacta eſt, vt Dilectus locutus eſt.

Quando ſponſus pulſans me alloquutus eſt, ipſius igne concepto liquata ſum. Anima quippè, velut ſpiritalibus poris ſolutis illi tota patuit.

EX his verbis effici videtur, ſponſam ſtrenuè ſe geſiſſe, cùm à ſponſo vocabatur, & tunicam ſe exuiſſe, ac lauiſſe pedes aiebat: non enim torpor obrepſit, aut illam deſidia retardauit, vt pluribus placet patribus, & cernere licet in Greg. Nyſſeno, Pſello, Ricardo. Hæc igitur verba illuc referenda ſunt, vt eorum ſenſum venari queamus. Sanè cùm ſponſa animaduertat, ſe ieiunam eſſe derelictam, & Dei ſenſu carentem areſcere, excutit ſemetipſam, ne forte ſponſum laceſſiuerit iniuria, etſi verè non deliquerit. Hic autem mos timorati animi eſt, vt cùm, vitam ducens innoxiam, experitur, ſe velut à Deo proiectum, & aridum, mores & actus ſuos mente repetat, identidemq. verſet; ne fortè quid peccarit, quod ſit expiandum, tametſi plerumq. nihil deprehendat in ſe turpe, ſed omnia honeſta, & Deo vndecumq. grata. Auſpicatur ergò ſponſa ſui examen, & in hunc modum eloqui putanda eſt. Sponſus impulit me, & ad grandiora vocauit. Egò tunc nihil cauſata ſum, quo minùs fores recluderem.

Digitized by Google

derem. Et vt eam functionem expeditius obirem, manus ac digitos myrrha perunxi, peſſulumq. retraxi. Quid ergò vltra facere debui? An cunctata ſum, & torpui, cum vocarer? Minimè quidem. Immò verò, cum primum ſponſus me pulſans ad vlteriora vocauit, & amanter locutus eſt, anima mea ea voce traiecta incaluit, ac diuino calore concepto liquefacta eſt, vt illum poris ſpiritalibus patentibus haurirem. Porrò frigore corpus conſtringitur & conſtipatur, calore reſoluitur, poriq. patefiunt. Sic anima hyemali culpæ rigore premitur ac contrahitur, diuino verò charitatis calore rareſcit, totaq. velut poris apertis illa dehiſcit, vt ſponſum tanquàm quædam ſpongia concipiat. Hoc ergò myſterium ſponſa innuit, cum ad ſponſi vocem ſe commemorat fuiſſe liquefactam. Si verò vtamur verſione Septuaginta Interpretũ aientium (Anima mea exiuit in ſermone eius) perſpiciemus affectum ſponſæ ardentiſsimum, ſiquidem rarefacto velut corpore notat animam exijſſe, quaſi voce ſponſi attractã. Talem quippe ineſſe vim verbis ſponſi æquum eſt putare, qualem verbis Amphionis poeta tribuit aiens.

Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda, Ducere quo vellet. Qua in re nihil apparet turpe, quod ſponſo recedenti diſplicere potuerit. Sed incredibili ſedulitate ſponſum inueſtigauit ſponſa, vt officio minimè deeſſet. Sic enim ait.

Quæſiui

Quæſiui & non inueni illum. Vocaui & non reſpondit mihi.

Mortificationi actibus inueſtigaui illum. Precibus vocaui, & gemitibus inflectere ſtudui. Sed non affuit.

CVm ſponſus pulſabat, ille quærebat me. Et vt amori vicem rependerem, ego conſtitui pulſare, ac inquirere illum, quando celauit, & ſubduxit ſe. Operum exercitatione ſine voluptatis ſenſu, & myrrhæ amaritudine condita, quæſiui illum, vt manus ac digiti ſtacten inſtillantes docent, at non inueni. Vocaui, precibus ac gemitibus eum flectere ac exorare ſtudens,at ille tacuit. Opera vitæ actuoſæ multa cum nauitate ſponſa exercuit,& contemplationis orbata ſuauitate, vt columba, gemitum pro cantu edens, meditata eſt, & vocauit. Quæ quidem omnia ex bono ac honeſto ducta videntur. Verum enim ſponſus, qui eam,quam videtur repudiaſſe, nobiliſsimis ſui matrimonij vult amplificare prærogatiuis; vt fiat illuſtrior probata fide, non ipſe tantum illam et repulſa et ariditate cædit, ſed et ab alijs cędi ac diuexari permittit. Sicut enim quidam cecinit.

Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurum,
Tempore ſic duro eſt aſpicienda fides.

Propterea Doctorũ, apud quos malè audit, illam tradit examini. Quod illa ſic fatetur.

Inuene-

Inuenerunt me cuſtodes, qui circumeunt ciuitatem.

Percuſſerunt me: & vulnerauerunt me.

Tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum.

Qui paſtorum ac Doctorum ſimilitudine, non proprietate ſe iactant, cernentes me à ſponſo repulſam, vt olim amici Iob, me peccaſſe cenſuerunt, ac proinde gladio linguæ percußerunt, & conuicijs ſauciarunt me. Protectionis pallium vere meum, hoc eſt mihi debitum, dum non impenderunt, certè abſtulere mihi.

PRæſulum atq. Doctorum munus eſt, non id ſolùm, vt tanquàm in ſpecula ſtent excubias agentes, externorum hoſtium inſidias exploraturi: ac proinde non tantùm pinguntur vt murorum cuſtodes; verùm etiam illis iniunctum eſt, vt interdum obeant vrbem, in eiuſq. vicos, & angulos ſe inſinuent; quo animos eorum, qui intrà priuatos parietes deliteſcunt, nec in publicum prodire audent, egeſtate, vel pudore compulſi, expergefaciant ad virtutem ſectandam, & in diuinæ charitatis officia toto pectore incumbendum. Veruntamen accidit nonnunquam, vt qui præſulum nomine cen-

ſentur, officij ſimilitudine, non veritate conſtent; ac propterea, ſi externas ſpectemus functiones, ſimilitudinem quandam, inanem tamen paſtorum agnoſcemus. Circumeunt vrbem, cui Deus illos præfecit, domos ſcrutantur ſingulas, priuatorum hominum vitæ periculum faciunt; non tamen, vt imbecilles ſtabiliant, & fortes ad magis ardua exhortentur, ſed vt omne veræ ſanctitatis veſtigium expungant, & ædificia Chriſto architecto conſtructa funditus euertant. Et (quod nefarium eſt) ſi quam animam diuinæ charitatis dotibus opulentam, diuinis interdum conſolationibus recreatam offendunt, immenſam Dei erga homines dignationem ignorantes, illam quaſi phrenitide correptam execrantur, ac deluſam aſſeuerant. Figmenta vocant mira Dei conſilia, & quod ipſi ſua culpa non experiuntur, ægrè inducuntur vt credant. Cum igitur expertes conſilij animam perfectiorem, qualem hic ſpiritus Sanctus depinxit, deluſam eſse ſibi perſuadeant, obſequium ſe preſtare Deo putantes, illam acriter carpunt, linguaq. percutiunt, & vulnerant, & protectionis pallij hieroglyphico notatæ operimentum negant, quod impendere debuiſsent. Ait ergò ſponſa: Cuſtodes, quos ſponſus præfecit Eccleſiæ, quæ ædificatur, vt ciuitas, ſui officij immemores, & ignari, demirati, quæ mihi ex diuino conſilio contigerunt, non callentes amoris mæandros, me deluſam cenſuerunt. Et me à ſponſo cæſam cer-

nentes

Digitized by Google

nentes, vt olim amici Iob peccatum mihi imputarunt, ac ſi Deus non inferret pœnam niſi ſceleratis. Sic tanquàm Dei cauſam propugnantes, me conuicijs proſciderunt, teliſque linguarum ſauciarunt me. Et qui me ſolatio nudam, & velut implumem operire debuiſſent, ſolatij mei, hoc eſt, mihi ab illis debiti pallium pernegarunt. Hic non eſt obruendum ſilentio, quàm dirè ſponſa (cui ſimiles nonnullas noſtra nouit ætas) torqueatur. Hic eſt lapis lydius, quo Deus charitatis aurum experitur. Sponſa quidem Doctoribus ſibi à Deo prælatis credere cupit; at verò adeò perſpicua lux interna eſt, quæ illam non malè agere perſuadet, vt ambigendum illi non ſit, an tutò ſua res agatur. Quid ergò conſilij in hoc ſententiarũ pugnantium duello capiet? Spernètne Deum intus illam erudientem? non valet. Contemnet præſules eam deceptam arbitrantes? nefas eſſe videtur, quia Dei munere funguntur. Conqueretur ſe maledictis hominum velut à Deo repudiatam diuerberari, & tanquam præceptis prælatorum rebellem cenſeri? Scandalum generabit, præterquamquòd ijs querimonijs patientiæ virtus, nunc ad charitatis examen apprimè neceſſaria, labefactari videtur. Nimirùm ſponſa anxio ſudat in agone, & à Doctoribus exploſa, aliud, ſi forte inueniat, quærit aſylum. Propterea ad animas contemplationi vacantes, qui amandi artem probè norunt, conuerſa dicit.

Adiuro

Digitized by Google

Adiuro vos filiæ Hieruſalem, ſi inueneritis Dilectum, vt nuncietis ei, quia amore langueo.

Obteſtor vos per Deum, ò animæ contemplationis gnaræ, ſi quando ſponſum in contemplatione præſentem ſenſeritis, vt ſuggeratis ei, me ob illius abſentiam deficere. Nihil aliud dicatis, quia ille amat me.

FAmiliare eſt ijs, qui proximè deſcripta anxietate torquentur, precari omnes, & eos maximè, quos ſciunt virtute præſtantes, vt Deum exorare contendant, & ad ſua vota conuertere. Acris enim nimiùm pœna eſt, quam patiuntur, & à Deo, & ab hominibus cæſi. Sic ſponſa introducitur, deprecans Hieruſalem filias, hoc eſt, animas, quæ ſponſi viſionis ænigmaticæ iuxtà exilij legem pace interdũ fruuntur, vt quãdo eis redierit hæc ſponſi cõſuetudo, & in cõtemplatione familiaritas, ſuggerant illi vt iam ceſſet auerſio, & in ſuauiſſimum ſponſæ reuertatur amplexum. Vbi notanda eſt impenſe, conciſa loquendi ratio. Non enim dicit, Obteſtor vos filiæ Hieruſalem, ſi Dilectum alloquutæ fueritis, nuncietis ei, vt ad me ſolandã ocyus reuertatur, langueo enim propter illum. Sed ait dumtaxat, vt nuncietis ei, quia amore langueo, ſicut olim, dum inter nos ſponſus

verſabatur, cùm ægrotaret Lazarus, nunciatum illi eſt, ab ſororibus, quæ amoris norant ingenium, Lazarum infirmari, ſicut ſcriptum eſt Domine, Ecce, quem amas, infirmatur. Nec enim opus erat monere illum, quid facto opus eſſet, cum amaret. Sic ergo ſponſa loqui exiſtimanda eſt: Obteſtor vos animæ ſponſi familiares, vt, cùm eum præſentem ſenſeritis, dicatis ei, me illius amore languere, ac deficere, nec vltrà quicquam dicatis. Hoc quippe amanti ſatis eſt. Huius autem nuncij energia clarius elucet ex verbis, quæ ex Hebræo vertuntur. Sic enim ſponſa inquit, ſi inueneritis Dilectum meum, quid indicabitis ei? quod ſub interrogatione legendum eſt. Poſtmodum, adiungit, Quia ægra amore ego. Acſi diceret: Filiæ Hieruſalem ſi ſponſum conueneritis, quid putatis me velle à vobis illi indicari? Hoc tantum. Quia ægra amore ego. Hic quæ ad languorem, & adiurationem ſpectant, ex ſuperioribus petantur. Intereà verò animaduertendum eſt, hoc ardentiſſimum deſiderium, ſponſum præſentem eximia cum voluptate ſentiendi, non eſſe à prouecta charitate alienum. Quamuis enim conſolationis ergò Dei præſentiam expetere, videatur animi parùm perfecti index; illam tamen ideò exoptare, quia luculentiorem Dei parit notitiam, & voluntatem nouis charitatis augmentis, inflammato tunc affectu, cumulat, & voluptatem deniq. illam ob charitatis finem affectare, perfectionis

nis argumentum eſt, præterquamquòd ipſa philoſophica ratio, id deſiderium honeſtum, immò & quaſi neceſſarium eſſe, perſuadet. Eſt enim natiuum amori & vnionem & præſentiam rei amatæ cupere, quod paſſim experimur. Nunc verò, vt ſequentis periodi connexio percipiatur, meminiſſe oportet, (quod frequenter accidit) eos, qui verè amant, de illa, quam affectant, rei dilectæ pulchritudine, adeò crebrò & cogitare & loqui, vt de nulla re alia, niſi ægrè, verba faciant. Et, cum ex euentu quopiam repulſam patiuntur, non proptereà tepeſcere, ſed cùm frui non ſinantur, loqui ſaltem ac cogitare non ceſſant. Quamobrem, qui eos languentes recreare cupit, nihil præſtare poteſt opportuniùs, quàm cum iis, de illis, quos amant, miſcere ſermonem. Quam ob cauſam, cùm ſponſa animas contemplationis gnaras conſolationis gratia adiiſſet, illæ vexatam & anxiam eam conſpicatæ, de ſponſo verba facere incipiunt; & vt ſermo ſit iucundior, quadam inſinuatione vtuntur, non ipſe auſpicantes, ſed à ſponſa auſpicentur interrogantes.

Filiæ Hieruſalem.

Qualis eſt Dilectus tuus ex Dilecto. O pulcherrima mulierum? Qualis eſt Dilectus tuus ex Dilecto, quia ſic adiuraſti nos?

Qualis, (hoc eſt) Quàm magnus, bonus, facilis, eſt ſponſus dilectus ex dilecto ſuo æterno patre natus, quia tam grauiter eius freta magnitudine, adiuratione per illum, obligare voluiſti nos.

ROgant de ſponſo, non quòd ignorent, ſed quòd hac inſinuatione ſe ignaras ſimulantes, ſponſam ad miras Dei laudes incendunt, ob quas illa ad ſponſum peruestigandum fit aptior, & Deus ipſo illius flexus affectibus, fit ſua bonitate vicinior. Interrogant igitur, O mulierum pulcherrima, hoc eſt, o inter animas, quæ Deum concepere, ſpecioſiſſima, qualis eſt ſponſus tuus dilectus, ex dilecto ſuo æterno patre natus? Qualis eſt, hoc eſt, quam magnus, quàm pulcher, quàm humanus, quàm facilis? Oportet ſanè illum eſſe ſuis numeris abſolutum, & omnino perfectum, & magna veneratione colendum, ſiquidem eius magnitudine freta, ſic adiuraſti nos, tanquàm volens per illum nos obſtringere, & nos illi obtempe-

rare

rare debere ipſa adiuratione demonſtraſti. Alij ſignificantius vertunt: Quid inſigne habet tuus dilectus præ alijs dilectis, quod tanta grauitate nos obteſtaris? Iuxta quàm verſionem non innuitur æterna verbi generatio, ſed cum alijs generatim confertur, qua interrogationis forma filiæ Hieruſalem minùs ſe callere ſponſum indicant. Et energiam auget, quod aiunt, Quòd tanta grauitate nos obteſtaris, quo innuunt, ſe credere ſponſam iactare ſe de ſponſi magnitudine. Cupimus ex ore tuo eius dotes audire, iucundum enim eſt & ad dolores leniendos opportunum eas commemorare. Nunc ſponſa, velut in tabula, vmbris & coloribus varias ſponſi dotes depingit, & inter encomia æſtuat, ſponſumq. more magnetis attrahit.

SPONSA.

Dilectus meus candidus & rubicundus.

Sponſus meus candor eſt lucis æternæ, & æterno rubet ac flagrat amore, quà Deus. Quà homo, candet ob puritatem, rubet ob noſtram conſanguinitatem. Denique eſt Deus incarnatus.

SImularunt filiæ Hieruſalem, ſe neſcire. At ſiue ſerio, ſiue ioco id fiat, motum admirationis in ſponſæ animo excitat. Mirum enim illi videtur, quempiam de ſponſi pulchritudine quippiam ſciſcitari, cùm ſole aſpectabili, quem vniuerſi norunt, ſit ille clarior, & nullus

ſit, qui ſe abſcondat à calore eius. Reſpondet igitur laudes illius libenter euulgans. Dilectus meus Deus & homo eſt, bifariam candidus & rubicundus. Candidus eſt, quà Deus; eſt enim candor lucis æternæ, ſplendorq. paternæ gloriæ. Rubicundus eſt, ob æternum ſui amoris, quo flagrauit incendium, quamobrem iure toties patribus antiquis ignea apparuit ſub imagine. Eſt etiam candidus, quà homo, propter puriſſimam, omniq. culpæ nigredine prorſus immunem naturam, quam aſſumpſit. Eſt autem rubicundus ob ſanguinis concretionem, ex qua eius caro compacta eſt, ità vt in aſſumpta natura rubor (vt more philoſophicò ſermo fiat) materiam, candor verò formam, idonea diſcretione declaret. Forma verò puritatis niue candidioris, quæ naturam illam nobis conſanguineam, noſtroq. conſortio rubentem, obtexit, ea fuit; cui æqualis nulla nunquam ſub Deo vel nituit, vel nitebit. Poteſt etiam eſſe in ſermone diſcretio, vt candidus quà Deus tantùm, rubicundus verò, quà homo aſſeratur, ità vt innuatur hominis cum Deo coniunctio, & quæ à ſanctis patribus appellatur Incarnatio. Porrò color incarnatus Hiſpanis dicitur color ex candido & rubro permiſtus, quapropter iuxtà Hiſpani idiomatis dialectum ſeu proprietatem, arcanè & eleganter ſponſa reſpondet, ex colore myſterium indicans. Tantundem quippe agit, cum ait, Dilectus meus candidus & rubicundus, acſi,

acſi diceret, Dilectus meus, Deus incarnatus. Sequitur autem.

Electus ex millibus.

Natura, non munere, vniuerſis creaturis melior eſt.

ELectum quempiam bifariam poſſumus intelligere, gratia videlicet, aut natura. Gratia ſeu munere quoſdam ſelegit Deus, & in ſuum quaſi peculium cooptauit. Alios verò electos vulgò nuncupare ſolemus, quos natura, nobilitate, pulchritudine, viribuſue præ alijs inſigniuit: Et hoc plane modò ſponſus eſt electus ex millibus. Cum enim ſit filius Dei non adoptiuus, ſed naturalis, naturaq. ipſa, ſine rapina aut munere ſit æqualis Deo, nobilitate, pulchritudine, cæteriſq. bonis efficitur omninò, ipſum natura ſua vniuerſis creaturarum millibus eſſe præſtantiorem, & in eo ſenſu ex millibus electum. Ex Hebraico aliqui ſic vertunt (Vexillatus à decem millibus) alij verò ſic (ſub ſignis habens exercitum decem millium) qua ſermonis forma, functio, quam habet, exercetq. in Eccleſia, ſignatur. Eſt enim Dux ac princeps militiæ Chriſtianæ, quem vexillum crucis tenentem, decem myriades, hoc eſt, vniuerſi iuſti denario ac millenario numero propter perfectionem ſignificati, inuicta forti-

tudine ſequuntur. Poſſumus etiam in prima electi ſignificatione, ſponſum, quà homo eſt, electum appellare ex millibus. Cum enim carnem noſtram, quæ ex naturali conſtitutione albet ac rubet, aſſumpſerit, ratione carnis candidus ac rubicundus appellatur. At, quia ea caro ſupra vniuerſorum hominum naturalem originem, non Adæ ſeminis propagatione, ſed ex puriſſimo Virginis Mariæ ſanguine concreta, & de ſpiritu Sancto concepta eſt, iure optimo in aſſumpta carne dicitur electus ex millibus. Hoc de ſponſi præſtantia generatim aſſertum eſt, nunc verò per partes expendenda eſt eius perfectio, & à capite auſpicandum.

Caput eius aurum optimum.

Diuina hypoſtaſis aſſumptæ à ſponſo naturæ, vt caput corpori, præſidens, motumq. diuinum impertiens, eſt aurum, quia regiam habet maieſtatem auro notatam. Eſt aurum optimum, ſeu obrizum, hoc eſt, omni miſtura carens, licet enim hypoſtaſis Verbi naturæ humanæ intimè vnita ſit, non tamen vllo modo permiſta.

CAput Chriſti Deus. Sanè ſi myſterij incarnationis ſtructuram perpendamus, perſpiciemus apertè diuinam Verbi hypoſta-

ſin

ſin naturæ illius aſſumptę partibus velut membris caput præſidere. Quod quidem caput diuinum quendam motum, & vim meriti ac ſatisfactionis partibus illis impertit, & auguſtiſſimæ dignitatis cœlo altioris in eas euergit influxum. Hoc verò caput, ob regiam maieſtatem, auri ſymbolo planiſſimè ſignificatur. Quod luculentius fiet, ſi auri proprietatem per adiunctum optimum indicatam exploremus. Porro, pro auro optimo, Septuaginta ſenes (aurum Cephaz) habent, quod nomen Hebraicum conſultò reliquiſſe Gregorius Nyſſenus putat, quòd non reperirent in lingua Græca vocabulum, quo emphaſis Hebraici nominis exprimi poſſet. Nonnulli tamen ex Hebraico vertunt, aurum obrizum. Eſt autem obrizum puriſſimum aurum omni miſtura carens. Qua profectò ſignificatione magis claret allata interpretatio. Enimuerò hypoſtaſis ſponſi, etſi intimè ſociata, & vnita eſt humanæ naturæ, non tamen eſt illi permiſta, nec enim vllo pacto creaturæ permiſceri poteſt. Miſtio nimirùm iuxtà ſinceram philoſophiam, ea quæ miſcentur confundit, quæ deinceps indiſcreta manent, vel certè alterum ab altero potentiore vincitur, & in ipſius naturam conuertitur, vt videre licet, ſi aliquot aquæ guttæ vini generoſi calici miſceantur. Neutrum autem horum de Incarnationis myſterio ſuſpicari fas eſt, nec enim hipoſtaſis diuina cum aſſumpta natura confuſa eſt, nec aſſumptam

natu-

Digitized by Google

naturam in ſe conuertit ipſam, ſed exactiſſima perſeuerauit in vnione diſtinctio. Rectè igitur ſponſa inquit, caput eius aurum optimum, obrizum, hoc eſt, omni prorſus miſtura immune. Modo verò de capillis laudem apponit.

Comæ eius ſicut elatæ palmarum.

Scientiæ à capite hypoſtaſis diuinæ in intellectum ſponſi infuſæ, & actus ſuos ad noſtram ſalutem producentes, ſunt perſimiles folliculis, ſeu loculis, ex radice, per caudicem palmæ naſcentibus, &, cum dehiſcunt, flores ſuos emittentibus.

COmas ſeu capillos à capite ortos, ſcientias ex vi vnionis hypoſtaticæ emanantes, & ex eis cogitatus erga ſalutem generis humani, à diuina hypoſtaſi enaſcentes, & per naturam aſſumptam, velut per corpus illius capitis effuſos intelligere idoneum eſt. Elate verò ſicut pentecoſte inflectitur, à qua plurali numero Elatæ in editione noſtra leguntur. Elaten verò alij Abietem, alij palmam, alij ſpathen appellant, alij palmarum ramos elatiores credunt, alij fructus palmarum maſcularum ità vt ſit in huius nominis interpretatione mira varietas. Poſito nunc, nomen hoc licèt latinè inflexum, eſſe tamen ipſum origine Grçcum, quod ſingulari numero, elate, dicitur, attexenda modò ſunt, quç ex probatis authoribus de plantarum hiſtoria ſcribentibus, huc ſpectantia

ſtantia excerpſimus. Naſcitur inter primos ferè palmę ramos, ex ipſo caudice procero, recto, terete, corticoſus loculus duarum ſpithamarum, hoc eſt, vigintiquatuor digitorum longitudine, ad latioris cuiuſdam gladij formam, quem palmam totius arboris nomine, & elaten, & ſpathen appellari ſenſit Dioſcorides. Ex elate verò ipſa dehiſcente, ac in longum ſeſe pandente flores erumpunt numeroſi, tenuibus villis appenſi, inſtar magni racemi coaceruati. Ex his floribus enaſcuntur dactyli, fructus videlicet illi teretes, oblongi, nucleo intùs duriſsimo, oblongo, & canaliculato. Sic elaten palmarum iuxtà noſtram editionem propriè, quę ex ipſa palmarum natura fit, non verò arborem aliam exoticam & peregrinam metaphoricè elaten palmarum appellatam, vt aliqui putarunt, interpretari congruentius eſt. Nunc verò ſimilitudo comarum ſeu cogitationum ſponſi ad elaten expendi debet. Porrò quod homini eſt caput, id eſt arbori radix, & ſicut à capite hominis deorſum tenditur collum & corpus, ad quę perlabitur capitis influxus, ità ordine inuerſo (eſt enim homo inuerſa arbor) à capite ſeu radice arboris vitalis ille humor, per caudicem & ramorum ambitum ſurſum quaſi per collum, corpuſq; proſerpit. Non ergò ſitus ordo, ſed proprietas partium mutuò collatarum, quando homo arbori confertur, debet explorari. Sic igitur ſponſus, cui palmę egregiè quadrat ſi-

militudo

militudo, hypoſtaſin diuinam velut palmæ caput ſeu radicem habet. Ex hoc verò capite porrigitur humana natura, caudice procero, recto, teretiq; palmæ ſignata. Ex hoc caudice longo ac recto vnionis hypoſtaticæ vi velut enaſcuntur plurium ſcientiarum, putà beatæ, ac infuſæ habitus, à capite orti, quorum ſinguli cum elate miram gerunt ſimilitudinem. Sicut enim ex elate, qui eſt ille corticoſus loculus ſeſe pandens, tanquàm partu quodam numeroſi flores erumpunt, ſic ex habitu ſcientiæ multiplicis, in intellectu ſponſi conceptæ, ac velut ad partum dehiſcentis, erumpunt numeroſi actuum & cogitatuum flores, quos omnes ad noſtram videre licet ſalutem intentos, qui in fructus concreſcere dicuntur, quando, patrata illis cogitatibus ſalus, ac à nobis ſponte recepta, in animo noſtro coaleſcit. Sunt ergo ſcientiæ in intellectum ſponſi ab hypoſtaſi diuina, ceu capite, capillorum more fluentes, & cogitationes, vel actus ſuos ob noſtram ſalutem edentes perſimiles loculis è palmæ caudice naſcentibus, & flores emittentibus. Habemus ex his comarum, & elates ſimilitudinem. Palmæ verò cum ſponſo ſimilitudo conſtat, ſi illius libremus ingenium. Nunquàm enim palma cedit oneri, ſed ſemper in altum nititur, ac pondus attollit impoſitum. Sic verè ſponſus grauiſsimum peccatorum pondus illi impoſitum non excutiens, nec verò oneri ſuccumbens, totum genus geſta-

Digitized by Google

geſtauit humanum, & vi ſuorum meritorum in altum euexit. Ex quo patet, ſponſum eſſe translatè palmam, habere ſcientiæ elaten, emittere inde flores cogitationum ad noſtram ſalutem directarum, ex quibus in nobis fructus palmæ ipſius arcanæ generatur. In Hebraico textu, nec qui nunc habetur, nec in Septuaginta interpretum verſione habentur ea verba, ſicut elate palmarum. Sed in Hebræo ſic legitur. Cincinni eius criſpi. Qua ſanè voce innuitur diuina conſilia, vel cogitationes ergà ſalutem noſtram eſse mirabilia, nec curioſiùs inueſtiganda. Quis enim cognouit ſenſum Domini? Hoc autem myſterium indicatur per capillorum criſpitudinem. Hoc enim diſcrimine capilli criſpi, à propexis & ſine tortura fuſis ſecernuntur, quod hi ſe totos ſpectandos exhibent, at criſpi partem aſpectui exponunt, partem, ſuo flexu, & contorſione contegunt, viſuiq. negant. Mirum eſt autem, quod ſequitur.

Nigræ

Nigræ quaſi coruus.

Scientiæ ſponſi, & ab his prognatæ cogitationes imperueſtigabiles ſunt, & captui noſtro obſcuriſſimæ. Nec diuturnitate ſeneſcunt.

SCientiarum, quibus ſponſi intellectus, ex Verbi influxu, nobilitatus eſt, hæc verba clariſſimum continent encomium, ex duplici verborum interpretamento conflatum. Porrò cum de coruo fit mentio, non probatur auis inauſpicata oculos configens & eruens, ſed ſolus color perfectè niger accitur. Hac verò perfecta nigredine proditur, quàm ſint humano captu incomprehenſibiles ſcientiæ illæ. Etſi enim in ſeipſis illuſtriſſimæ ſint, oculis tamen noſtris nec capi, nec attingi poſſunt, obſcuriſsimeq. proinde ſunt, & propterea nigræ pulchra tranſlatione nuncupantur. Vulgata quippè metaphora, quod obſcurum nobis eſt, nigrum appellatur, quod eſt ex ſincera philoſophia depromptum. Sicut enim albus color lucis habet plurimum, ità è contrario niger tenebris finitimus eſt. Tenebræ autem nigræ dicuntur, eleganti ſimilitudine. In tenebris autem ſponſus poſuit latibulum ſuum, ità vt e a etiam, quæ ex ſe ſunt ſplendidiſsima, dum à nobis conſiderantur, appareant, ob eximiam altitudinem viſu noſtro potentiorem,

tene-

Digitized by Google

tenebris, & nube denſa contecta, qualem olim aſpectum ſui in ænigmate exhibuit in ſolitudine, cùm denſa nubes montem, vbi coruſcabat gloria Dei, operuiſſet. Sunt ergò ſcientiæ ſponſi in ſe quidem candidiſsimæ, ac clariſsimæ, nobis verò illum contemplantibus nigerrimæ, hoc eſt, obſcuriſsimæ, vt non immeritò de his etiam cum Paulo ſic effari poſsimus. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius (quę ſcilicet per eas ſcientias concipit) & inueſtigabiles vię eius (quas videlicet per eas ſcientias diſponit).

Secunda horum verborum interpretatio ſingulare quiddam innuit, quo ſcientię ſponſi à noſtris quantumuis perfectis facilè ſecernuntur. Noſtrę nimirùm, poſtquàm multo labore paratę ſunt, poſt dies paucos incipiunt ſeneſcere, ac deficere, partim ex obliuione, partim ex naturali imbecillitate. Cum enim ętas vergit ad ſenium, ſicut corpus ſenſim deficit, ità mens corpori alligata in eo genere ſeneſcit, & velut ad infantilem recurrit ſimplicitatem. Vt ergo ſcientię ſponſi nec obliuione, nec ętate, nec ęternitate ſeneſcere, ac deficere notentur, ſine canitie; & cum iuuentutis nigrore, viribusq. pinguntur, vnde patet, quàm laudem contineant ea verba. Nigrę quaſi coruus, quę turpe quippiam, cum audiuntur, continere videntur. Hęc de comis aſſerta ſint. de oculis mox ſponſa laudem annectit.

oculi

Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ & reſident iuxta fluenta pleniſſima.

Oculi interni ſponſi ſunt ſicut columbarum candidarum in aquis accipitris inſidias obſeruantium oculi, quibus omnia nuda ſunt & aperta. Intuitus quippè animæ iuſtæ, vitæ iam candore purgatus, & in ſcripturarum aquis viuentibus, arcanos ſenſus, & aſtus dæmonis penetrans, ſimillimus eſt intellectui & diuino, & humano gloriæ lumine perfuſo, quibus tanquàm duobus oculis ſponſus inſignitur.

OCulis & apud Philoſophos & apud Theologos notitia pulchrè ſignificatur. Vnde & intellectus ſuis actibus velut quibuſdam obtutibus cernens aptè nuncupatur oculus. Sponſus etiam ſingulari ratione, oculi nomen in diuinis ſibi vendicat, eò quòd ab æterno Patre notitia concepta eſt: quamobrem Theologi ea nomina, quæ ad notitiam, ſpiritalemuè oculum ſpectant, ſapienter ſponſo attribuunt. ſponſus autem, antequàm noſtra indueretur natura, oculo notabatur vno, cui vniuerſa nuda & aperta erant. Poſtquàm verò ad nos delapſus eſt, alterum ſuſcepit oculum, humanum videlicet intellectum, gloriæ lumine ſplen-

ſplendidiſsimo perfuſum, & poſt diuinum, inter creatos omnes longè illuſtriſsimum. Binos igitur oculos ſponſi cupiens ſponſa commendare, & nonnullam eorum ſimilitudinem, ex his, quæ nouimus, afferre, quò eorum pulchritudine incendamur, ait. Sanè difficillimum eſt oculorum ſponſi veſtigium reperire; at ſi quid eſt in terris, cuius aſpectus nos in illorum cognitionem inducere queat, oculorum columbę ingenium id erit. Profectò non de corporatis & mentis inopibus, ſed de ſymbolicis columbis habetur ſermo. At ſenſus ex ijs auibus educendus eſt. Solent eę volucres ad amnes conſidere, & aquas attentiùs introſpicere, vt inimici accipitris rapinæ tempus captantis volatum ex imagine ab aquis reddita deprehendãt. Dicuntur verò lacte lotæ, ad eximium earum auium candorem innuendum, ac ſi lacte corpori ſeu pennis hærente niterent. Enimuerò, cum quis aqua abluitur, nihil illi hæret, ob aquæ naturam minimè reſinoſam, aut pinguem, omninoq; fluxam; at cum liquoribus alijs pinguibus eluitur, ex quorũ genere lac eſt, quod facile contrahitur, & concreſcit, grumi quidam, ſeu coagula cuti adhæreſcunt, & liquoris colore cutis obducitur. Ex ipſa verò lactis natura, non ex hiſtoria tranſlatio petẽda eſt, vt columbæ lacte lotæ, hoc eſt, candidiſsimæ nuncupentur. Sic enim dicũtur lacte lotæ, ac ſi appellarẽtur niue dealbatæ, vt in Pſ. 67. Niue dealbabuntur in Selmon. Vbi abbatiuus, niue, ſimilitudinis eſt, acſi

dicerctur. Dum diſcernit cæleſtis reges ſuper eam, niue dealbabuntur in Selmon, hoc eſt, erunt fideles albi, vt nix in monte Selmon, dum cœleſtis Deus diſcernit, hoc eſt, iudicat & proſternit reges tyrannos, qui ſæuiunt ſuper eam, ſcilicet Eccleſiam. Duo igitur ex iſs volucribus, ad ſpiritales animas columbarum tranſlatione ſignatas traducenda ſunt, & accipitris in aquis inſpectio, & eximius candor. Illę videlicet animę columbis hiſce exprimuntur, quę purgatiſsimo intuitu, ac ſimpliciſsimo, ſine vlla deceptione, in aquis puriſsimis Scripturarum ex paradiſi fonte, hoc eſt, ex ſponſo authore manantium, cernunt, & velut ex vmbra deprehendunt dęmonis, more accipitris rapinam affectantis, inſidias; vt eas vitent, ac immunem omni labe vitam hoſte deluſo agant. Quę quidem animę, cum emphaſi, lacte lotæ dicuntur, ob eximium, quo nitent, vitę candorem. Qui ſanè candor, ac vitæ inſignis puritas, mirificè conducit ad internum intuitum acuendum, & ad accipitrem illum in Scripturarum intellectu deludendum, ſicut de Theodoro monacho Caſsianus tradidit, quem ait notitia Scripturarum præclare nituiſſe, non tam ex lectione, aut ſtudio, quàm ex inſigni, & ſola cordis puritate. Hęc itaq. vitæ puritas contulit illi perſpicacitatem viſus interni, quo aquas Scripturarum inſpectabat, & ibi accipitris inſidias percallebat. Scripturę verò, & riuuli, & fluenta pleniſſima pulchrè nuncupantur,

tur, pro captu enim ſuſcipientium vel parciùs, vel copioſius fluunt. Diſcrimen autem hoc ipſe textus innuit, dum oculos ſponſi tales ait eſſe, quales columbæ ſunt ſuper riuos, vbi notantur columbæ parcè agentes; quæ tamen postquàm candidiores effectæ ſunt, tanquam lacte lotæ, cum energia aſſeruntur reſidere iuxtà fluenta pleniſſima, vt potè, cum iam puriſſimum intuitum vitæ candore aſſecutæ, ſacræ Scripturæ ſenſum, non iam vt riuulum, ſed vt amnem exundantem contemplantur. Quòd verò riuuli, & fluenta hæc, non velut aquę quieſcentes, ſed vt excurrentes pingantur, myſterium eſt, quo aquæ viuentes, ac in vitam æternam ſalientes ſignificantur, quæ multò clariùs, quàm aquæ noſtræ mortuæ, ſpectantium ac è regione conſiſtentiun reddunt effigies, fluunt enim ſine fluctuatione ac coeno. Animæ igitur ſinceræ columbis aſſimiles, quæ proximè deſcripto vitæ candore, & viſus interni perſpicacitate nitent, ſunt, quibus ſimiles habere oculos ſponſus aſſeritur. Quemadmodum enim naturæ diuinæ ſponſi nihil inter creaturas ſimiliùs diuina gratia, qua iuſti ornantur & diuinitatis conſortes fiunt, reperitur; ità oculis eius, quibus vniuerſa patent, nihil in terris vicinius oſtendi potuit, quàm ſint interni iuſtorum oculi candore vitæ purgatiſſimi, ad ſenſus arcanos Scripturarum, & in eis dæmonis aſtus penitiſſimè inſpiciendos acutiſsimi. Per illam verò non breuem, ſed diutur-

Digitized by Google

nam columbarum iuxtà aquas permanſionem, & aſſeſſionem notatur iuge ſponſi ſtudium ad explorandas hoſtis noſtri verſutias, acſi diceretur, oculi eius, dum perenniter hoſtem explorant à nobis arcendum, id agunt, quod ad accipitrem vitandum, oculi columbarum reſidentium propè amnes copioſos. Similitudo eſt inter oculos iuſtorum & oculos ſponſi, non qua iſti referantur ad illos, ſed qua illi ad iſtos reducantur iuxtà veram Theologiam.

Succurrit altera horum verborum interpretatio minimè triuialis, quæ ad duos illos pulcherrimos oculos exprimendos plurimùm conducit. Sunt (inquit ſponſa) ſicut columbæ, quæ lacte ſunt lotæ. Ex his quippe dumtaxat verbis explanatio iſta promenda eſt. Eſt autem præ oculis habenda imago quædam columbæ, cuius oculi lacte abluuntur. Solent oculi ægri collyrijs inungi, & elui, vt cernere poſſint: ſic in hoc loco, lac pingitur vt arcanum quoddam collyrium, oculorum intuitum eximiè perficiens, quo poſſit oculorum ſponſi perfectio declarari. Quod vt eluceſcat, animaduertendum eſt, lactis hoc eſſe inter humida liquidaq. proprium, vt in eo nullius rei conſpiciatur imago, quæ laus eximia oculorum eſt. Enimuerò cætera liquida ſpectantium effigies reddunt, modò breuiores æquo, modo longiores, nunc obuncas, nunc refractas, interdum confuſas & obnubilatas, & denique ſi quis liquor eſt, qui nonnumquam iuſtam red-

dat

dat ſpectantis imaginem, inconſtans eſt, & ad fallendum aptiſſimus. At verò lac, cum ſpectatur, nullum vmbratile ſimulacrum obijcit aſpectui, quò falli poſſit, ſed ipſam ſuæ naturæ ſinceram & conſtantem veritatem, in cuius aſpectu oculus minimè decipitur. Sic oculi ſponſi (quos iuſtorum oculi æmulantur) nihil, quod in rerum natura non conſtet, nihil erroneum, nihil vanum, nullum vmbratile ſimulacrum fraudulenter repræſentans recipiunt, quo falli poſſint, ſed ipſammet ſinceram veritatem inſpectant, deceptione prorſus immunes, quod etſi vniuerſim oculis ſponſi, quacumque ſcientia vtantur, graphicè quadret, eximiè tamen competit & intellectui diuino, & humano gloriæ lumine vtenti: vtroq. enim hoc modo, ſuum intuitum ab ipſa ſinceriſsima & natiua veritate, apud quam non eſt obumbratio vlla, numquam ille diuertit. Idonea nunc ſerie genas ſponſa commendat.

Digitized by Google

Genæ illius ſicut areolæ aromatum conſitę a pigmentarijs.

Sermo ſponſi aromatibus, ex quibus vnguenta contra morbos conficiuntur, eſt ſimilis, morbis enim medetur vniuerſis: & eſt velut areolis diſtinctus, ſuis temporibus, ſine confuſione ac perturbatione enunciatus:

VVlgaris eſt phraſis, qua metonymicè guttur dulce, & alia id genus plura appellamus, lepidum ſermonem cauſæ vel inſtrumenti notatione ſignificantes. Quapropter cum genæ, vel, vt ex Hebræo redditur, maxillę, ad vocē conformandam naturæ ſint inſtrumenta os claudentia (non enim guttur & palatum dumtaxat voces ederent diſtinctas niſi genis ſępirentur) fit inde, vt ſermonem figuratè notent, quem ſponſa, ea velut Aegyptia nota, cupit laudare. Quapropter areolis aromatum ſapienter diſcretis, ac conſitis, eum ſermonem ſponſi, arcano ſenſu comparauit. Quas areolas ideò dicit à pigmentarijs vel vnguentarijs conſitas, vt notet eorum ſtudium, ac culturam, qua egent, vt materiam habeant conficiendis vnguentis expetitam. Iam verò duo præſertim ſunt in eiuſmodi aromatibus conſitis, quæ ad ſponſi ſermonis laudem conducunt. Eſt nimirum materia vnguentorum morbos pellen-

Digitized by Google

pellentium, quæ eſt laudatiſsima ſermonis ſponſi vis, more panaceæ cuiuſdam, vniuerſas animæ pellens ægritudines. Eſt præterea culturæ diuinę arte quaſi areolarum mira diſcretio. Non enim verba ſponſi ſunt ſecum permiſta, & perturbata, quemadmodum, cùm ſine diſcrimine leguminum, florum, fruticumq; ſemina tumultuariè in eadem ſeruntur area; ſed ſuis tanquàm in ſtationibus diſpoſita, ſuo tempore, ac ordine, opportunè prolata, & per hoc internis oculis ſpeciem perpulchram exhibentia, qualem oculis externis obijciunt areę à peritis cultoribus menſura diſcretę, ac diſtinctis ſeminibus excipiendis ſubactę. Hęc quippe areola violis, illa caryophyllis, alia deniq; alijs eſt plantulis deſtinata, quo ſane aſpectu nihil in hortis gratius inuenitur. At vt perfectè omnino vox conformetur, labijs, pręter guttur, palatum, & genas, opus eſt; propter quod commemoratum ſponſi ſermonem, ſub alia tranſlatione ſponſa collaudat.

Labia eius lilia diſtillantia myrrham optimam.

Eloquia ſponſi caſta & ad puritatem inflammantia, & crucis mortificationem prædicantia.

LAbia metonymicè, vt genæ, clariùs tamen, quàm illæ ſermonem ſponſi ſignificant. Quæ lilia nuncupantur, eò quod eloquia ſponſi, ſunt eloquia caſta, & argentum ſepties purgatum cæleſti candore ſplendidum. Quæ quidem ſimilitudo, etſi toti prorſus doctrinæ ſponſi exactiſſima puritate nitenti quadret, illi tamen ſermoni potiſſimùm conuenit, quo ille olim virginitatem, tamquam legis nouæ lilium ſuadebat, & conſulebat. Labia etiam hæc optimam myrrham ſtillare feruntur, frequentiſsimè enim ſponſus crucis mortificationem commendabat, & quot edebat verba, tot ſtactes emittebat guttas, vt quod exemplo docebat, verbo ſolidaret. Dicuntur autem hæc labia diſtillare myrrham, non qualemcumque, ſed optimam, vt diſcriminetur à ſæculi huius myrrha peſsima, quam ex ore fundunt, qui alijs labores ac vigilias, & eius generis plura, ad honores vanè aucupandos, & diuitias iniuſtè conquirendas perſuadent. Quam ſanè myrrham peſſimam ſitienter hauriunt filij huius ſæculi, ſicut quidam dixit.

Impi-

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

Sic depicta labiorum venuſtate, manuum ſponſa cùm meminiſſet, illarum amore vehementer oborto, eas commendare feſtinat.

Manus illius tornatiles aureæ.

Opera ſponſi ſphærica, & quaſi peracto circulo abſolutè bona, & quaſi aureum regiæ ac diuinæ Maieſtatis fulgorem emittentia.

MAnuum translatione, vulgata phraſi, opera ſponſi intelliguntur. Quæ torno fabrefactæ dicuntur, vt non arentes, venis extuberantibus, articulis eminentibus, internodijs compreſsis deformes appareant. Eximia namque in manibus elegantia eſt, cum à vola, quæ ſuccoſior & habitior eſſe debet, digiti modicè craſsi ac rotundi, ſenſim graciliores vſque ad extrema procurrunt; & in aciem obtuſam deſinunt, ac ſi torno ducti eſſent. Accepta igitur hinc metaphora, Manus ſponſi (inquit ſponſa) torno ductæ videntur, rotundæ, circulique figura omnium perfectiſsima inſignes. Opera quippe ſponſi exacta, & perfecta, quaſi torno ducta ſunt, vnde cum condidiſſet mundum, & ſuas manus, hoc eſt, opera ſua contemplaretur, omnia vidit eſse valde bona, quaſi orbiculari figura ſuæ perfectionis inſignita.

Et

Digitized by Google

Et quidem manus tornatiles in diuina ſponſi natura, ex mundi creatione facilè perſpicimus. Humanæ verò naturæ ab eo aſſumptæ manus diuinitate motas attentiùs ſpeculantes, comperiemus eas torno circumducto elegantiſſimè fabrefactas. Enimuerò qui ad opera fabrilia torno vtitur, multò citiùs, ac faciliùs ac perfectius operatur, ijs, qui alijs vtuntur inſtrumentis, puta dolabra, ſcalpro. Sic ſanè inter vniuerſos, vel angelos, vel homines diuinitùs afflatos, nullus mira patrauit vnquã, vel tanta facilitate, vel tam eximia perfectione quàm ſponſus. Profectò vel cum pelleret morbos, vel mortuos ad vitam reuocaret, nec ieiunijs ſe vexabat ipſum, nec actuosè nimium ſe proſternebat, vel ſimile quippiam præſtabat, ſed vel ſolo actu interno volens, vel etiam externo imperium manifeſtans, prodigia perpetrabat. Ac exinde, ſi quando vel flebat, vel orabat, non tanquàm indigens, ſed velut gratias agens & nos erudiens, eos actus obibat. Hæc eſt manuum ſponſi, etiam humanarum pulchritudo tornatili opere ſignata, qua vniuerſis creaturis, manus etiam torno ductas habentibus facilè antecellit; ità quidem, vt, licet nonnulli ſancti miracula ſponſi operibus æqualia, ſi operum velut materiam ſpectemus, patraſſe videantur; ſi tamen tornum, ſeu modum operandi expendamus, immenſo ab ſponſo interuallo vincuntur. Propter hoc ſponſi manus inſigni diſcrimine aureæ nuncupantur,

quaſi

quaſi cæterorum manus ex ligno, reliquiſq. præter aurum metallis effici potuerint, ſolius verò ſponſi manus eſſe debuerint aureæ. Habent nimirum hoc peculiare ſponſi opera, vt regiam, immò diuinam maieſtatem præſentiſſimam præ ſe ferant, & quaſi aureo diademate coronentur: propterea aureæ appellantur; aurum enim regiæ maieſtatis eſt inſigne, quo diuina opera ſpiritalibus oculis deprehenſa, à cæteris operibus facilè ſecernuntur. Perfectio hæc abſolutiſsima ſponſi operum, clariſsimè patefit per aliam ex Hebręo ductam tranſlationem, qua nonnulli vtuntur, aientes: Manus illius Sphęrulę aureę, vel orbes aurei, quorum verborum ſenſus, pręter paulò maiorem vocum energiam, nihil pręter ea, quę ſunt explanata, nouum ſuggerit. Mirum eſt autem quod inſonat, dum ſponſi manus aſſeruntur eſſe.

Plenæ hyacinthis.

Opera ſponſi plena ſunt notis ſigniſue diuinitatis.

HYacinthus hic, non floris illius purpurei, quem Romani vaccinium appellant, ſed lapilli nomen eſt, vt patet ex Hebraico nomine Tharſis, quo etiam Septuaginta ſenes vtuntur, pro quo nos Hyacinthum dicimus. Porrò Tharſis gemma erat in logio ſeu rationali incluſa, linea quarta (quatuor enim gemma-

Digitized by Google

gemmarum ordines logio hærebant. Videtur autem lapillus hic pretioſus, ex loco, vbi repeгiebatur, nomen ſortitus, nimirum ex Africæ parte illa, quæ poſtea Carthago appellata eſt, vel ex maris colore, quem imitatur, mare quippe mediterraneum, Tharſis in ſcriptura nuncupatur. Color verò marinus cæleſtia corpora imitatur, ab illorum tamen ſerenitate, ac perſpicuitate longè deficit. Concipiendæ nunc à nobis ſunt corporeæ quædam manus, plures huiuſmodi lapillos incluſos habentes, velut inſertos, ita vt videantur manus teſſellatæ, ſicut in aulis regijs paſsim cernuntur marmorea pauimenta, velut oculata, lapillos, teſſellaſue coloris varij inſitas habentia. Propterea ergo opera ſponſi velut candentes manus, lapillis iſtis coloris cęleſtis plena dicũtur, quia in diuinis operibus ſponſi prodit ſe, & velut intermicat cæleſtis quidam color, quẽ ſi mẽte percipimus, diuinum opus facilè ſecernimus ab humano, & in ſuum, qui cœlo præſidet, referimus auctorem. Verum quia limpidiſsimam illam diuinæ naturæ claritatem, & ſerenitatem, nequeunt opera diuina exactè, ac perſpicuè repræſentare, proinde, ſub metaphora hyacinthi, vel tharſis marinum colorem habentis, à ſereno cælo deficere, & liueſcere aſſeruntur. Secunda loci huius interpretatio. Tradit Gregorius Niſsenus, ex ſententia illorum, qui vocum Hebraicarum vim perſpectam habent, hac voce (Tharſis) ſignificari quiddam, quod colorum,

rum, & corporis ſit expers, ac mentis tantùm intelligentia percipiatur, quod eſt præſtantiſsimum encomium manuum ſponſi tornatilium. Enimuerò detritis omnibus quæcumque corporea, & craſsa ſunt, ad ſortem diuinam, & mente tantùm comprehenſibilem ſponſi manus, hoc eſt, opera, tranſeunt, quale quiddam lapidum ſculptores in maſſa ſmaragdina dicuntur efficere. Cote quippe illiſa, totum id, quod lucidum non eſt, ſed ſordidum, ac terreſtre deterunt; ſolumque illud relinquunt, in quo ſplendor quidam viridis micare conſpicitur; quæ præclara eſt methodus, ad opera diuina internoſcenda, quam operis tornatilis ſimilitudo commonſtrat. Porrò qui torno rude lignum poliunt, vt figuram quampiam effingant, omnia rudia & ſuperuacanea deradunt, vt elegans figura compareat. Sic, qui rude marmor, ad alicuius animantis effigiem informant, ea omnia ſcalpro incidunt marmori, quæ ſcabra, & impolita ſunt, quibus exciſis, effigies quaſi ſpirans & viua manet, vt dixit quidam,

Excudent alij ſpirantia mollius æra,
Credo equidem viuos ducent de marmore vultus.

In hunc ergo modum, diuinæ ſapientiæ dexteritate, ab operibus ſponſi, omnis ea craſsities, & ſcabra materię concretio, quæ operibus noſtris ex peccati hæſit contagione, quaſi

Digitized by Google

quaſi torno currente, detrita & exciſa eſt, ſolaq. in ijs manet viua, & quaſi ſpirans forma virtutis, & arcana, mente tantùm comprehenſilis, pulchritudo. Poſtquam verò operum ſponſi facta mentio eſt, cauſę operum eorundem ſponſa debuit meminiſſe, propterea inquit.

Venter eius eburneus diſtinctus ſapphiris.

Verbum æternum rerum vniuerſarum rationes more cuiuſdam vteri conceptas habens, eſt velut venter candidus, læuis, & prægnans. & in eo quaſi plures ſapphiri, diſtinctæ rerum rationes lucent.

QVemadmodum venter fœtum continet, ſuoq. poſtmodum edit tempore, ſic ſponſus (quà verbum ęterni patris eſt) vniuerſarum rerum rationes ſua amplitudine expreſſè continet, diſtinctè ibi lucentes, vtpote ex illarum omnium diſtincta notitia genitus, ac proinde illas perſpicuè reprę́ſentans, quas in lucem quodam velut partu promit tempore prę́ſtituto, quod eſt Theologorum effatum. Appellatur autem ille diuinus venter eburneus, hoc eſt, velut ex elephantino dente dolatus, expolitus, ac læuis, & candidus. Quo in verbo arcana ineſt notatio pulchritudinis,

ex

Digitized by Google

ex fœminarum petita ventre, qui tunc longè pulcherrimus eſt, cum quaſi ex ebore affabrè dolatus, nitens, ac lęuis extumeſcit. Sic quippè verbum æternum ſplendore paternę gloriæ candens, & rerum vniuerſarum in ipſo expreſſarum conceptu quaſi prægnans, eleganter dicitur more ventris intumeſcere. Quia verò, in animalibus, fragiliſsima corporis pars venter eſt, idcirco; ne ſimilem ſponſi ventrem putaremus, ſed alium ſolidum, diuturnum, incorruptum, eburneus venter appellatur, ebur enim ſolidum eſt, ac denſum, diutiſsimè perſeuerat incorruptum, quaſi detrimenti nihil à tempore patiens. At verò venter diſtinctus ſapphiris aſſeritur inſigni cum energia. Lapillus nimirum ſapphirus cœlum refert ſerenum, magna cum perſpicuitate, quà facilè hyacintho, qui non ità perſpicuus eſt, antecellit. Hęc igitur perſpicuitas, ſereniq. ſignificatio, ęterni verbi, quod eſt tertium cœlum perſpicuè ac expreſsè omnia repręſentans, notatio eſt. Sapphiri verò plures eſſe dicuntur in hoc arcano vtero, propter rerum rationes in ęterno Verbo, velut in puriſsimo ſpeculo inſigni cum diſtinctione nitentes, conſtante nihilominus infinita perſonę illius ſimplicitate. Animaduertendum autem eſt, ſapphiris reſpondere hyacinthos, perſimili quidem colore, tametſi diſpari perſpicuitate. Opera enim ſponſi hyacinthis (vt explicatum eſt) notata, immenſam verbi claritatem, quam ſapphirus

exprimit, adumbrare poſſunt, non tamen exactè repræſentare, ideò ſuo comparata principio, vergunt in obſcuritatem, ac ſi color nubium vel maris liueſcens, ſereno cœlo conferatur. At hoc ſic fieri oportuit, vt aliquam mortales inueſtigandi Dei rationem inirent, per eas res, quas ſibi eſſe cernunt propinquiores, immenſa Dei luce, quadam tenùs in ijs rebus obnubilata, & opacata, vt ab oculo percipi queat imbecilli, qui nimia claritate perſtringeretur. Dicitur etiam in ſenſu altero ſatis idoneo, venter proximè deſcriptus diſtinctus ſapphiris, quaſi dicas, declaratus, ſeu diſtinctè ſignificatus cælis, qui ob finitimam ſimilitudinem, metaphora elegantiſsima ſapphiri appellantur. Hi ergò ſapphiri diſtinguunt, hoc eſt, diſtinctè enunciant, & declarant ventris illius conceptas rationes in cœlorum ipſorum ſtructura, & ordine lucentes, quæ eſt inſignis quędam diuinę glorię manifeſtatio, ſicut ſcriptum eſt, Cœli enarrant gloriam Dei. Hęc eſt prima interpretatio.

Secunda explanatio ventris proprietati ſatis affinis eſt, Ventrem ſuapte natura tenerum, ac fragilem, naturam humanam à ſponſo aſſumptam ſignificare. Quę quidem eburnea, hoc eſt, ex caſtiſsimi animalis elephantis candido dente polita, & lęuigata translatè nuncupatur. Candida ob puritatem, & candorem, cum animę tum carnis illius, quam nulla prorſus peccati nebula, vel vmbra contexit, polita & terſa, operum eburneorum ſimilitudine, quia

non

non ſolùm ab anima, verum & à carne illa puriſſima longè pulſum, & velut exciſum eſt, quidquid rude, ſcabrum, & impolitum cæterorum hominum carni ex culpæ ſitu, atque ſquallore ſuccreuit. Dicitur autem prætereà venter hic diſtinctus ſapphiris, hoc eſt, notis cœleſtibus, ac Diuinitatis indicibus, in nulla enim vel angelica vel coeleſti creatura, vel tot, vel tam illuſtria Diuinitatis ſigna, quàm in aſſumpta illa ſponſi natura, vllo modo claruerunt. Septuaginta Interpretes pro eo, quod habet noſtra vulgata editio: Venter eius eburneus diſtinctus ſapphiris, ſic habent: Venter eius pyxidicula eburnea, in lapide ſapphiro, quaſi dicerent apertiùs, ſcyphum eburneum inſertum lapidi ſapphiro, vt ſolent vaſa argentea capulis, vel manubrijs, quos vulgò pedes appellant, diſtincti cuiuſpiam metalli elegantioris vaſis ipſis inſeri. Qua ſanè ſimilitudine incarnationis myſterium apertè innuitur, quo effectum eſt, vt eburneum hoc vas humanæ naturæ, quam candidam, terſam, & quaſi dolatam ſponſus aſſumpſit, diuino verbo ſapphiri perſpicuitate, ac ſerenitate notato, vt manubrio pretioſiori, ac elegantiori, per vnionem hypoſtaticam inſereretur. Poſt ventrem, obſeruata ſerie de cruribus, ſponſa ſic eloquitur,

Cru-

Digitized by Google

Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fun data ſunt ſuper baſes aureas.

Duo ſponſi crura genus humanum velut corpus impoſitum ſuſtinentia, & columnas marmoreas rectitudine, ac elegantia imitantia, meritum & ſatisfactio ſunt. Harum columnarum baſes duæ aureæ iuſtitia ſunt & miſericordia, ex quibus, tanquam ex baſi, columnæ, opera meriti ac ſatisfactionis aſſurgunt.

CRura ex naturę opificio ad gradiendum, corpuſque geſtandum deſtinata ſunt, quę multiplices, dum de ſponſi pulchritudine agitur, ſuggerere poſſunt arcanos ſenſus. Enimuerò, ſi architecturę partes ad corporis noſtri cōpactionem conferamus, patebit, pedes, è quibus crura ſe attollunt, & in quibus velut defixa ſunt, baſibus columnarum graphicè reſpondere. Iam autem crura ſponſi, quę totum genus humanum portant, & in ſublime ferunt (ipſe enim his non eguit cruribus, qui portat omnia imperio virtutis ſuę) duo ſunt, meritum ſcilicet, & ſatisfactio, quibus tanquàm duobus cruribus gradiebatur, immò more gigantis per viā mortalis vitę currebat, & his corpus ſuum myſticum, quod prę culparum pondere ferebatur in tartarum, tanquàm duabus firmiſsimis columnis, ac rectiſsimis ex marmore, quod ad

operis

operis elegantiam commendandam affertur, elaboratis ſuſtinebat, & geſtabat, quod diuinis oraculis, ſatis omnibus Orthodoxis compertum eſt. Pedes verò aurei,ſeu baſes,quibus columnę ſeu crura nituntur, duo ſunt firmiſsima omnium ſponſi operum, & diſertè meriti ac ſatisfactionis fundamenta,quę ſibi mutuò obuiarunt,& oſculum arctiſsimum impreſſerunt,nempe iuſtitia & miſericordia,ſicut ſcriptum eſt:miſericordia & veritas, hoc eſt iuſtitia,obuiauerunt ſibi,eademque iuſtitia & pax, hoc eſt, miſericordia oſculatę ſunt.Etenim clariſsimorum Theologorum aſſertum eſt,vniuerſa Dei opera, quibus tanquam tibijs geſtat orbem ac fulcit, ex iuſtitia ac miſericordia, velut ex baſibus, quibus nituntur,aſſurgere;at in operibus redemptionis,quibus Deus multò fortiùs, quàm olim operibus creationis,ſtabiliuit mundum,clariùs Dei miſericordia & iuſtitia lucent. Immò verò ſe mutuò exoſculantur,hoc eſt, intimè coniungũtur,ſiquidem in ſingulis, quę inter nos agẽs, exercuit ſponſus operibus, & iuſtitia qua Patri ſuo rigidè ſatisfecit, & miſericordia, qua nos indignos liberatione redemit,mirificè ſplenduerunt.Ex his baſibus,columnarum inſtar, opera rectiſsima, iuſtitię arte velut architectonica, directa prodibant, quibus nihil vmquam Deus directius fortiùſue patrauit, & propter hanc inter cętera Dei opera præſtantiam, baſes aureæ dicuntur,quaſi cæteris operibus collata redemptionis opera,ſimilia prorſus ſunt auro puriſsimo,

riſsimo, cæteris metallis comparato; ſic enim ex Hebræo aurum obrizum, hoc eſt, puriſſimum vertitur. Et quidem ſic ea opera appendit Deus, quibus, velut aureo numiſmate, illi generis humani debitum, quod infinitum eſt, cumulatiſsimè ſoluitur. Ecce crura deſcripta. Vnum tamen, quod ſub columnarum typo innuitur, & crurium ſpectat perfectionem, minimè ſilendum eſt. Profectò columnas marmoreas, quas ſponſa commemorat, cum ad Dei aulam ampliſſimam, velut regiæ illius ſtructuræ partes ſpectent, ingentes eſſe oportet, quales in regijs periſtylijs, compluuijſque perſpicimus. Hoc igitur ſigno proceritas crurium ſponſi commendatur. Compertum verò eſt, longiora crura, longioribus itineribus apta eſſe, breuique ſpatia longiora, ſi neruoſe cientur, emetiri. Hęc eſt eximia crurium arcanorum ſponſi laus. Porrò cùm ijs cruribus generis humani corpus ſponſus impoſuiſſet geſtandum, adeò fortiter non modò ingreſſus eſt, vel cucurrit, ſed etiam exiliuit, vt infinitum ſpatium (quod eſt apud philoſophos impoſſibile) ipſe ſuprà philoſophiam pertranſierit. Hinc eſt, vt peccator homo, propter culpam Deo inuiſus, & æterno cruciatui addictus, qui illud immenſum, quod à culpa vſque ad iuſtitiam ſpatium interiacet, pertranſire nequibat, etiamſi per multas annorum myriades cucuriſſet, geſtatus tamen ſponſi cruribus, momento dumtaxat vno, totum id ſpatium, breuiſſima cordis compun-
ctione

ction pertranſit. Hic verò tranſitus, vel potiùs ſaltus, nō corpori peccatoris, qui geſtatur, ſed tibijs Ieſu Chriſti pondus noſtrum ſuſtinentibus acceptus ferendus eſt, ità vt, licet homo volens, & currens geſtetur, non tamen continuò curſus hic ſit illius volentis, aut currentis, ſed ſponſi miſerentis. Sanè homo non traijceret ſaltu quodam vaſtiſsimam peccati voraginem, niſi vellet, ac curreret; at vt vellet & curreret, crura ſponſi eum impulerunt. Sed quia operoſum nimis eſſet, ſingulas ſponſi percenſere laudes, agit ſponſa more amantium, qui poſtquàm nonnulla eorum, quos ardentiſsimè amant, encomia congeſſere, quid (inquiunt) opus eſt, vt eximiam pulchritudinem, quaſi pictoris arte, in tabula conemur exprimere, ſatis profectò erit, dum id fieri minimè poſſe fatemur, aſſerere pulchritudinem eam eſſe ſuis numeris abſolutam. Propter hoc ſponſa, cum aliquot ſponſi laudes enunciarit, cernens parum ſe poſſe proficere, quaſi ſe victam ingenue fatetur, à perſequēdis pulchritudinis partibus velut deſiſtens, & ad quoddam totius venuſtatis indigeſtum encomium ſeſe transferens. Ideo ait.

Species eius vt Libani.

Qui ſponſum aſpicit, quaſi Libanum aſpicit. Eſt enim in Libano vertex niue candidus, mons eſt plantarum odoratarum ferax, & ex eius radicibus duplex fons eminat. Sic vertex, ſeu caput ſponſi, hoc eſt, diuina hypoſtaſis, eſt ipſe candor lucis æternæ. Ex hoc humana illius natura, quæ velut deſcenſus montis eſt, fert plantas odoratas, tot ſanè, quot genuit iuſtos odorem Chriſti exhalantes, Ex radice vero, (ſeu quod vulgo aiunt) ex pede huius montis, hoc eſt, ex corpore cæſo, ſponſi duplex fons, ſanguinis videlicet manauit, & aquæ.

QVorſum partes pulchritudinis ſponſi ſingulas vel expendere, vel percenſere coner, cum eæ ſint captu noſtro maiores? Verbo dumtaxat vno rem totam indigeſta laude complectar, ſi ſponſum aſſeruero Libano monti editiſsimo eſse quàm ſimillimum, vt meritò, quiſquis eius aſpectum, ſpeciemue contemplatur, Libanum ipſum cernere ſibi videri poſsit. Vt laudem hanc eximiam pro captu noſtro percipiamus, Libani ſpecies mente concipienda eſt, quæ poſtmodum arcano ſenſu ad ſponſum traducatur. Porrò (vt partim ſuprà expoſitum fuit) Libanus mons eſt in Syria editiſsimus, cuius vertex perpetuis niuibus candet, vnde nomen ſortitus eſt; Libanus enim candidus interpretatur. Fert plantas odore commendatiſsimas,

mas,&propter amœnitatem fuit olim à regibus Hieruſalem ad ſeceſſus expetitus, quamobrem Salomon ędificauit domum ſaltus Libani. Demum è montis huius radicibus duo fontes erũpunt in vnum Iordanem confluentes. Hęc eſt ſpecies Libani multis nominibus laudatiſſima, cui ſimilem ſponſi ſpeciem ſponſa profitetur. Et quidem à capite exordientes, facilè perſpicimus, vertex ille niue ſemper candidiſsimus, diuinæ verbi hypoſtaſi, quæ caput aſſumptæ naturæ eſt, quam aptè conueniat. Profectò candor Diuinitatis ſymbolum eſt luculentiſsimum, vnde & ij, qui ſunt immortalem vitam conſecuti, & diuinitatis candore velut perfuſi, candido amictu ſolent apparere contecti, vt in reſurrectione ſponſi patuit: quaſi hoc inſigni diſcrimine à nobis, qui in media mortis caligine iacemus, facilè ſecernantur. Ex huius capitis influxu, natura humana ſponſi effecta eſt fœcundiſſima, & tot plantas odoratiſsimas tulit, quot iuſtos ſibi charitate inſitos regenerauit. Hæc ergo fœcunditas ex hypoſtaſi diuina velut e capite defluxit, quemadmodum ex Libani vertice niue contecto feracitatis effector decurrit humor, ita vt ordinis ratio habenda ſit: anima namque ſponſi (qua media, caro aſſumpta eſt) conferri debet cum montis Libani deſcenſu, caro verò cum radice ſeu pede. Denique ex decliuio, ſeu radicibus, vel, vt vulgò dicitur, ex pede huius ſymbolici montis coagulati, & pinguis, qui ſponſus eſt, duplex erumpit fons, quo

Digitized by Google

mundus eluitur. Porrò humana caro ſponſi ad diuinæ hypoſtaſis collata celſitudinem, rectè montis decliuium ſeu pes appellatur, vt contemplanti diuinæ Incarnationis myſterium fiet planiſsimum. Iam verò ex hoc pede montis, duplex in cruce fons effluxit, ſanguinis nempè, & aquæ, quibus fontibus in vnum velut alueum confluentibus, Iordanis arcanus ſignatus eſt, ſiquidem Iordanis, quemadmodum & cæterorum aqua fluminum, ad eluenda peccata ex paſſione Chriſti vim adeptus eſt. Diſertè autem fluxus aquæ illius veræ, è cæſo latere fluentis, aquam baptiſmatis; fluxus verò ſanguinis illius veri, & aquæ non miſti, ſacramentum Euchariſtiæ, calicis videlicet noui teſtamenti notauit, ita vt alter fons aquæ alter verò ſanguinis videatur. Non tamen huc fas eſt ignorationem obrepere, vt quis ſibi perſuadeat, illorum tunc fontium effluxum actum fuiſſe meritorium, vt ob id meritum ſacramenta vim ſanctitatem efficiendi contraherent. Hoc quippe apertè falſum eſt, nec enim corpus exanime tunc eſſe poterat meriti capax, nec verò anima ſeparata, licet vltrò vulneris illius, e quo ſanguis, & aqua fluxerunt, irrogatam iniuriam acceptaret, cum tempus meriti fuiſſet morte concluſum. Verum eſt autem, ſponſum ipſum adhuc viuentem præuidere potuiſſe vulneris inflictionem, & offerre in pretium redemptionis, & ad ſacramen-

torum

torum efficacitatem, ſanguinem ex vulnere decurrentem. Et hac ratione poſſet virtus ſacramentorum, qui ſunt arcani fontes, è Libani ſymbolici radice orientes, in illius ſanguinis & aquæ fluxu fundari, quod erit opportuniſſimum ad plura ſanctorum patrum effata theologicè interpretanda. Sed ſponſam audiamus nouas ſponſi laudes enunciantem; nec enim ſibi temperare poteſt à laudis proſecutione. Innuerat ſe velle huic encomio coronidem, vno velut vniuerſali pronunciato, apponere, at quia impellit ad noua pertexenda dilectio, canonum rhetoricorum ignara, paret amoris impulſui. Sœpè nimirùm accidit amantem quempiam, dum amaſiam commendat, profiteri, ſe laudem acclamatione quapiam velut obſignare velle, moxq; ſui immemorem, laudes vlteriores excogitare. Propterea, cum ſponſa encomium Libani ſimilitudine obſignaſſet, ad ſingulares laudes reuertitur, quò luculenter prodit amoris impetum deſiſtere non valentem. Ait ergò.

Electus

Electus vt cedri.

Si ſpectetur ſponſus, proceritatę, incorruptione, odore ſuaui, cedro ſimillimus apparebit.

REctè cedrorum meminit ſponſa, poſt Libani mentionem. In eo quippe monte cedri proceriſſimæ creſcunt, quæ corruptelam minimè ſentiunt, & odorem ſuauem effundunt, ac proinde viuam quandam ſponſi pręferunt imaginem. Ipſe nimirum inter creata vniuerſa tantùm caput effert, quātum inter vimina cedrus. Quapropter aliqui ſic vertūt: ſtatura eminet, vt cedri. Corruptionis fuit omnino expers, etiā cū mortē ſubijſſet. Odorē vniuerſo mundò vagantem latè profudit, quo innumeras imbuit animas, Chriſti odorem poſtmodùm exhalantes. Et hæc prima vulgata ſatis eſt explanatio.

Secunda verò ſubeſt expoſitio, cedrorum electionem arcanam penitiùs inſpiciens. Porrò Salomon templum illud orbe toto auguſtiſsimum Hieroſolymis ędificaturus, ex Libani montis cedris materiam ſacroſancto loco digniſſimam, cædi fecit, & prudentiſſimo conſilio elegit, qua magna illius ædificij pars conſtitit. Sic ſanè pater æternus, ex monte Libano (qui ſuus filius eſt, vt proximè expoſuimus) cedros ibi naſcentes, baptiſmatis generatione caput inter infidelium ſyluam attollentes, incorruptionis vim, quam efficit diuina gratia, adeptas, & odorem Chriſti, ex quo, velut e ſolo pingui, enaſcuntur, ſpiran-

ſpirantes elegit, & ex hac materia ſelecta amplíſsimum Eccleſiæ templum exædificauit. Eſt autem hoc expendendum, eas cedros in ſponſo creſcentes & electas, non eſſe materiam à ſponſo diuerſam, ſed eſſe ipſummet nouũ Adamum, ex quo eſt Eccleſia conſtructa. Ex quo enim Catholici per baptiſma fiunt, vna velut caro, immò vnus cum illo ſpiritus, tanquàm res vna putari debent, quæ ipſe ſponſus eſt, cuius ſpiritus ac vita in conſepultos extenditur, ità, vt qui eos contemplatur, Ieſum Chriſtum ipſum, quo aluntur ac viuunt, in imagine non qualicumque, non mortua, ſed animata, & ſpirante, apertiſsimè cernat. Ex hoc efficitur, vt baptiſmate ablutorum laus, ſit ſponſo propria, & natiua, multò potiùs, quàm Euæ laus, ob coſtam, quam Deus de Adæ dormientis latere tulit, ipſius Adæ propria eſt. Hi nimirùm ſunt ſpiritus Chriſti, Eua verò Adæ caro fuit. Propter hoc ergò myſterium, vbi potuiſſet ſponſa ſic enunciare, ſponſi ſpecies vt Libani; Orthodoxi verò, qui ex eo velut monte inſtar ſelectarum arborum proueniunt, vt cedri, ſignificantius laudem contexuit, & vni ſponſo eam tribuit, aiens, electus vt cedri. Ipſe enim à patre ſuo electus, ex quo, velut ex cedro Libani, Eccleſiam architectaretur Deus: qui verò ad ſtructuram hanc ſeliguntur, in ipſo ſeliguntur, facta in ipſum transformatione, quæ id efficit, vt ſint ipſemet ſponſus humaniſsimus. Quòd verò plures ad ſtructuram hanc euocati, in eaque perſiſtentes fide dumtaxat ſub-

Digitized by Google

ſubnixi, à charitate verò alieni ſint, non eneruat hanc ſponſi laudem. Sunt enim degeneres ſunt mortua membra, & in eo ſanè, quod habent ad hoc ſpectans ædificium, ſunt etiam ſponſo coniuncti, in fide nimirum, ac ſpe, & eatenus ſponſi ſpiritu aluntur.

Tertia eſt loci huius minimè prætereunda interpretatio, proximè explanatæ Libani ſimilitudini ſocianda, expenſa aliorum verſione, qui pro Libano, thus vertunt, eadem quippè Græcis vox λίβανος & montem, & thuris arborem ſignificat. Compertum eſt autem, Thus diuinitatis eſſe ſignum, Cedri verò electio, & incorruptio, humanæ in ſponſo naturę notat incorruptionem. Cum ergò ſponſa ſic effatur, ſponſi ſpecies vt Libani, hoc eſt thuris, tantumdem agit, ac ſi diceret, forma eius pulcherrima, & princeps, eſt forma Dei. Cum verò ſubiungit, Electus vt cedri, tantumdem agit, ac ſi ità enunciaret, ſponſus ipſe, quà homo eſt, non nouit corruptelam, ſeu ſpiritalem, ſeu corporalem, fuit enim ob electionem, qua digniſſimus fuit, verè inter mortuos à corruptione liber. Poſt hæc ſponſa quaſi feſſa, & rerum magnitudine victa, quaſi perorare cupit, & quamdam egregiam huic loco laudem affigit, ex totius deſcriptæ pulchritudinis concinnitate conflatam. Sanè halitus odoratus, ex bono totius corporis habitu, ac temperie prodit, ac propterea, poſtquam corporatis imaginibus velut integram totius ſponſi conſtitutionem

ſtru-

ſtructuramq; depinxit, non debuit vllo pacto halitus laudem præterire. Propterea inquit,

Guttur illius ſuauiſſimum.

Spiritus ſponſi ſuauiſſimus eſt.

VVlgata eſt metonymia,qua os pro ſermone, guttur pro halitu, & vniuerſim effectus cauſarum vel inſtrumentorum nominibus appellantur. Sic hoc in loco guttur ſuauiſſimũ halitus odoratiſſimus ac ſuauiſſimus eſt. Et profectò, ſi de ipſo gutture vel collo ſermo fieret, guttur elegans, erectum, vel quippiam ſimile dicendum erat,non verò ſuauiſſimum. At ideò ſuauiſſimum appellatum eſt, quod eſt epitheton rerum odoratarum,vt flatus,vel halitus gutture redditus notaretur, qui in ſponſo lõgè ſuauiſſimus eſt. Enimuerò halitus, flatus, ſeu ſpiritus, qui à ſponſo procedit, incredibili ſuauitate affluit, ſicut ſcriptum eſt,cùm introducitur ſpõſus, qui patris eſt ſapientia loquens,ſpiritus meus ſuper mel dulcis. Et Eccleſia,quæ vt rem experta proloquitur, ſic ait: O quàm ſuauis eſt Domine ſpiritus tuus, quod non abſq; magna emphaſi dictum credi debet. Ratio verò, ob quam ſpiritus, ab ſponſo æquè ac ab æterno patre procedẽs,ſuauiſsimus appellatur, à propria illius notione, ſic à Theologis nuncupata, deducenda eſt. Porro is diuinus halitus vel ſpiritus procedit, vt mutuus amor,

amori

Digitized by Google

amori verò natiua eſt inhæſio, atque fruitio, quæ eſt ſuauitatis perceptio. Cum ergò arcana miſsione ſponſus halitum ſuum nobis infundit, oſculo velut impreſſo, tunc nos ad promendos amoris actus flatu ſuo impellit; ijs verò actibus deeſſe nequit germana quædam ſuauitas, velut in reddendo illo flatu percepta, ſicut & in eo flatu ex gutture ſponſi hauriendo percipitur. Rectè igitur ſponſa effatur, aiens, guttur illius ſuauiſsimum, hoc eſt, ſpiritus diuinus, quem ſponſus efflat, & mihi amanter immittit, cæleſtem ingerit ſuauitatem, præ qua, vniuerſæ mihi vileſcunt mundi voluptates. Magnam verò, quod ſequitur pręfert energiam.

Et totus deſiderabilis.

Non ſolùm amabilis, verùm & amoris procurſu ad ipſum properantis, ſponſus deſiderabilis eſt.

POſtquàm ſponſi pulchritudinem ſponſa aptis pinxit imaginibus, quandam velut argumentationem conficit, ac ſi planiùs diceret. Ipſe eſt abſolutiſsimè pulcher, ergò eſt totus deſiderabilis. Quæ ſanè argumentatio, quàm ſit efficax, nemo poteſt ignorare, cùm omnes pulchritudine, non aliter quàm ferrùm magnete, trahamur. At videtur ſponſa debuiſſe dicere, ſponſum amabilem, potius quàm deſiderabilem eſſe. Cum enim pulchrum & bonum idem ſint, & in vniuerſum, animi vt boni, ita & pulchri

chri amore capiantur, rectius videtur aſserere, ſponſum eſse amabilem, quàm deſiderabilem. Verùm enim, tametſi fatendum ſit, amorem eſſe primum affectum, qui perſpecta pulchritudine in animo excitatur, ſignificantiùs tamen dictum eſt, ſponſum eſse deſiderabilem, quàm amabilem. Profectò deſiderium erumpit ab amore, & eſt quędam pulchritudinis, quam cupit amor, ſedula inſecutio. Concipiendus eſt homo, exactam pulchritudinem quampiam contemplans, qua perſpecta, primùm quidem ad eam afficitur, & hic eſt amor; poſtmodum verò ad eam amplectendam exilit, & hic eſt motus deſiderij, & quædam amoris progreſsio, quam efficit pulchritudo, cuius eſt, non ſolùm voluntatem ſui amore afficere, verùm & impellere, ac ad ſe motibus deſiderij rapere. Vnde & κάλλος gręcè appellatur, quòd ad ſe vocet omnia, vt Dionyſius prodidit. Cum igitur efficacior ſit ea pulchritudo, quę trahit, quàm quę dumtaxat afficit, ſignificantiùs quidem eius vim quis propalabit, ſi eam deſiderabilem, quàm ſi amabilem tantummodò nuncuparit. Sic ergò ſponſa eloqui cenſenda eſt. Sponſus, cuius exactam pulchritudinem exprimere ſtudui, non ſolum amabilis eſt, ſui dumtaxat amorem excitans, verùm & deſiderabilis, longis itineribus & conatibus animas ad ſe trahens. Porrò ſponſus, quà Deus, eſt ſummè deſiderabilis; hac enim ratione, & angeli, & homines in illum deſiderant proſpicere, vt ibi eius pulchritudinis amplexu deſi-

deſiderium omnino conquieſcat, cùm nihil vltra queat optare. Quà vero ſponſus carne noſtra obſæptus eſt, Abraham optauit eius videre diem, & Iacob mira cum energia ſponſum ipſum appellauit deſiderium collium æternorum, hoc eſt, ſanctorum, qui vitæ ſanctitate eminent, & eadem ſanctitate in æternum ſtabiliuntur. Denique ipſe eſt ſponſus, in quem mundi totius vota auidiſsime ferebantur, ſic enim de illo canit Eccleſia, Cuius vultum deſiderat vniuerſa terra. Expleto iam encomio ad filias Hieruſalem, quæ de ſponſi pulchritudine ſciſcitatæ fuerant, ſponſa conuertitur, & inquit.

Talis eſt Dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, filiæ Hieruſalem.

Talis, tam pulcher eſt ſponſus à me dilectus, quàm illum pinxi. At eſſe illum à me dilectum, nec magnum, nec mirum eſt; quis enim tantam non amet pulchritudinem? Verùm certè mirandum eſt, ipſum Deum immortalem, ac dominum rerum, eſſe meum amicum.

ECce, quoad potui, ſponſi mei pulchritudinem, venuſtatemq; depinxi, filiæ Eccleſiæ, quæ in pacis interdum viſione Deum contemplamini. Qualem deſcripſi, talis profecto Dile-

Digitized by Google

Dilectus meus eſt. Quod verò attexit, & ipſe eſt amicus meus, myſterio minimè vacat. Sic enim verborum ſenſus concipi debet. Quòd ipſe longè pulcherrimus, ac venuſtatis effector ſit à me dilectus, nec magnum ſanè, nec mirum eſt, quis enim à tantæ venuſtatis amore ſibi temperare queat? At verò, quod planè mirandum accidit, eſt, ipſum eſſe amicum meum. Quis enim vnquam, nedum ſperare, ſed nec animo cõcipere auſus fuiſſet tàm incredibilem Dei erga creaturam dignationem? Liquido horum verborum vis ſe prodet ipſam, ſi mulierem humili loco natam, à pulcherrimo, nobiliſsimo, ſapientiſſimoq; rege adamatam ponamus, quæ ſtimulo amoris incitata regis commendet dotes egregias, poſtmodumque ſubiungat huius verba contextus. Talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, quaſi diceret, epiphonemate, ſeu acclamatione ſumma; tanta eſt eius, quem diligo, venuſtas. Verùm quod me rapit in admirationem, & amoris tædis inflammat, eſt, regem tàm egregijs dotibus inſignem, humillimæ fœminæ amore conflagraſſe, & non tanquàm regem ac dominum, ſed velut parem, & amicum ſe gerere voluiſſe. Hic trutinanda eſt hæc excelſa ſponſæ dignitas, quam ipſa, rei non ignara effert, Deum videlicet ipſius eſse amicum. Quod quia inter natura diſſimiles eſse nequit, & aliàs natura Deo inferior deſtrui non debuit, miro artificio effectum

Digitized by Google

eſt, vt homo per gratiam, diuinæ naturæ particeps fieret, & in eam ſublimitatem eueheretur, in qua verè Dei conſtitueretur amicus. Hic ſponſa ſilet tantillum, & animæ contemplationis gnaræ in ſcenam vno velut agmine, choroue prodeunt.

Filiæ Hieruſalem.

Quò abijt Dilectus tuus (o pulcherrima mulierum)?
Quò declinauit Dilectus tuus? & quæremus eum tecum.

Sponſa inter animas, quæ Deum concepere ſpecioſiſſima, quò ſe proripuit ſponſus, quem inueſtigas, ſeu potius quò declinauit, ſeu digreſſus eſt ille, quem amor ſeriò non ſinit abire? Videris in hac laude ſponſi illuſtriorem illius peperiſſe notitiam. Dic ergò ſi noſti, quò ſe ſubduxerit, & nos omnes tecum gradiemur æmulantes chariſmata meliora.

QVot laudes diuinas ſponſa extulit, tot motibus, & acceſsibus amoris prouecta eſt, ac exinde illuſtriore Dei cognitione perfuſa, vnde & ſedata perturbatione, quæ, cùm ſponſus exceſsit, animum obnubilarat, iam illum præſentit propinquantem. Quod & filiæ Hieruſalem animaduertentes, rogant, vt

de

de ſuæ illuſtrationis profectu eas reddat certiores, vt ſic mutuo ſociatæ ſponſum perueſtigent, æmulantes chariſmata meliora. Etſi enim illæ contemplationis interdum luce fruantur, at hoc nec diù, nec crebro indulgetur, ac propterea non illis ſegniùs, quàm ſponſæ ipſi adnitendum eſt, vt ſponſum queant reperire. Diuino verò conſilio fit, vt anima prouectior repulſam paſſa conſulat alias ipſa forte poſteriores, vt communicato conſilio ijs proſit, à quibus auxilium expetebat. Sic igitur filiæ Hieruſalem loqui putandæ ſunt. Percenſentem eximias ſponſi laudes te libenter, o ſponſa, audiuimus, cui enim iucunda non ſit tantæ ſuauitatis oratio? Nunc autem ſponſi nos ſtudio incenſæ, opportunitatem hanc nactæ, tecum excurrere, illumq; perquirere decernimus. Iam igitur, ſiquidem coniectura deprehendimus, tibi illius affulſiſſe lucem, præfer facem, vnaq; gradiamur, cum enim par nobis ſtudium ſit, lucra parabimus ex æmulatione maiora. Dic ergò, tu, inter animas, quæ Deum concepere ſexu proinde fœmineo notatas, interna venuſtate pulcherrima, Quò abijt Dilectus tuus, cùm à te quaſi furtim, ne teneretur, abſceſsit? Dic age, quò declinauit? Emphaſis plena eſt hæc interrogatio biformis; primum enim aiunt, quò abijt, mox interrogationem emollientes, ac temperantes inquiunt, quò declinauit? primamque ſecunda declarant, ac ſi

idem ſit, ſponſum abire, & à ſponſa declinare. Declinat certe, qui reuerti conſtituit, nec omninò abeſſe decreuit. Sic profectò ſponſus ſuauiſsimus, cum interdum ſe ſubtrahit, non excedit ſeriò, ſed declinat, ſeu digreditur citò rediturus; nec enim amor diù illum abeſſe permittit. Sic locuto filiarum choro, ſponſa reſpondet.

CA-

Digitized by Google

CAPVT SEXTVM.

SPONSA.

Dilectus meus deſcendit in hortum ſuum, ad areolam aromatum, vt paſcatur in hortis & lilia colligat.

Non receſſit à me ſponſus, immo intimè deſcendit, hoc eſt illapſus eſt in me, vt in me horto ſuo fœliciter germinante olfaciat aromata virtutum, & virtutes, in quibus candor magis elucet, velut in vnum colligat faſciculum, ſuoq; admoueat odoratui.

PAtet apertè, ſponſam diuinis nuper laudibus operam ſedulò nauantem, filiarum Hieruſalem interrogatione pulſatã, clariorem ſponſi peperiſſe notitiam. Ipſa quippè modò rei probe gnara filiabus Hier. quas ſuper eadem cauſa conſuluerat, facilè reſpondet, ac ſi in hunc modũ loqueretur. Mœror, qui ob ſponſi diſceſſum, animum inceſserat, velut extrà mentem pepulit me, & tanquàm ſponſi prorſus ignaram me dereliquit languentem, animoq. cadentem; ac tenebris offuſis tunc dubitaui, an ſeriò ſponſus receſsiſset. Nunc verò ad me reuerſa, quod ſciebã, expendens, ac mente repetẽs, ipſius ſapientiam

& miror, & bonitatem amo. Hic ſanè mirus diuinæ ſapientiæ retegitur ordo. Solet nimirum Deus animam longè prouectam, ità interdum obnubilari permittere, vt diuinus ſplendor, qui eam inſigniter nobilitabat, vt quaſi recto ſolis compleretur aſpectu, prorſus videatur extinctus. Ex quo mens, velut in tenebricoſum obtruſa carcerem, viſus perſpicacitate, qua pollet, vti nequit; nec enim tunc, res, quas didicerat, ob animi perturbationem, conſiderare valet. Inquit ergò ſponſa. Affulſit mihi diuina lux, & pulſis tenebris animaduertere potui, quonam pacto Dilectus meus ſe mihi ſubtraxerit, & in hortum ſuum inde deſcenderit. Bifariam hæc verba interpretari poſſumus.

Primùm ſic habendum eſt (quod ſatis ex ſuperioribus liquet) ſponſam eſſe hortum amœniſsimum, ſponſi ipſius manu peritiſsimè cultum. Mox meminiſſe opus eſt, ſponſum ab anima, niſi ob lethalem culpam, minimè recedere, ſolere tamen interdum adeſſe, ſuæ verò præſentiæ negare ſenſum, & tunc elegantiſsimè dicitur abire. Sponſa igitur diſcuſſa caligine, lumine perfuſa nouo, rem animaduertens ait. Profectò ego deluſa ſum, & cùm ad ianuam reſerandam properaui, tantùm abfuit, vt ſponſus (quod ego lugens dixi) recederet, vt potiùs humaniùs, quàm ante, in me hortum ſuum deſcenderit, ſicut imber ſuper herbam, & ſicut ſtillæ ſuper gramina. Quomodò enim me ſic

exerce-

exercere, & ad illum complectendum exilire valuiſſem, niſi præſentiſsimus ipſe impuliſſet me? Rectè dixit quidam.

Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo,
Impetus hic ſacræ ſemina mentis habet.

Iuxta interpretationem igitur hanc ſponſa de ſemetipſa effatur, ſub horti ſimilitudine; & ait ſe fuiſſe deceptam, putantem, aut ſaltem ambigentem, an ſponſus abijſſet. At modò inquit, ſe animaduertere, quopacto ſponſus deſcēderit, hoc eſt altiùs illapſus fuerit in ipſam, quæ eſt hortus arcanus, & eſt velut area plantarum aromaticarum, odorem Chriſti fundentium. Quod verò attexit, vt paſcatur in hortis, & lilia colligat, emphaſi plenum eſt. Hortos per ſynedochen plures areas ipſius ſponſę horti appellat, diſtinctis virtutibus ſatas, atq; diſcretas, lilia verò quæ ibi ſponſus carpit, vt factum quaſi faſciculum olfaciat, virtutes ſunt candore ac puritate inſignes, putà munditia cordis à terrenis cogitatibus, & laudatiſsima corporis caſtitas, quæ Deo dignum odorem præ cæteris exhalare feruntur. In his ergo paſcuis, ſponſus aſſeritur paſci, hoc eſt, refici, ac recreari. Vbi mira elucet Dei ſapientia. Dum enim ſponſa velut repulſa, luctuq; confecta, hac & illac excurrens, tanquàm in palæſtra ſudat, tunc hoc ſpectaculo ſponſus mirifice delectatus dicitur in ſponſam illabi, ibiq; velut in horto amœniſsimo refici; quemadmodum de Antonio memoriæ proditum eſt, qui cum

Digitized by Google

In agone cũ hoſte ſæuiſsimo confligeret, & ſponſum abijſſe putaret, didicit ex ipſius ſponſi ore, præſentiſsimum illum tunc fuiſſe, ac velut in paradiſo quodam agentem, eius lucta, & victoria fuiſſe delectatum. Sic ergò iuxtà interpretationem hanc ſponſa eloquitur. Dilectus meus (ò filiæ Hieruſalem, non abijt, ſed verè deſcendit in me hortũ ſuum, licèt ego minimè perceperim; modo quippe id facilè verum eſſe perſpicio.

Secũda explanatio voluptatis deſcriptæ, ſubtractionem ſponſi receſſum intelligit, ac perinde, quoad hunc ſenſum, cum prima interpretatione conſentit. At verò deſcenſum in hortum diuerſum concipit, quem modò perpendere operæpretium fuerit. Porrò, tametſi ſponſus ob ſuam immenſitatem vbique ſit præſens, ac exinde queat vniuerſas iuſtorum animas ſimul alloqui, & cœleſti ſuauitate perfundere; id tamen, quia ex ſuæ conſilio ſapientiæ, nec ſemper efficit, nec verò expedit fieri, nunc affatur hanc, nunc verò illam, & hinc illuc quibuſdam quaſi ſaltibus ſe librat, moreque nobiſcum verſatur humano. Nunc charitate prouectos interna voluptate permulcet, nunc ijs velut obliuioni ad experimentum traditis, recentes fœtus delinit; vt fiant ad curſum alacriores, & ſpiritalem mundum alterna iucunditate, ac auſteritate contemperat. Eſt tamen habenda elegans diſcriminis ratio. Cum enim à tyronibus ad grandiores tranſilit, aſcendere; cum verò è contrario, à prouectioribus ad re-

cen-

centiores abit, rectè deſcendere perhibetur. Hoc ergo harmonicis menſuris temperatum diſcrimen ſponſa innuit, cum ait. Dilectus meus deſcendit in hortum ſuum, ad areolam aromatum. Eleganter ſanè ſpiritus ſanctus vtitur eo verbo (deſcendit) cùm enim ſponſam ſponſus tetigiſſet, & tactu commouiſset, nolens excelſam tunc ſolari charitatem, & ad teneras animas recens euocatas deliniendas accurriſſet, rectè deſcendere dictus eſt. Deſcendere verò aſſeritur ad hortum ſuum, cultura, & ſedulitate indigentem: ad hortum ſuum, quem acquiſiuit ſanguine ſuo. Deſcendit ad areolam aromatum; puſilli enim ſunt recentes fœtus iuſtitiæ, ideò areola: ſed odorem ſponſi recenter imbuti ſpirant, ideò aromata. Septuaginta pro, areola aromatum, (phialas aromatis) habent, qua ſanè forma loquendi, notantur animæ iuſtorum, quæ tamquàm phialæ totidem ſponſum ipſum aromatis odoratiſſimi, & ad medicam materiam opportuniſsimi nomine ſignificatum illabentem concipiunt. In harum animarum hortis amœnis paſcitur ſponſus, hoc eſt, mirificè recreatur; oues enim, quæ perierant, dum afflatu nouo redeunt ad paſtoris ma palia, noua præ alijs, quæ non aberrarunt, gaudia cumulant. Inter eas verò animas, quæ recenter euocantur, ſi quæ ſunt, quæ caſtitatem ſaltem corporis ſeruare ſtuduerunt; illas præſertim ſponſus amplectitur, quas ſpecialis prærogatiua caſtitatis ampliore dile-

ctione

Digitized by Google

ctione reddidit dignas, quæ ob candorem, ac puritatem lilia pulchrè nuncupantur, ex quibus vnum quaſi faſciculum ſponſus colligit, cùm eas humaniùs fouet, & amantiùs fouendas, à cæterarum turba ſecernit. Dum hæc ſponſa enunciat, concipiendus eſt ſponſus amantiſsimus illi ſui ſenſum ingerens; quo quidem ſenſu non tam conuerſa, quàm correpta, intercepto cum filiabus Hieruſalem ſermone, ad ſponſum ſic ſponſa proloquitur.

Ego Dilecto meo, & Dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia.

Soli ego hæream, & vacem dilecto meo, & adſit mihi ille, qui caſtos ſingulari amore proſequitur.

PHraſis hæc præſentes per tertiam perſonam alloquendi, non Hebręis modò, verùm & cæteris linguis familiariſsima eſt. Sic igitur debemus ſponſam enunciantem contemplari. Cerno te (o ſponſe humaniſsime) præſentem, & meis ſuſpirijs denique flexum, quid ergo tibi pro humanitate rependam? Dicam (quod poſſum) Ego Dilecto meo æuo hærebo ſempiterno, & Dilectus meus mihi pariter ſociabitur, cui mos eſt inter candidas puritate animas libenter commorari: quaſi planiùs loqueretur. Ego theca quædam ſum opere fabrili effecta, & ad ſponſi ſolius conformata figuram

ram,quemadmodum theca, vbi conditur ſacer calix, vni dumtaxat calici eſt habilis, cæteris verò vaſis diuersè formatis, nec prodeſt, nec idonea eſt; ſolus calix illam explet, eiuſdem cum illa figuræ, ac elegantiæ. Soli ego ſponſo ſum habilis. Ille in me conditus, ſolus me valet explere. Sic ego thecam repurgabo, vt candeat, nec enim niſi in caſtis mentibus libenter ille moratur.

5 Poſsunt non ineptè verba hæc per modum optandi enunciari, vt ſponſa cernens ſponſum præſentem, amanter conqueratur de abſentia, & quaſi dicat. Quid ſibi vult hæc acris repulſa, & tam diurna præſentiæ prorogatio, o ſponſe? Nonne ſatius eſt, vt, iuxtà leges amoris, ego vacem Dilecto meo, & Dilectus meus adſit mihi? Quouſque me repulſam cruciabis, ac experiri perges? Vbi eſt coniugij, quod percuſſimus, fœdus? Niſi me tua lux illuſtraſset, dicerem, quod quidam amore ſaucius extulit.

Quid prodeſt animo, quòd me non ſpernis Amynta
Si dum tu ſectaris apros, ego retia ſeruo?

Modus harum querimoniarum ex amoris natura proficiſcitur, qui præſentiam auidiſsimè cupit, quæ dum negatur, impetu facto, contra propenſionem amoris pugnãdum eſt. Oportet autem auctioris meriti ergò, amorem torqueri, dum illius ſpes in futura protenditur. Nunc verò, verba hæc ſponſæ in contemplationis arcano elata fuiſse, videtur eſse rationi

con-

conſentaneum, vt in eodem, quæ ſequuntur, iu-
cundiſſimè audiat?

Pulchra es Dilecta mea. Suauis & decora ſicut Hieruſalem.

Ob virtutum proportionem pulchra, ob actionum externarum moderationem decora, ob lenitatem, ac manſuetudinem ſuauis es, Hieruſalem ſupernæ quàm ſimillima, Dilecta mea.

FAmiliare eſt inter ſe amantibus, laudibus vltrò citroque certare. Sponſa catenam quandam verè auream, affabreque conſertam ex ſponſi contexuit encomijs. Nunc verò ille huiuſcemodi certaminibus aſſuetus, ſuæ magnitudinis velut oblitus, & amori exactiſsimè obſequens; alteram pergit catenam ſponſæ laudum pertexere, & in contemplationis thalamo ſatis iam vexatæ blandiri. Auſpicatur autem à quodam vniuerſali pronunciato, ad ſingulares poſtmodùm laudes deſcenſurus. Ait igitur: Pulchra es Dilecta, Suauis, & decora, ſicut Hieruſalem. Porrò pulchritudo, vt ſæpè dictum eſt, ex debita partium proportione conſurgit. Cum verò de interna pulchritudine ſit ſermo, perinde eſt, ac ſi de ſtructura, & concinnitate virtutum ordi-

ne miro diſtributarum, ſibique mutuò conſentientium haberetur ſermo. Ex hac verò interna partium animæ, quàm ex virtutibus contrahunt, concordia, naturali quodam excurſu, prodit ſe in externas actiones venuſtas quædam, in loco, tempore, cæteriſque ſimilibus, in agendo, loquendoque ſeruata, quæ appellatur decor, & erga alios, ob lenitatem, ac manſuetudinem eximia ſuauitas. Radix ergò, ex qua decor, & ſuauitas oriuntur, interna, quam pinximus, eſt pulchritudo, à qua nunc ſponſa commendatur. Ne quis verò ſuſpicaretur hanc eſſe vulgarem quampiam laudem, appoſita ſponſus vtitur Hieruſalem ſimilitudine, qua nullam certè congruentiorem poſsimus excogitare. Profectò, etſi mira ſit interna, qua iuſti inſigniuntur, pulchritudo, etiam dum in exilio agunt, nemini tamen dubium accidit, quin ea & exactior, & diuinior in patria futura ſit; vbi perfectiſsima erit ea in actione, ſermoneque venuſtas, quæ appellatur decor; & eximia beati cuiuſque erga cæteros in illo conuictu ſuauitas. Quæ quidem tria dum talia in ſponſa eſse aſſeruntur, qualia in cæleſti ſunt Hieruſalem, nihil ad laudem opportunius, vel ſignificantius afferri potuit. At enim impensè conſiderandum eſt, iuſtos non eam dumtaxat mentem tranquillam, ſuauemque gerere debere, quæ futuræ gloriæ videtur æmula, nec enim inter iuſtos in hoc verſantur exilio, vt ſuauitas ſemper

auſte-

Digitized by Google

auſteritati præferenda ſit. Oportet nimirùm interdum exardeſcere, & contra ſceleſtos depugnare. Propterea ſponſus ait.

Terribilis vt caſtrorum acies ordinata.

Sicut ergà iuſtos es ſuauis, ac mitis, ità in ſceleſtos terribilis es, virtutibus conſertis, in modum agminis ad prælium accincti, armata.

QVemadmodum iuſti coactione non egēt, ſceleſti verò maximè, ità tu iuſtis, o ſpōſa, decora & ſuauis es, iniquis verò acris, ac terribilis. Illos ſuauitate permulces, hos terrore coerces. Sicut enim acies, ſeu phalanx militum præliantium prudentiſſimi ductoris arte diſpoſita, diſtrictis enſibus, teliſque infeſtis terret hoſtem, ità tu virtutibus, ad ſceleratos reprimendos, & interimenda peccata, accincta & armata es, vt animis flagitioſis terrorem incutias, incuſſoque terrore, ad conuerſionem impellas. Expendendum hic eſt, iuſtorum vitam virtutum concinnitate contextam, aciei caſtrorum arte militari conſertæ quàm ſimillimam, ſceleratis hominibus eſſe valde formidabilem, adeò ſanè, vt illius conſpectum ferre nequeant. Experimento nimirùm quotidiano didicimus, ſceleſtorum hominum cœtus in ipſum Deum coniuratos, adeò vel vnius ſtudioſi hominis congreſum, alloquiumue expaueſcere, vt coram illo conſiſtete minimè audeant, ſed inſtar nu-

bium

bium aquilone flante diſſipentur. Et hoc quidem inde accidit, quia peccatum eos reliquit inermes: iuſtorum verò vita, Deo ductore gradiens, tot telis ac enſibus procedit armata, quot eſt ſuffulta virtutibus. Si verò iuſti in publicum prodeant, & acribus increpationibus nefarios homines carpant, tunc ij terrore concuſſi facilè declarant, quàm iuſti ſint formidabiles, atque terribiles. Ratio verò, ob quam ſponſus militari vtitur ſimilitudine, ex re ipſa petenda eſt. Profectò, ſicut acies caſtrorum tunc maximè hoſti terribilis apparet, cùm eſt ordinata, hoc eſt, adeò prudenter diſpoſita, conferta, & ſtipata, vt ſingulis militibus in ſtatione conſiſtentibus, ſibique velut connexis, nihil in acie diruptum, nihil ſit hiulcum, nec verò locus pateat aliquis, per quem, impetu facto, queat hoſtis irrumpere; ita prorſus, cum ſponſæ virtutes, quas ſponſus velut ad prælium armauit accinctas, ità ſunt ſibi hærentes, ità ſibi conſentiunt, vt, ſine vlla ſpiritalium ſtationum perturbatione, ſint mutuò velut connexæ, nec aditus patet aliquis, per quem ſe hoſtis inſinuet, tunc ſanè, arcana hæc virtutum acies reddit ſponſam terribilem, vt & hoſtem ſine iactura lædere, & etiam fugare poſſit. Ex his patere poteſt, cur ſponſus, cùm aſſeruit ſponſam ſuauem ac decoram, contulit illam Hieruſalem ſupernæ, non verò, cùm dixit eſſe terribilem; ſed tunc eam militiæ, quæ ſors eſt huius vitæ, comparauit. Nimirùm in vrbe illa ſuperna, terror, qui tamquàm pœna pro cul

pa

pa infligitur, & ab vltrice iuſtitia prognatus eſt, reperiri nequit, cùm nequeat ibi culpa patrari. Tota verò vrbs illa incredibili affluit ſuauitate, quæ ab exactiſsima pulchritudine, ac decore proficiſcitur. Verùm vita hæc mortalis, militia quædam eſt. Cum autem ad militiam delectus habetur, ad diſciplinam militarem, Ductoriſque prudentiam ſpectat, eos milites ſeligere, qui ad prælium inſtructi, ipſo ſanè aſpectu hoſtem valeant deterrere. Ex horum igitur numero ſelecto ſponſam eſſe credendum eſt, cùm, quaſi caſtrorum acies, terribilis nuncupetur. Cuius terrorem ſuper hoſtes ferri, ſatis Hebræa notant, ex quibus, pro acie caſtrorum ordinata, alij vertunt, terribilis vt caſtra cum vexillis. Profectò enim terribilis ac formidabilis, cum nefarijs hominibus, tum malignis ſpiritibus ſponſa videtur, cum regis ac ſponſi ſui vexilla, hoc eſt, crucem fert. His enim vexillis, & impetus ſceleſtorum hominum frangitur, & fugatur infernus.

Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt.

Contenta eſto noua mentis perſpicacitate nuper infuſa, ſatis enim creuit. Ego à te altiùs cognitus, & in tua notitia exaltatus ſum, moderare igitur mentis oculos, ne vltrà definitas metas, me ſpeculari conentur.

PRudentiſsimis medicis mos eſt, tempus morborum anteuertere, illorumque cauſas

ſas ſolerti prouidentia præcidere. Sic antidota parant, & naturam imbecillem in morbos ingruentes obfirmant. In hunc planè modum, cùm ſponſam commendare encomio quodam velut elucubrato ſponſus adornet, prudentiſſimè tempus præuertit, illamq; propriæ conditionis admonet, ne nimium efferatur, ne ſe nimis effundat, ac inter ſplendidiſſimos præſentis iam ſponſi radios exiſtimet, impunè ſe poſſe in quantumuis abdita diuinitatis arcana mentis oculos intendere, auidam mentem frænare oportere, vt ſobriè ſapiat, docet ipſe Deus. Nec mirum eſt, ſponſam vitæ perfectione iam inſignem commoneri; etſi enim ſit charitate ſublimis, eſt tamen imbecillis naturæ, cuius ingenium ſemper plura, maioraq; ſcire geſtit. Propterea, vt naturam reprimat iuxtà ſponſi menſuram, monenda eſt: quamuis enim charitas, ſicut & gratia naturam erudiat, minimè tamen delet, nec appetitum in hoc exilio omninò coërcet. Saepè quidem qui ſunt ærumnis aſſueti, & inſperatò quadam inſigni fœlicitate potiuntur, efferuntur animo, omnia ſibi licere arbitrati, nec vllum faciunt audendi modum, quorum animus, propriæ recordatione conditionis, alijsq; conſilijs opportunis, in officio continendus eſt. Quod ergo ſponſus ait, Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt, tantundem eſt, ac ſi diceret, coerce oculos tuæ mentis à nimia ſpeculatione mei, quia noua nunc luce perfuſi me

in alta volare fecerunt, vbi moderatione opus eſt. Vt autem huius interpretationis ſenſus percipiatur, ponendum eſt ex Theologia, Deum niſi ſub creaturarum imaginibus in hoc exilio cognoſci non poſſe, quamobrem eiuſmodi notitia humi defixa plurimum à diuina magnitudine deficit, ac proinde Deus ipſe, prout in ea eſt humili notitia, quaſi depreſſus, alis priuatus, abiectusq; tenetur. Quando verò infuſo lumine quopiam, quale purgatis mentibus interdum in media vitæ huius caligine ſolet immittere Deus, ſponſa modo quodam excelſo ac diuino diuinam contemplatur celſitudinem, tunc eleganter dicitur Deum extollere, illiq; alas ad volandum reddere, quod innuit alia tranſlatio aiens, Nam illi mihi alas reddiderunt. Eſt enim Deus in notitia velut in quodam ferculo, ac proinde, ſi ferculũ deprimitur, humi quaſi repens, Deus ipſe in eo genere deprimatur neceſſe eſt; ſi verò attollitur, Deus etiam eo vectus in altum feratur oportet. Quantò verò ſublimiùs notitia effertur, tanto cernit apertiùs Deum eſſe incomprehenſibilẽ, tantoq; (vt ita dicamus) Deus fit illi maior. Et hanc verba illa (Ipſi mè auolare fecerunt) habent energiam. Quapropter ſic ſponſus effari credendus eſt. Comprime ſpeculationis auiditatem, ſpiritales oculos moderare, ipſi enim noua luce celeſti illuſtrati, qui me antè quaſi ſine alis depreſſũ in humiliore notitia tenebant, nũc extulerunt me, & me altiùs cognitũ auolare, hoc

eſt

eſt alis additis in altiorem cognitionis gradum eleuari fecerunt, vbi ego maior, quàm olim, & minus cōprehenſibilis agnoſcor. In hac autem illuſtri notitia moderatione opus eſt: nam ſi quis immoderatius oculos in me intendat, læditur, ſicut quando temperanter agit, illuſtratur. Hæc enim vis lucis eſt, vt quemadmodum oculum illuſtrat, ſic etiam lædat, ſi nimia ſit. Bimembris igitur eſt explanatio hæc; duo enim verbo, auolare, exprimuntur. Primum quidem, Auolare, idem eſt, ac in altum notitia ſublimiore volare. Deinde Auolare, idem eſt, ac incomprehenſibilem, & captum noſtrum fugientem apparere. Ex quo fit, vt duabus efficaciſsimis rationibus, ſponſa debeat oculos auertere, ne opprimatur à gloria, nimirùm & quia ſatis illuſtrem cognitionem adepta eſt, quod ad primum explanationis membrum ſpectat (ac ſi homo ex paupere diues ſatis effectus, moneatur, vt ea ſorte contentus ſit) & quia incaſsùm conatur, quicumq. Deum cognoſcere geſtit, niſi iuxtà metas ab eo definitas, cùm eò maior appareat ille, ac noſtro captu ſuperior, quo luculentiùs agnoſcitur.

Alij pro verbo, Auolare, vertunt, ſuperbire, quo quidem verbo notiſsimus quidam exprimitur amoris affectus. Solet enim amans quampiam fęminam ęgregiæ formæ, cuius pulchritudo in oculis præſertim eluceat, illam ſic monere, auerte, vel certè claude oculos,

quia incredibili venuſtate nitent, cum nihil minus intereà optet, quàm oculos eos auerti. Solet etiam eiuſmodi amans ſe de amaſiæ iactare, tanquam de propria pulchritudine, ac eum effectum notat verbum ſuperbire, quaſi dicat ille, obſtrue oculos, quorum ego pulchritudine efferor atq; ſuperbio, vt pote, dictitans mihi eſſe amaſiam, cuius oculi ſint inſignes venuſtate. In hunc modum Deus clementiſſimus, ſuam in ſponſam commendat charitatem, vtens ea phraſi ſignificantiſsima, proximè declarata, quaſi dicat ironicè, cohibe ſpiritales oculos tuos (o ſponſa venuſtiſsima) auerte illos, quia dum eos intueor, quaſi ſuperbio, & iuſta quadam elatione me iacto, dictitans mihi eſſe ſponſam, cuius oculi eximia venuſtate me capiunt. Hæc interpretandi ratio ad ardentiſsimi amoris affectum exprimendum opportuniſsima eſt. Sed quid de capillis ſponſæ ſponſus dicat, eſt impensè animaduertendum.

Capilli tui ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.

Sicut capræ Iacob è Meſopotamia in Canaan per montem Galaad tendentes celerrimè cliuoſa loca tranſiliebant, ſic ego (o ſponſa) qui ſum coma tua, quam geſtas in capite, capræ, hoc eſt, peccati tectus imagine, viam paſſionum aſperam, & ſcabram nullo peccati pondere preſſus tranſiliui, & ad terram viuentium properaui.

PRo capillis, alij comam, ſeptuaginta verò Interpretes, in eundem ſenſum, cæſariem verterunt. Cæſaries igitur aſſeritur eſſe ſimilis gregi caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Priuſquàm hujus ſimilitudinis vim expendamus, animaduertere oportet, Verbum, Apparuerunt, hic poſitum, idem ſignificare, ac verbum, Aſcenderunt, quod habetur cap. 4. vbi hæc ipſa ſimilitudo expoſita fuit. Vtroq; autem verbo tangitur hiſtoria Iacob ex Meſopotamia in terram promiſsionis reuertentis, ſecumq; greges multiplices, ac inter eos, capras ducentis. Ideo verò caprarum grex de monte Galaad aſcendiſse, apparuiſseue dicitur, quia per eum montem Iacob ſuos greges ducens tranſijt, ibiq; illum Laban conſecutus eſt, antequàm terram

promiſsam eſset ingreſsus. Nunc verò ſimilitudinis vim perpendamus, cur nempe Cæſaries ſponſi caprarum gregi comparetur. Porrò ex oraculo Pauli, gloria mulieris eſt coma, quod ingenuè fatentur fęminæ forma præſtantes, quæ incredibili ſedulitate cæſariem curant, tanquàm ſuæ gloriæ, hoc eſt, pulchritudinis partem non vulgarem. Sicut autem gloria, ornatus, ſeu pulcritudo mulieris coma eſt, ita ſponſæ ornatus & gloria eſt ſponſus. Non eſt infima, nec verò mediocris ornatus pars, ſed eſt ornatus potiſsimus, qualem vxor geſtat in capite, illi videlicet ſuppoſita, & coniugali iure ſubiecta. Non eſt autem coma hæc, ex earum genere, quæ à capite fœminarum exoriuntur, ſed earum potius, quas aſcititias nuncupamus, quibus vtuntur eæ mulieres, quibus ob alopeciam excidit capillus, vel ex natura horret, & ad ornatum ineptus eſt. Tunc enim eæ cupientes ſuam turpitudinem obuelare, & inſignem, quam natura non attigit, præferre venuſtatem, cæſariem curatam, lucentem, promiſsamq. conquirunt, quam capiti natiuę ęmulo inſerunt artificio, toti mundo muliebri pręſidentem. Sic profectò ſponſa, cui ob peccatum ſua gloria, ſuuſq. ornatus, qui ſponſus eſt, turpi quodam velut alopecię morbo defluxerat, incredibili ſtudio, laboreq; diuturno, cęſariem lucentem, productamq; quęſiuit, quę caput obtegeret, defluensq; inde, totius corporis nuditatem operiret.

riret. Cęſaries hęc capiti impoſita, vt imperet, vt præſideat toti mentis ornatui, ſponſus eſt, mira ſedulitate à ſponſa perueſtigatus. Hæc eſt gloria ſponſæ, hæc arcana cæſaries, quæ ſi defluat, vxor turpiſsima apparebit. Hæc igitur coma, caprarum gregi, ex Galaad in terram promiſſam aſcendenti aſſeritur eſſe perſimilis, cùm ob pernicitatem, & ſaliendi expeditionem, tum ob imaginem peccatoris, quam capra præfert. Enimuerò ſponſus, quando peccatoris imagine, velut myſtica pelle capræ contectus, ex hoc exilio, velut ex Meſopotamia quadam, in terram viuentium, per cliuoſa paſſionum loca, tanquàm per quendam Galaad montem gradiebatur, non fuit à curſu peccati cuiuſpiam pondere retardatus, ſed more capreæ, ſaliens, & expeditè currens, viæ aſperitatem ſuperauit. Hanc comam ſtudiosè curare debet, quicumq; veram optat pulchritudinem. Cui meritò eæ laudes tribui debent, quas apud antiquos capillitium adeptum eſt. Fuit quippe libertatis argumentum, & à Lycijs capillorum ſtudioſiſsimis tanti coma fiebat, vt mulctam ſubire mallent, quam comam præcidere, vnde prouerbium emerſit, vt Lycia coma dicatur, hoc eſt, compta, & promiſſa. Verùm pergamus ad dentes, quorum candor, & concinnitas faciem mirificè honeſtat.

Digitized by Google

Dentes tui ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis.

Cogitationes meditationeſque tuæ erga ſcripturæ ſacræ intellectum (o ſponſa) ſimiles ſunt dentibus corticem fructuum concerpentibus, ac nucleum eruentibus, ſic enim eæ meditationes hiſtorici ſenſus corticem concerpunt, indeque ſenſus multiplices eruunt. Et ſunt tanquam oues ablutæ, ac fœcundæ, quando ex orationis balneo mens abluta, & pura aſcendit ad ſacri textus interpretationem.

ALluditur in hac ſimilitudine (ſicut de proxima dictum eſt) ad greges ouium Iacob, tempore, quo tondebantur, & aſcendebant de torrente Iacob, quæ, vt ait Chaldaicus paraphraſtes, omnes ſimiles mutuò erant, pariebant gemellos omni tempore, & ſterilis, & orbata non erat in eis. Quod verò attinet ad ſenſum arcanum, ex 4. cap. vbi fusè verba ſunt expoſita, petatur. Modò verò nonnihil addere conſentaneum eſt, vt oratio ſua ſerie contexatur. Porrò fructus corticem habentes, priuſquàm nucleum eruamus, medullaque veſca-

ſcamur, dentibus concerpere ſolemus, quos ideò natura exacutos, & ad ſectionem idoneos videtur effinxiſſe. Verba verò ſacri textus (vt apud ſpiritalis anatomiæ peritos conſtitutum eſt) & corticem, & nucleum habent. Senſus enim hiſtoricus, quem vulgò literalem appellamus, corticis inſtar continet ſenſus arcanos. Qui verò ſtudet medullam, nucleumque iſtum eximere, ſenſum hiſtoricum quaſi dentibus atterat, & dirumpat, neceſse eſt. Hi verò dentes cogitationes, ſeu meditationes ſunt Spiritus ſancti munere exacutæ, & ad ſcindendum hiſtoriæ corticem aptatæ. Quæ rectè dicuntur ſimiles gregi ouium fœcundarum, quales erant oues Iacob gemellos edentes. Eiuſmodi quippe meditationes Spiritus ſancti afflatu foecundatę multiplices foetus interpretationum enituntur, populo Chriſtiano mirificè congruentes. At impendiò animaduertendum eſt, eos arcanos dentes, non cuicumque ouium gregi, ſed de lauacro aſcendenti ſimiles nuncupari. Lauacrum autem ea virtus eſt, quam ſancti patres, Orationem mentalem appellarunt, quę (vt quotidiano patet experimento) eſt balneum quoddam ſpiritale, quo animus eluitur, ac ſordibus peccatorũ vi lachrymarum profuſa repurgatur, ac ſi parat mentis puritatem, quæ ad ſacri textus intellectum plurimùm confert. Quamobrem ſancti patres, qui arcanos ſcripturæ ſenſus vberius tradidere, hoc ſpiritali balneo ſe prius abluebant, indeque

tanquam

tanquam oues de lauacro aſcendentes, mentis puritate velut alba lana candentes, non gemellos tantum, verùm & innumeros ſenſus planè diuinos euulgabant, quemadmodum de Diuo Thoma Aquinate clariſsimo huius libri interprete ſcriptum eſt, ſolitum fuiſſe, in ſacræ ſcripturæ difficultatibus, orationis ſe lauacro eluere, & ieiunij, (quod ad id lauacrum maximè conducit) meritum adhibere. Iam autem ſuperius enunciatam, modoque ad energiam repetitam genarum laudem contemplemur.

Sicut cortex mali punici, ſic genæ tuæ, abſque occultis tuis.

Genæ tuæ (o ſponſa) creſcentibus, quæ meditata es dogmatibus, ſubleuantnr, & oris clauſtrum ad ſermonem abrumpitur, quemadmodum cortex punici maturi acinis maioribus dirumpi ſolet.

PRofectò cum ſponſa tam inſigniter creuerit, & quaſi maturuerit, æquum eſt credere illam, non cortici mali punici adhuc acerbi, ſed æſtate percocti, ac maturi comparari. Punici vero maturi cortex, vi acinorum creſcentium, qui iam corticis anguſtijs capi nequeunt, abrumpitur. Hac ſub imagine myſterium latet minimè prætermittendum. Sanè, cum mens diù meditata eſt ſacri textus dogmata, iamque referta eſt, & afflante Deo, ſermonem conceptum

retinere

retinere non valet, tunc ad erudiendum cæteros diuinitùs impellitur. Sic, cum coeleſtium ſcripturæ dogmatum, ac ſenſuum meditatio in ſponſa ſit proximè dentium ſimilitudine à ſponſo laudata, concinnè ſatis genarum decor commendatur. Qualis autem ſit hæc genarum laus, ex ijs, quæ de punico maturo notauimus, cogitandum eſt. Quemadmodum enim granis, quæ ad iuſtam magnitudinem creuerunt, cortex dirumpitur, ita genæ ſponſæ, quæ ſilentio copulatæ, atque commiſſæ erant; adeò vt vnus tantùm cortex videretur, ſenſibus arcanis, diuiniſque dogmatibus, multa meditatione creſcentibus, ſubleuantur ac diſſuuntur, & oris clauſtrum, ad ea dogmata euulganda, Deo ſic agente, perrumpitur. Quapropter, qui ſpiritalem internamque ſponſæ faciem introſpicit, malum punicum, dirupto cortice, granis ſe prodentibus, & inde velut exilire geſtientibus, cernere ſibi videbitur. Ex quo patet, quàm cordate, ac parcè ſe ſponſa geſſerit, quæ tamdiu ſiluit, nec, quamuis prouecta, magiſterium affectauit. Verùm eius prouectio ſpiritaliſque proceritas, & dignitas ex mox exponenda laude, clariùs elucebit.

Sexaginta ſunt reginæ. Octoginta concubinæ. Et adoleſcentularũ nõ eſt numerus.

Pauci perfecti. Plures proficientes. Plurimi incipientes.

AGit Salomon iuxta patrum antiquorum morem.

morem. Conſtat nimirum priſcis patribus conceſſum olim fuiſſe vxores plures ducere, ex quibus quædam arctiſsimo illis fœdere copulabantur, nam præterquam quòd liberis operam dabant, toti etiam domui præerant; alteræ verò à ſcriptura concubinæ nuncupatæ, ad torum dumtaxat admittebantur, vtpote, quæ verè vxores erant, domui tamen minimè præficiebantur, ac exinde primis erant exiſtimatione, ac dignitate poſteriores. Præter has duas quaſi claſſes, tertiam adoleſcentularum claſſem in aulis regum antiquorum fuiſſe literis ſacris conſignatum eſt. Sic enim ex vnius Aſſueri liquet hiſtoria, Virgunculas plurimas fuiſſe accerſitas, & ad regiam perductas, vt in delitijs habitæ, indulgentiùſque educatæ, & ex aulæ regiæ more, comitatem, & vrbanitatem edoctæ, ad regis ſe torum compararent, & maturo tempore demum accederent. Cernimus itaque fœminas illas, regum voluntati omnes addictas, meritis tamen ac dignitate fuiſſe diſcretas. Primæ quippe illæ, quæ preter coniugalem dignitatem domui præerant, ſi regi cuipiam nupſiſſent reginæ nuncupabantur; Concubinæ non ità, ſed ad torum tantùm pertinebant; puellæ tandem neutram dignitatem aſſecutæ, ad vtramque ſe nihilominùs comparabant. Hiſce tribus claſſibus, tres animarum ad ampliſſimam regis ac ſponſi noſtri domum ſpectantium gradus graphicè ſignificantur. Profectò, vt à capite exordiamur, ſunt quædam

animæ

Digitized by Google

animæ regio planè diademate digniſſimæ, quæ per multa prælia, palmamque multiplicem, velut ad regiam pertinuere dignitatẽ, inter quas ſua ſunt etiam diſcrimina, vt quandam perpulchram ſyderum, ſtellarumque varietatem in firmamento tibi cernere videaris. Porrò his, tanquàm Eccleſiæ luminibus, ſponſi luce completis, domus cura credita eſt, vt eæ animæ ſatis iam diuites, alias ſtudeant locupletare. Minimus autem, ſed tamen perfectus numerus eſt illis aſſignatus, ſexagenarius nempè, ſenario decies recurrente conflatus, diuinorum operum ſex diebus perfectorum notat ſacramentũ, ità vt ſenario opera, denario operum perfectio commendetur. Quo ſanè numero innuitur, perfectorum regias velut coronas geſtantium numerum, licèt (ſi alijs gradibus conferatur) minimus; ſi tamen ſeorſum expendatur, eſſe nequaquam exiguum. Concubinæ, quæ ad domus œconomiam parùm adhuc idoneæ, & voluptati, (cui ferè ſoli deſtinatæ videbantur) nimis erant addictæ, tametſi verè vxores eſſent, ſecundam proficientium claſſem adumbrant. Hæ ſcilicèt animæ, etſi matrimonij ſpiritale fœdus cum ſponſo inierint, nondum tamen ingenuo prorſus affectu ducuntur, ſed voluptate allici, ac permulceri geſtiunt, qui eſt nondum purgati animi apertus index. Proptereà nec corona regia inſigniri, nec domui ſponſi præeſſe, ſed in ſeipſis expurgandis, & regia dignitate promerenda operam

pone-

Digitized by Google

ponere debent. Quia igitur imperfectionis notis proficientes aſperguntur quadrato numero rectè cēſentur; hoc eſt, octogeſimo, qui bis quater ducto denario perficitur. Quaternarius autem minimè caret imperfectionis nota, cùm ob quatuor anni tempora fluxa, & varia, ſibique vix conſentientia, quibus huius vitæ varietatem metimur, tum ob elementa quatuor, quę licèt corpora miſta conflent, ac ex eo capite nonnihil perfectionis impertiri videantur, at ſanè in ea ipſa corporum miſtorum compactione, imperfectionis, hoc eſt, corruptionis ex diſcordia interna profectę ſemina condunt. Puellę demum illę, ſeu adoleſcentulę in aulam regiam accitę, quę nec reginarum, nec vero concubinarum erant ſortem adeptę, incipientes ſignant animas, quę paulò antè pa[illegible] ſceleris motibus infeſtantur, nec ſe pugna domuerunt, nec verò radices peccatorum altè fixas reuellere ſtuduerunt, ſed gratis euocatę, nunc mundo muliebri gratis ſibi dato, ſe comere, ac honeſtare incipiunt, vt nonnullis poſtmodum venuſtatis acceſſibus ad regis ac ſponſi thalamū queāt propinquare. Etſi enim, ex quo diuinam gratiam adeptę ſunt, ſpiritale coniugij foedus cum ſponſo percuſſerint; at ille (tametſi eis lac non neget interdum) non ſe gerit erga ipſas, tanquàm concubinas, nedum reginas, quas alio prę ſtantiore internę voluptatis genere, nō iam lacte, ſolet delinire. Hunc autem mirum ordinem diuina excogitauit ſapientia, non patiens,

è cul-

è culpæ cœno non perfectè elutas animas ad ſuum thalamum cōuolare, ſed expurgari priùs ac erudiri, vt temporis fluxu, & exercitatione, perdiſcant, quanti fieri debeat, ad excelſam, ſponſi maieſtatem vxorio affectu propinquare. Harum verò animarum in tyrocinio agentium numerum arithmeticos canones docet Spiritus ſanctus ſuperare hyperbole pereleganti, quæ, ad ſignificationis augmentum, ſermoni ſacro ſæpè ſolet intexi. Relinquitur ergò planum ac manifeſtum, initia virtutis capeſſentium numerum maximum, proficientium, minorem perfectorum verò eſſe minimum. Nimirum auſpicari non ità eſt arduum, ac proficere, nedum perficere. Hæc autem longa excurſio eò tendit, vt recenſitis pluribus animabus, quæ laudem merentur, tantò ſponſa appareat laude dignior, quantò cæteris probatur eſſe maior. Propterea ſponſus ait.

Vna eſt columba mea, perfecta mea.

Spōſa mea vna, hoc eſt, ſola eſt ſuis abſoluta numeris, quæ cæteras anteit, quaſi conſtantiſsimo columbæ volatu. & quamuis plures etiam perfectæ ſint ſponſæ, hæc tamen antonomaſticè perfecta, filiaque mea vocatur.

DIximus, cùm proximè reginarum dignitatem ediſſereremus, ſua etiam in perfectorum ſtatu reperiri diſcrimina. Et quidem, ſi in patria

Digitized by Google

patria coeleſti, vbi nihil niſi perfectum nitet, inter puriſsimos illos coelites diſcrimina plura cernuntur, vt alij alijs antecellant, omninò certum erit, in hac valle, inter ipſos etiam perfectos à ſanctis patribus in tertio gradu repoſitos, ſua pariter intermicare diſcrimina. Vt igitur inter hos egregios animos, non qualemcumque perfectionem, ſed ſingularem, ac propè diuinam ſponſa monſtretur adepta; ideò ſponſus eam velut in quarta claſſe conſtituit, non ſanè quòd regina non ſit, eſt enim regina, ſed inter eas animas, quæ his meritis, & nomine cenſentur, eſt tanquàm principatum conſecuta, propter quod, vna, hoc eſt ſola, quaſi phoenix aſſeritur eſſe. Etſi enim plures fuerint animæ ac fortaſse modò nonnullæ ſint, quæ hac inſigni dignitate, velut coeli lumina, alicui vel prouinciæ, vel monaſtico coetui prælucent, eæ tamen adeò rarò proueniunt, eò quòd terra fructifera verſa eſt in ſalſuginem, à malitia inhabitantium in ea, vt meritò ſingulari numero, immo ſine numero, ipſa vnitate, vel monade debeant ſignificari. Vt autem ſponſus hanc inter reginas præſtantiam declararet, columbam ſuam & perfectam ſuam nuncupauit. Columbam ſanè, propter conſtantiſsimum volatum, quo ea volucris pollet, vt vltrà fines aliarum animarum conuolaſſe ſponſa credatur. Perfectam verò antonomaſticè dixit, vt præ cæteris eam doceat ſuis eſse numeris abſolutam. Quod verò non columbam, & perfectam, ſed columbam meam, & per-

fectam

ſectam meam appellauit, emphaſi minimè vacat. Innuit enim hac appellatione ſponſus ſingulare quiddam & excellēs, propter quod ſponſa dicenda ſit ſua, quemadmodum pater plures habēs filios, ad commendandã eius, qui cæteris prudentia, gratiaue præcellit, præſtantiam, ſuumque in eum amorem ſingularem, ſuum filium dictitare ſolet. Maximè autem ſponſæ perfectio claret, per ea verba, quæ ſequuntur.

Vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.

Sola eſt ſine dubio matri ſuæ cæleſti Hieruſalem quàm ſimillima, ea enim perfectione nitet, quæ cælitibus eſt proxima:

VErba hæc bifariè interpretari poſſumus, iuxtà duplicem matris, genitricisue ſignificationem ſacro textui familiarem. Porrò illa, quę ſurſum eſt Hieruſalem, mater eſt noſtra ex qua ducit originē iuſtitia noſtra, illucque recurrit. Sic enim Ioannes vidit militantem Eccleſiam, cuius nos membra ſumus, è cœlo deſcendentem, velut ab ea genitam Eccleſia, quæ triũphat. Huic ergò Eccleſiæ triumphum in coelo agenti ſponſa dicitur eſſe vna, tanquàm matri vnigenita filia, vel certè primogenita, ſi enim vnigenita dicatur, erit vnica matri ſuæ, ſi verò primogenita, erit inter cæteras filias, electa genitrici ſuæ. Hæc autem excellentia, ob quam vnica, electaque nuncupatur, nihil eſt aliud, quàm exactiſſima ſimilitudo cum

Ee matre,

matre,& tam eximia vitę puritas,vt beatorum ſtatui ſit ſponſa finitima. Eiuſmodi verò puritatem perquàm raro quæpiam anima adipiſcitur, ac proinde, ſingulari cum energia, vna, electaque vocatur. Hæc prima eſt interpretatio.

Secunda eruitur ex altera matris ſignificatione,arcana magis. Profectò in ſcriptura ſponſus humaniſsimus, matris proprietates ſibi tribuere ſolet, nec enim ipſe qui alios parere facit, vel non pariet,vel infoecundus erit,vt enunciauit Eſaias. Et quidem, tametſi, vt matrem ſe ipſe geſſerit,in mundi creatione, ibi enim ſpiritus eius,ac proinde ipſe etiam ferebatur, ſeu incubabat ſuper aquas,more gallinæ pullos calfacientis,ac fouentis, in redemptione tamen generis humani (quæ eſt altera coſmopæia) multò luculentiùs matris propalauit ingenium, ſubijt enim acerbiſſimos dolores partus,& ſic plures filios regenerauit,ac peperit in ſalutẽ. Eſt ergò ſponſus ipſe mater, nec verò, qualiſcumque mater,ſed tenerrimè,ac fortiſſimè amans. Quin verò etſi mater oblita fuerit filioli, quem genuerat, ipſe tamen ſponſæ minimè obliuiſcetur, vt olim pollicitus eſt. Huic ergò matri, ac genitrici ſuę,ex cuius vberibus lac ſugit,& ſanguinem, ſponſa dicitur eſſe vna,& electa, vna, ob ſingularem perfectionem phoęnice rariorem, electa ob præſtantiam, qua cæteris animabus facilè antecellit. Explanatio hæc, prætcrquam quòd ex media amoris natura promitur, eſt ad permouendum affectum efficaciſsima. Quid enim

ad

ad cor permulcendum efficacius, quàm ſponſum de ſeipſo, tanquam de matre erga nos, agentem audire? Verùm enim quod ſequitur, ad hunc amoris affectum ardentiſſimum exprimendum eſt valde accommodatum. Cupiens enim ſponſus inſignem nobis ſponſæ perſuadere pulchritudinem, teſtes inducit locupletes, omnique exceptione maiores, quaſi parùm ei fidendum ſit, dum de ſponſa loquitur, ob nimiã ſuam, qua flagrat, charitatem. Agit humano more. Apud homines nimirum, nec matri, nec ſponſo, nec verò amanti fides habetur, cùm de filia, ſponſa, amaſiaue periculum fit. Tametſi ergò illum à recto iudicio amor nequeat vllo pacto flectere, leges tamen hominum, ad maiorem ſponſæ laudem ſubire maluit. Quapropter ſubdit.

Viderunt eam filiæ, & beatiſsimam prædicauerunt reginæ & concubinæ; & laudauerunt eam.

Suſpexerunt eam cœlo propinquam animæ incipientes, & dixerunt eße beatam. Proficientes etiam & perfectæ animæ id ipſum dixerunt, & omnes certatim laudauerunt eam.

IN tres ſponſus diſtribuit claſses, teſtes accitos, iuxtà tres paulò antè deſcriptos, incipientium, proficientium, perſectorumque ſtatus.

tus. Porrò reginæ & concubinæ in arcano ſermone, quænam ſint, explanatum eſt: Filiæ verò ſunt, quas nuper Salomon adoleſcentulas appellauit. Tres hi chori animarum ad ſponſi aulam ampliſſimam ſpectant, ac proinde à vulgo peccatorum illuſtri charitatis diſcrimine ſecernuntur. Iam verò, quempiam à vulgo laudari virtutis argumentum non eſt; at à ſapientibus, etſi paucioribus, commendari, egregie virtutis eſt perſuaſio. Cum enim ſapientum oculus, veræ philoſophiæ puritate clareſcat, nec patiatur, vulgi more, ſe quopiam humore noxio ſuffundi, quo intuitus obturbetur, fit, vt ſua perſpicacitate, ſynceram rerum naturam, qualis ea eſt, cernat, & internoſcat, & exinde ità iudicet, quẽmadmodum ipſa veritas non fucata depoſcit. Propter hoc ſponſus induxit, non adoleſcentulas tantùm, eæ quippe, licet nonnihil ad laudem proſint, conuincere tamen non omninò valerẽt, cùm in iuſtitiæ tyrocinio verſentur, è vulgo paulò ante ſelectæ. Concubinæ etiam, quæ affectum voluptatis, in profectu, ac progreſſione ſua non prorſus repurgarunt, conducere ſanè poſſunt, verùm nec omninò videntur eſſe teſtes omni exceptione maiores, poſſet enim excipi contra illas, voluptatis affectatio, quæ iudicij puritatem obturbat, rectitudinemque detorquet. Oportuit ergo, eas, ſicut & adoleſcẽtulas, à teſtimonio ferẽdo, ob altiorem vulgo ſtatum, non repelli, neceſſe autem prorſus fuit, reginas in teſtimoniũ probatiſsimum adduci, quæ cùm

ob

ob eximiam mentis puritatem, ad perfectionis faſtigium pertinuerint, nihil eis obijci poteſt, quod laudis vim queat eneruare. Sic ergo ſponſus eloqui cenſendus eſt. Nolo protinus mihi ſoli fides habeatur, ne quis dicat, me impotenter amare, cum ſponſam effero. Ecce alios teſtes adduco incorruptos. Animæ quippe incipientes, ac proficientes, & quod eſt laudis faſtigium perfectæ illam non vtcumque perfectam, ſed inter perfectas, vt beatiſſimam prædicauerunt, & eo genere laudis, quo nullum eſt ſublimius, laudauerunt eam. Profectò viderũt eam coelo iam proximam, & inter beatos eam collocarunt, Huius methodi, quam ſponſus graphicè hic depingit, prius ſponſam commendans, poſtmodumque animarum perfectarum laudem adiungens, huius inquam methodi, ſeu viæ rationem, & confirmationem illuſtribus exemplis, noſtra etiam ætate notiſſimis afferre poſſumus. Conſtat nimirùm, animas egregias, quarum ſanctitas, & miraculis, & corporis incorruptione obſignata eſt, dùm ahuc nobiſcum agerent, coeleſti lumine ſæpè perfuſas, à Deo, in contemplationis arcano fuiſſe identidem probatas, quas nihilominùs ad perfectos viros diſcretionis ſpirituum donum adeptos mittebat, vt illorum purgatiſſimo iudicio ac teſtimonio laudarentur, & quaſi beatæ prædicarentur. Hic animaduertendum eſt, ſermonem haberi de beatitudine, qualem in hoc exilio perfectæ animæ comparare ſolent, cum

Digitized by Google

iam interna virtutum ſtructura velut ad vmbilicum perducitur. Eiuſmodi verò beatitudo multiplex eſt, vt ex textu conſtat Euangelico. Eius verò natura non eſt à virtutum natura diuerſa, ſed potiùs eadem, ſolaque à communi virtutum gradu, perfectione actuum dirimenda. Enimuerò ipſemet virtutis actus egregius, quemadmodum, ſi, vt delectat, expendatur, fructus ſibi nomen vendicat, ità, ſi, vt perficit, ſpectetur, appellatur beatitudo. Et quia iuxtà rationem hanc, is virtutis actus, beatorum heroicos æmulatur affectus, meritò beatitudinis nomenclatura inſignitur, iureque ij beati nuncupantur, qui eiuſmodi actum expromunt. Dixit ſponſus ab illis tribus velut claſſibus animarum, ſponſam ad probitatis perſuaſionem efferri. Nunc appoſitè rriplex ille chorus in ſcenā introducitur, & ſic effatur;

Adoleſcentulæ, concubinæ, ac reginæ.

Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens?

Quam ſublimis eſt iſta, quæ nec iacet, nec verò ſedet in tenebris, vt reliquum genus humanum, ſed erecta graditur, & procedit vt aurora; noua capiens diuinæ lucis incrementa, ac proinde ſemper in altiora conſurgens.

Rectè admirari incipiunt, ſponſam, quam peccati caligo peruaſerat, adeò illuſtrem conſpicatæ. Propterea, non quòd ignorent, ſed ſigni-

ſignificationis ergo, interrogant, Quænam eſt iſta, quæ progreditur, quaſi dicant, tota ferè Adæ poſteritas, vel ſedet, vel certè iacet in tenebris & vmbra mortis, hæc autem, cum ex eodẽ parente ducat genus, quomodo non ſedet, aut iacet, ſed incedit erecta, rectoque itinere progreditur? Contemplantur hi tres animarum chori ſponſæ à recente iuſtitia, vſque in præſentem gradum progreſſionem, vt totius vitæ curſum exactè commendent. Propterea ſic aiunt Quænam eſt iſta, cuius initia nobis contemplantibus, videtur aurora quædam pulchra oboriri, & ſolis ortũ præcurrere? Aurora nihil eſt aliud, quàm prima diei lux, qua ſub ſolis aduentum aer illuſtratur, & accipi ſolet etiam, pro ea diei parte prima, quando lux adhuc dubia eſt. Hac verò ſub imagine iuſtitia recens adumbratur; quæ in eo primordio, cùm adhuc perfectè non claruerit, tenebrarum ex paulò ante admiſsa culpa relictarum, nõdùm veſtigia prorſus abiecit. Eſt autem eximia illius laus, eſſe auroram ſurgentem, hoc eſt lucis incrementa capientem, ac in illas tenebras præualentem. Sunt enim nonnulli, qui auroræ quandam prȩferunt ſimilitudinem, ad gratiam euocati diuinam; at verò quia torpent, & prauis conſuetudinibus retardati, ab incepti itineris progreſsione tepeſcunt, non imitantur auroram conſurgentem, ſed crepuſculum noctis, adeò vt ſimul eis lux oriri, occidereque videatur. Verùm tres chori laudare pergunt.

Pulchra vt Luna.

Sicut Luna tunc eſt pulcherrima, cùm in plenilunio eam recto Sol complet aſpectu, ità hæc, diuini ſolis ac ſponſi ſui, eam per lineam rectam aſpicientis luce plena, longè pulcherrima apparet.

TOta ſanè Lunæ pulchritudo, lux ſolis eſt. Quamobrem quò rectiùs ſoli opponitur, & quaſi per lineam rectam ſolis ad eam radij perferuntur, eò pulchrior apparet, vnde & in plenilunio pulcherrima videtur. Contrà verò, quò magis oblique ſolis lucem excipit, deformior conſpicitur; quapropter, ſi omninò caret ſolis aſpectu, vt in eclipſi perfecta, turpiſſima, videtur eſſe. Hæc eſt pulchritudinis ſponſæ natiua effigies. Porrò, ſi ſponſi luce velut recto ſolis aſpectu ſponſa compleatur, egregia forma, perfectaque venuſtate nitebit; Si verò obliquè illam diuinus hic ſol intueatur, parte ſaltem pulchritudinis quapiam ea carebit. Si denique acciderit eclipſis, terra, hoc eſt, affectu terreno inter ſolem illum, ſponſamque interpoſito, interna tunc deformitas, mentiſque caligo ſponſam obducet, ac obtenebrabit. Nunc autem, ſponſa pulcherrima eſt, quia recta linea ſponſi lux illam complet, vt nocti præluceat, & illuſtrare valeat eos, qui in tenebris, & vmbra mortis ſedent. Qua quidem imagine, ſatis patet, quàm foeliciter ſponſa ab auroræ luce dubia progreſſa fuerit. Ibi enim nec dum ipſa plenè

luce-

lucebat, hic verò in plenilunio exiſtens, noctem vertit in diem, vt errantibus quaſi viam lacteam commonſtrare queat. At hic minimè conquieſcunt illi chori, ſed quod eſt laudum faſtigium, & quaſi ſtructuræ coronis, apponunt aientes.

Electa vt Sol.

Elegit eam Deus, vt ſolem, nam propter eximiam perfectionem, natiua iam illi lux, non aliunde hauſta videtur. Et eius ſanctitate ac doctrina fulget Ecclesia, vt Sole Luna.

HAc pulchra ſimilitudine propalat ſpiritus Sanctus excelſum illum perfectionis gradum, in quem ſponſa conſcendit. Vſque eò enim progreſſa eſt, vt ſit viua quædam ſponſi ac ſpirans imago, vt quicumq; illam aſpexerit, (ſi tamen aquilinos oculos adeptus fuerit) Solem ipſum diuinum ſibi cernere videatur. Propterea iam non vltrà cõparatur ijs luminibus, quæ luce lucent aliena, vt aurora, & Luna, ſed Soli, qui propria luce, natiuaq; lucet, ac fons luminis eſt. Enimuerò, etſi raro, nonnunquàm tamen aliquot animæ adeò illuſtres Eccleſiæ militanti præluxere, (quod in rebus geſtis Apoſtolorum, aliorumq; patrum, qui ſunt eorum æmulati claritatẽ, licet animaduertere) vt natiuo lumine ſplendere, alioſq; illuminare viderẽtur, ac proinde huc ſpectat, q̃d de ijs canitur

Eccle-

Quorum doctrina fulget Eccleſia, vt Sole Luna. Iſti ſunt viri ſancti, quos elegit Dominus in charitate non ficta, ecce, quopacto ſunt electi, quando verò apponitur, Quorum doctrina fulget Eccleſia, vt Sole Luna, facilè declaratur, eos eſſe electos, inſtar Solis. Hoc verò ſic accipiendum eſt, vt Eccleſia, cuius diſtincta ſunt membra, in duo tanquam lumina diſcriminetur, quorum alterum ijs viris clariſsimis, qui ſolis funguntur officio, tribuatur, alterum verò, quod non eſt adeò illuſtre, eis adſcribatur, qui ſunt in Eccleſia merito, ac ſanctitate poſteriores, qui ab illis primis, tanquàm à Sole Luna, lumen mutuantur. Illorum ergo clariſsimorum luminum dignitatem ſponſa oſtenditur aſſecuta, cùm tanquàm Sol nuncupatur electa, quæ tametſi à ſponſo lucem receperit, tot tamen illa creuit acceſsibus, vt iam lux non aliunde hauſta, ſed natiua videatur. Ex hoc ſponſa electa videtur, vt præſit diei, quæ antè, cum nondum ſolis eſset claritatem adepta, nocti dumtaxat præerat. Minùs nimirùm erat peccatoribus nocte ſignatis illuſtrandis eſse illam præpoſitam, quàm iuſtis, quorum dies gerit imaginem, eſse prælatam. Hanc nunc inſignem dignitatem nacta eſt, vt iuſtos rudes adhuc ad perfectionem perducat & multiplici actu hierarchico, tanquàm ſuperior angelus inferiorem, purget, illuminet, ac perficiat. Allatæ ſimilitudines auroræ, lunæ, ac Solis, ſuauitate refertæ ſunt, qua perfecta-

rum

rum animarum affluit ingenium, ex quo, qui ſanctitati ſtudent, eximiam voluptatem eliciunt. At interdum expedit, hac ſuauitate poſita, ſponſam ſceleratis animis terribilem apparere, vt eorum coerceat petulantiam, vt in harum laudum primordio ſponſus innuit, ſub iſtorum verborum tunc inducta metaphora. Nunc verò repetitur, quia, cùm ad pręfecturam ſponſus cupiat ſponſam erudire, & velut ad pręlium armare, nihil impenſiùs illi commendari debuit, quàm alterna terror cum ſuauitate permiſtus. Propterea iterum inducitur à tribus illis animarum choris aciei ordinatę tranſlatio.

Terribilis vt caſtrorum acies ordinata.

Terribilis ſponſa, vt Sol, radiõs in tenebras peccatorum emittens, apparet, ſicut acies haſtas præferratas ac lucentes in aduerſum agmen intendens.

ADeò ſapienter ſponſus connexuit ſponſæ dotes egregias, vt tametſi videantur longè diſsimiles, alias tamen ille miro artificio deducat ex alijs. Enimuerò lux auroræ Lunæ, ac Solis, quæ fouet animantes, oculisq; grata eſt, eadem tenebras pellit, nebulas, & caliginem diſcutit, & fugat. Quamobrem ſi tenebrę, nebulęq; ſenſu eſsent prędite, nihil magis vel execrarentur, vel formidarent, quàm lucem.

Digitized by Google

lucem. Sic oculi nebula, caligineue obducti lucem fugiunt & oderunt, ſicut dictitari ſolet, oculis ægris odioſa eſt lux. Peccatores autem in tenebris iacent, & illorum animi, quemadmodum & angeli tenebrarum, caligine obruti ſunt, vnde nihil eſt illis luce odioſius, & qui cum ijs certaturus eſt, non eſt alijs armis, quàm luce induendus. Quapropter ſcriptura nos hortatur, vt induamur arma lucis. Sponſa igitur ſplendidiſsima circumſepta luce, velut aureo clypeo, à quo iuſtorum eam imitantium montes reſplendent, prodit armata, & tenebrarum principibus, eorumque miniſtris fit ſanè terribilis, quod quam ſit propriè dictum, ex caſtrorum acie repræſentata liquebit. Profectò, vt conſtat ex militari prudentia, cùm exercitus ad prælium diſponitur, acies vna, contrà hoſtium obfirmatur impetum, quæ acies haſtariorum eſt, qui tanquam murus ferreus tela intendunt infeſta. Tela verò præferrata cuſpidibus exacutis ac lucentibus oculoſque hoſtium impetentibus, imitantur radios ſolis, qui à ſole ipſo erumpentes, ſicut infeſtæ haſtæ lucentes, & cuſpidatę aduerſam impetunt, pellũtque caligiñe. Patet ergò, quàm ſit elegans, rerũque ingenio conſentanea translatio, cum ſponſa nuncupatur terribilis vt caſtrorũ acies ordinata. Sic ergò tres illi chori rogare exiſtimandi ſunt. Quænam eſt iſta, quæ Dæmonum, peccatorumq; tenebris terribilis & infenſa eſt, Solis more radios in caliginem intendit aduerſos,

ſos, quemadmodum acies haſtariorum, tela in hoſtem intendit præferrata, radijsq; lucis è lucente ferro emiſſis, aduerſi agminis oculos armata præſtringit. Tribus his choris in ſcenam accerſitis, ac interlocutis, ſponſus, qui tantiſper, dum illi ſponſam commendabant, ſiluit, ſermonem repetit, ſponſamq; mulcere feſtinat. Perpendere autem operæpretium fuerit, morem mutuò amantibus familiariſſimum eſſe, ſi qua ratione alter poſſit de altero conqueri, nihil non agere, vt excuſationem ſaltem vmbratilem prætexant, & ſeipſos à læſi amoris noxa compurgent. Hanc amantium philoſophiam non aſpernatus ſponſus, cum viſus eſſet ſponſam diù derelictam nimium torſiſſe, ſuumq. nimis reditum prorogaſſe, repentè apparens, quaſi pulchritudine ſponſæ captus ab illius laude ſibi temperare nequiret, laudauit illam. Poſtquàm verò laudi velut coronidem adiecit, tamquàm ſedato amoris motu, quem ſponſæ intuitus excitarat, ſic excuſationem affert.

Spon-

SPONSVS.

Deſcendi in hortum nucum.

Cũ à te receſſi (o ſponſa) deſcendi ad permulcendam & voluptate capiendam congregationem nuper conuerſorum, qui hortum nucum imitantur, habent enim cor multis callis obtectum, ex prauis conſuetudinibus anteactæ vitæ, ſicut nucleus multis operculis ſeptus eſt. Et ideò illos crebro inuiſere, & delinire debeo, vt mihi præbeant cor, & ſinant me illos callos excindere.

IN primordio huius capitis ſponſa dixit, Dilectum deſcendiſſe in hortum ſuum, cùm ſe ſubduxit, & ad recentes iuſtitiæ fœtus leniendos properauit. Hoc ipſum ſponſus cauſatur, & velut excuſationem affert, cur abfuerit. Exceſſus ergò à ſponſa, quæ iam eſt charitate ſublimis, & acceſſus ad tyrones recèns Deo genitos, ipſo quidem iuſtitiæ primordio humiles, eleganter deſcenſus appellatur. Ipſe vero tyronum cœtus, hortus nucum arcana ſignificatione rectè nuncupatus eſt, quod ex naturali nucis ſtructura facilè patebit. Porrò fructu, nucleoue iuglandium veſci perdifficile eſt. Nucleus enim ille multis eſt tectus operculis, calyce nempe puluinato, ac putamine, vbi obduruit, firmiſſimo. Eſt prætereà ille lignea intercurſante membrana velut implexus,

quam-

Digitized by Google

quamobrem vix vllus eſt fructus, qui vt edi poſsit, tantùm negotij, quàm nux vna faceſſat. Conterenda quidem eſt, & ab ea nucleus non tàm eximendus, quàm illata vi extorquendus videtur. Hæc eſt imago Chriſto parere auſpicantium expreſſa. Profectò hi peccatis aſſueti, longo anteactæ vitæ procurſu multiplices callos obduxere cordi, qui eſt arcanus ille nucleus, quo veſci ſponſus impenſe cupit. Quapropter cùm ſponſus eos animos contuetur, hortum certè nucum ſibi videtur cernere. Laborandumque illi eſt, ſeduloq; incumbendum, in eos callos excidendos, qui cor ambiunt, vt optato cibo frui queat. Sanè cùm ſponſus Samaritanam alloqueretur, & eius cerneret cor, inſtar nuclei, multis callis obtectum, ab eius colloquio nullo ſuaſu diuelli poterat, vt pote ad excidendos callos magnoperè intentus, vt ijs amputatis ſuo cibo veſci valeret. Ij verò calli, cùm arctè nimiùm inhæreant cordi, non ita facile excindi poſſunt, ſed adacto ſcalpro opus eſt, multiplici videlicèt virtutum actu, qui à peccatore ad gratiam ſuſcitato, exercendus eſt. Non enim, ſi quis peccator ad iuſtitiam vno excitetur impulſu vt plurimùm, continuò cordis calli reſecantur. Experitur quippè legem membrorum menti improbè reluctantium, & cordis ad terrena procliuitatem, ex ijs callis nondùm exſectis exortam, quæ multa nauitate, ac exercitatione iuſtitiæ eleuanda, & ſi fieri poteſt, procul omninò arcen-

arcenda eſt. Quoadvſque enim cor illis callorum ſeptis ſit exemptum, ſponſus cordis nucleo ſymbolico veſci nequibit. Quia verò fames illum vrget, in hanc enucleationem totus incumbit. Sic ergò cenſendum eſt, ſponſum effari. Quod à te receſſerim ſponſa, cùm mihi tota patebas, rationi conſonum fuit. Habeo enim hortum nucum, cœtum videlicet nuper conuerſorum, quorum corda vix ſuis queo clauſtris extrahere, ac proinde ad illa eximenda, quorum fame premor, neruos intendere, hortumque ipſum frequentare debeo. Tuum cor iam poſſideo, & eius fidem expertus conſultò abeo, meritumque cumulo; at ſi teneros tyronum animos ità vellem experiri, & non creberrimè adeſſem, ac ſolarer, illorum fructu minimè potirer. Sed ſponſus pergit.

Vt viderem poma conuallium.

Deſcendi ad hortum nuper conuerſorum vt inſpicerem, & ſolarer illos. Solatio enim, ac voluptate nunc alendi ſunt, ideò enim dicuntur poma conuallium, in quas confluit voluptatis aqua. vel genimina torrentis. Torrente quippe voluptatis nunc potantur, vt fructum referant.

MVltifariam, recenter Chriſto ſociati, nuncupari ſolēt. Nuces nimirùm arcano ſermone (vt proximè dictum eſt) appellantur. Nunc poma dicuntur conuallium. Pulſat autem

meatem

mentem dubitatio, quomodo ſermo cohæreat. Nam ſi ſponſus deſcendit in hortũ nucum, ideò proculdubiò deſcendit, vt videret nuces, cur ergò quaſi nucum oblitus, ait ſe deſcendiſſe, vt videret poma conuallium? Verùm hæc vocũ, non rerũ eſt diuerſitas, conſtat enim apud claſſicos autores, nuces pomorum genere contineri, ſic quippe de nuce Plinius ait. l. 15. c. 22. Solum hoc pomum natura compactili operimento clauſit. Et ità dum ſponſus ait, ſe deſcendiſſe in hortum nucum, vt videret poma, tantũdem agit, acſi diceret, deſcendi in hortum nucum, vt nuces, quæ ſunt poma, viderem. Vel certè ſi poma hic, non nuces, ſed mala ſint, quibus eſt mollis cutis, ſpõſus ait, Deſcendi in hortum nucum, vt viderem poma, ac ſi diceret, vt poma mollia ex duris nucibus aduentu meo facta viderẽ. Ad hanc enim transfigurationem efficiendã ſponſus corda viſitat, vt nouas cordibus formas inducat, & lętus inductas videat. Nam & ad hanc metamorphoſim mundum viſitauit, oriens ex alto. Dicuntur autem poma conualliũ hoc eſt, locorum humilium. Exigua enim eſt illorum menſura, & propterea in humilibus locis figurato ſermone pingũtur. Sic quippè ait ſeptuaginta Interpretum verſio, Vt viderem in genimine torrentis, qua ſermonis forma, quædam loci cauitas notatur, in quam pluuia confluit, efficitq; torrẽtem. Eſt autẽ mira diuinæ ſapientiæ harmonia, dùm recenter conuerſos, in humili loco, & velut conualle quadam ſtatuit, vbi tantò vberiorem percipiant voluptatem, quantò recentiores ſunt,

vt & ipſa voluptatis copia fiāt fructuoſi. Enimuerò, quemadmodum è montium culminibus, inter quos conuallis iacet, aqua in conuallem ipſam vberrimè confluit, ità, in animas in iuſtitiæ primordio, tanquàm in conualle, agentes, copioſiſſimè fluit diuina voluptas. Et hac agriculturæ peritia, plantæ illæ tenerrimæ, fœliciùs creſcunt, amoris fortitudinem nondum adeptæ. Propterea Septuaginta ſic inducunt ſponſum loquentem. Vt viderem in genimine torrentis, hoc eſt, Deſcendi in hortum nucum, qui meæ præſentiæ voluptate colendus eſt, vt viderem, an ſit fructus quiſpiam in genimine torrentis, ideſt, in germine, quod torrente voluptatis alitur, & creſcit, quæ nota eſt apertiſſima nouorum iuſtitiæ fœtuum, qui torrente voluptatis à ſponſo leniuntur; ſic enim inducuntur ſenſim, vt aſpera ſubire poſsint experimenta, quibus, tanquàm ferro exacuto, vetuſtas illis excidi poſsit, & cordis nucleus erui. Hæc igitur ſunt poma conuallium, ſeu genimina torrentis. Porrò, qui perfecti euaſerunt, in terra deſerta, inuia, & inaquoſa, hoc eſt, vbi voluptatis torrente non potatur animus, apparent Deo firmiſsima fide ſubnixi, ac ſi eſſent in Sancto, vbi Deus ſua præſentia ſuauiſsimè ſolatur animam, vt regius pſaltes de ſeipſo canebat; verùm, qui expertes ſermonis iuſtitiæ ſunt, qui exercitatos ad boni & mali diſcretionem non habent ſenſus, in terra inaquoſa fructus minimè reddunt, ſed in

conualle

conualle, in quam vndique confluit aqua, vel (in eundem ſenſum) in torrente, cuius genimina ſatis appoſite dicuntur eſſe. Vlteriùs verò ſponſus ait.

Et inſpicerem ſi floruiſſet vinea.

Receſſi à te (o ſponſa) tanquàm à forti & adij imbecillem amare incipientium cœtum, quem flos vineæ notat. Eſt enim is flos velut initium vini, quo ſignificatur perfectus amor.

PRofectò ſi de perfecta, ſeu perfectioni proxima iuſtitia haberetur ſermo, non de flore vineæ, ſed de maturis vuis ſponſus cogitaret. Cum ergò ait, ſe deſcendiſſe in hortum, vt inſpiceret, an floruiſſet vinea, de tyronibus ſe agerè perſpicuè prodit. Sunt nimirum certæ charitatis periodi, quæ tempus humanæ vitæ imitantur. Eſt ſua charitati infantia, eſt ſua pueritia, adoleſcentia, iuuentus, virilitas, & pro ſenectute maturitas; non enim deficit vt ſenectus, ſed matureſcit. Hæc autem elegans temporum diſcretio, gemma, flore, omphacio maturitati proxima, maturaq; vua, & maturitatis perfectione notatur. Nunc igitur, cum animæ nuper de vite ſponſi propagatæ, & in eadem ſatæ vinea pinguntur, floris mentio ſignificanter facta eſt, ad innuendam charitatis pueritiam. Inquit ergo ſponſus. Receſsi à te (o ſponſa) quæ ſolido cibo veſceris,

ad inſpiciendam, & mea præſentia alendam, eorum, qui nuper me amare coeperunt, quos flos vineæ ex quo vua concreſcit, & vinum denique exprimitur, eleganter notat pueritiam. Tu velut vua matura me reficis laſſum, hos ego, vt vuas ferant, ſollicitè colo. Huic tyronum deſcriptioni manum ſponſus vltimam admoturus, ait.

Et germinaſſent mala punica.

Abij ad inſpectanda prima punicorum germina qui eſt tenellus incipientium amor.

NOn ait, Vt inſpicerem, an maturuiſſent mala punica; ſed germinaſſent, vel pullulaſſent. Porrò, malum punicum eſſe expreſſam charitatis imaginem, ex rubore, cùm corticis, tùm acinorum; tum verò maximè ex illa vltronea ruptura, qua cũ maturuit, velut viſcera prodens inflammata dehiſcit, & ex corona, quam geſtat, ſatis ex ſe liquet. Rubet charitas diuino igne genita, viſcera incenſa celare nequit, vt regina virtutum coronata incedit. Habet autem ſuas malum punicum periodos, & velut humanæ vitæ ſignata diſcrimina, vt de vinea proximè dictum eſt. Partus quippe mali punici primus, cytinus appellatur, in modum ſcyphi rubei à natura conformatus. Ex hoc ipſo cytino floſculi quidam erumpunt, quibus balauſtiũ nomen eſt. Poſtmodum flos ille concreſcit in acinos,

acinos, punicumque augeſcit. Grana deinde intra corticem gliſcunt, ac rubent. Exinde punicum iuſtam creſcit ad magnitudinem. Demum maturum ac percoctum punicum integra perfecti amoris ſignificatione dehiſcit. Cytino infantia, balauſtio pueritia, acinorum concretione adoleſcentia, granorum incremento ruboreque iuuentus, iuſta magnitudine virilitas, ſciſſura punici dehiſcentis, non ſenectus, (nec enim ſeneſcit) ſed charitatis maturitas mirificè ſignatur. Cum igitur de germine, & quaſi partu punici primo ſponſus loquatur, de noua illum charitate agere neceſſe eſt, & in hunc morem effari. Receſſi à te, o ſponſa, nec enim tu mea præſentia tantopere indigebas, ac illi, qui ſunt in amoris incunabilis. Hi cytinos punici, tu punicum patens, ac acinorum flagrantium quaſi viſcera retegens imitaris, propterea veni vt inſpicerem, an hi germinaſſent, te verò iam ſciebam maturuiſſe, tota enim, cùm mihi pulſanti aperire feſtinabas, vt punicum maturum patuiſti. Hæc poſtquàm ſpon ſponſus effatus eſt, ſic ſponſa reſpondet.

SPONSA.

Neſciui.

Non animaduerti (o ſponſe) quamnam ob cauſam receſſiſſes. Neſciui an ex culpa mea fugißes, ideò dirè torquebar.

NEſciui, tantundem hoc in loco pollet, ac non animaduerti. Rectè ſponſa callebat artem amandi. Probè norat, Deum ſolere voluptate negata, proceram charitatem experiri. Sciebat incredibilem Dei erga recenter iuſtos indulgentiam, qua illos creberrimè ſolatur, experta enim eſt ſponſi dignationem, cum eſſet infans, vt patuit in huius cantici exordio, tunc quippe ſine meritis vbera ſponſi mira voluptate ſugebat. Nouerat hæc ſanè, ac proinde videtur potuiſſe animaduertere, hanc ſponſi abſentiam tyronibus, quàm ſibi magis neceſſariam, nec inde torqueri, cum ſine culpa ſubtractio voluptatis illi contingere potuiſſet, ſicut verè contigiſſe videtur. At ſæpè ſolet euenire, vt, præ doloris magnitudine, quis, ea ſcientia, qua pollet, vti nequeat, quod ſponſæ in deſcripta contigit repulſa. Maximè autem hoc verum habet, vbi culpæ ſuſpicio, vel timor obrepſit, ſicut in ſponſæ animam ſe inſinuauit. Etſi enim ipſa non peccarit, extemporanea tamen, contrà ſpem, ſponſi

fuga,

ſuga, in cordis eam coniecit anxietatem, ne forte ſponſo quampiam vel ignara irrogaſſet iniuriam. Anxietas igitur intellectus vim obtundebat, & ſic non conſiderauit, non animaduertit, quod ſciebat. Poteſt etiam propriè intelligi, quod ait, Neſciui. Verè enim etſi culpa fuiſset immunis, neſciuit tamen id ita eſse, ac proinde ſola illam ſuſpicio acerrimè vexauit. Sic nimirùm perſaepè conſpicimus, viros charitate præſtantes à Deo interdum derelictos, in luctu iacere, non ſanè, quòd ipſa derelictio peccati perſuaſio ſit; nec verò, quòd ipſi norint, ſe peccaſſe, ſed quia id neſciunt, & propterea vel ſola ſuſpicione torquentur, & Deum, ac ſi peccaſſent, placare, & exorare contendunt. In vtroque igitur allato ſenſu rectè ſponſa dixit, Neſciui. Et vt exprimat, ex hoc ipſo, quòd neſcierit, totam ſui animi perturbationem, anxietatemque manaſse, quandam inducit ex hiſtoria ſacra ſimilitudinem, ad eam perturbationem declarandam peropportunam.

Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab.

Et dum te abſentem quærebam fluctibus ingruentium malorum videbar obruenda, vt olim Aminadab, qui currus ſuos ducebat per alueum rubri maris, vbi perturbatus eſt prodigij magnitudine, licèt fortitudo præualeret.

EXplicatura ſponſa, in quam ex ſponſi receſſu anxietatem inciderit, quàm fuerit animo perturbata, cùm ſe exercẽs à Doctoribus, quos mœrore cõfecta adierat, exploſa, & vexata fuit, tangit hiſtoriam Aminadab, qui fuit abnepos Iudæ. Porrò poſtquam Moſes rubrum mare Deo imperante diuiſit, & aquæ inſtar montium elatę fuerunt, vià per maris alueum patefacta, per quàm ſicco veſtigio filij Iſraelis graderentur, omnes tunc tribus timore concuſſæ, viam maris aperti ingredi formidabant. Aminadab verò, tribus Iudæ tunc princeps ac ductor, audacter Moſen gradientem ſecutus eſt, cæteris conſtantiæ, & magnimitatis exemplum tribuẽs, quo in præclaro facinore, dignitatem regiam tribus Iudæ promeruit. Huius inuictiſſimi viri animum ſponſa contemplata eſt, & illius expendit affectus, quos in ſe figuratè traduxit. Sanè

nè in eo egregio facinore Aminadab animus quandam agoniam, motuúmque conflictum, paſſus eſt, tametſi animi magnitudo præualuit. Pars quidem inferior, quam inferiorem rationem appellamus, prodigio illo diuiſi maris conturbata eſt; erat enim id ſpectaculum, quod fortiſſimis etiam pectoribus terrorem incuteret. Quis enim per maris alueum incedens, & hinc inde aquarum montes elatarum cernens, non concuteretur, cùm facillimè gens illa videretur aquis obruenda, ſi naturali fluxu, aquæ ſinerentur excurrere? Verùm princeps mentis pars, quam rationem ſuperiorem nuncupamus, in illo viro fortiſſimo, nunquàm è ſua magnitudine & conſtantia deturbata eſt. Hac velut imagine graphicè picta, labor, quem ſponſa repulſa pertulit, apertè monſtratur. Enimuerò eius anima, ſi principem illius partem, ſpectemus, in repulſa ferenda, & probris, quibus vexabatur audiendis conſtantiſſima fuit; at verò eadem anima, ſi eius inferiorem partem, perpendamus, maximo tunc mœrore, ac luctu, maximaque perturbatione commota eſt, vt in eo loco liquidò perſpeximus. Et in hac animæ diuiſione agonia, & affectuum conflictus poſitus eſt, quem viri etiam perfecti crebrò patiuntur. Inquit ergo ſponſa. Cum aberas, o ſponſe, ac te per vicos & plateas excurrens inueſtigabam, videbar mihi ipſi ſimilis quadrigis Aminadab per rubri maris alueum, gradientis. Sicut enim illius anima turbata eſt

cernens

cernens elatas,& ruinam minãtes maris aquas, quibus operienda videbatur, itȧ ego calamitatum, & cōuiciorum fluctus, ȧ Doctoribus excitatos, & tumentes, quibus tumulanda videbar, intuens, efficere non potui, quin anima mea conturbaret me, tametſi princeps animæ ipſius pars, vt contigit Aminadab, prævaleret, & me vt conſtanter per medios fluctus incederem, permoueret. Quod verò attinet ad loquendi formam, dum ait, Anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab, idem eſt, ac ſi diceret, Anima mea conturbauit me propter imaginem quadrigarum Aminadab, quã ipſa mea anima conceperat, & tunc anxia repręſentabat. Vocat ergo illum conflictum internum nomine quadrigarum Aminadab, propter ſimilitudinẽ, quæ certè loquendi ratio vulgatiſsima, & notiſsima eſt, nihil enim frequentius, quàm rerum nominibus imagines in animo exiſtentes inſignire. Quadrigæ verò, vel, vt in Hebræo, Chaldaica paraphraſi, & ſeptuaginta Interpretum verſione habetur, currus, pro vniuerſo apparatu tribus illius accipiuntur. Credendum enim eſt, ad exportanda onera, Hebræos ex Aegypto, vbi erat innumera curruum multitudo, proficiſcentes, curribus vel proprijs, vel conductis vſos fuiſſe.

Non eſt ſilendum hoc in loco, plurimos Hebreos nomen Aminadab, non hominis illius ex ſtirpe Iudę proprium, ſed appellatiuum in duas ſectum voces arbitrari, ita vt currus aminadab,

ſeu

ſeu, quod alijs placet, nadib, ſit idem, ac, quadrigæ, vel currus populi mei-munifici vel ſpontanei. Sed editio noſtra vulgata præferenda eſt, quæ vnum dumtaxat nomen legit Aminadab, & fortaſſe in textu Hebraico ità olim habebatur ſine interpunctione, aut diuiſione: nam & ſeptuaginta Interpretes vnum tantùm nomen habent ἀμιναδάϐ.

Animaduertere oportet, ex quo ſponſus ad ſponſam redijt, ſuauiſsimum vltrò citroque dialogum fuiſſe contextum, ſponſamq; fuiſſe ecſtaſi correptam, vbi Deus illi blandiebatur, & quaſi feſſam de via recreabat. Soluta verò ea videtur ecſtaſis fuiſse, per accitos tres illos animarum ſponſam laudantium choros. At ſanè rectius, & accommodatius videtur, ſponſam eas ſponſi ſuperiùs deſcriptas laudes quaſi pro concione audiſse, vt alij eas non ignorarent, quod interna illuſtratione fieri potuit, Deo alijs animabus lumen infundente, vt perſpicerent quibus ille modis ſponſam vexatam ſolaretur. Sic enim cohæret ſequens ille actus comicus, quo tres illos choros, quaſi coram concione, vt teſtes inducit, ad ſponſam commendandam. Si enim in ecſtaſi mera, & velut conſortij experte, cuius videlicet nemo conſcius eſset, ſponſus ſponſam laudaſset, non videretur ad rem agere, cùm teſtes perfectionis ſponſæ inducit, excludens quodammodo à laude ſemetipſum, velut nimis amantem, cuius audita laus fidem facere non poſset. A quo enim audita fuiſset, ſi ſeor-
ſum

ſum (nemine conſcio) cum ſponſa verba feciſſet? Hæc itáque ſic ſe habere videntur. Verùm vbi ad afferendam abſentię cauſam ventum eſt, cùm ſponſus eam quaſi ſeorſum affatur, aiens, Deſcendi in hortum nucum, ipſaque reſpondet, ſe id neſciſse, & perturbatam fuiſse, ſecretius quiddam eſse videtur, & altius. Et in hoc loco æquum eſt, ſponſam cernentem Dei excuſationem afferentis dignationem, & indulgentiam erga ſe incredibilem, voluptatis amne maduiſse, & raptu ad diuina fuiſſe ſublatam. Hic verò Spiritus ſanctus animas tribus illis choris diſtributas, vno velut agmine in ſcęnam nouo introducit actu, precãtes, non verò interpellantes ſponſam, vt ſcilicet, eo ſomno ſoluta, vitam cum ipſis ducat, quam poſsint æmulari. Talis autem eſt deprecatio.

Adoleſc. Concub. Reginæ:

Reuertere, reuertere Sulamitis.
Reuertere reuertere, vt intueamur te.

Sponſa perfecta, quæ quatuor rerum mundi gradus ecſtaſi abſorpta exceſsiſti, excitare & ad noſtrum conuictum reuertere, vt te perfectè vitam agentem, ad imitationem, intueamur.

PRecantur obnixè, vt ad ſenſuum redeat functiones, quò eam foeliciter procedentem, actuſque vniuerſos ad rationis diuinæ amuſſim emetientem intueri, hoc eſt ad imitationem ſpe-

ſpectare poſſint. Et tametſi, eam, quamdiù abſtracta eſt, vim precum percipere non poſse norint, eſt tamen illis exploratum, ad ſponſi aures illas perlatum iri, & ex hoc fore, vt ſponſæ innoteſcant, quam ijs votis ſperauere flectendam. Nunc verò vocum proprietatem perlibremus. Sanè, cùm quis incipit ſopiri, experitur, ſenſum, qui rebus vacabat externis, ab rebus eiſdem ſenſim pedem retrahere, & aliò quaſi pedetentim abire; ſic enim, quò magis ſe ſopor inſinuat, ſenſus à rebus externis longiùs recedere, & quæ geruntur eminus, quaſi per nebulam audire videtur. Contrà verò, quando incipit expergefieri, velut à remoto quopiam loco, ſenſus qui abierat, in hominum conuictum, externaque officia videtur reuerti. Sic nimirùm, quò magis ac magis ſomnum excutit, eò videtur magis rebus externis propinquare, & quaſi coniungi. Conſtitutum eſt autem ecſtaſim pereleganti metaphora ſomnum appellari; quemadmodum enim ſomnus animum à rebus auocat externis, & contrahit ad ſeipſum; ità profectò ecſtaſis ab externis tumultibus mentem ſoli Deo vacaturam auertit. Sicut autem, expenſa ſimilitudine allata, mens arcano ecſtaſis ſomno ab hominum conuictu recedit; ità è contrario, cùm ecſtaſi ſoluitur, ad humanam ſocietatem dicitur pulchrè reuerti. Cum ergò tres illi animarũ chori ſponsã reuerti precãtur, ecſtaſis depoſcũt, ad ſua lucra, ſolutionẽ. At, cur quater reuerti precẽtur, ediſserendum eſt. Profectò,
quatuor

quatuor in mundo rerum gradus eſſe,corpora, animantia,hominem, angelum omninò liquet. Fieri autem poteſt, animam, in vnoquoque illorum graduum contemplando abſorberi, & quandam ecſtaſum pati. Memoriæ quippe proditum eſt,philoſophos aliquot egregios, naturæ ſecreta ſpeculantes, à ſenſuum functionibus alienatos fuiſſe,toto animo ad veritatis naturalis, e qua eximia voluptas emanabat, ſpeculationem intento, internorum dumtaxat ſenſuum admiſſo miniſterio. Vt ergò Spiritus ſanctus innuat,ſponſam quatuor illos rerum gradus, in quorum contemplatione poteſt ecſtaſis fieri, exceſſiſſe,& ecſtaſi vna nobiliſſima,qua ad ſponſum perlata eſt, quatuor ecſtaſes velut amplecti, ideò animas illas quater precantes ſignificanter inducit, ac ſi in hunc morem loquerentur. Excitare,& ad nos reuertere, o ſponſa, quæ aſpectabilem corporum pulchritudinem, animantium miras proprietates, hominum naturam corporati mundi principem, angelorum, qui ſunt tanquàm in veſtibulo diuinitatis,nobilitatem, vno quaſi volatu tranſcendiſti. Volatus hic ſponſæ animam, velut in perfectionis apice paceque potentiarum collocat, cùm eam ſponſo ſociat quàm arctiſſimè,quapropter, rectè Sulamitis,hoc eſt,perfecta,integráue, ſeu pacifica nuncupatur. Sulamitis verò, pro quo Sunamitis legebatur, legendum eſt, vt patet ex noua editionis vulgatæ correctione, auctoritate pontificia recens in publicum data. Denique, quod

animæ

Digitized by Google

animę illę poſcunt, dum aiunt, Vt intueamur te, ad imitationem, æmulationemque pertinere videtur. Quòd enim in ijs tribus choris, reginæ, quæ perfectæ ſunt animæ, recenſeantur, non eſt ab re. Nam & inter perfectos viros, ſua etiã internoſcuntur diſcrimina, & frequens imitationis occaſio. Sanè Antonius vir planè perfectus, qui confectis etiam ſtipendijs coronam promeruerat, cùm Pauli Eremitarũ principis, cæleſtem vitæ rationem contemplatus eſſet, acerrimè ad illius æmulationem incenſus eſt, vt mirandum minimè ſit, ſponſam charitate inſignem, in alijs etiam ſponſis perfectione vitæ conſpicuis, imitationis ſtudium excitare. Nunc ſponſus probaturus, hoc à tribus illis choris cõceptum ſibi placere deſiderium, pro ſponſa con ſopita reſpondet, & quàm ſit rationi conſentaneum illam imitari, ipſa loquendi ratione patefacit. Accerſit autem quandam è re militari ſatis pulchram, & arcanam ſimilitudinem, qua, velut effigie quadam natiua, ſponſæ, quem fecit in charitate progreſſum, exprimere poſſit. Similitudo verò hæc ab Hebræis ſexto in capite legitur; noſtræ tamen editionis ſectionem ſecuti, ſeptimum caput ab illa exordiemur.

CA-

CAPVT SEPTIMVM.

SPONSVS.

Quid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum?

Rectè ſtudetis ſponſam æmulari, ſtudioſæ animæ. Imitatione quippe digna eſt, cum in ea nihil, niſi pacem bello partam, & victoriæ de hoſte ſæpè relatæ ſigna cernere poſſitis. Caſtra nimirùm vertit in choros, tripudians, & exultans pro victoria.

ALloquitur ſponſus tres illos animarum choros in vnum coetum ſociatos, aiens. Quid videbis, vel vt ex Hebræo vertitur, Quid videbitis, in ſponſa, cui ex perfectione ac pace Sulamitis nomen eſt, niſi choros caſtrorum? ac ſi planiùs hoc modo effaretur. Iure contenditis ſponſæ perfectionem imitari, nihil enim in ea perſpicere poteſtis, quod non ſit affabrè ſtructum, & certis velut in ſtationibus militari prudentia diſpoſitum. At verò ſtatim pulſat animum inſolens loquendi ratio. Si enim ex re militari ſimilitudo petita eſt, cur ſponſus choros, vel vt alij tranſtulere ex Hebræo, choreas commemorauit? Profectò caſtra ſuis agminibus, cohortibuſue diſtribuuntur, tanquàm partibus, quibus conflatur exercitus; quibus ſanè in partibus, velut in eiuſdem corporis membris diſtin-

ctas

Digitized by Google

ctas cernimus functiones ; omnes tamen eas ad prælium comparatas ; verùm in choris nulla belli ſpecies , ſed ſodalitij , tripudij que percipitur . Chori ſanè vulnera non inſligunt , ſed ſaltandi peritia riſum excitant, quamobrem à caſtris tantùm chori, quantum à vulnere ſanitas, à morte vita ſecerni videntur. Hæc quidem, ſi extimam vocum ſuperficiem ſpectemus, parùm cohærere quiſpiam arbitrabitur; verùm ſi in ſenſum arcanũ, ſpiritu ductore, nos inſinuemus, mira noſtris mentibus inſonabit harmonia. Porrò, non modo, cùm, parta victoria, exultat exercitus, vt olim merſo pharaone, cùm Moſes & filij Iſrael carmen cecinerunt, & Maria ſoror Aaron choros mulierum duxit, verùm & cùm ſpes victoriæ firma concipitur, caſtra, poſitis armis, vertuntur in choros præ lætitiæ magnitudine. Sic enim olim, bello inter Iudæos, ac Philiſtæos flagrante, cum arca foederis in caſtra importata fuiſſet, non quòd Iſrael victurus eſset, ſed quòd Deus in caſtra venisſet, & ſpem dumtaxat victoriæ excitaſset, populus bellici diſcriminis oblitus, agmina choris quaſi permutauit, & ob ſpem gaudio imbutus vociferatus eſt, adeò vt Philiſtæi, qui gentis fortitudinem non adeò ſormidabant, choreæ, ſeu ſodalitij exultationem horrerent, metuque concuterentur. Si autem populus ille velut in choros caſtra conuertit, ſpe ſola concepta, quæ poſtmodùm euanuit, quantò poterit æquius, ſpe victoriæ altè dæfixa, coelituſque ro-

borata ſponſa gaudere, & interna virtutum ad prælium accinctarum caſtra in choros lætiſſimos, fauſto quodam præſagio cõuertere? Enimuerò ſuperiùs aſsertum eſt, eam eſse terribilẽ, vt caſtrorum aciem ordinatam. Formidabilis enim eſt hoſtibus anima, cuius virtutes ſecum mutuò conſertæ, & ad certamen armatæ, aciei rectè diſpoſitæ imaginem referunt. Nunc verò ſponſa terrore hoſtibus incuſso, triumphoque ſæpe reuecto, multis victorijs eam ſpem vltimi concepit triumphi, vt quadam diuinitus immiſsa ſalutis ſecuritate, quam vera virtus generat, caſtra conuertat in choros, hoc eſt, non iam tam ſit ſollicita de certamine, quàm de victoria læta. Hic ſtatus beatorum fœlicitati propinquus pleriſque viris perfectis concedi ſolet, cum iam ſenſum edomuere, & crebro conflictu de hoſte reuexere triumphum. Concedi etiam ſolet velut quædam prælibatio fœlicitatis æternæ, cum ſtipendijs confectis ad patriam redeunt, tunc enim Deus morte paulò pòſt diſſoluendis, vel reuelatione futuri præmij, vel pacatiſſima cordis tranquillitate, talem ingerit animi lætitiam, vt aſpectum aciei caſtrorum, qui in animæ partibus ad prælium armatis cernebatur, in choros quaſi tripudiantes, mira cordis ſuauitate, & alacritate conuertat. Tunc enim partes ſenſuum, principibus animæ partibus minimè renituntur, ſed procul acto conflictu, cor, & caro in Deum exultant, & choros ſimul lætantes imitantur. Hoc autem ſpectaculum

lum iucundiſsimum eſt, Deique oculis planè dignum; duo nempe olim inimica carnis ac ſpiritus caſtra, quibus erat cruentum quotidianis ictibus bellum, in choros ſimul lætantes,& conſentientes eſſe conuerſa. Hoc eſt paradoxon, ad quod intuendum animas ſponſus inducit, vt eum ſtatum contuentes, ſponſam ſtudeant æmulari. Nunc verò quaſi pro concione, ſponſam laudare iterato pergit encomio, & eam ad prędicationis opus, cui iã eſt idonea, perurgere.

Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis filia Principis.

Sponſa ac filia mea quàm ſpecioſè graderis? Pedes affectuum, animalium mortuorum corio, hoc eſt, mortificatione calceaſti, & ſic à cœno mundi affectus non inquinantur. Sed tanquàm pedes ad iter expediti gradiuntur, dum quæ retrò ſunt, tradunt obliuioni, & ad vlteriora ſe extendunt. Ideo *pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis.*

INter alia nomina, quibus ſacri vates ſponſum præſignauere venturum, Princeps pacis, repoſitum nomen eſt. Huius ergo Principis filia ſponſa nuncupatur, quòd planè verum eſt, ac ſententiæ mirificè concinnum. Vnus quippe Dei filius carne obtectus ſponſæ pater, mater, filius, frater, ſponſus, ac Princeps eſt. Qua in re nihil vel nouum, vel mirum debet accidere. Si enim iuxta ſponſi ipſius

Digitized by Google

eſtatum, qui æterni Patris voluntatem facit, ſponſi frater, ſoror, & mater eſt, & in eo plures propinquitatis arcanæ gradus, quos natura conciliare nequit, gratia ſociauit, quantò faciliùs in ſponſo Principis ac patris nomen, cùm ſponſi nomenclatura conſentiet, cuius gratia nullis eſt metis definita? Sponſa ergò ſponſi filia commendatur à pulchritudine greſſuum in calceamentis. Concipienda eſt imago foeminæ pulcherrimæ, ac nobiliſſimæ, quæ mundo muliebri ornata incedens, pedes habens ſandalibus contectos gradiatur; ſuam pulchritudinem, ac nobilitatem ipſa inceſſus venuſtate commendans. Eſt autem ſedulò animaduertendum, non hic pedes nudos, ſed calceatos; neque verò immotos, ſed gradientes, & in vlteriora proiectos laudari. Quæ quidem omnia ſenſus arcanos ſuggeruit. Profectò affectibus, quibus anima graditur, pedes notantur, vt ex ſuperioribus patet. Hi verò, quamdiu in terra hac cœnoſa pedes inquinante verſamur, calceati, hoc eſt, contecti debent eſſe, ne ſi velut nudi inter mundi ferantur illecebras, fluxarum cœno voluptatum inficiantur. Integumenta verò iſtorum pedum, ex corio debent eſſe conſuta. Corium enim, quòd ex animalium mortuorum pellibus aptatur in calceos, arcano ſenſu mortificationem innuit, qua ſunt affectus contegendi, hoc eſt, reprimendi, & velut iniecto ſtragulo operiendi, ne ab huius vitæ coenoſa terra, quàm calcant, inqui-

inquinentur. Hi tum affectus mortificationis corio contecti, non ab itinere torpeſcere, ſed in vlteriora debent impelli; ideò enim non pedes, ſed greſsus ſignificantiſsimè ſponſus cōmendauit, ac ſi luculentius diceret. Quam ſpecioſi ſunt pedes affectuum mortificatione calceatorum, qui gradiuntur, qui greſſibus, hoc eſt nouis in perfectione progreſſionibus, quæ quidem retrò ſunt obliuiſcentes, in vlteriora ſe extendunt, foeliciterque procurrunt. Appoſitè ſatis hæc verba ſponſus enunciauit, poſtquàm eximiam ſponſæ perfectionem, allata chororum in caſtris ſimilitudine extulit. Cum enim eam ibi ſignificarit coelitibus proximam, ne quis ſuſpicaretur, ab itineris progreſsu in hac vita ceſſandum, vel ad eum poſse ſponſam perfectionis conſcendere faſtigium, vltra quod tendendum non ſit, mox greſsuum mentionem attexuit, qua omnem prorſus dubitationem expunxit. Et quidem in hoc encomio à pedibus exorditur laudem, cùm in ſuperioribus à capite orſus fuerit, cuius ordinis inuerſi ratio eſt non parùm arcana. Enimuerò ſuperiùs, capite quarto, ac ſexto, bis Deus egregiam ſponſæ ſanctitatem à ſua ducturus origine, & vnde proceſſiſſet oſtenſurus, ab ijs, quæ ſunt capiti proxima, & velut adnata auſpicatus eſt. Ex ipſo quippe ſponſo, qui caput eſt ſponſæ, omnis ea ſanctitas emanauit. Nunc verò, quia ſponſam, ad ipſum peracto virtutis quaſi curriculo reuertentem depicturus eſt, à pedibus incipit,

& in cæteras pulchritudinis partes inde procedit, vt ſit egreſsus à capite, ac regreſsus ad caput idem. Hic eſt mirus diuinæ ordo ſapientiæ, ea, quæ partu quodam emiſit, ad ſeipſam reducentis. Poſtquàm igitur pedes ſponſus laudauit, ad femora conſcendit, in quibus ſignificationis arcanæ plurimum ineſt.

Iuncturæ feminum tuorum ſicut monilia, quæ fabricata ſunt manu artificis.

Societas in charitate filiorum ſpiritalium, qui à tuo velut femore propagantur, & mutuo amoris nexu vinciuntur, ſimilis eſt monilibus, ſeu catenulis, quarum orbiculi mutuò conſerti ſunt.

PRæ oculis habendum eſt, ſponſam, vt pro Chriſto legatione fungatur, ad aliorum iam ſalutem curandam à ſpiritu ſancto impelli, non enim alio, quam diuino impulſu hæc legatio eſt obeunda. Iam ergò femina, ſeu femora generationis in ſacro textu ſunt vulgatiſsima ſigna, vnde illa loquendi formula orta videtur. (Hæ ſunt animæ, de femore huius, vel illius egreſſæ. Sic Abraham ſuum famulum, quem ad deligendam Iſaac vxorem deſtinabat, adiurauit in femore, ac ſi adiuraſset

raſset in Chriſto, qui, quà homo eſt, ex eo femore genus duxit. Eſt enim figuratus hic per metonymiam ſermo, quo per cauſas deſignamus effectum, ſacrę paginæ familiaris, preterquam quòd eſt etiam vulgo frequentiſsimus. Hoc ergo ſermone figurato per femina, hic, proles ab ipſis feminibus propagata notatur. Huius autem prolis iuncturę monilibus aſſeruntur ſimiles, ſicut enim monilium anſulę, vel orbiculi mutuò ſunt ſibi connexi,& ea connexione monile, quo collum ſolet ornari, perficitur, ità proles ſponſę iam perfectę, generatione ſpiritali; exemplo, verboque facta, ſalutaribus monitis propagata, mutuæ charitatis nexu ſecum ipſa conſeritur, & ex multis filijs in iuſtitia procreatis ac ſociatis, vnum quaſi monile conficitur, quo ſponſę collum iugo aſsuetum, hoc eſt, labor coronatur. Sic quippe Paulus filios à ſuo ſymbolico femore ſpiritus foecunditate genitos, ac ſi eſſent catenarum iuncturę, vel orbiculorum connexiones, ſibi mutua charitate ſociatos, coronam ſuam appellabat, ſicut torquem, vel monile appellare potuiſset; nam & in corona plures laminę aureę vel argenteæ committuntur, & coniunguntur. Verùm quia ſpiritalis hęc liberorum procreatio, non ſponſę prędicantis merito, ſed ſponſo tribuenda eſt, ideò iuncturę liberorum aſſeruntur ſimiles monilibus, quę fabricata sũt manu artificis, qui eſt Hebraiſmus tantundẽ valens, ac ſi diceretur

opus manuum egregij artificis. Hanc quippe miram omni aurificum operæ elegantiorem, filiorum genitorum in charitate iuncturam, non alius, quàm ſponſus, qui antonomaſticè artifex nuncupatur, efficere poteſt. Quòd vt ſignificantius propalaretur, adiectum eſt (manu artificis.) Solent enim aurifices artis ſuæ peritis vti miniſtris, quos docuere, ad aurea monilia effingenda, & conſerenda, & ſatis ſe præſtare arbitrantur, ſi diſcipulos opus elaborantes ſpectent, nequis error obrepat, licèt vix operi expoliendo manum admoueant. Sponſus verò non ita ſe gerit, ſed omnia opera noſtra in nobis operatur, nec manum ab opere dimouet, donec abſoluat. Ipſe eſt, qui concionatur, qui liberos generat, qui velut catenulas charitate conſerit. Et tametſi ſponſa operetur, eam tamen ſponſus ciet, ac permouet, idem opus præſtans, quemadmodum ſcribentis pueri manum magiſter propria tenens manu lineas ducit in papyro, vt ſcribere ipſe potiùs, quàm puer aſſerendus ſit.

In hunc ſenſum expoſitum recurrit, quod ex Hebræo verti poteſt. Vertebræ femorum tuorum ſicut monilia. Sunt autem femorum vertebræ, quæ coxæ, ſeu coxæ, ſeu coxendices appellantur, duo videlicet oſſa caua, quibus oſſium femoris capita inſeruntur. Enimuerò ſicut oſſa illa ſua cauitate femoris oſſa excipiunt, ac proinde ad corporis conſtructionem os oſſi naturæ ſociatur opificio; ità ſpiritu geniti

niti ſponſæ filij femoribus ſignificati, non naturæ, ſed gratiæ mirò copulantur artificio, dum ex charitate alter alterum excipit, & amplectitur, vt ſic membrum membro coniunctum totius myſtici corporis conflet ſtructuram. Ex hoc textu patet, ſponſum polliceri ſponſæ prolem numeroſam femorum typo ſignatam, ac ſi in hunc modum eloqueretur. Iam ſatis tibi ſtuduiſti ſponſa, egredere tandem, dirigam enim tuos greſſus ſpecioſos in calceamentis. Et tuus labor infoecundus non erit, nam multitudo filiorum maxima à te generabitur, manu mea eam generationem patrante, ac perficiente, vt filij tui ſint mutuò connexi, ſicut monilia, quæ fabricata ſunt manu artificis. Pergit autem ſponſus liberalitatem ſuam propalans, & quæ ad generationem hāc neceſſaria ſunt, ſponſæ ſe largitum eſſe manifeſtans.

Vmbilicus tuus crater tornatilis nunquàm indigens poculis. Venter tuus ſicut aceruus tritici, vallatus lilijs.

Intellectus tuus (ſponſa) ſapientiam vt fœtum continens, quia potum propinat ſitientibus, crater rotundus eſt, ad potum euertendum aptiſſimus, & quia eſcam porrigit eſurientibus, ſimilis eſt aceruo tritici.

tritici. Quia verò mentis puritate & caſtitate corporis à contagione cuſtoditur, eſt lilijs vallatus.

TAm vmbilicus, qui per ſynecdochen ex parte totum notat , quàm venter ipſe ad generationem ſignificandam pertinet, quod & ex ſe patet , & in ſacris paſsim occurrit. Et ex pſalmo centeſimo nono conſtat, vbi Pater ęternus ſponſum alloquitur, aiens, ex vtero ante luciferum genui te . Quo ex loco textus iſtius arcanus ſenſus eruendus eſt. Porrò in diuina Theologia conſtitutiſsimum eſt , vterum , ex quo Pater ait ſe filium genuiſſe, eſſe ipſius Patris intellectum vniuerſarum rerum cognitione foecundum . Intellectus nimirum rerum ſpeciem vt ſemen concipit , ac exinde elegantiſſimè dicitur eſſe prægnans , quoaduſque parit notiam . Iuxtà hunc igitur ſenſum ſponſæ vterus commendatur, duabus appoſitis ſimilitudinibus, altera crateris , altera verò acerui tritici . Primæ nunc vim trutinemus. Sanè cùm ſponſa ad alios deſtinatur erudiendos , non tempus anteuertit , nec verò id optauit, quoaduſque impleuit eam Deus ſpiritu ſapientiæ , & intellectus , vt de ſuo theſauro dogmata diuina proferens , ſalutari ignaros imbueret diſciplina . Intellectus ergò ſponſæ diuina ſapientia perfuſus , pulchra metaphora crater tornatilis nuncupatur, nunquàm indigens poculis. Crater quidē eſt , ſeu vas potu coeleſti plenum,

quia

qũia videlicet ſapientia, qua imbutus fuit ſponſæ intellectus, eſt potus, ac proinde intellectus vas,ſeu crater debuit nominari. Sapientiam verò eſſe potum, patet ab effectu, quia ſitim ſciendi à natura inſitam extinguit, & animum ab æſtu rerum fluxarum refrigerat. Patet etiam ex oraculo, ſicut ſcriptum eſt, aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum, ſcilicet, iuſtum. Hæc autem ſapientia, quia & pro ſe, & pro alijs hoc nectare potandis, ſponſæ tributa eſt quàmlargiſſimè, dicitur crater eius poculis nunquam indigere; etſi enim ſemper propinet pocula, non propterea ſapientia illius exhaurietur, quod eſt diuinæ bonitatis encomium. Ex hoc iam liquet, cur crater tornatilis, vel vt alij tranſtulere, rotundus, appelletur. Quod enim ad externa pertinet, ventris pulchritudo à figura ſphærica commendatur; tunc enim vterus pulcher eſt, cum extumeſcit moderatè, inſtar rotundi vaſis tornatili opere confecti, vel ex argento ducti, læuoreq; nitentis. Ex hoc verò ad interna migrandum eſt. Notatur nimirùm figura circuli, intellectus ſponſæ perfectio, quæ illi contigit ex ſapientia. Notatur etiam quędam ad motum, potumq; propinandum opportuna facilitas, qua, qui Doctor aliorum inſtituitur, pollere debet. Fruſtra enim ſapientiam videretur accepiſſe, ſi ægrè illam cum alijs communicaret. Debet igitur ſphęras coeleſtes imitari, quę ad motum facillimę, dum cientur, perennem influ-

influxum euergunt. Et hanc habet emphaſim crater tornatilis ſeu rotundus, vt à crateribus alijs triangulis, vel quadrangulis, vel alijs id genus diſcriminetur.

Si verò vmbilicus non figuratè per ſynecdochen, ſed propriè pro illo velut ventris centro accipiatur, ſatis erit ad rem ſenſus accommodatus. Vmbilicus quippe ad hoc, naturæ prouidentia, factus videtur, vt per eum fœtus, dum eſt in vtero, nutriatur. Animaduertendum verò eſt maximè, ſponſam ad generationem, ac exinde nutritionem ſpiritalium filiorum directam, ſua conceptui, ſua partui, ſua educationi habere præſtituta tempora. Porrò, Paulus aiebat, quaſi geſtans in vtero quoſdam liberos, iterum ſe illos parturire, donec in eis Chriſtus formaretur. Ex quo liquet, prius eum fœtus illos concepiſſe. Quomodo enim pareret, quos non concepiſſet? Quando verò hic fiat conceptus, inueſtigandum eſt. Profectò cùm peccator ad cor reuertitur, & conatur ad iuſtitiam, necdum tamen iuſtus eſt, tunc intra viſcera ſponſæ illum excitantis, & intimo cordis affectu amplectentis quaſi abſconditur, nec tamen per partum emittitur, donec in eo Chriſtus charitate formetur. Eo verò tempore, cùm potu cœleſti careat, nec enim gratiam adeptus eſt, in ſponſæ corde velut infixus, & vtero matris conditus, eleganter dicitur per matris vmbilicum nutriri, quia ſponſa, quæ victitat eſca potuque gratiæ, charitate ſua illum alit, & ſu-

ſtinet,

ſtinet, donec tandem per gratiam illum enitatur. Hoc ſanè tempore vmbilicus ſponſæ fit crater tornatilis, nunquàm indigens poculis, quia humore cœleſti, quo affluit ipſa, potat peccatorem. Enimuerò ſic Deus peccatoribus ignoſcit, & eis vitam impertit, quia cernit eos à viris ſanctiſſimis intrà affectum, velut vterum quendam charitate latiſſimum geſtari. Dum enim iuſtos paſcit potat & amplectitur, cùm in eorum vteris lateant peccatores, pars illius potus, & eſcæ ad eos etiam permeat, quaſi per arcanum quendam vmbilicum. Sic ſanè, ſi inter Sodomitas, & Gomorrhæos, vel pauciſſimi iuſti vixiſſent, qui immenſa ſpiritalis vteri capacitate peccatores celaſſent, cernēs eos Deus iuſtorum vtero conditos, iram continuiſſet, & quaſi per vmbilicum matris eſca, & potu fœtus aluiſſet illos, quos extrà vterum in ſcelere deprehenſos horribili conſumpſit incendio. Hæc de vmbilico, & cratere dicta ſint.

Ventris verò cum aceruo tritici ſimilitudo expendenda modò eſt. Sanè ſi extimam rerum ſpeciem contueamur, aceruus tritici tumens, & in latius à minùs lato ſe fundens, ventris, qui, iacente homine ſupino, ab vmbilico, vſque ad coſtarum cratem ſe dilatat, repræſentat effigiem. Interna verò ſi contemplemur, cum venter, vt paulò antè explicatum eſt, notet intellectum, appoſitè ſatis ſponſæ ſapientia fœcundiſſimæ intellectus, aceruo tritici comparatus eſt. Quemadmodum enim, vt patuit

ſub

ſub crateris pleni ſymbolo intellectus ſponſæ, ſitientibus potum propinat, dum eos erudit, ità panem porrigit cor imbecillimum confirmantem, qui non minùs, quàm potus, eiuſdem ſapientiæ nota velut hieroglyphica eſt. Animus videlicet ſponſæ, iam ætate prouectus, & experimentis prudentiam nactus, eſt ille fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis in tempore tritici menſuram. Quippè, cum tyrones ſponſa erudit, ſapientiæ ſibi ad ſalutem proximorum collatæ, ceu panis verè coeleſtis naturæ imbecillitatem ſtabilientis, quaſi partes incidit, & pro captu audientium eas erogat, ex quo patet, cur intellectus aceruo tritici, hoc eſt, per metalepſim pani conferatur. Sic ergò ſponſus loqui credendus eſt: Intellectus tuus ventris ſymbolo expreſſus (ò ſponſa) rerum ſapientia foecundus, ac velut prægnans, imitatur tritici aceruum, ipſa quidem figura extantem ac elatum. Et ſicut ex aceruo Dominus familiæ menſuram impendit, ità tu ex vberrima tua ſapientia, pro diſcipulorum captu, modios tribuis, ac metiris, paruuliſque petentibus, ne, vt olim clade Hieroſolymitana, deficiant, panem humaniſsime frangis. Cur autem aceruus hic lilijs vallatus aſſeratur; modò diſpiciendum eſt. Certe aceruo tritici ſapientiam innui, more panis cor hominis, qui ceciderat, confirmantem, proxi-

proximè patuit. Lilijs verò virtutes candore, inſignes, puta corporis caſtitatem, mentiſq; puritatem ſignificari, ex ſuperioribus conſtat, & ex ſe omninò planum eſt. Nunc ergò tametſi ſapientia Chriſtiana, qua ſponſa imbuta eſt, quæ diuinorum eſt maximè conſcia myſteriorum, ſuo quidem ingenio, & candida ſit & illuſtris, ex contagione tamen, & quaſi cœno corporis, cui anima eſt aduincta, ſolet nigreſcere, ac obtenebrari, niſi virtutes eæ adſint, quæ corpus à luto voluptatum coerceant, & animam à corporis illuuie ſeruent immunem, quales ſunt caſtitas, & cordis puritas lilijs ſignificatæ. His ergo lilijs ſymbolicis ſapientiam continens ſponſæ venter, qui eſt intellectus, vallatus, & cuſtodia ſeptus eſt. Propter hoc, qui diuinæ ſapientiæ compotes eſſe cupiunt, & ſacræ ſcripturæ arcana callere, caſtitatis, ac cordis puritatis vallum intellectus arci, in qua eſt ſapientia, circumdare debent, quemadmodum ſponſam feciſſe, ſponſus eius encomiaſtes refert. Poſt ventris laudem, vberum pulchritudinem ſic effert.

Duo

Duo vbera tua ſicut duo hinnuli gemelli capreæ.

Ex te, quæ ſcripturæ arçana toto pectore à me fonte hauſiſti, duo teſtamenta, ad prædicationis functionem, quaſi duo vbera, ad animas lactandas, erumpunt. Et quia ex vno intellectu tuo, velut ex vtero exeunt, gemellos imitantur. Hinnulos vero capreæ, quæ eſt animal mundum, viſu acerrimum, & vngulam findens, imitantur, quia ipſa teſtamentorum doctrina munda eſt, vt argentum examinatum, viſum animæ acuit, & diſcernendi vim quaſi vngulæ fiſſura impertit.

PRofectò ſi encomium, quod nuper ſponſus coepit texere, mente repetamus, & ad quem ſcopum ab illo dirigatur animaduertamus, horum verborum interpretatio facilè patebit. Excitata fuit ſponſa. Greſſus eius, quibus venuſtè incedens, veræ virtutis alijs præberet exemplum, commendati ſunt. Prolem illi numeroſam, & charitate concordem illi Deus pollicitus eſt, allata femorum laude. Venter eius arcanus, qui eſt intellectus, diuina eſt locupletatus, & grauidatus ſapientia, vt rudes erudire, ac expurgare valeret. Effecta eſt quædam arca teſtamenti, non ueteris tantum, ſed & noui, quod foelicius eſt, ut hinc inde

inde diuina oracula promens, prædicationis legatione poſſit rectè perfungi. Duo igitur teſtamenta, quæ in ſeipſis ſpectata duo vbera ſunt, ab vnius Dei vtero, inſtar gemellorum, egreſſa, ex quibus lac ſemper haurit Eccleſia, effecta ſunt vbera ſponſæ, poſtquam intellectu ſuo diuinitùs illuſtrato illa concepit, probeque intellexit. Intellectus igitur ſponſæ ad prædicationem deſtinatæ eſt vterus, ex quo iampridem concepta prodeunt duorum teſtamentorum vterinos fratres imitantium vbera, quæ tyrones auidiſſimè ſugunt. Hæc autem arcana vbera hinnulis capreæ ſunt quàm ſimillima. Caprea quippè mundum eſt animal, viſus perſpicacitate, curſuque plurimum valens, vngulamque findens, quod ad boni & mali diſcretionem ſpectat. Nunc autem rectè ſpectato verborum contextu, effici videtur, vt quandoquidem vbera dicuntur eſſe ſponſæ, ſicut hinnuli aſſeruntur eſſe capreæ, ità quemadmodum hinnuli notant vbera, caprea quoque ſponſam repræſentet. Quapropter Capreæ proprietates ſponſæ concinere neceſſe eſt. Ipſa nimirum, quæ olim ſorduerat, nunc purgatiſſima, mundum animal ſacrificio euaſit aptiſsimum. Quæ olim caligauerat, inſignem viſus perſpicacitatem diuina luce perfuſa nacta eſt. Quæ olim peccati pondere preſſa vix valebat incedere, nunc incredibili pernicitate currit, & ſalit.

Quæ bonum à malo ſecernere neſciebat, vngulam findit, comparata ſpirituum diſcretione, ad ſuam legationem opportuniſſima. Eaſdem proprietates habent hinnuli, vtpote capreæ filij, quæ vberibus, hoc eſt, duobus teſtamentis mirificè quadrant. Scriptura nimirum ſacra hiſce teſtamentis conſtans, munda eſt, ac argentum igne examinatum, viſum acuit, ad curſum ab exilio ad patriam impellit, vngulam dirimit, diſertè enim verum à falſo, bonum à malo diſcriminat. Sunt igitur teſtamenta duo illa ſymbolica ſponſæ vbera, ſunt hinnulis ſimilia, hinnulis inquam capreæ, quæ eſt ſponſa eius animantis ingenio luculenter expreſſa. Expleta vberum laude, colli elegantiam contemplemur.

Collum tuum ſicut turris eburnea.

Fides tua, quæ per dilectionem operatur, quæ te membrum mihi capiti Eccleſiæ copulat, vt collum, non eſt ieiuna, & inermis quaſi à charitate aliena, ſed ob charitatis ſocietatem, eſt fortis & erecta, vt turris vel arx. Eſt eburnea ob caſtitatem, neſcit enim adulterium fides, quæ per dilectionem operatur, ſimilis denti elephanti animalis caſti; Et albet luce candoreq; charitatis, quaſi ebur dolatum, & candidum, ſine charitate quippe nigreſceret.

COllum eſt vinculum quoddam à natura effictum, ad corpus capiti conciliandum,

Digitized by Google

dum, quæ viua quædam eſt imago fidei, qua membra corporis myſtici capiti ſuo Chriſto iunguntur, tametſi à charitate excidant. Verùm hæc exigua laus eſt. Conſtat enim, plurimos collo iſto capiti Chriſto ſociatos paſſim perire, non enim fides ſola ijs ſalutem afferre poteſt. Quamobrem, cùm ſponſus de arcano ſponſæ agit collo, non fidem ieiunam, & à charitate ſemotam, ſed eam, quæ per dilectionem operatur, proculdubiò innuit; ac proinde ea ſimilitudine vſus eſt, quæ ad charitatem fidei copulatam propalandam eſt maximè idonea. Ait nimirum, Collum tuum, ſicut turris eburnea. Duo autem hic aſſeruntur, quæ ſunt charitati natiua, eſſe videlicet turrim, & eſſe eburneam. Turre verò ſeu arce, quæ ad præſidium, & munimentum conſtituitur, non fides ſola, quæ ſine charitate inermis eſt, & facilè ab hoſte proſternitur; ſed fides charitate fulta, & roborata notatur. Enimuerò Paulus ad Hebræos ſcribens, fidei laudes auſpicatus, cùm plurima illuſtria heroum geſta, quæ fide patrarant, recenſuiſſet, attexuit illa vulgata verba, hominum cordibus ad memoriam inſculpta ſempiternam: Sancti per fidem vicerunt regna, & quæ ſequuntur ijs ſimillima inuictiſſimam fidei fortitudinem innuentia, quæ de fide (vt ſchola loquitur) charitate formata, palam enunciata ſunt. Hac igitur vi ſtabilita fides, eſt collum membra capiti an-

nectens,non collum infractum & languens, ſed erectum & excelſum inſtar turris, inexpugnabile inſtar æreæ arcis. Hoc autem ipſum planius fiet, ſi, non qualemcumq; turrim, ſed ex ebore conſtructam expendamus. Ebur os eſt elephanti animalis caſtiſsimi, candoreq; nitet eximio. Fides verò animæ, quæ charitatem abiecit, velut in crimine adulterij deprehenditur, cum charitate, quæ torum ſponſi violare neſcit, orbatur. Etſi enim fides etiam mortua elicere nequeat actum, qui ſpiritalis coniugij ſacramentum temeret, in adultera tamen manet anima, ac propterea ea ſola ſine charitate labem adulterij minime purgat, ſed cum eo crimine, tanquàm ſub eodem tecto diuerſatur. Cum non poſsit crimen arcere, ac vincere, non erit arx, ſeu præſidij turris, cum adulterium non expungat, nec ipſa ſeorſum matrimonij iura ſeruet, non erit eburnea, hoc eſt, caſta. Quam ſane doctrinam ſatis adſtruit dentis elephantini candor. Fides videlicet ſine charitate obnubilata eſt, & caligine obducta, non inquam ea caligine, quæ illi natiua eſt, eò quòd ſit lucerna lucens in caliginoſo loco, hæc enim etiam cum charitate perſeuerat, quamdiu exulamus, ſed caligine alia, quæ fidei accidit, ex charitatis abſentia. Cum enim charitas, iuxtà Theologorum pronunciatum, ſit forma virtutum, quemadmodum lux colorum, fit inde, vt ſicut color extincta luce iacet in caligine, ità fi-

des,

Digitized by Google

des, quæ in hoc reliquarum virtutum eclipſim patientium ſubit legem, recedente charitate caliginoſa nigraq; ſit, ſociata verò charitati candida, vt dens elephanti. Charitas nimirum ſicut lux virtutum, ità & earum candor, ob affinitatem inter lucem candoremque vocatur; conſtat enim candidum colorem, plurimum lucis habere. Sic igitur ſponſus effatur. Fides tua (o ſponſa) quæ per dilectionem operatur, excelſa, & inexpugnabilis eſt, vt turris, ſeu arx præſidij, caſta, & candida eſt, vt dens elephanti; ac perinde, velut ex ebore conſtructa. Hæc etiam virtus, ſicut reliquæ recenſitæ, ad prædicationis munus quod ſponſa obitura eſt, valde accommodatur, cum ſit paſsim cum mundo confligendum, hęc eſt autem victoria, quę vincit mundum, fides noſtra, ea nempe, quę per dilectionem operatur. Poſt collum, oculorum ſubijcit mentionem, functioni ſponſę apprime conſentaneam.

Oculi tui ſicut piſcinæ in Eſebon, quæ ſunt in porta filiæ multitudinis.

Tuus intellectus, (o ſponſa) multiplici tua ſcientia ad cernendum oculorum more collata, ſimilis eſt aquæ piſcinarum vrbis Eſebon, ſicut enim illa aqua quieſcens, & pura reddit veras ſpectatorum effigies, ità tuus intellectus per eas ſcientias illuſtratus, veras rerum concipit imagines, ac, dum intelligit, eas ſine deceptione reddit.

LAudaturus ſponſus oculos ſponſæ pulcherrimos, ab omni nebula purgatiſſimos, quales decet eſſe internos præfectorum, alijs oculos, qui corda ſinuoſa peccatorum perſpicuè cernant, attingit quandam priſcam hiſtoriam. Eſebon vrbis vltra Iordanem ſitæ, quæ fuit Seon regis Amorrhæorum, propè cuius quandam portam ab hominum concurſu, filiam multitudinis nuncupatam, erant piſcinę vrbem inſigniter ornantes. Hebręi tamen volunt, Eſebon eſſe hic, non vrbis illius vltrà Iordanem nomen proprium, ſed appellatiuum, quod computationem ęſtimationemùe ſignificat, &, iuxtà hunc ſenſum, hunc locum de piſcinis, quę erant in Hieruſa-

lem

lem interpretantur, quę filia multitudinis dicitur, ob innumeram illuc confluentium nationum multitudinem. Verùm vtraque explanatio nominis Eſebon, rationi conſona eſt, & in eundem ſenſum recurrit, non enim ab Eſebon, nomine, ſed à piſcinarum aqua, quę vtriuſque eandem laudem meretur, oculorum ſponſæ laus arcana depromitur.

Eſt igitur animaduertendum, in piſcinis aquam quieſcere, externiſque ſordibus non infici, quemadmodum amnes, coeno, ſordibuſque alijs aquæ decurſu aduectis inquinantur. Ex hoc efficitur, vt piſcinarum aqua ſordibus, motuque immunis, ſpeculi more, ſpectatorum concipiat, & reddat imagines integras, rectas, & id quàm clariſſimè. Amnes verò, quantumuis pura ſit aqua, ob fluctuum, vndarumue procurſum & inconſtantiam effigies non reddunt, niſi fractas, obliquas, & obſcuras. Ex hoc igitur diſcrimine aquarum, eruitur oculorum ſponſæ laus. Eximia nimirùm in oculis, qui non nictant, non properè cientur, ſed tranquillè ac ſedatè ac ſine trepidatione rerum ſpectra concipiunt, venuſtas elucet. His videlicet oculis non accidit crebra illa deceptio, quam patiuntur trepidantes oculi, qui vix conceptas rerum imagines concitato motu intercidunt, atque permiſcent, vnde & recta ijs videntur obliqua, magna ceu parua, recte conſtituta corpora, vt monſtra cernuntur. Sub hac

Digitized by Google

pulchra ſimilitudine intellectus ſponſæ, eiuſque multiplex ſcientia multorum oculorum ſymbolo notata commendatur. Cum enim mentis puritatem adepta fuerit, quam non inconſtantiæ motus, non ſordidæ fluxarum rerum perturbāt effigies, non cœnoſi mundi affectus inficiunt, pacatiſsimo quodam ſtatu fruitur, & rerum ſinceram veritatem, integrām, non obliquam, non infractam, ſed qualis ea eſt, contuetur. Non illi fucata virtus pro vera, non vitium pro virtute præſentatur, non trepidant oculi, non caligine ſuffunduntur, ſed ſunt, ob infuſam coelitus perſpicacitatem, ab omni prorſus deceptione immunes. His certè oculis ſponſa, quæ aliorum curam geſtura eſt, bona malaque proſpiciet, & in omni euentu, quid facto ſit opus, vt oportet, aquilæ more ſpeculabitur. Expleta nunc oculorum laude, naſi elegantiam ſenſus arcanos vbertim ſuggerentem contemplari, iucundum erit.

Naſus tuus, ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum.

Diſcretio ſpirituum tibi collata, naſoque odorem à fœtore diſcernente notata, eſt ſimilis turri, quæ in

Liba-

Libano in extremo terræ promiſſionis eſt conſtructa, ex qua Syrorum inſidiæ explorabantur. Tu quippe diſcretione hac, dæmonum exploras incurſus, & eludis, dum ſpiritum ſanctum à maligno ſecernis.

SYros, quorum metropolis Damaſcus erat, vaſtitatem in Iudæos perſæpè machinatos eſſe, ex ſacra liquet hiſtoria. Iudæi ergo in monte Libano ad terræ promiſſionis extrema, conſtruxere præſidij turrim, ad Syrorum machinamenta exploranda, & eludenda. Turris verò ea recta Damaſcum ſpectabat, adeò, vt ex ea, quemadmodum nonnulli Hebræi tradiderunt, vrbis ipſius Damaſci domus cerni poſſent. Turris celſitudine, ac ſtatu recto, naſi notatur elegantia, quæ moderata longitudine, & quaſi perpendiculari rectitudine conſtat. At canè verò ea Libani turri Damaſcenis oppoſita, vim diſcernendi, naſo apud authores etiam profanos ſignificatam, exprimimus. Sicut enim naſo foetorem ab odore ſecernimus, ipſiuſque naſi conſtructio exacuta, & in aciem deſinens, ad ſectionem quandam videtur à natura deſtinata; ità ea vi, quam Patres ſpirituum diſcretionem appellarunt foetorem peccati à virtutis odore, ſpiritum ſanctum à Sathanæ angelo ſponſa ſecernit, & velut quadã acie ad ſectionẽ opportuna diſcriminat. Hac aũt diſcernendi vi ſponſa pollens, velut in excelſa quadam

turri

turri ad explorandos hoſtes erecta conſiſtit. Ex qua proculdubio turri in terra noſtræ promiſsionis ædificata, domus Syrorum, hoc eſt, latebræ, vbi ad inſidiandum Dæmones latitant, à viris perfectis explorantur, & tempore obſeruato fruſtrantur. Sic igitur ſponſus ait, Naſus tuus, o ſponſa, hoc eſt ſpirituum diſcretio, qua, meo munere polles, eſt tibi opportuna, ad hoſtium inſidias eludendas, technaſque diſcernendas, & ſpirituum diſcrimina expendenda, ſicut olim Iſraeli, ad Syrorum ſtrategemata exploranda, & ſubneruanda turris in Libano conſtructa è regione Damaſci ſita proficiebat. Hæc prima eſt interpretatio.

Secunda, nec minus idonea, nec minùs arcana eſt ea, quæ naſi tranſlatione iram, in ea corporis parte maximè ſe prodentem, intelligit. Enimuerò cùm iraſcimur, eueſtigiò naſus tumet, ac flatum ſpirat calidiorem, æſtuat, & quaſi fumat. Eſt autem in hac à philoſophis appellata paſſione, quod laude, quodq; vituperatione ſit dignum. Solet nimirùm ira adeò interdum efferueſcere, vel rationem anteuertens, vel rationi perturbatæ contingens, vt intellectum velut quædam breuis ebrietas occæcet, quæ propterea modum ſeruare nequit; nec culpa vacare proinde poteſt. Solet verò aliàs ira quaſi conſultò excitari, ſimulque, ne modum excedat, coerceri, & cùm iuxtà moderationem hanc ſuſcipitur, virtutis actus egregius eſſe ſolet, putà, cum zelus Dei animum impellit,

pellit,

pellit. Tunc quippe, neceſſe eſt, vt animus excandeſcat,& in Dei hoſtes acriter inuehatur, & hoc modò diuino eſt oraculo parendum, aienti: Iraſcimini,& nolite peccare. Et quidem ſponſus ipſe, in quo nihil, niſi rationis ad lineam geſtum eſt, huiuſmodi ira per zelum excanduit, cùm, plexo verbere, templi violatores eiecit. Huic igitur iræ, nec rationem præuertenti, nec perturbanti, ſed ad legis normam ſuſceptæ, ſpōſa interdum indulgere debet. Nec enim hoſtis malignitatem perſequi, & abigere, ex myſtico templo, cui præerit, vllo modo poterit, ſi lenitatem tunc præferat, ſed acriter incenſa, & velut armata hoſtem cæſura eſt verbi gladio, ſicut ſponſus homines ſceleſtos funium verbere cæcidit. Hoc planè modo naſus reſpiciet contra Damaſcum, vrbem Hieroſolymis inimicam, hoc eſt ſponſę zelus iram ſuſcipiens tartarum infeſtabit, Hieruſalem supernę ſęuiſsimum perduellem. Aliqui, pro naſo, vertunt, frontem. Et quia, cùm quis coram hoſte non cadit ainmo, ſed audacter conſtat, fronte non contracta, ſed extenta ſolet audacię ſpecimen exhibere, ideò ſatis aptè per frontem audaciam intelligimus. Quæ cùm hoſte ſpiritali pugnaturis perquàm neceſſaria eſt. Sic igitur frons eleganter comparatur turri, quæ reſpicit contra Damaſcum. Audacia enim rectà opponitur impendenti malo, quod pellit, ac profligat. Hanc frontem ſponſa contra Dęmones obfirmat, eoſque laceſſit ad prælium. Notandum eſt accuratè, quàm prouidè ſpon-

dè ſponſus ſponſam muniat, & ad prælium prò ſalute proximorum gerendum accingat. Omnia quippè, quæ nunc exprimit, ſponſæ dona, ad legationem eam obeundam ſunt conſultò collata. Sed caput cum ſponſo intueamur.

Caput tuum vt Carmelus.

Ego ſponſus tuus tibi vt caput corpori iunctus, Carmelo monti excelſo fertili, ſpinis carenti ſimilis ſum. Efferor ſuper omnia altitudine, omnibus eſcam do fertilitate, accedentes ad me non pungo, ſed quaſi molli herba reficio, ob ſpinarum immunitatem.

SPonſæ caput ſponſus eſt, caput enim mulieris vir. Gloria autem & ornamentum inſigne vxoris eſt, viro pulchro nobilique ſociari, quemadmodum corporis eſt ornamentum egregium, caput benè conſtitutum, ac firmum habere, quod toti præeſt corpori, idque totum ſua honeſtat dignitate. Sic ergò oſtenſurus Spiritus ſanctus ornamentum ſponſæ potiſſimum, caput illi appingit, pulchritudine, ac nobilitate inſigne. Porrò Carmeli montis laus ex multis capitibus peti poteſt, nempè à magnitudine, à fertilitate, ab aculeatarum plantarũ immunitate. Altitudine conſpicuus eſt, protoparentis noſtri Heliæ habitatione clariſſimus. Fertiliſſimus eſt, paſcuis abundans. Spinetis carere dicitur. Altitudine ſponſum, qui erectus eſt ſuper omnem creaturã, fertilitate illum, quà oues ſuas ſemetipſo paſcit, ſpinetorũ immunitate illũ ſuauem, manſuetũ, non pungentem, ſed ſuaui paſtu pecudes

Digitized by Google

des admittentem notat: licèt enim eius caput ſpinis rigeat in paſſione, eas tamen ſpinas neç ipſe genuit, nec verò eas aliunde ſibi infixas vſurpat, vt lædat; immò verò puncturas ipſe tulit, vt eas nobis adimeret. Hic eſt mons herba perenni opertus, à ſcriptura ſacra ob decorem commendatus. Hic datus eſt ſponſæ, vt caput corpori, & ſicut paulò antè collata eſt ei gloria Libani, ſub turris Libani ſymbolo, ita nunc ei datur decor Carmeli. Arcanè autem, cùm ſpõſæ caput Carmelo ſimile aſſeritur, notandum eſt, per hoc innui, non modò decorem ſponſi ad ſponſam ceu capitis influxu perlabi, ſed fertilitatem, paſcuorũ vbertatem, & cætera vniuerſa à quibus Carmelus commendatur. Inquit ergò ſponſus. Ego, qui ſum caput tuum, o ſponſa, ero tibi ſicut Carmelus, decorus, ferax plantarum, paſcuis abundans, ac proinde ij, quos mihi vt capiti, tibiq; tanquàm huius capitis membro ſociare curaris, ex me, vt tu recepiſti, decoris, fertilitatis, paſcuorumq; vbertatis influxũ recipient. Hic annotare oportet Carmeli nomine inſignes montes eſſe duos. Vnus eſt Tyriorum Ptolemaidi imminẽs, excurrens in mare mediterraneũ, vnde Carmelus maris appellatur, de quo hunc locum interpretati ſumus. Alter eſt mons in Iudæa, qua itur in Aegyptum ad meridionalem plagam, in quo ciuitas eiuſdem nominis exſtructa fuit, hic verò ſcribitur cũ aſpiratione Charmel. Poſt caput, comæ à capite fuſæ ſponſus meminiſſe debuit. Ideò ait.

Comæ

Comæ capitis tui ſicut purpura regis vincta canalibus.

Ego caput tuum habeo comas, hoc eſt cogitationes purpuratas, amore rubentes, ſuper te, velut ſuper meum corpus effuſas. Cogito enim ſemper de te ornanda, & operienda. Vnde cogitationes meæ purpura tua ſunt, qua tu ornaris; nec verò qualiſcumque purpura, ſed colorem ſuum apertè monſtrans, vt fila ad purpureas telas contexendas infecta, & in canales aquæ, vt eluantur, & coloris viuacitatem prodant, coniecta.

COmarum à capite originem ducentium, indeque fluentium in humeros, corpuſq; tegentium ſimilitudine, cogitationes ſponſi ipſius (quas videlicet ipſe ſponſus, qui eſt ſponſæ caput, concipit, & ſuper ſponſam effundit, eam ijs circumuallans, cuſtodiens, & quaſi contegens, dùm de illa ornanda, perficiendaq; cogitat) eleganter exprimuntur. Eſt ergo ſponſus concipiendus ſub quadam corporei capitis effigie, ſponſaque ſub corporis illi capiti ſubiecti imagine. Illud igitur caput comas pulchrè dicitur ſuper corpus effundere, cùm cogitationes ſuas ijs comis delineatas, ad corporis cuſtodiam, ornatumque producit, quòd ſponſus, à cuius animo ſponſę memoria non recedit, egregiè pręſtat. Et quia ob has, quas ſponſus concipit, promitque de ſponſa cogitationes, illa verè

vt,

vt principis filia incedit ornata, comę aſſeruntur eſſe ſimiles purpurę regis, hoc eſt, purpurę regali, quę videlicet regię maieſtatis eſt nota, vt ex communi totius antiquitatis conſenſione patet. Hęc verò purpura dicitur vincta vel, quod alij legũt, iuncta canalibus, quia videlicet poſtquàm vellera vel fila, ex quibus telæ contexendæ ſunt, ſaniem, ſuccumuè, quo tinguntur hauſerunt, eluuntur, vaſis aquæ ad id comparatis, vt color ipſe, ſordibus elutis, ſe prodat, & clareat. Canales autem hoc loco, ſunt illa vaſa, crateresue lapidei, qui propè puteos ſtatui ſolent, vt, hauſta puteorum aqua, crateres ij pleni potum animantibus prębeant, vt patet ex hiſtoria Geneſis, vbi legitur Iacob virgas poſuiſſe in canalibus, vbi effundebatur aqua, vt greges eam biberent. Idem autem nomen Hebraicum habetur ibi, ac in hoc loco, pro canalibus רהטים. Dum ergò ſponſus ait ſuos cogitatus ſuper ſpõſam effuſos, eſſe purpuram regalem, non obſcuram & ſordidam, ſed canalibus iunctam, idem agit, ac ſi diceret, purpuram lucentem, elutam, viuumque ablutione colorem prodentem, ad ſignificandos cogitatus velut ex amoris fornace depromptos, & ignitos, quos ille ad ſponſae bonum ſedulò conuertit, quibus etiam viuum purpurae colorem ęmulantibus eam exornat. Hęc eximia ſponſae gloria eſt, vt ſponſus cogitatus ſuos effecerit ſponſae capillos, quibus illa vt regina purpurata incedit. Haec prima eſt explanatio.

Secun-

Digitized by Google

Secunda petitur ex Hebræo,& Septuaginta Interpretum verſione,qui ſic habent. Cæſaries, vel coma capitis tui , ſicut purpura . Poſtmodumque diſcretè additur. Rex ligatus in tranſcurſibus. Commendantur ſponſæ cogitationes à mente,velut à capite comæ,exortæ , & dicuntur eſſe ſimiles purpuræ,hoc eſt,rubentes,amoriſque incendio flagrantes, quia licet color hic purpureus actibus voluntatis, potiùſquàm intellectus quadret,illi enim ſunt amoris, iſti notitię actus,nihilominùs cùm ex impulſu,& quadam velut exundatione amoris intellectus tingitur, & quò amor impellit, ſuos omnes dirigit cogitatus, ardentior ſignificatur amor, qui ob æſtum intra voluntatem ſe nequiuerit continere, ſed ad intellectum permeans, cogitationes etiam ſuo colore,ſeu ardore affecerit.Sic igitur comæ capitis ſunt ſicut purpura. Quod verò additur,Rex ligatus in tranſcurſibus, energia plenum eſt. Vocantur enim ipſi capilli, tranſcurſus, petita metaphora canalium, ſeu tubulorum, per quos aqua deriuatur , atque tranſcurrit.Sunt enim illi oblongi, & aqua,dum per eos labitur,vndat, & criſpatur , vt capilli à capite per humeros defluentes , & artificioſa quadam contortione vndas imitantes. Tranſcurſus ergò idem quod comæ ſignificant,& dum Rex in tranſcurſibus ligatus aſſeritur, perinde eſt, ac ſi comis vinctus diceretur. Quo quidem ſenſu indicatur,ſponſum cogitationibus ſponſæ purpuratis,& ab amore impulſis ligari, & ad ſponſæ vota

Digitized by Google

vota ijs vinculis inflecti. Hic verò loquendi modus inter amantes frequentiſſimus eſt; nihil enim ij crebriùs dictitant, quàm pulchris ſe fœminarum vinciri capillis. Hæc de ſecunda interpretatione ad Hebraicum, & Græcum textum expenſa.

Verùm ad noſtram vulgatam editionem, quę pluris facienda eſt, reuertentes, tertiam interpretationem allaturi, de purpura nonnulla præmittamus, quæ in priſcis authoribus purpuræ infecturam deſcribentibus obſeruata ſunt. Oportuit ſanè veræ ac natiuæ purpuræ tincturam ex antiquis haurire ſcriptoribus, nam illius vſus iam pridem in Europa ceſſaſſe, & pro ea, quorundam florum purpureorum, qui paſſim leguntur infectura ſubſtituta eſſe videtur. Sic quippè conſpicimus, nouum purpuræ genus ſerico tingendo accommodum, nouis excogitatum moribus, ex vermiculo, quem Pœnorum lingua Carmen appellat, vnde in officinis Carmeſini nomenclatura vſurpatur. Hac ergo tinctura ſubſtituta prætermiſſa, Tyrij olim veræ purpuræ laude claruerunt, qui viuas purpuras (ſunt quippe piſces) capere contendebant, eò quòd cum vita ſuccum illum euomerent ad tingendas lanas expetitum, vno quippe ictu viuens purpura contereba-tur, & ſic in mortis agone pretioſiorem ſaniem euomebat. Quæ ſanè omnia in ſponſum Ieſum Chriſtum mirificè quadrant. Immanes quippe illi purpurarij Iudæi, à

quibus Tyrij non longè aberant, ſponſum, quaſi purpuram viuentem è mari traxere captura horti, velut hamo quodam. Tunc viuentem adhuc contriuere, verberibus, clauis, ſpinis. Illo autem attritu arcana ea purpura in agone mortis conſtituta emiſit ſui ſanguinis copiam, ad tingendas, quin & abluendas animas, à mundo vniuerſo expetitam. Pretioſiorque nobis fuit illa myſtica ſanies, quam viuus emiſit, ea, quam mortuus cæſo latere fudit. Licèt enim ſanguis, quem è latere effudit, in ſe quidem pretioſiſſimus eſſet, erat enim vnitus verbo; at quod ad tingendas lanas ſpectat, hoc eſt, ad animas merito ac ſatisfactione per illum ſanguinem redimendas, & ità eluendas, ſanguis à ſponſo viuente fuſus nobis pretioſior fuit, illius enim profuſione meruit, ac ſatisfecit, nō verò iſtius; morte enim, meriti, ac ſatisfactionis tempus concluſum eſt. Hæc verò ſymbolica purpura, cuius ſanie nos, vt genus Dei electum, regaleque ſacerdotium purpurati incedimus. verè purpura regis immortalis eſt, ea enim natura humana, quæ attrita emiſit ſanguinem, purpura regis, hoc eſt, ſponſi, eſt, quæ rectè dicitur vincta inuctaue canalibus. Illa enim crucis foramina, vel terebro, vel clauis effecta eleganter appellantur canales, ſeu trāſcurſus, à ſulcis, per quos aqua deriuatur, petita metaphora. Paſſim quippe fiunt canales, vel ſulci lignei, qui nihil ſunt aliud, quàm ligna excauata, ad aquam ex puteis deriuandam, quod Italis vſitatiſsimum eſt.

Cùm

Cùm igitur foraminibus crucis iuncta,& clauis per ea foramina immiſſis vincta fuit humana Chriſti natura,tunc verè fuit purpura regis vin cta canalibus. Hoc verò myſterium clariùs liquet,ſi alia ſatis conſentanea verſione vtamur, quæ ait (Rex ligatus in tignis) duobus enim crucis tignis,altero recto, alteroque tranſuerſo ferreis vinculis ſeu clauis Rex noſter ac ſponſus alligatus eſt. Hucuſque deſcripta eſt purpura regis vincta canalibus. Nunc verò eſt elucidandum, quanam ratione,comæ ſeu cogitationes ſponſæ ſimiles huic purpuræ ſint. Profectò, mira eſt in oratione concinnitas. Sponſa enim adeò iam ſponſo crucifixo ſimilis euaſit, eiuſq; mortis ſimilitudinem adeò affectat, vt nihil aliud cogitet,quàm,quo pacto Chriſto configatur cruci. Ex quo patet,eius cogitationes comis notatas,eſſe ſimiles, immò & iuxtà veram philoſophiam naturales imagines ſponſi eis repræſentati, qui eſt illa myſtica purpura vincta canalibus,vt proximè explanauimus. Huius ergò interpretationis proprietas ex naturali petitur imagine rei, quæ in cogitationibus lucet, dum concipitur. Et vniuerſim verum eſt,conceptiones rerum eſſe illarum natiuas imagines. Itaque dum quis de leone cogitat, ſine vlla metaphora dicimus, eius cogitationem ſimilem eſſe leoni, & ſic, quia ſponſa de ſponſo crucifixo, quem purpura vincta canalibus exprimit, ſine intermiſſione cogitat, ſine metaphora dicimus, eius cogitationes eſſe ſimiles

Digitized by Google

purpuræ vinctę canalibus. Enimuerò quòd ſponſus appelletur purpura, metaphora eſt, quòd verò huic purpuræ ſponſæ cogitationes ſimiles nuncupentur, non eſt metaphora, ſed proprietas. Excurſu longo per partes ſponſæ pulchritudinem ſponſus depinxit, & à pedibus ad caput vſque procurrit, quamobrem cum totius pulchritudinis partes congeſſerit, & contexuerit, rectè infert, eam eſſe venuſtiſſimam. Propterea inquit.

Quàm pulchra es, & quàm decora chariſſima in delicijs.

Quàm perfecta præſtas pulchritudine, quæ interna eſt virtutum concinnitas, & quàm exacto excellis decore, quæ eſt externarum actionum moderatio. Mira eſt ſanè hæc pulchritudo, & decor ex ſuo quidem ingenio; mirabilior autem fit, quia conſeruatur in delicijs internis, in quibus multi neſciunt tenere modum.

HAec loquendi ratio ad affectum propalandum peropportuna, amantibus eſt familiariſſima. Ij enim cùm fœminas, quibus addicti ſunt, contemplantur, in medio ſolent exclamare ſermone, pulchritudinem efferentes, & verbis huius textus alia ſimilia enunciantes. Sponſus ergò ait, quam exacta es pulchritudine, o ſponſa, quod ad interna pertinet, & quàm es abſoluta decore, quod ad externas ſpectat fun-

functiones. Profectò pulchritudo, cuius ſuperiùs meminimus, in arcano ſermone, virtutum notat conſenſionem, ac cōcinnitatem, ſicut corporalis pulchritudo partium debita conſtat proportione. Decor verò externarum actionum moderationem ſignificat, quæ etiam, cùm ex interna prodit harmonia, eſt laude digniſſima. A pulchritudine igitur ac decore ſponſa commendatur, vt per hoc ſponſus innuat, ſponſæ non modò animam, in qua lucet interna pulchritudo, verùm & corpus, in cuius moderatione cernitur decor, iam ſeruire iuſtitiæ. Et quidem bimembris hæc laus erat per ſe magna, illam tamen auxit magnoperè, quod appoſitum eſt in delicijs. Porrò cùm Deus animam delicijs mulcet, non multùm elucere ſolet pulchritudo, non decor. Plerumque enim, qui ſponſæ non attigere perfectionem, dùm internis delicijs permulcentur, vltra rationis metas exiliunt, animoque efferuntur, plus æquo ſibi placentes, ac tribuentes, perfectè quippè ſe neſciunt moderari atque metiri, & ipſas delicias perfectionis argumentum eſſe credunt, longè in hoc à verò aberrantes. At qui veræ virtutis cognitione pollent, non ob delicias internas modum à ratione præſcriptum excedunt, non ſibi nimiùm placent, aut tribuunt, ac perinde nihil turpè, nihil à moderatione alienũ admittunt, quo pulchritudo ac decor forte decreſcāt. Hāc ergò emphaſim habent hęc verba, quibus ſic ſpōſus loqui credēdus eſt.

Quàm pulchra internè, quàm decora externè perſeueras,ò ſponſa chariſſima, in ipſis, quibus tibi blandior, delicijs. Non eas tuo merito tribuis, non tumes, nihil à virtute interna, vel externa moderatione geris alienum, quemadmodum ij, qui parùm mei capaces, ſi quid cœleſte guſtarint, temerè euulgant, ſibi tribuunt, & externis actibus immoderatis oſtentant.

Poteſt etiam deliciarum nomine intelligi cõtemplatio, quæ miram ingerit animæ voluptatem, in qua mirificè charitas exardeſcit, ac proinde creſcit pulchritudo, & decor. Et iuxtà hunc ſenſum, ſic ſponſus loquitur, Quàm fœliciter, o ſponſa chariſſima, tua creſcit pulchritudo virtutum ſocietate conflata, tuarumque actionum moderatio ex interna prodiens perfectione, in contemplationis ſuauitate, qui eſt deliciarum paradiſus. Hæc eſt eximia ſponſæ laus, quæ non effertur proſperitate, Deum ſibi indulgentiſſimum experiens, quemadmodum nec aduerſitate deiecta fuit, cùm illum velut auerſum experiebatur.

Hanc ergò animi adepta magnitudinem, ſequentem palmæ ſimilitudinem meritò audit.

Sta-

Statura tua aſsimilata eſt palmæ.

Palmæ caudex ſcaber & aſper eſt, ſuper quem coma in coronæ figuram ſe fundit, victoriæque ſymbolum exhibet, ramiſque reflexis terram deſpicit. Huic imagini ſimilis eſt ſtatura tua, o ſponſa. Vitæ quippe auſteritate, vt caudice ſcabro, conſcendiſti ad coronam, cuius imaginem præferunt palmæ rami. Et ne tibi nata ſolùm videaris, peccatores humi repentes, quorum curam geris, ex tua reſpicis altitudine, te ipſam, vt palmæ comam ad proximorum lucra curuans.

VIdetur ſponſus motibus humanis omninò cieri, cùm amoris legi obtemperandum eſt. Concipi quippe debet in hoc loco, ſub imagine cuiuſdam hominis fœminam exactè pulchram contemplantis, & ex ea contemplatione in hæc verba prorumpentis. Statura tua, vel quod Hebræa cum energia dicunt, Iſta ſtatura tua aſſimilata es palmæ. Profectò ſeptuaginta Interpretes hunc ſponſi affectum ſignificanter expreſſerunt quodam epiphonemate. Cum enim ſponſus ſponſæ laudes percenſuiſſet, ſumma eſt vſus acclamatione, aiens. Hæc magnitudo tua. Hic clauditur periodus. Poſtmodumque noua laus ex palmæ ſimilitudine affertur, in hæc verba, ſimilis facta es palmæ, quorum ſenſus eſt idem, qui à noſtræ editionis verbis redditur. Statura tua aſſimilata eſt palmæ.

mæ. Sanè,vt hæc ſimilitudo percipiatur,palma nunc cogitatione concipienda eſt, vt eius imago ſponſæ nobis referat ſtaturam. Eſt igitur palma multiplex, quod autem ad rem attinet, genus hic earum palmarum, quæ ſunt proceriores, intelligi debet, vt ſponſæ magnitudini celſitudinique conſentiat. Hæc eſt autem palmæ ſtructura, vt ſtipes ſit ſcaber, quaſi gradato, compactoque cortice, ſeque ſquammatim ſubeunte, ſupernè autem effundat ſe in coronæ circulum coma, palmitibus inter ramos enaſcentibus. Rami ſunt in terram reflexi, nec ob id oneri ſuccumbunt, ſed natiua quadam ingenuitate contrà pondus nituntur impoſitum. Hæc eſt ſtatura ſponſæ, nota velut hieroglyphica expreſſa. Porrò priuſquàm in coronæ faſtigium palmæ coma recurua ſignificatum, victorięque ſymbolo aſcriptum ſponſa conſcenderet, & inter reginas vna, coronę inſigni redimita, & victoria de hoſte potita fuiſſet, ſtipitem palmæ ſcabrum, aſperumque ſubijt, & per eam ſcabritiem quaſi repens, ad coronæ altitudinem,quaſi ad palmæ comam ſemetipſam erexit. Corporis nimirum domitu, ſenſuumq; recuſsu,quaſi ſtipite ſcabro, mira pernicitate, in perfectionis apicem aſcendit, & ea manibus contrectata vitæ aſperitas, ad fructum & coronam palmæ ſponſam prouexit, quæ fuit omnibus egregijs certatoribus, vt patet ex ſanctorum rebus geſtis, protrita philoſophia. In hac autem vitæ auſteritate ſponſa non ſuccubuit

oneri,

Digitized by Google

oneri, non eſt animo deiecta, ſed inuicto, & pœnis obfirmato pectore, contra pondus niſa eſt. Iam verò, poſtquàm ad comam palmæ, ob inſignem vitæ perfectionem conſcendit, non ſibi ſe ſolùm natam exiſtimauit, ſed palmæ comam recuruam imitata, ex illa ſua celſitudine quaſi ramis reflexis, & ad proximorum ſalutem curandam repandis, terram, in qua iacent peccatores, reſpicere videtur. Ad hoc ſcilicet palmæ ſtatum adepta eſt, vt alijs prodeſſe ſtudeat, quæ ſatis creuit. Et propter hoc, poſtquàm ſponſus dixit, ſtatura tua aſſimilata eſt palmæ, attexuit, &c.

Vbera tua botris.

Duplex amor tuus palmæ racemis ſimilis eſt, ex quibus vinum confici ſolet. Hunc amorem velut expreſſis vberibus vinum reddentibus ſugunt diſcipuli, qui amore tuo ad amorem incenduntur, & velut eſca igni iuncta ignem ab igne cõcipiunt.

VBera in arcano ſermone, (vt ſæpè dictum eſt) amoris ſunt ſymbola. Sic ſponſæ vbera geminus eſt illius amor, ab vno velut pectore erumpens, amor inquam Dei, ac proximi, quo eam nunc aliorum ſaluti ſtudentem, flagrare oportet. Duplex verò hic amor, non botris acerbis, quos ſi quis edat, eius dentes obſtupeſcunt, ſed maturis, ſoleque percoctis quàm ſimillimus eſt.

Duo quippe amoris actus, qui ab vna voluntate, vnoque charitatis habitu, tanquàm ab vno pectore extumeſcunt, iam in ſponſa maturos botros imitantur, quos tyronibus porrigit edendos, fœcunda quædam arbor effecta. Ex hoc loco aliqui ſuſpicati ſunt, vites in Palęſtina palmis maritari vinciriq; ſolitas, vt in Italia vlmis ſalicibus, alijſue id genus arboribus alligari ſolent. Ac proinde vites, poſtquàm creuerunt, & caudicem palmæ ſuperarunt, racemos inter palmæ comã, ramoſuè credunt ſpargere, qui per mediam comam ſe prodentes vbera ex procera quadam fœmina, cuius palma refert imaginem, extumentia pulchrè notant. Pulchra ſanè imago; at res incerta eſt, quæ, niſi ex alio Scripturæ loco, vel alia probata conſtet hiſtoria, ex hoc dumtaxat libro, qui totus eſt ſymbolicus, firmum argumentum ad id aſſerendum duci non poteſt. Verius multò videtur, botros, de quibus hic mentio fit, non eſſe vitium racemos, ſed palmarum. Ipſe enim palmæ fructus racemum imitatur, aiente Plinio, Coma omnis in cacumine, & pomum eſt, non inter folia, vt in cæteris, ſed ſuis inter ramos palmitibus racemoſum, vtraq; natura vuæ, atq. pomi. Sic ergò palma ſuapte naturæ fert dactylos racematim confertos, ex vno palmite, inſtar botri, enaſcentes. Cum palmam botroſq. ſimul, tanquàm vnam integram ex arbore, fructuq. conflatam ſimilitudinem ſponſa commemorarit, æquius profectò erit, botrorum

rum

rum nomine, non vitis, ſed palmæ racemos intelligere. Nec obeſt, arcanam botri ſignificationem vino, quod ex vitis botris exprimitur, aptius congruere, vino enim amor apertè ſignatur. Non (inquam) obeſt, quia ex eiſdem palmæ botris Orientis populos conficere ſolitos vina, prodit idem Plinius in eodem capite. Hæc de botris aſſerta ſint. Quoad ſenſum verò arcanum, vbera botris ſimilia, hoc eſt geminos amoris actus extumentes, & iam charitate grauidam ſponſam indicantes, recentes iuſtitiæ foetus, quos ſponſa curat, exſugunt, cùm ſe ab illa amantiſſimè recipi, foueriq. cernunt, & ex hoc amplexu, & fomento illi incenſi, diuinum amorem, ſicut eſca ignem attingens, igne ſponſę ardere incipiẽtes, quaſi ex botris expreſſum vinum bibunt, & concipiunt. Poſſunt hæc vbera ſecunda huic ſponſę ſtatui, opportuna interpretatione intelligi ſcientia, & prudentia, quę riuos quoſdam fundũt, quos pro captu ſuo ſponſę magiſterium adeptę diſcipulę hauriunt. Scientiæ lac velut ex altero vbere ſugunt, vt norint quid eis ſit agendum. Prudentiæ lac ex altero trahunt vbere, vt quomodo ſit agendum intelligant. Nec enim ſcientia ſine prudentia prodeſſet. Hæc autem vbera palmę racemis ſimilia ſunt, ex quibus vinum exprimitur, farinaque confici ſolet, vt apud Aethiopes, quia videlicet doctrina ſponſę ſcientia prudentiaque conſtans, paruulis eſt potus & eſca. Nunc, vt ſermonis ſe prodat energia, animo in-

mo informare debemus quandam ſponſæ elegantiſſimam effigiem, qualem palma procera dactylorum racemos fundens exhibet. Sponſus verò concipiendus eſt, tanquàm fame incitatus, palmæ proceritatem contemplans, & captans, quanàm ratione illam conſcendat, & inuento demum aſcenſu eam ſubire decernens. Sic enim ait,

Dixit, aſcendam in palmam, & apprehendam fructus eius.

Dixi ſponſam meam viſitabo, quæ palma procera eſt, & apprehendam, ſeu amplectar cor eius totum molle ac carneum, quaſi Dactylum ſine ligno.

TE ſponſam palmæ ſtatura proceram contemplatus ſum. Et fructu dulciſſimo veſci cupiens in te conſcendere decreui. Porrò tametſi ſponſus, quando cum hominibus agit, ſemper deſcendat; à ſua enim celſitudine, ad noſtram ſe deijcit humilitatem; nihilominus, ſi viam, quàm terit, dum per hominum terrenis hærentia corda graditur, contueamur, quædam diſcrimina ſatis nota cernemus. Cum enim alia corda ſint alijs humiliora, terræuè propinquiora, dum per ea ſponſus tranſit & alia excelſa charitate corda viſitat, pulchrè

dicitur

dicitur aſcendere. Sic ergo accipiendum eſt, quod ait. Dixit, aſcendam in palmam, acſi hoc modo loqueretur. Viam humilem cæterorum hominum protriui, & poſtquam longa ſum menſus ſpatia, dixi, ſponſam adibo, quæ cum inſtar regię palmæ procera ſit, aſcendendum mihi eſt. Cui loquendi phraſi ſatis fauet alia verſio Græcorum patrum, non pro eo quod noſtra editio habet [Apprehendam fructus eius] aiunt illi [Apprehendam altitudines eius] ſed noſtram verſionem exploremus. Profecto, inquit ſponſus, cum palmæ fructu veſci cupiam, de conſcenſu eſt mihi cogitandum. Videtur ſponſus alludere ad palmas quaſdam in Oriente proceras, & teretes, quæ denſis, gradatiſq. corticum pollicibus, vt orbibus, faciles ſe ad ſcandendum homini præbent, miraque pernicitate per caudicem, quaſi per ſcalam à natura conſtructã homo arborem ſubit. Explicatum ergò cum ſit, quanã ratione ſponſus palmam conſcendat, quorſum conſcendat expendendum eſt. Et quidẽ ipſe luculenter ait, ſe velle palmam ſubire, vt apprehendat fructus eius. Porrò autem fructus palmæ, qui eſt dactylus, meretur laudem, ſi eius caro ſpectetur, ex ea enim vinũ confici, farinaq; friari ſolet, vnde fructus dũtaxat vnus potũ præbet ac eſcam. Verũ ex vno capite laudari nõ debere videtur is fructus, quod lignũ carne illa tectum, prædurumq. habeat, à quò, poſtquàm quis edit carnem, dentium læſionem, vel certè effractionẽ pati poſſet.

Minùs

Minùs autem laude dignus eſt, ſi fructus expendatur ſtructura. Lignum quippe illud carne obtectum, cordis corpore ſepti refert imaginem. Ligneum verò cor, & adeò durum habere, vituperatione dignum eſt, cùm tantummodò cor carneum, hoc eſt molle, ac cauſæ primę impreſſioni recipiendæ aptum in Scriptura probetur. Præſtaret ſanè, carnem, vt in nuce, latere, ac eſſe in ligni medio cordis figura concreatam, vt effracto ligneo operculo, corde ſponſus carneo veſceretur. Hæc profectò rationi conſentanea ſunt, & niſi dactyli eſſent nonnulli oſſe lignoue carentes, fructus palmæ non eſſent adeò pretioſi, non adeò ſuaues, vt pro ilis, ſcabrùm ſponſus caudicem conſcendere tentaret. At in Cypro, Syria, & Aegypto palmę nonnullę eſſe feruntur, quæ per aliquot annos, nullum habent in pomo lignum; quas reſpexiſſe ſponſus videtur, cum ſponſam palmæ ſimilitudine laudauit. Enimuerò quando ſponſus corda recenter cõuerſorum tractat, carnem quaſi externam ſibi contrectatractat, carnem quaſi externam ſibi contrectare videtur, efficaci enim conuerſionis motu tantillùm emollita ſunt, verùm ſi cordis centrum ſpectemus, quod longo malè actæ vitæ obduruit abuſu, quaſi lignum quoddam dactyli carne contectum inueniemus. Etſi enim, propter iuſtitiam, nonnihil laborent illi, & à ſe nonnulla, quæ placebãt, quæ non adeò intimè cordi erant inſculpta, relinquant; at ea, quæ in cordis ſunt centro defixa, vix longo annorum excurſu, longaque exercitatione relinquunt. Si tamen eò

ſua

Digitized by Google

ſua nauitate peruenerint, vt totum omninò cor carneum efficiant,nihilque in eo durum, quod veſcentis dentes lædat,ſuperſit, quod ſponſa eſt aſſecuta, tunc ſimiles erunt palmis fructum ſine ligno ferentibus,& in eos ſponſus fructus amore conſcendet, quemadmodum erga ſponſam ſe facturum pollicetur. Hic perfectionis gradus eſt excelſus valde, & quædam beatitudinis imago, quando videlicet ſponſa cor tam perfectum aſſecuta eſt,vt nihil in eo, niſi tenerum, ac molle,& carneum Deus inueniat,vt dicere poſſit, inueni hominem iuxtà cor meum. Et tametſi hæc cordis perfectio ad alias etiam functiones expetenda ſit,ad prędicationem,& aliorum curam capeſſendam eſt omninò neceſſaria. Cum enim ſponſa diuinis aſſueta colloquijs, ac ſolatijs, vt aliorum ſaluti proſpiciat, ab ea requie optatiſsima auocatur, eget profectò corde omninò molli, nullamque duritiem patienti,ne in ea prouincia Deo renitatur; ne Deus durum quippiam, cum cor experitur, offendat.

Secunda huius loci interpretatio, ex cantici proceſſu deducitur. Cùm enim ſponſa ſit iam alijs præfecta,quos vt paruulos, humiq; repentes fructu ſuo vt palma debeat alere, ſicut illi debent ſe erigere ad ſponſæ doctrinam concipiendam, ipſe etiam ſponſus dicitur eleganter ſeipſum attollere in illis,& in illis palmam conſcendere,fructuſque colligere. Eſt enim ipſe infans dum ſpiritali conceptu formatur in anima,

ma; poſteaq. nouis charitatis creſcit augmentis, ac perinde quibuſdam quaſi gradibus palmam conſcendit, dum in diſcipularum cordibus latitans, eas ad ſponſæ imitationem incendit. Conſtructa enim iam ſponſa eſt in ſcalæ figuram, ideoq. pingitur vt palma, cuius caudex aſper eſt, & gradatus, ita vt conſcendi in aliquibus regionibus poſsit. Per hanc autem ſcalam diſcipulæ ſponſæ imitatione conſcendunt, & fructus, vnde paſcuntur, colligunt, ipſeq. ſponſus aſcendere, paſciq. in illis aſſeritur, quia eas aſcendere paſciq. facit; quemadmodum ſpiritus Sanctus pro nobis poſtulare gemitibus inenarrabilibus dicitur, quia ijs gemitibus nos facit poſtulare. Perpendendum eſt maximè, ſponſum animas ſponſæ diſcipulas impellere, vt illi coniungantur, & per eam ſubeuntes, illam fortiter apprehendant, vt eius contactu ſpiritali palmarum more concipiant, nam & ipſę diſcipulę, ob iuſtitię altitudinem, & robur inuictum euaſere palmæ, minus tamen in eo genere perfectæ. Sanè iuſtis omnibus palmæ quadrat ſimilitudo, iuſtus enim vt palma floret; at verò plura ſunt palmarum genera, in quibus iuſtitię diſcrimina innuuntur, & hæc quonampacto ſibi conſentiant, ex Aquilæ verſione nunc explanandum eſt. Porrò Aquila, pro eo, quod nos habemus [apprehendam fructus eius] vertit, [Apprehendam elatas eius. Sunt autem elatæ marium palmarum fructus, qui fœminis palmis impoſiti, & firmos,

firmos,& maturos earum fructus efficiunt. Spõſus igitur optans prolem numeroſam per ſponſam iam prouectam ſuſcipere, cernens eam vt palmam verè maſculam, virili ſanè mente præditam, impellit animas parum prouectas, palmis quidem, ſed fœminis palmis ſimiles, vt palmam marem conſcendant, & quaſi caudice conſcenſo fructus amplectantur, qui ſpiritali velut vtero impoſiti, fructus illarum vi ſua perficiant. Iuxta verſionem hanc ſatis arcanam, ſponſus prodit, ſe ſpiritalem generationem expetere, quodam quaſi caſtiſſimo ſponſæ maſculum animum adeptę, diſcipularumque congreſſu, palmarum, in quibus eſt vterque ſexus, coniunctione ſignato. Quod ſatis declarat verbis proximè adiunctis, aiens.

Et erunt vbera tua ſicut botri vineæ.

Erit geminus amor tuus, vel etiam ſcientia, & prudentia tua erga filios ſpiritales, quos ijs velut vberibus lactas, ſicut duplex amor meus, ſcientiaq; & prudentia mea, quibus ego filios meos vt vberibus nutrio.

MAnifeſtè hic ſponſus de ſpiritali generatione agit, & nutritione. Sæpè nimirùm pollicitus eſt ſub corporatis rerum imaginibus foetum multiplicem; huic verò foetui figuratè nunc pollicetur alimoniã. In hunc autem modũ eũ agere concipiendũ eſt. Poſtquàm tibi, ò ſponſa, liberos me daturũ promiſi, dixi, me ſuſceptos ex te liberos impulſurum ad palmæ conſcensũ, vt quos per te genero, per te pariter alã. Et ſic

fies mihi quã ſimillima. Sicut enim ego me gero erga meos, ità tu erga tuos liberos te geres. Hãc ſimilitudinẽ ſub horum verborum cortice ſpõſus ſponſę promittit, vt nempe illi futura ſit ſimilis in filiorum educatione. Quod vt percipiatur, ſtatuendum eſt, vineam, hoc loco, pro vite poni, vt patet ex Hebraico, vbi botri vitis pro vineæ botris leguntur, nec ſanè in ſenſu vlla eſt differentia, quoniam botri non ob aliam rationem ſunt botri vineæ, niſi quia ſunt vitis botri. Nunc verò vulgatum eſt illud, quod de ſe ſponſus enunciauit, Ego ſum vitis. Cum autem ſponſus ſe vitem eſſe teſtatur, non vitem infœcundam, arentemue intelligit, ſed fructuoſam, & botris maturis onuſtam. Hi verò botri vitis, ſunt illa vbera, quibus ſponſus huius epithalamij initio præditus apparuit, quæ ſunt amor ſponſi geminus, vel in alio ſenſu, ſcientia, prudentiaque illius, quibus lactentes tyrones imbuere ſolet. Tantundem ergo ſignificant botri vineæ, ſeu vitis, ac vbera Ieſu Chriſti. Ex quo via panditur, ad ſimilitudinis huius vim percipiendam. Cum enim ſponſus ait, Erunt vbera tua, ò ſponſa, ſicut botri vineæ, idem agit, ac ſi diceret, Erunt vbera tua ad liberos ſpiritales alendos, ſicut vbera mea, quibus ego illos indulgentiſſimè alo. Quemadmodum enim ego amore gemino quaſi gemino vbere foueo, delecto, & voluptate inſtillata permulceo recentes in charitate fœtus, ità tu gemino amoris vnius actu, quaſi duplici vnius pectoris vbere, dũ

me

me in illis, & eos ꝓpter me amas, filios ſpiritales fouebis, delectabis, & lacte inſtillato enutrices. Et ſicut ego verę ſapiētiæ ignaros ad me accedentes, ſcientia rerum mearū, & prudentia imbuo; ità tu ſcientiæ ac prudentiæ iſtius acceſſibus prouecta & prægnans, duplici velut ex vbere lac teneris filiolis inſtillabis, & illi, dum hæc tua vbera ſugent, vbera profectò mea, ob ſimilitudinē diſciplinæ, ſibi exſugere videbūtur. Experientur nimirùm in ſemetipſis affectus eoſdem, ab eodem lacte, quod vino melius eſt, promanantes. Huius ſimilitudinis vis in Paulo, cui ſponſa ſatis ſimilis iam euaſit, & in cæteris Apoſtolis perfecta fuit. Illorum enim arcana vbera, tam erant Ieſu Chriſti vberibus ſimilia, vt meritò quiſquis ea ſugebat, vbera ſe ſponſi exſugere, arbitrari poſſet. Et ad eandem ſimilitudinem ſpectant hęc verba ſubtexta.

Et odor oris tui ſicut malorum.

Erit odor oris tui, cùm ſapientiam loqueris, ſicut odor meus. Similis enim ſapientia effecta es mihi, qui ſum malus inter ligna ſyluarum, & ſum pomum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue.

PRofectò halitus odoratus totius corporis pulchritudinem maximè commendat, ſicut è contrario oris fœtor etiam pulchra corpora nos facit horrere. Halitus verò benè olēs, ex bona partium corporis cōſtitutione, humorumque debita permiſtione procedit. Sic odor ſpiritalis ex interna partium animę conſenſione, virtutumq; debita connexione promanat, &

Digitized by Google

internam pulchritudinem magnoperè commẽdat. Odor autem oris non percipitur inſpiratione, ſed expiratione, & halitus emiſſione; & ità odor ſpiritalis, quo anima Chriſtum olet, minimè hauritur ab alijs, cum intra priuatos quaſi parietes, charitas, & ſcientia iuſtorũ contegitur; quando ſibi dumtaxat viuũt, chariſmata ſibi coelitùs collata velut inſpirantes, & intrà cellarium condentes; ſed cum halitum effundunt, & hiant, oreque ad prædicationem aperto ſponſi dogmata inuulgant, tunc eis congruit iſta eximia laus, vt oris eorum odor ſit ſicut odor malorum. Conſtat enim ex ſuperioribus, ſponſum appellatum fuiſſe malum inter ligna ſyluarum, & mali cum illo ſimilitudo expenſa tunc fuit. Malorum igitur nomine, plurali pro ſingulari accepto, ob rationem ſæpè allatam, ſponſus exprimitur. Ex quo planè conficitur, vt ſponſæ doctrina ex eo potiſſimum commendetur, quod ſponſo ſimilis ſit, & illũ exinde oleat. Sic ergo ſponſus ait, Doctrina tua odorata ex ore tuo procedens, ò ſponſa, eſt, ſicut doctrina mea, procedens à me, qui ſum malus inter ligna ſyluarum, & ſum pomum viſu pulchrum, & ad veſcendum ſuaue. Hic annotare oportet, parùm intereſſe, malorum nomine arbores poma ferentes, vel poma ipſa ſignari, tam enim arbore, quàm eius fructu ſponſus apertiſſimè ſignificatur. Et hæc prima eſt huius loci explanatio.

Secunda promitur ex Hebræo, & ſeptuaginta Interpretum verſione, vbi ſic legitur. Et odor naris

naris tuæ ſicut mala. Enimuerò parum apta videtur hæc translatio, ſi eius ſpectetur cortex. Nares enim natura finxiſſe videtur, non ad fundendum, ſed ad trahendum odorem. Non ſolùm autem odorem, ſed & foetorem trahunt, in quo laus nulla valet ineſſe. Verùm in arcano ſermone, internæ nares etiam odorem exhalãt, & ſuaueolentia commendabiles ſunt, quod ex corporeis naribus leui ſaltem poſſumus coniectari veſtigio. Profectò, cùm verba non facimus vel alia ex cauſa habemus commiſſa labia, naribus flatum inſpiramus, ac fundimus, & in hoc præter alias functiones, ſatis naturæ ſeruiunt, quod ex ſe notiſsimum eſt. Iam autem, ſi halitus, qui ore fundendus eſſet, naribus interdum effunditur, odorem nares reddant, ſi flatus benè olet, neceſſe eſt. Quapropter, nec ab re loquitur ſponſus de naris odore, etiam ſi ex corporeis naribus translatio ad internas fiat. Senſus autem ex allata naris benè olentis ſimilitudine in hunc modum educitur. Contingit ſæpè, animam ſapientia diuitem, qualem hic ſponſam pinxit Spiritus ſanctus, à prædicatione, cui deſtinata eſt, prudenter interquieſcere, & quaſi labia committere; tunc verò, coniunctis labijs, non feriatur ab opere, non ceſſat odorem ſuauẽ ſpirare, nam quaſi per nares flatum odoratum emittit, cũ à concione deſiſtens, ſpiritũ diſcretionis exercet, quẽ nares apertè ſignificant, vt ſuprà explanatum eſt, cũ naſi elegantiã deſcriberemus. Eſt.n.nõ minùs propria ſpõſæ alijs prælatæ functio ſpiritu diſcretionis ſubditorũ mo-

Digitized by Google

res affectuſq; diſcernere, quàm eos concionibus erudire. Hoc autem ore velut aperto dicitur anima prӕſtare, odoremque tunc ſponſi odori perſimilem fundere: illud verò tanquã labijs cõſutis, naribus patentibus aſſeritur efficere, ſimilemque pariter odorem Chriſti ſpirare, vt meritò laudanda ſit non minùs à naris, quàm ab oris odore. His ſponſa donis ac promiſsis gratiſsima, quam referre nequit, gratiam ſe habere commonſtrat, his verbis.

SPONSA.

Guttur tuum ſicut vinum optimũ, dignum Dilecto meo ad potandum labijſque & dentibus illius ad ruminandum.

Spiritus tuus, o ſponſe, efflat doctrinam in me exiſtens odoratam, ſicut vinum optimum. Quæ quidem doctrina vino notata eſt digna te Dilecto meo, vt eam bibas, labijs tuis, vt eam cuſtodias, dentibus tuis, vt eam rumines, has in me functiones exercẽs.

COmmendauit ſponſus oris ſponſę ſuaueolentiam. Quam cum ſponſa non ex ſe, verùm ab illo norit emanaſſe, acceptam illi eam fert, ac ſi dicat in hunc modum; Quid mirum eſt, ſi meus halitus benè olet, cum guttur, quo funditur, tuum ſit? Nemo eſt, quem lateat, gutture tuo reddi halitum more vini generoſiſsimi fragrantem. Sanè vulgata metonymia guttur pro halitu accipitur, & jnde guttur ſuaue vt vinum appellatur, quia halitus vinum fragrans olet. Halitus autem ſponſi Spiritus ſanctus eſt, quia

quia ab eo more halitus ſpiratur. Ex quo efficitur, vt ſub gutturis figura ſpiritus ſponſi intelligendus ſit, qui ſanè vt vinum optimum animas afficit,exhilarat,inebriat,vt patuit die Pentecoſtes,cum chorum Apoſtolicum afflauit.Cupiens igitur ſponſa ſuę doctrinę laudem ſponſo tribuere,ait.Ideò odor oris mei, doctrinaque mea ob odorem bonum laude digna eſt, quia guttur tuum,hoc eſt,ſpiritus tuus, qui eam ſpirat,benè in me olet, vt vinum optimum, quod ego ex te, ſponſe, hauſi. Rectè philoſophatur ſponſa,dum gutturi,hoc eſt,ſpiritui ſponſi ſuam tribuit ſapientiam,non enim eſt illa,quę loquitur,ſed ſpiritus ſponſi ac Patris æterni ſui.Quod ſatis ſcriptura declarauit, cùm dixit, eos, qui olim cum Stephano diſputabant, non potuiſſe reſiſtere ſapientię, & ſpiritui, qui loquebatur, quaſi diſertè dixiſſet, Stephano ſanè reſiſtere valuiſſent,ſi loquutus fuiſſet ille, at quia non ille,ſed Spiritus ſanctus, qui erat eius guttur, in illo loquebatur, ideò ei obſiſtere nequiuerunt. Iuxtà hunc ergo ſenſum,guttur,hoc eſt, ſpiritus ſponſi, qui in ſponſa loquitur, ſpirat bene olentem doctrinam,vt vinum optimum, & profectò vt ſponſa dicit,dignum Dilecto meo ad potandum. Tam enim ſermo ex charitate, ac obedientia promptus, quàm cętera quęuis bona opera Deo digna ſunt, quia ab Spiritu ſancto ducunt originem:quamobrem dicitur ſponſus ea libenter acceptare,edere, ac bibere,ſeu potare. Sed vt labia prętereamus quibus dignum vinū ap-

pellatur, quæ pro ore ponũtur, & ad doctrinam cuſtodiendam, & coniunctione, dũ meditamur, claudendam afferuntur (quod mirum dictu eſt) vinum hoc ſponſi dentibus dignum aſſeritur ad ruminandum, tanquàm mutuò dentium alliſu conterendum ſit, quod ſanè à natura vini alieniſsimum eſt. Hoc quippe ſi ex natura vini mutuari velimus, eſt omninò ineptũ. Vbi enim terrarum prouenit vinum adeò natura craſſum & ſolidum, quod ſit dentibus atterendum? Quapropter ad rem vino ſignificatam, ſponſi nempe ſermonem ſeu doctrinam tranſeundum eſt. Etenim ſicut ruminare pabulum dicuntur animalia, cum poſtquam illud traiecerunt in rumen, qui eſt quidam ventriculus, reuocant ad os, ibique illud exterunt. Sic doctrinam ſponſi ruminare, dentibuſq; atterere, nihil eſt aliud, quã ſemel conceptam ſponſi ſapientiam, quam populus nequit integro ſenſu capere, ex ventriculo quaſi ad os reuocare, & illã concerpere, & quaſi dẽtibus cõminuere, quod eſt, eã tanquam in portiunculas partiri dentibus meditationis. Enimuerò meditatio, cuius eſt laborioſe diſcurrere, ac ratiocinari, dentibus alliſu mutuo eſcas cõminuentibus aptè notatur. Hãc igitur doctrinã ruminare dentibuſq; atterere debet ſponſa, vt quod illa grandis effecta, excelſa iã mente cõcepit, proterat, & velut in buccellas diuiſũ pro captu paruulorum, expendat. Labia verò ſponſi, ac dentes, eodem ſenſu, quo guttur intelligere oportet, vt omnia formandę vocis inſtrumenta ſponſo, huius doctrinæ vino notatæ authori tribuan-

buantur,& odor doctrinæ ſponſæ illi, cuius eſt ſpiritale guttur,labia, & dentes,referatur acceptus, licèt enim hæc ſpiritalia labia denteſque ſponſæ ſint,ſponſi illa eſſe ait,quia illius ea munere accepit. Sic igitur ſponſa loqui credenda eſt. Spiritus tuus in me exiſtens (o ſponſe) efflat doctrinam odoratã,exhilarantem, roborantem vt vinum optimũ. Et hæc doctrina vino notata eſt digna te dilecto meo,vt eã bibas,labijs meis internis,quæ ſcientiã cuſtodiunt, & tua dicũtur, quia à te cientur,dẽtibus meis,qui tui appellantur,eo quod meditationem illis notatam tu excitas,& foues. Hæc eſt prima interpretatio.

Secunda,non introducit ſponſam loquentem ſed ſponſum guttur ſponſæ arcanè laudantem, & ſponſam ex illius ore verba quaſi rapientem, hoc modo, ſponſus ait, [Guttur tuum, ſponſa, ſicut vinum optimum] & ſponſa intra eandem periodum addit, [Dignum Dilecto meo ad potandum, labijsq. & dentibus illius ad ruminandum[acſi diceret, ſermo meus ad aliorum eruditionem promptus, gutture, vnde prodit, notatus, vinoq. fragranti ob bonum odorem ſimilis,quia ex te ducit originem, eſt dignus Dilecto meo, labijs, ac dẽtibus eius, vt ruminet illum,hoc eſt,vt tanquam ſapore illius captus in ore gerat illũ,nec deglutiat, ſicut qui,ecligmata, bellariaq. ore volutant, nec ea glutiunt, vt diutius per os volutata liqueſcant, & ſaporem diutiùs ingerant, Alloquitur autẽ ſponſum, tametſi tertia vtatur perſona, qui certè loquendi modus etiam vulgò notiſſimus eſt. Ineſt autem

mira

mira in ijs verbis energia, qua, per periphraſim ſponſa innuit, ſponſum adeò illius ſermone delectari, vt fiat ſimilis ijs, qui ſaccharum, aliumue cibum quàmſuauiſſimum ori inditum, ore toto circumagunt, ne ſi eueſtigiò deglutiant, eximius ille dulcor guſtum ceſſet afficere; hoc enim ſibi volunt illa verba, [Labijſque & dentibus illius ad ruminandum.

Tertia verò interpretatio, ex alia iuxtà Hebraicum textum tranſlatione deducitur. Sanè ex Hebræo, pro ijs noſtræ editionis verbis, quæ proxime expoſuimus, ſic legunt aliqui. [Et palatum tuum, ſicut vinum optimum, vadens ad Dilectum meum, ad rectitudines, faciens loqui labia dormientium.] Porrò palatum, ſicut reliquæ oris partes ad vocem formandam comparatæ, doctrinæ ijs vocibus conſtantis ſignum eſt. Hæc igitur doctrina dicitur eſſe ſicut vinum optimum, quia exhilarat, roborat, fragrat odore Chriſti. Hæc pulchrè dicitur vadere ad Dilectum, ad rectitudines, vel, vt Septuaginta Interpretes aiunt in ſingulari, ad rectitudinem, quia ad amuſſim diuinæ legi reſpondet. Eſt quippe metaphora ab architectura deducta, in qua ædificium optimè conſtruitur, & laude dignum docet architectum, cùm vadit ad rectitudinem, hoc eſt, cum ad lineam amuſſimuè dirigitur; Et in hunc modum, more ſapientis architecti, ſponſa doctrinam ſuam ad rectitudinem, ſeu

lineam,

lineam, qui eſt ſponſus legiſlator, emittitur. Tantum abeſt, vt obliquum quid praui dogmatis, quod non ſit ad lineam expenſum, ædificet. Quod verò adiungitur, [Faciens loqui labia dormientium] mirum dictu videtur, & ab ædificij rectitudine, cui vigilanter incumbere opus eſt, ſatis alienum. Verùm hoc ad doctrinæ pertinet efficacitatem, quæ, quia vino optimo perſimilis eſt, ebriorum linguas facit eſſe diſertas. Sed quia dictum eſt, labia dormientium loqui, ea vt labia explicata cernamus, ebrietatem corporis ab ea, quæ menti ex doctrina ſolet euenire, diſparemus oportet. Cum quis ebrius eſt, ſomno ſtatim arctatur, ſenſuum functionibus interceptis, & tunc ſomno ſepultus rationis vſu priuatus iacet. Ne quis ergo ſuſpicaretur, vinum hoc ſpiritale ſomnum inducere, quo mentis acies hebetetur, & linguæ vſura deliquium patiatur, dictum eſt, Faciens loqui labia dormientium. Dormiunt ſanè diſcipulæ ſponſæ, cum doctrinæ illius vino potantur, nam rebus fluxis, & perituris, moriuntur ſomno quodam, qui eſt mortis imago, quem efficit noua, quam deguſtauere, doctrina. At ſomnus hic, tantùm abeſt, vt os, obſtruat, linguamuè liget, vt potius linguæ vincula ad diuinas laudes extemplò relaxet, ac propterea facit loqui labia dormientium. Habet ergo vini ſimilitudinem quà naturæ ſeruit, quà verò nocet, minimè. Sicut in verbis paulò ante enarratis

oſten-

oſtenditur, [Vinum optimum vadens ad Dilectum ad rectitudinem, ſeu lineam.] Etſi enim doctrina, vini bonitate notetur, cùm ſpiritalem ebrietatem inducit, in eo tamen, quod vinum efficit, dum temulentos rectà incedere non ſinit, vino ſignificari nequit; immò dirigit iuſtorum greſſus ad Deum, ac propterea dicitur, [Vadens ad Dilectum ad rectitudinem. Nunc autem quod ad perſonæ loquentis diſtinctionem ſpectat, in hac tertia enarratione, ſponſus cœpit loqui, aiens, [Palatum tuum ſicut vinum optimum,] & ſponſa periodum abſoluit ſic aiens, [Vadens ad Dilectum meum ad rectitudines, faciens loqui labia dormientium.] Hic nimirùm verborum raptus lepidiſſimus eſt, & hic maximè concinnus, vt poſtquàm ſponſus doctrinam ſponſæ ſub palati figura, & vini ſimilitudine laudauit; illa totum id ſponſo tribuens, & ad illius gloriam dirigens, attexat verba relata, quibus fatetur, totum illud, quod laudatum eſt, ad ipſum ſponſum vadere, hoc eſt, ſua directione redire.

Cernens iam ſponſa ſe vndiq. armis ſeptam, & ad prædicationis legationem obeundam benè munitam, iam operi manum admouere adornat, ſeq. ipſam labori ſubeundo libenter vouet, aiens.

Ego

Ego Dilecto meo, & ad me conuerſio eius.

Ego obaudiam ſponſo meo, precor vt cor ſuum ſemper ad me conuerſum habeat, ne, dum alijs prædico, ipſa reproba efficiar.

MVltifariam hæc verba poſſunt exponi. Primò quidem, vt ſit quædam ſuipſius ad laborem oblatio, dum ſponſa inquit, [Ego Dilecto meo] quaſi dicat, Ego ſponſo meo in alijs iuuandis obtemperabo, Et id quod mox attexuit [& ad me conuerſio eius] ſit optantis oratio, quaſi dicat, Et precor, vt oculos ſuos, & cor ſemper, dum ego alijs vaco, ad me conuertat, ne mihi contingat quod alijs infœliciter ſolet euenire, qui, dum alijs prædicant, ipſi reprobi fiunt. Multis enim prælatio anſa ruinæ fuit.

Secundò verba illa intelligi poſſunt, in formam conſequutionis annexa, ità vt ſcholaſtico more ſponſa præfigat aſſumptum, ſeu antecedens, dum ait, Ego Dilecto meo, & confeſtim inferat, &, ideſt, ergo ad me conuerſio eius. Eſt enim infallibilis inter illa duo connexio, vt ſi anima ſe totam Deo ex ſingulari præuenientis gratiæ dono deuoueat, aiens, Ego Dilecto meo, Deus ipſe ad illam conuertatur, ſicut ſcriptum eſt, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, quod non ſine emphaſi, & infallibili nexu intelligendum

gendum eſt, ſicut à contrario, cum anima ab illo auertitur, ipſe eam deſerit, vt mira ſit in auerſione, ac conuerſione proportio. Huic interpretationi fauet paraphraſis Chaldaica, quæ Hieruſal ẽſic introducit in hoc verſu loquentem. In omni tempore, quo ego ambulo in via Dominatoris ſæculi, habitare facit Maieſtatem ſuam in medio mei, & ad me eſt deſiderium eius; & in tempore, quo ego declino à vijs eius, aufert Maieſtatem ſuam à me, & transfert me inter populos. Et ſenſus hic quandam continet tacitam Dei pollicitationem, qua ſe non defuturum ſponſæ notat, quamdiù illa Dilecto ſuo obtemperarit, & fidelis in legatione permanſerit.

Tertiò verba illa interpretari poſſumus iuxta aliam ex Hebræo verſionem, quæ ſic ait. Ego dilecti mei, & ſuper me deſiderium eius] qua ſanè forma ſermonis ſponſus pingitur ſicut aquila, prouocans ad volandum pullos, & ſuper eos volitans, vel vt ex Hebræo vertitur, motitans ſe, quod eſt apertum deſiderij ſignum: Porrò ſponſa anteacto tempore contemplationis requie, & diuina ſuauitate fruens, tanquàm in nido cubabat, vbi illam ſponſus fouebat, & alebat; verum vbi volare opus eſt, pennaſq. ſeu alas, quæ iam creuerunt, exercere, è nido ducitur, & ſponſus aquilæ ingenio ſignificatus, ſuper illam volitat, & quaſi alas in eius protectionem expandit, hoc enim ſibi volunt illa verba. Et ſuper me deſiderium eius. Sic igitur

tur ſponſa loqui credenda eſt. Ego Dilecti mei, quaſi addat, filia ſum, & ille aflabit me, & ſuper me volabit, ſeu mouebit ſe, acuens, & erudiens me, vt tutò prædicationis legatione perfungar. Profectò ſermo hic plenus eſt energia, & amoris in ſponſam oſtenſione. Solet nimirum mater plures enixa filias, aliquam ex ijs, vtpote prudentiorem, ac pulchriorem ſingulari amore proſequi, & ex amoris ac deſiderij magnitudine nunquàm ab illa oculos auertere, ſed creberrime, & auidiſsime illam ſpectare, cuius tunc deſiderium ſuper filiam ſignificanter ſatis dicitur eſſe, & ſimili in ſponſam affectus amore ſponſus concipiendus eſt, vt verborum ſenſus penitus hauriatur. His iam ſponſa & armorum, & cuſtodiæ fulta pręſidijs clauo manum admouet, & ſponſum ſecum ire precatur, in hunc modum.

Veni Dilecte mi, egrediamur in agrum.

I præ, ſponſe, & eamus ad gentem incultam & agreſtem tuæ vrbis expertem, vt doceamus vrbanitatem, & eam in ciuitatem tuam traducamus, vt libertatis filiorum Dei gaudeat prærogatiua.

IAm ſponſa ad prælationis fuit euecta faſtigium, quemadmodum ex ſuperioribus patuit.

tuit, vbi, cum tres illi animarum chori in ſexti capitis calce à Salomone in ſcenam introducti, illam, vt ad ſe reuerteretur gregis facta forma precarentur, ſponſus eam laudauit, apertè declarans, nihil illi deeſſe, quod ad præfecturam optari debeat, quod ex toto iſtius capitis claret excurſu. Sponſa verò hucuſq. parcè egit, non enim facilè tantum opus audebat adoriri. Nunc autem præſentiſſimi ſponſi ope roborata & proximorum commiſeratione permota, quia votum hoc ſponſo eximiè placere putat, non hæſitat, ſed audacter ſponſum vrget, aiens. Veni Dilecte mi. Enimuerò ſicut temeritas eſt ingens, præfecturam ſine meritis affectare, & illam ex Dei manibus velut extorquere, ità eſt magna puſillanimitas, & infidelitas, illam Deo afflante, ac vrgente detrectare. Rectè autem à Deo auſpicatur, quod inter Ethnicorum etiam oracula habebatur. Vnde quidam ex illis cecinit,

A Ioue principium.

Vocat autem ſponſum ad agrum, quaſi rei ruſticæ peritiſſimum. Agri verò nomen ſenſu non caret arcano. Quem vt exploremus, ſic habendum eſt, animas ad aliorum curam capeſſendam diuinitùs incitatas, illud priùs cogitare, quomodo videlicet alios diuinæ gratię, & charitatis exortes lucrari queant, quàm quopacto iuſtos incipientes poſſint ad vlteriora promouere, magis enim illorum vrget commiſeratio. Ex hoc effectum eſt, vt ſponſa

ad

Digitized by Google

ad agrum, de quo primum cogitare cœpit, ſponſum inuitarit. Sanè inter agrum & vrbem verſatur inſigne diſcrimen. In vrbe enim eſt ciuium conuictus, eſt morum expolitio, & vrbanitas, ac proinde vrbis nomine arcanè notantur illi, qui charitatis conuictu ſociantur, quorum mores ſpiritali ſunt vrbanitate leniti, omni agreſti ac ferino ritu depoſito, ex quibus fit ciuitas Hieruſalem, quæ nunc vere Deo militat, poſtmodum regnatura, inſigni nunc comitatis, & vrbanitatis gymnaſio celeberrima. Agri verò nomine, incultæ & velut ſpinis horrentes peccatorum animæ ſignificantur, quæ iuſtorum comitatem, & vrbanitatem minimè didicerunt. Quibus totum id, quod agreſte, & incultum eſt, peccati contagione contractum, debet excidi, vt ad iuſtitiã perfectam traducantur. Hoc autem facinus egregium eſt, Deique brachio dignum, ac propterea non ſola illud aggredi audet, nec qualemcumque ſponſi præſentiam, ſed ſingularem optat, qualem poſcebat Moſes aiens. Si non tu ipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto. Dicit igitur ſponſa. Veni ſponſe, præi me, & prodeamus ad animas agreſtes, & incultas excolendas, & vrbanitate donandas, efficiamus illas tui conſortes, ac tuæ vrbis ciues, vt gaudeant prærogatiua libertatis. Profectò ſi quis hominem in agro ſpinetis horrido verſantem, rituque ferino viuentem, ad vrbis opulentiſſimæ ac nobiliſſimæ, putà Romæ politiam

Digitized by Google

quam olim tanti fecere antiqui, vt magna vi pecuniarum eam emerent (vt Act. 22. Tribunus Paulo dixit) ex amore transferret, vt ciuitatis illius exemptionibus frueretur, inſigniter illum nobilitaret. Ad hoc ergò opus ſponſa ſponſum hortatur, vt nempe agreſtes homines ciuitatis exortes, ad vrbem non Romanam, ſed Hieroſolymitanam, in qua eſt libertas filiorum Dei, ſua charitate traducant, vt ſanguinis ipſius Chriſti nobilitate fruantur. At ſanè opus hoc non perfunctorie exercendum, ſed ſedulò ac diù curandum eſt. Non enim hortatu vno, aut altero, non vulgari nauitate, ſed repetitis concionibus, & ſedulitate diuturna homines rerum diuinarum ignari erudiendi ſunt, & ex ſua feritate cicures efficiendi. Propterea ſponſa ſubdit.

Comemoremur in villis.

Moremur inter peccatores, vt diuturno commercio illorum beneuolentiam captemus, & ſic eos ad iuſtitiæ habitationem transferamus.

VIllæ proximam agro ſignificationem habent, ſunt enim domus ruſticæ, quas inhabitant coloni, qui etiam vrbis conuinctu carent. Et quidem villarum ſignificatio arcanè ſpectata peius quiddam præ ſe ferre videtur. Nam

Nam qui errat in agro, nec ibi domum exſtruxit, ipſa neceſſitate compulſus vrbis habitationem repetit. At verò, cui adeò agreſtis conditio placuit, vt in ea decreuerit habitare domo ad id comparata, nihil de ciuitate, & vrbanitate cogitare videtur, ac proinde minùs huius, quàm illius correctio ſperari debet. Qui autem huiſumodi animas, ad iuſtitiæ curat vrbanitatem transferre, commercium, debet cum ijs inire, & inter eas commorari, vt in eo commercio, & habitatione illarum capiat voluntates, & ſtudio diuturniore, eas ad benefaciendum permulceat. Hunc modum feras animas venandi, ac cicurandi ſeruarunt viri multi Apoſtolorum imitatores, qui poſtquàm ſatis charitate creuerunt, ad proximorum ſalutem legati, in Ethnicorum regna penetrarunt, vbi mira dexteritate illorum gratiam inierunt, ad illorum ſtudia, & mores honeſtos ſe ſuamq. vitam effingentes, vt poſtquàm inter eos commorati fuiſſent, & eos ſua dexteritate ad amorem flexiſſent, veram religionem perſuaderent, quod illis fœliciter ceſſit. Hi profectò quamdiù inter homines veræ religionis expertes agebant, verè in villis commorabantur, & idem, proportione ſeruata, de viris apoſtolicis, qui inter peccatores verſantur, illorum feritatem tolerantes, donec illos opportunè conuertant, intelligendum eſt. Ad hoc igitur ſtudium ſalutis conſtans ſponſa ſe comparat, aiens. Commo-

Digitized by Google

remur in villis, acſi planiùs diceret; Ne fiam inconſtans, & ab incepto reſiliam, dum aliorum incumbo ſaluti, inter eos commorari tecum (o ſponſe) conſtituo. Nunc autem, quaſi quæ in agro habitationem villæ ad captandam prædicationis opportunitatem ſelegerit, ait.

Mane ſurgamus ad vineas.

Cum prima lux gratiæ animabus tibi vt viti inſitis oboritur, feſtinemus ad illas excolendas.

HIc, vt ſermonis concinnitatem perſpiciamus, aduertendum eſt, ſponſam animas agreſtes in ſponſi ciuitatem transferre ſatagentem, appoſite ſatis vinearum mentionem annexuiſſe. Nam vbi princeps ciuitatis eſt vitis, neceſſe videtur, vt ciuitas ipſa vinea ſit, ex ea quaſi vite propagata. Diſtincti verò animarum cœtus vineæ plures appellantur. Prima autem in ciuitatem ſponſi introductio inſitione fit, vt qui exulabant ab vrbe, in principem vrbis, hoc eſt, ſponſum vitem inſerantur, vt fructum poſſint legis afferre, quemadmodum de oleaſtro in bonam oliuam inſerto ſcriptum eſt. Ad has ergo vineas ex inſitione in illam vitem porrectas, ſponſa mane ſurgere optat, colonorum more, qui ſummo

mane

mane ad rei ruſticæ operam excitantur. Mane vero in arcano ſermone primum iuſtitiæ notat exortum, primam nouæ gratiæ lucem animæ, quæ iacebat in vmbra mortis, obortam. Hæc autem prima ſpiritalis diei pars ad vineas pertinere putanda eſt, ad vineas inquàm nuper ſatas. Quamobrem ſic cogitandum eſt ſponſam loqui. Geramus curam (o ſponſe) nouorum iuſtitiæ fœtuum, quos è villis ad vrbem vitis inſitione traducimus. Agamus, vt agricolæ culturæ ſeduli, qui primo ac ſummo manè, præ cordis ſollicitudine iam meridiem arbitrati expergeſiunt, & lecto ad inſtumenta ruſtica exiliunt, ne vel leuem temporis iacturam patiantur. Sic ergo nos cum lætiſſimum illud diuinæ gratiæ mane animabus incipit apparere, quæ tibi vt viti ſunt inſitæ, & in vineas propagatæ, ſurgamus ſolliciti ad illas colendas, & ne momenti quidem temporis iacturam faciamus. Si verò quæramus, cur tam ſedulò ſponſum ad feſtinandum hortetur, cauſam nunc retegit aiens.

Digitized by Google

Videamus ſi floruit vinea.

Conſideremus an vinea noua de te propagata (o ſponſe) flores quaſi primos charitatis, ac iuſtitiæ promſerit. Hos enim ne pruina decoquantur tentationis, curare præſertim opus eſt.

SAtis apertè de noua ſermonem iuſtitia contexit. Porrò in ſuperioribus iuſtitiæ ac charitatis proceſſum, appenſa vineæ ſimilitudine, trutinauimus. Conſpicimus quippe in vinearum fructu, ſuas velut ætatis periodos, quales in hominis conſtat eſſe vita. Tam autem vineæ, quàm humanæ vitæ procurſus, diuinæ charitatis, ac iuſtitiæ proceſſum ſignat, in quo aliquos infantes, pueros alios, ætate demum alios prouectiore, maturioreq. cernimus, iuxtà ſpiritalia lucra, quæ illi conquirunt. Nunc verò cum in vite ordo ſit gemmas emittendi, quæ promunt flores, omphacium, vuas, de floribus, tanquàm de primo charitatis proceſſu, ſermo fit. Quod clarius liquet, ſi verſione alia ex Hebræo, quæ ait: Videamus an gemmuerit vitis, vtamur. Enimuerò noua charitas in prima ætatis ſuæ periodo verſatur, cum gemmas emittit, quibus primi actus ab illa ceu vite erumpentes notantur. Creſcit autem vlteriores actus eliciens, donec ex gemmis ad vuas maturas prouecta iam velut ætate perueniat. Inuitat

ergo

ergo ſponſa ſponſum, vt recenter conuerſorum primos fructus iuſtitiæ obſeruet; in eorum quippe cuſtodiam vigilantius, quam in adultorum tutelam incumbendum eſt, ne quæ illos tentatio ad vitam reuocet anteactam; ſic quippè diligentius vitium gemmæ à frigore pruinaque ſeruandæ ſunt, cum citiſſimè aduerſo tempore decoquantur, quàm ſi in vuas concreuiſſent. Et hæc prima ſit interpretatio.

Secunda ex verſione iuxtà Hebraicum textum allata eruitur. Videamus an gemmuerit, ſeu gemmas emiſerit vitis. Profectò ſponſus de ſemetipſo ſic effatus eſt. Ego ſum vitis. Sicut autem vitis, gemmas, vuæ initia, flores, omphacium, vuaſq. maturas promit, ſic ſponſns, eas animas, quas ſibi inſeuit, vt palmites illius vitis fiant, ita afficit, vt iuſtitiæ gradibus diſtinctis, per eas germinet, non enim duo ſunt germina diuerſa, quæ à vite ac palmite prodeunt. Sed vnum dumtaxat à vite per inſitum palmitem enaſcens, ac ità vnus eſt iuſtitiæ fructus à Chriſto, & anima Chriſti ceu vitis virtute prognatus. At quia plura ſunt iuſtitiæ diſcrimina, fit, vt arcana hæc vitis, per quoſdam animarum palmites edat gemmas, per alios, flores, per alios, vuas, iuxtà vniuſcuiuſque menſuram. Modò verò quia de tyronibus agitur, ſponſa ſic ait. Videamus an vitis gemmuerit, hoc eſt, an tu (o ſponſe,) per animas tibi vt viti nuper

inſitas primos iuſtitiæ partus emiſeris. Explanatio hæc ſecunda primæ finitima eſt, & ad eam penitus intelligendam conducit. Nunc verò quia ſponſa cupit ardentiſſimè plures iuſtitiæ partus habere, nec enim primi, ſi mox deficerent, illi omninò placerent, ſic loquitur.

Si flores fructus parturiunt.

Videamus, ſi animæ poſt primos actus ſuaues, floribus notatos, edunt alios cum preßura, & labore, qui ſint fructus, ſeu partus cum ſenſu doloris editi Deo quam gratiſſimi.

LOquitur ſponſa de charitatis ac iuſtitiæ proceſſu, nam, poſt flores, fructus illis ſuccedentes attexuit, & hoc clariùs conſtat, ſi aliā ex Hebræo verſionem expendamus, quæ de gemmis, floribus, & fructibus, hoc eſt, vuis ordine ac ſerie obſeruata in vitibus, agit. Cum enim præmiſiſſet ſponſa, [Videamus an gemmuerit vitis, addidit, aperuerit ſe vua parua. Obſeruatum quippe in vitibus eſt in nodis ſeu geniculis gemmas erumpere. Ex his verò gemmis paruum quoddam germen in ſummi aſparagi effigiem informatum enaſcitur, quod poſtmodum aperitur, & in vuam concreſcit multiplici floris, omphacij, vuæque transformatione. Illud ergò germen, vuam paruam hæc verſio nuncupauit. Siue ergo iuxtà verſionem hanc vua parua dicatur ſe aperire, in

quo

Digitized by Google

quo eſt quędam partus imago, ſiue iuxtà editionem noſtram flores dicantur fructus parturire, mirum eſt cur ſponſa eiuſmodi phraſi vtatur, Profectò in ipſo conatu pariendi ſeu parturitione foeminæ aperiuntur, & ità illa ex Hebręo translatio aiens, An vua parua aperuerit ſe, ſatis eſt conſentanea editioni vulgatę ſic habenti, ſi flores fructus parturiunt. Vtriuſque autem arcanum ſenſum (qui eſſe videtur idem) peruestigemus. Enimuerò cum anima efficaciſſimo impulſu ad iuſtitiam traducta, primos actus iuſtitię quaſi flores promit, facilè tunc eos exercet, non propter vim, quam conſuetudo genuerit, ſed propter pręſentiſſimi Dei motum, & indulgentiam. Tunc enim Deus recentes foetus lacte alit, nihil aſperum obijcit, interna eos ſuauitate permulcet, donec experimento diſcant, quàm ſit ille ſuauis; vt poſtmodum voluptate negata ſuauitatis diuinę memores ardua poſſint aggredi, & propter iuſtitiam aduerſa quęque perferre. Hi ergò primi actus, in quibus nihil eſt, niſi lętum, odoratum, tenerum, florum imagine notantur. Cum verò iam animus guſtauit ſponſi ſuauitatem, & credidit omni prorſus mundi illecebra eſſe dulciorem, ſinitur in arenam quaſi deſcendere, & aduerſis motibus concuti. Hoc autem in conflictu fructus pulchrè dicuntur parturire, quia non iam ſuauitate deliniti, ſed hoſtibus ſepti multo conatu, & preſſura ſe nituntur edomare, & virtutis fructum cum dolore

pare-

parere conari, quod eſt propriè parturire. Quod ergo ait ſponſa, ſi flores fructus parturiunt, ſic eſt intelligendum, ſi animæ florentes, fructus poſt flores parere conantur. Gratum ſanè ſponſo accidit, cum vinea floret, gratius verò, cum flores fructus parturiunt. Placet illi primus virtutis partus plurimo dulcore conditus. Placet autem magis ille, qui multo conatu, ac lucta à prouectiore anima editur. Nunc autem, nequid intactum videatur omiſiſſe, malorum punicorum mentionem adiunxit.

Si floruerunt mala punica.

Exploremus an charitas ab infantia in pueritiã nouo augmento procurrat, & flores velut punici mali proferat.

PAtet ex ſuperioribus malo punico à natura inter alios fructus coronato, acinos ſuos velut intra viſcera ſeruante, &, vt illi gliſcant, dehiſcente, charitatem inter virtutes ceu reginam coronatam, eos, quos diligit, imis viſceribus condentem, & amplectentem, & ob illorum bonum ſeipſam dirumpentem ſeu torquentem ſignificari. In hoc autem pomo ætatum quædã ſeries humanæ vitæ æmula conſpicitur, dum cytinos, flores, acinos profert, creſcit, ac dehiſcit. Et quidem, obſeruata ſerie flores pueritiæ reſpondent, quamobrem, dum ſponſa flores malorum punicorũ ſpectare cupit, apertè prodit,

dit, optare ſe nouorũ in charitate foetuum ſpectare progreſſum. Propterea ſic ait, Videamus ſi charitas malis punicis notata ſenſim deſerat infantiam, pueritiæque periodum percurrat, vlteriorem excitatura ſpem. Hucuſque ſponſum hortata ſponſa eſt, verùm quia more humano agit, & inter homines adhortationes ad laborem propoſito fiunt præmio efficaciores, ſponſo illa præmium pollicetur, quod ille ardentiſſimè cupit. Sic enim ait.

Ibi dabo tibi vbera mea.

Veni mecum, o ſponſe, & in recenter ad iuſtitiam natis meam ſcientiam, & prudentiam per illorum ora ſuges.

QVemadmodum aliàs explanatum eſt, Chriſtus in recenter ad gratiam vocatis formari, ſuiſque deinde quaſi definitis augmentis, per charitatis incrementa creſcere arcano ſermone dicitur. Ex quo planè fit, vt qui in noſtris animis has velut ætates, conceptionis, partus, infantiæ, cæterarumque vitæ ſpiritalis partium ſubire dignatur, eas pariter ſubeat proprietates, quæ ijs partibus naturales ſunt. In recens ad iuſtitiam genitis fit ille infans, infantia verò lacte alitur, vnde & ille in eo ſpiritalis vitæ primordio, lacte proculdubio ali dicendus

dus eſt. Fit autẽ hoc, quoties anima paulò antè ad gratiam traducta, iuſtitiæ ſermonis expers, ab eò, cuius eſt conuerſa miniſterio, lac doctrinæ coeleſtis exſugit, in qua tunc Chriſtus infans latens, idem dicitur lac exſugere, eoque pingueſcere. Sponſa igitur, cuius miniſterio per duo quaſi vbera ſcientiæ, iuſtorumque prudentiæ, ad paruulorum nutritionem Deus vtitur, dum paruulis in Chriſto renatis lac illud arcanum propinat, eleganter dicitur ſponſo in renatis partubus latenti vbera porrigere, vt pateat, quàm illa ſapienter ſic loquuta fuerit, Ibi dabo tibi vbera mea. Quæ quidẽ verba ſenſum alterum primo ſatis affinem videntur habere, vt videlicet ſponſa dicatur vbera ſponſo dare, cum illa paruulis ſponſi fœtibus porrigit, alludens ad id, quod ſponſus enunciauit. Quod vni ex minimis feciſtis, mihi feciſtis. Nunc verò altero ſponſum pulſat argumento ex mandragora petito.

Mandragoræ dederunt odorem in portis noſtris.

Recẽntes iuſtitiæ partus è belluina ad humanam figuram mandragorarum terra effoßarum inſtar redeuntes, Chriſti imagini conformes fieri incipiẽtes, dederunt odorem Chriſti, quem induerunt in portis noſtris, hoc eſt, in ingreßu iuſtitiæ, ac proinde ad illos perficiendos non feſtinare opus eſt.

Ab

Digitized by Google

AB eo loco, vbi ſponſa cœpit ſponſum hortari, aiens. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, varijs ſimilitudinibus arcanis teneram iuſtitiam depinxit, vt ſponſus, qui rudium operum expolitor, & perfector eſt, ſuos partus rudes adhuc aſpiciens, eos perficere feſtinet. Nunc verò figurato, eoque ſatis lepido ſermone, efficacius, quàm antè ſponſum pro tenellis partubus exorat. Quod, vt à nobis percipiatur, alludit illa ad morem vulgo notiſſimum, quo pauperes ſolent, filiolos lactentes, præ foribus nobilium exponere, vt illi vagitu infantum ad commiſerationem permoti, eos curent, & alãt. Sic quippe ſponſa dicit, teneros in charitate partus, ex ipſa à ſponſo ſuſceptos, mandragoris ſignificatos, in portis expoſitos fuiſſe, ex quo fit, vt nobilis ac diues vterque coniux, ad commiſerationem flecti, & eos curare, nutrireque debeat. Verùm quanam ratione mandragoræ ſint iuſtitiæ recentis ſymbola, & quibus ſint in portis expoſita, exactè nunc perpendendum eſt. Profectò, poſt multam in authoribus plantarum peritis de mandragora obſeruationem, duo potiſſimùm animaduertimus huic loco ſatis opportuna. Primum, ad plantę figuram ſpectat, quam Pythagoras anthropomorphon, quòd hominem referat, appellauit. Quod ſanè non ità eſt accipiendum, vt vulgus exiſtimat, quaſi plãta ea humi defixa, in ea, quæ extat parte, totius hominis reddat effigiẽ.

Hoc

Hoc nimirùm falſum eſt,quemadmodum ſcriptores peritiſſimi tradunt. Sed vt humanam repræſentet effigiem, radicitus euellenda eſt, & tunc, cum eruitur ex terra, nonnullam habet cum hominis figura ſimilitudinẽ. Omnes quippe mandragoræ radices à medio ad imum bifurcę ſunt, vt cruribus hominis ſimiles videantur, reliqua verò eius pars,quæ terra non occulitur, quæ folijs glabris,maliſq; conſtat, corpus truncum,cui brachia deſunt,refert,vnde,cum radicitus euellitur, hominis corpus, rudi quadam, imperfectaq; repræſentat effigie. Per hanc autem rudem, & imperfectam hominis figurã, homines iuſtitiam recenter adepti pulchrè notantur. Homo nimirum, dum peccat, quaſi humanam figuram abijcit, à rationis, in qua eſt Dei imago,ſe faſtigio deturbans, & ad belluarum mores quadam transformatione delabẽs; cum verò reſipiſcit,& Dei imaginem, hoc eſt rationis vim incipit inſtaurare, quaſi mandragora è terra effoditur, & quandam hominis effigiem imperfectam, cui brachia,hoc eſt opera deſunt, oſtendit. Non enim confeſtim ea figura, ſed temporis excurſu, multaque nauitate perficitur ceu lapis ſculptoris manu recenter attactus, qui vt illum exactè ad hominis figuram informet,diuturno labore,ſcalpriqueſectione deſudat. Ex hoc igitur ſponſa rationem contexit,quam dirigit ad ſponſum artis huius ſculptoriæ peritiſsimum; ac ſi hoc modo loqueretur. Quemadmodum infantuli ad nobilium

portas

portas expoſiti expectant commiſerationem, vt alantur,& ad perfectam hominis figuram, magnitudinemque perducantur; ità recenter iuſti, quaſi ad tuæ charitatis, meęque ſedulitatis portas iacentes, imperfectam hominis figuram rudes adhuc, & imperfecti præferentes, vtpote, qui more mandragoræ auulſæ, truncum hominem referentis, è culpæ terra,in qua erant defixi, eruti ſint, præſtolantur nos, & quaſi ad noſtræ charitatis portas, vt infantuli vagiunt, & noſtram culturam,operamque depoſcunt. Hic ergo vagitus ſpiritalis,hæc, licèt imperfecta, hominis tamen interna figura odorem fundere, more mandragorę,cum terra eruitur, aſſeritur, quia proculdubiò, tunc primùm homo Chriſti odorem exhalat ſuauem, mandragorę fructui aſſimilem,cum ad internam Dei imaginem ſenſim reſtituitur. Qui certè odor, quia ad ſponſum exorandum valet plurimùm, ſponſa dixit, tempus iam eſſe paruulos curandi, quia illum odorem arcanum effudere.

Alterum, quod inter ſcriptores conſtitutum eſt,de mandragorę proprietatibus,ad noſtrum ſenſum idoneum, illud eſt,eam plantam vim habere ſopiendi,& ante ſectiones bibi, ne ſentiantur.Porrò homines recenter in iuſtitia geniti & imperfectam interni hominis effigiem prętendentes, tanquam lapides rudes ſcalpendi ſunt, & ſecandi, vt fiant omninò conformes imagini filij Dei. Quia verò, dum teneri ſunt, ſcalpri aciem ferre nequeunt, ſectioneſque formidant,

diuinę

Digitized by Google

diuinę fuit ſapientię conſilium, immiſſis internis voluptatibus, quas altero ſenſu mandragoræ notant, eos conſopire, & quaſi ſenſum doloris auferre , vt cædi, ſcalpi, ſecarique poſſint, & ad perfectam interni hominis effigiem prouehantur. In hoc ergo ſecundo ſenſu mandragoræ dicuntur dediſſe odorem ſuum in portis. Quia internæ voluptates, quaſi liquor ex mandragoricis malis expreſſus, partubus nouis inſtillatæ, eoſque in Deo conſopientes, ne ſectiones pœnę poſtmodum illlatæ à Deo formident, exhalarunt odorem Chriſti, cuius ſpiritus ſuauiſsimus voluptate deprehenditur, & velut internis naribus trahitur. Hæ verò voluptates ſomnium inducentes dicuntur dediſſe odorem hunc ſuauem, qualem mandragorica mala fundunt, non extra portas, nec verò, in cubiculis, ſed in portis, hoc eſt, in ingreſſu iuſtitiæ, de quo ſub mandragorarum imagine hic habetur ſermo. Quadam igitur anacephaleoſi ex dictis collecta fit, vt mandragoræ, & propter imperfectam hominis, quam habent effigiem, partus iuſtitiæ nouos, qui ad prototypum Chriſti rudi quadam delineatione poſt expolienda referuntur. Eædem verò mandragoræ, quia & ſucco, & odore ſomnum inducunt, voluptates ſpiritales, quibus Deus tyrones ſopit, & ſecum dormire, hoc eſt, requieſcere facit, apertè notent. Hic verò ſecundus mādragorarum ſenſus, quia maximè arcanus eſt, amplificari eleganter poteſt, ſi ea, quæ authores de ijs plantis, & pomis prodi-

prodiderunt, mente repetamus. Tradit quippe Plinius, potu ſucci pomorum mandragorę, adeò graui hominem ſomno mergi, vt nec ſectiones, nec puncturas ſentiat, quod ſi in ſenſum ſpiritalem traducatur, quotidiano cernitur experimento. Enimuerò paſſim videmus homines nimium ſenſui proprio indulgentes, ac molles, interna, quam Deus illis ſub conuerſionis initium immittit, voluptate captos, velut alto quodam ſomno ſepultos, ſectiones, ac puncturas minimè ſentire. Paucorum quippe dierum interfluxu, ex culpa in iuſtitiam translati, ſemetipſos ſecant & pungunt, hoc eſt, acerrimis auſterioris vitæ experimentis vexant, nec id planè formidant, cum vix dolorem præ interna ſuauitate percipiant. Et hoc efficiunt in ipſo iuſtitiæ aditu, ac perinde odorem Chriſti in portis ſponſi ac ſponſæ exhalare dicuntur. Verùm quemadmodum caput hoc ſponſa cōcludat, audiamus.

Omnia poma noua, & vetera dilecte mi ſeruaui tibi.

Vt illos partus nouos alerem, in quibus tu ſponſe lates, vtriuſque teſtamenti dogmata, quæ vt ſcriba doctus in meo cellario condidi, opportunè promenda, tibique in tua plebe porrigenda ſeruaui tibi.

PErſiſtit in eadem mente, & orationem in eundem ſcopum dirigit. Sicut enim

paulò antè, dixit ſe vbera ſponſo daturam, quia videlicet Chriſtus in nouis partubus recens formatus lac doctrinę ſponſę dicitur exſugere; ſic modò ait, omnia poma noua, & vetera ſe ſponſo danda videlicet aſſeruaſſe. Enimuerò, ſi externam verborum faciem ſpectemus, ſatis eſt concinna oratio, agit enim ſponſa cum ſponſo quaſi biformi, vocat enim illum vt grandem, ac fortem, & ſic ſecum, ad opus, in agrum monet exire, & hęc altera illius forma eſt. Contemplatur verò prętereà illum, ac paruulum in tyrunculorum cordibus recenter concretum, vel nouo etiam partu editum, & ſic modò illi tanquam infantulo vbera porrigit, modo illi vt puero poma promittit. Arcanè autem poma hęc viſu pulchra, & ad veſcendum ſuauia, vtpote ex arbore ſcientię Chriſto prognata, ſunt vtriuſq; teſtamenti dogmata, & proptereà dicuntur noua, & vetera, quę dum conciliantur à ſponſa inter medios cleros ſedente, & ad erudiendam plebem expromuntur, quaſi poma noua & vetera ſponſo in plebe offeruntur. Proptereà ſponſa ſic loqui credenda eſt. Longo temporis excurſu, tuo in gymnaſio, o ſponſe, docuiſti me, & vtriuſque teſtamenti dogmata, aperiens mihi ſenſum, vt ſcripturas intelligerem, explanaſti, & ſic quaſi arboris ſcientię poma plura decerpere conceſsiſti. Hęc verò poma non ego pręmaturè ante quàm tu mihi conniueres, expendi, ſed ea opportuno maturoque tempore, tibi in plebe tua latenti impendenda, dilecte mi, ſeruaui.

Quam-

Quamobrem ęquum eſt, vt maturemus, & operi quantocyus incumbamus, vt ego ſim tāquam ſcriba doctus proferens de theſauro ſcripturarum noua & vetera. Hæc ſunt poma, quibus ſi quis veſcatur, annuente Deo, fit verè ſicut Deus ſciens bonum & malum, hoc vt caueat, illud vt amplectatur, per quod in diuinam ſimilitudinem aſſurgit. Hæc ſunt poma verè pulchra viſu aureum colorem rubore permiſtum præferentia, dum mentis oculis in vtriuſque fœderis pagina Deum auro ſignatum, homini rubore quaſi ob ſanguineam concretionem notato ſociatum oſtendunt. Hæc denique ſunt poma ad veſcendum ſuauia, quæ ſi quis edat, omnem prorſus humanarum voluptatum ſaporem altæ cum neglectu tradit obliuioni. Eſt autem inſignis ſponſæ laus, hæc poma quaſi venalia intempeſtiuè non expoſuiſſe, ſed ſponſo, cuius erant, aſſeruaſſe. Sanè poma generoſiſſima diu condi, & ſeruari ſolent, & reliquis fructibus abſumptis maturiora & fragrantiora in forum promi, auidiuſque tunc, auctiore etiam pretio ęmi. Enimverò nonnulli ſunt ſacrarum ſcripturarum ſtudioſiſſimi, qui tanquam poma noua, & vetera, ex vtroque teſtamento dogmata præcerpunt, qui parùm tanti boni capaces ea condere, ac ſeruare neſciunt; aiunt enim ſe conceptum ſermonem tenere non poſſe; ac ità præmaturè in lucem prodeunt, & ſic ſe incaſsùm deſudaſſe cernunt, quia inauguratò prædicationem aggreſsi ſunt. Sunt verò alij, qui æquè præcipites, poma

illa, hoc eſt, vtriuſque foederis dogmata ad tempus condunt, & ſeruant, eò tamen, vt occaſionem nacti, popularem auram oſtentatione aucupentur, qui certè ſeruarunt poma, ſed non Deo. Quapropter hos ſcopulos vitatura ſponſa ſic ait, Omnia poma noua & vetera, ex arbore ſcientię carpta, omnia inquam noui, veteriſque teſtamenti dogmata, quæ à te, o ſponſe, arbore ſcientiæ notatę, accepi, ſeruaui, non illa præmaturè diſtraxi, ſed cunctando celaui, non vt ob inanem gloriam illa venditarem, hoc enim eſt ea poma mundo ſeruare, ſed conſultiùs egi, illa enim, dilecte mi, ſeruaui tibi. Ex quo fit, vt mecum in agrum egredi feſtinus debeas, vbi tibi dabo vbera mea, & poma tribuã, quæ tibi ſeruaui. Hæc poſtquàm ſponſa effata eſt, iam opus ſalutis proximorum aggreditur, iam auſpicari certat. Verùm enim admiratione digna ſunt vbera, quæ proximè in octauo enunciat capite, & verbis modò explanatis minimè cohærere videntur; quamobrem ea penitiſsime inſpicere oportebit.

CA-

CAPVT OCTAVVM.

Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris.

Quis mihi reſtituat te, ſponſe, meæ naturæ conſors, quem nunc velut amitto, à contemplatione ſeparata, vt curem aliorum ſalutem, facta velut anathema à te, pro fratribus meis? Quis inquam det vt extra huius corporis anguſtias inueniam te, trahentem pulchritudine tua voluntates Eccleſiæ regnantis, Hieruſalem ſupernæ, quæ eſt mater mea?

SOlent mutuò amantes, qui ſimul diutiſſimè vixere, cum illorum alteruter fortè aliò profecturus eſt, amoris ſe tunc prodentis vim præſertim ſenſuumq; percipere. Enimuerò cum ſimul morabantur, amor præſentia mutua paſcebatur, & ſilebat; ſed cum animaduertit, ſibi eſcam ſubtrahi, ſilere neſcit, & velut exulem futurum ſe moeſtè cogitat, erumpenteſque mœroris cōtinere nequit affectus. Hinc eſt, vt priuſquàm recedat, de reditu cogitet, vt alterum reuiſat amicum; & pro reditu preces fundat, votaque concipiat. In hunc planè modum ſponſa, cuius anima, præſente in crebræ contemplationis thalamo ſponſo paſcebatur, ſe ad ſollicitam curādæ proximorum ſalutis vitam, in qua contemplationi vacare nequibit, proficiſci animaduertēs, in hoc receſſu, vim amoris apertiùs

quàm antè ſenſumque percipiens, nondum profecta, de reditu cogitat, vixque ab ſponſo valet auelli. Propterea inquit, Quis det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniã te foris? Sanè illa ſponſum, vt ſecum proficiſcatur, & in agrum egrediatur obnixè precata eſt, verùm tametſi à ſponſo ſe credat exauditam, nouit tamen ſponſum ſibi quidem opem laturum, vt legatione fugatur, & in eo genere ſecum exiturum, at ea ſocietas longè alia eſt, ab ea, quam cupit amor, qui ſe modò prodit. Proficiſcetur profectò cum ipſa ſponſus, afflabit, & impellet illam ad opus; at ea functio labore plena erit, & ſollicitudine, & à contemplationis requie longè remota. Quæ cum propter ipſum ſponſum, & propter proximorum ſalutem neceſſariò obeunda ſit, cernens ſponſa, in hoc exilio, requiem ſibi iam non ſupereſſe, ad æternam hiat requiem, vbi ſponſum reuiſere ardentiſsimè cupit. Ex hoc igitur affectu, voces eruperunt iſtæ, Quis mihi det te fratrem meum, ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris? Porrò hiſce verbis tria ſponſa innuit minimè ſilenda. Primum quippè ſic ait, Quis mihi det te fratrem meum, quaſi dicat, modo à te ſeparor, ac proinde te velut orbor, Quis ergo reſtituat te mihi? Quis reddat te mihi, vt te fruar? Appellat autem illum fratrem, tum ex phraſi amantium, quę huiuſmodi nomenclaturas vſurpat, tum ob aſſumptæ carnis ſacramentum, propter quod ipſe non

con-

cōfunditur nos fratres appellare, ſicut ſcriptum eſt, Narrabo nomen tuum fratribus meis. Ex hoc autem ſponſa ius habet optandi, ac ſperandi ſibi ſponſum reddendum, ex ipſo quippe naturæ iure fratres ſimul habitare debent, quamdiù non emancipantur; at ſponſa emancipari non vult. Sed impendiò animaduertendum eſt, ſponſam cupere, vt ſibi ſponſus ac frater ſuus detur, non in quocumque ſtatu, putà ærumnoſo, & infoelici, ſed vbi ſugit vbera matris ſuæ, hoc eſt, in ſuperna Hieruſalem, quæ eſt mater ſponſæ, ac noſtra, Vbera nimirum illius Eccleſiæ ſunt beatorum voluntates tumentes, & amore grauidæ, quas per amoris actus ſponſo porrigunt exſugēdas. Pulchrè autem ſponſus dicitur voluntates exſugere, quod expenſo illarum, & cum intellectu collato patebit ingenio. Notum eſt, voluntatem, vt philoſophi loquuntur, ab obiecto, bono videlicet, aut pulchro trahi, & hic eſt proprius illius motus, vt ad obiectum hiet, & inſtar vberis lacte pleni, quaſi ex amantis pectore prodeat, & in amatū pendeat bonum. Obiectum verò bonum ſeu pulchrum voluntatem trahit, & velut exſugit, quæ natiua eſt pulchritudinis erga voluntatem vis. Intellectus verò è contrario, rem, quam intelligit, concipiens, illam ad ſe trahit, & quaſi vber exſugit, non enim ad rem ducitur, ſed vniuerſa intra ſe condit, quod metaphoricè ſugere dicitur. Ex quo inſigni voluntatis ac intellectus diſcrimine efficitur, vt intellectus ſeu mentes bea-

torum quaſi ſugant Deum ipſo viſionis actu, Deus verò illorum voluntates ſua pulchritudine ſugat. Sic igitur ſponſa loqui exiſtimanda eſt. Cerno, ſponſe, me à te diuelli in hac prædicationis functione, etiam te mecum gradiente; non enim te fruar, ſed pro te luctabor. Quis ergo me ſolabitur, & exhauſto labore dabit, vt te videam fratrem meum vi quadam efficaciſſima, & ſuauiſsima trahentem voluntates Hieruſalem ſupernæ, in qua ego recenſear, tanquàm in aula materna?

Ex hoc patere poteſt, quid ſibi velint illa verba, Vt inueniam te foris. Certè quamdiù hiſce corporis cuſtodijs obſæpti ſumus, tanquam in Gyaris, vel Seripho, vt olim damnati, arctamur, & anguſtijs quaſi carceris premimur, foras verò velut in campum longè lateque patentem prodire dicimur, cum à corporis preſſura, in coeleſtis patriæ latitudinem migramus. Recte autem ad huius interpretationis abſolutionem ſponſa, quæ ſequuntur attexuit.

Et deoſculer.

Quis det, vt in vrbe illa ſuperna ardentiſsimo amoris actu tibi hæream, vt contactus ſit inter duos ſpiritus, tuum ac meum, ſicut inter ſe mutuò oſculantia corpora mutuus contactus eſt?

MVltifariam ſponſa ſponſum oſculari conſueuit; cum autem iam prouecta tam ardenter hic oſculum poſcat, non vulgare quippiam expetere putanda eſt. Profectò ſponſa

quam-

quamdiù exulat, pedes tantùm ſponſi oſculari ſinitur, ſicut olim Magdalena fecit. Solet quippè ſponſus aſſumptæ naturæ, quæ velut pes diuinitatis eſt, oſcula ijs, quos charos habet, in hac vita permittere, quod frequenti reuelatione & veteris & noui teſtamenti ſanctis creditur præſtitiſſe. At verò diuinitatis oſculum nemo viuens aſſequutus eſt, nec enim id humana ferre poteſt imbecillitas, niſi gloria perfundatur. Cum primùm autem quis gloriæ lumine illuſtratus ingreditur in patriam, ſtrictiſsimo tunc ſponſum complexu apprehendit, & perfectiſsimo diuinæ charitatis actu in æternum perſeueraturo illum velut oſculatur. Licèt autem illa coniunctio, quæ fit per actum intellectus perſpicuè tunc Deũ contemplantis, ſatis aptè oſculũ appellari queat, cum iã nõ vllo medio interiecto, & quaſi per tranſennam, ſed proximè, ac intimè Deum attingat, cuius natura intimè ipſi intellectui ad eundem actum promendum, tanquàm ſpecies intelligibilis, vt ſchola loquitur, vnitùr, verùm quia oſculari, actionem quandam ardentiſsimam, & affectus impreſsionem, quæ voluntatis actui germanior eſt, innuit, potiùs videtur oſculari in hoc arcano ſermone, idem eſſe, ac voluntatis actu ſponſo adhæreſcere, Quãobrem ſic ſponſa effari credenda eſt. Quis mihi tribuat, vt quæ tuum pedem, hoc eſt, humanam quam aſſumpſiſti naturã, & in hoc exilio interdum ex indulgentia in contemplationis arcano, per diuinas illuſtrationes, & inde excitatos

affectus velut oſculari permiſſa ſum, te, hoc eſt, tuam perſonam diuinã clarè in patria cernẽs; ſtrictiſſimo complectar amoris actu, illiq. ardentiſſimum affectum velut oſculum inſigam; vt ſit mihi tecum ſpiritalis vndecumq. perfectus contactus, qualis eſt inter eos, qui ſe mutuo exoſculantur. Diximus autem hoc arcanum oſculum ad voluntatem potius, quàm ad intellectum pertinere: etſi enim arctior ſit illa coniunctio, qua diuina eſſentia tanquàm ſpecies intellectui beato vnitur, quæ ad intellectum pertinet, coniunctione illa, qua voluntas Deum præſentem apprehendit, quemadmodum ſi res theologicè exploretur, ſemper nobis viſum eſt; verùm quia expenſa oſculi proprietate, non tam coniunctio, quàm coniunctionis modus, qui eſt, cum impreſſione & affectu, huc ſpectare videtur, aſſeruimus ſponſam voluntate potius, quàm intellectu Deum oſculari dicendam eſſe. Et quidem in illapſu illo, quo diuina eſſentia vnitur intellectui, Deus animam oſculari dicendus eſt, animaq. perinde oſculum excipere, verùm cùm recepto oſculo velut æſtuans illa Deo hæret, oſculum imprimere potius dicenda videtur. Quòd verò actus intellectus diuinæ eſſentiæ illapſu fœcundi, ipſiuſq; eſſentiæ vnionem conſequens, oſculum appellari debeat, verum eſt proculdubiò, ſed enim actus intelligendi, qui ſumma quiete, & tranquillitate perficitur præ ſe non fert illam energiam, & affectus commotionem, quæ oſ-
culi

culi ſignificatione notatur, quæque voluntatis actui eſt omninò natiua. Sed iam quæ ſponſa ſubdit, quopacto cohæreant, trutinemus. Inquit enim.

Et iam nemo me deſpiciat.

Quis det, vt corona fruar, vbi iam nemo me deſpiciat, ſicut in hoc exilio, vbi vt purgamentum mundi negligor.

VT horum verborum concinnitatem percipiamus, conſtituendum eſt, quod ſub huius capitis monuimus initium, ſponſam, quæ legatione pro Chriſto fungitur, & ad labores perferendos, à contemplationis ſuauitate depellitur, eas ærumnas, & inſectationes, quas in legatione perlatura eſt, cogitatione perpendere. Inter alia verò, quæ paſſura eſt, illi præ oculis obuerſantur opprobria, & ſceleſtorum hominum neglectus, quibus paſſim vexari ſolent, quicumque pro ſalute proximorum apoſtolicis veſtigijs inſiſtunt, fiunt enim tanquàm purgamenta & peripſemata mundi, eam vitæ rationem exſibilantis, & contemnentis. Proſpiciens ergo ſponſa, quot ſit ſpernenda ludibrijs, & viam, quam peractura eſt, priùs mente percurrens, illa extulit verba. Et iam nemo me deſpiciat, quaſi dixiſſet. Quis det, vt tandem ad eam, quam opto, cœleſtis patriæ dignitatem aſſurgam, vbi gloria coronata incedam, & iam nemo me deſpiciat, vt ſceleſti

homines

homines iuſtos paſſim in hoc exilio deſpicere, ac irridere ſolent. Enimuerò hæc interpretatio ideò quadrat, quia ſponſæ affectum proprie depingit. Sicut enim animus requiem cœleſtis patriæ ardentiſsimè cupit, ità è contrario agones, & ludibria horret, quod etiam in viris perfectis experimento didicimus. Eſt autem excelſi animi nec propter propriam gloriam, & bonum quaſi priuatum, nec propter impendentia mala de ſuo ſtatu deijci, vel à ſua rectitudine flecti, vnde & ſponſa, nec quia contemplationis requie caritura, nec quia hominum nefariorum prauitate vexanda & negligenda eſt, ex animi magnitudine deturbatur. Fuit autem operæpretium ſuos illam affectus ad noſtram eruditionem exprimere. Hæc prima eſt ab initio capitis præcedentium verborum interpretatio.

Secunda verò ſe prodit. Sponſum non in gloriæ maieſtate, vt prima, ſed velut in hoc exilio cum ſponſa morantem, illiuſque votis in calce capitis proximi expreſſis reſpondentem contemplans. Sponſa nimirùm à ſua requie ad aliorum curandam ſalutem receſſura, ne per inexploratam regionem ſola graderetur, ſic ſponſum precabatur. Veni Dilecte mi, egrediamur in agrum. Nunc verò in hoc capite, id ſe ardentiſſimè cupere propalat, aiens, Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ? hoc eſt, quis mihi in hac mea legatione te tanquam fratrem ſociumuè

tribuat,

tribuat, non ſub quacumque forma, plures enim formas induere ſoles, ſed tanquàm lactentem, ac ſugentem in tua plebe doctrinam prædicatorum, quibus ego annumeror, qui dum Eccleſiæ lac tyronibus propinant, vbera ſanè ſunt matris meæ, quæ eſt militans Eccleſia? Pergit autem vlteriùs, aiens. Vt inueniam te foris? acſi diceret, Quis mihi det, vt in agro illo, ad quem, vt mecum exires, flagitabam, hoc eſt, in plebe agreſti, & vrbanitatis tuæ ignara, quaſi extra charitatis tuæ politiam vagante, inueniam te, vt in plebis illius animos te inſinuans, ad vrbanitatem, & charitatis eos habitationem impellas, & ibi ego Deoſculer te in illis, dum os meum oribus illorum, tuam inſpiratam ſcientiam admoueo? Denique adiungit. Et iam nemo me deſpiciat? quaſi dicat, Quis mihi det, vt ex mea requie exiliens, aliorum eam mihi exprobrantium improperia non patiar, nec mihi iam ſolùm nata videar, ſed de aliorum profectu gloriam propter te, ſponſe, parem? Enimuerò nonnullos cernere licet charitate prouectos viros, qui quotidianis aliorum conuicijs proſcinduntur, quaſi putent, ſe ſibi dumtaxat natos. Cum enim ij, qui licentiùs agunt, & ad aliorum gubernationem ſe præmaturè obtrudunt, obſequium ſe exiſtiment præſtare Deo, ſi forte quem videant ſibi ſtudentem, & donec à Deo vocetur, ſeipſum abdentem, in eum non ceſſant

torque-

torquere conuicia; philautiam illi & ignauiam obijciunt, & quaſi Deo non obaudientem contemnunt. Ab his ergo ſponſa ſe non deſpici optat, non quia eum formidet contemptum, ſed quia id ſponſo glorioſum fore putauit. Poteſt etiam ſatis idoneè dici, ſponſam non optare in eo etiam genere non deſpici, ſed præuidere, ac dicere, quod ſibi nouit euenturum, ſe nempe non eſſe deſpiciendam, & huic explanationi quadrat ſeptuaginta Interpretum verſio, quæ vltima hæc verba non tranſtulit ſub optantis, ſed ſub prænunciantis modo, Sic enim habet. Quis det te fratrem meum ſugẽtem vbera matris meæ? & hic clauſit interrogationem, Mox autem, quod fore credidit, ſine deſiderij modo, enunciauit, aiens: Inueniens te extrà, oſculabor te, & non deſpicient me.

Hic autem viſum eſt, non eſſe obruendam ſilentio tranſlationem, qua Theodoretus vtitur, quæ ſic habet. Quis det te, nepos mi, ſugentem vbera matris meæ? & mox ſub parentheſi, (iſta tua benignitate concitata) clauſaque parentheſi ait, inueniens te foris, oſculabor te; & non deſpicient me. Vbi verba illa, iſta tua benignitate concitata, intertexuntur, quæ nec in Hebraica, nec in ſeptuaginta Interpretum verſione, quæ nunc habentur, leguntur. Fieri potuit vt in antiquis exemplaribus legerentur, niſi quis fortè ſuſpicetur, quod latinis tranſlationibus eueniſſe in nonnullis vocibus, nobiles authores tradiderunt, Græcis pariter

conti-

contigiſſe, vt ſcilicet, ex aliquo commentario illa verba in textum ipſum typographorum oſcitantia intruderentur. Quoquopacto autem ſe res habeat, verba illa ad ſenſus arcanos ſunt opportuniſſima, ſiue enim iuxtà primam interpretationem ſponſus conſideretur, ſugens vbera ſupernæ Hieruſalem, quæ eſt mater noſtra, ſiue iuxtà ſecundam concipiatur in Eccleſia militante, quæ mater etiam noſtra eſt, in plebe tyrunculorum, prædicatorum arcana vbera ſugens, ſiue vtrobiq. oſculum recipiens, id ſanè pro ſua benignitate concitata, hoc eſt, ad nos celerrimè mota, efficit, nec enim extrinſeco impulſu ea nobis bona præſtat, ſed motu certè proprio, benignitate ſua non aliunde, ſed à natura ſua concitata. Nunc verò ſponſa ſtatuens ſponſum à ſe foris offenſum iri, quemadmodum optauit, quidnam ipſa tunc præſtitura ſit, ad noſtram eruditionem, eloquitur.

Apprehendam te.

Cum primum videro te (o ſponſe) in animam conuerſi hominis ſubintraſſe, apprehendam te, ne labaris, quaſi qui anguem capere, ac ſtringere certat.

SPonſa concionatura cum ſit, & permulcendæ ad iuſtitiam gentis curam geſtura, conſultiſſimè decernit, ſe occaſiones ſponſi tenendi cap-

di capturam, nec vllo modo eas præterire paſſuram. Hoc quippe ſibi volunt ea verba, Apprehendam te. Lubricus nimirùm ſponſus eſt, ſerpentis imagine rectè in deſerto ſignatus: Serpentem videlicet apprehendere difficile eſt; ſœpeq. qui eum tenere geſtit, deluditur; etſi enim illum manu preſſerit, ipſa tamen preſſura facilius anguis elabitur; vnde ficus folio, vel alio ad id comparato artificio, capiendus eſt, ſedula certè obſeruatione, ac dexteritate. Sic ſponſus hac illacq; per hominum corda, lubrica quadam ſpecie labitur, qui verò illum in eo loco apprehendere ſatagit, tempus captare, & magna vti dexteritate debet, ſi eum tenere cupit. Hoc autem fit, cum à peccatoris animo ſacrorum dogmatum iaculis ſauciato repentinum quoddam æternitatis, ipſiuſq. ſponſi concipitur deſiderium. Tunc quippe ſacer concionator ocyſſimè debet accurrere, & ſatum in eo corde, ſemen alere, hortatu multo, ac nauitate fouere, vt radices agat, frugemque reddat optatam. Tunc eleganter dicitur ſponſum corde illo conceptum apprehendere, ne fortè inde labatur. Quod verò eiuſmodi apprehenſio, ad vlteriores fiat profectus, per adiuncta verba mox ſponſa declarat, aiens.

Et

Et ducám in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.

Cùm tenuero te ibi, homines ad iuſtitiam grandiorem impellam, vt denique migrent in cœleſtem Hieruſalē matrem meã, & in eis ad illam ducam te.

POrrò domus matris ſponſę, habitatio illa foelix coeleſtis eſt Hieruſalem, quam ſcriptura matrem noſtram appellat. Enimuerò matris illi nomen, ſicut & manus quadrat. Ab illa quippè velut à matre, militans hęc, in qua nos ſumus, Eccleſia quaſi lactatur, & alitur. Sanè Ioannes vidit Hieruſalem hanc noſtram, ab illa, quæ in coelis eſt, deſcendentem, ſicut à matre filiam nuptui traditam, ſuoq; ornatã viro. Hęc aũt origo, quam ducit à matre, ſic eſt accipienda. Princeps videlicet illius vrbis, quæ mater noſtra eſt, ab illa deſcendens, hanc noſtram genuit, & fũdauit Eccleſiam, virtutum coeleſtium infuſione, quæ à coelo traxit originem, & ſacramentorum inſtitutione diuinitùs facta. Ciues autem illi ſummo Principi Deo miniſtrantes, illoque fruentes, materno quodam affectu ad noſtram ſunt deſtinati cuſtodiam. Ex quo fit, vt beata illa Eccleſia omnis, & capite, & membris ſuis, hanc noſtram generarit, perpetimque lactet Eccleſiam, vt pateat, ſponſam, velut huius Eccleſię membrum iure potuiſſe coeleſtẽ eccleſiã matrem ſuã appellare. In huius ergo matris

Nn habi-

habitationem, poſtquàm illum apprehenderit, ſponſum ſe ducturam aſſeruit, quod quemadmodum fiat elucidandum eſt. Profectò, poſtquã quis Eccleſiaſtes aliorum coetui præfectus, in peccatoris cuiuſpiam animo ſponſum, ſenſu expoſito, apprehendit, & ne inde labatur retinère multa nauitate ſtudet, ac ad profectus nouos cor eius, qui reſipuit, peccatoris impellit, qui meritis demùm cumulatus migrat in patriam, ſponſum ipſum in eo corde latentem, & miris creſcentem acceſſibus, in patriam, quò tendit homo ille, ducere pulcherrimè dicitur. Quapropter ſic ſponſa loqui putanda eſt. Apprehendam te, o ſponſe, cùm primum peccatores ad iuſtitiam adhortans, te in illorum animos ſubintraſſe comperero. Poſtquàm verò tenuero te, & ne inde labaris velut adſtrinxero; corda illa, in quibus tu coeperis habitare, ad cœleſtem patriam, matris videlicet meæ aulam, nouis iuſtitiæ progreſsibus ducens, te ibi latentem, quaſi ferculo vectum, ad eandem ducam aulam, quomodo enim ea corda illuc duci poſſunt, niſi tu ibi fixus, eò pariter ducaris? Cętera autem verba, nempe [& in cubiculum genitricis meæ] ſuprà ſatis expoſita ſunt. Exponi aliter poteſt hic locus iuxtà verſionem ad Hebraicum textum expenſam, quę ſic habet. Venire faciam ad te domum matris meæ. Profectò cum ſponſa concionans, & ad iuſtitiam exhortans, corda hominum quatit, & vt ſponſo arctiùs hæreant, impellit, domum, hoc eſt, familiam Eccleſiæ ma-

tris

tris ſuæ ad ſponſum facere venire, elegantiſſimè dicitur. Iuxta editionem verò noſtram, in coeleſtem aulam ſponſum ducere adornat, vbi quid ſibi ſit euenturum, in hunc modum explanat.

Ibi me docebis.

In ea matris meæ aula ſine caligine vlla, luminè gloriæ illuſtrabis me.

SAnè in coeleſti patria, veram Deus ſine vllo ænigmate docet ſapientiam, nec enim eam in huius mundi caligine parare contingit, cùm vix eam prælibare ſinamur. Cuius certè veritatis eſt efficax perſuaſio, puriſsimas etiam magnorum virorum mẽtes diuinorum fuiſſe ignaras arcanorum, ſicut ſcriptum eſt. Exiſtimabam vt cognoſcerem hoc, cupiebat enim vates noſſe, cur iuſti à Deo in hac vita cędantur, & quaſi neglectui habeantur, ſed quia id in hoc exilio penitus ſe callere non poſſe animaduertit, ſubiunxit, Labor eſt ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei, ac ſi dixiſſet, in ſanctuario, hoc eſt coeleſti domicilio, docebit me Deus, & ſic huius vitæ ceſſabit ignoratio. Porrò introeuntes in illud ſanctuarium diuinæ gloriæ lumen eueſtigio perfundit, & per id Deus mentes beatorum illuſtrat, auaramque illam ſciendi exſatiat cupiditatem, qua humanus vexabatur intellectus. Tunc Deus per ſemetipſum præceptoris functionem obibit, ac ſine creaturæ vl-

lius quantumuis excelſæ miniſterio mentes illas illuſtriſsimo eo lumine imbuet. Hanc ergo ſapientiam doceri ſponſa cupit,& ſibi eam de ſponſi munificentia pollicetur, aiens, Ibi me docebis, ac ſi planius ità loqueretur, Ego in hoc exilio, tua fungens legatione, illumino eos, qui iacent in vmbra mortis, abs te miſſa illos doceo,& tu meam ſedulitatem, ac laborem muneraturus, in patria docebis me. Verùm quod ſponſa ſubdit, omninò mirum videtur. Ait enim.

Et dabo tibi poculum ex vino condito.

Ibi dabò tibi quaſi vini conditi,& aromatici poculum, cum amorem, quem in terra myrrhæ aromate condio, nouo ſapore, ac odore imbutum ex labore tolerato, porrigam,

VInum aromatibus conditur,& eorum vim contrahit. Eiuſmodi verò vinum fuit antiquitati gratiſſimum, aiente Plinio, Lautiſsima apud priſcos vina erant myrrhę odore condita, moxque nonnulla in eam ſententiam, ex antiquis authoribus profert, vbi de vino aromatite mentionem facit. Hoc igitur vini apud priſcos lautiſsimi genus ſponſa reſpexiſſe videtur,

cum

Digitized by Google

cum, ad ſponſum permulcendum, ſe in patria illi poculum vini conditi propinaturam dicit. Quod quemadmodum futurum ſit, nunc aperiendum eſt. Enimuerò, vt ex primis huius capitis verbis patere poteſt, expenſo intellectus, ac voluntatis ibi ſpectato diſcriminè, cùm Deus in patria lumen immittit intellectui, eleganter ipſe dicitur ſapientię propinare potum, quem intellectus diuinam illuſtrationem concipiens, & attrahens, quaſi bibit. Voluntas verò in eodem momento amoris actum proferés, è contrario, potum Deo propinare perhibetur, quem ille, dum voluntatem trahit, pulchrè dicitur haurire. Ex quo fit, vt Deus, & anima beata, mutuis quaſi poculis certent. Anima ergò vini poculum voluntate propinat, vini autem, non cuiuſcumque, ſed aromatici, myrrhâque conditi, ac proinde lautiſsimi, quod ſic arcano ſermone liquet. Amor ſanè vino apertè ſignificatur, ab vtroque enim prouenit ebrietas, vt cętera ſileamus. Vinum autem hoc, aromatibus ſi condiatur, fit ſponſo lautiſsimum. Inter aromata verò myrrha ad hanc condituram eximiè confert, & vino huic ſaporem ac odorem ſuauiſsimum tribuit. Quia videlicet amor Dei amaritudine, laboribuſque vexatus, & quaſi aculeatę myrrhę arbuſculę pũcturis laceſsitus, magnam parit nobilitatem & verus amor eſse aduerſitate conuincitur. Ex hoc aũt quendã ſaporẽ, odoremq; contrahit ęuo ſempiterno permanſurũ, quo nõ ſolũ animę, ſed

etiam ſpōſi inde gaudentis guſtus afficitur. Etſi enim vinum in patria iã non myrrha cōdiatur, eſt quippe amor glorioſus, verùm ibi ſaporem, odoremque retinet ſuauiſſimum, quem ex hac vita, ob myrrhę condimentum, contraxit. Quod verò attulimus ex Plinio, vina myrrhæ odore condita laudante, non ita intelligendum eſt, vt vulgus putat, vina videlicet illa myrrhæ vulgaris amaritudinem concepiſſe, & ex eo lautiſſima fuiſſe habita, quomodo enim, ſi amarorem ingererent, lauta eſſe potuiſſent? Sed ità habendum eſt, Murram, vel myrrham lapidis pretioſi genus odore commendabile, colorumq; varietate diſtinctum naſcens in Oriente apud Parthos, vino odorem ſuauem conciliare. Creditur autem ea myrrha eſſe humor ſolis calore ſub terra condenſatus, ex quo antiqui fingebant calices myrrhinos in pretio habitos, in quibus vinum optimum varijs aromatibus condiebatur, & ad roborandum ſapore, ac odore plurimùm valebat. In ſermone autem arcano amaritudo myrrhæ, quæ carni eſt inſuauis, vero amori, quaſi generoſo vino probatiſſimam cōdituram inducit. Qua conditus amor fit poculum ſponſo dignum & in hac, & in futura vita, myrrha ergo amara, non murrha, eſt, quæ amorem condit vt vinum. Præſtat autem amori myrrha, quod vino vuarum murrha præſtat. Sed iam ſponſam, quæ ait, ſe in patria, amoris actu, quaſi poculum vini aromatici ſponſo daturam, pergentem contueamur. Affert enim ſatis arcanum

canum

canum quiddam, quod opus ſit contemplari. Sic nimirum ait.

Et muſtum malorum granatorum meorum.

Ibi amorem torturis & laboribus vt torcularibus expreſſum propinabo tibi, ac ſi coniux viro ſuccum ex punicis malis elicitum eius amoris indicem propinet.

EX malis granatis ſeu punicis vinum, quod rhoiten vocabant, confici ſolitum Plinius tradidit. Malo verò granato charitatem, vel quod eſt idem, Dei ſignificari amorem ſatis eſt in ſuperioribus explicatum. Sicut autem mala hæc punica, vt vinum ſeu muſtum inde fiat, premuntur, ac veluti torquentur; ità, cum Dei amor diuturnitate maturuit, premitur, & per metaphoram, inde muſtum, vinumue fluere dicitur. Hoc autem bifariam fieri ſolet. Altero quidem modo, cum perfectus Dei amor multis preſſuris laboribuſque tortus, actum in preſſura, velut in torculari, multiplicem promit, qui muſti ſymbolo feruentis, & velut ebullientis notatur. Secundo verò modo fit,

Digitized by Google

cum quis amore prouectus, pro ſponſi gloria ſubit martyrium, vbi ſanguis tanquam ſuccus è malo granato fluit expreſſus, quo nullum poteſt poculum pretioſius ſuauiuſuè ſponſo dicari. Muſtum autem hoc, vtroque ſenſu acceptum, ex malis granatis ſponſæ, hoc eſt, ex gemino amore, Dei videlicet, ac proximi, conficitur. Ex vtroque enim, ſiue cùm laboribus angitur, ſiue etiam cùm prædicationis ergò mortem oppetit; fluit ſeu multiplex actus æſtuans, ſeu ſanguis ebulliens: vbi eſt aperta cum muſto ſimilitudo. Hoc verò muſtum malorum granatorum, ſicut & vinum aromaticum, fluit more fontis ſalientis in vitam æternam, ac proinde in patria ſponſo propinatur, perpetua quadam oppreſsi olim amoris, & profuſi ſanguinis oblatione, quam dum Deus acceptat eleganter dicitur id muſtum haurire. Bibit autem id muſtum in hoc etiam, dum exprimitur exilio, quemadmodum & vinum aromatiten, de quo paulò antè dictum eſt. Sic igitur ſponſam loquentem concipere debemus. Cum te, o ſponſe, duxero in aulam matris meæ, & tecum in tua egero claritate, perpetua quadam oblatione tibi offeram amoris repetitum actum, in laborum huius vitæ torcularibus expreſſum, vel etiam ſanguinem pro te ipſo effuſum. Etſi enim preſſura ceſſabit, æterna tamen recordatione, quaſi iuge tibi porrigam libamentum, quod tu libentiſſimè hauries. Animaduertendum eſt in hoc loco, eas preſſu-

ras,

ras; quas nunc propter iuſtitiam quis patitur, exhauſto ſemel labore, in quo hoſtia quaſi cæſa fuit, in æternum permanſuras, tanquam laudis, & gratiarum actionis hoſtias, & ità ſatis eleganter muſtum arcanum, quod hic exprimitur ex punicis malis, in æternitatis poculum aſſeruari dicitur. Nunc verò, quaſi ſecum expendens, quibus auxilijs ſit prædicationis legatione functura, ſe velut adhortans, & ad opus incendens, ſic effatur.

Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Tutò iam poſſum aliorum ſtudere ſaluti, nam cordi ſponſi cor meum hæret, & fortitudo eius tuetur me.

PRæter illa, quæ ad horum verborum interpretamentum capite ſecundo ſunt allata, nonnihil modò apponendum eſt. Profectò in his verbis mira retegitur vis amoris, dum ſponſi læua ſub ſpōſæ capite porrigitur, & exinde cordium latera copulantur. Enimuerò ſi duo coniuges ita ſe complectantur, vt ſiniſtris brachijs colla ſibi mutuò cingere velint, tunc ſanè læua ſub capite eſt, & ſiniſtra ſe tangunt latera, cordibus ſibi mutò hærentibus. Et hic vrbanus amplexus amantibus

eſt

Digitized by Google

eſt aptior, quàm dexteræ, & in ſe ipſo ſpectatus videtur eſſe potior. Sanè antiquitati læua, quàm dextera fuit honorificentior, ac proinde, cum quis alteri honorem deferre cupiebat, ad ſiniſtrum illum admittebat latus, vt cordis propinquitate, ſibi eum amicum eſſe cordi oſtenderet, quo nihil acceptius, aut dignius præſtare poterat. Is autem, qui à dextris quempiam comitabatur, comes appellabatur exterior, qui verò gradiebatur ad læuam, interior nuncupabatur, vt patet ex Ouidio, qui ſenem pingit iuuenum comitatu ſeptum. Cùm verò vnus tantùm comes eſſet, ſenem ad læuam illius comitis locat, aiens in Faſtis.

Et medius iuuenum, non indignantibus illis.
Ibat, & interior, ſi comes vnus erat.

Meritò autem interiorem appellat eum, qui ad læuam incedit, quaſi qui intrà cor admiſſus ſit. Dum ergo ſponſa inquit, læuam ſponſi capiti ſuo ſuppoſitam, neceſſe eſt, vt principem apud eum locum, cor nempè illius adepta ſit. Vbi apprimè animaduertendum eſt, ſponſam ipſam ſiniſtrum latus ſuum, quaſi ſuam etiam læuam ſponſo præbere, vt verè ipſi ſit interior, nam ſi ſponſus læuam illi admouet, vt caput, hoc eſt principem animæ partem ſuffulciat, neceſſe omnino eſt, ſiniſtrum ſponſæ latus ſiniſtro lateri

lateri ſuo reſpondere, vbi cernimus nouum amplectendi modum, nouum etiam comitatum. Sanè in vulgari amplexu latus dextrum ſiniſtro reſpondet. In vulgari etiam comitatu, ſi morem antiquitatis obſeruemus, qui ad læuam alterius gradiebatur, dextrum illi præbebat latus; læua verò læuæ, nec in vulgato amplexu, nec in antiquo aptabatur, & hærebat comitatu. Sponſus autem, & ſponſa, quia cor ſibi mutuò præbent, ſiniſtra proinde latera committunt. Vt ergò verba ſponſæ penitùs percipiamus, ſic eam loquentem concipere debemus. Tutò gradi poſſum, & quocumq. me ſpiritus impellit, ire, nam læua ſponſi ſub capite meo, hoc eſt, ſiniſtrum mihi latus præbet ſponſus, tanquam eius cordi inſculptæ. & caput, hoc eſt, principem animæ partem cæteris eminentem, ne cadat, ſuſtinet. Dextera verò illius, quæ ſymbolum fortitudinis eſt, amplexabitur me, hoc eſt, cuſtodiet, & vndique vallabit me, ne quis me lædere audeat. Eſt igitur hic loquendi modus periphraſis quædam vt tantundem ſit dicere, Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, acſi diceretur breuiùs; præbet mihi ſponſus cor ſuum, & ideo defendet me. Et hæc prima eſt expoſitio.

Subit autem mentem ſecunda, ex natantium conſuetudine prompta. Porrò, dum quis natandi peritus, ignarum quempiam natare docet, altera manu mento ſuppoſita, caput, ne

merga-

mergatur, fulcit, altera cingit, & quaſi amplexatur natantem, ex quo arcanus verborum eruitur ſenſus, acſi ſponſa ſic loqueretur. *Curatura ſum aliorum ſalutem, & per medios fluctus natatura, multis enim ſum agitanda curis, ac procellis laborum verberanda, ſum autem natandi parum perita, & propterea ſponſus eius artis conſultiſſimus, quaſi ſupponet laeuam capiti, hoc eſt, menti meæ, ne obruatur aquis, ac præfocetur, & illius dextera, hoc eſt, inuictum robur amplexabitur, ſeu ſæpiet me, ne maris fluctus, quos ille auertet, me audeant operire.* Nunc verò ſponſus, vt ſponſæ diſcipulas erudiat, monet, ne putent omnia ſibi impunè licere. Ne intempeſtiuè audeant ſponſam inter ipſas etiam paſcendi curas interdum contemplationis requie recreatam auocare, donec annuente ipſo, paſtorales repetat functiones. Enimuerò clariſſima Eccleſiæ lumina, Doctores inquam ſacri, quorum curæ Chriſtiana Reſp. credita à ſponſo fuit, inter medios curarum vortices, à Deo interdum viſitabantur, & velut in tranquilla portus ſtatione collocabantur, vnde fiebant ad repetendas curas promptiores, & ad conſulendum bono communi doctiores. Quapropter ab eiuſmodi cum Deo conſuetudine eos interpellare, & temerarium fuiſſet, & noxium. Quod vt diſcipulæ diſcant, introducit hic Salomon ſponſam ecſtaſi raptam, & ſponſum ne excitetur imperantem.

Spon-

SPONSVS.

Adiuro vos filiæ Hieruſalem, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis Dilectam, donec ipſa velit.

Obteſtor vos animæ ſponſæ diſcipulæ, Eccleſiæq; filiæ, ne amorem illius mihi interdum hærentem, ecſtaſinq. facientem interpelletis.

VErba hæc in ſuperioribus ſatis explanata ſunt, nunc enim quartò repetuntur. Confert autem hæc repetitio ad energiam, & vt altius memoriæ imprimantur. Expedit ſanè noſſe, ſtudij cœleſtis interceptionem non ſine iniuria, & magno ſalutis diſcrimine fieri. In Hebraico autem textu, pro, Dilecta, ponitur, Amor, ac exinde iubet Deus, ne quis amorem ſuſcitet à ſomno illo ſaluberrimo. Etſi enim ecſtaſis ad intellectum pertineat, qui aliqua inſpiratione reuelationis ſurſum vehitur, amor tamen interdum eius cauſa exiſtit, ſicut de Paulo Dionyſius prodit, 4. de Diu. nom. aiens, illa Pauli verba, Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus, ex virtute diuini amoris ecſtaſin facientis erupiſſe. Cuius aſſerti ratio eſt, quia amor voluntatem afficiens, ad diuinam pulchritudi-

tudinem totum hominem vehementer impellit, & propter hunc affectum vehementem, ab omnibus alijs rebus animus alienatur, & in id, quod voluntas affectat, euehitur, ex quo fit mentis exceſſus. Propter hoc ergo ſponſus imperat, ne ſuſcitet quis amorem ecſtaſin facientem, & ſecum ad ſponſum ipſum totam ſponſæ animam ferentem, vt ibi tanquàm in centro ſui deſiderij conquieſcat, & velut ſalutari ſomno ſopiatur. Cætera verò, quæ ad horum verborum interpretationem deſiderantur, petantur ex ſuperioribus. Quod autem ad connexionem ſpectat, prætereundum non erit. Poſt hæc nimirùm verba, proximè in ſcenam introducitur filiarum Hieruſalem ſponſæ ſcholam frequentare cupientium chorus, ecſtaſi elatam ſponſam demirans, quod non mediocriter conducit ad eius ſtudium promouendum.

Filiæ Hieruſalem.

Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens?

Quàm excelſa eſt ſponſa hæc, quæ velut carnis pondere immunis, de culpa, in qua velut in eremo errauerat, in charitatis altitudinem aſcen-

aſcendit, & ob conſcientiæ tranquillitatem, & ſalutis ſecuritatem delicias paradiſi prælibat?

VErba hæc in ſuperioribus partim expoſuimus, dum ſponſæ aſcenſum ſub fumi expendebamus imagine. Ibi quippè res mira fuit, ſponſam carneum pondus geſtantem non cadere, ſed erectam gradi, & quod mirabilius eſt, aſcendere per loca iniqua, & rupibus in deſerto rigentia, & hoc planè modo filiæ Hieruſalem, hoc eſt animæ Eccleſiæ filiæ ſponſam ecſtaſi raptam, ſublimemq. ſuſpicientes mirantur, & rogant, quænam ea ſit, quæ pondere depoſito, ſe in altum attollit. Sed quod, præter illa, quæ ſuprà protulimus, nouum hic, & inauditum videtur, eſt id, quod apponitur, delicijs affluens. Enimuerò deſerta loca ſolis ardore peruſta, vel imbrium inclementia decocta, nec humana ſedulitate culta, vel ſpineta, vel id genus frutices inutiles, noxioſuè proferunt, fructus autem mites, aut flores odore commendabiles neſciunt. Tantùm abeſt, vt delicioſa, & amœna loca vocari poſſint, ex quibus, quis tanquàm ex paradiſo deliciarum, quaſi delicijs affluens queat aſcendere? Hoc ergò planè mirum accidit, ſponſam, non ex paradiſo, ſed ab exilio, horrente loco aſcendere, & delicijs affluere. Profectò, ſi in ſpiritalem nos mundum inſinuemus, & ea, quæ in deſerto noſtro, à viris perfectis ſunt geſta, libremus, fiet nobis perſpicuum, quonam pacto,

quis

Digitized by Google

quis in eremo agens delicijs poſſit affluere. Etenim cùm è paradiſo deliciarum Deus hominem arcuit, & in terram ſpinis ac tribulis horrentem illum proſcripſit, nullus homini ſuperfuit hortus amœnūs, è quo & fructus ſuaues carpere, & flores odoratos legere, ac delicijs proinde abundare valeret. Sed clementiſſimus Deus genus noſtrum miſeratus, licet nollet eiectum ſemel hominem, in paradiſum reuocare terreſtrem, illi benigniùs proſpexit, ſecundum condens in huius vitæ deſerto paradiſum tantò fœliciorem, quantò pretioſiorem. Hæc eſt Eccleſia, quam Deus ipſe plantauit, & pœnam ſcelerum noſtrorum ſubiens, in ſudore vultus ſui, non qualicumq. ſed ſanguineo illam coluit, vt terra, quæ, cum fructuoſa condita fuiſſet, verſa eſt in ſalſuginem à malitia inhabitantium in ea, nouo iſto ſubacta cultu fieret denuò fructuoſa, & deſerti facies in delicioſum paradiſum verteretur. Ex hoc horto amœniſſimo, & poma, & flores odoratiſſimi virtutum leguntur, ab ijs, qui aſcendunt ex deſerto, hoc eſt, ex terra maledicta, quæ non eſt Eccleſiæ conciliata, in Eccleſiam tanquam in locum excelſum conſcendunt, vel ex eremo peccatorum, vbi non eſt charitatis habitatio, ſed ſpinarum & tribulorum horror, in charitatis altitudinem ſe attollunt, vbi tunc delicijs affluere dicuntur, cum & ſacramentorum frequentatione, & exercitatione virtutum, purgata conſcientia, & ſpe gloriæ altè concepta, fu-

ta, fu-

pta, futuræ fœlicitatis prælibant ſuauitatē, præſentiuntq; delicias. Porrò harum deliciarū partem non modicam guſtauere, non antiqui modò heroes, verùm & noſtra ætate plures animę ſanctitate inſignes, quas Deus ex deſerto velut aſcendentes, futuræ ſalutis pręſagijs, coeleſti ſępè voluptate perfudit, vt meritò dici poſſent delicijs affluere. Sic ergo filiæ Hieruſalem loqui credendæ ſunt. Quæ eſt iſta, ſublimis adeò, quæ ex eremo culpæ, per quam errauerat in charitatis altitudinem, quaſi carnis pondere non premeretur, aſcendit, & ob puritatem conſcientię, tanquàm ſecura de præmio, gaudia æternitatis concipit, & paradiſi delicijs affluit? Pergunt autem (nec enim interrogationem abſoluere) in ipſa interrogatione admirationis plena, progreſsionis, & aſcenſus ſponſę cauſam explicantes. Sic enim aiunt.

Innixa ſuper Dilectum ſuum?

Quàm magna eſt iſta, cui Deus homo ſuppoſuit ſe? vt innitens ſponſo in ardua conſcenderet, quò aſcendere nequiret, ſi tantùm ſua vi niteretur?

FRuſtrà niteretur, niſi dilecto inniteretur. Non enim vires ſponſæ ſuo genere imbecilles, niſi a ſponſo fultæ per loca deſerti fœliciter graderentur. Hæc igitur eſt aſcenſus cauſa; ſponſam ſcilicet innixam eſſe ſuper

dilectum ſuum. Filiæ verò Hieruſalem ſponſum admirantur onuſtum; terga videlicet Dei vile geſtare onus, carneum, ſuaque generatione corruptum, planè mirum eſt. Verùm ex hoc ipſo liquet, quonam pacto grauis hęc ſponſæ in peccato conceptæ moles, in altum ſe attollat, & ſurgat; quia nimirum geſtat illam ſponſus, qui ſymbolicè palma nuncupatur, oneri non cedēs, ſed in altum ſubleuans. Danda ergo eſt opera, vt natura hæc noſtra grauis innitatur ſponſo, vt ſuprà naturam feramur, nec nitamur incaſſum. Porrò philoſophi illi, qui mira de moribus tradiderunt, & quod pluris eſt, ſeruare ſtuduerunt, perdiderunt operam, nec de deſerto aſcēderunt, nec verò vllis affluxere delicijs, quia licet naturæ viribus nixi ſunt, ſuper ſponsū tamen (ob ſuam culpam) non ſunt innixi. Quantùm autem referat ſponſo inniti noſtros conatus, explicari nequit. Vno tamen exemplo, id tantillum aperiamus. Sanè cum quis de turpiſſimis anteactæ vitæ ſceleribus dolorem concipit, tametſi culpam, ob ſuam turpitudinem rationi aduerſam execretur, & poſteà cauere decernat, intrà doloris imperfecti, cui nomen eſt attritio, metas. non aſcendit ex deſerto culpæ, vbi non habitat Deus, ſi dolor is ſeorſum ſpectetur, quantumuis à diuino ſpiritu non inhabitante, ſed impellente is ducat originem. At verò ſi vt innititur ſuper ſponſum, hoc eſt, ſuper ſacramentum ab ipſo inſtitutum expendatur, mirum dictu eſt, quantùm aſcendat. Aſcendit

dit ſanè ad diuinæ naturæ conſortium, quod per gratiam fit, quàm certè altitudinem oculis con ſequi non valemus. Iam autem, poſtquàm quis eo modo diuinam eſt gratiam adeptus, quàm foeliciter altiora indies conſcendat, explicatu eſt difficillimum. Enimuerò plures actus, qui naturæ metas minimè tranſcenderent, dum tamen à iuſto quopiam exercentur, qui ſe ſuaque vniuerſa direxit in Deum ſponſi numine afflatus, adeò ſe attollunt, vt noua pariant charitatis lucra, nouoſque in corde aſcenſus efficiant. Demum hominum actus ſingulare quiddam, & excelſum maximè nacti ſunt, eò quòd ſponſus, eos actus in nobis operatur, & merito, ac ſatisfactione ſua vt Deus homo afficit, ex quo apud æternum Patrem nobiliores, àc pretioſiores apparent, quàm ſi ex mera ipſius gratia, & non etiam ex incarnati verbi redemptoriſque iuſtitia ad nos permanante prodirent. Aſcendunt igitur hoc pacto iuſtorum conatus Chriſti ſanguine, quaſi perfuſi, & à ſponſo ipſo ſe in eos inſinuante animati, ex quo planè perſpicimus rectè ſponſàm hæc omnia callentem aſcendere didiciſſe, rectèque filias Hieruſalem id exploraſſe, dum aiunt, [innixa ſuper dilectum ſuum.] Et has quidem laudes admiratione cumulatas filiæ Eccleſiæ extulerunt, ſpōſam ecſtaſi raptam velut ſponſo innixam contuentes. Quas licet illa non perceperit, percepit tamen ſponſus, & quia nouit illam prædicationis legatione functuram, vbi animos etiam candidos cenodoxia vexat,

ne alijs ſimilibus efferatur laudibus, quas auditura eſt, medici more prudentiſſimi antidoto illam communit, & à glorię vanę corruptione pręſeruat aiens.

SPONSVS.

Sub arbore malo ſuſcitaui te.

Creuiſti valde, caue ne efferaris animo, o ſponſa. Recordare quidquid habes, habere te ideo, quia ſub cruce te mortuam ſuſcitaui, vnde coepiſti viuere, ac augeſcere.

MEmineris, o ſponſa, te non natura, ſed dono, fuiſſe à me à culpę morte ſuſcitatam ſub ligno crucis, ac proinde, temetipſam agnoſcens, mihi gratiam habe, te verò ipſam deprime, & cùm laudata fueris, obrepentem gloriam excute, mihique illam iure meo redde. Sic ergò verba hęc explananda ſunt, vt malus arbor crucis intelligatur ſignificare lignum. Quod vt pateat, verba ſunt expendenda. Editio ſanè noſtra mali nomine ſine diſcrimine vtitur. Hoc verò nomen quàm latiſſimè patet, vt vulgò compertum eſt, ac proinde quodcumq; lignũ arborum mala gignentium ſub eo poſſet intelligi. In Hebręo aũt (vt eius ſermonis periti tradunt) pro his duabus vocibus, arbore malo, habetur, punica, malus videlicet punica, ità vt ſine contradi-

ctione

Digitized by Google

ctione vlla, quin verò ſine vlla ſenſus diuerſitate, quod editio noſtra generatim enunciat, mali nomine, id diſtinctè in quodam mali genere, arbore nempè punica, in Hebręo legatur. Cur autem crux malus punica vocetur, non ex corporeo ligno, ſed ex arcano eius ſenſu eliciendum eſt. Enimuerò fructus punicę mali, vt acini pingueſcant, proprio dirumpitur ingenio, & ſibi non parcit, vt illi creſcant, & proficiant, quãobrem à natura ſingulari nobilitate coronatus videtur, quaſi boni regis reddat imaginem, qui, vt ſubditis conſulat & proſit, quos tanquàm filios in medio habere debet corde conceptos, ſibi non parcit, ſed prę ſollicitudine dehiſcit, & velut abrumpitur. Sic ſanè ſponſus cùm pendebat è cruce, punici mali ex arbore pendentis, coronati, dirupti ſignificabatur effigie. Tunc enim vt optimus Rex ſpinea corona redimitus, toto corpore laceratus, ruptuſque patebat, vt nos, qui tanquam punici mali grana in eius viſceribus claudebamur, creſceremus, acità ſibi non pepercit, vt nobis parceret. Se igitur dirumpẽs ſuſcitauit nos ſub arbore crucis. Dum verò ait non in arbore, ſed ſub arbore, alludere videtur ad oſſa Adę in monte Caluarię ſepulti, vt ibi totius poſteritatis gerens perſonam, & ſub crucis ligno iacens, excurrentem ſponſi ſanguinem hauriret, & ſic ſub arbore ſuſcitaretur. Quod autem ſequitur, plures ſuggerit arcanos ſenſus, quos breui ſponſus innuit.

Digitized by Google

Ibi corrupta eſt mater tua.
Ibi violata eſt genitrix tua.

Sub eadem arbore, vbi ſuſcitaui te, Synagoga, cuius tu filia fuiſti, dum me rurſum crucifigendo peccaſti, turpi corrupta eſt adulterio. Receſsit enim à toro Dei, qui duxerat eam.

SVbindicat his verbis ſponſus ſtatum culpæ in quo ſponſa iacuit, ſemperque iacuiſſet, niſi diuino munere ſub arbore punica fuiſſet ſuſcitata. Quod ideò ſponſus efficit, vt ſponſæ omnem gloriæ inanis motum amputet, proprij generis recordatione. Quantamcumque enim diuinæ gratiæ vim adepta fuerit, ſi ſuam mente repetat progeniem, non efferetur animo, cum gratis damnationi erepta fuerit. Vt verò hic loquendi modus arcanus teneatur, ponendum eſt, in ipſis peccatis quandam cerni generationis ſeriem, qua ſcelerati maiores, filios ſibi generant exempli prauitate ſimiles. Inter vniuerſos autem peccatores, ſynagoga Iudæorum, quæ ſponſo necem acerbiſsimam eſt machinata principatum obtinuit, adeò, vt malignitate ſua, & importuna flagitatione ſponſum morti deuouens, potiùs ipſa, quam milites, illum crucifixiſse dicatur. Ex quo effectum eſt, vt in ea crucifixione princeps, & mater extiterit: vnde quicumque ſponſum ſpiritaliter crucifigunt,

ab

ab ea genus infame ducant. Certum eſt autem, eos qui ſemel illuminati ſunt, poſtmodumq; prolapſi, rurſum ſponſum crucifigere, & oſtentui habere, vt Paulus ad Hebræos teſtis locupletiſſimus eſt. Quapropter ad eam ſynagogam crucifigentium principem ac matrem, vt venenata poſteritas, ad virulentam ſtirpem pertineant, prorſus oportet. Et cum ſponſa, quæ peccauit, in eo fuerit infauſto numero, iure ſynagogam, quam imitata eſt, matrem habuiſſe perhibetur. Hæc verò ſceleſta mater ibi corrupta, violataq; ſenſu repetito aſſeritur, ibi inquam, hoc eſt, in arbore illa myſtica, vnde enim vitam legere debuiſſet in ligno pendentem, inde corruptelam traxit & mortem, dum ſponſum Meſſiam negauit, & execrata eſt. Pulchrè autem dicitur ibi ſynagoga violata, quia coniugalem tunc fidem temerauit, & quaſi à coniugis ſui Dei toro, alienos & adulteros amatores quæſitura receſſit. Ideò quippè violata ibi fuit, quia adultera. Sic ergò ſponſus loqui credendus eſt. Memento tui generis (o ſponſa) quæ ad prælationem vocaris, vbi propter honorem, moderatione tibi opus erit. Etſi enim grandis euaſeris, humillima tamen fuiſti, rurſumq. me affixiſti cruci, & perinde violata es in arbore, ſub qua te ſuſcitaui, matris tuæ ſynagogæ imitatione filia. Sicut enim illa ibi corrupta, ita & tu ibi violata fuiſti, vnde caput efferre nunquàm valuiſſes, niſi te commiſeratus eſſem. Diſce igi-

Digitized by Google

tur, quanam ratione irrumpentes vanæ gloriæ motus reprimere debeas, quo nihil tibi in legatione tua poterit eſſe fructuoſius. Hæc prima eſt interpretatio.

Secunda non minùs arcana eruitur ex ſeptuaginta Interpretum verſione, quæ ſic habet. Illic cum dolore parturiuit te mater tua. Illic cum dolore parturiuit te, quæ peperit te. Cuius verſionis, vt ſenſum percipiamus, meminiſſe opus eſt, quod ſuprà oſtendimus; ſponſo & nomen, & ingenium matris potiſſimum congruere. Sic enim vberibus prędictus pingitur, vt matris erga infantulum affectum ſe habere doceat, ità vt ſponſæ non minùs mater, quàm ſponſus, & frater ille appellandus ſit. Poterat autem matris aſſumens imaginem filios ſine dolore parere, ſicut illum peperit mater ſua. Verùm, præ amoris magnitudine, dolores partus acerbiſſimos exanthlare maluit, vt nihil intentatum relinqueret, quod pro nobis tolerare poſſet; & demum partus doloribus circumſeptus obijt, vt nos in lucem viuentes ederet, Rachel partũ imitatus. Filios ergo doloris ſui nos poteſt appellare, ſi quidem, vt nos pareret, parturiuit, & doluit. Qua in re diuitias ſuę charitatis luculenter oſtendit; cum enim ipſe maledictionis eſſet incapax (vt cætera ſileamus) in hoc etiam factus eſt pro nobis maledictum, quia tulit eam maledictionis ſententiam, quæ cecidit ſuper Euam, in dolore paries filios tuos. Subijt nempè eam ſententiam, parturiens in cruce, vt nos pareret.

Digitized by Google

reret. Quod cùm energia illa verba repetita commonſtrant. Illic cum dolore parturiuit te mater tua. Illic cum dolore parturiuit te, quæ péperit te. Hanc ergò parturientis imaginem ſponſæ memorię ille cupit inſculpere, quæ ad eundem ſcopum cum primę interpretationis ſenſu dirigitur. Confert enim plurimùm, ne ſponſa proprijs meritis tumeat, ſuæ matris partum, doloreſque recordari. Sudore quippe, & agone ſponſi, illa in eam dignitatem promota eſt, non ex ſuæ operibus iuſtitię. Etſi enim operata fuerit; at vt ea opera prodeſsent ad iuſtitiam, ſuæ matris cum dolore partus effecit. Hæc interpretatio, præterquàm quòd ad deprimendum animum idonea eſt, plurimam habet ad acuendum amorem energiam. Si enim quis dolores Chriſti acerrimos, quos noſtræ ſalutis gratia pertulit, rectè perpendat, vix ab eo arduum quippiam repoſcetur, quòd is negare poſſit.

Propterea ſponſus ex ea ſententia velut opportunitatem nactus, ſic ſponſam monet.

Pone

Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum.

In nobiliſſimo tui loco, corde nempe, quod ſemper contueris ſimilitudinem mei gere, vt illa ſemper oculis tuis obuerſetur.

PRofectò mos eſt tam latè quàm natura patens, vt rerum magni ponderis ex animis noſtris memoriam diſcedere non paſſuri, naturę imbecillitati ad obliuionem procliuis, arte ſuccurramus, mnimoſyno aliquo, vel id genus opere alio ad memoriam augendam opportuno. Sic maiorum effigies in aulis ſtatui ſolent, vt oculis obiectæ, præclara illorum facinora quaſi ſuggerant. Sicut autem ſceleſti animi toti extrà ſe feruntur, & ad aliorum facta exploranda, & criminanda aciem mentis intendunt, ſui cordis immemores, ità è contrario iuſti, ne videant vanitatem, oculos auertentes, cor ſuum perpetim contemplantur, vt nihil ibi præter honeſtum admittant, motusq; omnes degeneres arceant. Propter hoc igitur ſponſus monet, vt non alibi, non in obſcuro, vel ignoto, ſed in nobiliſſimo omnium loco ſponſa illum ſtatuat, vt in eum mentis aciem ſemper intendat.

Secundo modo exponi poſſunt hæc verba, obſeruata litteras obſignādi conſuetudine huic loco maximè conſentanea. Porrò ſigillum epiſtolæ impreſſum, & ſecreta cuſtodit, & nequis, niſi is, ad quem mittitur, reſignet illam, efficit.

Cor

Cor autem ſponſæ epiſtola quædam eſt, multis deſideriorum exarata lineis, ad ſponſum, quamdiù non clarè cernitur, miſſa, nam in patria deſideria fruitione ſuccedente ceſſabunt. Vt autem ea deſideria in exilio alantur, & tutò in ea carnea perferantur epiſtola, quam nemo, regis conſpecto ſigillo, vel reſignare, vel remorari audeat, iubet ſponſus, ſe tanquam ſignaculum, ſeu ſigillum illi imprimi, quo nihil optabilius eſſe poteſt. Profecto, donec eum ſponſa ſine caligine cernat, ſigillo vti debet, in quo illius quaſi ſculpta conſpiciatur imago. Tunc nec indigebit epiſtola, nec huiuſcemodi ſigillo. Sed prius hæc via carpenda eſt.

Tertio verba ſic explanari poſſunt, vt ex vulgato cudendi numiſmatis more metaphora petatur. Enimuerò argenti, auriue maſſulæ, etiam in orbes conformatæ, donec eis regia imprimantur inſignia, nec tanti fiunt, nec ad vulgares permutationes, emptioneſq; admittuntur. Inſignia verò regis eas pretioſiores efficiunt, adeò vt quaſi numina colantur, quod nequitia ſua orbis ſatis callet vniuerſus. Hanc ergò cudendi artem ſponſus reſpexiſſe videtur, cum ait. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, acſi planiùs diceret. Fac, ſponſa, vt cordis tui, hoc eſt tuæ voluntatis me amantis actus, meo inſigni non careant. Etſi enim argentea, aureàue eſſet eorum actuum natura, quaſi virtutibus cognata moralibus, at metal-

lum eſt

lum eſt non cuſum, vnde niſi cudatur, meiq; ſignaculi impreſſione notetur, parui fiet, & ad æternitatis emptionem nihil omninò proderit. Sanè ſponſa ſignaculum hoc cordi ſuo inſculpit cùm voluntatis actus, vnde meriti vis emanat, amoris ſponſi impreſſione conſignat, dum eos ad amoris eiuſdem ſcopum dirigit. Quos vbi cernit æternus Pater filij ſui charactere notatos, vt pretium gloriæ capit ſempiternæ. Hic verò annotandum eſt, ſponſum profecturæ ad prædicationem ſponſæ leges ferre Zelotypiæ, vt obſignata regio velut annulo incedat, ne quis abſentis ſponſi torum audeat violare, quod poſt pauca clariùs perſpicietur.

Non eſt autem ſilentio tumulandum, quod ad orationis ſpectat connexionem. Certè ſicut à corde motus incipit, cæteraſq; corporis partes ciet, ità à voluntate, quæ arcano ſermone cor appellatur vis erumpit cæterarum animæ partium motrix. Quapropter cùm ſponſus voluntatem ſuo ſigillo præcepiſſet obſignari, æquum erat, quin & neceſſarium, vt in cæteris partibus, & operibus per brachia ſignificatis ſui etiam ſigilli poſceret impreſsionem.

Ideò ait.

Vt

Vt ſignaculum ſuper brahium tuum.

Charactere meo tua opera ſigna, vt mei præſerant imaginem.

SAnè ex candenti ferro ſcintillæ diſſultant, nec enim ab ea materia, quæ calore igni proximo imbuta eſt, aliud quippiam exultare poſſet. Cor ſponſæ igne diuino concepto canduit, & ſponſi ſignaculum altè concepit; quid ergò ab eo, niſi igneum, niſi obſignatum prodire poterit? Profectò æris ſignandi, ſeu cudendi officina eſt voluntas, in qua regius eſt character amoris, quo ſignantur opera, quæ ab ſponſa fiunt vniuerſa brachiò vulgò notata. Nemini dubium accidit, quin brachio, quod ad plurimas vitæ functiones cùm vtiles, tum neceſſarias, vt potiſsimum organum natura condidit, opera ſignificentur figurato ſermone. Sponſum ergo, quaſi characterem infigit brachio, cum in ſuis operibus ſponſa illius gerit imaginem. Trifariam verò brachium ſignari poteſt, quemadmodum & cor, ac proinde tres, quas de cordis obſignatione produximus interpretationes, brachio ſeruata proportione accommodari poſſunt.

Succurrit autem quarta, quæ his, ſicut & proximè enarratis verbis valet aptari, quæ ex ſimilitudine ſtigmatis, quod mancipijs ſolet inuri, eſt eruenda. Nimirùm, cum

ſponſus

ſponſus ſic ſponſam hortatur. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum, idem agit, ac ſi apertè diceret. Eſto mihi tanquàm mancipium, ſtigmatiſue ſeruus, qui, quocumque diuertat, ſeruum ſe negare nequit, quem prodit aduſtio. Quamuis ſileat, nec ſeruile quippiam faciat, in facie ipſa, digniſſima totius corporis parte, ſeruitutis geſtat inſcriptum, ſeu ſignaculum. Sic tu, quocumque digreſſa fueris, mei præ te fer ſimilitudinem, meique amoris aduſtionem, quæ, licet à prædicatione interquieſcas, nec externè mihi tũc inſeruire videaris, ipſa tamen ad ſeruitutem expeditione te prodat ipſam. Hoc planè modo Chriſti velut ſtigmate vſti viri Apoſtolici, vt auerſos reducant ad prudentiam iuſtorum, ad prædicandum legati, externo habitu, inceſſu, ſermone, ſponſi præferunt ſeruitutem, quæ, licet ipſi interdum ſileant opportunitatem captantes, ſe publicat ipſam. Eſt enim quaſi ſtigma, quod celare nec poſſunt, nec volunt, quaſi eo nobiliſſimo ſeruitutis genere glorientur. Subditurus verò rationem huius notæ, quam ſponſæ cordi, brachioque ſponſus cupit hærere, modò dilectionis vim adornat aperire. Sic enim ait.

Quia

Quia fortis vt mors dilectio.

Præcipio, vt tanquàm ſerua characterem geras meum, vt mea ſis tota, nam amor, qui vt mors nemini parcit, me adigit, vt præ zelotypia, te, vt à nullo alio auertaris, obſignem.

ROgare ſponſa potuiſſet, quænam ſponſum cauſa impelleret, ad huius ſignaculi iniungendam impreſſionem, cui ille ſapienter occurrit, aiens. Quia fortis vt mors dilectio. Sanè dilectio morte fortior eſt, ſiquidem mors vix ſponſum inter mortales agentem, & paſſionis acerbitate exhauſtum impetere auſa fuit. Et cum tandem illum adorta eſt, & deglutiuit, ſentiens ſe illum ferre, ac retinere non poſſe, illum euomuit, vitæq; reſtituit; at dilectio Deum, non tectum mortalitate, non laboribus in extranea regione feſſum, ſed in throno gloriæ, ac immortalitatis ſedentem inuaſit, adeoq; cum illo animosè conflixit, vt ibi eum ſauciarit, & de diuinitate triumphum reuexerit. Firma autem victoria fuit, nullo vnquam tempore, ſed nec æternitate labefactanda; ac proptereà amor, vt glorioſus victor, ſuperato Deo leges dixit, quas ille mortalis ex amoris effectus imperio ad vnguem ſubiturus eſſet. Qua quidem victoria ipſe amor exultans ad æuum trophæa erexit ſempiternum, vt qui de Deo, ac homine ſit perpetuò triumphaturus. Hæc

ergò

ergò ita ſe habent. Dilectio quippe morte fortior eſt. Verùm nihil occurrebat, quo cum dilectio conferretur, quod inuictiſsimum amoris robur tam poſſet ſignificanter exprimere. Reddit igitur ſponſus rationem, quæ illum adegit ad ſignaculi impreſſionem ſponſæ perſuadendam, aiens. Quia fortis vt mors dilectio, acſi planius dixiſſet: Nequaquam tibi (o ſponſa) mirum accidat, quod te tanquàm ſeruam meo charactere ſignatam habere velim; quia mihi dilectio erga te mea hoc iubet, cui obſiſtere non valeo, cum ſit fortis vt mors. Spiritus Zelotypiæ ab amore genitus torquet me, qui mortem æquat fortitudine. Rationem igitur expetiti ſignaculi, ab ea cauſa reddere ſponſus credendus eſt. Poſt autem, quanam ratione in eo Zelotypia eſſe credatur erga animam ſibi gratam, explicabitur. Nunc autem, quænam ſit ea dilectionis cum morte ſimilitudo, ſedulò inueſtigare oportebit. Et primùm quidem iuxtà vulgatam mortis ferociam illa, verba ſic poſsunt enarrari. Fortis vt mors dilectio, ideſt, Quemadmodum mortis vim nemo, tametſi diues, robuſtus, nobilis, ſapiens, vel vitare, vel retardare poteſt, nec enim prece, pretio, vel arte vlla lenitur, ſicut quidam cecinit.

Lanificas nulli tres exorare puellas contigit.
Obſeruant, quem ſtatuere diem.

Ità dilectionis Zelotypia æſtuantis vim, vel auertere, vel diminuere, quò minus eius im-

perio

Digitized by Google

perio parendum ſit, nemo valet. Non eſt exorabilis: Nequit vllo pacto eneruari, ſed omnia corda mulcet, omnia colla ſubiugat, vt quidquid libet, & quo pacto, ac tempore libet, exequatur. Quamobrem, cum ſpiritus ille Zelotypiæ, qui eſt amor conſortis impatiens, quempiam inceſſit, eo tanquam mancipio vtitur, nec illi parcit. Iubet temporis obſeruare momenta, & occaſiones, ſuſpiciones concipere, & de forma, quam amat, ſine requie cogitare, nec in his omnibus animo magis, quàm mors corpori ignoſcit. Vt ergo ſponſus ſe quaſi Zelotypiæ ſtimulis punctum deſcriberet, & vllum in ſponſæ conſuetudine riualem ſe pati nolle declararet, illam curauit obſignare, vt cæteris clauſa eſſet, ipſiq; pateret ſoli, quod vt ex Zelotypia profectum innueret, in eadem ſubtexuit periodo, quia fortis vt mors dilectio. Talis ergo eſt erga ſponſum dilectio cum Zelotypia, qualis erga mortales mors. Et hęc prima eſt interpretatio, ex vulgato mortis intellectu deprompta.

Secundò verba hęc enarrari poſſunt, expenſa mortis proprietate, amori quàm ſimillima. Porrò mors, ſua vi, animam à corpore, quod afflabat, & ciebat, ſeiungit, & aliò transfert, nec aliam propriorem mortis definitionem nobis philoſophi tradidere. Hoc autē modo dilęctio, cum inualuit, & ad iuſtā magnitudinē pertinuit, animā à corpore, cui pręeſt, diuertit, & ſeparat, & in amatā pulchritudinē multis motibus trāſfert, vnde illud emanauit apophtegma. Anima

præſentior eſt, vbi amat, quàm vbi animat. Quod non tanquàm ſine baſi aſsertum accipiendum eſt. Nam ſine vlla hyperbole, quotidiano conſtat experimento, animam (cum amor efferbuit) ſe totam in rem amatam effundere, & corporis functiones vix illam explere. Ex quo proprium corpus velut anima deſtitutum, pallidum, & exangue languet, ac friget. Tunc certè dilectio, præ cordis effuſione, ac anxietate Zelotypiæ, corpus conficit, & extenuat, & diu ſæpèque mortiturum necat, in quo genuina eſt cum morte ſimilitudo. Mors igitur & dilectio animam à corpore ſeparant, corpusq; exangue, pallidũq; relinquunt. Sponſus ergo humano more loquens hæc in ſeipſo delineauit, qui quamuis modò non patiatur eam corporis extenuationem, ſatis enim inter mortales tulit, habet tamen eam in ſponſam ſuę animæ propenſionem, vt meritò extra ſe ferri dicatur, & quandam animæ à corpore ſuo metaphoricam ſeparationem immortali ſuę glorię conſonam pati putetur. Nam & ipſe vt Deus qui eſt omnium cauſa, aſsertore Dionyſio, per abundantiam amatorię bonitatis extrà ſeipſum fit. Verba autem Dionysij iuxta verſionem Ioachimi Perionij, hæc ſunt. Audendum eſt etiam hoc pro veritate dicere, ipſum quoq; rerum omnium authorem honeſto bonoq. omnium amore ductum, pro ſingulari bonitate amatoria extrà ſe fieri, rerum omnium procuratione, & quaſi bonitate charitateq. & amore deliniri, atq. ex

ſtatu,

ſtatu, quo ſuperat omnia, & ab omnibus ſecretus eſt, ad eum, quo in omnibus eſt, demittitur, ea vi, quæ eſsentiam ſuperat, & omnia extra ſe rapit, nec interim ab eo diſcedit. Hæc ille. Quod autem in vtraq. textus enarratione, ad dilectionis cum morte ſimilitudinem ediſserendam, aſsertum eſt, per verba ſubiuncta confirmatur.

Dura ſicut infernus æmulatio.

Zelus ſeu amor conſortis impatiens, à quo Deus Zelotes vel æmulus appellatur, durus & implacabilis eſt, acerbè animam vexans, ſicut vermis in inferno conſcientias damnatorum excruciat.

AEmulatio hoc in loco idem eſt, ac Zelus, ſeu Zelotypia, quæ ſponſo congruit, ac proinde idem erit cum dilectione, quam Zelus afficit, de qua proximè verba fecimus, eius cum morte ſimilitudinem explicantes. Deo autem Zelotypiam hanc erga animã ſeu ſponſam competere, facilè patet. Si Dionysij conſulamus oraculum. Porrò is poſt ea verba, quæ ex ipſo paulo ante retulimus, ſic ait. Itaque ζηλωτὴν, ideſt, æmulum ipſum (Deum ſcilicet) ij, qui multùm in diuinis exercitati ſunt, appellant, vt magno, ac benigno, in ea, quæ ſunt, amore præditum, excitantemq. ad ſtudium amatorij ipſius deſiderij, atq. vt ſingulari amore

captum ſeipſum præſtantem. Hæc ille Zelotes igitur, hoc eſt, æmulus eſt ipſe Deus, ex Dionyſij ſententia, ac proinde ipſius æmulatio erit Zelotypia. Verum, quod huc diſtulimus, an hæc æmulatio ſponſo competere queat, enucleandum eſt. Quod vt diſtinctius fiat, ſtatuendum hic fuerit ex philoſophia, vim vnamquamq;, quo intenſiùs in aliquid tendit, omne illud, quod eſt contrarium ei, quod aſſequi cupit, fortiùs repellere. Quamobrem, cum amor ſit quidam motus in rem amatam, ſi fuerit ardens, & intenſus, omne id, quod à conſecutione, ac fruitione boni, quod optat, eum remoratur, acriter auertit. Ex hoc autem efficitur, vt ſi nequeat impedimentum amoliri, ſpe ſua fruſtratus langueat, & mœreat. Iuxtà hæc igitur dogmata, æmulatio, ſeu dilectio intenſa, ſeu etiam Zelotypia, quæ tria eundem hic ſenſum reddunt, ſi eo modo intelligatur, quo languorem, mœſtitiamque illam, præſefert, qua vexatur amantis animus, eò quòd quis amata re potiatur, quem à conſortio nequit arcere, ſponſo nequit congruere, quà Deus eſt, congruit autem æmulatio, vt amorem feruentiſſimum, conſortia aliorum amatorum ſponſæ, ſine animi ægritudine, aut mœrore, ſed vi diuina repellentem notat, & iuxtà hunc ſenſum proprio epitheto in ſcriptura Deus inſignitur, cùm æmulus, ſeu Zelotes nuncupatur. Si verò ſponſus, quà homo eſt, inſpiciatur, in

tur, in

tur in ſtatu gloriæ, qua modo perfruitur, proportione ſeruata, iuxtà id, quod de illo, vt eſt Deus, aſſertum eſt, Zelotes, aut æmulus appellari debet, cum feruentiſſimè amet, & riuales à ſponſæ amore, ſine animi anxietate, ſua poteſtate reijciat. Verum ſi in eum, cum mortalis eſſet, oculos defigamus, cernemus eum cum anxietate, ac mœrore vltrò aſſumpto, Zelotypiam patientem. Conficiebat enim illum, & velut exedebat amoris æmulatio, ſicut ſcriptum eſt, Zelus domus tuæ comedit me. Nunc verò, poſtquàm, quopacto ſponſi Zelum, vel æmulationem concipere debemus, explanatum eſt, ad ſimilitudinem cum inferno exprimendam veniamus. Dura, inquit ſponſus, ſicut infernus æmulatio. Enimuerò, quicumq; inferni cruciatus cogitando percurrit, nihil non durum offendit. Sicut enim durum eſt, quod ità natura conſtat, vt tactui non cedat, nec mulceatur, vt lapis, ferrum, & id genus alia; ità, ſiue ignis, ſiue horror, ſiue dolor cogitetur inferni, nec cedent, nec minuentur, nec æuo ſempiterno placabuntur. Et hæc quidem ſi æmulationi conferantur, egregiè illi conſentient, non enim magis æmulatio, quàm ea omnis inferni duritia, emollitur, poſtquàm amor efferbuit. Sed profectò in inferno aliud quiddam eſt, quo damnati diriſſimè ſine vllis torquentur inducijs, quod cum æmulatione nariuam habet ſimilitudinem. Hic eſt ille vermis conſcientiam rodens, & lacerans,

Digitized by Google

& velut inflicto verbere cædens, admiſſa piacula morſu ſempiterno puniturus. Cum hoc planè æmulatio ſimilitudinem gerit natiuam. Quemadmodum enim is vermis durus & implacabilis animam rodit, laceratq; damnatam, & tametſi externa non expendamus ſupplicia, is vermis, velut ex eodem, quod rodit, ligno natus, eidem, à qua oritur, conſcientiæ æternum morſum infigit, ita Zelotypia eandem dilectionem, à qua enaſcitur dirè vexat, & ſine vlla requie ſollicitam laniat, quod qui eam patiuntur, ingenuè fatentur. Vnde ſatis opportunè Deus huic maximo dolori remedium in veteri teſtamento prouidiſſe videtur, cùm tam acri experimento virum ſpiritu Zelotypiæ vexatum in vxorem vti concoſſerit, vt aquam maledictam haurienti vxori femur inflato ventre computreſceret; quaſi eſſet viro intolerabile, aliter pati Zelotypiam, niſi præſentiſſimo illam Deus miraculo ſedaret. Declaraturus igitur ſponſus, quonam pacto ſponſam amet, nequis vulgarem eum putaret amorem, qui citò vel paruo negotio poſſet extingui, hac vtitur inferni ſimilitudine, qua notet, ſe ab æmulatione ſemel correptum, quaſi verme quodam, hoc eſt, importuna ſollicitudine pro ſponſa torqueri, nec vllas ſe inducias impetrare poſſe, vt mirum non ſit, velle illum ſponſam ſignaculo communire, vt ſpiritus Zelotypiæ tantillum quieſcat, dum credit obſignatam ſemel ſponſam à nemine violatum iri.

Quæ vniuerſa ſic accipienda ſunt, vt æmulatio ſponſi modò non vexet illum, nec enim gloriæ illius conſentire poſſet, ſed vt eum tam potenter inceſſerit, ac ſine vlla intermiſſione, de ſponſa, quam ardentiſſimè amat, cogitare iuſſerit, vt non magis illum hęc cogitatio, quam damnatos ille vermis deſerat; quo, ad amoris magnitudinem propalandam, nihil aptius poterat excogitari. Hucusq; ſponſus amorem ſuum erga ſponſam maximum duabus expreſſit metaphoris, nunc eius actus, & quaſi coruſcationes ab eo emicantes pergit explicare.

Lampades eius lampades ignis, atq; flammarum.

Actus dilectionis ſunt quaſi faces igneæ in aerem elatæ, publicè ſplendentes, nec enim ſe celare valet amor.

LAmpas facem ſignificat, licèt vulgò pro lychno penſili accipiatur. Hoc verò in loco lampades faces ſunt, quales interdum in aere viſuntur, quæ inter meteoridas impreſſiones recenſentur, lampades & ipſæ nuncupatæ. Quod ſubindicaſſe videntur Septuaginta Interpretes, quorum verſio ſic habet. Volatilia eius volatilia ignis flammæ eius. Illæ quippè igneæ faces, ſeu lampades, quæ in aere cernuntur, quædam videntur igneæ volucres,

 flam-

flammeauè volatilia. Eſt autem aperta actuum amoris ſignificatio: Hi enim facis ſeu lampadis ſimilitudinem præferunt, cùm quaſi flammę ex charitatis habitu exultant, & quaſi ignea volatilia ſeſe attollunt, & velut in aeream, immò cœleſtem regionem elati mortalium obtutibus apparent. Verè hi actus in arcano ſermone ſunt volatilia pennata, quæ alis velut igneis in ſublime feruntur, quibus nulla eſt cum terræ humilitate, ac grauitate cognatio. Sanè amoris diuini actibus illud apprimè quadrat.

Igneus eſt illis vigor, & cæleſtis origo.

Quod adeò verum eſt, vt præterquam quòd ipſi ſuo in altum, hoc eſt Deum, feruntur ingenio, ſi quippiam ſuis flammis corripuerint, etſi id terrenum ſit, ſecum in ſublime vehant, ſuô nimirum vigore ac ignea natura, dum cæteros hominis, aliàs humiles actus afficiunt, quaſi flamma diuina correptos in altum efferunt. Quòd autem amoris actus ceu lampades ſint ignis diuini, diuinarumque flammarum, & ex ſe notum eſt, & ex verſione ad Hebraicum textum elaborata patet, vbi flammæ Domini dicuntur. Enimuerò non ex alio igne, quàm ex diuino, amoris actus erumpunt, ex quo illorum vis diuina eſt, & terrena faſtidiens. Sic ergo ſponſus loqui putandus eſt. Fortis eſt dilectio

lectio vt mors, & eius zelotypia, vt infernus dura. Eius autem dilectionis actus ſunt quaſi faces igneæ, atque flammeæ, in aerem elatæ, quæ ſe nec volunt, nec poſſunt vllo modò celare. Amoris erga te mei, o ſponſa, exultantes faces meteoricas lampades publicè ardentes imitantur, quas proinde occulere nequeo, ſed palàm emitto, vt conſtet, tuo me amore flagrare. Et ſicut ego publicè ago, & amulum in me profiteor, ità iubeò, vt & ipſa publicè ſignaculum geras, quo mea conquieſcat zelotypia.

Hucuſque verba illa, Fortis vt mors dilectio, cæteraque hactenus allata de ſponſi dilectione, zelotypia, & amoris actibus interpretati ſumus. Poſſunt autem & ſponſæ non ineptè accommodari, vt poſtquàm ſponſus dixit, Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum, cætera in eandem ſponſam, quam hortatur, congerat, ac ſi in hunc modum eloqueretur. Impero, vt meo ſigneris, o ſponſa, charactere, quod non debet alicui nimium difficile videri, nec fas eſt, me propterea nimis rigidum amatorem, durumque putari; quia id, quod præcipio, tuæ charitati nec durum eſt, nec inſolens, immò verò adeò illi eſt iucundum, vt nullis incitata calcaribus, id ſua ſponte, ac propenſione præſtet. Tua videlicet in me dilectio, fortis eſt, vt mors, quia tibi in ijs, quæ ad amoris ſignificationem pertinent, minimè parcit, & animam

tuam

tuam velut à tuo corpore diuulſam, in me trãſ-ſert, in quo natiua diſpicitur cum morte ſimi-litudo. Aemulatio, ſeu zelotypia, pro me, tua, du-ra eſt ſicut infernus, tum quia nulla eſt ab ea re-demptio, non enim pretio vllo redimi à ſua ſer-uitute patitur animam tuam, quam ſemel cœ-pit; tum, quia ſicut in inferno vermis ille æter-nus male conſcios animos torquet, ità ęmula-tio te iugiter rodit, nec vllam à ſollicitudine pro me requiem permittit. Lampades pręte-reà, tuę in me dilectionis ęmulatione ſollicitę, ſunt ex genere ignis diuini, diuinarumque flam-marum, ſunt enim tuę charitatis actus ex ori-gine diuini, ignei, in altum elati, qui non magis ſe poſſunt occulere, quam meteoricę lampades in aeris regione micantes. Si ergò dilectio ani-mam tuam à te ſeparat, in meque traducit; ſi ęmulatio te iugi pro me ſollicitudine angit; ſi charitatis actus ſe in publicum produnt, & emi-cant, neceſſe omninò ſit, vt ſponte tua, meam ſemper imaginem pręferas; quamobrem, ſua-uiſſimè, ac humaniſſimè tecum ago, dum tibi mei characteris impreſſionem, quam præ te fe-ras, iniungo, quemadmodum vir cum vxore in-dulgentiſsimè agit, cum ei, quod impotenter cu-pit, imponit. Hæc, vt verba illa ſponſæ accom-modarentur, compendio diximus, quæ facilè dilatari valent, obſeruata eorum verborum paulò antè allata interpretatione.

Hic autem annotare oportet, zelotypiam ſeu æmulationem, qua propter ſponſum ſponſa

torque-

torquetur, eſſe longè aliam ab ea, quæ ſponſum inceſsit. Sponſus nimirum æmulus ſeu zelotes appellatur, quia & ardentiſsimè amat, & in ſponſæ corde eſt conſortis impatiẽs. Solus enim ipſe integro eo corde potiri vult. E contrario verò ſponſa æmula, ſeu zelotypa nuncupatur, cum animos vniuerſos in ſponſo cupit habere conſortes. Propter hanc quippè æmulationem languet animus, cum à cõſortio iſto cernit corda deficere, ſicut ſcriptum eſt, Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam; & alibi in eundem ſenſum, Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei. Huius autem diſcriminis ea ratio eſt, quia zelotypus vel æmulus toto rei amatæ cupiens corde potiri, cernens, ſe id aſſequi non valere, ſi partem illius cordis aliquis ſibi conſors vendicet, dirè cruciatur, & contabeſcit. Hic autem languor, & moeror creaturas vexare poteſt, quarum corda varijs diſtracta ſtudijs, tanto remiſsius quempiam diligunt, quantò acrius alium affectant. At diuinum cor, tam ardenter ſingulos amans, ac ſi in vnumquemque illorum duntaxat, cæterorum oblitum, vim amoris effunderet, non poteſt amatores ſuos ita afficere, vt conſortes in eo genere habere nolint. Quin verò ita illos incendit, vt quò vehementiùs amant, eò plures cupiant habere conſortes, quòd ſtrenue curant; & ſi res infœliciter cedat, animo deficiunt, ac extabeſcunt.

Nunc autem ſeu dilectio & æmulatio ad ſpõſum,

ſum, ſeu etiam ad ſponſam pertineant verba: quæ mox ſubduntur, ſunt maximè idonea. Sic enim ſponſus ait.

Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.

Voluptates non vincent meam in te charitatem, quapropter tua quieſcat pro me (o ſponſe) æmulatio.

AQuarum nota ſenſuum voluptates exprimuntur, quæ & ipſæ aqueæ ſunt, & ad arcanos ſenſus ſuggerendos accommodatæ. Sanè voluptates, quæ carnem magis afficiunt, ac demulcent, ad tactum, & guſtum attinentes, aquæ finitima natura conſtant, & hæ tanquàm vehemẽtiores, cum de ſenſuum agitur voluptatibus, principatum ſibi vendicant, & nomen. In his verò arcendis illecebris diù, & ſedulò enitendum eſt. Experimento quippe, & ſanctorum patrum traditione conſtitutum eſt, viros etiam vitæ perfectione inſignes, poſt longum cũ hoſte conflictum, & corporis emaciationem, vehementiſsimos earum, quibus tactus afficitur, illecebrarum impetus eſſe perpeſſos. Vnde & poſt relatos de alijs paſſionibus triumphos, inter ipſas etiam victorias, voluptatum illarum ictibus pungebantur, cuius certè rei Paulus teſtis eſt locupletiſsimus, cui in ipſo mundi trophæo, quod erigebat, ſtimulus carnis erat infeſtiſsimus. Charitatis ardentiſsimę experimentum carnis

impe-

impetum perferens, ſubibat. Enimuerò perfe-
cta ſui victoria potiri neceſſe eſt eum, qui hiſce
aquis non humectatur, ſin minus mergitur. Sic
igitur ſponſa loqui credenda eſt. Hortaris, ſpon
ſe, vt tuum perferam ſignaculum; vt obſignata
incedens communis tori iura non violem, to-
tumque cor tibi vni tradam. Conquieſcat ob-
ſecro tua pro me ęmulatio, ſi enim ob rem quã-
piam eſsem à te alienanda, maximè profectò
ob eas voluptates, quæ vehementiores, & natu-
ræ propriores ſunt, quas vix animus carne ob-
ſæptus expuere, & odiſſe valet; at enim ego for-
tiſsimè certabo, & inuicto eas corde recutiam.
Charitas pro me luctabitur. Et profectò earum
voluptatum aquæ non poterunt extinguere
charitatem; nec, tametſi magno impetu inſtar
fluminum, quæ feruntur in præceps, me adorian
tur, charitatem grandiorem poterunt obruere.
Aequum autem omnino eſt, hanc meam ſedu-
litatem, & fortitudinem æmulationi tuæ reſpon
dere. Iuxta interpretationem igitur hanc aquæ
multæ, multæ ſunt ſenſuum voluptates, aquarũ
flumina earum voluptatum eſt inũdatio. In
aquis frigiditas ineſt, quæ arcanè notat inductã
ſpiritui frigiditatem charitatis calori inimicã.
In fluminibus eſt prætereà præceps ille vnda-
rum decurſus, ſecũ plerumq; arbores, lapideſq;
corripiens, quò voluptatũ illarũ impetus à dæ-
mone interdum concitatus exprimitur, quo, qui
arboris more radices egerãt, & more lapidis ſta
biles ac firmi fuerant, quandoq; rapiũtur, & in
tartari

tartari voraginem præcipiti voluptatum curſu impelluntur, quales fuiſſe non paucos, & antiquæ hiſtoriæ & ætatis noſtræ portenta, non ſine luctu, commonſtrant. Sponſa verò, & aquas placidè fluentes, clamque ſubintrantes, & flumina citata præuidens, fore ait, vt filios Iſraelis imitata, medium mare ſicco veſtigio pertranſeat. Hæc prima eſt interpretatio.

Secunda verò aquarum nomine labores ac inſectationes intelligit. Aquæ ſanè orbi olim toti diluuio necem inuexerunt, vnde, quaſi prouerbiali modo, in calamitatis, ac interitus tranſiere ſignificationem. Flumina verò, præter eã, quàm habent, communem cum aqua ſignificationem, rapido ſuo curſu, quo arbores radicitus exſtirpant; aggeres oppoſitos perrumpunt, ponteſque firmiſſimos concutiunt, & interdum euertunt, malorum rabiem, quæ aduerſus charitatem debacchatur, ſignificant, à qua licèt quatiatur, euerti tamen nequit ſtabiliſſima charitatis arx; qualem iam in ſponſa, Deo architecto, conſtructam perſpicimus. Hac porrò in arce tutus ſe Paulus iactabat, & de victoria antè conflictum exultans, illas voces efferebat. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti. Vbi mox varia, eaque ingentia mala percenſet, famem, anguſtiam, gladium, & alia id genus plura, à quibus ſe victum iri negat. Profectò ſicut dixit. Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, (& alia ſimilia) pote-

runt nos ſeparare à charitate Dei, ità dicere potuiſſet: Aquæ calamitatum multæ non poterunt, vel, vt alij legunt, non potuerunt futuram victoriam ob certitudinem præterito ſignificantes) extinguere meam charitatē, nec aquarum flumina, hoc eſt malorum impetus, facto velut agmine in me incurſantium, charitatem obruent ſiue mergent. Videtur in hoc ſermonis genere ſponſa alludere ad vulgatam lampadū ſignificationem, in qua ſe prodit mira orationis concinnitas. Porro ſponſus charitatis ignem commendans, eius lampades, verè lāpades ignis eſſe aſſeruit. Cui certè ſententiæ vt ſponſa concineret, loqui feſtinauit, aiens; Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. Sanè oleo lampadis abſumpto, cum iam elychinium, à quo alatur, oleum non habet, mox vt aquam attingit, crepitare incipit, ſtatimque lampas extinguitur. Vt ergò ſponſa doceret, charitatis lampadem adeò eſſe ſua natura igneam, & lucentē, vt tametſi oleo blandimentorum, voluptatiſq; careat, non propterea extinguenda ſit, ſignificantiſsimè ſic enunciauit, Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, acſi luculentius diceret. Tantùm abeſt, vt charitatis lampas, anguſtiæ, & calamitatum, ac inſectationum aquis extinguatur, vt potius inde nutriatur, & luceat, quod enim lampadi penſili præſtat oleum, hoc charitati vexatio. Hæ ſunt aquæ, hæc flumina, à quibus extingui, vel obrui charitas nequit, quibus nutritur & lucet. Sic igitur ſponſa loquitur

quitur. Conquieſcat, o ſponſe, tua æmula dilectio; ego enim inter medios aquarum calamitatumue fluctus amabo te, & mea in te charitas in ipſis aquis, fluminibuſque ardebit. Non extinguetur, aut obruetur; ſed caput ſemper efferens, igne ſuo lucebit, & aquis laborum tanquàm oleo pinguiſsimo nutrietur. Sed quia heroicæ virtutis hic actus eſt; ne fortè ſibi ſponſa oborto quopiam vanitatis motu blandiatur, & placeat, præſentiſsimo ſponſus remedio adeſt; ratione quadam ad cor deprimendum, & in officio continendũ efficaciſsima vtens. Ait enim.

SPONSVS.

Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam.

Debes, ò ſponſa, pro dilectione magna polliceri; nec inde tibi placere, hoc enim omni amanti eſt ingenium, vt ſeruitam pro dilectione tradat, nihil ſe tradidiſſe putet.

NE putes, ò ſponſa, magnum quippiam à te præſtari, quòd ſignaculum meum feras, quòd aquis multis charitatem erga me tuã non extinguendam pollicearis. Id enim nec mirum, nec nouum eſt. Immò verò hoc eſt vniuerſum ciuilibet amanti ingenium, vt quantumuis

magna

Digitized by Google

magna præſtet, nihil ſe præſtare putet, ob amoris magnitudinem, quæ largitione non vincitur. Iuxta hunc ergo ſenſum ſic ſponſus loqui credendus eſt. Profectò, ſponſa, tanta eſt vis amoris, vt amans quicumque ſi dederit omnem ſubſtantiam domus ſuæ pro dilectione, quaſi nihil eam deſpiciat, hoc eſt, ſi domus ſuæ diuitias amoris cauſa erogarit, nihil ſe magnum præſtitiſſe credat. Eſt ergò hic accuratè expendenda amoris ingenuitas, & liberalitas. Amor quippe muneribus modum præſcribere neſcit. Omnia ſine exprobratione largitur, factus donando munificentior. Licet autem ſubſtantię nomine, rectè hic diuitiæ vulgato ſenſu intelligantur, rectius tamen videtur, vt vitam ſubſtantia notet. Cætera quippe bona, honor, diuitiæ voluptates, vita ceu ſubſtantia, hoc eſt, baſi fundamentoue nituntur. Omnibus his illa charior, & pretioſior eſt, & ad amoris oſtenſionem opportunior. Subſtantia ergo ſeu baſis domus hominis vita eſt, quam & animam ſermo ſacer appellat. Porrò ſeptuaginta Interpretes ſic vertunt, ſi dederit vir omnem vitã ſuam in dilectione. Cum igitur homo hãc pro dilectione tradit, ardentiſſimè ſe oſtendit amare, maiorẽ enim dilectionẽ nemo habet, quã vt animam ſeu vitam ſuã det pro amico. Hanc plurimi pro ſpõſo tradidere, in quorũ geſtis, nõ tã ipſa traditio, quàm ingenuus quidã excelſi animi affectus, quaſi nihilũ vitam deſpiciẽs, animũ in admirationẽ rapit. Hoc ergo ſenſu ſpõſus ſponsã monet, vt animaduertat,

& exploret amoris naturam, quæ & vitam diſcrimini obijcit, & in eo heroico actu, ſibi minimè ſatisfacit, aut blanditur, cum vitam quaſi nihil cōtemnat. Certè qui rem nullius pretij cuipiam tradit, minimè ſe de largitione iactat; ſic etiam, qui præ amoris magnitudine, pretioſum quippiam largitur, à ſe tamen deſpectum, nullum iactantiæ motum in eo genere patitur. Et hæc de prima horum verborum interpretatione.

Altera magis arcana ex textu ipſo eruitur in hunc modum. Enimuerò vox illa (homo) cum Salomon introducit in hoc loco ſponſum loquẽtem, certum quẽdam hominem indicat, de quo Pſaltes rogauit, Numquid Sion dicet homo, & homo natus eſt in ea. Hic certè homo eſt ſponſus ipſe, quod ex verbis mox in eo pſalmo ſubiectis patet, Et ipſe fundauit eam altiſsimus. Sponſus ergo eſt homo ille altiſsimus, qui fundauit Sion domum ſuam, quæ eſt Eccleſia. Huius verò domus ampliſſimæ ſubſtantia, ſeu opulentia, ſacratiſſima eſt Euchariſtia, in qua Deus ſuæ charitatis diuitias velut effudit. Non pars, ſed tota ſubſtantia eſt, nec enim cætera domus iſtius ſupellectilia illi coniuncta maius aut opulentius quippiam illa ſubſtantia reddunt. Sed omnia in illa velut abſorbentur, & latent. Certè illa eſt ampliſsima hæreditas noui teſtamenti, quam ſponſus nobis tanquam ſuæ ſubſtantiæ reliquit hęredibus, & in ea totius domus ſuæ opes incluſit, vt cum filius quiſpiam Euchari-

ſtiam ſuſcipit, non partem, ſed totum ſe credat accipere patrimonium, quo Deus nihil maius habet. Hoc ergo cõſtituto, ſic ſponſus loqui cenſendus eſt, ſemetipſum ſub tertia innuens perſona. Ne cẽſeas, o ſponſa, te ſingulare quippiam molituram, ſi meo charactere tanquàm ſerua noteris; maiora nimirum, ſine iactantia, præſtat amor. Eſt ſanè quidam homo altiſſimus, qui fundauit Eccleſiam, qui, præ amoris magnitudine, ac munificentia, ſi dederit ſubſtantiam ipſius Eccleſiæ, quam fundauit, pro dilectione, hoc eſt, ſi ſemetipſum Euchariſtia celatum tibi tradiderit, ob eum, quo te proſequitur amorem, quaſi nihil deſpiciet id donum, hoc eſt, adeò liberaliter id largietur, ac ſi rem deſpectam donaret, quod cum ſit omni tua ſeruitute longè maius, debes tu ſine vlla parcitate, te mihi totam, velut mancipium tradere, nec in ea re de te ipſa magnum quippiam ſuſpicari? Iuxtà interpretationem hanc, ſponſus ratione quadam ad cor ſponſæ permouendum efficaciſſima vtitur. Profectò, donum hoc panis Euchariſtici tam eximium eſt, vt quamuis Deus pro illo æternam à nobis ſeruitutem repoſceret, nec magnum, nec durum videri deberet. Quod verò tanti huius doni rationem mirificè auget, largientis eſt liberalitas, & ſublimis quidam eius doni modus, ſponſum videlicet ſemetipſum Euchariſtia celatum adeò liberaliter tradere, ac ſi rem deſpectam largiretur. Hoc eſt verè ſummum amoris ac munificentiæ faſtigium, vt

Deus, donum inter res vniuerſas longè pretioſiſſimum, ſe nempè tradat, & præ ſui amoris incredibili magnitudine, donum id deſpiciat, hoc eſt, quaſi nihilum ducat. Deſpicere enim in hoc loco, nihil eſt aliud, quàm facillimè, ac liberaliſſimè largiri, ſine exprobratione donare, more illorum, qui res viliſſimas dono dare ſolent.

Tertia horum verborum explanatio, ex ſeptuaginta interpretum verſione Hebraico textui conſentiente promi poteſt. Sic enim habet, Si dederit vir omnem vitam ſuam in dilectione, deſpectione deſpicient eum, vbi, quod perfectis Dei amatoribus, dum pro dilectione fortiſſimè certant, euenire ſolet, apertè monſtratur. Nimirùm, dum quis egregius Chriſti miles, poſtquàm cætera, quibus vtebatur, bona contempſit, mortem pro charitate oppetit, vt qui cætera tradidit, vitam quoque ipſam pro dilectione profundat, à cæcis huius ſæculi filijs, tanquàm inſipiens, & bonis frui neſciens irridetur. Mundus enim ſibi perſuadere nequit, glorioſum eſſe, pro charitate occumbere; ac proinde, ſe veris ſapientibus credit ſapientiorem, & hoc faſtu, imitatores Chriſti deridet; quod ſapiens rectè nouit, qui mundi dilectores introducit nimiùm ſerò reſipiſcere tentantes, & ſic aientes. Hi ſunt, quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem improperij, loquuntur autem de iuſtis, qui ſubſtantiam domus ſuæ, pro dilectione dederunt,

quos

quos illi, tanquàm inſipienter agentes, in mortali vita deſpexere. Opportunè autem iuxtà interpretationem hanc ſponſus agit, dum ſponſam prædicationi incubituram, & plurimas in ea functione, pro Dei ac proximi dilectione, calamitates perlaturam hortatur. Præmiſerat ſponſa, ſuam charitatem malorum aquis non extinguendam, ſed præualituram fluctibus, vt autem omnia ſibi euentura mala proſpiceret, ac ſe ad pugnam prouidè compararet, ſic eam monet: Fortiter agè, ſponſa, præuide, quid tibi euenturum ſit. Tu decreuiſti, omnem domus tuæ ſubſtantiam pro dilectione tradere, nec enim aliàs prędicationis officio idoneè fungereris. Moneo te, ne inde tibi apud homines gloriam pollicearis, homines enim præſentia, & fluxa mundi bona ſolùm admirantes, non credunt eos, qui pro charitate certant, eſſe gloria dignos, ſed ſi quis egregius imitator mei dederit pro dilectione vitam, illi quaſi fatuum deſpicient eum. Mentis ergò aciem in meam gloriam intende, & ſceleſtorum hominum improperia perfer. Hæc vbi ſponſa didicit, non reſilit, non formidat, ſed tantò ad gentem ſibi creditam ocyùs, & animoſiùs tendit, quanto acrioribus ſe ibi malis nouit eſſe vexandam. Iam ergò ſuſceptum munus certat implere, iam rogat, quonam pactò imbecilliores curare debeat. Sic quippe ait.

Digitized by Google

SPONSA.

Soror noſtra paruula eſt, & vbera non habet.

Cerno, ſponſe, gratum tibi eſſe, vt operi manum admoueam, & ſubſtantiam domus meæ pro dilectione profundam. Eia igitur, iam aggredior. Video autem plebem hominum peccatorum meæ curæ commiſſam paruulam eſſe, quia proceram ſtaturam iuſtitiæ amiſit. Creſcere autem lacte debet, ſed prædicatores non habet, à quibus lac doctrinæ ſugat.

CErno, ſponſe diuine, gentis ad te conuocandæ mihi commiſſam eſſe prouinciam, & proinde illius ſaluti iam proſpicere geſtio. Intueor illam tibi ac mihi carnis cognatione germanam, humi repentem, & illius ad iuſtam proceritatem promouendæ me inceſſit ſollicitudo. Hæc ergo ſponſa loquitur. Verborum autem ſenſum varium diſtinctius percepturi, ſtatuere debemus, ſponſam ſatis locupletem, ad eorum, qui in culpæ iacent humilitate, & eorum etiam, qui ſunt inde excitati, parum tamen creuere, ſalutem legari, quod omnium eſt præpoſitorum munus. Hoc itaque obſeruato diſcrimine ſororem paruulam bifariam interpretari valemus, plebem videlicet peccatorum, quibus parua ſanè ſtatura mentis eſt, & congregationem eorũ,

qui

qui à culpa in iuſtitiæ ſtatum traducti, torpent, creſcereque detrectant; quorum & ſtatura ſatis proculdubiò breuis eſt. Primum tamen ſenſum modò perſequamur, ſecundum poſt expreſſuri.

Appellat igitur ſponſa communem ſibi cum ſponſo ſororem peccatorum hominum plebem ob commune naturæ conſortium. Hanc verò ait eſſe paruulam, ſtatura nempè humillimam. Porrò Deus condidit hominem rectum, quaſi ſtatura procerum, ac erectum. Cum autem is peccauit, ob ea mentis ſtatura, & rectitudine cecidit, quapropter ſtatura puſillus manſit, aut certè, quaſi ſtatu prorſus carens, in culpæ humilitate iacuit. Quod quàm ſit verum, & conſtans, ſatis profectò credimus, & miſerè nimium experimur. Certè ſi mentis Adę rectitudinem, ſpiritalem ſtaturam, & iuſtitiæ proceritatem mente repetamus, &, in quam inde abyſſum ille fuerit deturbatus, contemplemur, non paruam modò, verùm & planè minimam poſt culpam hominis ſtaturam eſſe deprehendemus. Tota autem Adæ poſteritas puſilla proinde effecta eſt, & ei arcano ſenſu apprimè quadrat, quod quidam dixit inſipiens,

Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.

Et ſanè, quamdiù ea poſteritas ſui protoparentis caſum imitatur, in culpæ humilitate contabeſcens, paruula eſt. Nec inde ſe valet attollere, niſi ope ac miſeratione diuina, vt in ſecundo Adam creſcat & procera fiat, ſicut in primo

decreuit, & paruula effecta eſt. Secundus verò Adam, hoc eſt, ſponſus, in quo viuimus, alimur, & creſcimus, licèt ſine creaturarum miniſterio, paruulam eã ſororem ſuam poſſet ad ſuam reducere magnitudinem, decreuit tamen ob ſpiritalis mundi pulchritudinẽ, creaturarum obſequijs vti, vt per quaſdam nobiliores, aliarum prouideret inopiæ, & miro quodam nexu res vniuerſas cõciliaret. Hinc fit, vt prędicatoribus, quos ipſe ad id munus ſatis armauit, vtatur, ad ignaros erudiendos, & ſibi per iuſtitiam inſerendos. Vulgatiſſimum eſt autem, prædicatores vberibus Eccleſiæ inſigniter notari; tument enim velut in Eccleſiæ, prægnantis fœminæ forma indutæ, pectore, & paruulis ſuæ doctrinæ lac dulce propinant, quod Paulus, dum paruulis ſe lac potũ dediſſe ait, & Petrus, dum quaſi modò genitos infantes lac monet concupiſcere, vtpote prædicatorum Principes, ac magiſtri ſatis apertè monſtrarunt. His profectò vberibus indiget congregatio ea paruulorum, ſi ad iuſtitiam euocandã eſt. Sunt quippè regiones non paucæ prædicatorum expertes, in quibus belluarum more, ipſi etiam chriſtiani pereunt, cum vix ſit inter eos, qui Eccleſiaſticæ illis doctrinæ tradat rudimenta. Paruuli ſunt, nec habent vbera, quo nihil funeſtius eis euenire poteſt. Hanc certè gentem incultam, & apoſtolico lacte deſtitutam, dum viri charitate perfecti contemplantur, commiſeratione liqueſcunt, & ad eam curandam Dei æmulatione incenduntur,

tur, quod ſponſa nunc facilè declarat, dum ſic ait, plebs peccatorum ſtatura mentis puſilla, naturę communione ſoror noſtra, o ſponſe, paruula quidem eſt, & quod eſt commiſeratione dignum, vbera, hoc eſt, prædicatores, ſeu magiſtros non habet, quamobrem ego ardentiſſimè cupio illi opitulari, & lacte meo illam alere, & ad ſtaturam proceram erigere. Propterea, ſponſe, vt ſciam, quid facto opus ſit, rogo.

11 Quid faciemus ſorori noſtræ, in die, quando alloquenda eſt.

Quid faciemus plebi huic, quando eius poſcemus ad iuſtitiam conſenſum?

Pingit in hoc loco Spiritus ſanctus plebem eorum, qui conuertendi ſunt, quorum curā ſponſa gerit, tanquam puellam quandā, de qua nuptui tradēda nunc agitur. Conſtat nimirùm eas animas, quæ ad iuſtitiam euocantur, ſpiritale cū ſponſo matrimonium inire, cuius cōciliatores, & internuntij ſunt prædicatores, qui hortantur, & alliciunt animas, quas, quoties monēt, alloqui ad expetendum nuptiarum conſenſum elegantiſſimè dicuntur. Nunc ergò ſponſa huius coniugij electa cōciliatrix, interrogat ſic, Quid, obſecro, ſponſe, faciemus, qualem affectum imprimemus plebi illi ſorori noſtræ, in die, hoc eſt, eo tempore, quo ego ad conſenſum poſcendum illam alloquutura ſum? ac ſi dicat, quanam dexteritate vtemur, quando eius voluntatem, vt tibi acquieſcat, & copuletur, pulſaturi ſumus?

Digitized by Google

ſumus. Faciemus, inquit, ſponſum ſecum euntem, ac operantem oſtendens. Pro eo, quod editio noſtra legit, in die, quando alloquenda eſt; Septuaginta Interpretes ſic verterunt. In die, qua vtique verbum factum fuerit in ea. Verbum fieri in re quapiam eſt idem, ac impleri, & in hoc ſenſu ſponſa rogat, quid faciendum ſit ſorori ſuæ, cum ſermo ſuus in illa effectum ſortitus fuerit. Vel certè rogat magis arcanè, quid faciendum ſorori ſit, cum in ea fuerit factum Dei verbum, hoc eſt, ſponſus, qui conceptus in vtero virginis dicitur verbum caro factum; & in hunc modum, cum anima conuertitur, & ipſum cõcipit, ſpiritali modo dicitur in illa verbum fieri. Idem ergo agit, dum ait, In die, qua vtique verbum factum fuerit in ea, ac ſi diceret, in die, qua ſoror noſtra in ipſa ad Deum conuerſione verbum Dei conceperit. Huic verò interrogationi ſic ſponſus reſpondet.

SPONSVS.

Si murus eſt, aedificemus ſuper eum propugnacula argentea.

Si ſe gerit fortiter, & murum firmitate imitatur, tradamus ei ſacra eloquia, ex quibus ſe tueri poſſit.

VT concinnitas huius reſponſionis fiat manifeſta, conſtituendum eſt, ſpiritales cum

ſponſo

ſponſi nuptias, de quibus hic habetur ſermo, ad quandam pertinere coniunctionem, quam ſub architectonica ſimilitudine ſcriptura commendat. Paulus quippe, cum aſſeruiſſet Chriſtum eſſe angularem lapidem, ſic addidit; In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino. Aedificatio nimirum in eo conſtructa, ſoror ſponſæ proculdubiò eſt, ſponſo nuptijs ſociata. Quam cum conſtet paruulam eſſe, ſicut paulò antè perſpeximus, optimo ſponſus remedio adeſt, dum ait, ſe velle ſororem conſtruere, vt tanquam ædificatio in ipſo conſtructa creſcat in templum ſanctum, nec ſit vltra puſilla. Hoc verò quanam ratione fiat, modò indagandum eſt. Si murus eſt, (ſponſus inquit) ædificemus ſuper eum propugnacula argentea. Inter vniuerſa ædificiorum genera, neminem latet, muros, quibus vrbes ambiuntur, firmiſſimos eſſe ſolere, ſelecta, ad id opus, lapidum, calcis, & id genus cæterarum rerum opportuna materia, quæ architectorum peritia benè compacta, tametſi bellicis machinis quatiatur, inconcuſſa permaneat. Muris autem vrbium ſuperexſtrui ſolent ædificia quædam, è quibus glandes emittuntur, & tela, quibus hoſtes arcentur, quæ proinde appellantur propugnacula, quaſi quæ vrbem propugnent. Ex hac ergo aſpectabili rerum corporearum effigie, in arcanum ſenſum introeundum eſt. Rogauerat ſponſa, quid plebi conuertendorum paruulæ faciendum eſſet, vt creſceret, & haberet

iuſtam

iuſtam magnitudinem. Cui ſponſus ità reſpondet. Si in die, quando cum ea loquendum eſt, quando videlicet à te nuptiarum conciliatrice de ſuo eſt interroganda conſenſu, murus eſt, hoc eſt, forti animo, & firmo inſtar muri conſiſtit, vt pro fide nuptiarum, aduerſus arietes, & machinas belli vniuerſas ſecura permaneat, exſtruamus ſuper eam ſororem noſtram, munitiones ad eam fortitudinem tuendam & ad creſcendum opportunas, non ex lapidibus, aut lignis, ſed ex argento puriſſimo. Sanè argentea hæc munimenta, ſeu propugnacula, quæ plebi conuerſæ, ac inſtar muri ærei ſtabilitæ ſuperædificantur, ſunt eloquia Domini caſta, & ex argento igne examinato conflata, quæ dum plebi in ſponſo fundatæ, & velut ex angulari lapide ſurgenti imponuntur, fit illa vrbi muro inexpugnabili ſeptæ, turribusq. argenteis ſplendenti perſimilis. Porrò in opulentis vrbibus, turres interdum conſtrui ſolent, quarum tecta non imbricibus, aut laterculis, ſed æreis laminis conteguntur, quæ dum ſolis radijs percuſſa micant, præterquamquod firmiora tectis alijs ſunt, vrbi etiã ſpeciem addunt, & hoſtibus terrorẽ incutiunt. Qua in re quoddã licet cernere veſtigium eius arcanæ ſtructuræ, quam ſponſus in ijs, qui ſponſæ opera reſipiſcunt, architectari vult. Enimuerò dogmata ſponſi ſacris contenta ſcripturis, propter puritatem, ſplendorẽ, ac tinnitum argento quàm ſimillima ſunt. Hæc dum plebi in Chriſto conſtructæ,

tanquam

tanquã muro lapide angulari ſubnixo, tradũtur & vt illis vtatur, ad ſe propugnandam, commendantur, argentea propugnacula ſuper murum ædificari pulchrè aſſeruntur. Quando nimirum gens illa murus ſit, tunc in ſponſo fundatur, Quando verò benè fundata, recipit, vt cuſtodiat, & pugnare pro ſponſo norit, ſacræ ſcripturę eloquia, tunc ſuper eam turres argenteæ, ſeu propugnacula, Deo ædificante, conſurgunt. Rectè autem eloquia ſponſi appellantur propugnacula, hoc eſt, ædificia ad tuendam vrbem condita, quia videlicet, animæ ſacrorum eloquiorum conſultæ ſeipſis altiores effectæ, ſacrorum verborum tela in hoſtes eiaculantur, & hoſtis vrbem inuadentis conatus auertunt, inſidias explorant, & eludunt, vnde ſimul dum hoſtem arcent, ſemetipſas tuentur, atq; propugnant. Tanta eſt ſacræ ſcripturæ vis. Verùm ſponſum audiamus adhuc ſponſæ reſpondentem.

Si oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis.

Si aperit ſe mihi vocanti per te (o ſponſa) coniungamus plures virtutes ceu tabulas cedri, & eas illi vt portam inſeramus, vt clauſa domus mea ſit.

QVemadmodum illa verba, Si murus eſt, ità intelliguntur, ideſt, ſi ſit murus, ita & hæc, ſi oſtium eſt, intelligi debent, vt idem

ſigni-

ſignificent, acſi diceretur, ſi oſtium ſit. Gens autem, quæ iacet in culpa adeò tota eſt, quaſi brumæ frigore conſtipata, ſecumq; compreſſa, vt aditum Deo non reliquerit. Domus quædam ſine oſtio eſt. Cum verò prædicatorum hortatu pulſata, Deo, patefacto corde, dehiſcit, tunc fit oſtium, per quod Deus libenter ingreditur. Oſtium autem hoc in loco appellatur ſpatium illud inter paraſtades, ſeu lateris vtriuſq. lapides, quo arcanè notatur ille pator, quo anima velut hiat, vt illabatur ſponſus. Debet autem oſtium illud nulli niſi ſponſo patere, ac propterea ſponſus ait, Compingamus illud tabulis cedrinis, hoc eſt, feſtinemus, & componamus portam ex cedri ligno imputribili, quam ſpatio illi inter paraſtades patenti inſeramus, nequis, præter me, per illud introeat. Fit quippe nonnunquam, vt peccatores concionatorum voce commoniti, Deo illabenti pateant, ſed parùm cauti, oſtium alijs patere ſinunt, vnde & per idem ingrediuntur impunè, propter quandam fucatam cum ſponſo ſimilitudinem, quam neſciunt illi internoſcere. Sed & in ipſo ingreſſu ſponſi ſolerti cura opus eſt, ne quæpiam cum illo vanitas irrepat. Simul quippe cum bonis operibus, inde genita gloria inanis ſolèt ſe inſinuare. Propter hæc & alia ſimilia, ſponſus compingere, hoc eſt ex tabulis commiſſis concinnare, habilemq. intercapedini vult ianuam fabrefacere, vt iuſtam ipſius exæquet quantitatem; nec vllum præte-

rea

reà ſpiraculum ſuperſit, quod portæ ſtructura non obturetur. Oſtium hoc adeò quadrans, & ad menſuram exactum, ex tabulis cedri commiſſis, ſibiq; mutuò conſertis ſponſus compingit, atq; coarctat, cum virtutes ſecum mutuò conſertas & cohærentes animæ ſibi patenti infundit, quibus illius quaſi cauitas impletur, & obſeratur, vt velut oppilato oſtio hoſtes pedem inferre tentantes eliminet, atq. recutiat. Anima videlicet virtutibus vacua, quaſi domus eſt derelicta, furibusq; peruia, cùm verò virtutum oſtio clauditur, & velut obſignatur, ingreſſo ſemel Deo, furibus intercludit ingreſſum. Quod vt aptiùs notaretur, oſtium, non quibuſcumq;, ſed cedrinis tabulis, ſolidis, imputribilibusq. compingitur, quæ mutuò iunctura fabrili arctatæ, nec aquam, nec ventum, nec verò qualitates noxias ſinant permeare, quarum comparatione tabularum, virtutum conſertio, proditur, atq. coniunctio. Et quamuis vniuerſis virtutibus cedri ſoliditas, & incorruptio quadret, illæ tamen huius oſtij ſtructura potiùs ſignificari videntur; quæ vim quandam ad domus cuſtodiam & clauſtrum, & ad fures arcendos habent opportuniorem, vt magnanimitas, conſtantia, fortitudo & aliæ ſimiles. Sic ergo ſponſus loqui credendus eſt. Quæris (o ſponſa) quid facto opus ſit, cum plebs tibi commiſſa, & ſoror noſtra de nuptiarum eſt interroganda conſenſu. Tu verò ſic habeto. Si ſoror noſtra oſtium eſt, hoc eſt, ſi mihi ingreſſuro

Digitized by Google

greſſuro oſtij more patet, conſenſumq; præbet tunc, dum illa velut aperta patet, coniungamus plures quaſi cedri tabulas, virtutes, inquam, plures, ſolidas, incorruptas, ſibi mutuò coarctatas, & illam ſpiritalem intercapedinem ſponſæ claudamus, vt ego intus cum ipſa morer, virtuteſq; compactæ, velut oſtium oppilatum, fures inſidioſos arceant. Huic expoſitioni annecti poteſt altera, quæ ſit vt appendix. Sponſus nimirum murus eſt, vt cecinit propheta de Eccleſia loquens, Ponetur in ea murus. Eſt etiam oſtium vt aperte ipſe dixit ſponſus, ego, inquit, ſum oſtium. Dum autem, quis ad Deum conuertitur in imaginem ſponſi, qui eſt murus & oſtium, trãsformatur, murus enim fit firmitate, oſtium recluſione cordis Deo patefacti. Dum ergo ſpõſus de ſorore ait, ſi murus eſt, ſi oſtium eſt, tantundem agit, ac ſi diceret, ſi in meam imaginem traducitur. Cui rectè quadrat argenteum ædificium dogmatum ſcripturæ, quibus ſe in Chriſtum transformatam ab hoſte eam imaginem delere tentante propugnet. Et tabularum cedri compactio, hoc eſt, virtutum connexio, quibus clauſa & ſepta, velut oſtio oppilato dæmones incurſantes eliminet. Hactenus iuxtà primum è duobus propoſitis ſenſum, ſponſæ interrogationem, ſponſique reſponſionem interpretati ſumus. Nunc alterum perſequamur.

Soror paruula ſecundo ſenſu nuncupatur, earũm animarum congregatio, quæ ad iuſtitiam euocata torpet, & ſibi de ſalutis ſtatu blãdiens, ſatis

ſatis ſe putat præſtitiſſe, quia grauia ſcelera depulit, nec de progreſſu eſt anxia, nec de vlteriore puritate ſollicita. Cui paruulę nomenclatura egregie competit, cùm ad menſuram Chriſti multiplicem vocata, ſponte ſit in eo genere paruula. Sponſa igitur, ad hanc nutriendam, & promouendam deſtinata, ſic ait, ſoror noſtra, nobis (o ſponſe) & naturæ & gratię germanitate coniuncta paruula eſt. Non enim fecit, quos potuiſſet, in charitate progreſſus. Vbera proinde non habet, nec enim vtrumq. teſtamentum, quod eſt vber geminum, ab vno Dei pectore pendens & eiuſdem lactis, hoc eſt doctrinæ dulcorem continens, affectuoſa notitia percipit, vnde non eua ſit prægnans, ac fœcunda, non indicat fœtum quemadmodũ fœminę, quibus vbera lacte plena tument. Potuiſſet fęliciter creſcere, & iam multorum operum prole gaudere, ſed ſterilis videtur. Rogo ergo, Quid faciemus ei, eo die, quo illã pro te alloquar, vt deſerat eã paruitatẽ? quo pacto me gerã, afflante te, vt illã horter, & ad vlteriora promoueã? Notandũ hic maximopere, ſingulari quadã ratione, ſponſam, pro ijs, qui in charitate torpeſcunt, eſſe ſollicitam, ac optare, qd erga eos agendũ ſit, probè noſſe. Eſt nimirũ ſtatus quidã periculoſus valde, in animã, etſi iuſtam, torpor illapſus, obducitur enim quidã deſidiæ callus, quædam menti offunditur caligo, ex qua euigilare difficillimũ eſt. Quippè reſides equi, qui verbere cæſi, & calcaribus incitati, carceribus nõ exiliunt, nullã de ſe mouent expectationẽ. Et quidẽ ſceleſtiſſimi peccatores, ſuorum

Digitized by Google

ſcelerum conſcij expeditiores videntur ad ſponſæ doctrinam capeſſendam, pœnæ ſaltem formidine perculſi, quàm illi mediocriter iuſti, qui, cùm de ſe non adeò humilia cogitent, nec inferni cruciatum, quo ſe putant immunes, vitare geſtiunt, nec periculum impingendi, in quod illos torpor adigit, euadere conſtituunt. Ex anfractu autem redeuntes ſponſum reſpondentem audiamus. Si murus, inquit, eſt, ædificemus ſuper eum propagnacula argentea, quod ſeruata proportione, iuxtà primam interpretationem, huic ſorori alteri accommodandum eſt. Idem quippe agit ſponſus, ac ſi diceret, ſi fortis eſt ad pellendum torporem, & animum acuendum, ſi deſidia non ſuperatur, exſtruamus ſuper eam argentea propugnacula, ſcripturæ clara, & purgata dogmata, vt in altum creſcat, ſicut murus tunc creſcere videtur, cum turres illi ſuperædificantur. Porrò in Hebræo ſic legitur. Aedificemus ſuper eam palatium argenti, quod à ſenſu editionis noſtræ ſatis videtur alienum. Propugnacula quippe ad pugnam conſtruuntur, & qui ex eis tela iaculantur, anxij ſunt, & hoſtium vrbem obſidentium telis obnoxij, at verò, palatium nullum habet cum bello commercium, ſed totum eſt feſtiuum, & à vulnere immune. Verùm hoc myſterio non vacat, ipſa enim argenti ſtructura, hoc eſt diuinæ ſcripturæ notitia, quam Deus iuſtorum mentibus immittit, quaſi ſuper illorum verticem mente notatum, eam ædificans, & propugnaculum eſt, ex quo to

ta

ta vrbs defenditur, & palatium eſt, ad requiem, & regis ſponſi habitationem mirificè ædificatum. Hæc ergo ſtructura togæ, militiæq. comparata eſt, quam ſponſus ſuper animas iuſtorum, qui torpent, erigere cupit ſponſæ miniſterio. Vix enim dici poteſt, quantùm ad iuſtitiæ progreſſum ſcripturæ peritia conferat. Cum nimirum ea verba ſint à ſpiritu Sancto dictata, diuinaq; vi, & energia, vltra alia dogmata, inſigniter polleant, ad animos acuendos, & impellendos ſunt efficaciſſima. Quod verò demum ſponſus attexit, ſi oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis, tantundem valet, acſi diceret, ſi dum à torpore ſuo ad vlteriorem iuſtitiam excitatur, & pulſatur, oſtij more panditur, & quaſi præ deſiderio dehiſcit, compingamus, hoc eſt, fulciamus, & componamus eam virtutibus ſibi mutuò conſertis, & velut fabri opere commiſſis, tabulas cedri ſolidas, incorruptas, mutuoq; coarctatas imitantibus, & ſic erit domus clauſa, atq; munita. Sed quid his ſponſa ſubdat, audire delectat.

SPONSA.

Ego murus: & vbera mea ſicut turris.

Cupio ſorori noſtræ mei ſimilitudinem imprimere, vt & murus ſit, & vbera habeat. Ego enim murus æreus ſum ob firmitatem, quam hoſtis labefactare nequit. Vbera etiam mea, hoc eſt, duo quæ didici teſtamenta, ab vnius Dei pectore quaſi vbera duo prodeuntia, ſunt quaſi turres ad pugnandum, & arcendum hoſtem, qui ſacræ Scripturæ peritia ſauciatur.

SPonſus de ſororis paruulæ promotione agens, & ſponſam ad eam functionem erudiens, non de ſe dumtaxat vno, ſed & de ſponſa diuinorum operum adminiſtra effatus eſt, conſultò enim dixit, ædificemus, compingamus. Huic ergo ſponſi voluntati obtemperans ſponſa inquit, Ecce adſum (o ſponſe) vt tecum ædificem, & compingam, ad hoc enim munus effecta ego ſum murus, & vbera mea ad turris altitudinem creuere. Vt autem horum verborum & ſenſum, & cum præcedentibus concinnitatem percipiamus, meminiſſe oportet, ſororem, de qua ſermo factus eſt, paruulam, imbecillemq; deſcribi, & ſponſum optare, vt murus ſit. Mox etiam memoria repetendum, ſponſam

ſponſam dixiſſe, ſororem ſuam vberibus carere. Nunc igitur ſponſa animaduertens ſe ſatis iam creuiſſe, & ſibi diuinitus collata eſſe bona illa, quibus ſoror caret, ipſo charitatis incitata ingenio, cupit ei ſuam ſimilitudinem imprimere. Enimuerò, quemadmodum inter naturæ opera, ſimilium generatio animantibus eſt maximè naturalis, ac proinde auidiſſimè concupita, ità inter opera gratiæ, ſimilium procreatio foetuum valdè natiua eſt ijs, qui vitæ diuinæ conſortes ſunt, ac propterea votis omnibus expetita. Hauſerunt huius propagationis deſiderium ab ipſo Deo, in eo genere foecundiſſimo, ij, qui naturæ diuinæ per gratiam ſunt effecti participes. Nec enim poterant fieri naturæ conſortes, quin & eius proprietatis communionem aſſequerentur. Hac igitur ſimiles generandi liberos propēſione ſponſa ducta inquit, ſoror mea nec murus eſt, ob imbecillitatem, nec vberibus tumet, ob ſterilitatem; ego verò & murus ſum, ob fortitudinem, & vberibus inſigniter prædita, ob foecunditatem; & prægnantis habitum. Dabo igitur operam, vt ſedulitate multa, illam mei ſimilem efficiam, vt & murus ſit, & vbera habeat. Sed vt rectius eam ſui ſimilitudinem, quam ſorori ſuæ ſponſa cupit inſerere, calleamus, explorandum nobis eſt, quomodo ſponſa & murus ſit, & tam pulchris inſignis vberibus. Profectò ſponſæ perfectio iam eximia, & clariſſimorum Eccleſiæ

Digitized by Google

luminum æmula, tam firmam, & inuictam eam reddidit, vt cum eam contemplamur, alterum Hieremiam cernere, nobis videri debeamus. Etenim inter Hieremiæ laudes illæ in primis recenſentur, quas Deus, cuius commendatione corda probata oſtenduntur, illi tribuit, dum ait. Ego quippe dedi te hodie, in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, & bellabunt aduerſum te, & non præualebunt, quia ego tecum ſum. Hæc eſt graphicè picta quædam ſponſæ imago. Concipere quippè illam debemus, tanquam murum quendam æreum, quo ambitur Eccleſia, tales enim ſunt, qui eam vim planè diuinam, ad tuendam, & quaſi ambiendam Eccleſiam pepererunt, quos, qui contra illam præliantur, labefactare, aut loco mouere nequeunt. Iam verò ſponſa ærei muri firmitate notata, vbera ſicut turres habere monſtratur. Duo enim teſtamenta ab vno vnius Dei pectore prodeuntia, & vnius doctrinæ, ac fidei lac euergentia, adeò in ſponſa creuerunt, vt turrium muro ſuperexſtructarum fungantur officio. Quemadmodum enim turres illæ bellicis machinis inſtructæ hoſtes obſidentes interimunt, ità vtriusq; teſtamenti peritia, quam Deus in ſponſæ mente, quaſi in muri ſummitate architectatus eſt, quot ſententijs vtitur, tot ſanè telis acerrimum ſalutis noſtræ perduellem ſauciat. Talem ergò muri fortitudinem, talem vberum præſtantiam in ſorore ſua cupit ſponſa conſerere.

Digitized by Google

conſerere. Sed quia ipſa ſeipſam commendare viſa eſt, ne quis vanum quippiam ſuſpicetur, tacitam diluit obiectionem. Poſſet videlicet quiſpiam dicere, Tu temetipſam commendas, dum ais, Ego ſicut murus, & vbera mea ſicut turris, vt autem hanc ſuſpicionem auerteret, intrà eandem periodum, ſic ait.

Ex quo facta ſum coram eo, quaſi pacem reperiens.

Hæc animi firmitas, ſcripturæ peritia non inflans, ſed ædificans non mihi à natura contigit, ſed à gratia, per quam ſponſo reconciliata ſum, & pacis cum eo fœdus percuſſi.

ILla muri firmitas non mihi à natura iure velut hæreditario prouenit. Illa vberum magnitudo, & ingens copia lactis, non mihi à terreno Adam collata eſt. Sed vtrumq. bonum habere cœpi, ex quo, poſt culpæ inimicitiam, ſponſo reconciliata ſum, & quæ antè pace vera carueram, facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens. Fatetur hic ſponſa, quod catholicè aſſeuerandum eſt, ſe non ex natura creuiſſe, ſed gratia. In hac enim ſola vis eſt vera, & inconcuſſa fortitudo.

Hic murus aheneus eſto.

Hanc verò vim diuinam, non ex debito vllo, ſed ex ſola bonitate, ac munificentia Deus

Digitized by Google

confert, dum mortuas animas ex culpa ſuſcitat, ac quaſi denuò creat. Quod quidem arcanum vbera ſponſæ non obſcurè innuunt; idem enim valent ea verba, Ex quo facta ſum, ac ſi diceretur, creata ſum. Ipſa quippe iuſtificatio, creatio quædam eſt, ſeu effectio ex nihilo. Anima enim charitate orbata, nihil eſt, ac proinde, cum ad charitatem vocatur, fieri, ſeu creari elegantiſſimè aſſeritur. Quod, licet ex ſe inter ſapientes planiſſimum ſit, per verba tamen mox appoſita dilucidiùs cernitur. Non enim ieiunè ſponſa dixit, Ex quo facta ſum, ſed conſultò addidit, coram eo quaſi pacem reperiens. Quibus ſanè verbis creatio ſpiritalis gratia conſtans, ab ea, quæ naturalis eſt, apertè diſcernitur. Vniuerſi quippe Adæ poſteri, ex ipſo iure, vel iniuria vitiatæ naturæ, non fiunt ſeu naſcuntur coram Deo. Eſt enim Deus auerſus ab illis, ſicut è contrariò illi etiam enaſcuntur auerſi, ex quo efficitur, vt cum in materno ventre compinguntur, vel etiam eduntur partu, pacem non reperiant. Eſt enim Deus illis infenſus, ac inimicus, & exinde totus orbis in conditoris ſui militiam aſcriptus, pugnat pro eo contra inſenſatos peccatores Adæ poſteros. Non igitur ij fiunt coram Deo, nec pacem reperiunt. Contrà verò illi, qui fauſto quodam natali, & arcana creatione à ſponſo fiunt, qui iuſtorum eſt architectus & conditor, conuertūtur ad Deum, Deusq. mutuo ad ipſos, vt quidā propheta cecinit, conuertitur, ac ob id fiunt coram illo

Digitized by Google

illo faciem quaſi oſtendente placatam, ex qua pacis ducitur origo ſempiternę. Huic ergo creationi acceptum ſponſa fert, quidquid boni eſt conſecuta. Et propterea cum cœpiſſet loqui cũ ſponſo, aiens, Ego murus, & vbera mea ſicut turris, quaſi quis noſtrum parùm rei conſcius interloqueretur, intra periodum eandem, verba intexuit illa, Ex quo facta ſum coram eo, quaſi pacem reperiens, quæ non ad ſponſum rei conſcium, ſed ad obloquutores, quos nouit ſponſa futuros, ac ſi adeſſent illi arcano colloquio diriguntur. Notandum autem hic magnopere fuerit, ſponſam tunc pacem reperiſſe, cum per prima huius epithalamij verba, pacem oſculo notatam popoſcit. Ibi nimirum ſub oſculi ſymbolo reconciliationem ac pacem cum ſponſo anxiè poſtulabat, cuius ille votis affuit, non tamen tunc omninò murus adeò fortis fuit, nec tam pulchris vberibus inſignita, at tunc cœpit, & perenni quadam ſedulitate profecit, vt ad eã, qua modò præſtat, magnitudinem pertineret.

Verùm, cur inquit, ſe non pacem, ſed quaſi pacem reperiſſe? An Deus, cum quis medullitùs ad eum reuertitur, non omnino placatur, aut ſibi partẽ venię reſeruat? Minimè verò. Sed quia non aſſequuta eſt eã tranquillitatẽ, paciſq; integritatẽ, in qua homo primus, ad quẽ alludit, cõditus eſt. Porrò, poſt Adæ ruinã, quicumq; originis culpa vitiatus, noua in Deũ creatione cõuertitur, tametſi cũ Deo, ꝙ ad principẽ attinet animę partẽ, pacis fœdus percutiat, integritatẽ tñ

pacis

pacis non adipiſcitur, donec occurrat in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, hoc eſt, donec gloria coronetur. Relinquitur enim in ijs, qui fiunt iuſti, peccati ſomes, qui bellum in animæ gerit principatum, nec vllas admittit inducias, nec verò extingui quantauis nauitate poteſt. Quapropter, etſi extranei hoſtes in homines iuſtos non irrumpant, inteſtino tamen contrariorum appetituum bello quatiuntur, vt meritò quaſi pacem, non verò prorſus pacem reperiſſe dicantur; & ex hoc ad perfectam gloriæ pacem ardentius expetendã, velut acerrimis calcaribus incitentur. Poſtquàm ſponſa ſic locuta eſt, introducitur à Salomone ſpõſus in ſcenam, de ſe, quaſi de alio quodam agens, & methodum, quam in Eccleſia more vineæ colenda ſeruat, oſtendens. Primum ait ſe habuiſſe vineam. Mox ſe illam cuſtodibus tradidiſſe, Demum pro eius prouentu cumulatiſſimum præmium reddere ſolitum eſſe. Quæ omnia eò tendere videntur, vt ſponſa vineæ ſibi creditæ Dominum eſſe Deum, ſeque illius cultricem, auctiſſimamq; ſibi pro cultura gloriam fore meminerit, & ex hoc fiat illa ſollicitior. Cũ enim quis non à plebeio quopiam, ſed à patritio, vel etiam rege aliquo commiſſum opus meminit, multò ſollicitiùs curat illud, ac limat. Si autem, præter hoc, mercedis ſpes magnę ſubſit, exactiſſimè contendit opus expolire. Nec mirum videri debet, ſponſum hac vti velut inſinuatione, & præmij promiſſione, ad ſponſam acuendam,

dam, non enim dedecet perfectam charitatem, pro præmio decertare, ſponſus enim ipſe (aſſertore Paulo) propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta. Aſpiciebat etiam in remunerationem Moſes, cum grandis factus negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, quemadmodum Paulus idem ad Hebræos ſcripſit. Sed iam ad ſponſi verba enarranda veniamus.

SPONSVS.

Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos.

Eccleſiam habuit ſponſus, in congregatione habente multos populos vna fide congregatos.

VIneæ nomine figuratè intelligitur Eccleſia multò propriùs quàm Synagoga. Eccleſia quippe à vite Chriſto propagata, eiuſque carne induti cultura foecundata eſt. Etſi autem ad Synagogam ex ipſo etiam Chriſto, in quem oculos illa intendebat, quidquid boni habuit, permanarit, at necdum ille erat vitis, cum nondum naturę humanæ ſuſcepiſſet veritatẽ; mox verò vt illam ſuſcepit, de noua ſerenda vinea, quam proprio labore coleret, proprio ſanguine perfunderet, cogitauit, vt ſingulari quadam ratione vinęa illius appelletur Eccleſia. Vinea ergò fuit illi iampridem, eſt, ac futura eſt. Vt,

quod

quod dicitur, fuit, non ſit temporis menſura præteriti, ſed ſignificatio veritatis, quæ nunc etiam conſtat, & quæ permanſura eſt, vt ex diuinis didicimus oraculis. Sæpè etiam præteritum pro futuro in ſacris, ob certitudinem euentuum vſurpatur. Dicitur autem eſſe vinea pacifico. In Hebræo autem, & ſeptuaginta Interpretum verſione, pro, pacifico, Salomon habetur. Interpres autem noſter non Salomonem, vt in alijs ſcripturæ locis ſed pacificum tranſtulit, vt eodem ſenſu coſtante, apertiſsimè oſtenderet non hic de rege illo Hieruſalem, genito ex ea, quæ fuit Vriæ, ſed de ſponſo Ieſu Chriſto, cuius ille imaginem prætulit, ſermonem fieri. Sponſum autem iure ſuo pacificum appellari, notiſſimum eſt. Ipſius enim ſanguine Deo reconciliati ſumus, & in ea reconciliatione percuſſum eſt pacis foedus ſempiternæ. Quapropter quod dicitur Vinea fuit pacifico, ità eſt accipiēdum, vt pacifici nomen vineæ cauſam indicet, ac ſi planiùs diceretur, Quia ſponſus pacificus eſt, ideò vinea eſt illi. Niſi enim pacem ille, deleto inimicitiæ veteris chirographo, ſtabiliſſet, vineam non haberet, ſed natura humana vinea fuiſſet Sodomorum, & de ſuburbanis Gomorræ, ex qua vua fellis, & botrus decerperetur amariſſimus. In peccato nimirum iacuiſſet, vnde ſponſus fructum non legiſſet vllum, legit autem fructum vberrimum, quia pacificus eſt. Qua ex re ſatis liquet, quam habeat energiam, quod dicitur, Vinea fuit pacifico. Quod verò adiungitur,

gitur, in ea, quæ habet populos, pro eo, quod in Hebræo legitur, in Bahal Hamon, ſiue vt ſeptuaginta Interpretes retenta lectione Hebraica dixerunt, in Behelamon, quod Symmachus, In retentione populi, Aquila vero, in habente multitudine tranſtulit, Eccleſiæ multos populos habentis expreſſa ſignificatio eſt. Qua profectò, quod paulò antè aſſeruimus, vineæ videlicet nomine Eccleſiam propriùs quàm Synagogam indicari, efficaciter conuincitur. Synagoga quippe vno dumtaxat conſtitit populo, vnaque tantum ſtirpe Abrahæ; at verò de Eccleſia ſic ſcriptum eſt. Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic. Nunc ergo per anacephaleoſin quandam dicta repetentes, clarè perſpicimus, Verba illa, Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos, idem pollere, ac ſi diceretur, Eccleſia eſt ſponſo in congregatione, quæ multos habet populos. Et hæc prima eſt interpretatio.

Secunda verò ſatis arcana, verba illa editionis noſtræ, [In ea] refert ad crucem, ità vt ſit ſenſus, vinea fuit pacifico, in ea, quæ habet populos, hoc eſt Eccleſiam habuit ſponſus, in cruce, quæ quidem crux habet, ſeu retinet populos. Porrò non aliunde, quàm ex cruce, vbi noſtram patrauit ſalutem vineam Eccleſię ſpõſus propagauit. Propagauit aũt, cùm exaltatus à terra, & à cruce pẽdens, omnia ad ſeipsũ traxit. Omnia inquã, hoc eſt populorũ omnium corda. Si ergò in cruce pẽdens, ad crucẽ, ex qua pende-

pendebat, populus attraxit, verum omnino erit, eam, crucem videlicet, habere populos ſibi inſitos, atque connexos, & ſponſo perinde eſſe vineam, non alibi, ſed in ea cruce, quæ populos habet. Et profectò, ſi quis eſt in hoc exilio, quem ſibi affixum crux non habeat, tametſi vt palmes aridus ad vineam vtcumque pertineat, vera tamen vita carere conuincitur. Hoc autem omninò conſtitutum eſt, ſponſum in cruce pendentem, vineam conſeuiſſe, ac habuiſſe, in ea ipſa cruce, quæ vi diuina populos ſibi adſtrictos ac alligatos habebat. Potuiſſet profectò ſponſus quam plantauerat vineam, ſine cuſtodum excolere, & alere miniſterio, verùm, quò mira mundum ſpiritualem varietate honeſtaret, non quidem neceſſitate, ſed dignatione vinitores optauit, quibus ipſe nihilominus præſens Eccleſiæ vineam traderet excolendam. Propterea de ſe, quaſi de alio quopiam loquens, ſic ait.

Tradidit eam cuſtodibus.

Commendauit ſponſus Eccleſiam Doctoribus non quaſi authoribus, ſed quaſi cuſtodibus.

SApientiſsimè Doctores, & prædicatores Eccleſiæ, cuſtodes nuncupauit. Non enim ipſi vineas condunt, non illi feras plantas in vites vertere ſua nauitate poſſunt, vt vineæ vocentur authores. Sponſus ipſe condidit Eccleſiam, & feras arbores fecit eſſe mites. Prædicatores verò

Digitized by Google

verò vineam à ſponſo ex Aegypto tranſlatam, & in ſuæ promiſſionis regione ſatam, cuſtodiendam ſuſceperunt. Etſi enim nouæ creaturæ illi ſint initium aliquod, dum in Eccleſiam nouas plantas Deus non ſine prædicatorum introducit miniſterio; verùm hoc, quale illud eſt, non ſua ſedulitate, ſed ſponſi ope illi præſtare creduntur. Quapropter prædicatores nullam ſibi de fructibus vineæ laudem arrogare debent, ipſi quippe cuſtodes ſunt, & quaſi depoſiti receptores. Depoſiti autem pretium non à cuſtode manat, ſed vel ab eo, qui depoſuit, vel certè in ipſius rei natura ineſt. At licet hæc ità ſe habeāt, ipſe nihilominus vineæ ſator, & Dominus præmium cuſtodibus pro fructu, quem ipſe fecit, cumulatiſſimè pendit. Propterea inquit.

Vir affert pro fructu eius mille argenteos.

Ipſe ſponſus pro fructu, quem ipſe producit in Eccleſiá, reddit cumulatiſſimum præmium.

PОrrò vinearum domini mercenarijs, quos conducunt, non pro fructu, ſed pro labore mercedem rependunt. Fieri autē ſæpè ſolet, vt vnius dumtaxat foſſoris nauitate, vnius labore diei, vinea fructum reddat duplò auctiorem, quàm eſſet aliàs refuſura, & tamen dominus vineæ præſtitutam illi, ac alijs inertibus mercedem,

Digitized by Google

dem, de qua inter eos conuenerat, reddit, cum tamen, ſi ſpectaretur fructus, ex cultoris illius opera prouenturus decuplo, aut fortè centuplò maior illi merces reddenda foret. Sponſus autem vineæ, hoc eſt, Eccleſiæ vir, non ſic agit, ſed fructus in Eccleſia vniuſcuiuſque prædicatoris nauitate prolatos velut in ſtatera appendit, & pro illorum pondere, reddit mercedem cumulatam. Vbi etiam attentè diſcrimen inter Deum, ac homines librare oportet. Homines nimirùm ſuarum vinearum cultoribus non pendunt mercedem pro fructu, quia fructus, non cultorum, ſeu operariorum, ſed domini vineæ eſt. At Deus, tametſi fructus Eccleſiæ, iure ſtrictiſsimo, eius ſit fructus, reddit tamen prædicatoribus pro illo præmium, qua in re, ſuam liberalitatem maximè commendat. Certè ſeptuaginta Interpretes hoc myſterium velut innuentes, ſic habent, Vir feret in fructu ſuo mille argenteos, in fructu inquiunt ſuo καρπῷ αὐτοῦ, hoc eſt in fructu viri ipſius. Cernimus igitur apertè, Deum Doctores Eccleſiæ munerantem fructus potiùs laborum, quàm labores ipſorum externam quantitatem expẽdere. Quod Theologis compertiſſimum eſt, dum aiunt, præmium (quod à ſchola vocatur accidentale) pro fructus creſcere menſura. Enimuerò monaſticæ vitæ inſtitutores, ac Doctores ſancti, quorum exemplo ac doctrina plurimi poſt eorum obitum, conuertuntur, nouos illius prẽmij acceſſus, pro numero filiorum, quos exemplo doctrinaque procrearunt, acci-

piunt,

piunt,ſiuè paulò acriùs,ſiuè non adeò acriter in eo genere laborarint;eſto etiam,labor ipſe maior auctiore præmio muneretur. Nunc verò mille argentei,quid innuant, explorandum eſt. Profectò millenarij numeri laus, nota præmij cumulatiſsimi eſt.Sic enim vulgo dictitare ſolemus, mille nos beneficijs à quopiam amico aſfici, mille nos mala perpeti, mille pericula nobis impendere, vt in ijs rebus ſingulis abſolutum,& perfectum quiddam ſignificemus. Et in hunc modum ſponſus afferre dicitur pro fructu eius,ideſt,ipſius ſponſi,qui ſua in Eçcleſia dona ſua munerat,mille argenteos, hoc eſt, cumulatum, & in eo genere perfectum præmium. Poteſt etiam non ineptè,mille argenteorum numerò,vt paulò poſt dicemus,id præmium,quòd à Theologis eſſentiale nuncupatur,ob millenarij numeri cæterorum vim complectentis perfectionem intelligi, & hæc prima eſt interpretatio.

Secunda, viri nomine, non eundem, qui pacificus appellatur, intelligit. Sed quemuis è cuſtodibus prudentem, ac ſedulum, cui Deus vineam tanquam viro tradidit vxorem. Vulgatum enim eſt, eum, qui ad Eccleſiæ gubernationem accerſitur, coniugium cum ea inire, ac proinde virum eius conſtitui. Hic ergò vir, bona Eccleſiæ vxoris ſuæ ſedulò curat, ac velut in vineæ cultura laborans, dicitur afferre pro fructu eius mille argenteos, quod ſic accipiendum eſt.

Fructus in vnaquaque planta eſt id, quod vltimò prouenit, quòd perfectiſsimum eſt, & cuius gratia agricola omnem laborem exhaurit. Sic in Eccleſia, id, quod vltimò prouenit, quod ſummè perfectum eſt, & cuius gratia Eccleſiæ cultores ſtrenuè laborant, eſt gloria, cui fructus & nomen, & ſenſus elegantiſſimè quadrat. Enimuerò Eccleſia vinea quædam eſt, quæ modo falce poenitentiæ, laboriſque ſauciatur, & vt fructum gloriæ reddat, culturam acrem ſubit; eius verò fructus erit in gloria, nam licet hic patiatur, fructum tamen non promit in terra, ſed in coelis, ſicut ſcriptum eſt; Momentaneum hoc & leue tribulationis noſtræ (dum vinea colitur) æternum gloriæ pondus (hoc eſt fructum) operatur in coelis. Illic ergo eſt fructus Eccleſiæ, cuius gratia labor culturæ omnis hauritur. Pro fructu igitur iſto, vir, qui verè virilem gerit animum, prædicator nempe ac Doctor ſedulus, qui Eccleſiam velut vxorem duxit, affert mille argenteos, hoc eſt, vniuerſa dogmata, ſiue eloquia Domini, quæ imitantur argentum purgatum, & examinatum. Millenario quippè perfecta multitudo ſignatur, argẽteis verò eloquia ſcripturæ, diuina luce, & candore more argenti lucentia, & ſonum clarum velut argenteũ edentia. Non dixit argentum, quaſi maſſam argenteam emptioni non accommodatam, ſed argenteos, ſcilicet nummos, quaſi ad emptionem opportunos, quaſi ijs gloria ematur ipſa. Cum igitur ſponſus ait, de ſua vinea, hoc eſt Eccleſia loquens.

loquens. Vir affert pro fructu eius mille argenteos, idem agit, acſi diceret, prædicator, aut Doctor enunciat omnia ſcripturæ eloquia, quibus Eccleſia in fide, ac ſpe alitur, in prædicatione laborans pro gloria, qui eſt laborum, & prædicationis, ſicut & vniuerſarum virtutum fructus vberrimus, ac ſuauiſſimus. Nunc verò, quia ſponſus aſſeruit, ſe vineam ſuam cuſtodibus tradidiſſe, nequis ſuſpicaretur illius eum ablegaſſe curam, acſi, vt quidam mentitus eſt, circa coeli cardines ambulet, nec noſtra conſideret, monet ſe non eo eſſe corde, vt vineam, quam condidit, obliuioni vnquam tradat. Ideò ait.

Vinea mea coram me eſt.

Nihilò ſegnior fio, quod vineam excolendam tradiderim cuſtodibus, ego enim præſentiſſimus ſum vſque ad conſummationem ſaeculi, acſi nemini eam commendaſſem.

NOn abieci curam vineæ meæ, nec cuſtodum ſedulitas me ab eius intuitu recedere facit. Sed præſens ipſe ſum, & omnes illius euentus intueor, ac ſi nulli eam vinitori commendaſſen. Docet ergo ſponſus, ſe ſuæ vineæ, quæ eſt Eccleſia, ſemper inſpectare progreſſum, hoc enim innuunt illa verba, coram me. Rectè enim, quam ipſe tulit, implet legem.

De iure quippe diuino eſt, vt nobiles Theologi tradunt, præſentia, ſeu quæ vulgò appellatur aſſiſtentia præſulum in ijs Eccleſijs, ſeu vineis, quas colere debent, cum quibus ſpiritualis matrimonij fœdus pepigere. Si enim paſtores ſunt, & ex inſtitutione diuina paſcere debent, cum nemo niſi præſens propriè paſcat, erit omninò conſtans, præſentiam non alio, quàm diuino eſſe iure neceſſariam. Quapropter præſules, qui ſuas Eccleſias coram ſe non habent, in magno ſalutis diſcrimine verſantur. Vt ergò hanc philoſophiam, & œconomiam paſtores Eccleſiæ diſcant, ipſaq. inprimis ſponſa, quam ſponſus curat præceptis ad excolendam Eccleſiam opportunis imbuere, dicit: Vinea mea coram me eſt, acſi diceret. Animaduerte, ſponſa, quam de vinea mea curam geram, nunquam enim ab ea oculos auerto, vt diſcas, te nunquàm à commiſſa vinea, ſine crimine abeſſe poſſe. Enimuerò ex Hebræo ſic aliqui legunt. Vinea mea quæ mihi, ad facies meas, vbi verbis iſtis, ad facies, meas, magna cum energia, notatur ſponſum, quaſi vna facie duos oculos habente, vt vineæ ſuæ proſpiciat, non eſſe contentum, ſed plures habere facies, propter plures oculos in ijs lucentes, vt quaſi Argus quidam oculatus ſit, vniuerſosq. eos oculos ad ſponſam intendat contuendam. Poſtquàm autem ſponſus ſe dixit vineam, quam cuſtodibus tradidit, eſſe coram ſe; diſerteq. aſſeruit, ſe virum eius vineę, cuſtodibus eius mille argenteos pro cul-

tura

tura rependere, ſponſa ſe rem probè intellexiſſe declarans, concinit ſponſo, & eius verba more diſcipulorum lectiones reſumentium, repetit, aiens.

SPONSA.

Mille tui pacifici, & ducenti his, qui cuſtodiunt fructus eius.

Tu plus omnibus laboraſti ſponſe, & ſic tui ipſius pacifici noſtri ſunt ex iure tuo, mille illi argentei præmium cumulatiſsimum ſignificantes. Ducenti vero argentei ſufficiunt Doctoribus pro præmio, eo quod cuſtodiant fructus Eccleſiæ. Ducenti inquam binario centeno nuptias cum Eccleſia notantes, quibus ex nuptiis Doctores præmium promerentur.

REctè intellexi (o ſponſe) quod ad me acuendam enunciaſti, te videlicet Eccleſiæ virum ſeu ſponſum cuſtodibus eius millenos argenteos reddere. Hoc fatetur ſponſa, quam decet ſponſi verba callere. Nunc verò, ad percipiendam verborum ſeriem, ſic habendum eſt, ea verba, Mille tui pacifici, non eſſe pluralis numeri, ſed genitiui ſingularis, vt patet ex collatione facta ad Hebraicum textum, & Septuaginta Interpretum verſionem, in quibus Salomonis nomen,

pro quo, pacifici, nos habemus, ſingulari numero legitur. Sic ergo intelligenda ſunt hæc verba, Mille tui pacifici, hoc eſt, mille argentei ſunt tui ipſius Salomonis, vel pacifici. Porrò in latinis biblijs interdum legitur ſic, Mille tui, pacifice, ita vt pacifice, ſit in vocandi caſu. quæ lectio ſatis eſt apta fontibus, & ad ſenſum arcanum idonea. ſed in biblijs authoritate pōtificia nuper editis, & vulgatæ editionis titulo inſignitis, ac emendatis, pacifici, legitur. Hæc de verborum concinnitate dicta ſint, modò autem ad ſenſum enucleandum accedamus.

Mille (inquit ſponſa) tui pacifici, & ducenti his, qui cuſtodiunt fructus eius. Animaduertendum hoc loco, mutari loquendi formam. Dixerat enim ſponſus, de ſeipſo agens, virum afferre mille argenteos, quos videlicet tradit cuſtodibus. Sponſa verò vrbanè & arcanè admodum, ſic ait, Immò mille argentei ſunt tuiipſius pacifici noſtri. Tibi enim debentur hi argentei mille, qui vineam plantaſti, & aluiſti; ducenti autem abundè ſufficiunt his, qui cuſtodiunt fructus eius, quem ſanè ſenſum ſatis indicat, quod ex Hebræo vertitur, Mille tibi Selomoh, & in eandem ſententiam Septuaginta Interpretes ſic legunt, Mille Salomoni, acſi dilucidè hunc numerum millenarium adſcribant Salomoni noſtro Ieſu Chriſto, argenteos verò ducentos prædicatoribus, ſeu Doctoribus, qui cuſto-

diunt

diunt fructus, quos ille in Eccleſia protulit. Quæ quidem interpretatio diuinæ Theologiæ oraculis ſatis conſentanea eſt. Conſtat enim ſponſum labore ac morte ſua, ſibi præmium, quod accidentale vocatur, cumulatiſſimum promeruiſſe, dum vineam Eccleſiæ propria quaſi manu pangebat. Ijſdem nimirum actibus, quibus Eccleſiam condidit, & fructus prompſit vberes, ſibi accidentariam, nobis vero accedentariam, & eam quam vocamus eſſentialem gloriam promeruit. Eius verò gloria, quam promeruit, quia inter vniuerſas eius generis auctiſſima eſt, millenario numero rectè notatur. Hi ergo ſunt mille argentei Salomonis, ſeu pacifici. Ducenti verò argentei, qui redduntur prædicatoribus, & Doctoribus, qui alijs benè præſunt, videntur figuratè innuere id, quod Paulus ad Timotheum ſcripſit, Qui benè præſunt præsbyteri, duplici honore digni habeantur. Videtur nimirum præmiorum ordo ſerie nnmerorum expreſsus. Simplicibus enim iuſtis centuplum, benè prælatione fungentibus bis centuplum, ſponſo verò millenarius numerus aptatur. Ratio verò, ob quam bis centeno numero præmium præpoſitorum innuitur, ex binarij proprietate eruenda eſt. Binarius quippe nuptias, ſeu coniugum coniunctionem, ſicut vnitas conſortis ignaram virginitatem notat. Quia verò prælati ac Doctores ſpiritualibus nuptijs Eccleſiæ copulantur, quaſi de caſtiſſimo complexu præ-

mium ſibi comparant, ad hanc enim caſtitatem indicandam centenus ille binarius ex argento conflatus adducitur. Argentum autem inſignem caſtimoniæ ſignificationem, candore, tinnitu, luce manifeſtat. Et hæc prima eſt interpretatio.

Secunda verò interpretatio millenarij & centenarij duplicis numerum connectit, ac ſi dicat. Mille ac ducenti argentei ſunt quidem tui ipſius noſtri Salomonis ſeu pacifici, ac illorum Domini; ſed tradis illos his, qui cuſtodiunt fructus eius. Senſus ergo iſte, Dominum præmij vtroque numero ſignati dictat eſſe ſponſum; at eo dominio conſtante, ait vtrumq. pręmium fructuum vineę cuſtodibus reſpondere. Millenarium, cui pręmium eſſentiale, eius numeri perfectione exacta notatum, reſpondet. Duplicem verò centenarium, ſeu centenum binarium, cui aureola Doctorum, ex coniugio cum Eccleſia facto parta conſentit. Hęc poſtquàm ſponſa effata eſt, quaſi iam de mercede conuentio ſit facta, ſponſus operi manum admouere iubet, & vineę culturam auſpicari. propterea ſic ait.

Spon-

SPONSVS.

Quæ habitas in hortis, Amici auſcultant, fac me audire vocem tuam.

Sponſa, quae in ſacrae ſcripturae libris habitas velut in hortis amoeniſsimis, egredere ad praedicationem, nam velut in theatro quodam Angeli audiunt concionantem te. Ergo adſum, cupiens audire vocem tuam, vide à quibus audiaris, vt ſapienter dicas.

VErba hæc ſunt arcanorum ſenſuum foecundiſſima iuxtà varias hortorum, & amicorum ſenſus. Si autem ſponſæ progreſſio, & cantici huius proceſſus expendatur, accommodatiſsimus ille videtur ſenſus, qui hortorum nomine ſacræ ſcripturæ libros innuit. Enimuerò ſcripturam ſacram ità Deus illius author condidit, ac diſtinxit, vt in ea eius paradiſi, quem in origine mundi plantauit, imaginem expreſſerit. Si enim plantas, vel quæ fructum eſui ferrent, vel quæ colorum ac odorum varietate voluptatem conciliarent, contemplemur, nullam in eo genere in ſcriptura ſacra deſiderari comperiemus. Omnes quippe ſenſus mirificè paſcit ſuorum dogmatum mira varietate, vt facilè ſibi perſuadent, qui toto pectore illius ſenſibus nauant operam, qui nullo alio externo ſolatio ſe fatentur indigere, libros ſanctos peruoluētes.

In

In his autem libris, tanquàm in hortis amoe-
niſſimis verſantur, quicumque animo ſemper
ſacra dogmata pertractant, ibi enim quis habi-
tare dicitur, vbi eius commoratur cor, multò
ſanè potiùs, quàm vbi corpus moratur. Cum er
go ſponſa ſacræ ſcripturæ intentiſſima hoc loco
pingatur, iure dicitur in eiuſdem ſcripturæ hor
tis habitare, quaſi eam habitationem paradiſò
ſimillimam elegerit, à qua non ſit receſſura.
Nunc verò animaduertẽdum eſt, tam eximiam
ſcripturæ ſacræ peritiam non tradi ſponſæ, vt ſi-
bi dumtaxat meditando proſit, ſed vt partem,
alijs iuſta diſtributione impendat. Propter
quod cum dixiſſet ſponſus, Quæ habitas in hor
tis, adiunxit, Amici auſcultant, ac ſi planius di-
ceret; Animaduerte, te non tibi ſolùm natam,
ac proinde quantumuis tibi hortorum ſcriptu-
ræ commoratio placeat, ne ibi ſola cuncteris,
ſed in publicum prodeas, vbi Amici audituri
præſtolantur te. Vt autem horum verborum,
vim percipiamus, mundum iſtum, tanquàm,
theatrum quoddam, vbi ſpectacula celebran-
tur, cogitare debemus. Hic autem perſonarum
varietas exploranda eſt, qualem in comoedijs,
non ſine voluptate, conſpicimus. Quidam ibi
audituri ſedent, alij in ſcęna ſilent, alij loquun-
tur, omniaque prudenti diſpoſitione, harmo-
niaq; conſentiunt, ſic profectò in ſpirituali thea
tro poſt Deum Angeli, qui hoc loco appellan-
tur amici, natura quidem nobiliores, ſed gratia
pares, mutuaque charitatis amicitia nobis con
iuncti,

iuncti,quaſi ſedentes pinguntur, comoediæ proceſſum audituri;ſic à ſeptuaginta Interpretibus amici attendentes, quaſi comoediæ ſpectatores appellantur, inter ipſas autem perſonas in ſcena agentes,quædam ſilent ac diſcunt,vt prædicatorum; Doctorumque diſcipuli,quædam loquuntur ac docent,vt ſponſa, eiuſque ſimiles Doctores, quos Deus præpoſuit familiæ ſuæ, qui, aſſertore Paulo, facti ſunt ſpectaculum mũdo, & amicis, hoc eſt, angelis, & alijs hominibus.Sic ergò Amici ſeu Angeli auſcultare intelligendi ſunt, quod eò tendit, vt ſponſa ſtrenuè ſe gerat, ſapienterq; loquatur. Norunt enim concionatores vniuerſi, quàm ſit efficax remedium,vt rectè loquantur, à ſapientibus audiri. Eſt proculdubiò præſentiſsimum antidotum, ſapientum conſeſsus, ad erigendum concionatoris animum,ad linguam expediendam, cæteraſque functiones ſimiles decenter obeundas. Verùm hic ſponſa dicere potuiſset, ſe quidem, ad rectè concionandum corona ſapientum valde commoueri; at in ea ſapientum amicorum corona,non eſse ſponſum,cuius pręſentia potiſſimum incenderetur. At hoc opus minimè fuit declarari.Conſtat enim ſponsũ inter amicos recenſeri,vnde & eo ipſo, quòd amici auſcultent, & ipſe inter eos auſcultare cenſendus eſt. Sed ne vel vmbratilis abſentiæ poſset ratio prętexi, diſertè addidit. Fac me audire vocem tuam,ac ſi apertè diceret,non abſum ego,memento,te coram me loqui;loquere ſapienter;prædicatio-
nem

nem auſpicare, & ſic fac me audire vocem tuã. Et hæc prima eſt interpretatio.

Secunda deducitur ex altero amicorum ſenſu, in hunc modum. Porrò eorum, qui ad ſponſum conuertuntur; animæ, quaſi totidem plantæ in ipſo ſeruntur, & multos efficiunt hortos, pro varijs, quæ vnicuique indulgentur, donis. Alios cernimus tanquàm violas roſaſue fragrantes, quos Deus voluptatibus permulcet; alios vltronea carnis afflictatione more arbuſculæ myrrha rigentes; alios mentis eleuatione thure notata ſuſpenſos; alios liliorum modo caſtitate candentes; & demum alios alijs plantis ſimillimos, quos ſi ſpirituali acie contemplemur, varios, pulchrè diſcretos hortos nobis cernere videbimur. In his ſponſa habitare aſſeritur, vt cuſtodiat eorum fructus, verſatur enim inter eos coetus animarum, quarum promotioni operã datura eſt, quibus hęc pulchra hortorum diſcretio pro donorum varietate mirificè quadrat. Hi autem horti non terreſtres & vulgares, ſed mentis compotes, & iuſtitia germinantes, ex quo in ſponſo ſati ſunt, amici Dei ob diuinæ charitatis communionem appellantur, qui auſcultant, & audire geſtiunt ſponſæ conciones. Quia verò in ijs ipſis ſponſus latet, & quos actus illi obeunt, & ipſe in illis obire dicitur, omnia enim opera noſtra in nobis operatur, cum potuiſſet dicere, Amici auſcultãt, fac illos audire vocem tuam, maluit ſignificantiùs dicere, fac me audire vocem tuam, vt eo pactò ad munus iniunctum

ctum ſponſam efficaciùs permoueret. His ſponſi votis ſic ſponſa reſpondet.

SPONSA.

Fuge dilecte mi.

Recede ſponſe ab hoc genere conſuetudinis, quo tibi ſoli vaco, vt, ſicut iubes, aliȷs prodeſſe etiam poſsim.

MIrum ſanè reſponſum, & ab humana philoſophia longè remotum. Amoris effectus, quem auidiſſimè affectat, vnio eſt, & tamen ſponſa, cùm ardentiſſimè amat, ſponſum recedere monet. Auget autem non parùm admirationem, temporis obſeruatio, nunc enim aliorum incubitura ſaluti magis ſponſo eget, quàm ſi ſeorſum conquieſceret, & tamen ſponſum impellit ad fugam. Verùm hic nodus eſt ſpirituali gladio ſcindendus. Meminiſſe nimirum oportet, in hoc capite, dialogum quendam inter ſponſos ſeorſum velut in thalamo agentes fuiſſe contextum, vbi neceſſe fuit, ſponſam voluptate interna demulceri, quæ his cum Deo colloquijs eſt familiariſſima. Animaduertens autem illa, ſe non poſſe in ea voluptate, quaſi Magdalenā ad ſponſi pedes ſedentem permanere, cum ad prædicationem, Deo pręcipiente, proditura ſit, optat ſibi euenire, quod ſponſum velle cognouit. Enimuerò ſponſus, poſtquàm eam ad legationem apoſtolicam deſtinauit, non vult, illam cunctari, & ſolos Dei affectare complexus; ſatiùs enim eſt, vt in hoc genere, anathema, hoc eſt, ſeparata fiat, à Deo

à Deo pro fratribus ſuis, ſuauioribus poſt eam ſeparationem amplexibus fruitura. Hęc ſponſi voluntas eſt, quam cum illa interna illuſtratione didiciſset, in hæc verba prorumpit. Fuge dilecte mi, hoc eſt, Fac, quod decreuiſti, & ab iſta mea conſuetudine, quę mihi ſoli prodeſt, recede. Ineſt autem in verbo, Fuge, non parùm energię. Non enim dixit, ſtylo ſimpliciore, recede, aut dic mihi, vale, vt innueret mores amãtium. Profectò, qui vulgo inter ſe amant, nec in eo amore ſingulare quid patiuntur, ſicut non admodùm mutua colloquia, & complexus affectant; ità nec receſsus, abſentiamque formidãt, aut ęgre ferunt. At qui inter ſe ardentiſsimè amant, ſicut, ſi abſint, mutuò ſe inuiſere, & complecti vehementiſſimè cupiunt, ità ſi recedendum ſit ęgerrimè ferunt. Quamobrem, cum alteruter amantium neceſsitate compulſus de receſsu cogitat, ne alteri dolorem excitet ac moeſtitiam, non palam proficiſcitur, non more vulgari vale dicit, ſed quaſi fraudulenter ſe ſubducit ab alterius oculis, & eo fuco, fugam arripit, vt cum alter animaduerterit, iam quaſi rem tranſactam, ſeu præteritam, quæ minorem inferre ſenſum ſolet, fugam illam contempletur. Sic igitur ſponſa loqui credenda eſt. Fuge dilecte mi, hoc eſt, ne mihi apertè vale dicas, ne à me vulgi more recedas, nec enim ferre potero, mira enim, te præſente, ſuauitate perfundor. Sed clàm te ſubtrahe, furtim elabere, vt hac arte tuum diſceſſum tolerare queam. Hæc ſponſa.

Nec

Nec tamen exiſtimandum eſt, illam optare, vt ſponſus omninò recedat; nouit enim id nec expedire, nec licere, ſed fugam ſuadet noſtræ imbecillitati attemperatam, vt ſcilicet ſponſus ità fugiat, vt oculos minimè auertat, & cum periculum impendet, ad opem ferendam confeſtim accurrat. Propterea, cum ſponſa dixiſſet. Fuge dilecte mi, non ibi quieuit, ſed appoſuit; Et

Aſsimilare capreæ, hinnuloque ceruorum ſuper montes aromatum.

Dum fugis, & me non curare, ſed dormire videris, eſto vt caprea, quae altero dormit oculo aperto; vt dum abes, illo reſpicias me, nec omninò à me intuitum auertas. Cum autem videris me anxiam, te fugiente, retorque caput tuum, quaſi retrorſum aſpiciens ad me, quam relinquis, ſicut ſolet hinnulus fugiens retrorſum ſpectare quos fugit, per excelſos montes aromatibus conſitos.

NOn omninò abſcedere, ſed te tuum receſſum conditioni meæ cupio attemperare. Et quandoquidem tua conſuetudine ſum caritura propter te, fratreſque meos, quorum cauſa me anathemati deuoueo, fac, obſecro, dum te mihi ſubtrahis, capreas, ceruoſque æmuleris, & in te, erga me, illorum exprimas proprietates. Vt autem hoc ſponſæ deſiderium calleamus, notandum eſt, his verbis, Aſſimilare capreæ hinnuloque

nuloque ceruorum ſuper montes aromatum, quaſi periphraſi quadam, idem ſponſam petijſſe,ac ſi precaretur in hunc modum, Ne,quæſo, omninò recedas. Quod vt pateſiat, ſic habendum eſt, capreã, quæ altero dormit oculo aperto, vt Chaldæus ait paraphraſtes, & hinnulum, qui,dum fugit, retrorſum aſpicit, ſponſi mores, quos nunc ſponſa cupit, oſtendere. Enimuerò, cùm ſponſus fugere & de ſponſa minùs cogitare videtur, tunc ſi ſpirituali cernatur mẽtis acie altero quaſi oculo vt caprea tantum dormire comperietur. Cum enim ſponſam tradit vexationi,nec eam frequenter viſitat,& eius oblitus, quaſi dormiens videri poſſet, tunc velut alterum tantum oculum obſtruit; altero verò ad eã intuendam vtitur, quod eſt idem, ac ſi planiùs diceretur, nunquàm adeò derelinquit ſuos in agone athletas, quin ſuper eos vigilet. Iam autem, ſi eius amorem expendamus, tametſi plerumque fugiat,hoc eſt, ſuam conſuetudinem, quia ſic expedit, neget,nunquàm tamen, ſe omninò nobis negare poteſt,ſed imitatur hinnulũ, qui,cum fugit, retrorſum aſpicit, cum montes arbuſculis aromaticis conſitos peruolat, caput retrorſum flectit,ſic nimirum ſponſus, dum quaſi in coelos, ac coelites,qui montes aromaticos ob fragrantiam imitantur,ſe attollit,velut cum illis tantùm verſaturus,nequit noſtri obliuiſci, ſed in ea ſpirituali, & ad noſtram experiendam fidem neceſſaria fuga, caput retrorſum torquet & nos, à quibus receſſerat, incredibili dignatione,

ne, ac amore reſpectat. Sic ergo ſponſa loqui credenda eſt. Dum te mihi ſubtrahis, o ſponſe, ne obliuiſcaris mei, ſed more capreæ, etiam dum dormire videris, vigil eſto, & more hinnuli excelſos montes aromaticis plantis fragrantes peruolantis, & dum fugit, retrorſum aſpicientis, dum te ab humano conſortio in cœlitum conſuetudinem, velut in aromaticorum montium vertices attollis, caput retorque in me, quam retro relinquis, ne interea m prorſus deſtituta. Opportunè ſatis hanc huius carminis calci ſponſa petitionem affixit, vt ſpõſo hæc verba, quia vltima ſunt, altiùs imprimantur. Hæc prima eſt interpretatio.

Secundam verò allaturi animaduertamus oportet, ſponſam ad prædicationis functionem profecturam id in primis conari debere, vt ſpõſi diuinitas orbe tota reſplẽdeat. Mittitur quippe non modò ad peccatores, qui à ſponſi charitate degenerarunt, fide ſine operibus retenta; verùm & ad fidei expertes, vt lucretur vniuerſos. Hi autem ex hiſtorijs, & traditionibus ad eos vſque protenſis, Ieſu Chriſti nomen, & plura geſta didicerunt. Incredibile autem prorſus eis videtur, hominem, cuius audiere mores, verum eſſe Deum, mundi Dominum ac conditorem, ac proinde prædicatoribus multò vigilantiſſimè enitendum eſt, vt ethnicorum animos ad id credẽdum inducant. Et hoc eſt, quod ſponſa petit, dum ait, Fuge dilecte mi. Fugere quippe captum noſtrum dicimus, quod intelli-

gendo conſequi non valemus, ac proinde diui-nitatis myſterium fugere nos elegantiſſimè dicitur, cum planiſſimum ſit, omni captu noſtro eſſe longè altiùs. Fide quidem id credimus; at ea ipſa fide, altius eſſe captu noſtro, ac proinde nos fugere fatemur. Ait igitur ſponſa, pro te, o ſponſe, legatione ſalutis functura ſum, ac te Deum verum eſſe, prædicatura; precor ergo te, vt de te, meo miniſterio, ethnici credant hoc, in quo illorum captum fugis, quod eſt, te Deũ eſſe. Hoc igitur modo, fuge dilecte mi. Quod autem ſponſa ſubdit. Et aſſimilare capreæ, hinnuloque ceruorum, ſuper montes aromatum, ad eandem ſententiam perficiendam magnoperè conducit. Sicut enim hæc animalcula curſu perniciſsima, & excelſorum montium cupidiſsima, quaſi alis fulta in montium aromaticas arbores gignentium in oriente ſitorum vertices ſaliunt, & ibi ſe in eas ſyluas aromaticas abdunt, ità ſponſus, ſi eius diuinitatem contemplemur, noſtris ſe ſubducit aſpectibus, & curſu celerrimo, ſeu potiùs ocyſſimo volatu, ſuper angelicas mentes, montibus aromatum, ob celſitudinem & puritatis fragrantiam notatas fertur, ibique ſe in earum quaſi ſyluam condit, hoc eſt, dum nobis ſe celat, illis ſe manifeſtat. Profectò ſuper angelicas mentes aſcendit immenſo illis interuallo excelſior, Verùm & inter eas verſari, & ijs quaſi miniſtris more regis ſtipari perhibetur. Sic ergò iuxtà hunc ſenſum ſponſa effari putanda eſt. Fuge, attolle teipſum, dilecte

mi,

mi, & ijs qui ignorant, & errant, te Deum eſſe captum noſtrum fugientem, oſtende; & in ea oſtenſione, ſimilis eſto capreæ, & hinnulo curſu velociſſimis, qui dum montes aromatum feraces peruadunt, in cacumina ſaliunt, & inter aromatum ſyluas ſeſe condunt. Sic tu, dum diuinitate tua credentium captum fugis, curſu, ſeu potius volatu ocyſsimo te illorum obtutibus velut eripe, & ſuper angelicas mentes rapere, quæ dum tibi adſunt, tuamque diuinitatem ſpeculantur, eximia celſitudine, & puritatis conſortijq; tui fragrantia excelſos montes aromata ferentes imitantur. Hanc tui ipſius cognitionem, per quam iuſtitia in animas introducitur, ijs, quibus ego conſultura ſum, infunde, vt tuis auſpicijs freta, magnum hoc opus aggrediar, ac te mihi præſentiſsimo, mihi benè ſperare iubeam, & non ſine fructu, quem cupis, hac mea legatione perfungar.

PERORATIO.

Haec habui, clementiſsime Domine Ieſu Chriſte, quæ ex ſanctorum patrum lectione, ac obſeruatione corraſa, in ærarium Eccleſiæ conferrem, vt pro mea tenuitate amoris erga nos tui diuitias euulgarem, ſperans fore, (quæ mihi ſatis ampla merces erit) vt lector quiſpiam ad te ardentiùs amandum acriùs incitetur. Vix enim putaui à me quippiam ad

commune bonũ fieri poſſe opportunius, quàm ſi amoris tui velut in tabula, picta magnitudine, & meam, & lectoris forte cuiſpiam duritiem emollire conarer. Precor autem te Domine, vt me, licet labijs pollutum, de amore tuo loqui auſum humanè recipias, & in ſancta penetrare patiaris. Fac Domine humaniſsimè, ne à thalamo arcear, dum alios introducere conor, ſed diuino amoris tui me incendio abſume, vt nihil, niſi propter te, amem, & hoc æſtu flagrans ſtadium vitæ huius inoffenſo pede percurram.

Ieſu Chriſto ſponſo, puriſsimæque Virgini Mariæ eius matri ſit laus ſempiterna.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

REGESTVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt †.

Omnia ſunt folia integra, præter Tt, quod eſt, dimidium.

R O M AE,

Apud Stephanum Paulinum. *M. DC I.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google